PROCLUS DIADOCHUS

Io. Bernardini Rastelli.

IOANNIS STOEFLE=RI IVSTINGENSIS MATHEMATICI ERVDITISSIMI, FA=ciléque omnium principis, in PROCLI DIADOCHI, authoris gra=uiſſimi Sphæram mundi, omnibus numeris longè abſolutiſſimus commentarius. Ante hae nunquam typis excuſus.

AD EMPTOREM.

ACCIPE nunc tandem, ſtudioſe lector, Ioannis Stœfleri Iuſtingenſis Sue=
ui, in Proclum commentarium elegantiſſimum, ſtudijs hactenus tuis de=
ſideratiſſimum tantoperéque ab eruditiſſimis etiam Germaniæ uiris, non ſine
ſumma ratione, toties à nobis efflagitatum. Siquidem in huncipſum, licet in ſpe
ciem exiguum, uir doctiſſimus ille Matheſeos, admirando & ferè incredibili
quodam artificio congeſſit, quicquid uſpiam apud bonos authores reuerendæ
uetuſtatis, hiſtoriarumúe, ac rerum planè reconditarum, adeoq; præclarę erudi
tionis exiſtit, quibus omnibus quoquo modo uel tyronem artis huius inſtitue=
re, uel ſummam etiam cuiuſuis peritiam iuuare poſſet. Quòd ſi operi huic no=
ſtro faueris, propédiem in CLAV. Ptolemæi libros Geographicos uerè nobiles,
iuſta commentaria, eaqúe conſumatiſſima, ut & omnia uiri huius ſunt ſcripta,
non cunctabimur exhibere. Tu interim ijs fruere ἀγαθῇ τύχῃ, conatumque ui=
ciſſim noſtrum, pro ingenuitate tua, ſedulo adiuua. Vale. Ex ædibus Morhar=
dinis noſtris Tubingæ, Chriſtianæ ſalutis an. M. D. XXXIIII.

SCHRADINVS LECTORI.

En hæc prima tibi celebris præcepta matheſis,
Mira tamen pariter Stœflerus hicce dedit.

CATALOGVS AVTHORVM QVORVM STOEFLERVS uel teſtimonio utitur uel ſcripta prudenter interpretatur.

Abrachis
Abraham Auenare
Aelianus hiſtoriographus
Agatoſthenes
Abertus Magnus
Albategni
Albumaſar
Alexander philoſophus
Algazel philoſophus
Alkindus
Alkabitius
Almeon
Almanſor
Anatolius Alexandrinus
Alphraganus
Alphonſus
Alpharabius
Ambroſius
Ametus
Amphis comicus
Anaxagoras
Apollonius
Apuleius
Aratus
Ariſtoteles
Ariſtonicus
Arſatilis aſtronomus
Artemidorus
Auerrois
D. Auguſtinus
Auicenna
Auienius
A. Gellius
Auſonius
Azarchel
Baſſus poeta
Beda presbyter
Beroſus Chaldæus
Bion Boryſthenites
Boætius
Cæſar Germanicus
Campanus
Caſſiodorus
Cato
Chael Iſraheliticus
Chryſippus
Cicero
Claudianus poeta
Cleomedes
Columella
Cornelius Tacitus
Crates tragicus
Cyrillus
Democritus philoſophus
Demochates
Diodorus Siculus
Diogenes
Dionyſius abbas
Dionyſius Areopagita
Dioſcorides
Eratoſthenes
Euclides
Euenus
Euripides
Euſebius
Franciſcus Capuanus
Galeotus Narnienſis
Ganphredus
Gerlandus Lotharingus
Georgius Purbachius
D. Gregorius
Guido Bonati
Guilelmus author ratiōalis.
Hali Aben Ragel
Hali Heben Rhodan
Hermes
Hermannus contractus
Hermolaus Barbarus
Herodotus
D. Hieronymus
Hipparchus Niceus
Hippocrates
Hippias Eleus
Homerus
Hyginus
Hyſtrius
Ioachimus Vadianus
D. Ioannes Chryſoſtomus
Ioannes Damaſcenus
Ioannes de Sacro buſto
Ioannes Piſanus
Ioannes à monte regio
Iſidorus
Iulius Cæſar
Lactantius
L. Valla
Leonardus Camillus
Leonardus Piſaurenſis
Leopoldus filius ducatus (Auſtriæ.
Linconienſis
Lucanus poeta
Lucretius poeta
Ludouicus Cælius
Macrobius
M. Manilius
M. Venetus
M. Varro
Marſilius Ficinus
Martianus Capella
Marianus Scotus
Martianus
Martialis
Mercurius trimegiſtus
Meſalac
Metrodorus
Muſeus
Nicetes
Nicolaus Donis
Nicolaus Monachus
Nicolaus Lyra
Omnibonus
Oneſicritus
Onoſander Platonicus phi- (loſophus.
Origenes
Oroſius
Ouidius poeta
Paniaſtes
Paulus Oroſius
Pauſanias
Periandrus Rhodius
Petrus de Abano
Petrus Valla
Pherecydes
Philoſtratus
Pindarus poeta
Plato
Plinius
Polybius hiſtoriographus
Pompo. Mela.
Porphyrion
Poſidonius
Priſcianus
Probus grammaticus
Ptolemæus pheluſinus
Ptolemæus Claudius
Pythagoras
Ragiel
Raphael Volaterranus
Reinherus
Rufus Feſtus
Salomon aſtronomus
Scotus Seneca
Seruius grammaticus
Sypontinus
Solinus
Sophocles poeta
Statius poeta
Strabo Suetonius
Suidas Sulpitius
Tertullianus Thebit
Theodoſius Theophilus
Theophraſtus Theodectes
Thetel philoſophus
Thomas Aquinas
Thomas Linacrus
Tibullus
Valerius Maximus
Vegetius de re milita.
Victorinus Leonienſis
Victruuius Virgilius
Zeel aſtrologus

ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI ET DOMINO D. HVLDRICHO, DVCI VVIRtembergensi & Tekkensi, comiti Montisbelgardorum &c. studiorum Mecoenati ac domino pientissimo suo, Luitouichus Schradinus deditissimus. S. P. D.

PECTATA SANE A MAIORIBVS RATIONE RECEPTUM uidemus, princeps illustrissime, ut ij, qui seu studiorum suorum specimen, seu facinus egregium aliquod æditurí sunt, uigilanti animo semper optimum quemque regem, aut principem, optimatemúe selectum habent, cuius authoritate arbitratuqúe id, quicquid fuerit operis, uel in lucem proferunt, uel alioqui animosiores in arenam descendunt. Haud ita dissimili studio, utinam & pari (quod & spero) successu, grauissimos M. Ioannis Stœfleri Iustingensis, in Procli sphæram commentarios, clarissimo tuo nomini ab authore ipso reuera iamtum dicatos, nuperè typis quàm emendatissimè excudendos, diligentissimorum quorundam commilitonum opera adiutus, curaui. Vt uel aliquo saltem inditio nostram, adeoq; publicam receptæ patriæ gestientem lætitiam commonstraremus. Neq; enim nunc parentis suauissimi, aut meijpsius superioribus bellis accepti damni causam perorare institui. Quamuis meo id iure quodammodo posse, mihi uidere uidear. Et iamnunc etiam omnia tecum patria iura pariter, uelut postliminio rediisse, atq; unà nobis donata esse, passim existiment omnes. Verũ id quicquid sit quæstionis, ab hac reipub. literariæ causa me non auocabit: quam omnibus modis primam esse debere, quis uel mediocriter eruditus neget? Neque item è regiõe, quòd è malis istis miserum extraxeris, atq; me in gratiam receperis, Immò & inter fidos tuos clientes asciueris, prolixam nunc gratiarum actionem subtexere animus est, quæ maiore cum fœnore quandoq; prodibit. Interim tamen, generosissime princeps, eruditissima isthæc de re astronomica, uiri optimi commentaria, ea qua es humanitate, in tutelam accipere, lectitareq;, si quando uacauerit, non dedigneris. Puto enim, nequaquam Mathematicorum nomen laudatissimum apud te inuisum esse. Etiamsi non ignorem hodie permultos alioqui reperiri, qui nescio quo ducti spiritu, qum sese omnia scire arbitrentur, graui supercilio diuinam illam artem, quæ de astris nobis miro cũ ordine naturæ, tum efficacissimis experientiæ formulis, à maioribus, uelut per manus, tradita est, publicis clamoribus, ordine (ut opinantur) mouere, prorsusq; ceu Christianæ fidei aduersam explodere moliantur. Quasi uero, si hanc artem admittant, libertas Christiana consistere nequeat. Contrà uero, si prorsus eam circumducant, protinus omnia ineuitabili serie, adeoq; philosophico isthoc fato nobis accidere, præter etiam conatum, immò & contra preces orationesq; supplices, ad Deum opti. maxi. christiana pietate porrectas, conuinxerint. Sed enim sententia hæc theologicis hodieq; concertationibus, & (heu) maximo malo publico, uacat minimè. Attamen, si uerum fateri licet (habemus enim & nos, ut Apostolus ait, spiritum) nullus unquam Christianę religionis germanus sectator, quãtumuis conscientiosulus extiterit, tam præclaram artem ex hominum animis funditus extirpandam neq; duxit, nec fidei aduersam dixit. Pręsertim qum undiq; scriptura, CHRistusq; adeò ipse, nonnulla indicia commemoret, quæ uirtute cœli, pulcherrimo illo & admirando DEI OPT. MAX. opere uel in aëre tenuissimo, & ad quemuis flatum elemento mutabili, certò euentura à nobis pręs- 1. Corinth. 7.

ſciantur.Nam aërem à ſeipſo,tantis mutationum procellis inuolui, dicere ſtul=
ti eſt,credere fatui,aſſerere dementis. Ni dixerit quiſpiam,non conceſſum no=
bis cœlum, tot innumeriſqúe redimitum ſtellis, faciem tamen cœli ſolam,
uel imperitos longo uſu diiudicare poſſe, & ob id arte nulla ueſtigari. Atqui
unum hoc uiciſſim, ex tam ſtrenuis illis fidei aſſertoribus ſciſcitari lubet, quos
nam ſententiæ huius ſuæ authores habeant? Quandoquidem non aër aut hu=
mana ingenia cœlum,ſed cœlum corpora terrena,aëremqúe permutet. Quòd
ſi etiamnum frontem perfrixerint, eò rem rediſſe uideo, ut omnino circumfu=
ſum aërem, omnium quæ mortalibus inimicè accidunt, cauſam tandem affir=
mare perdurent. Quum & iam non loquendi audaciam,ſed iam ſolum popula=
rem uulgiqúe applauſum,hac in re tam abſurda ſeminanda,deſiderent. Vides
hic, generoſiſſime princeps, ut unico ſaltem teſtimonio, cætera quæ in hanc
egregiam ſcientiam æmuli comminiſcuntur, expugnari poſſent. Quandoqui=
dem ſi cœli nos faciem diiudicare certum ſit, utique omnino eius rei ſcientiam
exiſtere neceſſarium eſt. Et ne longior ſumatur oratio: quid efficatius aliquam
unquam artem commendauit, quàm ubi artificioſam ratiocinationem, infalli=
bili ſucceſſu,conſpicuoqúe experimento natura ubique firmat? Id quod præ=
ſertim hac in ſcientia uſuuenire bonis omnibus eſt manifeſtum. Nec eſt, quod
quis ilicò à me nunc uel inſignis huius mathematicæ artis uberiorem uſum, uel
authorum catalogum expectare uelit.Hæc ſiquidem abundè ſatis tot tam præ=
clara uolumina,tam multi inſtrumentorum certiſſimorum acerui,tam innume
ra uirorum facta fortiſſimè geſta, declarant. Et merito quis, profecto, mentem
in me ſaniorem, ſi omnia perſequi uelim, deſideraret. Eſt tamen huius rei mo=
dus,intra quem homini Chriſtiano, inter philoſophandum cõſiſtendum, & ul=
trà,etiam in noſtra iſthac arte progredi,religio ſit. Veluti ſi quis perpetuam ſa=
lutem,fideiúe cauſam ex aſtris iamiam emetiatur:aut omnem DEI OPT. MAX.
potentiam aſtris infuſam contendat: Seu hominis animum ita illis ſubiectum,
ut aduerſus inclinationem cœleſtem illam, nunquam ad uirtutem opuſq́ per=
fectum aſpirare queat. Et ſi quid eſt huiuſmodi ineptiarum. Hoc enim loci,uni=
cum Socratis reſponſum præ oculis habendum cenſeo. Quem,quum corporis
habitus, multis uitiorũ laqueis irretitum oſtenderet, ingenuè faſſus eſt, Prauo
quidem affectu ſæpe ſe illectum eſſe,ſed ſapientia prudentiaqúe ſedulò uiciſſe.
I nunc æmule, & ſi qua in hanc artem habes, profer. Socrates aſtrorum incita=
menta pertulit, immò uicit, IESV Chriſti gratiam neſciens. Ac tu nobis deſpe=
randum comminiſceris,quibus inſuper uictricem gratiam illam, tot ſacramen=
torum præſentia infundit,unanimeſq́ ecclesiæ ac fidelium aſſiduæ preces po=
Iacobi.1.ca. ſcunt,atque Chriſtus,uera credentium cum ſapientia tum ſalus indies petenti=
bus,tanta benignitate ſeipſum elargitur. Iam qualem tu nobis Chriſti militem
effingis,ſi nihil reliqui facis, cũ quo illi depugnandum ſit. Porrò ſi carnem nun=
quam non titillantem, ſi uernantem mellitis uitiis mundum, ſi fallacem, ſub=
dolũq́ ſatana, diram deniq́ mortem ipſam,indefeſſos inimicos proponis: Ob=
ſecro,recta rem tecum reputes uia. Nonne quum carnem, aut mundum nomi=
nas,omnia dicis, quæ carnem efficiunt,illiqúe aut mundo adhærent, uel quo=
quo modo opem ferunt? Et ea tamen omnia, Paulus ille reuera tam non timet,
ut poſt enumeratas, & per gratiam ubique ſuperatas tot calamitates, glorioſe
1.Corinth.9. dicat,omnia omnibus factus ſum &c. Et rurſus. Omnia poſſum in eo,qui me cõ
Philip.4. fortat. Atq́ ſexcenta ſcripturę ſimilia teſtimonia. Forſitan quiſpiam nunc mihi
interim obtinget,temeritatem exprobraturus: Quippè iuris ſectatorem adole=
ſcentemqúe adhuc, philoſophicam quæſtionem iſtam Theologicè, ultra crepi=
dam (quod aiunt) nec ſana ratione pertractare. Cui expendendum relinquo,
an ne

An'ne quid etiam Casco in Cascum liceat? Sed hęc hactenus, princeps optime, non quidem ut falsa pro ueris persuadeam, magis autem ut breui argumento, sub clarissimo tuo nomine tyrones accipiant, quid nam potissimum rei sit, qua gratia tam illustre artificium hodie passim tam malè audiat, etiam apud eos, qui sibi consummatissimæ eruditionis titulo tam bellè blandiuntur. Proinde illustrissime princeps, tuæ humanitatis fuerit, hunc librum uaria eruditione refertissimum, non solum contra inuidos authoritate grauitateq́, qua præcæteris plurimum uales, tueri: uerumetiam insignem academiam Tubingensem tuam (apud quam laudatissimus ille patruus tuus princeps duxq́ EBERHARTVS VVirtembergensis &c. mirè animum oblectauit suum, tuq́ indies præterea eandem adaugere cogitas) ob uenerandam senis huius memoriam, magnificè, ut assoles, fouere. Hinc fiet, ut & eruditorum copiam uirorũ in patria tibi pares, patriamq́ terram, tum pia, tum prudenti administratione pacatam perpetuò conserues. Vale, Cumq́ CHRISTOFERO filio tuo, expectationis maximæ, ac indolis optimę principeq́ dignissima, duce illustriss. nostro, christo annuente, feliciter uiue, Stuggartię, pridie Calend. Septembres anno redempti orbis M. D. XXXIIII.

3

INDEX IN HAEC STOEFLERI COMMENTARIA COPIOSISSIMVS.

A

Asinoës

Fabulæ

F

G

H

Mathema-

S

T

A

IN PROCLI DIADOCHI SPHAERAM, IOANNIS STOEFLERI IVstingensis, commentarius absolutissimus incipit.

Contextus sphęræ huius inscriptio.

PROCLI DIADOCHI SPHAERA.

ROCLOS PLVRES LEGIMVS, AVTHORIBVS SVIDA & Philostrato. Quorũ primus Proclus Naucratita. Quem Philostratus asserit unum fuisse ex suis præceptoribus, & Athenis docuisse: Filiumq́ habuisse luxui deditũ. In quem non modò nõ seuerus fuit, sed usq; adeo indulgens, ut in alẽdis auibus, canibusq́ plus q̃ in docẽdis literis adesset &c. Naucratita appellatus, à Naucratito Nomo aut præfectura Aegypti. Testis Plinius lib. 5. cap. 9. Et Naucratis ciuitas Aegypti, de qua idem lib. 5. capi. 10. non longè ab oppido, quod ab eo & Ptolemæo lib. 4. capi. 5. tabu-

Proclus Naucratita
Suidas
Philostratus
Plinius
Ptole.

B læ 3. Africæ appellatur Sais. Et Plinio Naucraticum ostium Nili, quod alij (puta Ptolemæus) Heracleoticum nominant. Secundus Proclus è Sicilia Maleotes patria. Scripsit in sophismata Diogenis, & contra Epicurum. Tertius Proclus cognomento Proculeius, ex Laodicea Syriæ. Qui scripsit Theologicũ in Pandoræ fabulam, Hesiodi in aurea carmina, Isagogen in arithmeticã Nicomachi, & quædã alia geometrica. Quartus, & est noster Proclus, natione Lycius, discipulus Syriani: philosophus Platonicus, pręfuit scholæ Athenięsi. Cuius discipulus & successor Marinus Neapolitanus fuit. Scripsit plura in philosophia, mathematica & grammatica, commentarios in totum Homerum. Is est cuius opera, quæ ad nos uenere, hæc sunt. Cõmentarij in Platonem: Sufformationes astronomicę: Fabrica astrolabij: & opusculum sphęræ, quod in manibus habemus. Scripsit præterea contra Christianos epicheremata decemocto. Aduersus quem Ioannes, Grammaticus cognomento autẽ Philoponus, genere Alexandrinus scripsit Apologiam, dictitans: Eũ quamquam in rebus Græcanicis magnum, stultum tamen esse, & in hac parte indoctum. Aduerte nostrum Proclum fuisse Lyciũ. De Lycia Ptole. lib. 5. ca. 3. Tabula 1. Asiæ. Et Plinius lib. 5. capi. 27. Vbi habet, quòd quondam habuerit septuaginta oppida, nunc tantũ

Proclus Maleotes.
Proclus Proculeius
Proclus Diadochus
Procli opera

C triginta sex. Tot enĩ numeret Ptole. Syrianus Alexandrinus philosophus Platonicus, docuit Athenis, scripsit in totum Homerum. Cõmentarios septem in rempub. Platonis: & alia. Huius discipulus & successor fuit noster Proclus. Marinus Neapolitanus philosophus & orator, græce eruditus Procli discipulus & successor, sub Adriano scripsit ipsius Procli & uitã & disertationes, uersibus & soluta oratione. Quare iuxta coniecturam, Proclus floruit sub Traiani temporibus, aut circiter. Diadochus non (ut opinor) à ciuitate Lyciæ, ut nos dicimus. N. Vlmensis, N. Augustensis, N. Constantiensis &c. Nulla est enim ciuitas huius nominis in Lycia. Immo nec huius nominis ullã offendo apud Geographos. Quare nomen familiæ, aut prosapiæ esse crediderim. Vt de Scipionibus, Flauijs, Flãminijs, aut Quintijs facile exempla induci possent. Sic Proclus noster à prosapia Diadochus appellatus: Vt reor, à gẽma, authore Plinio ca. 10. lib. 37. Est enim gemma Beryllo simillima Diadochos nominata. Nec id incõuenit. Nam nostri Germaniæ nobiles fere innumeri, cognominant à duris & immanibus lapidibus, saxis, rupibus, montibus. Vt Herttenfelser, Trakken-

Syrianus
Marinus
C. Plinius tamen lib. 6. cap. 30. Vt genuia lectio habet, Dochos popu los recenset.
Eius uires lęgẽ apud Camillũ

A

felser, Gryffenfelser, Herttenstainer, Klingenberger, Helfensteiner, Rech- D
berger &c. Conuenientius igitur à pretiosis lapidibus cognomina usurpantur.
Opusculum hoc tractat de sphęra, quapropter secernitur ab alijs eiusdem li-
bris. Quanquam libellus de fabrica Astrolabij etiam sit de sphæra, non tamen
cõsimilis est tractatus. Quia in eo fit tractatio de sphæra proiecta uel extensa in
Planisphęriũ planum. Quocirca planisphęrium appellatur. Hic autem de sphæra fit mentio,
prout est corpus globosum, rotundum, multis & uarijs circulis ornatum. Nõ
sit obsecro, candidi auditores, libellus nostri Procli, quem interpretari polliciti
sumus, uobis cõtemptui & leuis existimationis, ob id, quòd paruulus est. Num
Euangelij estis sectatores? sequamini igitur redemptorem uestrũ. De quo Mat
thæus scriba euangelicę ueritatis, capi. 18. scriptum reliquit. Aduocans IESVS
Matthæus Dauid paruulũ, statuit eũ in medio eorũ. Custodit sanè paruulos Dominus. Psal. 114.
Non raro comperimur longe pretiosiora esse parua corpuscula magnis.
Iaspis Quod in gemmis & lapillis manifestũ est. Iaspis pręcipuè, uiridis gemma par-
ua, pretiosior tamen ob innumeras suas uirtutes plurimis magnis saxis aut pe-
Molochites tris. Immo auro dignior. Quid de Molochite minuto lapillo referam? qui in-
cunabulis puerorum appensus (teste Dioscoride) eos à casibus nociuis custo-
Dioscorides dit. Ecce paruulus paruulis præstat iuuamen. Quid de Hyacintho, Carbuncu- E
lo, Smaragdo, Chrysopraso & alijs dicam? quorum corpora parua, uirtus autẽ
Formicarum industria maxima. De gemmis ad animantia uenio. Formicis nostratibus minutis ani-
malibus magna inest fortitudo, uirtus, sagacitas, aut (ut ita dicã) prouidentia.
In annũ enim cibos cõdunt: Si quis comparet onera corporibus earũ, fateatur
nullis portione uires esse maiores. Operantur noctu plena luna. Eædem & in-
terlunio cessant: Sepeliuntur inter se uiuentium solæ, præter hominem. Iam in
Plinius opere qui labor, quę sedulitas? Hæc Plinius, lib. 11. cap. 30. Quid de apibus, quid
de araneis loquar? Profecto in pluribus excellunt maxima animalia, puta, e-
quos, boues, camelos, trigides &c. Quid de hominibus paruæ staturæ? Illud
Statij. Maior in exiguo regnabat corpore uirtus.
Statius. Simile sumite, ò auditores optimi, de nostro libello iudiciũ. Sane paruulus est,
Sphærę Procli commendatio. sed nobilis & pretiosus admodum. In eo enim (ut unico me uerbo expediam)
sunt radices, principia & fundamenta, quibus posthabitis, periclitabuntur o-
mnes ingenuæ artes, & præcipue Astronomia. In eo sane breuiter, succincte &
ordinatè traduntur ea, quæ nouitijs, præcipuè astrologiæ disciplinam cupien-
tibus, aditum prębent & uiam patefaciunt. De nobilitate Astronomiæ, de qua
præsens tractat libellus, hæc adiungere libuit. Philosophus in principio sui libri F
Aristo. de aĩa, uult. Quòd gemino modo sciẽtia aliqua nobilior alia proclametur. Primo,
dignitate subiecti: Cuius ratio est. Quia subiectũ est materia & causa, circa quã
Astronomiæ ingenuitas. scientia uersatur. Et hoc modo nemo ambigit, cæteris paribus, causa nobiliori
existente, effectum eius esse nobiliorem. Et hoc est quod pręfatus philosophus,
Subiectum scientiarum. secundo de Cœlo, 12. Metaphy. Et 16. de animalibus, & eius cõmentator Auer-
Auerrois roïs confirmant. Quòd melius est parum scire de re & subiecto nobiliori, quàm
multum de uiliori. Quare melior est scientia nobilioris: Immo ob scientiam ui-
lioris imperficitur & uilescit. Vt idem 12. Metaphy. Quòd non esset, nisi uilita-
te subiecti. Certum est igitur scientiæ dignitatem ex subiecto & materia, cir-
ca quam uersatur, attendi debere. Secundo scientia nobilitatur demonstratio-
Scientiarũ ratio formalis. nis certitudine, & modo procedendi. Quoniam cum ratio formalis scientiæ sit
causæ cognitio, & ad effectum processus, uel contrà: Et quanto huiusmodi no-
titia eorum firmior est, tanto & scientia nobilior. Tanto autẽ notitia est firmior,
quanto processus certior & demonstratio uigorosior. Quare certitudine modi
demonstrandi, scientia quælibet nobilitatur. Astronomia autem utroq; modo
reliquas

A reliquas ſcientias uincit & excellit. Primo quidem nobilitate ſubiecti. Subiectũ enim eius eſt corpus cœleſte mobile circa mediũ. Tale autem quum ſit ſubſtantia, nobilius eſt ſubiectis ſcientiarũ mathematicarum: quæ quidem quantitates ſunt: Vt magnitudo & numerus: ut omnes fatent. Præterea quoniã ingenerabile, incorruptibile, nec creſcens, nec decreſcens, nec uariatione permutat, ſed ſemper in propria ui ſuæ naturę ſubſidijs nixũ cuſtodit: Primo de cœlo & mundo. Quod ob eius excellentiã locũ nobiliorem, altiorẽ & primo Principio propinquiorẽ ſibi uendicauit, & omniũ generabilium & corruptibiliũ cauſa, ex omniũ ſñia philoſophorum. Corpus igit cœleſte, inter omnia corpora pręſtantiſſimũ eſt. Quocirca aſtronomia excellit alias mathematicas ſcientias: minime aũt diuinã. Accedit ad hoc, quòd cœleſtium corporũ formas inueſtigãtes, ad DEVM propius accedũt: hac uia Prima cauſa potiſſimũ & facilius dignoſcitur. Quare ſacræ theologię tanq̃ dominę, ipſa aſtronomia, ut ancilla, præ cęteris famulatur. Teſtis eſt diuus Paulus ad Roma. 1. Inuiſibilia DEI, à creatura mundi p ea quæ facta ſunt, intellecta cõſpiciunt: ſempiterna quoq; uirtus & diuinitas. — *Aſtronomiæ nobilitas.* — *Ariſtote.* — *Paulus apoſto*

B Sed inter omnes creaturas uiſibiles, cœleſtia corpora, de quibus aſtronomia cõſiderat, ſua magnitudine ac multitudine, ſuorumq; motuũ & influxũ mira uarietate, uariaq; uirtute, in DEI cognitionem & admiratione maximè nos inducũt. Quare Dauid pſal. 18. egregie cecinit. Cœli enarrãt gloriã DEI, & opera manuũ eius annunciat firmamentum: Et eodem pſal. Domine dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuũ in uniuerſa terra. Quoniam uidebo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, lunã & ſtellas, quę tu fundaſti. Et ideo aſtronomia haud indigne naturalis theologia nominat. Quia ſicut ſuperior theologia ad DEI cognitionẽ per ſupernaturalem fidem inducit: ſic iſta, tanq̃ inferior ancilla, eidem ſubſeruiens, ad diuinæ cognitionis introductionẽ per naturalem rationẽ manu ducit. Nam per effectus in cognitionẽ cauſæ deſcendimus. Ad idem Auguſt. 11. de ciui. cap. 21. Tria quaſi (inquit) maxime ſcienda de creatura, nobis oportuit intimari. Quis eam fecerit, per quid fecerit, & quare fecerit. Si ergo quęrimus quis fecit. Deus eſt: Si per quid fecerit, dixit fiat, & facta eſt. Si quare fecerit. quia bona eſt. Nec author eſt excellentior Deo: Nec ars efficatior DEI uerbo: Nec cauſa melior, q̃ ut bonum crearetur à bono Deo. Et idem, non tamen in eo capitulo. Ex perpetuitate creaturarum, intelligitur creator æternus: ex ordine & diſpoſitione, ſapiens: ex gubernatione, bonus. Ad ea pulchre alludit poëta Ouidius primo Faſtorum, inquiens. — *Naturalis Theologia.* — *Auguſti.* — *Ouidius*

C Quid uetat & ſtellas, ut quæq; oriturq; caditq;
Dicere? promiſſi pars fuit illa mei.
Felices animæ quibus hæc cognoſcere primùm,
Inq; domos ſuperas ſcandere cura fuit.
Credibile eſt illos pariter uitijſq; iocisq;,
Altius humanis exeruiſſe caput.
Non uenus & uinum ſublimia pectora fregit
Officiumque fori, militiæue labor.
Nec leuis ambitio, perfuſoq; gloria fuco
Magnarumque fames ſollicitauit opum.
Admouere oculis diſtãtia ſydera noſtris
Aetheraq; ĩgenio ſuppoſuere ſuo.
Sic petit cœlũ, nõ ut ferat Oſſan Olympus.
Sũmaq; Peliacus ſydera tangat apex.

Eſt & ſecũdo hæc ſcientia nobilis & digniſſima demonſtrãdi certitudine & firmitate. Probat namq; certiſſimis ratiõibus, ſcilicet mathematicis demonſtrationibus, in qbus nulla intercipitur ambiguitas, ſed retinẽt certitudinis gradũ ſupremũ Teſtis eſt Auerrois ſcdo metaphyſices. Quare ratiõe procedendi & naturalem excedit (metaphyſica) & diuinam, non tamen mathematicam. Modo autem procedendi utitur mathematico, ut eſt uidere in Almageſto Ptolemæi. Et ideo certiſſima eſt prædicanda. — *Auerrois*

DE AXI ET POLIS.

TEXTVS PROCLI

AXis mundi uocatur demetiens ipsius, circa quam uoluitur. Axis, extre- A
ma, poli mundi, seu uertices, sunt nominati. Horum alter septentrionalis
alter austrinus dicitur. Septentrionalis, qui semper in nostra habitatione appa-
ret: Austrinus contrà, qui semper, ut ad nostrum horizonta, conditur. Sunt ta-
men in terra loca quædam in quibus polus, qui semper nobis conspicuus est,
ĳs qui ibi degunt haudquaq̃ cernitur. Qui uero nobis perpetuo occultus est,
ĳsdem conspicuus euadit. Rursus quoq̃ locum quempiam in terris inuenias,
ubi ambo poli, æquabilem in horizonte situm habent.

STOEFLERI INTERPRE.

PRincipio contuendum (authore Cleomede primo de meteóris) Mundus
dicitũ multis modis. Primo mũdus est ex cœlo terraq́, nec non naturis, quæ
in eis comprehenduntur opificiũ. Is corpora cuncta comprehendit, nec extra
Mundus — ipsum prorsus quicq̃ est: non infinitus, sed definitus comprobatur. Hæc Cleo-
medes quasi ad literam. Et plures in se recipit partes. Quare secundo conside- B
randũ, quod antiquitas & grauissimi theologi tres figurarunt mundos: scilicet,
Vltramundanus. — ultramundanũ, cœlestem & sublunarem. Supremum omniũ ultramundanũ,
quẽ theologi angelicum, philosophi intellectualem uocant: qui à nemine satis
decantatus est, inquit Plato in Phędro. De quò mihi nil loquendũ, nec est de cõ
Plato — sideratu astrologico. Proximus huic cœlestis appellatur, qui ex orbibus cœle
stibus quotquot sunt integratur, & usitatò cœlum nominatur. De eo mũdo sæ-
Cleomedes — pius loquitur Cleomedes, puta primo de meteoris, capitulo De causa incremẽ-
ti inæqualis dierum: & capitulo, Quod mundus sit globosus, et capit. Quod
terra sit mundi medium &c. Et Plinius Secũdus lib. 2. ca. 1. Naturalis historię
Plinius — sic habet. Mundum, & hoc quod nomine alio cœlum appellari libuit, cuius cir-
cumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est, ęternum, immensum, neq̃
genitum, neq̃ interiturũ unq̃. Pulchrum est hoc caput cum nõnullis sequen-
tibus. Strabo lib. 1. Supponendum (inquit) & mundi formam esse rotundam,
Strabo — & rotundam terræ superficiem &c. Et Lucanus primo Pharsa.
Lucanus

At Figulus cui cura deos secretaq́ cœli
Nosse fuit, quem non stellarum Aegyptia Memphis
Aequaret uisu, numerisq̃ mouentibus astra: C
Aut hic errat (ait) nulla cum lege per æuum
Mundus, & incerto discurrunt sydera motu.
Aut si fata mouent, urbi generiq̃ paratur
Humano matura lues. &c.

Et hoc pacto accipitur hic mũdus. Mundus ille à pluribus nominatur Aether,
Aether — aut ætherea regio. Sic accipit Iohannes de Sacrobusto in libello de Sphæra
Iohannes de Sacrobusto. — mundi, capitulo primo § Vniuersalis. Vniuersalis autem (inquit) mundi machi
na in duo diuiditur, in ęthercam, scilicet, & elemẽtarem regionẽ. Et infra. Cir-
ca elementarem quidem regionem, ętherea regio lucida, à uariatione omni sua
immutabili essentia immunis existẽs, motu cõtinuo circulariter incedit. Et hęc
à philosophis Quinta nominatur Essentia. Et sic recipitur pro cœlo. Aristote-
Aristoteles — les enim æthera cœlum dixit ab ἀεί idest, semper, & θέω uoluo aut curro: quasi
semper & perpetuam uolubilitatem indicet. Nam primo libro Meteorologiæ
sic scribit. Corpus enim circulare, cũ semper curreret, simul diuinum quippiã
inesse opinantes, ætherem nominari statuerũt. Quem sequitur Marcus Mani.
Mar. Ma. — lib. primo cap. quarto

Aëra per gelidum tenuis deducitur axis
Libratumq̃ regit diuerso cardine mundum.

Sydereus

A Sydereus, circa medium quem uoluitur orbis,
Aethereosq́ rotat cursus immotus. At ille. &c.
Et infra.
Quodcunq́ in medio est circa quod cuncta mouentur. Et infra.
Hoc dixere axem, quia motum nō habet ullum.
Ipse uidet circa uolitantia cuncta moueri.
Ad idem Ouidius lib. 5. Tristium ad cæsarem Augustum. Ouidius
Sic habites terras ut te desideret æther.
Et idem 15. Methamor. Fab. 51. & ultima loquitur de cæsare Augusto sic.
Et Saturnus minor est Ioue, Iupiter arces
Temperat æthereas & mundi regna triformis.
Terra sub Augusto est. &c.

Inde fit, ut qui multas à superioribus habent dotes, dicantur plurimum ætheris habere. Quod Hiarchas Indus de Apollonio Theanæo testificatus est, dicens. Mirari nemo debet, O Apolloni, te diuinandi scientiam consecutum, cum tantum ætheris in animo geras. Non tamen sum nescius, ętherem sępius significare ignem & etiam aerem: sed de his alibi dicemus. Hiarchas B Tertius mūdus dicitur sublunaris, quem nos incolimus. Quem supra Ioannes de Sacro Busco uocat elementarē, & is nobis est notior & manifestior. De quo suo loco abundè dicemus. Io. de Sa. Bu. Secundo loco aduertendum, quòd axis mundi (ut habet Proclus) uocatur dimetiens ipsius circa quā uoluitur. Lucidius sic diffinitur. Axis mundi est linea recta per centrū sphæræ transiens, ex utraq́ parte suas extremitates ad sphæræ circumferentiam applicans, circa quam sphæra mouetur uel conuertitur. Axis Et dicitur axis (ut nonnullis placet) ab agendo, id est, mouendo, quia circa eam mundus sine intermissione circumrotatur. Et nominatur axis ad similitudinem ligni teretis aut stipitis, super quem rota currus uertitur, Germanica lingua, ain achss, & est ferme semilatinum. Et notanter adiungitur hęc particula. Circa quam sphæra mouetur aut circumuoluitur. Nam non omnis linea recta per medium sphęræ transiens & ex utraq́ parte applicata, dicitur axis, sed ea sola circa quam conuertitur, rotatur, atq́ intorquetur sphæra. Achs Et hanc particulam Theodosius de Sphęris in principio, cū axem diffiniret, diligenter annotauit. Nec id latuit Marcum Manilium, supra de axe mundi locutum. Theodosius
C Aëra per gelidum tenuis deducitur axis. &c.
Accedit pulchre Cæsar Germanicus Arati in Phænomenon interpres, his carminibus. Cæsar Ger.
Cætera quæ toto fulgent uaga sydera mundo,
Indefessa trahit proprio cum pondere cœlum
Axis, stat motus semper uestigia seruat
Librataq́ tenet terras, & cardine firmo
Orbem agit extremum, geminis determinat axem,
Quem Graij dixere polon: Pars mersa sub undas
Oceani, Pars celsa sub horrifero Aquilone.
Ad idem, Rufus Festus paraphrastes Arati.
Mobilis, en, etiam mundi se machina uersat
Ponderis ac proprij trahit inclinatio cœlum.
Sed non axis item curui uertigine fertur
Aetheris, ut stylus in stabili conuoluitur orbi
Luce manente, tenusq́ procul sacra uiscera cœli
Perforat, & mediæ molem terræ tenet illum. Et infra.
Constitit & ferri se circum cuncta remisit.

Nec minus extremo dispar polus oceano pars
Sublime erigitur, subit altera mersa sub undas
Pars erebum & nigri iacet haec ut conscia ditis.

Et infra.

Ac teres in gemina stridit uertigine cardo,
Alter in obtutum facilis latet, alter & alto
Deprimitur Barathro. &c.

Et nostra tempestate Aratus latinus factus, similem habet sententiam, quem
legito. Sed nec id tacendum est, quod axis arabice aut hebraice dicitur Nige=
ar. Mesalac libro de uirtute motoris. Nigear (inquit) sphęrae, est linea recta quę=
libet transiens per centrum, ex utraque parte ad superficiem perueniens, cū ipsa
sphaera figitur, & sphaera circa ipsam uoluitur. Diameter & axis habent se sicut
inferius & superius. Omnis enim axis est diameter, sed non conuertitur prae=
dicatio. Diameter sane est linea recta transiens per medium figurae, siue sit
plana, siue sit solida, siue rotunda, siue angularis: Et hoc modo dicimus diame=
ter circuli, diameter quadrati. Hyginus, in suo astronomico poetico, uo=
cat axem dimensionem. Dicit enim. Dimensio, quae totius ostenditur sphęrae,
cum ex utrisque partibus eius ad extremam circumductionem, rectae ut uir= E
gulae, perducuntur: Quae dimensio a compluribus axis est appellata. Huius
autem cacumina, quibus maxime sphaera nititur, poli appellantur. Quorum
unus ad aquilonem spectans, Boreus, alius oppositus Austronotus est dictus.
De axi uide etiam Alphraganum Differentia secunda. Tertio loco cōtuen=
dum. Quod polus est extremitas aut punctus finiens lineam, quam iam nomi=
nauimus axem. Vnde sphaerae motus dicitur fieri super axem & super polos.
Ideo poli inesse dicuntur sphęrę, quasi corporis moti super illos. Dictus polus,
a πολέω uerbo graeco, quod uerto significat uel circumago. Et πόλος graece, la=
tine dicitur uertex. Altissimae sane partes coeli, quas graeci πόλος uocant, latine
uertices dicuntur, quod circa hos mundus rotetur & uertatur. Dicuntur & car=
dines, a similitudine eorum, circa quos ianuae uertuntur & uoluuntur. Est ta=
men cardo generalius uocabulum quam polus, aut uertex. Quia extendit se
etiam ad orientem & occidentem. Tertio considerandum. Quod geminus
est polus, Septentrionalis, Arcticus, Borealis, siue Boreus, Aquilonius, siue al=
tissimus: Et is nobis, qui sedes in aquilonem habemus, semper apparet, id est,
nunquā occidit. Alter Austrinus aut australis, Antarcticus, Meridionalis aut
meridianus, Notus aut Notius, imus, depressus. Qui ab aquilonaribus uideri F
non potest. De his Germanicus Cęsar, Rufus Festus, ubi supra, Aratus, Hygi=
nus. Et Virgilius primo Georgicorum.

Nigear .i. axis
Diameter
Hyginus
Polus quid
Vertices
Cardines
Polus geminus
Septentrionalis uel Arcticus &c.
Austrinus Antarcticus

Hic uertex nobis semper sublimis, at illum
Sub pedibus styx atra uidet, manesque profundi.

Quarto aduertendum, Proclus in textu tria habitati orbis terreni loca deter
minat. Primus, eorum est, qui septentrionem colūt. His septentrionalis polus
semper apparet: Qui his austrinā plagam habitantibus, propter terrae tumo=
rem & globositatem, obtutuī minime obijci potest. Secundus eorū est, qui
in meridie uitam agunt: His austrinus polus semper cernitur, qui nobis septen=
trionarijs ob terrae gibbum delitet. Tertius locus est eorum, qui habitant sub
aequinoctiali circulo, id est, sphaera recta: His uterque polus iacet in horizonte, &
omnia sydera oriuntur & occidunt. Hactenus de textus dilucidatione.

DE CIRCVLIS SPHAERAE.

TEXTVS PROCLI
Aequidistantes.

Circulorum sphęrae, alij paralleli siue aequidistantes sunt, alij obliqui,
alij per polos ducti. Aequidistantes sunt, quibus ijdem cum mun=
do poli

A dò poli sunt. Sunt aũt hi numero quinq̃, Septentrionalis, Solstitialis, Aequator, Brumalis, Antarcticus. Septentrionalis igitur circulus is est, qui omniũ, quos perpetuo cernimus, plane maximus est, quiq̃ horizonta solo puncto cõtingit, totus supra terrã interceptus. In hoc quæcunq̃ clauduntur astra, nec ortum, nec occasum norũt, sed circa polum uerti tota nocte cernuntur. Porrò is circulus in nostro tractu, à priore maioris Vrsę pede describitur. Solstitialis aũt circulus is est, qui omnium, q̃ui à sole describũtur maxime septentrionalis habetur. In quem cum se sol receperit, æstiuã reciprocationem peragit. Longissimusq̃ totius anni dies, breuissimaq̃ nox exit. Post hanc autem reciprocationem, nequaq̃ ultra septentriones uersus solem progredi, quin potius ad diuersa mundi regredi cernas: Vnde & Tropico græcè nomen. Aequator circulus est, qui maximus æquidistantium circulorum statuitur: ita nimirum ab horizonte dissectus, ut alter eius semicirculus supra terram, alter sub terra condatur. In hoc sol duplex æquinoctium, uernum, autumnaleq̃ facit. Brumalis circulus est, qui omniũ circulorum, qui à sole mundi circumactu describuntur, maxime ad austrum pertinet. In quo sol brumalem reciprocationem facit. Maximaq̃ totius anni nox, minimusq̃ dies efficitur. Post hanc metã nequaq̃ ultra progreditur sol, sed ad alteras mũdi partes reuertitur: Vnde tropicus hic quoq̃, quasi uersilis appellatur. Antarcticus uero circulus, æqualis & æquidistans septentrionali circulo est, & horizonta uno puncto cõtingens, totus prętera sub terris mersus. In quo sita astra semper nobis occulta manẽt. Maximus autem ex quinq̃ memoratis circulis est Aequator, deĩde tropici, minimi uero (quod ad nostram habitationẽ dixerim) arctici. Porrò hos circulos citra omnem latitudinem intelligi conuenit, ratione cognobiles, ex astrorum situ, & eodem Dioptræ obtutu, & nostro intellectu deliniatos. Sensu enim unus Lacteus discerni in cœlo potest, reliqui omnes ratione.

Septentrionalis. — Solstitialis, Is & tropicus — Aequator — B Brumalis, qui & itẽ tropicus — Antarcticus

STOEFLERI INTERPRE.

PRincipè operæpretiũ est præscire quid sphæra. Omnis sanè de aliqua re institutio, q̃ à ratione suscipit, debet à definitione proficisci, ut intelligat quid sit id, de quo disputatur. C Est igitur sphæra (authore Theodosio libro de sphęris) solidum quoddam, una superficie cõtentum, in cuius medio est punctus, à quo oẽs lineæ ductæ ad circumferentiã sunt æquales. Porrò hic textus distribuit in quatuor partes. In prima diuidit circulos sphęræ trifariam, puta in parallelos, obliquos, & per polos ductos. In secunda prosequitur primam partem diuisionis, scilicet, de parallelis, ibi. Aequidistantes sunt. In tertia tractat de maioritate & paruitate circulorũ parallelorum, ibi. Maximus autẽ ex quinq̃ &c. In quarta cõcludit de latitudine circulorũ, ibi. Porrò hos circulos. De primo membro ternariæ diuisiõis, puta, de circulis parallelis, determinat Proclus hic & in septẽ sequentibus capitibus. De secũdo membro, scilicet, de circulis obliquis, infra in ca. de Signifero, & ca. de Lacteo circulo. De tertio membro, scilicet, de circulis p polos ductis, infra De Coluris. Circulos parallelos tamq̃ primum membrũ triplicis diuisiõis Proclus secat in quinq̃, ut patet in litera. Animaduertendũ est in nostro proposito circulũ non accipi geometricè, ut eũ diffinit Euclid. pri. lib. elemẽtorũ. Circulus, inquit, est figura plana, una quidẽ linea cõtenta, q̃ circũferẽtia noĩatur, in cuius medio est punctus, à quo oẽs lineę rectę ad circũferentiã

Sphæra quid Theodo. — Circuli acceptio. — Euclides.

excuntes, sibi inuicem sunt æquales. Sed accipitur pro linea circulari, quæ alias circumferentia, aut peripheria dicitur, quæ ducitur in corpore sphęrico. Sic cœlestes circuli intelliguntur duci in superficie concaua aut conuexa ipsius corporis cœlestis. Et ergo cum in pręsenti negotio circulum nominamus, accipimus pro linea circulari. Et linea hic nō accipitur pro longitudine tantum sine latitudine, sed nonnunquam admittit latitudinem. Vt est in Zodiaco & Lacteo, qui nō solum longi sunt sed etiam lati. Sed de his infra latius dicetur. Præterea diuersitas est inter circulos sphęræ cœlestis & materialis. Circuli enī in cœlesti sphæra imaginantur ueluti lineę, ut quinque paralleli, aut ut superficies, ut Zodiacus & Lacteus circulus, Et hi non cōponunt sphęram cœli realiter & uere. Siquidē corpus ex non corpore integrari est impossibile. Et sumitur ex tertio De cœlo & mundo. In sphęra autē nostra materiali, sunt circuli materiales eandem integrantes & componentes, & per nostram, quæ manibus componitur, imaginatur & intelligi datur illa cœlestis. Author est Ioannes de Sacro Busco capitulo secundo. Rursus hi circuli ab authoribus diuersas sumūt nomenclaturas. Quos Marcus Mani. in pluribus locis uocat Fila, demptis tamē Zodiaco & Lacteo; ut lib. 1 capitu. 6 & 7. Et ab eodem uocantur Gyri, puta lib. 1 capitulo 6. 7. 8 & 9. E

Circulorum diuersitas & synonyma.

Io. de Sa. Bu.

Mar. Mani.

Cleomedes libro primo Meteor. quinque parallelos uocat segmenta. Idem facit Plinius lib. sexto capitulo tricesimotertio. Alij circulos uocant Orbes, ut Cleomedes ubi supra, & Virgilius primo Georgicorum, cum inquit.

Cleomedes Plinius Virgilius

Iccirco certis dimensum partibus orbem
Per duodena regit mundi sol aureus axem.
Quinque tenent zonæ cœlum.

Alij uocant circulos, pręcipuè sphęræ materialis, armillas, ut Ptolemæus dictione quinta Almage. ca. 1 ubi docet cōpositionē cuiusdam instrumenti, quo obseruantur stellæ in longitudine & latitudine. Vbi sic habet. Cuius artificiū est; accipies duas armillas mensuratę magnitudinis, sapienter & bene rasas &c.

Ptole.

Proclus noster uocat quinque circulos parallelos, siue æquedistantes. Pro quibus contuendum. Idem accidere lineis & circulis. Lineis enim accidit, quod quædam sunt parallelæ siue æquedistantes, quas Euclides in primo sic diffinit. Aequedistātes lineæ sunt, quæ in eadem superficiæ collocatę, atque in alterutrā partem protractæ, nō conueniunt, etiam si in infinitum protrahantur. Contra sunt nonparallelæ siue inæquedistantes lineæ sunt, quæ in eadē superficie collocatæ & in alterutram partem protractę, nonnunquam cōueniunt. Idem sentiendū est de circulis parallelis, qui quoquo uersus ex omni parte ęque distant. Duo sane circuli cuiusdam sphęræ, ad inuicem comparati, ita descripti, quod non coëunt uel cōueniunt, sed secundū omnem partem eorum ęqualem ubique seruant distantiam dicuntur paralleli. παραλληλίζω enim gręce, latine significat cōparo. Inde παράλληλος gręce, id est, inuicem comparatus, uel mutuus, aut respectiuus. Est enim circulus ad alterū comparatus per ęquedistantiam. Hi autem circuli paralleli, latine uocantur ęquedistantes. Et sunt numero quinque, ut patet in litera. Proclo nostro in his accedunt plures alij, puta Hyginius libro primo, capitulo de polo. In finitiōe (inquit) mundi circuli parallelæ quinque, in quibus tota ratio sphęræ consistit, præter eum qui Zodiacus appellatur, qui non ut cęteri circuli certa dimensione finitur, & inclinatior alijs uidetur, λοξός à Grecis est dictus. Et deinde de unoquoque determinat. Et Marcus Manilius libro primo ca. sexto, his uersibus ad propositum facientibus, alijs multis omissis, sic. F

Parallelis Lineisque eadem accidunt. Euclides

Higinius

Mar. Mani.

Circulus ad Boream fulgentem sustinet Arcton. Deinde.
Alter ad extremi decurrens sydera Cancri,
Tertius in media mundi regione locatus.

D Ingenti sphæra totum percingit olympum.&c.
Proximus hunc ultra brumalis nomine cingens,
Vltima designans fulgentis lumina solis.&c.
Vnus ab his superest extremo proximus axi
Circulus, austrinas qui stringit & obsidet arctos.

Et de his Ioannes de Sacrobusto capitulo secūdo § Aequinoctialis. Vbi sic habet. Quòd ęquinoctialis cū quatuor circulis minoribus, dicunť quīcꝗ paralleli, quasi æquidistantes &c. Et in Cōmentarijs Siciliensibus Cęsari Germanico additis, ubi scribitur. Cœlum circulis quincꝗ distinguitur. Lege, cōmentariū pulchrum est. Et Rufus Festus, capitulo de circulis. Circulus igitur primus, iuxta Procli numerationem, est septentrionalis. Is ab alijs dicitur arcticus, Borealis, aut Aquilonius. Hic contuendū est. Quod aliter Latini, aliter Gręci describunt circulos arcticum & antarcticum. Hos Latini pingunt iuxta maximā solis declinationem. Puta tempore Ptole. uiginti quatuor fere graduum, minus nouem quasi minutis. Nostra tempestate, uiginti triū graduum triginta penè minutorum. Numerant enim à polis mundi, solis (ut dixi) maximam declinationem, & puncto facto, immittunt in polum unum circini pedem reliquo in punctum emisso: & iuxta hanc extensionem circini, formant ipsi Arcticos circulos. Et hi secundum Latinos in omni regione sunt eiusdem quantitatis, sine omni uariatione. Secus faciunt Græci, qui formant hos iuxta altitudinem poli regionis. Quo fit, quòd hi sunt uarij, secundum uarias poli altitudines in diuersis mūdi plagis. Si enim poli altitudo est parua, erunt & circuli parui, si magna, magni. Ponunt enim unum pedem circini in polos & alium expandunt in colurum diuisum usꝗ in poli altitudinem. Et iuxta hanc, formant ipsi circulos septentrionalem, scilicet, & antarcticum. Et hi circuli semper attingunt horizontem in puncto. Iuxta enim stellas, pro situ Græcanicæ habitationis, nunquam orientibus & occidentibus, fabricant ipsi huiusmodi circulos. Et ut huius septentrionalis circuli diffinitio neminem lateat, Author quincꝗ cōditionibus illū ipsum manifestum facit. Quarū prima est. Quòd is est, qui omniū, quos perpetuo cernimus, plane maximus est. Mirum satis, hunc circulū alij uocant minorem, eo ꝙ sphæram non secat in duas partes æquales, ut facit æquinoctialis. Est enī simile de circulis sphæræ cū lineis rectis ductis ad peripherias circuli: ubi diameter est oīm longissima. Quia circuli peripheriā & totū circulū in duas ęquas partiť partes: Quia per centrū ducitur: Cæteræ omnes, non per centrū euectæ, minores sunt diametro, & minores portiōes aut arcus de peripheria resecāt. Sic est in sphęra, ꝙ circulus ab utroꝗ polo æque distans ipsam in duas æquales partes dispescit, secus faciunt cæteri omnes. Quare fit, ꝙ circulus uicinus polo, inter minores digne cōputatur. Quomodo igitur Proclus hunc circulū uocat maximū? Dissolutio. Inter omnes circulos sphæræ in septem climatibus aquilonijs, nullus est, iuxta sphærā Græcanicā, qui nobis totus appareat pro uno momento, ꝙ̄ is circulus septentrionalis: Nō æquinoctialis, cuius medietas semper est supra horizontē, & altera medietas sub horizonte. Igiť: Necꝗ tropicus Cancri, cuius in nostris climatibus maior pars est supra terrā, id est, horizontē, mino īfra: Vt in subditis manifestabitur: Necꝗ tropicus Capricorni, cuius minor pars nobis est supra horizontē, maior infra: Non est igiť Procli sententia, ꝙ circulus septentrionalis sit omniū maximus, sed est omniū maximus, quos perpetuò cernimus: id est, quos pro eodem instante uidere possumus. Si enī maior eo circa polū describeretur, eius aliqua portio subiret horizontē. Quare nō perpetuò cerneretur. Secunda conditio est. Quòd horizonta in solo puncto cōtingit. Is sane Græcis mos est, ut supra cōmemoraui, ꝙ hūc circulū pingunt iuxta poli latitudinē. Verificata enī sphæra, iuxta altitudinē poli Græciæ, puta;

E
F

Io. de Sa. bu.
Cōmentaria Siciliensia.
Rufus Festus.
Arcticos aliter latini, aliter Græci describunt.
Circuli septentrionalis quincꝗ conditiones.
Qua ratione septentrionalē Proclus maximum, alij uero minimum circulum semper extantē dicāt?

in 36.37.38. gradus, sphæra firmata, si stylū horizonti ad meridianū septentrionalem aptaueris, rotata sphæra, in coluris circulū pinges aut designabis, qui horizontem contingit, & non secat. Is est circulus septentrionalis ipsis Græcis. D

Tertia cōditio. Quod sit totus supra terrā, id est, horizontē interceptus, id est, q ipse & horizon habeāt se ut circuli cōtingentiæ. De quibus plura apud Euclid. in 3. Quarta cōditio. Quod in hoc quęcunq; claudunt astra nec ortū nec occasum norunt, sed circa polū uerti tota nocte cernuntur. Præcipua Græcorū intētio est, ut sciant per eorū circulum septentrionalē, quæ astra aut sydera sint perpetuę apparitionis. Quod Hyginus his uerbis ferme indicare uoluit, cū ait. Circulus arcticus appellatur, q intra eum arcturi simulachra, ut inclusa perspiciuntur. Quæ signa à nostris ursarū specie ficta, septentriones appellantur. Nostra tempestate huic circulo (sphæra iustificata ad latitudinem Græciæ 48. graduū, uel circiter) hęc sydera & astra includuntur. Tota Vrsa minor. Totus Draco. Cepheus integer. Cassiopeia, dempto capite. Dextrū brachium Persei. Stella capitis Aurigæ. Vrsæ maioris stellę, capitis, colli, pectoris, genu dextri, dorsi & caudæ. Bootis manus sinistra. Stella extrema in dextra ala cygni. Verum quondā tempore Procli res aliter se habuit: quod accidit propter motus octauæ sphæræ uariationem. Lege si placet, Hyginum lib. 4. §. Sed quoniā. In quinta cōditione (in uerbo. Porrò is circulus, in nostro tractu, à priore maioris Vrsæ pede describitur) Proclus indicat, quo pacto is circulus in sphęra describi debeat. Et aperit id per stellā existentem in priore pede Vrsæ maioris. Hæc enī stella in Græcia tangit horizontem, quæ solis, circumuoluta, describit circulū: qui Græcis est loco Circuli septentrionalis. Aduertendū hic, quòd tempore Procli, & ante Ptolemæū, paucæ fuere stellæ cognitæ secundū iustas earum longitudines & latitudines. Quod satis docet Ptole. dictiōe. 7. Almagesti. Vbi loquitur de Abrach, Arsatili & Timocaride: Ptolemæus aūt, ut eadē dictiōe, & sequenti palàm est, uerificauit in Alexandria 1022. stellas. Et numerauit in vrsa maiori 27. stellas. Quarū duæ sunt in extremitate pedis sinistri præcedentis. Quarum prima tempore Ptolemæi fuit in Cancro 6. gradu & 30. minuto: & eius latitudo septentrionalis 29. gradu. 20. minuto. Secunda meridionalior in Cancro 5. gradu 20 minuto. Eius latitudo 28. gradu: 30. minutorū: Hæc prima tempore Ptolemæi & Procli tetigit horizontē, uerificata sphæra ad latitudinem 38. uel circiter graduū. Quod uidentes græci pinxerunt circulū septentrionalē secundū eandem. Nostro autē tempore res aliter se habet. Quia prima stella pedis hodie est in 26. gradu Cancri. Et 2. in 25. gradu eiusdem. Quare iustificata sphæra ad latitudinē 41. graduū, ut est in Macedonia, hæc prima stella residet in horizonte. Officiū huius circuli est, q omnes stellæ interceptæ ipsis nunq; oriuntur nec occidunt: Extra quē oēs & ortum & occasum patiunt. Secundus circulus est Solstitialis septentrionalis. Is etiā est de circulis minoribus sphæræ: ob id, q in superficie sphęrę descriptus, in duo inęqualia ipsam diuidit. Qui appellat circulus Solstitij æstiui uel æstiualis, Tropicus septētrionalis, Tropicus æstiuus uel æstiualis, Tropicus Cancri. Circulus uersilis Cancri, θερινός τροπικός. Est sane circulus minor, quē sol in principio Cancri existens, motu primi mobilis describit. Scito τροπή Græce, Latine conuersio, mutatio, uersio est. Sol enim ultra hunc circulū nō transit, sed statim reuerti incipit: Inde τροπικός est appellatus, quasi cōuersiuus. θερμαίνω Græcū uerbum, id est, calefacio, cōburo. θέρμη, id est æstas: θερινός, id est, æstiuus. Hyginus lib. 1. θερινός τροπικός uocatur ideo, q sol cū ad eum circulū puenit æstatē efficit eis, qui in aquilonis finibus sunt. Hyemē aūt eis, quos Austri flatibus oppositos ante diximus. Præterea q ultra eū circulū sol non transit sed statim reuertī, τροπικός est appellatus. Idem lib. 4. Igit æstiuū circulum unū de quatuor esse dicemus. Qui θερινός τροπικός uocatur, Quo circulo æstatē confici de-

Euclides

Hyginus

Septentrionalis circuli sydera.

E

Ptolemæus 1022. stellas explorauit.

F

Solstitialis septentrionalis & huius synonyma.

Hyginus.

A fici demonſtrauimus. Et ibidē abſoluit pulchram de tropicorū nominibus queſtiunculam, quam lege. Ex his textus Procli ſatis manifeſtus erit. Nam cum dicit. Solſtitialis circulus is eſt, qui omnium, qui à ſole deſcribuntur, maximè ſeptentrionalis habetur. Bene dicit: Quia ultimus eſt, quē ſol, uerſus ſeptentrionem gradiens, deſcribit: ultra quem, ut ſupra Hyginus affirmauit, nō tranſit. Et inde dictus eſt Solſtitialis, quaſi ſolis ſtatio. Non quòd ſol ſtet, cui continuus eſt motus, ſed ſtat in eo, quòd ultra in ſeptentrionem non progreditur, ſed incipit redire uerſus meridiem. Recte ergo addit Proclus: In quem cū ſe ſol receperit, æſtiuam reciprocationem peragit. Cum enim ſol ad primum punctum Cancri accedit: incipit reciprocare, id eſt, redire, aut reuerti uerſus meridiem. Sicut idē ſol à principio Arietis incipit ire in ſeptentrionem, pedetentim indies aſcendendo uerſus nos, qui in ſeptentrione cōſtituti ſumus, uſq; in Cancri initium, deinde pedepreſſim indies deſcedit. Et hęc eſt ſolis reciprocatio, ideſt, **Das ſie gibt ains vmb das ander/ als vil ſie vor herauf geſtigen iſt/ als vil ſteigt ſie ietzo wider hinab.** Ita ſol dicitur τροπικός, id eſt, cōuerſiuus, repetitiuus, **wendt ſich widerumb.** Quare cum olim hæc ſolis reciprocatio ce[illegible]idit in uiceſimum quartū diem Iunij, Hoc eſt, in diem Ioannis Baptiſtæ, fuit Germanico ſermone ap-

Hyginus. Solſtitialis originatio.

Solis reciprocatio,

B pellatus, **Sanct Johanns Soñwendin.** Subiungit Proclus. Longiſſimusq; totius anni dies breuiſſimaq; nox exit. Hoc uſuuenit omnibus, qui in aquilonem ſedes poſuere, quòd cum ſol initium Cancri adierit, ac ultimum uerſus ſeptentrionem circulum deſignauerit, mortales protenſiſſima luce irradiet. De dierum augmento ſcribit plura Cleomedes primo Meteoron, quem lege. Vbi in ſententia habet. Quòd augmentatio diei à principio Arietis in tropicū uſq;, fiat ſenſim, & non aceruatim horarum mutatione: & hoc ſit factum diuina quadam prouidentia. Authore Boœtio libro ſecundo Propo. 1. Omnis ſubita rerū mutatio, non ſine quodam quaſi conflictu contingit animorum. Cognitio autem longiſſimi diei haberi poteſt ex tabulis Primi mobilis, & alijs. Ex tabellis item noſtri Calendarij, & inſtrumentorum officio, puta, Aſtrolabij, Sphæræ materialis. &c. Hoc ſcitu dignum eſt, quòd omnes dies maximi æſtiui creſcunt & augmentantur, à primo gradu altitudinis poli Arctici, iuxta graduū ordinē uſq; in altitudinem nonaginta graduū. Quos omnes recenſere longum eſſet. Quare à Germania (ut nouitij nonnulli habeant) incipere decreui, iuxta hanc

Soñwendin

Cleomedes

Dierū longiſſimorū exploratio.

Boœtius.

Dies æſtiui

C formulam.

TABVLA QVANTITATIS LONGIORIS DIEI AESTIVI, cum adiectis regionibus, ducatibus & prouintijs, potiſſimùm Germaniæ, iuxta recentiores obſeruationes.

Latitudo Gra.	Longitudo Diei æſtiui. H	m	Regiones, ducatus, prouintiæ, præcipuè Germaniæ
46	15	34	Vallis Valeſiæ, Tyrolis, Carinthia.
47	15	42	Heluetia ſiue Suitia, Marchia Stiriæ, Hungariæ pars. (garię pars
48	15	52	Sungea, Algea, Hegea, ſuperior Sueuia, Bauaria, Auſtria, Hun-
49	16	0	Alſatia, Sueuia inferior, Rieſa, Bohœmiæ & Morauiæ pars.
50	16	10	Ringeæ pars, Franconia, Bohœmia, Morauiæ & Poloniæ pars.
51	16	20	Iuliacum, Haſſia, Turingiæ & Myſniæ pars, Sleſia & Polo. pars.
52	16	30	vveſtualia, Turingiæ pars, Marchia Brandeñ. antiqua & noua
53	16	42	Phryſia, Saxonia, Brunſuiga, Poloniæ pars. (Polo. pars.
54	16	54	Meggelburgū, Pomerania, Pruſſiæ pars.

D

Latitudo Gra.	Longitudo Diei æſtiui. H	m	Regiones, ducatus, prouintiæ præcipuæ Germaniæ
55	17	8	Holſatia ducatus, Pruſſiæ pars.
56	17	22	Datiæ regni pars, Seelandia.
57	17	36	Datiæ pars magna
58	17	52	Scania & Datia
59	18	12	Gotia meridionalis
60	18	32	Gotiæ meridionalis pars. Orcades inſulæ
61	18	54	Thule inſula. Noruegia regnum
62	19	20	Gotia occidentalis, quæ & Suetia, regnum.
63	19	50	Gronelandia, quæ & Engronelandia.
64	20	26	Vermelandia & Vintlandia, alias Ventelandia.
65	21	13	Pilappelandiæ pars & Ventelandiæ pars
66	22	19	Pilappelandia, Iſlandia
66 30	24	0	Iſlandiæ pars. Quibus latitudo tot graduum & minutorum conceditur. Hi cũ ſol principium Cancri adierit, habent diem unum artificialem uiginti quatuor horarum. Id noſtra tempeſtate accidit undecima aut duodecima die Iunij, die Barnabæ apoſtoli & ſequente.

E

67 Hic Nordinboduch, ſic uocant, vvildlapmanni, latinè Mare congelatum. Hic incipit dies uiginti quatuor horarũ, cum ſol tenet decimũ octauum gradum & trigeſimũ minutum Geminorũ. Et durat continuus in uiginti quatuor fere dies naturales, quouſq; ſol peruenerit ad undecimũ gradum & trigeſimum minutum Cancri. Noſtro tempore à prima die Iunij, in uigeſimum quartum eiuſdem.

68 Hic initiatur dies uiginti quatuor horarum, quando ſol decimum gradum Geminorum emenſus fuerit. Et durabit deinceps unus dies ferme in quadraginta unum dies naturales. Deſinetq; ſole uigeſimum gradum Cancri poſſidente. Noſtra tempeſtate à uigeſimo tertio die Maij, uſq; in ſecundum Iulij.

69 Sub ea latitudine auſpicatur dies uiginti quatuor horarũ, quando Sol quartum gradum Geminorum poſſederit. Et deinde erit dies unus continuus, in quinquaginta quinq; quaſi dies naturales: quouſq; ſol uigeſimũ ſextũ gradũ Cancri permeauerit. Hoc eſt, à decimoſeptimo die Maij in decimũ Iulij. F

70 Hic inchoat dies uiginti quatuor horarũ, cum ſol uigeſimũ nonum gradum Tauri propemodum cõpleuerit. Durabitq; dies unus in ſexaginta quatuor dies, uſq; ſol primum gradum Leonis pertranſierit. Hoc eſt, à duodecimo die Maij in decimum quintum diem Iulij.

71 Sub hac latitudine initium ſumit dies uiginti quatuor horarum, quando ſol uigeſimum quartum gradũ Tauri & quadrageſimũ quartum fere minutum emenſus fuerit. Et continuabitur dies unus in ſeptuaginta quatuor penè dies naturales. Ita quòd interea ſol nunquam occidet, quouſq; in quintum gradum & decimumſextum minutum Leonis peruenerit. Noſtro tempore à ſeptimo die Maij, in decimum nonum Iulij.

72 Hic illucet dies uiginti quatuor horarum, cum ſol uigeſimum gradum & quadrageſimum nonum minutũ Tauri reliquerit. Et aderit dies continuus

octoginta

A octoginta duorum dierum:finietur sole nonum gradum & undecimum minutũ Leonis deferente. Hoc est,à tertio die Maij in uigesimum tertiũ Iulij.

73 Hic incipit dies.24.horarum,quando sol 17 gradum Tauri transierit. Continuabitur dies in.90.fere dies naturales,usque sol.13.Leonis percurrerit. Hoc est,à.29.die Aprilis in.27.Iulij.

Posset hæc formula extendi ad sequentes latitudines polares:sed hæ sufficiunt nouitijs pro exemplis.

Ex his sequitur.ꝙ ubi latitudo est.90.graduum, medietas anni est unus dies artificialis,& reliqua una nox. Quia ibidem horizon constituitur æqualis. Et quia idem secat zodiacum in duas æquas partes,quarum una,puta,à principio Arietis in finem virginis, est semper supra horizontem. Cõsequens est, cum sol eò peruenerit continuum reddere diem. Reliqua à principio Libræ in exitum Pisciũ est semper sub horizonte: Quare sole ea signa permeante cõtinua nox. De huiusmodi augmento maximi diei ęstiui,iuxta alias & alias latitudines polares,loquitur etiã Plinius lib.2.naturalis historiæ cap.75.Sic(inquit) fit,ut uario lucis incremento, in Meroë longissimus dies.12. horas æquinoctiales, & octo partes unius horæ colligat:Alexandriæ uero.14.horas. In Italia.15. In Brib tannia.17. Vbi æstate lucidę noctes haud dubie repromittunt,id quod cogit ratio credi.&c. Secundo loco de nostro circulo Solstitiali septentrionali aduertendũ est. Quòd is numeratur inter parallelos nobiliores, per climatũ media uergentes, ipsisꝗ noĩa imponentes. Transit enim hic noster parallelus per medium secundi climatis. Quod Martianus Felix Capella. Ioan.de Sacrobusto, & alij uocant Διασυήνης, id est,per Syenen, & qui sub eo habitant, habent diem longitudinis.13. horarum & dimidiæ. Et eleuatur polus.23. gradibus &.50. minutis secundum uetustos. De quo loquitur Ptolemæus Claud.lib.1.cap.23.sic. Sextum (qui sub æstiuo tropico est) una horarum & semis differre, distantem gradibus uiginti & tribus,& semis ac tertia. De eo plura apud Ptolemæũ Phelusinum,dictione secunda Almage.cap.6.§.De septima:Quem lege. Sunt autem huius paralleli quatuor cõditiones aut proprietates. Quarũ prima: Quòd solũ semel in anno sol est in Zenith capitis habitantiũ. Sed repentè quęrit quis. Qui sunt habitantes sub hoc parallelo,uel quę loca huic subdunt? Respondeo plura sunt huiusmodi loca. Puta, Syene ciuitas Aegypti. De qua infra plura dicentur. De qua Ptolemæus lib.4.cap.5. Tabu.3. Africæ. Berenice etiam Aegypti ciuitas. De qua Ptole.ubi supra, & ibidem insula Elephantina. Et in Arabia Felici solis promon. Carada ciuitas. Dæmonũ insula. De quibus Ptole. lib. 6,cap.8.Tabu.6.Asię. Et si magnã turbam colligere uolueris cõsule.3.&.4. Tabu.Africæ.6.7.10.11.Asiæ. In his enĩ omnibus inuenies nostrum parallelũ Tropicũ Cancri, ubi obtutu singula subiecta loca diffinies. De hac prima cõditione Ptole. Phe.ubi supra, sic scribit. Ipsa, scilicet, linea septima æquidistans, est prima linea ęquidistantium,in quibus umbra meridieĩ declinat ad partem unã. Neꝗ unquam erit declinatio umbrę gnomonum eis,qui sunt sub ea ad partem meridieĩ. Verum sol obumbrat supra summitatem eorum capitum in tropico ęstiuo tantum. Et non habebunt tunc gnomones in medietatibus umbram. Eo quòd spatium huius lineæ ab æquatione diei est, sicut tropici æstiualis ab eo, in reliquis uero lineis erit declinatio umbræ gnomonis, in medietatibus dieĩ semper ad partem septentrionis. Hæc Ptole. Astipulatur huic conditioni Lucanus lib.2. Vbi Pompeius narrat sua bella & trophæos, quos habuit per Libyam,Europam & Asiam,inquiens.

Hinc me uictorem gelidas ad Phasidos undas
Arctos habet,calida medius mihi cognitus axis

Dies per dimidium annũ.

Plinius

Martia. Cap. Io.de Sa.bu. Ptolemæus.

Ptolemæus.

Solstitialis arctici indigenę.

Ptole.Phelu.

Lucanus.

Aegypto, atque umbras nusquam flectente Syene. D
Occasus mea iura timet.

Macrobius. Syenes nulla umbra. Macrobius de Som. Scipi. lib. 2. Ciuitas autem Syene, quæ prouinciæ Thebaidos, post superiorum montium deserta, principium est, sub ipso æstiuo tropico cõstituta est. Et eo die quo sol certam partem ingreditur Cancri, hora diei sexta (quoniam sol tunc inuenitur super uerticem ciuitatis) nulla illic potest in terris de quolibet corpore umbra iactari. Sed nec stylus hemisphærij monstrantis horas, quem γνώμωνα uocant, tunc de se potest umbram creare. Hæc Macrobius. Plinius. Accedit Plinius lib. 2. capi. 75. Simili modo tradunt in Syene oppido, quod supra Alexandriam est quinque milibus stadiorum, Solstitij die medio, nullam umbram iaci, puteumque, eius experimenti gratia factum, totum illuminari. Ex quo apparere, solem illi loco supra uerticem esse. Strabo. Ad idem Strabo sæpius, præcipue tamen libro. 17. sic habet: In Syene puteus quidam est, qui æstiuũ indicat Solstitium. Quoniam hæc loca circulo Tropico sunt subiecta, & in meridie umbilicos faciunt sine umbra &c. Vide & sequentia. Et Ptolemęus Ptolemæ. lib. 4. capi. 5 tabu. 3. Africæ, recensens oppida, ad Thebarum nomum & metropolim transeuntia, numerat Diopolim, Tuphium, Chubisum. &c. Postea Syenen habentem in longitudine gradus. 62. minuta nulla: in latitudine, gradus Cleomedes. 23. minuta 50. Et demum uenit Cleomedes primo Meteor. in Capi. Eratosthenis sententia de terræ magnitudine. Ait ergo hoc modo. Syene sub ęstiuo tropico posita est circulo: Cum ergo sol fuerit in Cancro, Solstitiumque faciet æstiuum, & mediũ cœlum ad libellam obtinuerit, ab umbra immunes sint necesse est horologiorum gnomones, sole ad unguem posito ad perpendiculum. Hoc Virgilius. est ænigma, quod Damætas obijcit Menalcæ. Virgilius in Buc. Ecloga tertia. E

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tris pateant cœli spatium non amplius ulnas.

Solutio fit per puteum prædictum. Hactenus de Syene, eius situ sub tropico Cancri, & umbra eius uera meridiana certo tempore anni. Sed cum in umbras incidimus, de eis paucula dicere libuit. Omnium opticorum, id est, perspectiuorum approbata est sententia. Corpus opacum obiectum luminoso, umbram proijcere directè ad partem oppositam luminoso. Ita quòd inter luminosum & umbram precisè in medio est opacum corpus. Quum igitur umbram nomino, tria intelligo, scilicet, lumen aut radium illuminantem, corpus, quod umbram efficit, & tractũ, in quem umbra deijcitur. Lux. Scito, quòd inter se distant lux & lumen. Lux enim, est qualitas in corpore lucido, nata mouere uisum in suo esse, non dependens ab aliquo extrinseco. Est autem lux in sole, tanquam per se lucido, in alijs autem participatiuè, & omnium uisibilium hypostasis est. Est Plinius sane sol mundi oculus, & fons lucis. Plinius lib. 2. cap. 6. Hic, scilicet sol, lucem Lumen. rebus ministrat, auferetque tenebras. Hic suũ lumen cæteris quoque syderibus fœ Primarium. nerat. &c. Lumen autem est lucis imago, uel primaria est deriuatio, quod à luce manat. Id est, radius, candor, splendor lucis. Et est duplex, Primarium, prin Secundarium. cipale, siue directũ: quod immediate à luminoso procedit. Et illud semper porrigitur in directum: nisi diuersitate medij incuruetur. Lumen secundarium est, quod à latere extra radiorum incidentiam in omnem partem se diffundit. Est Vmbra. Io. Pisa. autem umbra, authore Ioan. Pisano, propositione 25. Lumen diminutũ. Opacum impedit transitum luminis directum & principalem, non tamen Secunda Vmbra. Tenebræ. rium: quia circumferentialiter se diffundit. In hoc enim differt Vmbra à tenebris: Quia Vmbra, est lumen diminutum, scilicet, ubi est priuatio luminis primarij & diminutio Secundarij. Tenebræ uero sunt (si alicubi sunt) ubi nihil est de lumine. Dubitant perspectiui, An in hoc mundo sint dabiles tenebræ: F

Radius

A Radius lucis geminus est. Vnus perpendicularis siue directus: Ex cuius incidentia super superficiem, ex utraq; parte relinquuntur anguli recti & æquales. Obliquus est per oppositum. Corpora cœlestia, umbræ rationem habentia, sunt dumtaxat tria. Sol, Luna & Venus. Reliqua astra omnia & si lumen immittant in corpora opaca, nulla umbra è regione causatur, ob luminis debilitatem. Ad Solares uenio umbras. Cleomedes. 1. Meteo. capi. de totius terræ habitatione, in sententia habet. Quòd totam terram habitantes, aut sunt Perisciij, aut heteroscij, aut amphiscij. περισκίοι quidem, id est, umbra circundati: ut sunt hi, quorũ altitudo poli maior est. 66. gradibus & 30. minutis. Circulari igitur in huiusmodi habitationibus umbræ circumscribentes, periscios ipsos efficiunt fere (ut molæ habent) reuoluto firmamento. ἑτεροσκίοι, in alteram tantũ partem mittũt umbram. Intelligo tempore meridiei. Aut in austrum tantũ projcitur: Et sunt hi, qui habitant zonam temperatã ad austrum: Aut in septentrionem tantum: Vt nos, qui habitamus zonam temperatam septentrionariam. ἕτερος, id est, alter. ἀμφισκίοι, hoc est dubias & ambiguas habentes umbras: Vt sunt sub æquinoctiali habitantes. Hi cũ sol in septentrionẽ uergit, habent umbras meri-

Radius perpẽdicularis & obliquus.

Quę nam Corpora cœlestia umbram faciant.

Perisciij.

Heteroscij.

Amphiscij.

B dianas in meridiem: in austrũ uero transiens, in septentrionem umbras iaciũt. Vmbras alij iuxta quatuor terræ plagas dinstinguunt. Quædam orientalis. Quæ corpora reddunt sole oriente: Et in occasum cadit. Et cũ sol sit occiduus, aut uicinus horizontis lateri occidentali, iacitur umbra in ortũ. Hæ cõmunes sunt omnibus, quibus sol oritur occiditq;. Sed cadit hic diuersitas hæc: Quòd qui extra tropicos habitant, ut hi, qui temperatas habitant zonas, eas semper obliquo tractu siue transuerso à parallelo orientis aut occidentis solis habent. Vt gratia exempli. Sole nobis exoriente in principio Cancri, corpus obiectũ projcit umbram uersus occasum solis brumalem caprizantem. Item sole nobis existente in Capricorno, projcitur umbra in occasum solis æstiuũ. Simile est iudicium de occasu solis. Exceptis æquinoctij diebus. Qui ex una recta linea ortus occasusq; cernuntur. Magnum argumentum, quòd terra in medio sita, habet se ut punctum, collata ad hos maximos orbes, quos sol tunc describit. Qui autem intra tropicos sunt siti, eo die, quo sol per zenith eorum transit, umbram matutinam habent rectam in occasum solis, eiusdem parallelo proiectam Sicut pomeridiana rectam in ortum ad horizontis punctum, super quo sol oriebatur, extenditur.

Vt Macro. li. 1 Io. de Sa. bu.

Quatuor umbræ plagales.

Terræ & cœlestium corporum collatio.

C Medio autem die, quia sol meridiem tenet, nobis aquilonijs in septentrionem umbra depellitur: Austrinis uero in meridiem. Intellige de his, qui temperatas habitant zonas, aut qui sunt extra tropicos cõstituti. Sed quum in uniuersum loquor, dico, umbras, sole in medio cœli posito, uel in meridiem uel septentrionem cadere à corporibus, quæ eas reddunt. Et sunt in multiplici differentia: Non seorsum quidem, sed magno horum respectu corporum: Quæ sol, dum per signa graditur, uario radiorũ illapsu intuetur. Quod supra ex Cleomede manifestatum est. Nec id tacendum est. Quòd incidentia radii perpendicularis in corpus, à nõnullis inter umbræ species numeratur. Et id facit Cleomedes libro, de cœlestibus ordinibus. vmbrã appellans per καθέτου hoc est, perpendiculum. Quod umbræ genus habent hi (ut infra dicetur) qui sub tropicis habitant. Quum semel in anno utrimque Sol in tropicis circumuoluitur. Sed quòd alii, qui tantũ quatuor numerant umbras, hanc pretereunt, fit ex eo: Quòd solum loquuntur de umbris plagarum, id est, extensis uersus quatuor plagas. Vmbra autem perpendicularis non est ad aliquam plagarum. Quum propriè non dicatur umbra extensa, sed recta. Hanc umbram uidetur etiam affirmare Luca. 9. Phar.

Hic quoq; nil obstat. &c.

Vmbra perpendicularis.

Vmbra plagalis.

Lucanus.

Vide infra. Volunt alij, quòd hæc nulla sit umbra. D
Quibus tamen ego aduersor. Vltra enim omnes umbras supra expositas, dabilis est umbra perpendicularis. Vt si Aquila sursum eleuata, directè supponeretur soli existenti in principio Cancri, tẽpore meridiano, utiq; daret umbrã &c. De formis umbrarum, scribunt Cleome. 2. capi. de magnitudine terræ. Plinius Secundus lib. 2. cap. 11. de syderum magnitudine. Et Ioan. Pisanus lib. 1. perspectiuæ propositione. 23. & 24. Et loquũtur hi præcipuè de umbris causatis à corporibus opacis sphæricis. Vt est terra. Sunt igitur umbrarum formæ triplices. Prima umbra uocatur Cylindroides. Secunda Calathoides. Tertia Conoides. Has paucis uerbis indicat Ioan. Pisa. lib. 1. ca. 24. Vmbrosum (inquiens) sphæricum, luminoso existente maiore, umbram proijcit pyramidalem: æquale columnarem: Maius curtam & euersam Pyramidem infinitã. Cylindroides umbra, id est, columnaris, uel teres, hoc est, columnæ effigiem habens, taliter fit, quando umbrosum & luminosum sunt æqualia. Radij enim ab extremis luminosi incidentes, in extrema umbrosi exeunt, ut æquidistantes. Quare nunquam concurrunt, si etiam in infinitum producerentur. Et per cõsequens umbra columnæ figuram habet, vt in hac figura. E

Vmbrarum formæ triplices.

Cylindroides.

Calathoides. Calathoides autem euenit, quando umbrosum maius est luminoso: Eritq; pyramis curta & euersa infinita, secundum longitudinem, vide hanc figuram.

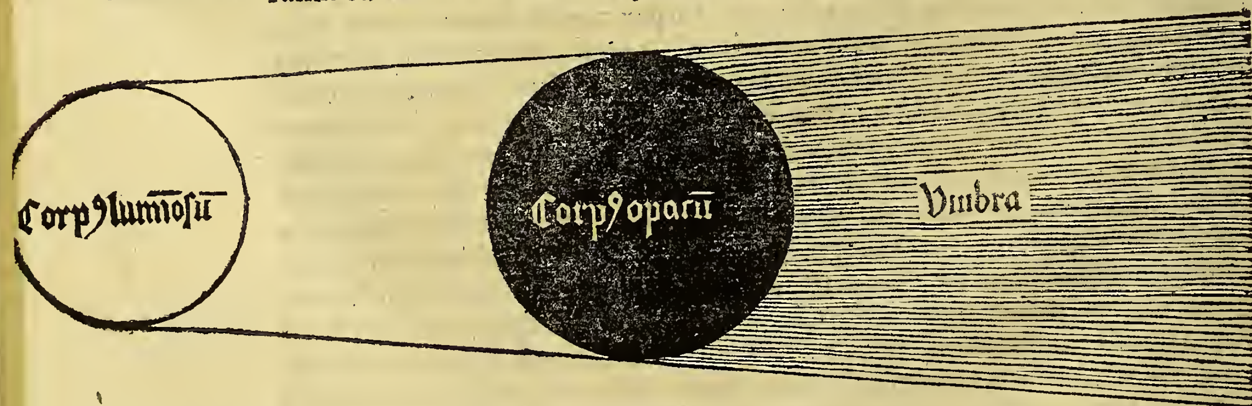

F

Conoides. Conoides uero, ubi umbrosum minus est luminoso, vt terra respectu solis. In eo casu umbrosum sphæricũ minus, illuminatur à luminoso ultra dimidiũ. Per propositionem. 22. libri primi Perspectiuæ: Inde fit, quòd radij exeuntes ab extremis partibus luminosi, in contactu extremitatũ corporis opaci minoris, minus distant, quàm in luminoso: constituentes lineas non æquidistantes. Igitur tandem concurrunt. Sed quia umbra formatur secundum has lineas concurrentes, consequens est umbram esse conoidalem, pyramidalem, aut ad modum metæ, aut turbinis uersi. Ecce schema.

Perspecti.

Hinc

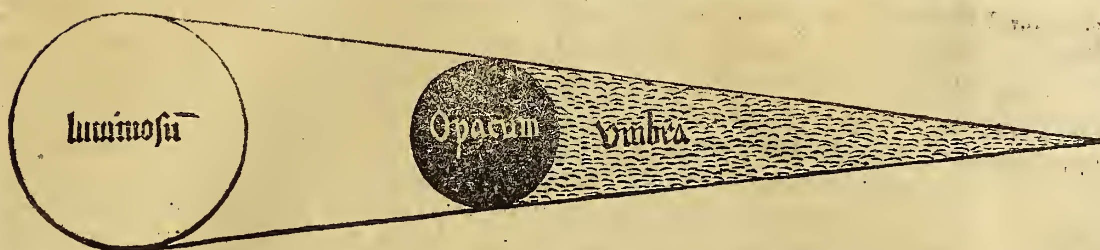

Hinc facile intelliges Plinium ubi supra. Cuius hæc sunt uerba. Namq; quū sint tres umbrarum figuræ, constetq;, si par lumini sit materia, quæ iactat umbram, columnæ effigie iaci, nec habere finem. Si uero maior materia quàm lumen, turbinis recti ut sit imum eius angustissimum, & simili modo infinita longitudo. Si minor materia quàm lux, metę existere effigiem, in cacuminis fine deficientem. Hæc Plinius. Redeo ad conditiones nostri paralleli solstitij septentrionalis. Et est secunda. Quòd sub eo habitantes, habent duo solstitia. Vnum, quando sol accedit ad principium Cancri. Et est eis altum solstitium, propter accessum ad zenith capitis eorū. Secundum est imum, in Capricorni initio, propter solis recessum. Tertia conditio. Quod habent unam æstatem & unam hyemem. Et hęc fere sequitur ex secūda. Et de hac in sequentibus dicetur. — Plinius.

B Quarta, quod habent plures umbras. De qua proprius exponetur canon. Propter nouitios enim, quorum gratia cōmentor, de umbris nonnullos canones hic adijcere decreui. Primus igitur omnium est. Quorumcunq; zenith extra Tropicum Cancri in septentrionem uergit, illi tres habent umbras. Vnam sole exoriente, in occasum porrectā: Secundam sole occidente, in ortum iactā. Tertiam, non nisi unam habent meridiani solis umbram, per radios primarios causatam, in septentrionem uersam. Hæc autem umbra meridiana in uniuersum, id est, in omni regione, respectu orientalis aut occidentalis, semper est breuior. In meridie sane, breuiores (ut dicitur & ueritas habet) umbrę esse solent. Plinius libro octauo ca.33. De uentorum obseruatione in agrorum cultura, sic. Tunc erit hora sexta, cum minima umbra, contra medium fiat hominem. Ouidius libro tertio Metamorphoseos Fabula prima. — Canon primus de umbris. — Vmbra breuior quæ? — Plinius. — Ouidius.

Fecerat exiguas iam sol altissimus umbras.

Idem decimo quarto Metamor. Fabula prima.

Et maris & cœli medio cum plurimus orbe
Sol erat, & minimas à uertice fecerat umbras.

Ipsa autē umbra, ad sui uariationem comparata, nobis septentrionalibus, nusquam breuior est, quàm cum sol est in puncto maximę declinatiōis ab ipso Aequatore: à quo quanto magis in austrum uersus abierit, tanto meridiana nostra & septentrionalis umbra fit protractior. Idq; experimento facile capies in gnomone, stylo, aut corpore ad perpendiculum erecto. Quod in huiusmodi umbrarum obseruatione fieri debet. Hæc umbra nostræ est patrię, ac natalis nostri soli. De qua quidem patria, Plato ad Architam Tarentinum sic scripsit. Nullū nostrum sibi soli esse natū, sed ortus nostri partem sibi patriā uendicare. &c. Et Cassiodorus in Psal. 136. Sup flumina Baby. sedimus. Nimis dulcis est recordatio patriæ suæ, quæ in hostili terra probatur existere. Iccirco aliqua, haud aspernanda, hic adijcere decreui. Et primum. Quod sol nunquam accedit ad zenith capitis nostri. Est aūt zenith capitis, authore Linconiensi in sphæræ opusculo, extremitas lineæ rectę, exeuntis à centro terræ per caput hominis, usq; ad firmamentum. Secundo loco. Eleuatio capitis Arietis, aut Libræ, & ex consequutione circuli ęquinoctialis, pro nostris habitationibus aquilonijs, sic digno- — C — Vmbra septētrionalis maxime breuis. — Amor patrię. — Plato. — Cassiodorus. — Sol nunq̄ accedit ad zenith nostri capitis. — Linconiensis.

Tubingensiũ polus. scitur. Deme altitudinem Poli borealis tuæ habitationis à 90. gradibus, residuũ propositũ ostendit. In exemplo. Tubingæ altitudo poli est 48. graduum & 40. quasi minutorũ, quibus à 90. gradibus subtractis, remanẽt 41. & 20. minuta: Eleuatio capitis Arietis aut Libræ siue æquinoctialis in Tubinga. Huius utilitas est propemodum innumera & alterius tractatus. Hic hæc adducere placuit. *Gnomon horologiorũ meridiei.* Gnomon, umbilicus, aut horarũ index in horarijs phœbeis in meridiem uergentibus, iuxta æquinoctialis eleuationem erigendus est. Præterea tertio loco per candẽ maximus ad nos solis aditus cognoscitur, sic. *Maximus Solis ad nos accessus.* Eleuationi æquinoctialis tuæ habitationis adde solis maximã declinationem, scilicet, 23. gradus & 30. minuta, & cernes maximã solis eleuationem, aut fastigiũ tempore meridiei, & is ex cõsequente maximus eiusdẽ ad nos accessus. Verbi causa. Eleuatio æquinoctialis Tubingę (ut supra didicimus) est, 41. graduũ & 20. minutorũ, cui adijcio 23. gradus & 30. minu. & conflo. 64. gradus & 50. minuta, maximã solis altitudinẽ tempore meridiano die 11. aut 12. Iunij. *Distantia solis à zenith capitis nostri.* Vnde quarto loco, elicitur distantia Solis à zenith capitis propositæ habitationis: Hac lege. Maxima solis eleuatio dematur ab arcu 90. graduũ, & relictus arcus indicat distantiam zenith capitis oblatæ habitatiõis, ad centrũ usq; corporis solaris. Gratia exempli. Eleuationẽ solis maximã supra inuentã, puta 64. graduũ 50. minutorum, demo ab arcu 90. graduũ, & relinquitur mihi arcus 25. graduum & 10. minutorum, distantia solis à zenith Tubingensium. Quòd si unicuiq; gradui dederis 15. miliaria, & 4. minutis unum, conflabis terrenum iter, ab habitatione tua usque in locum centro solis subiectũ. Sic arcus iam extractus, dabit tibi 377.½ miliaria Germanica cõmunnia. *Maxima solis declinatio à zenith.* Ex his quinto loco, Maximus solis recessus, elongatio aut declinatio à zenith capitis sic reperitur. Duplicem solis declinationẽ maximam, hoc est 47. gradus iunge distantiæ solis à zenith capitis tuæ habitationis, & habes optatũ. In exemplo. Repeto distantiam solis à zenith capitum Tubingensiũ, scilicet 25. gradus & 10. minuta. Cui addo 47. gradus, & colligo 72. gradus 10. minuta, maximũ solis recessum. Faciunt miliaria Germanica cõmunia 1082. & ½. D E

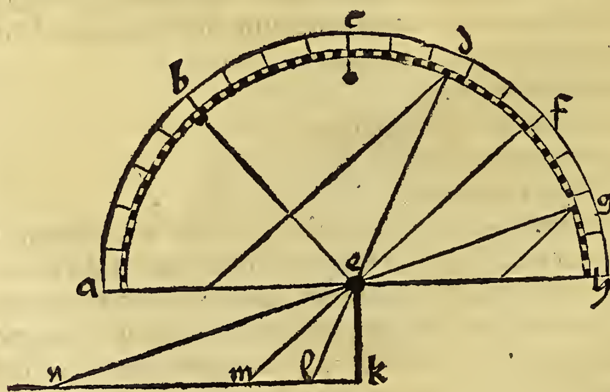

a c h Meridianus.
e centrum mundi.
a e h horizon.
b polus mundi.
b e axis mundi
c zenith capitis.
d tropicus Cancri
f e æquinoctialis.
g tropicus cancri.
Subtrahe arcum a b ab a c remanet b c, uel quod idem est, c f ex c h remanet f h eleuatio ęquinoctialis. c b enim & f h sunt arcus æquales. Arcui h f adde arcũ f d emerget h d maxima solis altitudo in Cancro. Aufer arcum h d ex arcu h c, relinquetur c d distantia zenith capitis à sole in maxima sua altitudine constituto. Arcũ c d iunge arcui d f g, exibit c g maxima solis depressio a zenith nostro e k gnomonis longitudo. k n umbræ longitudo sole in Capricorno. k m eadem longitũdo sole in Ariete uel Libra. k i umbra styli sole in Cancro. F

Sexto loco. In nostris habitationibus, postq; sol septentrionaria signa ingressus fuerit, superaueritq; nonum fere Arietis gradũ, usq; in 21. virginis, eleuatur sol omni die bis supra horizontem 45. gradibus, semel ante meridiem, & semel post meridiem, & pro eo instanti umbra recta rei, stantis orthogonaliter super superficiem planam, mensurat rem ipsam. Quo autẽ tempore ante aut pomeridiano

A ridiano Sol in 45. gradus attollatur, per Astrolabium aut quadrantem horariũ cognitu facile est. Est enim regula. Quandocunq; altitudo solis est 45. graduũ præcise, umbra recta metitur rem ad perpendiculũ erectam. Quòd si solis altitudo 45. gradus excesserit, umbra recta minor est, ipsa re. Si uero altitudo solis minor fuerit 45. gradibus, recta umbra protractior est re ipsa. Quo fit, quòd in nostris climatibus (ubi altitudo poli est, 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. &c. graduum) Sole gradiente per signa meridiana, longiores esse umbras meridianas re erecta. Quia Sol nunquam eleuatur 45. gradibus. Sole autem transeunte per borealia signa (ubi altitudo poli est 48. graduũ & 40. minutorũ, ut exemplo utar) quãq; umbra meridiana maior est re, quãq; æqualis, quandoq; minor, Maior à principio Arietis in 8. eius gradũ, inclusiuè: & à 22. gradu virginis in finem usq;. Aequalis in 9. aut 10. pene gradu Arietis, & in 20. quasi & 21. gradu virginis. Minor ab 11. gra-
B du Arietis, in 22. usq; virginis. Quòd si te harum rerũ copiosior delectat cognitio, consule secundæ partis nostræ elucidationis Astrolabij propositionem quartam, quintam, septimam & octauam.

Vmbra quando corpus æquet superetue ut breuior.

a

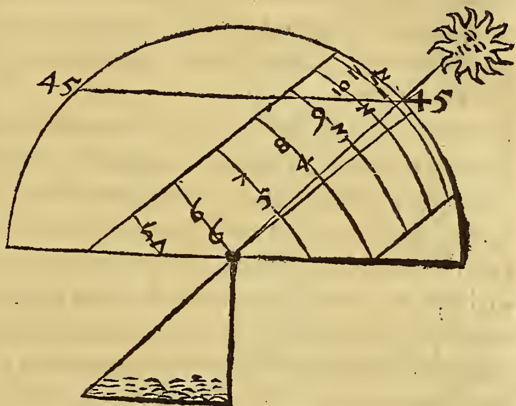

Sed hic in dubium uertitur: An omnis umbra meridiana eorũ, quorum zenith est extra tropicũ Cancri in septentrionem, itidem in septentrionem pellatur? Omnes (quos ego legerim) propositionem aut quæstionem affirmant. Et id manifeste docet Macrobius lib. 2. de somno Scipionis, his uerbis (& loquit de his, qui ponunt sedes in aquilonem). Nam in occasum (subintellige umbra rei) cadit oriente sole, & in ortum cũ fit occiduus. Medio autẽ die, quia sol meridiem tenet, in septentrionẽ umbra depellitur. In austrũ uero, circa nostram habitationem, impossibile est umbram cuiuslibet corporis cadere: Quia semp in aduersam soli partem umbra iactatur. Aduersus autem austro, apud nos, sol non esse poterit: Quum nunquam fines septentrionis attingat. Hactenus Macrob. Dissolutio. Supra diximus de duplici radio, scilicet, primario, principali, siue directo, & secundario. Accidit igitur, quòd nonnunquam radius pri-
C marius cadit super corpus opacum, tersum & politum, ut est uitrũ, ferrum chalybs, marmor uel specula ex his composita & erecta, tunc reflectunt & resiliunt radij, & faciunt apparentiam in parietibus, tabulatis, & alijs id genus rebus. Quare dico: Quòd opacũ expositũ radijs primariis meridiei tempore proiicit apud nos umbrã in septentrionem. Hoc pacto Macrobius & alii omnes sunt accipiendi. Opacum autem immissum in radios reflexos, aut secundarios, mittit umbram apud nos in meridiem.

Opacum corpꝰ duas habere umbras meridianas potest.

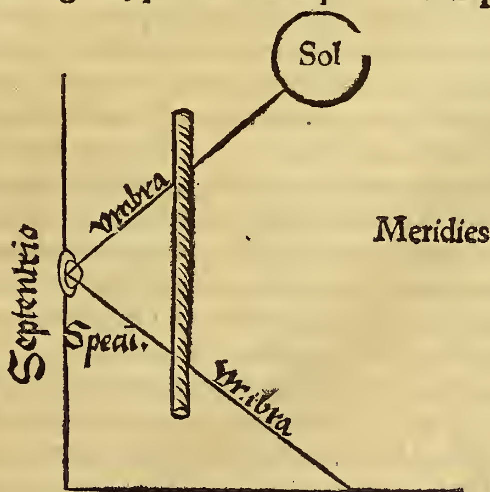

Hinc soluitur quæstiuncula hæc. An idem corpus opa-

cum, possit habere duas umbras Meridianas, unam in septentrionem, alteram in austrum? Responsio. Quod id accidere potest. Sit baculus erectus uersus solem meridianum, ex eius opposito erectum. Incidentesque radij gemini, scilicet, directi primarij & reflexi: una pars baculi, immissa radijs primarijs aut directis, iactat umbram in septentrionem, alia uero pars eiusdem baculi in radios reflexos intrusa, umbram pellit in meridiem. Fac periculum, & certior eris. D

Vt proximũ schema habet.

Vmbrarũ canon secundus.

Secundus canon. Omnes hi, qui zenith sub tropico Cancri habent, tria habent umbrarum genera. Vnum orientale, secundum occidentale, & tertium meridianũ, in septentrionem à radijs solaribus primarijs missum. Verũ enimuero si incidentiam radij perpendicularem, inter umbrarum genera numeraueris, quatuor congregabis. Pro exemplo est Syene urbs, de qua & alijs supra abunde diximus. Libuit tamen annectere, pro exemplo, Lucani uersiculos. Is libro nono ait.

Lucanus.

Hic quoque nil obstat, Phœbo quum cardine summo
Stat librata dies, truncum uix protegit arbor.
Tum breuis in medium radijs impellitur umbra.

Iupiter Ammonius.

Cato (qui fouit partes Pompeij) cum suo exercitu uenit ad Libyam arenosam. Vbi est templum Iouis Ammonis. ἄμμον enim Græci, arenam uocant. Libij sane, Arabes & Aegyptij colebant Iouem, sub forma ac figura arietis, & quotannis, Sole Ariete tenente, in plenilunio primi mensis, diem festum celebrarũt. In quo Ammonem deum suum nouam pellem uillosam, ex Ariete recenter detractam, induere solebant. Est etiam circa templum sylua, quasi pro miraculo, & fons solis mirus, die gelidus, noctu calidus. Vt testantur Herodotus & Plinius. Cuius meminit Ouidius decimo quinto Metamorpho. dicens. E

Ouidius.

Medio tua corniger Ammon
Vnde die gelida est, ortuque, obituque calescit.

Ptole.

Plinius.

Scito templum Ammonis & fontem non esse sub æquatore, neque sub tropico Cancri. Testis est Ptolemæus libro quarto, capitulo quinto, Tabula tertia Africæ, ubi ponit Ammonicam regionem habere uiginti octo gradus latitudinis & Ammonem ciuitatem sub consimili latitudine, ac solis fontem. Sunt igitur extra tropicum Cancri uersus septentrionem. Item Plinius libro quinto capitu. 5. Sic habet. Cyrenaïca, eadem Pentapolitana regio, illustratur Ammonis oraculo. Quod à Cyrenis abest, CCCC. M. passibus, fonte solis. &c. Plinio fere accedit Solinus, capitulo quadragesimo quarto. De Ammonis oraculo plura scripsit Strabo libro decimo septimo. vbi tres numerat Abases. Abydum iuxta Muridis lacum & iuxta Ammonis oraculum. Omnes igitur Ammonis templũ citra Cancrum locant, quod notius est, quàm ut referri debeat. Neque hoc templum, sub æquatore longius Cancro distante, positũ est. Quod tamen sequentia metra, scilicet. Deprensum est hunc esse locum. &c. indicant. De quibus infra, cum ad ęquinoctialem perueniemus, sermonem habebimus. Videant igitur Sulpitius & Omnibonus, quorum aut præter ueritatem sunt interpretationes, aut Lucanus non aptè retulit. Quod uix crediderim. Dico poëtam, in loco alieno, eleganter & doctissimè de Aequatore disseruisse. De quibus omnibus infra dicemus. De gemma Ammonis cornu, aut Ammochryso, lege Plini. libro trigesimo septimo, capi. 10. F

Ammonis oraculum.

Solinus.

Strabo.

Sulpitius & Omnibonus notantur.

Ammochrysus gemma.

Vmbrarum Canon tertius

Ptoe.

Canon tertius. Quorum zenith intra tropicum Cancri & æquatorem est hi sunt quadrumbres. Habentque solem bis in anno uerticalem, quatuor solstitia, duo alta & duo ima, binas æstates & totidem hyemes. Materiã huius canonis absoluit Ptole. dictione. 2. Alma. 5. §§. Quorum primus incipit, Linea æqualis: Secundus, cuius longioris diei longitudo est 12. horæ & 4. horę. Et idem de eadẽ in Quadripartito tractatu secundo. capi.

A cap.2. Huius canonis innumera sunt propemodum exempla ex tabulis Ptolemęi facile colligenda. Ex tertia Africæ, infra tropicum Cancri. Ex quarta Africæ, infra tropicum Cancri, usq; in Aequalem. Ex 6.9. & 10. infra tropicum Cancri. Et undecima, infra tropicum Cancri, in æquatorem usq;. At demũ 12. Asiæ, infra tropicum Cancri. Ex accessu enim solis ab æquatore in tropicum Cancri euntes, semel nullæ fiunt umbræ meridianæ: Et rursum cũ hinc in æquatorem regreditur. Particularia exempla Felicis Arabiæ, sumpta ex cõmentarijs Ptolemæi libro 6. capi. 8. Badæo regia. Vide hic formulam.

Ptolemæus Aestates binę, hyemesq;, ac solstitia quaterna annuatim qbus sint.

Officio tabulæ declinatiõis Solis cognoscit, cũ quibus signorũ gradibus, Sol bis ad zenith sic habitantiũ, accedat. vnde dies mensiũ horũ accessuũ fiunt noti. Hinc palàm est, quòd hi, per id tempus, quo Sol per Arietem usq; in primũ punctum uerticalem ierit, umbram habent in septentrione. B Primoq; puncto à Sole superato, usq; in secundũ punctum uerticalis umbra in meridiem pellitur. Et post transitum secundi puncti, rursus in septentrionẽ uergit. Et ita durat usq; dum in primum punctũ uerticalem sese receperit. Pro intellectu pleniori, citandus est Plini. Se. lib. 2. ca. 74.

	Latitudo		Sig. & gradus ad quos cũ sol peruenerit fit uerticalis.			
Oppida	G	m	S	G	S	G
Badeo regia	20	15	♊	0	♌	0
Pudni, ciuitas	16	30	♉	15	♌	15
Muza, emporium	14	0	♉	7	♌	23
Ocelis, emporium	12	0	♉	1	♌	29
Mara metropolis	18	40	♉	23	♌	7
Menambis, &c.	16	30	♉	15	♌	15
Sabbatha, metropolis	16	30	♉	15	♌	15
Saphar, metropolis	14	39	♉	9	♌	21
Saba, regia	13	0	♉	4	♌	26
Arabia, empor.	11	30	♉	0	♍	0
Cana, emporium	11	30	♉	0	♍	0

Felicis Arabię oppida.

Plinij locus. Troglodytæ qui.

ubi ait. At in tota Troglodytice, umbras bis quadraginta quinq; diebus in anno Eratosthenes in cõtrarium cadere prodidit. Aduerte Troglodytæ. Græcis τρώγλη foramen, siue cauerna, aut specus uocatur: Hinc illis nomen. Plinius lib. quinto capitulo octauo. Troglodytæ specus excauant. Hæ illis domus. Victus serpentium carnes: stridorq; non uox, adeo sermonis commercio carent. Pompon. lib. primo. Troglodytæ nullarum opum domini, strident magis quàm loquuntur. Specus subeunt, alunturq; serpentibus. Solinus capi. quadragesimo quarto. Troglodytæ specus excauant, illis teguntur, nullus ibi habendi amor, à diuitijs paupertate se abdicarunt uoluntaria. Tantum lapide uno gloriantur, quem Hexecontalithon uocant: Tam diuersis notis sparsum, ut sexaginta C gemmarũ colores in paruo eius orbiculo deprehendantur. Isti carnibus utuntur serpentum. Ignari sermonis, strident potius quàm loquuntur. Herodotus in Melpomene. Troglodytæ (inquit) Aethiopes, omniũ quos fando cognouimus, pernicissimis pedibus sunt, serpentibus, lacertis & alijs id genus reptilibus, uescentes. Lingua nulli alteri simili utentes, sed uespertilionum more stridentes. Strabo lib. 1. loquit de authore Homero. Nõnulla uero signis quibusdã occultius insinuauit, Africam & Aethiopiam & Sidonios & Erembos, quos Arabes Troglodytas, hoc est, cauernarum incolas iure dixeris, uerbis elocutus est. Idem. Multus etiã de Erembis factus est sermo: longe uerisimilius dixere, qui eos Arabes putãt. Et post plura. Arabas & Erembos, Græcis ipsis fortasse hoc modo Arabas uocantibus. Simul & ad id uera uocabuli significatiõe, id est, etymologia adiuuante. Quia enĩ terrã subeant, id est antra, multi Troglodytas quasi antricolas, quos suscipientes posteri, uulgò p nominis etymologiã apertius Troglodytas dixere. Hi ex Arabibus sunt, qui ad alterã sinus Arabici partem uergunt ad Aegyptũ & Aethiopiam. Idem. De Erembis aut Troglodytis lib. decimo sexto in fine & decimo septimo. Sunt & alij Troglodyte in septen-

Plinius.

Pomponi.

Solinus.

Hexecontalithos gemma Troglodytarũ unica.

Herodotus

Strabo.

Erembi Arabes Troglodytæ.

Gemini

Troglodytæ. trionem ad Caucasum montem. De quibus Strabo. lib. 11. Qui propter frigora habitant in cauernis, pane abundantes. De Troglodytica regione scribit Pto- D
Ptolemæus. lemæ. lib. 4. cap. 8. sic. Appellatur autem uniuersaliter totum littus, quod est iuxta Arabicum & Analitem, aut alioqui Aulitem sinum, regio Troglodytica, usque ad montem Elephantem. Hoc est, à latitudine fere. 5. aut 7. graduum usque 30. uel circiter. Cerne tabulam. 3. & 4. Africæ. Cum igitur Plinius dicit. In tota
Plinius interpretatur. Troglodytice, intellige de ea, quæ est interiecta Tropico Cancri & æquatori. Nam Troglodytica extendit se ultra tropicum Cancri uersus septentrionem. Vt supra Ptolemæus asseruit. Itẽ Strabo iam supra in §. Hi ex Arabibus sunt. Aegyptus enim est supra Aethiopiam, & ultra maximam solis declinationem. Idem testatur Plinius lib. 6. ca. 29. Sequitur in Plinio. Vmbras bis quadragintaquinque diebus in anno. &c. Ego sic interpretor, quadragintaquinque diebus, hoc est, in nonaginta diebus, omnibus Troglodyticis, intra tropicũ Cancri & ęquatorem agentibus accidit, quòd habent aliquo tempore anni umbram uersam in septentrionem, & alio tempore in meridiem. Hæc interpretatio ueridica est, &
Arsinoës uaria umbra. neminem fallit. Quam exemplis clariorem reddemus. Arsinoë ciuitas, de qua Plini. lib. 5. cap. 11. & libro. 6. ca. 29. Conditam sororis nomine à Ptole. Philadelpho. Et Ptole. de ea lib. 4. ca. 7. habens in latitudine. 10. gradus. 40. minuta. Per E
tabulam declinationis addisco, posteaque sol. 28. gradũ Arietis adierit, Arsinoïtis uerticalem esse: & antequam hunc gradũ accessit umbra meridiana in septentrionem abijt, in 28. ferme dies. Post transitũ uerticis usque in solstitium æstiuũ, hoc est, in 62. dies, umbra impellitur in meridiem. Habes igitur umbrã uariatam, à septentrionali in meridianã, in 90. diebus. Sunt enim à principio Arietis, usque in principiũ Cancri. 90. gradus. Quos uulgus Solẽ perambulare putat in 90. diebus: dando singulis diebus singulos gradus. Ecce. Astronomica autẽ computatio, quæ ueritate innititur, numerat ab æquinoctio uerno, in solstitiũ æstiuum 93. dies. 11. horas, & 9. minuta. Et ab eodem solstitio in æquinoctiũ autumni. 93.
Aduliton oppidũ quod & Adulia. dies 13. horas & 33. minuta. Aliud exemplum. Aduliton, teste Plini. lib. 6. cap. 29. oppidum: hoc serui à dominis profugi condidere. Maximũ emporium Troglo-
Plinius. dytarum ac Aethiopũ. A Ptole. lib. 4. cap. 7. Adulia appellatũ. Habens in lati-
Ptolemæus. tudine. 11. gradus 40. minuta: officio tabulæ declinationis Solis. Accedit idem ad zenith capitis in Arietis principio. Vnde cõcluditur eos habere umbrã meridianã septentrionalem ab æquinoctio uerno, in 30. fere dies: post recessum à uertice, usque in solstitium æstiuũ, in 60. dies, umbram habere in meridiem. Ter- F
Ptolemais. tiũ exemplum. Ptolemaïs urbs, à Philadelpho condita ad uenatus elephantorum. Ob id Epitherias cognominata. teste Plini. Ptole. ubi supra. Ptolemaïs theron. Eius latitudo est 16. gradus. 35. minuta. Cui sol fit uerticalis nostra tempestate 16. gradu Tauri. Vmbrã meridianam iactat in septentrionem, à principio Arietis usque in hunc gradũ, per 45. quasi dies, pòst in meridiem, usque in Cancrũ in 45. dies: Ecce 90. dies. De ea urbe, dixit etiã Plini. cap. præcedente, scilicet, 75
Alia Plinij interpretatio. iuxta hanc expositam formulã. Pro qua uide lib. 6. capi. 29. Alij legunt hoc caput sic. Et in tota Troglodytice umbras bis (supple) esse nullas: semel ante solstitiũ æstiuale, & semel post. Et hoc uerũ est, & probatur, quemadmodũ supra probauimus de Badæo urbe, Pudin, & cæteris. Et hi faciunt punctũ post, bis. Et deinde legunt: & quadragintaquinque diebus in anno Eratosthe. &c. hoc est, oppida Troglodyticæ sic se habent. Quod per 45. dies ante solstitiũ, umbra meridiana uergit in meridiem, & post solstitiũ lapsis 45. diebus, umbra flectitur in septentrionem. Et hoc est uerũ particulariter, sed nõ in uniuersum. Vt de Ptolemaïde. Cui sol primo fit uerticalis in sedecimo gradu Arietis, & post recessum à uertice, cadit umbra in meridiem quadragintaquinque diebus computando,

usque

A usq; in exordium Cancri. Deinceps cũ Sol secundo peruenerit ad zenith, quod accidit in decimoquarto gradu Leonis, postea proijcitur umbra meridiana in septentrionẽ in 45. uel 46. dies, id est, usq; in principiũ Libræ. Assimile ferme exemplũ sumitur, de Euangelo portu Troglodytarũ, Cuius latitudo est 17. graduũ. Sed non est hoc uniuersaliter (ut iamiam dixi) uerum, ut supra declaratum est in Arsinoẽ & Aduliton oppidis. Quare primæ expositioni adhæreo.
Hac multi uiri doctissimi aduocant Lucanum in tertio sic canentem. Lucanus de Arabibus explicatur.
Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.
Loquitur poëta de Arabia Felici. Cuius magna pars est intercepta æquatore & tropico Cancri. Quemadmodũ supra diximus & pluribus exemplis docuimus. Astipulatur poëtæ Solinus ca. 46. Vbi plura notatu digna de Arabia Felici scripsit. Inter cætera sic. Commercijs student, aliena nõ emunt, uendunt sua. Quippe & syluis & mari diuites. Vmbræ, quæ nobis dextræ sunt, illis sinistræ. Solinus: Accedit insuper Plinius lib. 6 cap. 22. Legatos, quorum princeps Rachia, qui è Taprobana, tempore principatus Claudij, ad Romanos uenerint Plinius.
B maxime miratos fuisse, quòd umbras in nostrum cœlum cadere animaduertissent, non in suũ, Solemq; à læua oriri & in dextra occidere potius, quàm è diuerso. Expositores Lucani & Solini, umbræ (inquiunt) quæ nobis faciebus ad occidentem conuersis dextræ sunt, Arabibus sunt sinistræ. Quæ expositio uera est, & sensui poëtæ admodum consona. Quod Arabes Macedonica Pompeï castra petentes, ex orientali regione orientem uersus progrediebantur. Sunt qui hunc Lucani locum occultiorem quandam doctrinam continere arbitrantur. Asserunt enim ex sex mundi positionibus habitudinibusq;, Orientem posteriorem, Occidentem uero anteriorem, sinistrã Meridiem, dextram Septentrionẽ esse. Id procul dubio sensit, Cleomedes Græcus author, primo lib. Mete. à principio. Cuius hæc fere sunt uerba. Mundus is (ait) quoniam corpus est, habet quippiã quod supra, quodq; infra sit, reliquarumq; positionũ habitudines. Anteriora ipsius esse dicunt, quæ sunt ad mundi occasum, quòd is ad occasum impulsum habeat. Posteriora uero ea esse, quæ ad ortum sunt. Etenim ad anteriora procedit. Eius aũt dextra ad septentrionem, ad meridiem sinistra locanda. Hæc autem quatuor positionis genera, nihil occulti habent, cum cæteræ habitudines, quæ sunt sursum deorsumq; plurimum difficultatis physicis præbuerint. Ex hac Cleomedis sententia, notum dicunt, cur Lucanus, Solinusq; sini-
Sex mundi positiones
Cleomedes.
C stras umbras Arabibus tribuerint. Idem cum Cleomede sensisse Pythagoræos Aristoteles 2. de Cœlo & Mundo refert. Idem autem Aristoteles, multò aliter has positiones mundo tribuit. Vtpote dextram orienti, sinistram occidenti. Meridiei sursum, Septentrioni deorsum ascribens: Quæ lege & intelliges. Ad Lucanum reuertor. Ex parte Felicis Arabiæ trans tropicũ Cancri, quæ ad Rubrum & Indicum mare accedit, uenerunt Arabes, qui in Macedoniam Pompei auspicia contra Cæsarem secuti sunt. Hi in latus nostrũ egressi, admiratione capti, causam in promptu nõ habentes, q æstiuo tempore illic quoq;, ut in Arabia sinistras, id est, in austrum proiectas umbras nõ haberent. Neq; hoc in uniuersum accipiendum est, umbras quæ nobis dextræ sunt, illis semper esse sinistras. Nam & ipsi umbram habent nostræ assimilem. Hoc est, in septentrionem uergentem, quum sol in latere ipsis austrino est. &c. Dextrum igitur Lucanus ab ortu diffiniuit. Nã Oriens, unde initiũ motus astrorum est, dextrorsum septẽtrionem habet, sinistrorsum meridiem. Hoc Ouid. Meta. lib. 2. Fab. 1. innuit, sic.
Pythagoræorum sententia. Aristoteles.
Neu te dexterior totum declinet ad anguem: Ouidius.
Neue sinisterior pressam rota ducat ad aram.

Accedit

Macrobius Accedit Macrobius primo de somno Scipionis. Vbi de Zodiaci signis. Sic ait. Et ut ab Ariete incipiam, magna illi concordia est. Nam & id per sex menses hybernales sinistro incumbit lateri, ab æquinoctio uerno super dextrum latus: sic & sol eodem tempore dextrũ hemisphærium, reliquo tempore ambit sinistrũ. Hæc Macrobius: Quibus innuit, meridiana signa in sinistrum, septentrionalia in dextrum uergere, à uetustis fuisse creditum. Quod locus Ouidianus, notatu dignissimus, libro secundo Metamorphoseon indicat.

Ouidius

Terra uiros, urbesq́ gerit syluasq́ ferasq́

Fluminaq́ & nymphas, & cætera numina ruris.

Hæc super imposita est cœli fulgentis imago.

Signa sex foribus dextris, totidemq́ sinistris.

Vitruuius His pulchrè alludit Vitruuius lib. 9. de architectura cap. 6. & 7. Qui sydera borealia, ad orientis dextram locat, meridiana uero orientis sinistrã esse ait. Hic prætereundum non est. Astronomos fores cœli bifariam describere, iuxta geminum solis motũ. Primo enim fertur, aut rapitur cum primo mobili ab ortu in occasum, iuncto etiam motu solis proprio. Et in lateribus horizontis duo designat puncta, alterum in oriente, alterũ in occidente. Ad quæ amplitudo exortiua & occasus sese terminat. Hæc puncta appellant fores solis. Quas Ianus, quem ueteres solem & temporũ authorem intellexerunt, apud Ouidium lib. Fastorum. 1. intelligit. Quando ait. E

Fores cœli bifariam describuntur.

Ouidius

Præsideo foribus cœli cum mitibus horis

Et redit officio Iupiter ipse meo.

Secundo motum habet propriũ, ueluti singuli errones, per signa Zodiaci, ab occasu in ortum means. Iam in Austrinũ, iam in boreum latus oberrans. Et posuit fores in eius æquinoctijs. Quas Naso, uersu paulò ante citato, intelligit. Et uocari fores anni possunt. Quę nobis reuera in Ariete sunt. Ita ueteres à Martio annum auspicati, id obseruasse uidentur. Neq́ his aduersatur Virgilius Georgicorum primo inquiens.

Virgilius

Candidus auratis aperit cum cornibus annum

Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.

Seruius Aliud est enĩ (Seruio authore) aperire annum & incipere annũ. In Tauro longiori iam facto die, caloreq́ augescente, cœptus, in Ariete annus iã profectior & robustior incipit apparere. Incipit sane annus in signo post Pisces, quod est Aries. In Pisces enim se finit. Ouidius Metamor. primo, Fabula prima. F

Ouidius

Tertius æquoreis inclusum piscibus annum

Finierat Titan &c.

Quòd autem nobis, qui boreale latus tenemus, efficit Aries, hoc idem Austrino lateri Libra præstat, consimili per omnia ratione. Nam in Ariete autumnum habent illi, & in Libra uernum tempus. Sunt igitur sinistrorum signorũ fores in Libra, dextrorum in Ariete. Sũt pręterea aliæ Solis portę, in ipsis solsticiorum initijs. Quę sunt ceu metæ quędam motus solis. De quibus Macrobius de somo Scipionis libro primo. Et loquitur de intersectiõibus Zodiaci & Lactei circuli, circa tropica signa Cancrũ & Capricornum, sic. Has solis portas Physici uocauerũt. Quia in utraq́, obuiante solstitio, ulterius Solis inhibetur accessio, & fit ei regressus ad zonæ uiam, cuius terminos nunquam relinquit. De his hactenus. Quæ in canone de quatuor solsticijs & æstatibus ac brumis addita sunt, in quarto Canone dilucidabuntur. Quartus canõ. Hi, quorum zenith est in æquinoctiali, hoc est, quorum habitatio est sub ęquatore, in anno quatuor habet umbras. Et sol bis transit per zenith capitis eorum: quando est in principio Arietis & Libræ. Inducẽs duo æquinoctia uniuerso orbi, tempusq́ uernum & autumnale. His quatuor ~~accidunt~~

Solis portæ

Vmbrarum

Quartus canõ

accidunt solstitia, duo alta, et duo ima, duæ æstates, et duæ hyemes, per petuumq́

A petuumq́ æquinoctium. Huic canoni iungenda sunt uerba Procli in §. Aequator circulus est, qui maximus æquidistantium circulorum statuitur. &c. Ex quo hic de circulis sphæræ maioribus & minoribus agitur, principè contuendum. Maior circulus in sphęra is est, qui in superficie conuexa sphęræ, aut prope descriptus; sphæram in duo æqualia diuidit. Et sunt sex, Aequator, Zodiacus, Colurus æquinoctiorum, Colurus solstitiorũ, Meridianus & Horizon. De Aequatore hic Proclus determinat. De alijs quinq; in sequentibus capitibus. Circulus sphæræ minor is est, qui in superficie sphęræ descriptus, minimè sphæram in duo æqualia secat. Et sunt quatuor. Circulus Arcticus, circulus Cancri, circulus Capricorni & circulus Antarcticus. De his author hic agit. Quia sunt paralleli. Horum princeps omnium maximus est Aequator. Sed hic non est prætereundum, quod circulus dicitur maior alio, quatuor modis. Primo ratione magnitudinis corporis cœlestis, cui imaginatur inesse. Et sic circulus æquinoctialis primi mobilis, maior est circulo æquinoctiali octauę sphæræ. Ob id, quod primum mobile est omnium corporũ maximũ. Et licet circulus æquinoctialis octauę sphæræ diuidat ipsam in duo æqualia, tamẽ primi mobilis maior uocatur. Quia ipsum, omnia alia corpora includens, maius est. Secundo loco, circulus dicitur maior, ratione apparentiæ. Quia totus supra horizontem cernitur. Et hoc pacto circulus septentrionalis, qui Arcticus appellatur, maior dicitur. Quia perpetuò nobis supra horziontem apparet. De differentia circuli arctici inter Græcos & Latinos supra diximus. De hac maioritate locutus est Proclus supra, in §. Septentrionalis igitur circulus est, qui omnium quos perpetuò cernimus plane maximus est. &c. Vbi dubium fuerat motum & etiam dissolutum &c. Tertio, Circulus alio maior prædicatur, ratione uirtutis influxiuæ. Et hoc modo zodiacus alijs maior censetur, propter maiorem eiusdem actiuitatem in hæc inferiora. Quia sub eo Sol & cæteri planetæ mouentur. Quare Aristoteles secundo de Generatiõe cap. 9. bene dixit. Ideoq; nõ prima allatio causa est generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquũ circulũ. Et idem in eodem. Videmus, q; adueniente sole generatio est, recedente aũt diminutio, id est, corruptio. Quare Hipparchus libro, de vigore naturæ, de zodiaco, sic scripsit. Iste circulus, est uita omnium, quæ in mundo sunt. &c. Quarto circulus dicitᷣ maior alio, quantũ ad unam sphærã, id est, respectu unius sphęræ. Et sic æquinoctialis, omnium circulorũ parallelorum in ipso primo mobili, maximus est. Quod facile declaratur per circuli diametrum. Et de hac loquitur hic noster Proclus. De qua pulchrè canit Marcus Manilius, in suo Astronomico libro primo capitulo sexto.

Duplices circuli.
Maior
Minor
Veteres Lacteum circulum addunt.
Circulus alio maior dicitur quatuor modis.
Aristoteles
Hipparchus
Mar. Mani.

B

C

Tertius in media mundi regione locatus
Ingenti sphęra totum percingit olympum,
Parte ab utraq; uidens axem, quo lumine Phœbus
Componit paribus numeris noctemq́ diemq́,
Veris & autumni currens per tempora mixta
Quum medium æquali distinguit limite cœlum.

Aequinoctialis igitur (ut à diffinitione proficiscar) est circulus maior, in superficie primi mobilis descriptus, secundũ quamlibet sui partem, ab utroq; polo mundi æquè distans. Contuendũ. Omnes circuli sphęræ materialis imaginantur in primo mobili, quod etiam materialis sphęra præcipuè repręsentat. Possunt tamẽ hi circuli etiam in alijs sphæris, puta, in octaua, imaginari. &c. Habet aũt circulus is nobilis diuersa noĩa. Primo à Græcis appellatur Ishemerinos, Ab ἴσος, quod est æquale & ἡμέρα dies. Hoc est, circulus æqualitatis dieĩ & noctis. Testis Hyginus in suo poëtico Astronomico libro primo cap. De polo.

Aequinoctialis diffinitur
Aequinoctialis nomina.
Ishemerinos

Vbi sic scribit. Aequinoctialis à Grecis Ishemerinos appellatus: Ideo, quod sol D
cum ad eum orbem peruenit, æquinoctium perficit. Vocatur etiã linea æqua-
litatis diei, aut linea æquationis diei, siue orbis æquationis diei, à Ptolemæo
Aequoctialis Dictiõe secunda ca. 6. Latine æquinoctialis, tanquam circulus, in quo cum sol
fuerit, accidit æqualitas noctis & diei in uniuersa terra. Consimili ratione, Ae-
quator dicitur. Aequatur sane diei & noctis, id est, circulus quem cum sol adie-
Festus. Aequidialis. rit dies artificialis æquatur nocti. Quare is circulus (authore Festo) dicitur æ-
Aequidiale quidialis. Romani enim utrunq; æquinoctium, Aequidiale, aut Aequidium
Aequidium dixerunt. Qum nox diei potius quam dies nocti annumerari debeat. Contra
fecere nostri maiores Germani, qui non per numerum dierum, sed noctium,
Corne Ta. cõputauerunt. Teste Cornelio Ta. libro de situ & moribus Germanorum, In-
Germani quõdam noctes nõ dies in numerũ ponebant. quiente. Coëunt (nisi quid fortuitũ aut subitum incidit) certis diebus, cum aut
inchoatur aut impletur Luna: Nam agendis rebus hoc auspicatissimũ initium
credunt. Nec dierum numero, ut nos, sed noctium computant: sic constituunt:
sic condicunt. Nox ducere diem uidetur. Hæc Ta. Phryges æquinoctium
Hilaria uernum hilaria appellabant: sperantes lætitiæ exordium, cum sperarent diem
Macrobius nocte longiorem. Macrobius libro primo Saturnaliũ. Celebratur lætitiæ exor
Vernum tempus. dium ad octauum calendas Aprilis. Quem diem hilaria appellant. Quo primũ
tempore sol diem longiorem nocte protẽdit. Id enim tempus æquinoctij, quod
nos uernũ, à uireo, appellamus, omnia renouari, pullulare, uirescere & hilare- E
Ouidius. scere facit. Teste Ouidio primo Fastorũ.

Omnia tunc florent, circa est noua temporis ætas,
  Et noua de grauido palmite gemma tumet.
Et modo formatis operitur frondibus arbos:
  Prodit & in summum seminis herba solum.
Et tepidum uolucres concentibus aëra mulcent:
  Ludit & in pratis luxuriatq; pecus.
Tum blandi soles, ignotaq; prodit hirundo,
  Et luteum celsa sub trabe figit opus.
Tunc patitur cultus ager & renouatur aratro. &c.

De eodem uerno tempore & reliquis tribus, pulchrè scribit, idem Ouidius lib.
15. metamor. Fabula tertia. Hoc enim tempore sol intrat signum Arietis, qui est
temperatus, cum solem recipit, incipit generatio. Aries enim, ut Macrobius pri
mo Saturna. scribit, ad naturam solis refertur, sicut & uniuersa signa zodiaci.
Cingulus primi mobilis. Huius sententia supra exposita est. Dicitur etiam æquinoctialis cingulus
uel cingulum primi mobilis, siue primi motus. Quia sicut cingulus uel cingulũ
aut corigia diuidit corpus nostrum per medium: sic circulus iste (quemadmo- F
dum supra expositum est) diuidit sphæram primã per medium. Vocatur & cir-
culus alti solstitij, apud Lucanum 9. Pharsaliaci &c.

Circulus alti solstitij. Deprensum est hunc esse locum, quo circulus alti
Solstitij medium signorum percutit orbem.

Lucanus Horum uersuum & sequentium expositionem ueram in sequentibus accipies,
Centrũ terræ. Plinius. auditor. Vocatur tandem centrum terræ. Teste Plinio libro secundo capi-
Aequoctialis officia. tulo decimonono. De qua re in subditis plenè manifestabo. Nostri Aequi-
noctialis dignitatem, nobilitatem ac perfectionem ex suis officijs, commodita-
tibus, atq; usibus facile concludimus. Corpora sane cœlestia ita habent sua offi
Iob. cia, ut unum aliud nunquam turbet. Iob quinto. Qui facit concordiam in sub-
Ecclesiasticus limibus suis. Et ECCLESIASTICI decimosexto scribitur. Ornauit in æternum
opera illorum: Nec esurierunt, nec laborauerunt, nec destiterunt ab operibus
suis. Vnusquisq; proximum suũ nõ angustiabit usq; in æternum. Primum i-
gitur

A gitur æquinoctialis officiũ est. Quod ipse est regula motus primi mobilis. Cũ enim de eo compertũ habeamus, quod de ipso in omni hora æquali 15. eius gradus oriantur, aut occidant: consequens est, ipsum totum reuolui in 24. horis. Et ex consequutione, primum mobile, in quo idem imaginatur, in tot horis circũferatur. Mensurat igitur æquinoctialis & determinat motum primi mobilis, indicando eius reuolutionem & annum. Est igitur annus primi mobilis, tempus 24. horarũ æqualium. Sed quo pacto ueteres inuestigauerint ęquinoctialem in tot horis circumrotari? Eo ingenio factũ esse arbitror. Officio certæ stellæ in æquinoctiali, aut eius uicinia cõstitutæ perceperunt, æquinoctialem à signo aliquo adhibito ad id redire. Vnde concluserunt, eundem in tempore quopiam circumuolui. Quantitas autem temporis & eius æqualitas, per ingeniũ, quod uenerabilis Beda de Cuppa plena aqua exponit, elicita est. Secundum officium est. Quod pandit æqualitatẽ dieī & noctis: Quotiescunq; sol ipsum adit, dies nocti ęquatur in uniuerso mundo. De hoc officio, infra abundè dicetur. Tertium eius officium est. Quod per ipsum scimus longitudinem dieī artificialis & noctis, in quacunq; habitatione oblata. Habito enim instrumento sphęrico, positoq; sole in horizonte orientali, afficiatur æquinoctialis nota: post sole uoluto in horizontem occiduum, rursus afficiatur æquinoctialis nota in horizonte orientali. Gradus igitur ęquinoctialis numerati, his notis intercepti, diẽ artificialem produnt: Supputando semper quindecim gradus ęquinoctialis pro una hora æquali. Et pro quolibet gradu quatuor minuta temporis. Habita igitur quantitate dieī artificialis, per subtractionem eiusdem à 24. horis, relinquitur quantitas noctis. Quartum. Per ipsum edocebimur, quæ sydera, quę imagines cœlestes, quæ stellæ sint ab eo uersus septentrionem & quę uersus meridiem. Ex quo enim ipse partitur cœlum stellatum in duas ęquas partes, quarũ altera est uersus septentrionem, altera uersus meridiem. Consequens est, omnes stellas & imagines ab ipso, uersus septentrionem tendentes, esse septentrionales, ab ipso autem. &c.

Annus primi mobilis 24. horarum, & peruestigatio eius

Beda

B

Longitudinis diei artificialis exploratio.

Imagines septentrionales, respectu æquinoctialis, sunt Taurus, Gemini, Leo, Auriga, Perseus, Triangulus, Andromeda, Cassiopeia, Equus maior & minor, Delphinus, Sagitta, Aquila, Lyra, Hercules, Corona, Cygnus, Bootes, duę Vrsę, Draco. Meridianæ uero, Libra, Scorpio, Sagittarius, Capricornus, Crater, Coruus, Ara, Centaurus, Lupus, Fluuius, Nauis, Lepus, Canis maior & minor, Piscis meridionalis.

C Quintum officium. Quod per ipsum stellarum declinationes, tum septentrionales tum meridionales, addiscimus. Hoc facilem recipit declaratiõem in sphęra solida. Stellarum autem declinatione cognita, eas ipsas facile instrumentis imponimus. Vnde instrumẽtorum magna surgit utilitas. Et sic in collectaneis nostris, de constructione retis astrolabij, condidimus tabulam declinationum stellarum. Sextum. Per ipsum scitur cuiuslibet gradus zodiaci declinatio. Qua habita, omni die, tempore meridiano, sole radiante, latitudo siue eleuatio poli Borealis cuiusuis oppidi artificiose dignosci potest. Septimum. Eius officio omnia oppida, iuxta eorum longitudinem & latitudinem, sphæræ terrestri facillime imponimus. Vnde quę oppida sint septentrionalia & quę meridiana prompte intelligemus. Octauum. Per ipsum omnium parallelorum circulorum cœlestium, & etiam zonarum terrestrium his subiectarum notitiam nanciscimur. Gratia exempli. Parallelus per Rhodum cognosci nõ possent, nisi per distantiam eius ab ęquinoctiali, tanquam primario & antesignano parallelo. Distat enim ab eo, uersus septentrionem. 36. gradibus. Idem est de omnibus alijs iudicium parallelis rite cognitis; nullus alioqui rebus geographicis a-

Stellarum declinatio per æquinoctialem indicatur.

Oppidorum Borealium eleuatio monstratur.

Cleomedes. ptus aut idoneus erit. Hoc sentit Cleomedes, primo Meteor. cum inquit. De- D inceps nosse oportet quamlibet hærentium cœlo stellarum cum mundo obuolutam, circa suum centrum circulum describere: Qui omnes sunt paralleli. Cũque inter ipsos maximus sit æquinoctialis, minimi qui circa polos mundi sunt: & perinde qui ab ijs ad æquinoctialem sunt descripti iuxta proportionem maiores euadunt. Nonum. Nulla terræ descriptio, etiam in plano, neq; per lineas rectas neq; curuas, eo incognito, absolui potest. Decimum. Quanta sit eius commoditas in humanis genituris diiudicandis, silentio præterimus: cum id breuibus exponi haud possit. Videatur, pro exemplo, libellus directorius Ioan. à Regio monte. Hæc hactenus. Nunc ad canonem declarandum accedo, qui sic habet. Hi quorum zenith est in æquinoctiali &c. Supra diximus, quid sit zenith iuxta astronomicam acceptiõem, authore Linconiensi. Est enĩ punctus uerticalis in cœlo. Et posset esse regionis, hominis, aut alterius rei. Et alias uocatur polus horizontis, regionis, urbis &c. Sumitur etiam zenith pro angulo medij cœli. Quare Zeel, de natura nati, sic scriptum reliquit. Cum Mars in zenith fuerit, & dominans orienti, nato influit dignitatem, cum crudelitatis habitu possidendo. Accipitur etiam zenith, pro hierarchia separatorum excellentioris naturæ. Vt recepit Hipparchus lib. de uinculo spiritus. Vbi dicit. O admiranda zenith, & natura deifica, occulta oculis humanorum &c. Additur in canone, hoc est, quorum habitatio est sub æquatore. Hic occurrit quæstio. An sub ęquatore diei, uel circulo ęquinoctiali, uel linea ęqualitatis, sit habitatio cõueniens hominibus? Vel sic. An zona inter duos tropicos contenta, quam torridam uel perustam uocamus, sit habitata, uel nõ habitata? Nolumus hanc quęstionẽ in præsentia dissoluere, ob eius prolixitatem. Quam satis superq; absoluit Petrus de Abano Patauiensis, differentiarum conciliator. Differentia 67. Item Alber. Mag. de natura locorum, distinctione prima cap. 6. Cleomedes primo Meteo. Franciscus Capuanus, Sipontinus, & alij plures. Satis hodie compertum habemus, torridam zonam habitari. Quod supra in Canone tertio abunde docuimus, de parte torridæ zonæ contenta inter tropicum Cancri & æquinoctialem, & infra de reliqua uersus meridiem consimiliter probabimus. Quod autem sub æquatore, qui tanquam medius torridam in duas secat partes, sit habitatio hominum & animantium, hic ostendemus, & paucis. Ptolemæus lib. 4. cap. 6. 8. 9. & Tabu. 4. Africæ, sub æquinoctiali & eius uicinia in Africa à longitudine ferme 5. graduum usque in 80. hoc est, per miliaria Germanica 1200 fere, locat Aethiopes plurimos. Vt sunt Hesperij, Antacę, Ichthyophagi, Africerones, magnum genus, Aganginæ, Derbici, Xyllicei, Chalces, Elephantophagi, Pesendaræ. Item habitantes Smyrnoferam regionem & Azaniam. Hi omnes Aethiopes. Deinde, eodem docente lib. 7. capi. 2. & Tabu. 11. Asiæ, in India extra Gangẽ Aurea Chersonesus sita est sub æquatore. Et cuius ciuitas Calloipolis. Et ibidẽ in mari Indico Insula Bonæ fortunę, & aliæ insulæ plurimæ Maniolæ dictę. Et eodem libro ca. 3. Sarapa aut Saratha urbs sinarum sub æquinoctiali sita. Et cap. 4. Tabu. 12. Asiæ magna pars Taprobanæ insulæ subiecta est æquatori. Vbi sunt urbes Nubartha, Nacaduma. Ibi à mõte Malea uersus meridiem pascua sunt elephantum. Ecce habitatio animalium sub æquinoctiali. Et nostra tempestate reges Portugaliæ, & Castellæ plurimas regiones & insulas sub æquinoctiali & eius uicinia inuenerũt. Satis est. Sequitur. In anno quatuor habent umbras. Supra satis diximus de duabus umbris plagalibus, scilicet, orientali & occidentali. Sole autem gradiente per signa septentrionalia omnis umbra meridiana à corpore recto sub æquatore in austrũ proijcitur, tanto longior quanto sol cancro plus approximat: in ipso autem cancro longissi-

Io. à Re. mon.

Zenith tripliciter sumitur.

Zeel.

B

Hipparchus.

An sub æquatore, torridaq; item zona habitetur.

Petrus de Abano.

Alber. Mag.

Cleomedes.

Franciscus Capuanus.

Regiones & loca sub æquatore sita.

F

Hi Aethiopes quatuor habent umbras.

Vmbra meridiana longissima.

A longissima habetur. Vice uero uersa sole eunte per signa austrina, per omnia brumæ, nostra umbra meridiana in septentrionem impellitur. Qui igitur sub æquatore sunt, umbras habent certo tempore alternatim pares. Vmbra enim à corpore recto sub æquatore proiecta, dum sol cancrum possidet, par est umbrę proiectæ quam habet cum in capricorno est. Nisi longiorem ea causa australem putaueris, quod sol dum capricornum tenuerit terrę est propior, & locum augi oppositum tenet, alioqui in æqua parallelorum solstitialium distantia par ratio fuerit. Sequitur. Et sol bis transit per zenith capitis eorum, quando est in principio Arietis & Libræ. Eo tempore umbra meridiana nulla est eis. Nisi perpendicularem umbram esse uolueris. Hinc palam est, quod hi bis in anno duntaxat habent duas umbras, scilicet, orientalem & occidentalem. Sequitur. Inducens duo æquinoctia uniuerso orbi. Supra satis ostensum est æquinoctium dici æquidiale, æquidium, Hilaria. Posset quispiam hic haud indigne primo dubitare de inceptione æquinoctij uerni, cõsimiliter autumni & utriusq; solstitij. De æquinoctio igitur uerno contuendum est. Iulius Cæsar ante Christum incarnatum 45. fere annis in prima sui calendarij institutione, statuit æquinoctium uernum 7. uel ut alijs placet, octauo calend. Aprilis, id est, die 25. aut 26. B Martij. Ouidius statuit idem 7 calend. Apriles, id est, 26. die Martij: dicit enim 3. lib. Fast. quasi in fine. De umbris paribus. Quãdo his uera umbra meridiana De ęquinoctio uernę quo ad tempus. Iulius Cæsar. Ouidius.

Tres ubi luciferos ueniens præmiserit Eos
Tempora nocturnis æqua diurna feret.

Post festum quinquatrium Mineruæ aut Palladis quod terminabatur 11. calend. Aprilis, id est, 22. Martii, numeratis tribus diebus post, sequens dies fuit æquinoctii, id est, septimus calenda. Aprilium, id est, 26. dies Martii. Accedit Ouidio Victorinus Lemoniensis doctor antiquus & supputator egregius, qui arbitratus fuit Dominum 7. calend. Aprilis crucifixum fuisse, & quinto calend. resurrexisse, ut docet Beda libro suo de temporibus ca. 60. Cui etiam cõsentit Reinherus doctor præcipuus. Macrobius, Plinius, Isidorus episcopus Hispalensis, Columella statuunt æquinoctium uernũ 8. calend. Aprilis, id est, 25. die Martii. Macrob. lib. 1. Sat. Celebratur, inquit, lætitiæ exordium ad octauum calend. Aprilis, quem diem hilaria appellant. Plinius lib. 18. capi. 25. & 26. Vbi 26. capi. de uerno æquinoctio, sic scribit. Aequinoctiũ uernum ad 8. calen. Aprilis peragi uidetur. De Isidoro loquitur Beda inquiens. Isidorus namque Hispalensis episcopus hyemem. 8. calend. Decembris. Ver 8. calend. Martii. Aestatem 8. ca- C lend. Iunii. Autumnum 10. calend. Septembris dicit habere exortum. Idem (ut Beda testatur) asserit Hippocrates ad regem Antigonum. Astipulatur Ioannes Chrysostomus in sermone de natiuitate Ioan. Baptistæ, dicens. Tiberium Cæsarem perscrutatum æquinoctia & solstitia, inuenisse æquinoctium uernale 8. calendas Aprilis. Quare doctissimi uiri Tertulianus. Ioan. Chryso. Hieronymus, Cyrillus, Augustinus, Albertus Magnus, Beda, Marianus Scotus, dicunt Dominum 8. calend. Aprilis, crucifixũ fuisse. Eodem, scilicet, die quo conceptus asseritur. Statuunt alii æquinoctium uernũ 10. calendas Aprilis. Græci enim fere omnes, inter quos Nicetes primarius, opinati sunt, Dominũ crucifixum fuisse 10. calendas Aprilis. Et resurrexisse à mortuis octauo eorundem, eo, scilicet, die quo angelo nuntiante conceptus fuit. In hac opinione uidentur fuisse Theophilus cæsariensis episcopus, & Lactantius ille Firmianus lib. 4. Institutionum: licet pluribus eorũ dicta sint ambigua. In ea opinione est Gerlandus Lotharingus computator nominatissimus. Alii ponunt æquinoctium in 11. calend. Aprilis, ut fecit Anatholius Alexandrinus Laodiceæ urbis Syriæ episcopus. De quo Eusebius lib. 7. Ecclesiasticæ histo. capi. 28. Alii æquinoctio Victorinus. Beda. Reinherus. Macrobius. Plinius. Isidorus. Columella. Hippocrates. Io. Chryso. Tertulianus Io. Chryso. Hieronymus. Cyrillus. Albertus. Beda. Marianus Scotus. Græci. Nicetes Theophilus. Lactantius. Gerlandus. Anatolius Eusebius.

uerno sedem posuere 12.calend.Aprilis,id est,21.die Martii, in quo celebratur festum diui Benedicti. Authores huius (ut fertur) fuerũt patres Nicenæ synodi,celebratæ anno gratiæ 322.ubi canon Victoris papæ de paschate celebrando approbatus. Post Dionysius abbas Romanus cognomento Exiguus,circa annos Christi 526.in suo computo paschali,idem æquinoctiũ suscepit, tanquam haberet firmam & immutabilem sedem 12.calend.Aprilis.In quo ipse fuit ansa erroris ecclesiæ Romanæ in uero paschate celebrando. Omisi supra quod æquinoctium uernum tempore Ptolemæi Phelu. ut ex suis obseruationibus Dictione 3. Almage. habitis concluditur,fuit anno Christi 132.in ueritate 11. calend.Aprilis, id est,die 22. Martii.Et anno Christi 139. 10. calend. Aprilis,id est, die 23.Martii.Et si ab his annis retrocesseris ad incarnationem verbi DEI,offendes æquinoctium uernale in anno bissextili accidisse 9. calend. Aprilis, id est, 24.die Martii.Et in anno cõmuni 8.calend.Aprilis,id est,25.die Martii. Fuit præterea æquinoctium uernale repertũ 15. Calen. Aprilis, id est, 18.die Martii circa annos Gratiæ 530. uel circiter. Puta tempore Dionysii abbatis. Et ego inueni hanc æquinoctii sedem in uetustissimis calendariis. Iudæi nostro tempore harũ rerum indocti id statuunt tertio aut pridie Idus Martii,hoc est 13, aut 14.die Martii. Rursus in plurimos annos & in nostra fere usque tempora æquinoctium habitum fuit 4.Idus Martii,in die Gregorii papæ,id est,12.die Martii, iuxta consequentem hunc uersiculum.

Lampert, Gregori nox est æquata diei.

Hoc quondam ueritatem habuit,puta circa annos Christi 1316. Nostra autem tempestate accidit æquinoctium uernum 5 & 6. Idus Martii, id est, 10.& 11 die Martii. Cuius inuentionem exactam docuimus in calendario nostro Romano. A Iulio igitur Cæsare usque in nostra tempora,hoc est, in 1569. annos, uidemus æquinoctium uer anticipasse in calendario Romano in 15. uel 16. fere dies. Anticipauit enim se per omnes dies intermedios à 26.die Martii, usque in 10 diem eiusdem. Verum ne quid intactum remaneat, Thebith Benchore, inuentor motus trepidationis aut accessus & recessus octauæ sphæræ,& sectatores eiusdem,recedunt à communi opinione de æquinoctio uerno nostro tempore fere per 5.uel 6.dies,quasi æquinoctium sit 5 aut 6 die Martii.Imitatores autem opinionis Thebitis paucos inueni, quod compertum habui ex scriptis gymnasiorum literatorum oblatis, anno Christi 1518. ad concilium Lateranum in vrbe celebratum pro paschate reformando. Omnium prædictorum conscripsi summariũ in scheda hic adiecta,qua exaraui mensem Martiũ cum suis diebus, Nonis, Idibus & Calendis.

Nicena Synodus. Dionysius abbas. Ptole. Phelu. Aequinoctiũ tẽpore Christi. Dionysius abbas. Iudæorũ æquinoctium. Aequinoctiũ in die Grego. Aequinoctiũ nostra tempestate. Thebit Benchore. Motus trepidationis.

D E F

A

MARTIVS DE AEQVINOCTIO VERNO.

1	d		CALENDAE	
2	e	6	Non.	
3	f	5	Non.	
4	g	4	Non.	
5	A	3	Non.	Aequinoctiũ secundũ Thebith Benchore nostro tempore
6	b	2	Non.	5.aut 6.die Martij,à paucis tamen obseruatum.
7	c		NONAE	
8	d	8	Idus	
9	e	7	Idus.	(10.& 11.Martij.
10	f	6	Idus.	Aequinoctiũ nostro tempore,puta Anno gratiæ 1500.die
11	g	5	Idus.	(maxime tñ floruit circa annos Christi 1300.& postea.
12	A	4	Idus	Gregorij Papę.Aeqnoctiũ i plures annos huic diei cõcessũ
13	b	3	Idus.	Aequinoctium Iudæorum die 13.aut 14 Martij
14	c	2	Idus.	
15	d		IDVS	
16	e	17	Calend.	
17	f	16	Calend.	(me obseruatũ. Id in uetustis inuenietur Calendarijs.
18	g	15	Calend.	Aeqnoctium tempore Dionysij abbatis,ab eo tamẽ mini=
19	A	14	Calend.	
20	b	13	Calend.	(Dionysium abbatem Roma.cognomento exiguũ.
21	c	12	Calend.	Benedicti abbatis.Aeqnoctiũ iuxta synodum Nicenã &
22	d	11	Calend.	Aeqno.authore Anatholio & Ptole.Phelu.an.Christi 132.
23	e	10	Calend.	Aeqno.Nicetæ & fere Græcorũ.Theophili &c.an.Ch. 139 ut supra pa.15.C
24	f	9	Calend.	Aeqnoctium tpe incarnationis Christi in anno bissextili.
25	g	8	Calend.	Annũtiatio Dñica.Aequino.tpe Chri.in an.cõmuni scdm Macrob.Pli.&c.
26	A	7	Calend.	Aeqnoctiũ iuxta Iul.Cæsa.Ouid.Victo.Lemo.Reinherũ. (ut supra fo.15.B
27	b	6	Calend.	
28	c	5	Calend.	
29	d	4	Calend.	
30	e	3	Calend.	
31	f	2	Calend.	

B

Animaduertendũ est hic,quòd plures ex supra memoratis,qui æquinoctio uerno aliquem diem Martij assignauere,sola imitatione id fecerunt.Puta Plinius,qui in omnibus suis scriptis nimiũ tribuit authoritati,imitãdo alios,tribuit æquinoctio sedem ad octauum calen.Apriles,quòd suo tempore fuit 10.aut 11. Apriles.Sic fecit Anatholius,qui scripsit post Christi natiuitatẽ 280.annis aut circiter.Sic fecit Macrobius,Isidorus,Columella. Alij ex arte,experimento & obseruatione annotarũt diem æquinoctij uerni.Vt Ptole.Phelu.Iulius Cæsar, & astronomi nostri temporis. Præterea annotandũ,quemadmodum de uariatione sedis æquinoctii uerni in diebus Martii diximus,cõsimilis ferme posset fieri sermo,de æquinoctio autumnali:Quod nostro tempore sedem habet in Septembri in ipsius Idibus & 18.calend.Octobris.Hoc est,13.& 14.die eiusdẽ mensis.Id olim habuit sedem 15.calend.Octob.id est,17.diẽ Septembris,in die Lamperti martyris,iuxta consequentem uersiculũ.

Plures sola imitatione scripserunt.

C

Scriptores per obseruantiam

Aequinoctiũ autumnale.

Lampert,Gregori.&c.

Et ante 11.cal.Octo.id est,23.die Septem.in die Matthęi apostoli,& sic deinceps. Item solstitium æstiuum sedes suas euariauit in mense Iunio,quod hodie tenet 3.& 2.Idus Iunii,id est,11.& 12 diem eiusdem mensis.Id ante fuit 13.calen.Iulii,id est,15.die Iunii in die Viti. Versus.

Solstitiũ æstiuum.

Vitus & Lucia dant tibi solstitia bina.

Et idẽ quondã habuit sedem 8.calen.Iulii,id est,24.die Iunii,in die Ioan.Bapti=

Solstitiũ brumale.

stæ. Quocirca hic dies in nostra usq; tempora uocatus est Germanica appellatione. S. Iohans Sũnwendin. Consimilem anticipationem perpessum est solstitiũ brumale in diebus Decembris, quod nostra tempestate sedem tenet 3. & 2. Idus Decembris, hoc est, 11. & 12. die eiusdem. Tansactis annis fuit in Idibus Decemb. id est, 13. die in festo Luciæ uir. iuxta uersiculum supra expositum. Id fuit tempore Iulij Cæsaris 8. Calend. Ianua. id est, 25. die Decembris. Hoc est, in natali nostri Redemptoris. Quod etiã de oĩbus prędictis asserit Pli. lib. 18. ca. 25. Et diuus Augu. accedit sermone 18. de natiuitate Christi. Cõceptus est (inquit) in ęquinoctio uerno & natus in solstitio hyberno. Et idẽ sermone 12. de nati. Hodie natus est, quo die minor dies nullus in terris, à quo tamẽ incremẽta dies sumũt. Eandẽ fere sententiã legis sermõe 15. de nati. Et idem lib. de Tri. ca. 5. dicit. Ecclesiæ custodit authoritas. Octauo enim Calen. Apri. cõceptus credit, quo & passus. Et infra. Natus aũt creditur 8. Calen. Ianuarij. Ex his Augustini uerbis facile colliges solstitiũ hyemale tempore natiuitatis Christi fuisse 8. Calen. Ianu. D

Augustinus.

Quæstio de anticipatione æquinoctiorũ

Nota de anno solari.

Sed hic occurritur mihi, quæ sit causa tantæ diuersitatis, & euariationis æquinoctiorum & solstitiorũ, & quòd tot grauissimi authores his tot diuersàs sedes elegerunt & anticipationes fecerunt? Respondeo id propterea factũ, quòd annus solaris hactenus obseruatus & à Iulio Cæsare primũ Latinis institutus non ad amussim quadrat solis reuolutioni in cœlo. Immo quatuor anni usuales à nobis in terra obseruati, pusillo quodã superant quatuor annos solares cœlestes: quod sane pusillũ licet modicũ & exiguum sit in quolibet anno (attingit enĩ in 10. minuta & 44. fere 2) in multis tamẽ annis coaceruatũ crescit in magnã quantitatem: Adeo ut à tempore Iulij Cæsa. (ut in superioribus ostensum est) usq; in annũ præsentem, scilicet, 1524. creuerit ad dies 15. Iulius enim Cæsar ab Alexandrinis de anni quantitate edoctus, ante Christum humanatũ 45. penè annis inuexit Romanis annũ solarem habere dies 365. & unum quadrantem, id est 6. horas. Quẽ quadrantem seruauit & quarto anno Februario unũ diem intercalauit. Quare si annus solaris cœlestis cõtineret præcise & adæquate 6. horas ultra 365 dies, ut & sententia Iulij præsupponit, nunquam æquinoctia & solstitia anticipassent sedes suas: sed firmas & perpetuas in calendario sedes obtinuissent: Ob id quod quolibet quarto anno dies unus ex quatuor quadrantibus collectus per bissextũ pręcise intercalaretur. Prius aũt compertum est ab astronomis, quod æquinoctia & solstitia mutauerũt sedes suas in calendario ascendendo uersus principia mensium, cõcluserunt quantitatẽ anni à Iulio introductam, quantum ad sex horas, nõ expunctim esse examinatam, sed sex horis aliquantulo minorem. Iuxta ergo Alphonsinas obseruationes, annus solaris cõtinet dies 365. cum 5. horis, minutis 49. & secundis 16. Necessum est igitur æquinoctia & solstitia quotannis in calenario ascendere & sedes suas mutare ad decẽ minuta, & secunda 44. unius horę. In quibus minutis & secundis annus solis in cœlo minor est anno Iulij, in hanc usq; horam ab Ecclesia obseruato. Quare æquinoctia & solstitia in quatuor annis anticipant sedes suas ad. 42. minuta & 56. ferme secunda: quæ collecta de quatuor annis in quatuor, tandem in plures creuerunt dies. Hæc est igitur causa tantæ diuersitatis memoratorum uirorum in euariatione æquinoctij & solstitij. Qui tamen omnes bene sunt locuti. Distinguenda sunt igitur tẽpora & intelligemus scripturas, easq; cõcordabimus. E F

Vtilitas cognitionis harũ rerum.

Harũ igitur rerum cognitio ingentẽ confert utilitatẽ, pro diuersis scripturis intelligendis. Quantã cõmoditatẽ sola cognitio æquinoctij uerni pro diffinitiõe paschatis cõferat Ecclesiæ Romanę, Astronomis, etiã pfidis Iudęis, nõ facile dixerim. Hactenus de tempore æquinoctiorũ & solstitiorũ satis est dictũ. Nunc & secũdo loco quærit, in quibus signis & partibus eorũ ea accidant, & quã faciant

A ciant temporum partitionem? Secundam huius quęstiōis partem primò absol- uā. Annus igit̃ solaris partitur in quatuor cardines, quartas aut horas, siue par- tes. Testes sunt multi. Berosus Chal. lib. 3. de Noa sic scriptū reliquit. Docuit au- tem illos astrorum cursus, & distinxit annū ad cursum solis, & 12. menses ad mo- tū Lunæ. Qui scientiā prędicebat illis ab initio quid in anno & cardinibus eius futurū contingeret: ob quæ illum existimarūt diuinæ naturæ esse participē, ac propterea illū olybama & arsa, id est, cœlum & solem cognoīauerunt. Ptole. Phelu. tract. 1. quadri. ca. 10. sic ait. Anni uero tpa quatuor esse dicunt̃. ver, ęstas, autumnus & hyems. Et Plinius lib. 2. ca. 19. Sol autē ipse quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei uere & autumno, & in centrum incidens terræ, octauis in partibus Arietis & Libræ. Bis permutatis spatiis, auctum diei bruma octaua in parte Capricorni. Noctis uero solstitio totidem in partibus Cancri. Et idem lib. 18. ca. 25. Cardo temporum quadripartita distinctione anni cōstat, per incrementa lucis augetur, hoc à bruma: Et æquatur noctibus uerno æquino- ctio. Et post pauca. Deinde superat noctē ad solstitium diebus 94. horis 12. usq; B ad æquinoctium autumni, & cum æquata die procedit ex eo ad brumam. Plu- ra ibidem uide. Hyginus libro primo capitulo, de zodiaco circulo. Et itē qua- tuor diffinit tempora. Nam ab Ariete incipiens uer ostendit, & Taurum & Ge- minos transiens significat. Sed iam capitibus Geminorum circulum æstiuum tangere uidetur, per Cancrū, Leonemq; transiens & Virginem æstatem efficit. Et rursus à Virginis extrema parte transire ad ęquinoctialem circulum perspi- citur. In libra autē æquinoctium cōficit & autumnū significare incipit. Ab hoc signo transiens ad Scorpiū & Sagittarium. Deinde protinus incurrit in hyemalē circulum, & à Capricorno, Aquario, Piscibus hyemen transigit. Beda uenerabi- lis pater ita loquitur. Tempora anni sunt quatuor, quibus sol per diuersa spatia cœli discurrendo subiectū temperat orbē, diuina utique procurante sapientia, ut non semper eisdem cōmoratus in locis, feruoris auiditate mundanum depo- puletur ornatū. Sed paulatim per diuersa cōmigrans, terrenis fructibus nascen dis maturandisq; temperamenta custodiat. A quo temperamento uidetur tem poribus inditū nomen: uel certe quia quadā suæ qualitatis similitudine ad in- uicem temperata uoluuntur, igit̃ tempora recte uocantur. Hyems utpote lon- gius sole remoto frigida est & humida. Ver illo super terras redeunte, humidū & calidū. Aestas illo desuper feruente calida & sicca. Autūnus illo ad inferiora decidente siccus & frigidus. Guilelmus author Rationalis diuinorū, parte octa C ua. Tempora siue partes anni solaris sunt quatuor. Ver, æstas, autumnus & hy- ems &c. Ioan. de Sa. bu. in cōputo suo ecclesiastico. Cum autē generalis tem- porū permutatio pręcipue à sole fiat, cuius appropinquatio calefacit, mora ui- cinitatis eius desiccat. Remotio solis infrigidat, sed mora remotionis humectat: secundū eius appropinquationem, eleuationē, uel mediocrem ad nos cōsisten- tiam, quatuor distinguuntur anni tempora. Ver, ęstas autumnus & hyems. De his quatuor temporibus pulchrè scribit Ouidius 15. Metamor. Fab. 1. quem le- ge. Et Marcus Mani. in suo astronomico lib. 2. ca. 6. quatuor temporibus alia al- (ligat signa. Dicit enim.

Temporibus quoq; sunt proprijs pollentia signa.
Aestas à Geminis, autumnus Virgine surgit.
Bruma Sagittifero, uer Piscibus incipit esse.

Ex his palàm est (dempto Ma ni.) ab ęquinoctijs, & solstitijs quatuor anni tēpora detruncari, causamq; esse in temporū partitione. Pro 1. parte quæstionis aduertendū. Turba fere oīm astrologorū asserit, æquinoctiū uernum accidere in principio signi Arietis. Au- tumnale in initio Libræ. Solstitium æstiuum in principio Cancri, Hybernum uero in initio Capricorni. Sed contra obijcitur: tempore Iulij Cæsaris fuit æqui-

Anni quatuor cardines, quartæ, aut horæ.
Berosus.
Noah cognomina.
Ptolemæus.
Plinius.
Hyginus.
Beda.
Tempora unde dicta?
Guilielmus.
Ioan. de Sa. bu.
Ouidius
Mar. Mani.
Astronomi ponūt initia quatuor tēporū in principijs quatuor signorum cardinalium.

noctium uernũ quemadmodũ prædiximus septimo,aut(ut alijs placet) octauo D
Calend.Aprilis,id est,26.aut 25.die Martij,& quarta die post introitũ solis in Ari-
etem: igitur nõ sunt idem introitus solis in Arietem & æquinoctiũ.Et hoc cõfir-
Ouidius. mat Ouidius 3.Fast.(ubi agitur de ultimo die quinquatriorum Mineruæ) sic.

Nunc potes ad solem sublato dicere uultu,
Hic here Phryxeæ uellere pressit ouis. Et postea de æquinoctio sic canit.
Treis ubi luciferos ueniens præmiserit Eos
Tempora nocturnis æqua diurna feres.

Et sic secundũ Ouidium,sol intrauit Arietem quatuor diebus,ante æquinoctiũ:
Plinius. igitur non sunt idem. Confirmatur per Plini.supra lib.2. ca.19. Vbi manifeste
Io.de Sa.bu. asserit æquinoctia fieri in octauis partibus Arietis & Libræ.Simile asserit de sol-
stitijs.Hoc idem recitat Ioan.de Sacrobusto in computo suo ca. de cyclo solari.
Dixerunt(inquit)ueteres, quòd sol intrat nouũ signum 15.Calend.mensis. Vn-
de uersus. Semper quindenis ponuntur signa Calendis.
Et octauo die post dixere esse solstitium uel æquinoctiũ. Vnde patet, quòd sol
cũ intret Capricornum 15.Calend.Ianuarij & octauo die post esse solstitiũ: eritq;
Mar.Mani. solstitium hyemale in die natiuitatis Domini, scilicet, octauo Calend.Ianuarij. E
Ad idem Marcus Manilius lib.3.capi.2.

Hic (.s. sol) cum per gelidas hyemis summotus in astro
Fulget in octaua Capricorni parte biformis. Tunc angusta dies.

Similiter cũ sol intret Cancrũ 15.calen.Iulij, erit solstitiũ æstiuale in die beati Io.
Bapti.scilicet,8.Calend.Iulij.Similiter de æquinoctijs.Quoniã cũ sol intret Ari-
etẽ 15.Calend.Aprilis erit æquinoctiũ uernale:ubi locat annũciatio Domini, sci-
licet,octauo Calend.Aprilis.Cũ sol item Libram 15.Calend.Octobris intret, erit
æquinoctiũ autumnale,in die conceptionis Io.Bapti.scilicet,8.Calend.octobris.
Hæc ille.Ergo non simili tempore erit æquinoctiũ uernum & introitus solis in
Computatio motuum planetarũ ad octauã sphærã. Arietem.Et sic de cæteris.Pro dissolutione huius contuendũ: ꝙ prisci Astrologi
motus planetarũ ab Ariete octauæ sphæræ tanq̃ ultimæ computauere,similiter
& reliqua quæ ex his dependent.vt ex motu Solis æquinoctia & solstitia &c.Et
non ad ultimũ mobile,ut fit nostra tempestate.Immo nescierunt aliquod cœle-
ste mobile ultra 8.Quare prisci philosophi & astronomi antiquissimi dixerunt,
Annus solaris annũ solarẽ esse reuolutionẽ solis in suo eccentrico,uel ab una stella fixa donec
ad eandem redeat. Non perpendentes 8. sphærã & stellas fixas moueri motu
proprio uersus orientem.Hipparchus aũt,Abrachis & post eos Ptole.conside F
Hipparchus Abrachis rauerunt 8.sphærã & suas stellas moueri orientẽ uersus. Volueruntq; incipere
annũ ab aliquo principio immobili:& ergo dixerunt annũ solarem esse reuolu-
tionem solis,ab aliquo puncto circuli æquinoctialis, donec redeat ad eundem.
Meton igitur,Euctemenes & Calippus,quos Ptolemæus allegat,motus plane-
tarũ in 8.sphæra computarunt: quo factũ fuit,ut usque fere ad tempora nostra
Azarchel motus in multis tabulis cõputentur in 8.sphæra. Vt uidere licet in tabulis Azar-
chelis Toletani & alijs plerisq;, præterq̃ in tabulis Alphonsinis, & ab eis deri-
Zodiacus octauæ sphæræ. uatis, tempore Christi 1251. Quare animaduertendum est, quòd Zodiacus .8.
sphæræ adornatus stellis 12. signorũ principium sumpsit, secundũ plures,ante
cornua Arietis 5.uel 6. aut (ut alijs placet) 8. uel pluribus gradibus . Et hoc par-
tim elici potest ex dictis Ptole. Dictio.7.Qui ponit Cornua Arietis, id est,stel-
las ibi existentes,in 7.penè gradu Arietis primi mobilis.Et Alphonsus ponit mo-
Alphonsus tum augiũ tempore Ptolemæi,quasi duorum graduũ.Igitur principiũ 8.sphæ-
ræ esset,quasi per 5.gradus ante cornua Arietis.Et omnes loquentes de mansio-
nibus Lunæ dicunt,quòd prima mansio incipiat 8.gradibus ante cornua Arietis.
Quicquid id sit.Hi ueteres,qui ante tempora Christi uixerũt,dixerunt, prin-
cipiũ

A cipium Arietis octauæ sphæræ fuisse, ante principiũ nonæ sphæræ, in qua quidem nona fiunt æquinoctia: hoc est, dixerunt principiũ Arietis octauæ sphæræ esse in Piscibus nonæ sphæræ. Quamquam nondum fuerit eis cognitio nonæ sphæræ. Ita Iulius Cæsar nescius nonæ sphæræ, posuit æquinoctiũ uernum in 4. gradu octauæ sphærę, & latenter indicauit, quod suo tempore principiũ octauæ sphæræ fuerit ante principiũ nonæ sphærę 4. gradibus. id est, quod fuerit in 26. gradu Piscium primi mobilis: & sic dictum ipsius habuit ueritatem. Nam sicut sol etiam nostro tempore existens, in 26. gradu Pisciũ, non facit æquinoctiũ quia nõdum suo centro attigit ęquinoctialẽ primi mobilis. Sic nec tempore Iulij cum principium Arietis octauæ sphæræ fuit in 26. gradu pisciũ nonæ, non fecit æquinoctium, & tamen fuit in principio Arietis iuxta supputationem eorũ motus solis ad octauam. Idem implicite uoluit Ouidius & Plinius & Io. de Sacrobusto. Non est credendũ, quod tempore Plinij æquinoctiũ uernum, aut autumni, aut Solstitia fuerint in octauis partibus signorũ: quia hoc fuit uerum longo tempore ante Christũ incarnatum: sed Plinius nimiũ credulus authoritati inuenit apud aliquem authorem uetustum. Vnde in librum suũ taliter inseruit. In canone supra exposito adijcit, Inducens æquinoctia uniuerso mundo.

Ouidius
Io. de Sa. Bu.

Plinius nimiũ tribuit authoritati.

Sol inducens æquinoctium uniuerso mundo.

B Hoc uerum est in uniuerso mundo, ubi polus eleuatur supra horizontem 90. gradibus. Ibi enim sole intrante in primũ punctum Arietis, incipit dies sine nocte, qui durat in 187. dies: usq; dum sol libram ingreditur, in qua incipit cõtinua nox in 178. dies usq; sol in Arietem redeat. Alias tam in sphæra recta quàm obliqua in primis punctis Arietis & Libræ fiunt æquinoctia, diei & noctis parilitas. Hoc ad oculum docet sphæra materialis. Hoc indicant omnes tabulæ ascensionum tam in sphæra recta quàm obliqua. Sequitur in canone. His quatuor accidunt Solstitia, duo alta & duo ima. Pro intellectu huius & consimilis particulæ canonis tertij supra expositi, annotandũ. Vocabulũ solstitium bifariã accipi. Altero modo in significatu proprio quasi solis statio propter eius maximã declinationẽ aut recessum ab æquinoctiali, ita ꝙ usq; adeo recedit aut in septentrionem aut meridiem, ꝙ amplius recedere nõ potest, sed postea reflecti incipit, ob id stare uidetur. Quia inter duos motus reflexos est quies uel uera uel apparens 8. Phy. Recentiores nostri astronomi, id solstitium distinguunt in altum & imum. Altũ propter maximũ solis accessum ad nos, & est causa æstatis in principio canceri, quod solstitiũ æstiuũ usitato appellat̃. Imũ propter solis recessum à nobis, quod inducit hyemẽ in principio capricorni. Id nos solstitiũ hyemale, brumale aut hybernũ nũcupamus. Hæc sunt tantũmodo respectiua ad nos qui aquilonẽ habitamus. Verũ Plini. lib. 18. ca. 25. 28. & 19. per solstitiũ semper intelligit solstitiũ cancri & nũq; Capricorni. Et quod nos solstitiũ hyemale uocamus, ipse noĩat Brumam. Quod usq; adeo uerũ est, ꝙ idem lib. 2. ca. 72. loquens de tribus circulis, tropico cancri, tropico capricorni & æquinoctiali, Tropicũ Cancri uocat solstitialẽ, Tropicum Capricorni circulum brumalẽ. Lege caput & edoceberis. Altero significatu accipit̃ solstitium largiori quodã modo, pro appropinquatione solis ad zenith, scilicet, respectu puncti uerticalis capitis habitantiũ. Et dicitur solstitiũ uerticale. Et is significatus receptus est ex metris Lucani 9. Phar. De quibus mox dicet̃. Habitantes igit̃ sub æquinoctiali habent duo alta, id est, uerticalia solstitia, in principijs Arietis & Librę. Duo ima propter solis maximũ recessum in septentrionẽ & meridiem, quæ sunt eis loco hyemũ. Lucani metra hic annectere libuit, quæ ad nullũ circulum ꝙ ad æquinoctialẽ referri (posset. scribunt̃ aũt nono Phar.

De quatuor Solstitijs.

Solstitium bifariã sumitur.

Solstitium in proprio significatu.

Altũ æstiuum Imũ hyemale.

C

Plinius.

Solstitium largo uocabulo.

Lucanus.

Hic quoq; nil obstat Phœbo cũ cardine sũmo
Stat librata dies: truncum uix protegit arbor
Tam breuis in medium radiis impellitur umbra.
Deprensum est hunc esse locum, quo circulus alti

Solstitij medium signorum percutit orbem. D
Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit
Rectior, aut Aries donat sua tempora Libræ
Aut Astrea iubet lentos descendere Pisces
Par Geminis Chiron, & idem quod Carcinos ardens.
Humidus Aegoceros, nec plus Leo tollitur vrna

Sphæra duplex. Pro enucleatione horũ metrorum, præsertim in uer. Nõ obliqua meant. Primo animaduertendum, sphæram bifariam accipi pro recta & obliqua.
Recta. Recta sphera eorũ est qui sub æquinoctiali circulo habitant. Qui prouide recta dicit, ꝙ illis pari interuallo in medio duorũ polorum interstitio positis, neuter polorum altero magis eleuatur, aut quia eorum horizon æquinoctialem, ad angulos rectos æquosꝗ intersecat.
Obliqua. Sphæra obliqua siue decliuis est habitantium ultra citraꝗ æquinoctialẽ. Quæ iccirco obliqua dicitur, quòd æquo interuallo in medio interstitio siti non sint. Verum illis unus polorum semper eleuatur, alter autem ijsdem semper depressus occultatur. Aut quòd illorum horizon æquinoctialem circulũ obliquos ad angulos inæqualesꝗ intersecat. Quem proinde horizontem artificialẽ nuncupant, quòd diem artificialẽ à nocte dirimat.

Ortus signi qui. Secundo loco annotandũ. Quòd ortus signi astronomicus, est ascensio partis ęquinoctialis circuli, ꝗ una cũ signo ex parte orientis super horizontẽ emergit aut ascendit. E Exempli causa. In sphera recta 27. gradibus & 54. minutis. ęquinoctialis, q̃ ab initio Arietis, usꝗ in eius finẽ cooriuntur, dicunt ortus Arietis. Sic de Tauro, Geminis & reliquis accipiendum est. Sic in sphæra obliqua, ubi polus arcticus attollit 48. gradibus & 40. minutis 14. gradibus & 31. minutis sunt ortus Arietis &c.
Occasus qui. Occasus astronomicus signi est descensio, ęquinoctialis circuli, quę una cum signo occidente sub horizonte occidentali demergitur, deprimitur aut occultatur. Vt in sphæra recta occasus Cancri est 32. gradibus & 12. minutis æquinoctialis. In obliqua ad eleuationẽ poli supra 27. gradibus 18. minutis.
Ortus duplex. Rectus. Est autem ortus astronomicus Geminus. Rectus siue secundum longitudinem, scilicet: & est ortus signi cum quo maior pars æquinoctialis oritur, id est, plures gradus de æquatore, ꝗ̃ 30. aut ad minus aliquid ultra 30. In exemplis. In sphæra recta oriũtur Gemini ortu recto, scilicet 32. gradibus 12. minutis. In obliqua uero Cancer 37. gradibus 6. minutis.
Obliquus. Ortus obliquus, pronus, inclinatus, uelox, tortuosus uel secundũ latitudinem est ortus signi, cũ quo minor pars æquinoctialis oritur, id est, minores gradus æquinoctialis, ꝗ̃ 30. uel nonnihil minus. Verbi causa. In sphæra recta Aries cũ 27. gradibus & 54. minutis. In obliqua item Aries cum 14. gradibus 31. minutis.
Occasus duplex. Rectus. Consimili pacto occasus est duplex. Vnus rectus. Et est occasus signi, cum quo maior pars æquatoris occidit, aut labitur. F In exemplis. In sphæra recta Sagittarius ruit cũ 32. gradibus 12. minutis. In obliqua idem cum 37. gradibus 6. minutis.
Obliquus. Alter obliquus aut pronus &c. & est occasus signi, cũ quo minor æquatoris portio infra horizontẽ demergitur. Vt in recta, virgo cum 27. gradibus 54. minutis. In obliqua eadem, cum 14. gradibus 31. minutis.
Regulæ. Regula. In sphæra recta ortus signi æqualis est occasui, ut manifestũ est ex tabella subdita. Secus est in sphæra obliqua. Alia regula. In sphæra recta signa opposita æquales habent ortus & occasus. Secus & longe aliter in obliqua. Et alia regula. In sphæra recta, tantum quatuor signa recte oriuntur & occidunt puta Gemini, cancer & eorum opposita, sagittarius & capricornus Reliqua 8, scilicet, Aries, Taurus, Leo, virgo, Libra, scorpio, Aquarius, Pisces, oblique oriuntur & occidunt. Secus in sphæra obliqua.
Lapsus Sulpitij & Omniboni. Longe igitur, optime lector, abiere Sulpitius & Omnibonus Lucani interpretes à ueritate astronomica. Omnibonus de ortu & occasu signorum, ortus, inquit, alicuius signi nihil aliud

A aliud eſt quàm illam partem horizontis oriri, cũ illo ſigno oriente, id eſt, aſcendente ſupra horizontem. Rurſus ediuerſo occaſus alicuius ſigni nihil aliud eſt, quam eam partem horizontis occidere, quæ occidit, cum illo ſigno occidente. Et poſt pauca. Oriri dicitur ſignum obliquè, cum minor pars horizontis oritur cum eo. Recte autem oriri dicitur ſignum, cũ quo magna pars horizontis oritur. Hæc ille. Quo pacto horizon oriatur non facile capio. Cum ipſe ſit de circulis fixis & quietem amet, authore Proclo infra de horizonte. Sulpitius: omnia ſigna his, qui ſunt ſub æquinoctiali recta oriuntur & occidũt, ijs uero qui ſunt extra, partim recta & partim obliqua: ut nobis. Idem habet Omnibonus, his uerbis. Non obliqua meant, id eſt, recta ſigna oriuntur: quia conſtitutis in æquinoctiali, ſicut ſunt de quibus loquitur Garamantes: ſed maior pars horizontis oritur & occidit. At profecto impoſſibile eſt oĩa ſigna recte oriri, quia oporteret quòd æquinoctialis haberet plures gradus, quàm 360. & contrarium oſtendi poteſt ex inſtrumentis ſphæra mundi, Aſtrolabio, Corpore ſolido, & ex innumeris tabulis. Vide ergo hanc formulam.

B TABELLA ASCENSIONVM, id eſt, ortuum: & deſcenſionum, id eſt, occaſuum ſignorum in ſphæra recta.

Signa	Ortus æquatoris.			Tempus Ortus			Occa. æqua.		Tempus Occaſus		
	G	m̃		h	m̃	2	G	m̃	h	m̃	2
♈	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36
♉	29	54	0	1	59	39	29	54	1	59	[illegible]
♊	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♋	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♌	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36
♍	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36
♎	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36
♏	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36
♐	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♑	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♒	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36
♓	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36

Sequitur in canone. Binæ æſtates, & binæ hyemes. In regionibus noſtris ſeptentrionalibus, æſtatem concludimus per acceſſum ſolis ad nos & ingentẽ ac exceſſiuũ calorem: quare dicimus, æſtatem ſuopte eſſe calidã & ſiccam: Propter receſſum ſolis à nobis diffinimus hyemen, quę eſt tempus anni frigidũ & humidũ. Sed quia habitãtibus ſub ęquinoctiali ſemp eſt calor nimis intenſus & ferme ultimus, etiam cum ſol ab eis abit in ſeptentrionem aut auſtrum, ſemper tamen ſubiectam terram adurit torridã faciens zonam & nõ longe abit ab eorum capitibus. Ergo eorundem hyemes nõ dicuntur uere & ſimpliciter hyemes, ut apud nos, quę ſunt tẽpora frigida, ſed apud eos potius eſt continua C æſtas. Verumtamen quia cauſæ caloris apud eos non ſemper uniformiter, & eodem modo ſe habent, ex eo quòd ſol non ſemper æqualiter appropinquat zenith partis illius, ut notum eſt: unde calor non erit uniformis & æqualis intenſionis. Verum quandoque intenſior quandoque remiſſior. Sed quando eſt in zenith in initijs Arietis & Libræ, & ſunt eorum alta ſolſtitia, calor eſt in ſua maxima intenſione. Neque ratione ſolis magna augeri poteſt. Quando uero à zenith capitis remouet̃, quod fit in principio Cancri & Capricorni, ubi ima cõtingunt ſolſtitia calor eſt remiſſior, id eſt, minus intenſus. Sed omne remiſſius tale, reſpectu intenſioris talis, recipit denominationem contrarii. Calor igitur remiſſior cõtingens in imis ſolſtitijs fere frigidus nominari poteſt, reſpectu caloris intenſiſſimi accidentis in ſolſtitijs altis. Et recipit nominationẽ hyemis, licet ibi nulla ſentiat̃ frigiditas. De his rebus ſcribit Alphraganus differentia 6. ubi loquit̃ de ſphæra recta, & his qui ſub æquinoctiali habitant, dicens. Fiuntq́ ibidem æſtas & hyems æqualis complexionis. Sat eſt.

Duæ æſtates. Duæ hyemes.

Alphraganus.

Et ſequitur poſtremo in canone. Perpetuum æquinoctium. Soli hi, qui ſub æquatore degunt propter ſphærę rectitudinem habent omnem diem artificia-

Perpetuum æquinoctium.

D

lē omnemq́ noctem examussim 12. horarū & ex sequela perenne æquinoctiū. D In quocumq́ igitur signo sol repertus fuerit, semper parit diei & noctis parilitatem. Hoc per sphæram materialem, per astrolabium & astronomica organa declarari potest. Et pulcbre per nostram tabellam de ascensionibus & descensionibus hic adiectam. Quocūq́ enim signo oblato, accipe eiusdem & quinq́ sequentiū ortus in gradibus & minutis & facta additione colliges 180. qui faciunt horas præcise 12. Aut accipe horum sex signorum tempora ortus, & emergent duodecim horæ. Hoc paucis indicat Alphraganus ubi supra. Eritq́ (inquit) tēpus quod est ab ortu solis cęterorumq́ syderum in occasum eorum ęquale ipsi, quod est ab occasu eorum in ortum ipsorum in uniuersis diebus anni, & erunt dies & nox in his locis æquales semper. Accedit his Lucanus quinto Phar.

Alphraganus.

Lucanus.

Nam uel hyperboreæ plaustrum glaciale sub vrsæ,
Vel plaga qua torrens claususq́ uaporibus axis
Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles
Si fortuna ferat.

Lentulus sic hortatur cœtū (ex quo iam primus dies anni instabat, in quo noui cōsules magistratū inire debebant) pro magistratu creando, & in quacūq́ parte terræ cōstituti sint siue in Scythia, ubi sunt nontes Hyperborei, siue sub torrida zona & quòd arma sumere debeant, pro patria, pro libertate, pro Dis penatibus, pro repub. E Canon quintus. Quorū zenith est intra tropicum Capricorni & æquatorem, hi quatuor habent umbras, solem in anno bis uerticalem, quatuor solstitia duo alta & duo ima, binas æstates & binas hyemes. Hic canon ex duobus præcedentibus est manifestus. Quærendi sunt tamen hi, qui eam habitent plagam. Hos manifestat Ptolemæus lib. quarto capi. nono & ultimo Quod Libyę subiacet regio quę plena est Aethiopibus, licet ea pro maiori parte sit incognita. Vt idē testatur. Et Strabo libro primo sic habet. Homerus quoq́ bifariā partitus est, & quosdam ad orientem quosdam ad occidentem asseruit. Cum alij qui in medio positi sunt prorsus ignoti fuerint siue sint, siue non sint. Nominat tamen Ptolemæus ibidem & tabula quarta Aphri. Agisymbam regionem æthiopum, Rhepsios æthiopes, Antropophagos æthiopes, Anthacas Aethiopes, Ichtyophagos Aethiopes, Hesperios &c. Ibi Raptū & Prassum promontoria, & montes plures. Ibi elephantes albi omnes gignunt, Rhinocerotes & Tigrides. Pro canonis exercitio capio Rhepsios Aethiopes, sitos supra paludes Nili uersus montem Lunę. Hi habent latitudinem austrinam 10. propemodum graduum. Et quia austrina est ingredior tabulam declinationis solis in inferiori parte, ubi ponuntur signa Australia Libra, Scorpius &c, Et quæro in area tabulæ principium sumendo à Libra, declinationem decem graduum uel F uiciniorem, quam offendo à Libra ascendendo scilicet .10. gradus & .4. minuta & in latere dextro inuenio 26. gradus, quare pronuntio. Cum sol peruenerit ad 26. gradum Libræ, Rhepsios habere solem uerticalem, & unam æstatem, & solstitium altum. Quod sane accidit nostro tempore die decimo Octobris, id est, die proxima post Dionysium Areopagitam. Rursus inuestigo eandem declinationem in areis signorum meridionalium, & inuenio eandē in Piscibus uel propinquiorem puta 10. gradibus. 4. minu. & . 4. gradus eorundē in latere dextro, quare proclamo. Qum sol adierit quartum gradum Piscium Rhepsios iterū habere solem uerticalem, & altum solstitium secundum, atq́ æstatē. & hoc usuuenit 13. die Februarij, hoc est, in professo Valentini martyris. Vnam autem hyemem habent ipsi cum sol peruenerit ad primum Capricorni, die 11. aut .12. Decembris. Reliquam in primo Cancri die undecimo aut duodecimo Iunij. Donat & nobis Ptolemæus alia exempla lib. 7. capi. 4. & 12. Tabu. Asi.

Canon quintus.

Exempla.

Pli. lib. 7. ca. 1. Naturæ uero rerum uis atq́ maiestas in omnibus momentis fide caret &c.

Exercitium Repsij orbis.

A ex Taprobana insula, ubi Hodoca ciuitas, australis 2. graduum, Orneon extrema australis 2. graduum $\frac{1}{2}$. Dagana ciuitas quę & sacra Luna australis 2. graduũ Corcobara, hoc est, Bacchi ciuitas australis 1. graduũ $\frac{1}{2}$. Et aliæ insulæ plurimæ in austrum expositæ, scilicet, Carcus, Phelicus, Erene, Calandadrua, Arana, Bassa, Balaca, Alaba, Gumara. Et hodie recentes tabulæ plurima præstant exempla.

TABVLA DECLINATIONIS SOLIS RECENS.

Linea graduum zodiaci.	Septẽtriõal. ascendẽs.			Septẽtri. ascendẽs.			Septẽtri. ascendẽs.			Septẽtri. descendẽs.			Septẽtri. descendẽs			Septẽtri. descendẽs			
	♈ 0		A	♉ 1		A	♊ 2		A	♋ 3		S	♌ 4		S	♍ 5		S	
G	G	m̃	m̃	G	m̃	m̃	G	m̃	m̃	G	m̃	m̃	G	m̃	m̃	G	m̃	m̃	G
0	0	0	24	11	30	21	20	12	13	23	30	0	20	12	13	11	30	21	30
1	0	24	24	11	51	21	20	25	12	23	30	0	19	59	13	11	9	22	29
2	0	48	24	12	12	21	20	37	12	23	29	1	19	46	14	10	47	21	28
3	1	12	24	12	33	20	20	49	11	23	28	2	19	32	14	10	26	22	27
4	1	36	24	12	53	20	21	0	11	23	26	2	19	18	14	10	4	22	26
5	2	0	23	13	13	20	21	11	11	23	24	2	19	4	15	9	42	22	25
6	2	23	24	13	33	20	21	22	10	23	22	3	18	49	15	9	20	22	24
7	2	47	24	13	53	20	21	32	10	23	19	4	18	34	15	8	58	23	23
8	3	11	24	14	13	19	21	42	9	23	15	3	18	19	16	8	35	22	22
9	3	35	23	14	32	19	21	51	9	23	12	5	18	3	16	8	13	23	21
10	3	58	24	14	51	19	22	0	9	23	7	4	17	47	16	7	50	22	20
11	4	22	23	15	10	18	22	9	8	23	3	6	17	31	17	7	28	23	19
12	4	45	24	15	28	19	22	17	8	22	57	5	17	14	17	7	5	23	18
13	5	9	23	15	47	18	22	25	7	22	52	6	16	57	17	6	42	23	17
14	5	32	23	16	5	18	22	32	7	22	46	6	16	40	17	6	19	24	16
15	5	55	24	16	23	17	22	39	6	22	39	7	16	23	17	5	55	23	15
16	6	19	23	16	40	17	22	46	6	22	32	7	16	5	18	5	32	23	14
17	6	42	23	16	57	17	22	52	5	22	25	8	15	47	18	5	9	24	13
18	7	5	23	17	14	17	22	57	6	22	17	8	15	28	18	4	45	23	12
19	7	28	22	17	31	16	23	3	4	22	9	9	15	10	19	4	22	24	11
20	7	50	23	17	47	16	23	7	5	22	0	9	14	51	19	3	58	24	10
21	8	13	22	18	3	16	23	12	3	21	51	9	14	32	19	3	35	24	9
22	8	35	23	18	19	15	23	15	4	21	42	10	14	13	20	3	11	24	8
23	8	58	22	18	34	15	23	19	3	21	32	10	13	53	20	2	47	24	7
24	9	20	22	18	49	15	23	22	2	21	22	11	13	33	20	2	23	23	6
25	9	42	22	19	4	14	23	24	2	21	11	11	13	13	20	2	0	24	5
26	10	4	22	19	18	14	23	26	2	21	0	11	12	53	20	1	36	24	4
27	10	26	21	19	32	14	23	28	1	20	49	12	12	33	21	1	12	24	3
28	10	47	22	19	46	13	23	29	1	20	37	12	12	12	21	0	48	24	2
29	11	9	21	19	59	13	23	30	0	20	25	13	11	51	21	0	24	24	1
30	11	30	21	20	12	13	23	30	0	20	12	13	11	30	21	0	0	24	0
	♓ 11		S	♒ 10		S	♑ 9		S	♐ 8		A	♏ 7		A	♎ 6		A	G
	Meridiõal. Ascendẽs			Meridio. Ascendẽs			Meridio. Ascendẽs			Meridio. descendẽs			Meridio. descendẽs			Meridio. descendẽs			Linea graduum zodiaci.

Margin letters beside the table: B (at rows 1–2), C (at rows 21–22).

D

TABVLA DECLINATIONIS SOLIS PTOLEmaei Phelu. Dictione prima Almage. capi. 13.

Zodiad.	Septētrioñal ascendēs.			Septētri. ascendēs.			Septētri. ascendēs.			Septētri. descendēs.			Septētri. descendēs			Septētri. descendēs			
	♈ 0			♉ 1			♊ 2			♋ 3			♌ 4			♍ 5			
G	G	m̄	2	G	m̄	2	G	m̄	2	G	m̄	2	G	m̄	2	G	m̄	2	G
0	0	0	0	11	39	59	20	30	9	23	51	20	20	30	9	11	39	59	30
1	0	24	16	12	1	21	20	42	55	23	51	6	20	19	1	11	18	27	29
2	0	48	31	12	22	31	20	55	18	23	50	25	20	3	31	10	56	43	28
3	1	12	46	12	43	29	21	7	19	23	49	15	19	49	38	10	34	48	27
4	1	37	0	13	4	16	21	18	56	23	46	38	19	35	25	10	12	43	26
5	2	1	12	13	24	48	21	30	9	23	45	33	19	20	50	9	50	29	25
6	2	25	22	13	45	7	21	40	58	23	43	0	19	5	54	9	28	5	24
7	2	48	30	14	5	13	21	51	23	23	40	1	18	50	19	9	5	32	23
8	3	13	35	14	25	4	22	1	23	23	36	33	18	35	3	8	42	50	22
9	3	37	37	14	44	42	22	11	0	23	32	38	18	19	7	8	20	0	21
10	4	1	38	15	4	5	22	20	11	23	28	16	18	2	53	7	57	3	20
11	4	25	32	15	23	12	22	28	56	23	23	27	17	46	17	7	33	57	19
12	4	49	34	15	42	4	22	37	17	23	18	11	17	29	27	7	10	45	18
13	5	13	11	16	1	40	22	45	11	23	12	28	17	12	16	6	47	26	17
14	5	36	53	16	18	59	22	52	40	23	6	17	16	54	48	6	24	1	16
15	6	0	30	16	37	2	22	59	42	22	59	42	16	37	2	6	0	30	15
16	6	24	1	16	54	48	23	6	18	22	52	40	16	18	59	5	36	53	14
17	6	47	26	17	12	16	23	12	28	22	45	11	16	1	40	5	13	11	13
18	7	10	45	17	29	27	23	18	11	22	37	17	15	42	44	4	49	34	12
19	7	33	57	17	46	17	23	23	27	22	28	56	15	23	12	4	25	32	11
20	7	57	3	18	2	53	23	28	16	22	20	11	15	4	5	4	1	38	10
21	8	20	0	18	19	7	23	32	38	22	11	0	14	44	42	3	37	37	9
22	8	42	50	18	35	3	23	36	33	22	1	32	14	25	4	3	13	35	8
23	9	5	32	18	50	19	23	40	1	21	51	23	14	5	13	2	48	30	7
24	9	28	5	19	5	54	23	43	0	21	40	58	13	45	17	2	25	22	6
25	9	50	29	19	20	50	23	45	33	21	30	9	13	24	48	2	1	12	5
26	10	12	43	19	35	25	23	46	38	21	18	56	13	4	16	1	37	0	4
27	10	34	48	19	49	38	23	49	15	21	7	19	12	43	29	1	12	46	3
28	10	56	43	20	3	31	23	50	25	20	55	18	12	22	31	0	48	31	2
29	11	18	27	20	19	1	23	51	6	20	42	55	12	1	21	0	24	16	1
30	11	39	59	20	30	9	23	51	20	20	30	9	11	39	59	0	0	0	0
	♓ 11			♒ 10			♑ 9			♐ 8			♏ 7			♎ 6			G
	Meridiōal Ascendēs			Meridio. Ascendēs			Meridio. Ascendēs			Meridio. descendēs			Meridio. descendēs			Meridio. descendēs			Zodiad.

B

F

Incidimus in Aethiopes, quare de his pauca annectere libuit, Aethiopiā Pli. l. 6. c. 30 ante Aetheriā, et Atlantiam nominat, et sunt haec eius verba, Vniuersa vero gens Etheria appellata, sed deinde Atlantia, mox a Vulcani filio Aethiope Aethiopia. Animaliū hominumq; effigies monstriferas circa extremitates eius gigni minime mirum. Et post pauca, Ferunt certe ab orientis parte intima gentes esse sine naribus aequali totius oris planitie, Alias superiore labro orbas, Alias sine linguis, Pars etiam concreto, et naribus carens uno tantum foramine spirat, potumq; calamis auenae trahit,

et grana eiusdem rec

A & grana eiusdem auenæ sponte prouenientis ad uescendum. Quibusdam pro sermone nutus motusq; membrorum esse &c. Vide plura ibi miratu digna. Iosephus lib. 1. Antiqui. Iudæorum capi. 12. asserit Aethiopes à Chuso filio Cham fuisse Chusæos appellatos. Sunt qui Aethiopiā dici contendunt, à uerbo Græco αἴθω quod uro, incendo ac ardeo significat. Et ὄψις facies uel aspectus, quòd solis aspectu plurimum torreat. Ambrosius aūt libro unico de paradiso ca. 3. Aethiopiam uilem & abiectam interpretatur. Ptolemęus duplicem Aethiopiam esse dicit. Vnam quæ sub Aegypto est, quam nonnulli uocant exteriorem: cuius maior pars continetur intra tropicū cancri & æquinoctialem. De qua Ptolemæus lib. 4. ca. 7. & 8. & 4 Tabu. Africæ. Alia interior intra æquinoctialem & tropicum capricorni cōtenta: de qua supra plures citauimus Aethiopes. De ea Ptolemæus eo. lib. cap. 9. quæ nostro canoni accedit. Strabo lib. primo, Homeri defensor, dicit eundem extremos hominum Aethiopes bipartitos, quosdam positos ad orientem, quosdam ad occidentem. Quod Homeri dictū posteriores reprehenderunt: lege Strabonem. Triplices numerauimus Aethiopes.
B Primi sunt abunde nigri. Vt hi ad Agisymbā regionem Aethiopiæ interioris fere circa medium, & ad Meroēm insulam Aethiopiæ exterioris, id est, sub Aegypto: Testis est Ptolemæus lib. 1. capi. 9. ad finem. Alij sunt subnigri, quòd aliquantulū nigrent, ita tamen quòd eorundem nigredo incipiat uincere fuscedinem, & tendunt uersus nigredinem. Quos Pompo. in 3. uocat atras gentes & quodāmodo Aethiopes, ut sunt Indi: de quibus Plinius lib. 6. ca. 19. A Gange, inquit, uersa ad meridiem plaga tinguntur sole populi, iam quidem infecti, non dum tamen Aethiopum modo exusti. Quantum ad Indum accedunt, tantū colore præferunt sidus &c. Obijce oculis decimam tabu. Asię & eris certior. Tertij sunt fusci aut fere purpurei coloris, Stifelbrun: ut sunt Aegyptij, Thebaicæ præfecturæ. Hi nonnihil nigrescunt. De his Mar. Mani. lib. 4. ca. 3.

Aethiopes maculant orbem, terrasq; figurant,
Perfusas hominum gentes minus India tostas
Progenerat, mediumq; facit moderata tenorem.
Iam propior tellusq; natans Aegyptia Nilo,
Lenius irriguis infuscat corpora campis.

Primis & ultimis Aethiopibus, addi potest caput nonū libri primi Ptolemæi. Aethiopes maculant orbē Plin. lib. 7. ca. 1. Quis enim Aethiopas antequam cerneret credidit, aut cui nō miraculo est cū primum in notitiā uenit? Color niger cæte-
C ris est obscurior & reputatione uilior. Cuius attactu dicimur maculari. Iccirco picē quia nigra est ne maculemur fugimus. Ecclesiastici 13. Qui tetigerit picē inquinabitur ab ea. (Terrasq; figurant). Quasi diceret, ad quascumq; regiones Aethiopes ueri declinauerunt uidentur quasi nouas figuras ingerere, qui etsi propter exustam zonam in qua geniti sunt, colore sint nigri, propter tamen stellarū radiationes & influxus corpora eorū uariantur. Lege rogo Iuliū Fir. lib. 1. ca. 4. Accedat huc Ptole. Phelu. Tract. 2. sui quadri. ca. 2. ubi de Aethiopibus scriptum reliquit sic. Sol per zenith capitū suorum currit, eosq; comburit. Ideoq; nigra sunt eorū corpora. Nigriq; crines & crispi, facies eorum sicca, & corpora macilenta: naturæ quoq; eorum sunt calidæ, & animę qualitates in maiori parte sunt crudeles, propter longam & assiduam solis moram in eorum regionibus. Hactenus Ptolemæus. De Aethiopum nigredine obiicitur problema, & quæritur causa. Quare sol hominem nigrū reddat, linteum candidius faciat, lutum induret, cerā emolliat? Responsio, causam esse patientis materiæ aptitudinem. Materia sane nostri corporis, pituita excepta, quoties nimiū recalescit per cutem nigrat. Quòdq; sol faciem non urat, consule Plini. lib. 29. ca. 3. Albertus Ma-

Iosephus.
Ambrosius.
Ptole.
Duplex Aethiopia.
Strabo.
Aethiopes triplices.
Abunde nigri.
Subnigri.
Pompo.
Fusci aut purpurei Aethiopes.
Mar. Mani.
[Ante Philippū regem Macedonū Aegyptiorū locus à Nilo submersus Alber. Ma. referente lib. 2 Meteo. cap. 2. ac. 17.
Quæstio quare sol hominē nigrum reddat &c.
Alber. Mag.

gnus Germaniæ decus libro de natura locorum, Distincti.2. ca.3. de diuersitate loci & accidentium eorum, quæ generantur in eo scripsit. Videmus ea quæ in locis calidissimis terræ nascuntur, esse calidissima & nimia siccitate rugosa. Sicut grana piperis nigra multū propter ipsorū caliditatem. Sicut etiā sunt Aethiopes, quorum semen generationis calidum est, & matrix mulierum multū est calida & sicca, & decoquitur semen conceptū decoctione fortissima, & ideo nigrescit corpus eorum propter sanguinis sui adustionem. Educit enim calor loci ipsorum humidū subtile & adurit grossum terrestre, quod ꝑmanet & generat nigredinē. Et terrestria membra quæ sunt in eis, sicut ossa, fiunt albissima: quod apparet in dentibus eorum. Et caro eorū sanguine infusa est, sicut sunt carbones accensi: sicut apparet in lingua & faucibus eorum quando ora aperiunt: Et habent ora prominentia propter calidum acuens os eorum. Et oculi eorum ex calore uenas & pelliculas rubentes habent. Et quia corpora eorū sunt aëre calidissimo circundata, necesse est ut sint porosa & sicca: eo quòd euaporat continue in eis humidum: propter quod sunt leuia eorum corpora & agilia. Et quia cum humido educuntur spiritus eorum, ideo efficiuntur corpora eorum frigida & timida multum, humores paucos habentia: Propterea naturaliter non timent febres multum, eo quòd natura sibi conscia est, quòd non est multa in eis corrupti humoris. Et tales citissimè senescunt, propter uirtutis naturalis defectum, quæ cum spiritu euaporat: Ita, quòd ætas eorum est triginta anni: & tunc sunt senes deficientes. Et quia corpora rara habent, euaporat humidū, ut diximus, proter loci calorem & remanet terrestre siccum combustum, quod si leue est & bulliens, facit colorem rubeum, & si est adustum innaturale, facit choleram nigram. Et his duobus humoribus præcipue abundant corpora Aethiopū, plusquam phlegmate & melancholia naturali. Quia uero corpora calida, calore loci semper laxa sunt & rara, ideo membra partus mulierum eorum sunt ualde laxa & mollia: Propter quod facile pariūt mulieres eorū. Licet propter siccitatem matricis & uirtutis earum non facile cōcipiant. Et paulo post. Aethiopes nigerrimi, leues quidem sunt corpore & fatui mente, propter euaporationem & defectum spiritus animalis. Siccitas etiam & caliditas est causa, quare pili eorum sunt pauci & crispi, ad modum granorum piperis. Licet autem ab huiusmodi nigri aliquando nascantur etiam in alijs climatibus, sicut in quarto uel quinto, tamen nigredinem accipiunt à primis generantibus, qui cōplexionati sunt in climatibus primo & secundo, & paulatim alterantur ad albedinem, quando ad alia climata transferuntur. Hęc Albertus. Strabo lib.15. fuisse indicat, qui aquis causam nigredinis tribuerint: quòd peregrina quoq; pecora eam potantia colorem uarient. Theodectes ad solem retulit, quem malè Onesicritus reprehendit, etiam si annuat Strabo. Nam propinquior sol dicitur, cum in zenith magis inclinat. Hoc modo & Indis & Aethiopibus approximat. Falsum est aūt solem ab omnibus æqualiter distare, cum in capricorno propior sit terræ, quàm quum in cancro est, ex cōmuni astronomorum sentētia. Theodectæ uersus hi sunt.

Quibus propinquam Phœbus admouens rotam,
Atra fauilla corpora infecit uirum.
Coloribusq; adurens præpotentibus
Retorridas crispauit illorum comas.

Sententia Alberti placet mihi.

Sed hic occurrit quæstiuncula non prætereunda. Qui hi sint Aethiopes habentes perpetuum diem? Ansam huius præstitit Ausonius poëta, in Monasyllabis. De inconnexis. His uersibus.

Longa

[Margin notes:]
Quæ mulieres facile pariant, at nō facile cōcipiant?

Leues, sed fatui Aethiopes.

Lege Hali Rodan tra. 2. quadri. ca. 2.

Theodectes. Onesicritus. Martianus ad mare rubrū ponit fontē, quē cū greges bibe rint, in rubeū colorē incipe mutare lanas. Sol à terra nō semper æquè distant.

Ausonius ubi perpetuū diē intellexerit

A Longa dies operosa uiro:sed temperies nox
Qua caret Aethiopum plaga peruigil irrequies gens,
Semper ubi æterna uertigine clara nitet lux.

Ausonius refertus est implicitis, intricatis & abditis sententiis. Quare idẽ scripsit Griphum de numero ternario ad Symmachum: Et sæpius præ se ferunt sui uersus quandam impossibilitatem: Ac nisi absconditus quæratur sensus, ut fit in ænigmatibus, manent plurimi uersus sine interpretatione: ut hic. Contuendum est igitur. Quòd Aethiopibus sitis sub torrida zona oritur & occidit sol: quare habent ipsi diem & noctem ex motu ipsius solis sicut nos. Immo in uniuerso orbe terrarum non est dabilis locus quispiam ubi sit perennis dies. Etiam si homiũ habitatio esset sub polis. Quocirca cogimur abire à die & nocte solis, & quærere ab alijs astris dies & noctes. Animaduertendũ igitur. Quòd cũ simpliciter dicimus dies & nox, intelligimus de die & nocte causatis ex motu solis. Secus cum adiectione stellæ. Vt cum dicimus dies Aldebaran, id est, oculi Tauri, aut nox: Aut dicimus dies uel nox cordis Leonis &c. Est aũt dies stellæ, mora eius supra horizontem, siue alioqui sit dies uel nox. Nox uero stellæ, est mora
B eius sub horizonte. Sic dicimus, ubi polus arcticus eleuatur 49. fere gradibus, diem cordis Leonis esse horarum 14. minutorum fere 15: Noctem uero horarũ 9. minutorũ 45. Sic dicimus apud nos duas stellas pedis posterioris vrsæ maioris habere noctem 5. quasi horarum. Diem autem 19. Huius rei ponit exemplum Lucanus 3. Pharsa. ubi sic canit.

Aethiopes, ut & nos, habent diem & noctẽ ex motu solis.

Dies stellæ quis?
Nox stellæ quæ?

Tunc furor extremos mouit Romanus Orestas
Carmanosq́ duces, quorum iam flexus in austrum
Aether, non totam mergi tamen aspicit arcton,
Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.

Longitudo Italiæ est 36. G. Orestarum ad minus 106.

Appianus Alexandrinus Pompeio affuisse scribit orientis natiões magno numero. Iuncti sunt enĩ ei Lacedæmonij, Peloponnesiaci, Bœotij, Athenienses, Thraces, Hellespontici, Bithynij, Phryges, Iones, Lydii, Syri, Phœnices, Iudei, Arabes, Armenii, Cyprii, Rhodii &c. Orestæ, Carmani.

Carmania, Strabo lib. 15. & Plinius lib. 6. ca. 23. & Ptolemæus lib. 6. capi. 6. tabu. sexta Asiæ, regio Asiæ uicina sinui Persico & Gedrosiæ. Cuius latitudo est 24. 25. 26. 27. gradibus, longitudo circiter 90. Orestæ (ut aiunt) populi sunt Indiæ, uicini Carmaniæ, orientaliores tamen. Puto legendum Oretas, aut Oritas ex cap. 23. libri 6. Plinii. Oritæ propria, nõ Indorum lingua loquuntur. De his
C nihil legimus apud Ptolemæum. Strabo de Orestis mentionem facit, sed nil penitus faciunt pro Lucano, sunt enim populi circa Illyridem &c. Forte ad eleuationem poli 45. graduũ: lege Strabonem. Idem tamẽ lib. 15. Post Arbies sunt Oritæ, gens liberæ cõditionis, qui lethiferis uenenis sagittas præustas illiniunt.

Carmania.
Orestæ.
Oretæ.
Oritæ.

Rectificata sphæra astraria ad latitudinem Carmaniæ 27. graduũ, vrsa maior non tota occidit sed caput manet supra horizontem. Bootis autem imago tota manet sub horizonte sex propemodum horis, aliis 18. manet supra horizontem. Habet igitur Bootes exiguam & breuem noctem tantummodo 6. horarum, & postea lucet longo tempore, quia 18. horis. Est igitur nox Bootis 6. horarum & dies eius 18. Sunt qui uersus Ausonii ad quandam stellam firmam præclarissimam referunt, quam Canopum appellitant. Earum nulla est in parte nostra aquilonia, plures in austrina, hactenus tamen (una dempta) à paucis cognitæ: Ob eam causam, quia nobis ob terræ rotunditatem nõ apparent. Annotandum igitur. Quòd Canopus, authore Plinio libro quinto capitulo tricesimo primo, Solino capitulo 44. Pomponio Mela libro secundo,

Bootis nox & dies.

Canopus.
Pli. Soli. Pom. Strabo.

Canopus insula & ciuitas.

Strabone lib.17.& ultimo,insula est in Canopico ostio Nili fluuii,dicta à Cano- D
po gubernatore classis Menelai,ibi mortuo & sepulto. De Canopo ostio scri-
Plinius. bit etiam Plinius lib.5.ca.6.Et Canobus ciuitas.De qua Ptolemæus lib.4.ca.5.
Ptolemæus. habens in latitudine 31.quasi gradus.Ouidius lib.15.Fab.51.sic.
Ouidius. Seruitura suo capitolia nostra Canopo.
Canopus stella. Sed hæc parum faciunt ad nostrum propositum. Est præterea Canopus stella sita in imagine cœlesti Argus, aut nauis appellata. Est enim hæc imago in meridiem exposita,habens,authore Ptolemæo Dictio.8.ca.1. Alma.stellas 45. Et est hæc stella Canopus sita in remo sequente. Dicta Canopus,ut nonnullis ui-
Ptolemæus. detur,ab insula Canopo, ubi primum cognita & obseruata. De qua Ptolemæ-
Ptolemæus. us lib.1.Geo.ca.7.sic scribit.Qui autem soluũt ab Arabia (s. Petrea) ad Azaniã, rectà ad meridiem nauigant, & aduersus Canopum stellam,qui illic ἵππος, hoc est,equus appellatur. Hi de Azania regione, uicini æquinoctiali, contenti in Aethiopia sub Aegypto, de qua Ptolemæus lib.4.ca.8. & quarta Tabu. Afri.
Subhel. uocant hanc stellam equum. Vocatur & eadem subhel aut suhel, quasi incendium ob radiorum magnitudinem & multitudinem, quasi stella crinita ut cometes.Quod satis indicat Plinius lib.6.capi.22. de Taprobana insula, ubi dicit. E
Plinius. Canopum lucere noctibus sydus ingens & clarum. Et Solinus cap.66. de Ta-
Solinus. probana.Lucet (inquit) ibi Canopus sydus clarum & amplissimum. Hæc stel-
Canopi locus. la tempore Ptolemæi fuit in Geminis 17.gradu, minuto 10. habens latitudinem meridianam 75. graduũ, & declinationem meridionalem 51.graduum 41 minutorum. Tempore nostro est in cancro 7. fere gradu. Cum latitudine meridiana 75 graduũ.Et declinatione 51.graduum 34.minutorum. De hac stella scri-
Mar.Ma. bunt plures authores grauissimi. Marcus Mani. lib.1.ca.2. de terræ rotunditate.

Iccirco terris non omnibus omnia signa
Conspicimus.nusquam inuenies fulgere Canopum
Donec Niliacas per Pontum ueneris oras.

Plinius. Plini.lib.2.ca.72.plura tractat,ut in quibus locis Canopus uideatur uel nõ,uolens per hoc probare terræ rotunditatem, ubi habet. Nec Canopum cernit Italia. Et infra. Vt Canopus quartam fere partem signi unius super terrã eminere Alexandriç,intuentibus uideatur. Eadem à Rhodo terram quodãmodo ipsam stringere. In Ponto omnino non cernatur &c. Posidonius, teste Strabone lib.3.
Posidonius. de Canopo,recitat in quibus uideatur locis,quem lege. Et idem Posidonius (teste Cleomede 1.Meteo.) uolens ostendere terrę magnitudinem, inducit Cano- F
bum stellam. Inquit enim Posidonius,Canopus stella ita appellata lucidissima est ad meridiem in temone Argus, ea in Græcia neutiquam spectatur & perinde neq; Aratus in phænomenis ipsam memorauit: à septentrione autem in meridiem euntibus, primum in Rhodo sub uisum cadit. In finiente quoq; perspecta confestim ex mundi cõuersione occidit. At cum à Rhodo quina stadi. milia Alexandriam usq; nauigaueris, in Alexandria ipsa ab horizonte sublimis apparet, in medio ad libellam cœlo, pars signi eius quarta, quæ est quadragesima octaua pars meridiani per Rhodum & Alexandriam &c. Et demum de ea stella Proclus noster in fine libelli, de signis cœlestibus. Cum igitur tot grauissi-
Proclus. mi authores hanc stellam ad diuersa officia usurpant, uidendum nobis est, an de ea locutus sit Ausonius, quod ipsa Aethiopibus faciat æternam lucem. In
Impositio Canopi in sphæram. primis, ut huius rei periculum fieri possit, eam sphæræ materiali imponemus, hac lege. Siste tertium fere gradum Cancri (cum quo Canobus nostro tempore cœlum mediat) ad meridianũm sphæræ, & ea inuariata recense ab æquinoctiali uersus meridiem 51. gradus & 34. minuta, hoc est, fere 52. gradus, & ad finem huius numeri fac notam cum cera aut alia materia in ipsa sphæra, puta

ta in

A in coluro distinguente solstitia: & significabit hæc nota ueram stellæ positionem. Et quia stella tendit uersus meridiem, nulla operatio instituenda est pro Aethiopibus septentrionalibus, qui cõtinentur intra tropicum Cancri & æquatorem. Quare uenio ad Aethiopes meridianos Aethiopiæ interioris, de quibus supra Canon quintus dixit, hoc est, ad eos qui habitant intra æquatorem & tropicum Capricorni, quibus latitudo est austrina, & polus antarcticus attollitur supra horizontem. Et repeto, exempli causa, Rhepsios Aethiopes habentes latitudinem austrinam 10. graduum. Rectifico igitur sphæram ad 10. gradus latitudinis meridianæ, hoc est subleuo polum antarcticum supra horizontem 10. gradibus: Et circumuoluta sphæra uideo Canopum oriri & occidere, igitur minime facit Rhepsiis æternum diem. Consimilem instituto operationem ad Aethiopes Agesymbæ regionis, quorum latitudo est fere 15. uel 16. graduum & offendo, ut supra, canopũ surgere & mergi. Venio tandem ad ipsos habitantes sub tropico Capricorni, quorũ latitudo est 23. graduũ & 30 minutorũ: & sphæra uerificata cerno, ut supra, eius stellæ ortũ & occasum. Quocirca infero his meridianis Aethiopibus hunc canopum omni die naturali orientem & occidentem nullum perennem donare diem. Quod si sphæram rectificauero ad alias latitudines meridianas ultra tropicum Capricorni sequentes: puta, ad uigesimum quintum, uigesimum sextum, uigesimum septimum, uigesimum nonum, tricesimum, tricesimum primum, tricesimum secundum, tricesimum tertium, tricesimum quartum, tricesimum quintum, tricesimum sextum, tricesimũ septimum, experior canopum exoriri & decidere. Quamquam ad latitudines ultimas, scilicet, 34. 35 &c. exiguã faciat noctem, longumque diem: Et postquam peruenero ad latitudinem 39. graduum oriri & occidere desinit, incipitque supra horizontem ferri, & habitantibus sub ea latitudine & maioribus, scilicet, quadraginta, quadraginta unius, quadraginta duorum, quadraginta triũ graduũ &c. æternũ ostendere diem: sed certũ est hos non esse Aethiopes. Habitant enim in quinto & sexto climate meridiano. Quibus e regione respondent in parte aquilonia climata temperata, ubi non sunt Aethiopes. Vt uidere licet in Hispania, Italia, Gallia, Germania &c. Quamobrem cogimur inuestigare alium Canopum, qui sententiæ poëtæ satisfaciat. A uetustissimis autem authoribus percepimus, ad meridiem circa polum antarcticum stellas radiare longe fulgentiores nostris stellis in arcticum collocatis. Quamquam ad nostram notitiam nondum satis peruenerint. Vt sunt (de quibus Plinius lib. 2. ca. 72.) Berenices crinis & Cæsaris Thronon. Quãuis Deltotos a Callimacho Berenices crinis appelletur. Testis est Probus. Sed nihil facit ad Plinium. Quia Deltotos ad septentrionem uergit omnibus manifesta. Lege Petrum Vallam in secundũ Plinii. Ptolemæus porro Phelusinus stellas fixas ad horizontẽ Alexandrię, cuius latitudo est 31. graduũ officio, instrumenti Armillarum, quo ad earũ longitudines & latitudines obseruauit. Nec potuit eius obseruatio ultra in meridiem extendi, ad eas, scilicet, stellas quę supra horizontem Alexandrinum non ferebantur, tumore etiam terræ impediente. Quocirca plures ab eo non uisas compulsus fuit negligere. Propter tot autem stellas nobiles & splendidas, ad polum antarcticum sitas, uerisimiliter crediderim Aristotelem polo antarctico superiorem mundi partem attribuisse. ARISTOTELES enim secundo de Cœlo & mundo dissentiens a Pythagoreis, CLEOMEDE & aliis in Mundi positionibus, assignauit dextram orienti, sinistram occidenti, meridiei sursum, septentrioni deorsum. Eius uerba sunt hæc. Polorum quidem unus nobis imminens apparet superne, pars est deorsum: alter uero nobis incertus sursum. Dextrum namque cuiuslibet dicimus, unde principium per motum lo-

Marginal notes:
- [beside A–B] Operatio per stellam Canopum, seu ortus & occasus eiusdem.
- [B]
- Plurimæ stellę uersus meridiem nobis incognitæ.
- [C] Berenices crinis.
- Petrus Valla.
- Aristoteles cœlo sursum ad antarcticũ tribuit.

cus uero conuersionis cœli principium est, unde astrorum ortus. Proinde hoc fuerit dextrum: Cuius autem occasus, sinistrum. Si itaque à dextris orditur, & in sinistram fertur, supernus, qui nobis nō apparet polus, esse necesse est. Nam si sit manifestus, in sinistram erit motus: quòd neutiquam dicimus. Non dubiū igitur, quin non apparens polus, sit id quod sursum, ac qui illic habitant in superno sint hemisphærio & ad dextram, nos autem in inferno & in sinistro ecōtrario &c. Hucusq; Aristoteles. Nostra autem tempestate felicissimo sydere per obseruatores mathematicos illustrissimorum regum Portugalliæ nonnullæ stellæ cardini austrino uicinæ in ordinem redactæ sunt. Hi sane tropico hyberno superato inciderunt in latitudinem poli antarctici propemodum 50. graduum. Illic cœlum & aëra perraro nubes inumbrant, quasi semper serena, rorat quandoque sed leniter, cœlum decentissime ornatur syderibus quibusdā, quæ hactenus fuere nobis incomperta. Et recensita sunt 20. tantæ claritatis ut apud nos venus & Iupiter. Immo maioris magnitudinis quàm autument homines, quæ claritate cunctis syderibus octauæ sphæræ præstant: Et in primis tres canopos conspicati sunt, duos ultra modum claros, tertium obscurum & dissimilem aliis. Neque habet polus antarcticus ursam maiorem uel minorem, quemadmodum est uidere in nostro polo arctico. Neque eum uicine contingunt sydera quæpiam clara sed ipsum ambiunt. Primus igitur canopus albicans eximiæ magnitudinis describit circa polum circumferentiā, cuius diameter fere 10. aut 11. continet gradus. Alius canopus albus habet diametrum circumferentiæ pene 12. aut 13. graduum. Et tertius canopus niger & ingens, cuius diameter circumferentiæ habet ferme 32. gradus. His cognitis exercitium sumemus. Et primo per primum canopum cuius diameter habet fere 10. gradus. Supputa à polo antarctico in coluro aut meridiano sphæræ 5. gradus & fini impone characterem hunc Canopum significantem. Postea siste sphæram ut uterque polus iaceat in horizonte & uidebis hunc canopum oriri & occidere, & cum meridianum adierit distare ab horizonte 5. gradibus. Dein subleua sphæram, ut polus antarcticus attollat se supra horizontem 6. gradibus aut 7. 8. 10. 12. 14. 16. 18. 20. 22. & sphęra rotata cernes canopum neque oriri neque occidere sed perpetuę esse apparitionis. Quare Aethiopes omnes interioris Aethiopiæ, de quibus supra diximus, quorum latitudo excedit 5. gradus, ut sunt Rhepsii, quorum latitudo austrina est 9. uel 10. graduū, Antropophagi, quorū latitudo est circiter 13 graduū, Item Aethiopes Agisymbæ regionis, quorū latitudo est 15. 16. 17. &c. graduū, hi omnes, & alii in iam memoratis latitudinibus assimiles, officio huius canopi æternū habent diem, propter eius perpetuam supra horizontem durationem. Multa alia exempla ex Tabula 11. & 12. Asiæ colliges, ubi offendes plures insulas in meridiem ultra æquinoctialem expositas, habentes latitudines 6. 7. 8. 9. graduum. Adsunt & tabulæ recentiores ex quibus facile multa extrahes exempla. Similis operatio instituitur per secundum canopum, cuius diameter 12. quasi cōplectitur gradus latitudinis. Tertium quia nigrat missum facio. Habes nunc optime Lector poëtæ Ausonii sententiam de Aethiopibus quibus semper æterna uertigine lux clara nitet: & dissolutionem quæstiunculæ. Qui sint hi Aethiopes habentes perpetuum diem.

Stellæ cognitę nostro tēpore.

Tres Canopi.

Primus canopus.

Secundus canopus.

Tertius canopus.

Vsus canopi.

Rhepsii, Antropophagi.

Sextus canon & ultimus. Quorumcumq; zenith sub tropico capricorni est, tria habent umbrarum genera, unum orientale, secundum occidentale, tertium meridianum in austrum depulsum. Verum si incidentiam radii perpendicularem inter umbrarum genera supputaueris, quatuor congregabis. Huic Canoni accedit Textus PROCLI supra in paragrapho, BRVMALIS circulus

Canon sextus.

A lus est &c. Ex cōmentarijs & Tabulis Ptolemæi non offendes, lector, exempla propter terram hanc sibi incognitam. Vltimū namq; parallelum quem ponit ultra æquinoctialem uersus meridiem, continetur intra æquinoctialem & tropicū capricorni. Cuius latitudo est 16. graduum & 25. minuto. oppositus parallelo aquilonio per Meroēm descripto. Testis Ptole. lib. 1. ca. 24. Et idem lib. 7. ca. 5. ubi sic scribit. Meridionalē limitem terræ nostræ habitabilis terminat parallelus qui australior est circulo æquinoctiali gradibus 16. $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$. Ex recentioribus tamen chartis exempla colligi possunt. Vt est America prouincia occidentalis uicina tropico capricorni & partim subiecta eidem. vbi abbatia OmniūSanctorum inuenta per Columbanum Ianuensem ex mandato regis Castellæ anno gratiæ 1497. Et reges Portugalliæ magnā Africæ partem Ptolemæo incognitam cognitā fecere. Vbi tropico capricorni adiacentes insulæ, de S. Maricha, in sulæ Primeras, oppidum Serrafremosa. Ibi magna multitudo elephantorum alborū. Circulus nostri canonis diuersa sibi usurpat nomina. Dicitur enim circulus solstitii meridionalis, austrinus, notius, hyemalis, brumalis, hybernus. Plinius lib. 2. ca. 72. & ubiq; uocat hunc circulum solum brumalum sine adiectione solstitii. Vocatur etiā tropicus hyemalis, hybernus, capricorni, chimerinus tropicus, χεῖμα Græce latine hyems: χειμερινός, id est hyemalis. Et circulus uerīlis capricorni. Hyginus lib. 1. ca. de polo, de eo circulo sic scribit. Circulus chimerinus tropicus instituitur à nobis hyemalis à nonnulis etiā brumalis appelatus, ideo quòd sol cum ad eum circulū peruenit hyemen efficit his, qui ad aquilonem spectant, æstatem autem his qui in austri partibus domicilia constituerunt. Quanto enim longius abest ab illis, qui in aquilonis habitant finibus, hoc hyeme maiore conflictantur. Aestatem autē his quibus sol appositus uidetur. hæc Hyginus. Et idem lib. 4. describit per quas imagines cœlestes, aut earū partes hyemalis circulus uergat. Nostro aūt tempore res ita se habet. Tendit enim per Hydræ aut serpentis meridiani partem extremā, per Puppim ipsius Argo. Lupum mediū diuidit, fugiens Lepus pedibus insistit. Fluuium, qui Eridanus secat. Effusionem aquæ Aquarij mediam transit, capricornus ei insidet. Caput sagittarij à reliquo corpore diuidit. Scorpionemq; circa cor fere transuerberat. Quòd si huius circuli cōditiones explanare delectat, id facile per eas quas supra de solstitiali septentriōali exposuimus fiet. Hic generaliter est annotandū. Quòd omnes habitantes ultra æquinoctialē circulū in parte austrina, siue sint intra æquinoctialem & tropicū capricorni, siue sub tropico capricorni, siue ultra tropicū capricorni in habitatione temperata. Hi omnes, quatuor anni cardines à nostris habent diuersos, diffiniens eis alia tempora & signa. Cardinem ueris incipiunt in principio Libræ, quia tunc sol ascendere ad eos incipit. Aequinoctium quod nos autumnale appellamus, ipsi uernū nominant. Cuius initium est 13. & 14. die Septembris. Cardo æstatis initiatur eis in puncto capricorni 11. & 12. die Decembris, quo tempore nobis hyems, ubi ipsis dies longissimus, nobis curtissimus. Cardo autumni eis initium sumit in Ariete, die 10. & & 11. Martii. Ipsis æquinoctium autumni nobis uernū. Abitq; sol ab eis in plagam septentrionariam. Cardo uero hyemis inchoat eis in principio cancri 11. & 12. die Iunij. Ipsis dies breuissimus, nobis longissimus. Ecce cardines maxime distantes.

[Margin: Ptolemæus. — Exempla. — Nomina huius circuli. — Hyginus. — Per quas cœlestes imagines uergat tropicus capricorni — Huius circuli conditiones. — Cardinum distantia et diuersitas.]

[Margin letters: A (line 1), B (at "picus, χεῖμα"), C (at "ue ultra tropicū")]

TEXTVS PROCLI

Antarcticus uero circulus æqualis &c.

STOEFLERI INTERPRE.

HAec est ultima particula huius quinariæ diuisionis parallelorum siue æquidistantium. Et huius interpretatio manifesta est ex dictis supra de circulo septentrionali. Habet & is circulus suas nomenclaturas. Vocatur enim

Mar.Ma. Circulus antarcticus, Austrinus, notius, meridionalis. De quo Marcus Manilius libro primo capitulo sexto. D

Vnus ab his superest extremo proximus axi
Circulus austrinas qui stringit & obsidet arctos.

Hyginus. Hyginus lib. primo ca. de Polo. Extremæ aũt regiones sphæræ, duorum circulorum, quorũ unus Boreus alter Notus uocatur, fines arctici circuli & eius qui antarcticus uocatur, nõ habitantur. Ideo quod sol est semper ab his circulis longe, uentiq; assiduos habent flatus. Huius circuli conditiones sunt fere cõtrariæ solstitiali circulo, cui supra quinq; conditiones assignauimus, quas aptato ad nostrum arcticum.

TEXTVS PROCLI.

Maximus autem ex quin quæ &c.

STOEFLERI INTERPRE. Hæc est pars tertia in qua tractat de magnitudine & paruitate horum quinque circulorum parallelorũ. De ea re supra abunde scripsimus. Accedit Hyginus libro primo capitulo De Polo. Quem lege.

TEXTVS PROCLI

Porrò hos circulos &c.

STOEFLERI INTERPRE. Quarta & ultima pars huius textus. Pro qua aduertendum: quod circuli omnes, dempto Zodiaco & Lacteo, imaginantur in cœlo tanquam lineæ. Et hoc fit mathematico more, qui (teste Euclide in primo) dicunt. Linea est longitudo sine latitudine. Punctus est cuius pars non est. Centrum circuli est indiuisibile: quia punctus &c. Quapropter Marcus Manilius circulos uocat fila. Libro enim primo capitulo sexto, loquens de distantia æquinoctialis à tropico Cancri, dicit. E

Linea. Punctus. Centrum Mar.Mani.

Quatuor & gradibus sua fila reducit ab æstu. Et capitulo septimo
Filaq; dispositis uicibus comitantia cœlum.

Macrobius Quo fit ut eos uisu in cœlo comprehendere minime possimus, sed intellectus noster ratiocinatiõe & discursu animi eosdem deprehendere, inuestigare & cognoscere potest. Alludit pulchrè Macrob. lib. primo de somno scipionis. Natura (inquit) cœlestium circulorũ incorporalis est linea, quæ ita mente concipitur, ut sola longitudine censeatur, latum habere non possit. Et ponit Author noster huius rei duos modos. Alterũ, ex situ & positione astrorũ in his locis ubi circuli imaginantur circunduci. Contuendum igitur: quod æquinoctialis ex positu harum stellarum, nostro tamen tempore, cognoscitur. Sunt aũt hæ stellæ aut in ipso æquinoctiali, aut uicinæ ualde. Et sunt duæ in Ariete primi mobilis, in reflexione funiculi Piscium octauæ sphæræ. Et aliæ duæ in nodo funiculi. Vna in Tauro primi mobilis sub pede imaginis Tauri. Vna in Geminis primi mobilis in pelle bouina Orionis, & fere tres Lucidæ in zona eiusdem. Tres in Leone primi mobilis in reflexione colli hydræ. Vna parua in uirgine primi mobilis, & est supra pedem sinistrum asterismi Leonis. Vna parua in Libra primi mobilis, in ala sinistra formationis uirginis. Et alia in Libra in ora uestis eiusdẽ. Vna in Capricorno primi mobilis sub Aquila extra effigiem. Vna in Aquario primi mobilis, in capite figuræ eiusdẽ. Et una in Pisce primi mobilis supra brãchiam Piscis antecedentis. Stellæ præterea Tropicum Cancri indicantes, sunt hæ. Vna in Ariete primi mobilis, in deformatione Piscis septentrionalis super pinnã sub ore. Vna in Tauro primi mobilis supra dorsum Arietis octauæ sphæræ & sub Triangulo: & authore Ptolemæo nõ est in imagine is. Pleiades uicinæ ualde in Tauro primi mobilis, & in dorso Tauri octaui orbis. Vna in Geminis F

Aequinoctialis stellæ, & ipsius cognitio.

Tropici Cancri stellæ.

A ſupremi mobilis in aure Tauri octaui orbis. Vna in Leone primi orbis ante os deſignationis Leonis. Vna in virgine ſupremę ſphærę fulgida in Dorſo figuræ Leonis. Vna in Libra primi mobilis lucida inter coxos Bootis. Vna in scorpione ſupremi mobilis in naſo ſerpentis. Vna in Scorpione primi orbis in dextro humero Herculis. Et duæ in Piſcibus primi mobilis in Equo alato. Stellæ deformantes circulum arcticũ ſecundum Latinos hæ ſunt. Duę in Libra primi mobilis in cauda Draconis. Et quinq; in principio fere Libræ in Dorſo eiuſdem. Tandem una in Piſcibus in collo Draconis. Stellæ inſuper tropicũ capricorni deſignantes ſunt hę. Tres in Tauro primi orbis ſunt in effigie fluuii Eridani. Vna in Gemi nis ſupremi orbis in Leporis pede dextro anteriori & una fere in pede dextro poſteriori. Tres in ſigno Cancri primi mobilis in medio ferme Canis maioris. Duæ in cancro primæ ſphærę in Puppi Argo. Vna in virgine primi mobilis in Hydra ſub cratere; una in Scorpione, primi mobilis in fronte deformatiõis scorpii; una in principio Sagittarii ſupremæ ſphæræ in corpore scorpii. Et cor scorpii uicinum tropico. Vna in Aquario primi mobilis, in uentre Capricorni octaui orbis. Circuli arctici ſtellæ. Tropici Capricorni ſtellæ.

B Et duæ in Piſcibus primæ ſphæræ, in effuſione aquæ Aquarii. Demum circulum antarcticum ob ſtellarum carentiam miſſum facio. Alter modus horum circulorum cognoſcendorum fit officio dioptræ. Prænotandum tamen quod dioptra Græcum uocabulũ eſt, inſtrumentumq; geometricum ab explorando aut proſpiciendo dictum. Vt eſt regula Quadrantis geometrici aut ipſe quadrans, Regula ſcalę altimetræ, aut ipſa ſcala, Baculus Iacob, & alia id genus innumera. In eo ſignificatu accipit Plinius Dioptram lib. 2. ca. 71. Et Vitruuius lib. 8. ca. 6. Ptolemæus, Theon, Proclus & alii Græci, Arabice Alhidada, latine regula, ſpeculũ, uel radius, quo res mathematicas, puta diſtantias locorũ, rerũ altitudines, longitudines, latitudines, profunditates, librationes &c. perſpicimus, ſcrutamur & conſideramus. Virgilius Ecloga tertia Bucolicorũ, & ſunt uerba Menalcæ ad Damætam. Dioptra qd. Plinius. Vitruuius. Alhidada, regula uel Radius. Virgilius

—Et quis fuit alter

Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem.

Vt Dioptræ ad noſtrum propoſitum facillimus ſit uſus, ſequens animaduertenda eſt doctrina. Oblata latitudine, id eſt, eleuatione poli cuiuſpiam oppidi aut loci, ſubtrahe eandem à 90. gradibus, & quod relinquitur oſtendit tibi eleuationem æquinoctialis circuli pro oppido aut loco oblato: quam ſeorſum ſerua cũ titulo, Eleuatio circuli æquinoctialis. Huic eleuationi æquinoctialis ad- De circulorũ cognitiõe egregia.

C de ſolis maximam declinationem, ſcilicet, 23. gradus & 30. minuta & emerget eleuatio circuli tropici Cancri, quam etiam ad partem cuſtodi. Subtrahe dein maximam ſolis declinationem ab eleuatione æquinoctialis, & reſiduabis eleuationem circuli tropici Capricorni, quam aliis appone. Demum latitudini oppidi propoſiti iunge maximam ſolis declinationem, & prodibit eleuatio circuli ſeptentrionalis aut arctici. In exemplo. Latitudo Tubingæ eſt 48. graduũ & 40. fere minutorum quam demo à 90, gradibus & reſiduo 41. gradus & 20. minuta, eleuationẽ æquinoctialis ad Tubingam, quam ſeorſum ſcribo, ut hic. Cui iungo ſolis maximam declinationem, & procreo 64. gradus 50. minuta, eleuationem circuli ſolſtitialis ſiue tropici Cancri, quam eleuationi æquinoctialis ſubſcribo ſic. Item ab eleuatione æquinoctialis demo ſolis maximam declinationem, & habeo eleuationem circuli brumalis tropici Capricorni, ſcilicet, 17. gradus 50. minuta, quam præ-

AD TVBINGAM.

	G	m̃
Eleuatio æquinoctialis	41	20
Eleuatio tropici Cancri	64	50
Eleuatio tropici Capricorni	17	50
Eleuatio circuli arctici	72	10

dictis subdo, ut hic. Tandem latitudini Tubingensi addo solis maximam declinationem, & colligo 72. gradus & 10. minuta, eleuationem circuli septentrionalis aut arctici, quam alijs subnecto, ut supra uidere potes. His praenotatis exercitio facile doctior euades. Officio enim Dioptrae omnium memoratorũ circulorum in coelo notitiã acquires hoc pacto. In dorso astrolabij uoluitur Dioptra habens tabellas, quas pinnacidia appellamus, paruis foraminibus perforatas. Recense igitur in quarta altitudinis dorsi astrolabij eleuationem aequinoctialis in gradibus & minutis, gratia exempli, pro Tubinga 41. gradus & 20. minuta, & fini numeri adde Dioptram, eamq; firmato, ne a positu facile decidat. Suspensoq; astrolabio, & supra oculum eleuato directe uersus meridiem, tempore nocturno coelo sereno dirigito uisum per foramina utriusq; tabellae, praecipue per maiora, & ad quam coeli partem siue ad quam stellam obtutus sese terminauerit, illic est situs aequinoctialis, quem animaduerte. Post lapso tempore, puta semihora, repetito exercitium, ut iamiam monuimus. Et iterũ obtutu deduceris in aliam coeli partem, quam notabis. Et hoc modo saepius repetito exercitio nocte brumali, magnam aequinoctialis positionem dignosces. Simile iudiciũ relinquitur de cognitione circuli Cancri, iuncta regula Dioptra ad gradus & minuta eleuationis eiusdem in quarta altitudinis. Haud dissimiliter operaberis pro Tropico capricorni. Pro circulo uero arctico dignoscendo, suspendẽdum est astrolabium iuste uersus polum arcticum & operandum sicuti supra praecepimus.

Vsus Dioptrę

D

E

CVR QVINQVE DVMTAXAT AEQVIDISTANTES IN SPHAERA.

TEXTVS PROCLI

QVinq; uero dumtaxat aequidistantes circuli describi in sphaera solẽt: Qz tamen non eo ualet, quasi hi soli in mundo aequidistantes sint. Quippe cum sol cottidie aequidistantem aequatori circulum (quod sensu animaduerti licet) mundi rotatu pagat. Quo fit ut bis centũ octuaginta duos aequidistantes circulos intra Tropicos describat: Totidem enim dies intra reciprocationes numerantur. Quin & stellae ipsae uniuersae in aequidistantibus circulis cottidie ferunt. Non tamen hi omnes in sphęram adhibentur. Quorũ tametsi multis alijs rebus in Astrologia cõducant (siquidem fieri nequit, ut uel astra probe in sphęra locentur sine omnibus aequidistantibus circulis, uel examussim dierum noctiumq; magnitudines sine ijsdem inueniantur) tamen quod ad prima Astrologiae rudimenta non adeo utiles existimati sunt, parum uisum est eos in sphaerã ascribi. Quinq; uero aequidistantes circuli ob certa compendia, quae Astrologię tyronibus afferunt, optimo iure in sphęram sunt adhibiti. Septentrionalis enim astra quae nobis perpetuo cernuntur, definit. Solstitialis Tropicus, solis reciprocationem continet, finisq; est eiusdem ad boream transitus. Aequator circulus aequinoctia complectitur. Brumalis Tropicus solis ad austrum progressi meta est, & brumalem eius reciprocationem in se habet. Antarcticus circulus astra, quae nostrum conspectum fugiunt, determinat. Itaq; cum ijs, qui primis astrologiae rudimentis imbuendi sunt, certa emolumenta suggerant, merito in sphaeram coniectos, quis dubitet?

F

STOEFLERI INTERPRE.

OCcurrunt Proclo etiam docti quaerentes: an ne dumtaxat sint quinq; aequidistantes in sphaera, an plures? Quaestionem hanc ter dissoluit in hoc capite. Nam in summa, libellum hunc Isagogicum ad nouitios astrologiae scri-

A psit. Et habet caput, dempta quæstione, tres partes. In prima docet author solem suo motu, adiuncto motu raptus primi mobilis, plures utrinque describere æquidistantes æquinoctiali. Item stellas firmas octaui orbis idem efficere. In secunda parte explicat horum utilitatē, ibi, Non tamen omnes. In tertia ostendit quare tantum quinque in sphæram sint descripti, & paucis eorundē aperit usum, Ibi. Quinque uero. Circa partem primam de numero parallelorum meminisse iuuat. Doctissimi mathematici numerant quinque parallelos siue æquidistantes, Puta Cleomedes primo meteor. capite, de cœli orbibus. Orbes (inquit) in cœlo paralleli, hoc est, segmenta quinque distribuūtur, unus quidem qui diuiduē cælum dispescit, quem æquinoctialem appellamus. Cuius utrimque duo, ut æquinoctiali minores, ita inter se inuicem æquales: nominanturque Tropici, quia per solis puncta tropica à nobis describuntur, qui ultro citroque solis limites sunt extremi. Ad utrunque porrò istorum alij totidem describūtur, quorum unus quidem Boreus, uocatur arcticus, cui contrarius antarcticus uocatur Australis. Accedit Hyginus in suo poëtico astronomico lib. primo ca. de polo, sic. In finitiōe mundi. Et Marcus Manilius ibidem lib. primo ca. 6. Item Tullius de Repub. Et Macrobius lib. primo de somnio Scipionis sic scripsit. Quamuis igitur trium linearum ductus zodiacum & claudat & diuidat, unum tamē circum, author uocabulorum, dici uoluit antiquitas. Quinque alij circuli paralleli uocantur. Horū medius & maximus est æquinoctialis: duo extremitatibus uicini, atque ideo breues. Quorum unus septentrionalis dicitur, alter australis. Inter hos & medium duo sunt Tropici, maiores ultimis, medio minores: & ipsi ex utraque parte zonæ ustæ terminum faciunt. Ad idem Macrobius lib. 2. de somnio Scipionis. Strabo lib. secundo tractat de quinque zonis: Quæ profecto quinque parallelis distinguūtur, aut etiam solū quatuor parallelis, si uis abijcere æquinoctialē. Et ita facit Ioannes de Sacrobusto. Leges ad idem apud Strabo. & Macrobiū libro primo de somnio Scipionis expressis uerbis. Ioan. de Sacrobusto tracta. primo. Notandum (inquit) quod æquinoctialis cū quatuor circulis minoribus dicūtur quinque paralleli, qui æquidistantes &c. Adsunt & Poëtæ, Virgilius primo Geor.

Cleomedes
Paralleli quinque
Hyginus.
Mar. Mani
Tullius
Macrobius
Paralleli quatuor.
Strabo
Io. de Sa. bu.
Virgilius
Ouidius.

B

Quinque tenent zonæ cœlum &c. Ouidius primo Meta. Fabula secunda.
Vtque duæ dextra cælum todidemque sinistra &c.
Et idem secundo Metamorpho. Fabula prima.
Nec tibi directos placeat uia quinque per arcus &c. Tibul. lib. 4. elegia prima.
Et quinque in partes totus disponitur orbis &c.

C Hi Poetæ omnes loquuntur de quinque zonis, & ex consequutione de quinque uel quatuor parallelis easipsas zonas discriminantes. His (obliuione uexatus) adde Iulium Firmicum lib. primo cap. 4. & ultimo: quem legito. Sunt & alij qui recensent septem parallelos. Plinius lib. 6. cap. 33. Postquam plura recitauit de mensura terræ habitatæ ex Polybio & Agrippa, addit in fine capituli hæc. His addemus etiānum unā Græcæ inuentiōis sententiā, uel exquisitissimæ subtilitatis, ut nihil desit in spectando terrarū situ: indicatisque regionibus noscatur & quæ cuique earū societas sit, siue cognitio dierū & noctium, quibusque inter se pares umbræ & æqua mundi cōuexitas. Ergo reddetur hoc etiā, terraque uniuersa in membra cœli digeretur. Plura sunt aūt hæc segmenta mundi, quæ nostri circulos (.s. æquidistantes) appellauere, græci παράλληλοι. Et sequente ca. 34. & ultimo, numerat septem parallelos, quos prisci Græci inuenerunt. Adijcit autē singulis parallelis, ꝑ quas tendant regiones, insulas, maria, flumina & urbes. Itē diem longissimā & breuissimā, & longitudinem umbræ gnomonis in meridie diei æquinoctij. Postea in uersu. Hactenus antiquorū exacta celebrauimus, sequentiū dilectissimi quod superest terrarū, tribus assignauere segmentis. Et paulò post. Iidem & ante principia quæ fecimus posuere circulos duos &c. Ex

Tibullus
Iulius Firmi.
Plinius
Paralleli septē

his palam est ueteres Graecos tantū .7. numerasse parallelos, quorū posteri nu- D
Ptolemaeus 24. paralleli. merarunt 12. addentes septē quinq;. Ptolemae. Clau. lib. 1. suae Geogra. ca. 23. supputat 21. parallelos ab aequinoctiali in septentrionē euntes, & unū uersus meridiem post aequinoctialē. Capite aūt sequente scilicet 24. & lib. 7. ca. 5. superaddit unum aliū austrinum, oppositū huic ꝑ Meroen: Et sic, annumerato aequinoctiali, Ptole. ponit 24. parallelos.
Ptolemaeus. Preterea Ptole. Phelu. dictio. 1. Alma. ca. 6. numerat 39. parallelos ab aequinoctiali uersus septentrionē, quos nominat lineas equidistantes. Ponit enī 32. sub quibus maximus dies estiuus maior est 12. horis, minor tñ 24. Et post addit septem, sub quibus definito tempore anni dies in 24.
40. paralleli. horas & ultra sese extendit. At si equinoctialē, ut dignū est, adieceris habes 40. Cōmunis astronomorū turba, pro stellarū declinatione habenda, ponit ab ae-
90. Paralleli. quinoctiali uersus polū arcticū 90. circulos parallelos, iuxta quartā coluri, quae ab aequinoctiali in polū arcticū 90. grad. cōplectit. Haud secus totidem uersus polū antarcticū format, quorū officio stellas pro earū declinatiōe sphaerae imponit. Quod si stellas sphaerae ꝑ latitudines inscripseris, sicut facit Ptole. in Alma. 90 fingendi sunt paralleli à uia solis equidistātes. Quorū oīm uicem hodie semicirculus utrinq; ab aequinoctiali in 90. grad. partitus, supplet. Q; adeo uerū est, ut astrorū iudices humanas genituras, pro stellarū positu in circulis parallelis, diffiniant. Vt manifestū est in directiōibus earundē, adiuti propositiōe 29. Centum uerborū Ptole. Stellae fixae dant dona grandia modū excedētia: sed multo- E
ties finiunt in malū. Cui accedit Almansor, Aphorismo 26. Stellae fixae dant do-
Stellarum paralleli. na grandia, & ex pauptate subleuāt ad sublimitatē. Item oīs stella ad rotatū primi mobilis describit unū parallelū. Testis est Proclus in hoc capite. Et Cleomedes 1. meteor. ca. de Torrida, sic habet. Deinceps nosse oportet quālibet hae-
Paralleli innumeri. rentiū coelo stellarū cū mundo obuolutā, circa suū centrum circulū describere, qui oēs sunt paralleli &c. Sed quia plures sunt stellae quae ultra integros gradus declinationis habent minuta, iuste inferri poterit, pallelos fere esse innumeros. Postremo graues Astronomi numerāt à principio Capricorni usq; in principiū
Paralleli 182. Cancri 182. parallelos, quos sol ascendens ad nos in spatio dimidii anni describit ad raptū primi mobilis. Et tot, descendēs à nobis, sol describit à primo puncto Cancri ꝑ Libram, usq; in primū punctū Capricorni. Testis est Ioan. de Sacrobusto Tract. 3. in § Notandū etiā q; sol tendens à primo puncto Capricorni &c. Hos circulos parallelos noster Proclus cōiunctim numerat, cum dicit. Quo fit ut bis
364. Paralleli centū octoginta duos aequidistātes circulos &c, id est, 364. intra Tropicos describat. Ex his oībus & tot diuersis numerationibus parallelorū, posset haud iniu- F
ria diligēs lector Astronomos & Geographos imperitiae arguere, ex eo, ut iamiā recitauimus, q; nōnulli suppūtāt solūmodo 5. parallelos, alii 7. alii 12. alij 24. alij 40 alij 90 alij 182. alij 364. Verū obiectio hec facile dissoluet, si cuiusuis cōsidera-
Tractatio de parallelis est gemina. tus recte animaduertit. Quapropter gemina de parallelis est tractatio. Altera Astronomica, altera Geographica. Astronomica scindit in primariā & secunda-
Astronomica primaria. riā. Primaria sane doctrinalis quasi appellat, q̄ à rebus paruis, modicis & facilioribus incipit. Perterrent enim nouitii aut tyrones si in primis artiū foribus eis si-
Astronomica secundaria. mul multa, uel ardua aut difficilia proponunt, & sic exterriti desperant & diffi-
Multitudo culpata. dunt se assequi posse q; cupiebāt. Numerositas sane, praecipue apud nouitios alicuius artis, eandē uilescere facit. Q; ne temere accidat, cautū est iure Pontificio ca. 1. de priuilegiis & excessibus priuilegiatorum. Et multitudo ꝑsonas & res cōtēptibiles facit, ex sña Hiero. 93. distin. ca. legimus. Scribit enī Hiero. ad Euādrū uel Eugeniū Episco. Omne q; rarū est plus amplectit: Pulegiū apud Indos pipere pretiosius est: Diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba cōtem-
Aristoteles. Quintilia. ptibiles facit. Grauissimi insup authores, utpote Aristoteles, Iuli. Firmi. Quintilia. precipiūt, maxime cōuenire ab euidētioribus & liquido apparētibus nobis, ad ea, q̄ nō ex sese manifesta sunt, accedere Aristo. in proemio physi. Innata

A est(inquit) uia cognoscendi à generalioribus & notioribus ad incertiora nobis. Idem quinto Metaphy. ca. de Principio sic. Aliud (intellige est principium) unde utiq; fiet optime unum quodq;, ut doctrinę: non à primo rei principio inchoandum est, sed unde facillime quis addiscet. Ad idem facit Marcus Fabius Quintilianus lib. primo Institutionũ oratoriarum. Et pulcherrime alludit Iulius Firmicus uir cõsolaris, ca. 16. lib. secundi matheseos. his uerbis. Debet enim his qui instituitur primum platice institui, ut his apertioribus, leuioribusq; cõpositus atq; formatus. secretiora deinceps geniturae confidentius consequatur. Iuxta hunc modum numerauit Proclus quinq; dumtaxat parallelos ut, satis indicat in capite lecto. Sunt praeterea hi quinq; paralleli inter omnes insigniores nobilioresq; & tanquam principes aliorum, quare non est miratu dignum quod tot doctissimi uiri eorum faciunt mentionem. Vt fecit Cleomedes supra. Qui eos circulos iã applicat rebus coelestibus, iam terrenis. Coelestibus sane, & hoc est astronomicum, primo meteo. cap. de orbe signifero. Vbi sic scribit. Est nimirum signifer circulus obliquus per Tropicos & aequinoctialem proiectus, qui utrumq; Tropicũ in uno puncto cõtingit, scilicet aequinoctialem diuiduè secat. & alia de eo ibi legito. Ecce pulchra zodiaci descriptio, officio horũ trium circulorum. Et idem in eodem cap. de Torrida, de duobus circulis polaribus sic. B Circulus namq; arcticus est limes semper apparentium nobis astrorum. Antarcticus uero limes semper occultorum. Ecce. Terrenis, & hoc est geographicum, sic aptat: in capite supra allegato de coeli orbibus. His (inquit) nimirum coeli interuallis quae memoratis orbibus distinguuntur, terrae partes quinq; subijciuntur: Vna sub arctico nempe septentrione cõprehenditur: Altera supposito spatio quòd inter septentrionem & aestiuum tropicum est. Tertia inter duos tropicos, quae medioximum obtinens locum, incubantem superne sibi habet aequinoctialem. Quarta medium hyberni Tropici spatium & antarctici tenet. Quinta sub antarctico. Has itaq; terrae partes Physici zonas seu cingula uocãt, quorum extima utraq; ob gelu rigorem inhabitabilia esse perhibentur: Vt medioxumũ propter aestũ habitationi non est obnoxium. Inter quod & extima sunt temperata. Hucusq; Cleomedes. Ecce usus parallelorũ pro rebus terrenis. Idẽ eodem lib. ca. an sub aequinoctiali sit habitatio & capitulo sequente, applicat aequinoctialem terrae subiectę. Hyginus autem utitur his quinq; circulis primo quemadmodum Cleomedes supra in § Coelestibus sane &c. hoc patet libro primo de polo, quo ad duos circulos polares. Et quo ad alios tres per quos

C diffinitur zodiacus, in capite sequẽte cuius inscriptio: De zodiaco circulo. Itẽ utitur his in compositione sphaerae materialis per hoc, quod eorum omnium docet distantiam in coelo, ut est manifestũ ex capite: De polo. Et per hos etiam distinguit coelestes imagines & earundem partes. Docet enim libro. 4. quae signa quęq; partes signorum in his circulis perfici possint. Et idem eosdem terrenis alligat plagis, sicut etiã fecit Cleomedes. Quod liquidum est per caput: De terra & mari, libri primi. Marcus Manilius loquens de his quinq; circulis docet compositionem sphaerę materialis Graecorum more: per quam coelestis imaginatur: & ut est clarũ ex ipsis metris. Tullius de quinq; zonis, quinq; uel quatuor circulis distinctis mentionem faciens, loquitur geographicè, prout quinq; zonae terrestes subduntur quinq; zonis coelestibus, & quinq; circuli coelestes zonas distinguentes sub se habent quinq; terrestes circulos, zonas terrenas dirimentes, hoc liquet ex uerbis, Africani ad Scipionem, his. Cernis autem eandẽ terram quasi redimitam & circumdatam cingulis &c. lege ibi pulchram sententiam. Si igitur terra habitata in quinq; cingulos est partita, consequens est eandem quinq; circulis partiri, qui quinq; coelestibus circulis subijciuntur. Ma-

Quintilianus
Iulius Firmic9

Quinq; paralleli nobiliores caeteris.

Cleome. 2. loquitur de quinq; parallelis

Hyginus quadrifariam utitur his circulis

Mar. Ma.
Tullius
De somnio Scipionis.

crobius autẽ lib.1.differit de quinq; cœleſtibus circulis tanq̃ primarijs. Et hoc D
aſtronomicè:quod apertum eſt ex eo, ꝙ in eo loco tantũmodo tractat cœleſtia, puta de ſtellis fixis, de errantibus, de orbibus, de circis, de lacteo circo, de zodiaco, de ecclipſi ſolis & Lunæ, de coluris, de meridiano, de horizonte. Ecce. Libro dein ſecundo repetit hos quinq; circulos cœleſtes, prout eis ad ꝑpendiculũ ſubiacent quinq; circuli terreſtres diſtinguentes quinq; zonas in terrà, ſicuti ſunt quinq; in cœlo:& hoc facit Geographice. Et pro huius lucidiore informatione legito à ſecundi libri §. De quinq; aũt circulis ne quæſo exiſtimes, uſq; in §. His quoq; (ut arbitror) nõ otioſa inſpectione tractatis. Ex innumeris ferme uerbis hæc paucula aſcribere libuit: His (inquit) depictis, ſine difficultate cõſtabit ſingulas terræ partes à ſingulis cœli partibus ſupra uerticem ſuũ poſitis, qualitatẽ

Strabo.

circa nimietatẽ uel temperiem mutuari. Strabo loquens de quinq; zonis (quas ſemꝑ quinq; uel quatuor parallelis diſtinctas intelligimus) loquitur uerba Poſi

Poſidonius.

donii:& Poſidonius aſſerit Parmenidem fuiſſe authorẽ quinq; zonarũ. Et tractat de zonis terreſtribus, relatis tñ ad zonas cœleſtes, quod cuius legẽti § Cæ

de Strabo per pulchra de his lib.2. ad finẽ.

terũ & Poſidoniũ deinceps: ubi inter plura, hæc. Facta igiť in quinq; diuiſio, & ſecundũ naturam & ſecundũ terræ deſcriptionẽ dicta eſſe uideť. Natura quidẽ E
& ad cœleſtia & aëris temperantiã ad cœleſtia, ꝙ hoc pacto eos qui alterubi, quiq; utrinq; umbras habent determinatos optime diſtinguit: & ad aſtrorum aſpectũ integra quadam partitione cõmutationem ſuſcipientium. Cæterũ ad aëris temperiẽ, q̃ cum ad ſolẽ iudiceť, generaliſſimæ ſunt differentiæ, quæ contendunt ad aĩantes, ad plantes, & ad alia ſemina cõtracta ſub aëre. Et in eo ipſo

Io. de Sa. Bu. Virgilius. Ouidius. Tibullus.

caloris exceſſus, & defectio, & mediocritas &c. Io. de Sa. Bu. Virg. & Oui. ſecũdo Meta. loquunť de zonis cœleſtibus, partitis ꝑ parallelos inſigniores. Ouidius 1. Meta. loquiť de 5. zonis cœleſtibus, quibus in tellure totidẽ ſubdunť. Tibul

Aſtronomi tractantes de 90. parallelis.

lus loquiť tantũ de zonis terreſtribus geographice. Qui pręterea tractãt de pal lelis pro ſtellarũ declinatiõe ab Aequatore utrinq; poſitarũ dignoſcenda, recte numerãt 90. integros uerſus ſeptentrionẽ, & tot uerſus auſtrũ. Quarũ rerũ cognitio magnã donat utilitatẽ in fabrefactione multorũ inſtrumentorũ aſtronomicorũ: & ꝙ in partitiõe graduũ plures alij formanť paralleli, ꝑtinet ad aſtrolo

182. paral.

giæ ꝑfectionẽ, ut ſtellarũ in cœlo ſitus ſit certus & nuſq; fallax. Qui uero de parallelis loquunť prout ſeruiunt pro incremento aut decremento dierũ artificialium, ponunt 182. parallos, & tot dies naturales ab exordio Capricorni, in Cancrũ: & pro quolibet parallelo aut die, fit diei artificailis crementũ. Et rurſus ali F
os 182. parallelos, quibus tot reſpondent dies à principio Arietis in Capricornũ,

Paralleli 365.

ubi indies fit diei decrementũ. Quare Proclus cõiunctim numerat 364. ſed in ueritate ſunt 365. Quia tot ſunt dies in anno ſolari cõmuni.

Secundaria cõſideratio paralle.

Ptolemæus.

Secundaria autem aut conſequutoria cõſideratio aſtronomica de parallelis eſt, quod per eoſdem fiunt iudicia & uaticinia. Id apertiſſime docet Ptolemæus tracta. 2. quadri. ca. 2. Sunt quippe, inquit, quædam gentium proprietates, quæ generaliter in lineis parallelis & angulis terræ contingunt. Et poſtea exemplificat, de his qui ſunt ſub torrida zona, inter parallelũ æquinoctialem & tropicũ Cancri, lege caput cum cõmentariis & nõ te pigebit laboris. Ex his uerbis Ptolemæi, de parallelis & angulis, aſtrorũ uates noſtri temporis propter omnium planetarum coitum in Piſcibus, anno Chriſti 24. ſupra ſeſquimilleſimum, plura incõmoda & portenta minati ſunt his regionibus & prouinciis & earum habitatoribus, ſcilicet, Garamãtibus, Naſamonibus, Libycis interioribus, Aethiopibus ſub Aegypto, Mauritaniis &c. Accedit his, quod Genethliaci, ex ſtellarum poſitu in ipſis parallelis, prædicunt natis futura aut bona aut mala. Item huc haud inepte uerba

Iul. Fir.

Iulii Firmici accommodari poſſent: ꝙ cœleſtes paralleli & zonæ ab ipſis complexæ inducũt alias & alias qualitates in rebus terrenis, puta, exceſſum caloris, aut frigoris, aut tẽperamentũ, alias formas, diſpoſitiones, colores, mores hoĩm & beſtiarũ: Quare nõ ab re dicit Firmicus. Vnde manifeſtis rõnibus cõprobatur, zonarũ q̃dẽ eſſe ꝙ nigri uel cãdidi ſunt, ſtellarũ uero ꝙ in illa uarietate coloris, diſſimiliũ formarũ uarietatibus corporanť.

Geographica

Propero nunc ad Geographicam parallelorum conſiderationem. Per eos nempe

A nempe scitur locorum distantia, eorundem latitudo, diuersitas umbrarum, distinctio climatum, uarietas dierum æstiualium maximorum. Sed quid responbimus ad hoc, quod ipsi Geographi in parallelorum numeratione usq; adeo in diuersum eunt? Nō sunt profecto in fundamento diuersi. Quod enim uetustissimi Geographi posuere septem parallelos, aut locuti sunt de parallelis trāseuntibus per regiões aut loca delectabiliter semper & pro semper (ut aiunt) habitata. Vt est ferme à medio tertij climatis, ubi latitudo in 30. pene gradus ascendit, usq; in medium, quasi, sexti climatis, ubi polus in. 45. attollitur gradus. Et hoc pulchrè elici potest ex dictis eorum (de quibus Plinius supra) adijcientium singulis parallelis quantitatem longioris diei æstiui, à qua concluditur latitudo regionis. Aut quia principia propemodum omnium rerum sunt parua. Ex nuce enim fit corulus, ex glande ardua quercus. Et bonæ artes (teste Aristotele) sunt per additamenta. Non est miratu dignum, quod hi primi orbis habitati scriptores, paucos admodum posuere parallelos: quod satis concludi potest ex eo, quod alij posteri etiā uetusti his septem quinq; addiderunt, & 12. numerarunt. Ad Ptolemæos dicimns, quod is qui Almagestū scripsit, numerans ab æquatore uersus septentrionem 39. parallelos, non animaduertit principaliter an terra his subiecta sit habitata uel inhabitata, sed potissimum attendit cu-
B iusuis paralleli, quem lineā æquidistantem appellat, longitudinem diei æstiui longioris, item distantiam aut elongationem ipsius ab æquatore, quam latitudinem uocamus: & umbras meridianas sole existente in principio Arietis, Cancri & capricorni. Quod ex eo cōijci potest, quod sub æquinoctiali, qui secundū eum primus est parallelus, habitationem nō admittit, & in parallelis latitudinem 65. graduū excedentibus, nullum habitationis nomen exprimit, & inhabitatos relinquit. Nec obstat principium sexti capitis, ubi loquitur de quatuor terræ habitabilis: quia per hoc non asserit quod ubiq; habitetur, sed pro maiori parte. Neq; id (postquam de æquinoctiali prima linea æquidistante determinauit) cū inquit. Reliquarum uero æquidistantium æquatori diei, in quibus possibile est scire quæ sunt regiones & loca quæ sub eis habitātur, numerabo summam proprietatis cuiusq;: Quod accipiendum est tatummodo de his, qui habitantur. Quia certum quod plures ex his, presertim hi, qui sunt polo arctico uicini, à nullis hominibus coluntur. Ptolemæus autem clau. lib. primo suæ Geographiæ, recensens, dempto æquatore, 23. parallelos, loquitur de his qui habitantur & per ipsum cognitis. Ex his palàm est omnes cōmemoratos de parallelis
C egregiè dixisse, si rei finis, propter quem locuti sunt, rite pensitatur. Neq; imperitię aut ignorantiæ arguendos. Sed hic oritur dubiū. Supra enim dictū est, solē à principio Capricorni in principiū cancri describere 182. circulos parallelos et totidē à principio Cancri in capricornū, cum in ueritate nō sint ęquidistantes ęquinoctiali ob id, quod nō sunt lineæ circulares: nō enī in eis fit exitus à certo puncto & reditus in eundem. In exemplo, ponamus quod sol sit in primo puncto primi gradus Capricorni motu primi mobilis, centrum solis describit lineam circumferentialem quæ nō redit in punctum, unde exiuit. Quia in 24. horis sol suo motu abijt à primo puncto primi gradus capricorni in principiū secūdi gradus eiusdem, in quod finit se linea circumferentialis: Igitur nō sunt dicendi circuli paralleli aut lineæ circulares. Pro eo dubio aduocandus est Ioan. de Sa. Bu. qui tract. 3. sic scripsit. Notandū est quod sol ascendens à primo puncto Capricorni per Arietem usq; in primum punctū Cancri, raptu firmamēti describit 182. parallelos, qui etiā paralleli & si nō oīno sunt circuli sed spirę, cum tñ in hoc nō sit error sensibilis, in hoc uis nō cōstituat si circuli appellent, hæc ille. Q; enī modicū & insensibile est pro nihilo reputat: sufficit enī sæpius in mathematicis uersari circa prope uerum. Est tamen hic aduertendū quod linea circumferen-

Parallelorū cōsideratio.

Diuersa parallelorum numeratio anreprobanda?

Ptolemæus Phelusinus.

Claudius Ptolemæus.

An Sol motu primi mobilis omni die describat parallelū?

Circularis. Spiralis duplex. Gyratiua uel inuoluta. Circumuoluta aut helica. De usu parallelorum. Prima utilitas. Habitantes sub eodem parallelo, eandē habent latitudinem.

tialis est duplex. Vna circularis, & est linea à certo puncto exiens, circūeundo in eundem rediens, cuius centrum ab ipsa undequaq; æqualiter distat. Altera spiralis exiens à certo puncto, & circumeundo non rediens in punctum unde exiuit. Et hęc est gemina. Vna gyratiua uel inuoluta: & est linea à certo puncto in plano exiens, & circumeundo in aliud se terminans. Alia est circumuoluta aut helica, & est linea à certo pūcto exiens & in corpore, puta columna aut globo, ad eundem non rediens. Sunt igitur nostri paralleli lineæ spirales, gyratiuæ aut inuolutæ. Præterea de parallelorum usu aut utilitatibus paucula quędā prędictis adijcere decreuimus. Et primo geographicas absoluemus, hoc modo. Habitantes sub eodem parallelo, eandem habent latitudinem. Quare habitati orbis obseruatores prouide egerunt in eo, quòd ab occasu in ortum tendentes sub uno parallelo habuerunt eorū obseruationes. Quia ad omnia loca ad quæ declinarunt, non fuit opus obseruare latitudinem. Quia quæ primo aditu fuit obseruata omnibus subiectis locis fuit accommodanda, & sic latitudo fuit certa, sed sola locorum longitudo fuit animaduertenda. In exemplo: capiatur nominatissimus parallelus Rhodiensis, cuius sæpius meminit Ptolemæus Clau. lib. 1. suæ Geo. sub quo plurimæ factæ sunt obseruationes. Et fuit negotiū inceptum in occasu, puta in Africa, in mari exteriori sub latitudine 36. graduū, qualem habet parallelus per Rhodum, & recto itinere uersus exortum nauigando uenerunt ipsi obseruatores ad fretum Herculeum eiusdem latitudinis: Postea ad mare Ibericum, id est, Hispanicum, Balearicum, Sardoum. Per Sardiniam insulā & ibidem Valeriam ciuitatem. Calarim aut Caralim oppidū. Per mare Africanū & eius insulas, Sacram, Aegusam. Per Siciliam & eius promon. Lilybæū: Per mare Adriaticum & Strophades insulas. Per Peloponnesum & eius promon. Ichthym, Olympiā Pisam ciuitatem. Per mare Creticum & Therasiā insulam. Per Asiam minorem, Myrtoum mare. Per prouinciam Cariam & ibidem per ciuitatem Cnidum, Cressum portum, Rhodum insulam, à qua parallelus nomen habet. Et hac lege progressi uersus orientem usque in regionem Sericam & Sinarum distantes à mari exteriori Africano 180. gradibus, pérque dimidium superficiei ipsius terreni orbis. Haud aliter iudicabis de nostro parallelo habente latitudinem 48. graduum & fere 40. minuto. sub quo omnes ciuitates locatæ eadē gaudent latitudine uel quasi. Vt sunt Vadeuier & Lima oppida ducatus Barnensis. Tullum urbs ad Mosellam, Horba, Tubinga, Gœppingen, Gislingum, Giengen, vverda Sueuiæ Ingolstadiū, Osterhofen ad Danubium: Omnes ciuitates hæ Germaniæ accedūt, sub uno propemodum sitæ parallelo. Secunda utilitas est, Quòd sic habitantes habent consimiles & eiusdem quantitatis dies & noctes, quantum ad augmenta & decrementa, sed nōn consimiles ortus & occasus, intellige, quo ad idem instans temporis. In exemplo, repetat̄ parallelus Rhodiensis, qui sub eo in occasu habitant, ut sunt Mauritani, oppidorum Tingis & Exilissę ferme, habentes diem longissimū 14. horarum & 30. minuto. Authore Ptolemęo, breuissimum autem 9. horarum & 30. minuto. Idem iudicium est de quantitate noctis longissimę & curtissimæ. Omnes igitur uersus orientem sub eo degentes easipsas & dierum & noctium seruant quantitates. Et quantum dies à principio capricorni usque in principium cancri in uno loco sese augmētat, puta in uno minuto, duobus, tribus aut quatuor, sic & cōformiter augmentat se in omnibus alijs huius paralleli locis. Simile est iudicium de decremento ab exordio cancri in capricornū. Idem accipe de noctibus. Sed his sol non oritur, cœlum mediat, neque occidit pro eodem momento aut instante, cuius causa est globositas terræ. Tertia utilitas. Sic habitantes habent consimiles & æquales umbras meridianas. Vt si, gratia exempli,

D (beside line 1) · E (beside "uenerunt ipsi obseruatores…") · F (beside "dem quantitatis dies…")

.s. Mauritania (margin, beside "ptum in occasu")

Secunda utilitas. Dies & nox æqua, eundem parallelum habitantibus.

Tertia utilitas. Incolæ unius paralleli æqs habēt umbras

res

A res perpendiculariter erecta decem pedum, quopiam die anni tempore meridiano in aliquo oblato loco procreat umbram octo pedum, in omnibus alijs locis, res decem pedum superficiei orthogonaliter insistens, tempore meridiei cuiusdam diei, proijcit umbram octo pedum. Adde quod si aliqui alicuius rei paralleli sunt perisci, heterosci aut amphiscij, omnes alii huius paralleli sunt perisci, heteroscii aut amphiscii. Quarta, sic habitantes eandem habent hyemē & æstatem, quantum ad temperantiam aut distemperantiam. Nisi per accidens fiat impedimentum, puta per casum grandinum, montium obiectum. De his scribit Albertus Magnus lib. de natu. loc. differentia prima, cap. 10. Circulariter (inquit) habitant, quorum latitudo cum sit una, longitudo tamen nō una & eadem est. Isti enim sub uno parallelo circulo habitant, qui æqualis est in circuitu latitudinis ab æquinoctiali circulo, & ille quoque locus æqualiter calidus & frigidus est, humidus & siccus, dies eorum sunt æquales & noctes, sed eorum ortus & occasus non sunt in uno tempore sensibili. Nec eorum uenti sunt æquales, quia quorum differt oriens & occidens, horum necesse est differre uentos ad minus orientales & occidentales. Hucusque Albertus. Hos Cleomedes primo Meteo. uocat περίοικος, id est, circumhabitantes aut circumaccolentes. Sed de his & Antœcis & Antipodibus in capite de potestate æquidistantium aut quinque zonis abunde dicemus. Alber. Ma.

B

D

Tabula Parallelorũ Clau. Ptolemæi, *in* qua eorũ nomina, & per quas climatum offendantur, continentur.

			Lati.		maxim9	
	Nomina parallelorum Septentrionalium	Climatum initia, media & fines	septẽ. G	m̄	Dies hor.	m̄
1	Per Taprobanem	Anteclimaticus	4	15	12	15
2	Per Aualitem sinum	Anteclimaticus	8	25	12	30
3	Per Adulitum sinum	Initium primi climatis	12	30	12	45
4	Per Meroem insulam	Mediũ primi climatis	16	25	13	0
5	Per Napatam ciuitatem	Initiũ secundi climatis	20	15	13	15
6	Per Syenem urbem	Mediũ secundi climatis	23	50	13	30
7	Per Ptolemaidem Eermŋ	Initium tertiŋ climatis	27	10	13	45
8	Per Alexandriam Aegypti.	Medium tertiŋ climatis	30	20	14	0
9	Per Phœniciæ medium	Initiũ quarti climatis	33	20	14	15
10	Per Rhodum insulam	Mediũ quarti climatis	36	0	14	30
11	Per Smyrnam ciuitatem	Initium quinti climatis	38	35	14	45
12	Per Hellespontum uel Romam	Mediũ quinti climatis	40	55	15	0
13	Per Bizantium aut Massiliam	Initium sexti climatis	43	5	15	15
14	Per Pontum Euxinum	Medium sexti climatis	45	0	15	30
15	Per ostia Boristhenis fluuŋ	Mediũ septimi climatis	48	30	16	0
16	Per australem partẽ Britanniæ maioris	Primus postclimaticus	51	30	16	30
17	Per Londinum aut ostia Tanais fluuŋ	Secũdus postclimaticus	54	0	17	0
18	Per medium Britanniæ maioris	Tertius postclimaticus	56	0	17	30
19	Per australes partes Britanniæ minoris	quartus postclimaticus	58	0	18	0
20	Per septentrionalia Britanniæ minoris	quintus postclimaticus	61	0	19	0
21	Per Thulem insulam	Sextus postclimaticus	63	0	20	0
	Nomina parallelorum Australium	Meridiana climata	latitu.		meridio.	
1	Per Raptum promontorium	Anteclimaticus	8	25	12	30
2	Per Prassum promontorium	Mediũ primi climatis	16	25	13	0

E

A partes uergant, item eorundem latitudo, maximus dies. Et in quibus tabulis

Tabulæ Claudii Ptolemæi uiri Alexandrini.

TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.
4 Afri.	11 Asiæ	12 Asiæ								
4 Afri.	11 Asiæ	12 Asiæ								
4 Afri.	6 Asiæ	10 Asiæ	11 Asiæ	12 Asiæ						
4 Afri.	6 Asiæ	10 Asiæ	11 Asiæ							
4 Afri.	6 Asiæ	9 Asiæ	10 Asiæ	11 Asiæ	11 Asiæ					
3 Afri.	4 Afri.	6 Asiæ	9 Asiæ	10 Asiæ	10 Asiæ					
1 Afri.	2 Afri.	3 Afri.	6 Asiæ	9 Asiæ	9 Asiæ	11 Asiæ				
1 Afri.	2 Afri.	3 Afri.	4 Asiæ	5 Asiæ	9 Asiæ	10 Asiæ	11 Asiæ			
1 Afri.	2 Afri.	3 Afri.	4 Asiæ	5 Asiæ	4 Asiæ	10 Asiæ	11 Asiæ	9 Asiæ	10 Asiæ	11 asiæ
2 Euro	6 Euro	10 Euro	1 Afri.	4 af. 1 as.	3 Asiæ	5 asiæ	8 Asiæ	8 Asiæ	9 Asiæ	10 asiæ
2 Euro	6 Euro	7 Euro	10 Euro	1 af. 1 as.	3 Asiæ	5 Asiæ	7. 8 asiæ	8 Asiæ		
2 Euro	6 Euro	9 Euro	10 Euro	1 Asiæ	1 Asiæ	5 Asiæ	7 Asiæ	7 Asiæ	8 Asiæ	
2 Euro	3 Euro	5 Euro	6 Euro	9 Euro	1 Asiæ	3 Asiæ	7 Asiæ	8 Asiæ		
2 Euro	3 Euro	5 Euro	6 Euro	9 Euro	8 Asiæ	3 Asiæ	5 Asiæ			
3 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiæ	7 Asiæ	7 Asiæ		7 asiæ			
1 Euro	3 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiæ	7 Asiæ	8 Asiæ				
1 Euro	3 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiæ	8 Asiæ	8 Asiæ				
1 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiæ	7 Asiæ	8 Asiæ					
1 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiæ	7 Asiæ						
1 Euro	8 Euro	2 Asiæ	7 Asiæ	8 Asiæ						
1 Euro	8 Euro	2 Asiæ	7 Asiæ	8 Asiæ						
4 Afri.	11 Asiæ									
4 Afri.										

B

Nunc ad utilitatem astronomicam parallelorum propero potissimũ ad eos quos soli motu raptus quotidie describit, quorum officio dies artificiales & noctes maiorantur & minorantur, aut augmentantur & decrescũt. Supra de perpetua æqualitate dierum & noctium, his qui subæquinoctiali sphæram rectam C habitant nouitios per tabellam ortuum & occasuum signorum in sphæra recta breuiter instituimus, plures alias demonstrationes omittendo. Hic autem aduertendum, quod in sphæra obliqua ubi unus polus supra horizontem attollitur, ut sumus nos qui aquilonias habemus habitationes, duæ assignantur causæ diuersitatis ac uariationis dierum artificialium & noctium, quarum una sumitur ex diuersitate ascensionum signorum. Altera ex circulis parallelis à sole motu mundi descriptis. Pro prima igitur causa contuendum est, quòd obliquitas zodiaci causa est, quòd tam in sphæra recta quàm obliqua aliqua signa oriuntur rectè, aliqua obliquè. Et consimili lege decidunt. Quod id sphæræ recte accidant supra ostensum est per tabellam. In obliqua uero ostendendum. nam si zodiacus esset parallelus ęquinoctiali, proculdubio omnia signa periformiter & æqualiter orirentur & occideret & ipse zodiacus esset regularis & uniformis quemadmodũ sunt omnes paralleli, & ita unũquodque signũ zodiaci oriret & occideret in duabus horis æqualibus. Sed quia obliquus est, accidit quod aliqua eius signa (ut dixi) rectè oriunt, aliqua obliquè, nõnulla recte occidunt nõ

De utilitate astronomica parallelorum.

Duę causę diuersitatis dierum & noc.

De causa diuersitatis dierum & noctium ratione ascensionum.

Signa oriũtur recte & obliquè.

nulla obliquè. Cui rei adiumentum præstat sphæræ obliquitas, quanto enim sphærę horizon est obliquior aut decliuior, tanto aliqua signa obliquius & pronius, aliqua rectius oriuntur & occidunt. In sphæra igitur obliqua sex signa quæ sunt à principio Cancri per Libram, usque in finem Sagittarij rectè oriuntur, reliqua uero à principio Capricorni per Arietem in finem usque Geminorum obliquè. Vnde uersus. D

Recta meant, obliqua cadunt à sydere Cancri
Donec finitur Chiron, sed cætera signa
Nascuntur prono, descendunt tramite recto.

Mar. Ma. Accedit Marcus Manilius libro 3. capi. 1. sic.

Sed iacet obliquo signorum circulus orbe
Atque alia inflexis oriuntur sydera membris:
Ast illis magis est rectus surgentibus ordo.

Hæc ex subiecta tabella, amice lector, facile accipies. Ex obliquitate igitur zodiaci, & uario ortu & occasu signorum in sphæra obliqua, concluditur diuersitas & uarietas dierum artificialium & noctium. Quando sane Sol est in principio Arietis aut Librę tunc dies ęquantur noctibus, eo quòd tot signa rectè quot obliquè tunc de die ascendunt, similiter & de nocte. Ideo tantus est excessus ascensionum in die sicut in nocte: quare tempora resultant æqualia. Sole enim existente in principio Arietis, interdum ascendunt ista sex signa Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virga, quorum tria obliquè & tria rectè oriuntur. Sed noctu oriuntur illa sex Libra, Scorpion, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces, quorum etiam tria rectè & tria obliquè oriuntur. Sed quando Sol est in principio Libræ hæc sex signa oriuntur die, illa nocte. Ingredere igitur tabellam subditam & collige ascensiones ortus Arietis & quinque sequentium signorum, quibus coaceruatis suscitabis 180. gradus æquatoris qui faciunt 12. horas æquales. Consimili formula conscribito ascensiones sex signorum noctis & colliges 180. gradus æquinoctialis, facientes 12. horas æquales. Ecce parilitas diei & noctis. Idem per tempus ortus tabellæ absoluere potes. Et quando nobis est maxima dies, ut in æstate sole possidente principium Cancri, tunc oriuntur die sex signa rectè orientia, noctu autem sex obliquè. E conuerso quando nobis est minimus dies in anno Sole existente in principio Capricorni, tunc in die oriuntur sex signa obliquè orientia, de nocte uero sex directè. Alii dies intermedii quãdoq; sunt maiores quandoq; minores suis noctibus secundum quòd plura uel pauciora signa in die rectè uel obliquè oriuntur. Idem intellige de noctibus. Hæc omnia per tabellam facile uenari possunt. Est autem regula: quantumcumq; breuis aut prolixa sit dies uel nox, sex signa oriuntur in die & sex noctu, neque propter prolixitatem aut breuitatem diei uel noctis plura uel pauciora signa oriuntur. Marcus Manilus lib. 3. ca. 1. E F

Diuersitas dierum noctiũq; unde?

Regula signorum ortus.

Mar. Mani.

Cum tamen in quocumq; dies deducitur (astro
Sex habeat supra terras sex signa sub illis.

TABELLA ASCENSIONVM, ID est, ortuũ & descensionũ, id est, occasuũ signorum in sphæra obliqua, ubi polus borealis eleuatur 48. gradibus & 40. ferme minutis.

Signa	Ortus æquatoris G	Ortus æquatoris m̄	Tẽpus ortus ħ	Tẽpus ortus m̄	Tẽpus ortus 2	Occa. ęqua. G	Occa. ęqua. m̄	Tempus occasus ħ	Tempus occasus m̄	Tempus occasus 2
♈	14	31	0	58	4	41	17	2	45	8
♉	18	33	1	14	12	41	15	2	45	0
♊	27	18	1	49	12	37	6	2	28	24
♋	37	6	2	28	24	27	18	1	49	12
♌	41	15	2	45	0	18	33	1	14	12
♍	41	17	2	45	8	14	31	0	58	4
♎	41	17	2	45	8	14	31	0	58	4
♏	41	15	2	45	0	18	33	1	14	12
♐	37	6	2	28	24	27	18	1	49	12
♑	27	18	1	49	12	37	6	2	28	24
♒	18	33	1	14	12	41	15	2	45	0
♓	14	31	0	58	4	41	17	2	45	8

De hac

A De hac causa diuersitatis dierũ & noctium loquitur Pli. lib. 2. ca. 19. in hæc uerba. Inæqualitatis causa obliquitas est signiferi, cũ pars æqua mundi sup subter'q; terras omnibus fiat momentis. Sed quæ recta in exortu suo consurgunt signa longiore tractu tenent lucem, quæ uero obliqua ocyore transeũt spatio. Hæc Plini. Verũ obliquitas zodiaci & ortus rectus & obliquus signorũ, non sunt sufficiens causa diuersitatis dierũ & noctium. Nisi accedat obliquitas sphæræ. Nã sub æquatore est zodiaci obliquitas, & signorũ ortus obliquus & rectus, & tamen nulla accidit diuersitas dierũ & noctium sed eorundẽ perennis æqualitas, sicuti supra declaratũ est. Ergo uerba Plinij accipienda sunt de sphæra obliqua. Astipulatur ad id Cleo. 1. Meteo. ca. de augmento dierũ, & sequenti, de causa incrementi inæqualis dierũ, quæ lege. Secunda causa diuersitatis dierũ artificialiũ cum noctibus sumitur ex circulis parallelis à sole descriptis. Contuendũ igitur, quod arcus horum circulorũ æquidistantium qui sunt supra horizontem sunt arcus dierũ artificialiũ, arcus uero sub horizõte sunt arcus noctiũ. In sphæra igitur recta cũ horizon sphæræ rectæ transeat p polos mundi, diuidit omnes circulos istos in partes æquales: unde tanti sunt arcus dierũ quanti sunt noctiũ apud existentes sub æquinoctiali. Et sic in quocumque signo sit sol semp est eis æquinoctiũ. Quod in sphæra materiali uerificata ad sphærã rectã facile ostendi

Plinius.

Cleome.

Secunda causa diuersitatis dierum.

B potest. In plano sic. Esto circulus duabus diametris orthogonijs diuisus polus arcticus a, Antarcticus b, linea aut diameter i h, æquinoctialis principium ♈ & ♎, zodiacus d g, g initiũ cancri, d capricorni. Ex prædictis liquet quod sol existẽs in principio capricorni d, motu raptus mũdi describit circulũ capricorni d e, qui quidem terminatur in f secũdo gradu capricorni, ad quẽ sol motu proprio secundo die est translatus, & postea causabit alios circulos usquequo accedit Arietem, ubi æquinoctialẽ i h designabit, & deinceps alios parallelos uersus polum arcticum, donec sit in principio cancri, ubi tropicũ g k depingit. Et hi paralleli sunt circuli dierũ naturalium, cum sol in die naturali singulos describat. Eorum autem arcus qui supra horizontem quemuis sunt, uocãtur arcus dierũ artificialium, id est, à sole in die artificiali descripti. Cum dies artificialis nihil aliud sit quam latio solis supra horizontem. Qui uero infra sunt arcus noctium, id est, in nocte à sole causati. Quemadmodum enim huiusmodi circuli cõtinẽt

Pulchra demonstratio.

C Posset hęc figura pingi iuxta ueram distantiam Tropicorum ab æquinoctiali, & quadrans b i diuidi in 90. gradus altitudinis poli, & tropicus Cancri sub horizonte recto in 12 partes significantes horas, & in subdiuisiões, & apponi centro horizon obliquus mobilis in modum regulæ, & ni fallor omnia perfectius & lucidius apparerent.

♋ g
♈ i
f e
m horizon obliquus
Tropicus cancri
Æquinoctialis
Tropicus capricorni
polus arct. a
horizon
rectus
b polus antarcticus
l
Tro
k
h ♎
d ♑

Diei naturalis partes.

partem superiorẽ & inferiorem tanq̃ partes totales singulos eorũ integrantes: D Ita dies naturalis ex duabus partibus.s.die artificiali & nocte cõstituitur. Quibus stantibus, horizon sphærę rectæ, quẽ diameter a b designat, transit per polos mundi, cui insistit æquinoctialis i h perpendiculariter, causans angulos rectos & cõsequenter omnes paralleli æquinoctiali. Sequitur q̃ tam æquinoctialẽ q̃; ei æquidistantes parallelos in duo æqualia partietur: per tertiã, tertij Eucli. Singulæ igitur circulorũ portiones supra rectũ horizontẽ a b æquales sunt, portionibus cõparibus sub eodem, & quia in spatijs æqualibus, fiunt motus æquales, sexto Physi. Motus igitur solis per portiones circulorum superiores æqualis erit motui eiusdem sub inferioribus: & quoniã sol æqualiter mouetur, in temporibus paribus tam superiores q̃ inferiores transit dictorũ portiones (ut Philosophus sexto Physi. demonstrat) & cũ portiones superiores transeat in die, infimas uero in nocte (ut dictũ est) cõcluditur singulos dies singulis suis noctibus esse æquales & cõsequenter ubicunq̃ in zodiaco sit sol in sphæra recta semp esse æquinoctiũ. Sed quia horizon obliquus l m, quicunq̃ sit ille, semp diuidit æquatorẽ in æquales partes, cũ ambo sint circuli maiores, p caput secũdũ Io. de Sa. bu. qñ sol erit in principio Arietis & Libræ æquinoctialẽ describens, cũ motus supra horizontẽ & sub eodẽ sint æquales, erit æquinoctiũ in uniuersa terra. Sed quia prædictus horizon nõ transit p polos, ut liquet, sicuti rectus, nõ diuidit reliquos circulos in partes æquales sed in portiones inæquales, per E quartã tertij Elementorũ. Si linea diuidat lineã intra circulũ, neutra earũ p eiusdem centrũ eunte in partes inæquales eã secat. Et dictus horizon deprimitꝰ sub polo boreali, ut patet in figura præscripta. Nã portio horizontis obliqui l est sub polo a. Et a polus eleuatꝰ supra eundẽ, sequitur q̃ de parte cœli septentrionalis maior portio est supra horizontẽ l m quàm infra, & cõsequenter omniũ circulorũ septentrionaliũ ab æquinoctiali uersus polũ septentrionalẽ declinãtiũ maiores portiones sunt supra quàm infra circulũ horizontis: & per consequens maior motus solis supra horizontẽ aut terrã q̃ infra. Et quia motus regularis est, dies artificiales quibus mouetꝰ supra terrã maiores sunt singulis suis noctibus. Quando igitꝰ sol mouetꝰ per signa septentrionalia, q̃ sunt ab initio Arietis ad finẽ uirginis, ab 10. uel 11. die Martij in 13. septembris, crescunt dies artificiales supra noctes. Et quoniã horizon prædictus diuidit æquatorẽ per æqualia, & uersus arcticũ polum deprimitꝰ, & tanto magis quanto ab æquatore plus remouetꝰ, sequitur quãto circulus magis distans est ab æquatore & propinquius polo boreali, tanto maiorẽ portionẽ habet supra horizontẽ & minimã infra. Ergo cum sol est in tropico prædicto, quod usuuenit 12. Iunij dies maximus est & nox minima. Cõtra uero quoniã prędictus horizon m eleuatꝰ supra polũ austrinũ b, eo depresso maior portio partis cœli meridionalis sub horizonte existit q̃ supra, & consequenter circulorum ab æquatore uersus polũ illum declinantiũ semp maior portio est infra q̃ supra. Quapropter cũ sol est in signis austrinis in medietate zodiaci, q̃ est ab initio Libræ in finẽ pisciũ, noctes supra dies sunt longiores, & quanto magis horizon ab æquatore elongatꝰ tanto magis supra rectũ est eleuatus, & maiores portiones sub eo. Vnde tropici capricorni maxima portio est sub eo & minima supra relinquitꝰ. Quo fit ut sole ibi morante 12. Decembris nox est maxima & dies minimus q̃ possit esse in toto Anno. Cui quãto dies magis propinquus est tanto noctẽ habet longiorẽ. Ex his palàm est, cũ tropici æqualiter distant ab æquinoctiali, q̃ arcus diurnus & superior tropici cancri, æqualis est arcui nocturno & inferiori capricorni & econtra. Eodẽ modo dicendũ est de alijs circulis æqualiter ab æquatore distantibus. Quæ de sphæra obliqua iam exposita sunt, possunt p instrumentũ sphæræ materialis optime declarari. Sat est.

Aristoteles.

Aequinoctiũ sphæræ rectæ.

Signa septentrionalia.

Dierum noctiumq̃ uarietatis ratio. F

De occul-

A

DE OCCVLTATIONE ET EMERSV AEQVIDISTANTIVM.

Verum ex memoratis quinque æquidiſtantibus circulis, arcticus ſane ſupra terram totus exiſtit. Solſtitialis autem tropicus bipertitò ab horizonte ſcinditur, maiori eius parte ſupra terram conſpicua, minore ſubter occulta. Neque tamen in omni tractu urbeúe ſimiliter circulus hic ab horizonte ſecatur, ſed pro climatum uarietate uariam ſectionum exuperantiam ſortitur, iis quoque, qui propius ſeptentriones agunt, inæquabilius ab horizonte ſcinditur: Nec finis donec eo loci uentum ſit, ubi totus ſupra terram emineat. Qui uero ad auſtrum magis uergunt, iis profectò per æquabiliores partes ab horizonte diuiditur, donec ad plagam quandam uentum ſit, nobis certe auſtralem, in qua tropicus ab horizonte per æquas partes ſecatur. At in noſtra habitatione, ita ſolſtitialis ab horizonte ſcinditur, ut uniuerſo circulo per octo parteis diſſecto, quinque ſupra terram appareant, tres ſub terra lateant. Sane ad hoc clima direxiſſe ſtylum Aratus uidetur, cum Phœnomena cõſcriberet: in quibus cum de ſolſtitiali tropico diſſerit, ita ait. TEXTVS PROCLI

B

Huius in octonis diſſecti partibus alta
Terrarum inuiſunt quinque, tres ima frequentant.
Alterni & Phœbi reditus celebrantur eodem.

Ex hac diuiſione ſequitur maximum diem horarum æquinoctialium quindecim eſſe, noctem uero nouem. In Rhodio autem horizonte ita tropicus ab horizonte dirimitur, ut cum circulus uniuerſus in octo & quadraginta partes ſecetur, undetriginta ſectiones ſupra horizontem appareant, undeuiginti ſub terra lateant. Ex qua diuiſione fit, ut apud Rhodios longiſſimus dies horas ęquinoctiales quatuordecim habeat, nox nouem. Additis hincinde ſemiſſibus unius horæ ſingulis. Aequator uero circulus per uniuerſum terrarum orbem ita ab horizonte diuiditur, ut ſemicirculus eius ſupra terram extet, ſemicirculus ſub terra linquatur. Quo fit, ut in hoc circulo æquinoctia fiant.

C

Brumalis autem tropicus ea ratione ab horizonte interſectus eſt, ut minorè ſectionibus ſupra terram habeatur, maior ſub terra. Inæquabilitas uero ſectionum eandem in omnibus climatibus uarietatem habet, quam etiam in ſolſtitiali tropico diximus. Semper enim reſpondentes ex aduerſo tropicorum ſectiones æquales inter ſe ſunt. Eoq́ fit, ut maximus dies maximæ nocti, & minimus dies minimę nocti æqualis euadat. Antarcticus autem circulus totus ſub horizonte latet.

Inter alia magis præcipua, digniora & nobiliora mathematicæ diſciplinæ cognitio ortuum & occaſuum, ſignorum, ſtellarum ac ſyderum multis aliis præſtat. Eius enim peritia non ſolum nautis, agricolis, Vinitoribus, Medicis, Poëtis, Hiſtoriographis, Geographis, Aſtrorum iudicibus, ſed ipſis quoque imperatoribus & exercituum ducibus neceſſaria uidetur. Cuius ignoratione (authore Onoſandro Platonico philoſopho) inſidiari uolentium conſilia plerumque in irritum ceciderunt. STOEFLERI INTERPRE. Onoſander

Sunt autem qui de ortu & occasu tractant fere innumeri, ex quibus hi, Pto- D lemæus Dictione 13. Alma. Plinius libro decimo octauo, cap. uicesimoquinto. & deinceps. Iulius Firmicus lib. 5. capi. 1. Alkindus libro de motu diurno. Ioannes de Sacrobusto Tracta. 3. de sphæra. Ioan. à Regio monte in suis tabulis primi mobilis & directoriis. Poetę, Virgilius pręcipue primo Georgicorum, Ouidius in sex libris Fastorum, qui in procemio sic canit.

Scriptores recenset.

Tempora cum causis Latium digesta per annum
Lapsaq́ sub terras ortaq́ signa canam.
Et idem in primo.
Quis uetat & stellas ut quæque oriturque caditque
Dicere? promissi pars fuit ista mei.
Felices animæ quibus hæc cognoscere primũ
Inq́ domus superas scandere cura fuit

De ortu, offero nouitiis Astronomiæ hanc formulam.

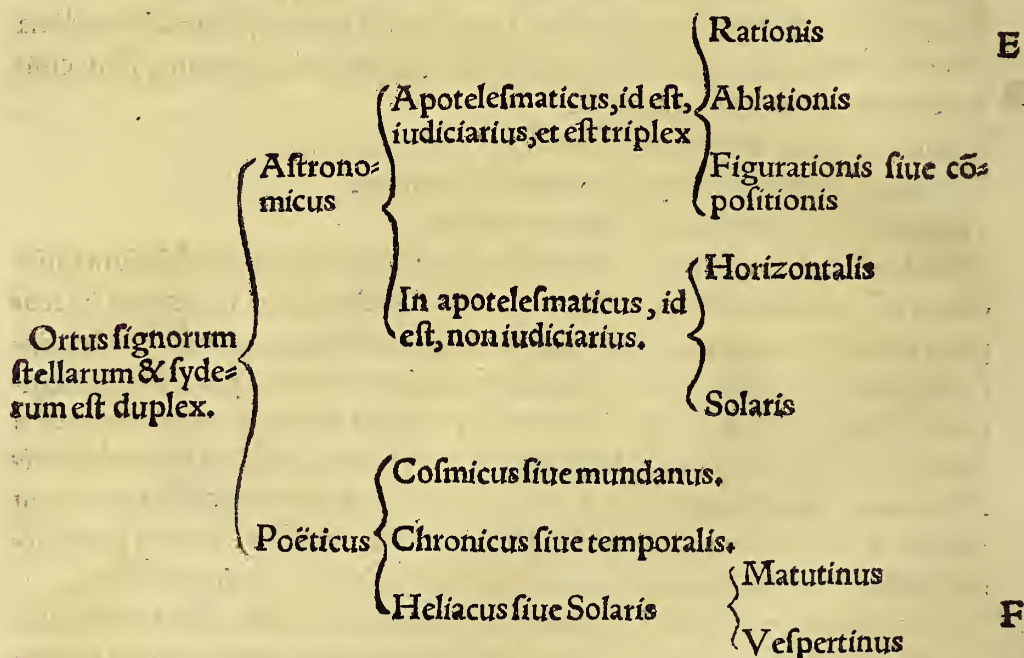

E

F

Alkindus. Ortus ratiõis.

De triplici ortu Apotelesmatico scribit Alkindus in libro de motu diurno. Rationis appellat, cum in ortu ascendente prima domo aut horoscopo fuerit quoppiam signum humanum aut rationale, ut sunt Gemini, virgo, prima medietas sagittarii & Aquarius. Vnde cum aliquid istorum in ortu repertum fuerit, erit natus egregiæ rationis, prudens & sapiens: & eo fortius si dominus eius nõ fuerit impeditus. Astipulatur Almeon libro de unitate secreti. Cũ (inquit) nati ascendens erit signum aliquod humanum, & eius dominus fortis in esse, recte censetur filius rationis. Vt si aliquis haberet Geminos pro ascendente & Mercuriũ in ipso, is haberet rationabilitatẽ & scientias liberales. Accedit Zeel in libro de natura nati. In Geminis Mercurio ascendente inerit nato scientiarũ series & habitus rationis. Ad hoc alludit Hermes primo de Speculo & luce. Et Iuli. Fir. lib. 5. c. 1. Vbi asserit de Geminis in genitura hoĩs ascendẽtibus. Erit cœlestibus facultatibus semp imbutus. De virgine in ortu, sic loquit̃, Facit hoĩem multa scientem, & omnium disciplinarũ secreta ꝑquirentem, Oĩaq́ in pectoris claustro

Almeon.

Zeel.

Hermes.

Iuli. Firmi.

A claustro retinentem. De sagittario horoscopante, sic inquit. Plures quoq; artes & disciplinas consequetur, eritq; cordatus, ingeniosus & omnium rerum scius. De Aquario demum dicit. Diuinarum literarum aut sacrorum uel religionum officia tractabit. Ortus oblationis uocatur cum in ascendente erit aliqua de domibus Iouis, puta sagittarius aut Pisces. Nam si alterum ex his erit in oriente raro natus detinebitur paupertate. Idem accipe de Ioue bene disposito in genitura quapiam. Testis Almansor Aphoris. 12. Nunquam erit pauper & inops cuius dominus natiuitatis erit Iupiter. Et Ptolemæus in Centi. uerbo 37. Vix fiet unquam, quòd non ille idem, cui fuerit ascendens Pisces uel uirgo sit maior sui regni occasio. Ortus figurationis aut compositionis, uocatur aptatio cœli ad operationes perficiendas, puta pro imaginibus faciendis: de quibus fere omnis antiquitas. Puta, Thetel summus & uetustissimus philosophus, qui scripsit libellum de natura rerũ, Thebit, Hermes de Sigillis, Salomon in libello pretiosorum lapidum, & libello de sculpturis, seu imaginibus. Chael Israëliticus. Ragiel libro alarum. Item de annulo Salomonis quo dæmones ab obsessis expulit lege Iosephum lib. 8. ca. 2. De recentioribus legito Marsi. Fici. lib. 3. de uita cœlitus cõparanda ca. 16. & deinde per plura ca. Et Leonhardum Camillum lib. 3. per totum. Is ortus multum conducit medicis. Medicus enim colligendo herbas,

Ortus oblationis. Almansor. Ptolemæus. Ortus figurationis. Vtilitas ortus figurationis.

B radices, conficiendo pulueres, liquores, unguenta, electuaria salubrius facit aptando cœlestem influxũ. Quare Albertus Magnus in suo Speculo egregie dicit. Non enim libertas arbitrij ex electione horæ laudabilis coercetur, sed potius in magnarum rerum inceptionibus electionem horæ contemnere, est arbitrij præcipitatio non libertas. Et Marsi. Fici. in exhortatione libri tertij de uita cœ. cõpa. Ego (inquit) frequenti iamdiu experientia compertũ habeo, tantum interesse inter medicinas huiusmodi, atq; alias absq; delectu astrologico factas, quantum inter merum & aquam. Sed de his satis. De ortu Inapotelesmatico qui uere astronomis tribuitur, contuendum, quòd is geminus est. Alter horizontalis cum signum, uel pars signi, stella, uel cœlestis imago eleuatur uel ascendit supra horizontem, non curando, an hoc sit de die uel nocte, ut faciunt poëtæ. Et sic dicimus omnia zodiaci signa in die naturali oriri. Immo & occidere. Et is ortus quandoq; sumitur absolute, id est, sine hoc, quòd regulatur motu primi mobilis. Et sic dicimus in humanis genituris. Illud signum quod est in contactu horizontis orientalis oriri, horoscopare, & oppositum occidere. Vt in genitura Paridis fuit Aquarius in ortu. Homeri sagittarius. Demosthenis virgo. Platonis Aquarius. Archimedis Aries. Maximiliani regis Roma. virgo. Phi-

Alber. Ma. Marsi. Fici. Ortus Inapotelesmaticus. Horizontalis. Absolutus. Iuli. Fir. lib. 6.

C lippi comitis Palatini, Leo. Quandoque consideratus huius ortus est respectiuus, quantum ad æquinoctialem, per cuius motum uniformem habetur ortus & occasus signorum & partium eorundem, quo ad uelocitatem & tarditatem, de quibus uniuersaliter tractat Ptolemæus prima & secunda Almage. Et Ioan. de Regio monte, harum rerum absolutissimam tradidit cognitionem. Et nos quantum ad integra signa zodiaci, supra absoluimus duabus tabellis.

Respectiuus.

Alter solaris, quo stella oritur per remotionem à sole. Et habet etiam geminũ consideratum. Primus fit, considerando ortum in quantum se elongat uel separat à stella uelocitate sui motus, aut contra stella se elongat à sole, non curando an stella uideatur uel non uideatur. Et si mane stella oritur ante ortum solis, dicitur habere ortum orientalem aut matutinum. Etiam si non uideatur. Et si occidit post solem dicitur habere ortum occidentalem aut uespertinum. Secundo consideratur huiusmodi ortus quantũ ad apparere. Ita quòd diffinitur tempus apparitionis aut uisionis ipsius stellæ. Vt facit Ptolemæus Dictione 13. Almage. Et ad hoc cõposuit tabulas, quibus notificatur quot gradus stella potissi-

Ortus solaris I. II. Ptolemæus.

mum planeta, à sole distare habeat ut uideatur. Et sic dicimus stellam aut planetam oriri ortu matutino, quando de sub radijs solis exiens propter remotionem solis à stella uel planeta, mane ante ortum solis apparere incipit. Et dicimus stellam oriri ortu uespertino, quando de radijs solis exit propter remotionem eius à sole, uesperi post occasum solis apparere incipit. Hũc ortum Ptolemæus uocat apparitionem uel matutinam uel uespertinam. Et coincidit cum ortu heliaco poetico. De quo insequentibus. De ortu poetico animaduertendum. Insigniores poetæ describendo gesta, bella, facinora notatu digna: Item calamitates, damna, circũlocutionibus & periphrasibus utuntur per occasum aut ortum signorum, stellarum, aut imaginum cœlestiũ, diuersa tempora iam anni, iam diei artificialis, iam noctis significare uolẽtes. Quapropter triplicem ponunt ortum, de quibus hæc paucula. Poëticus ortus Cosmicus aut Mundanus, est ascensio siue eleuatio signi, uel stellæ, aut syderis supra horizontem de die artificiali. Et quia hic ortus præcipuè soli tanquam lumini & candelæ cœli, gubernatori mundi, factori temporũ attribuitur, Poëtæ innumeras circumloquutiones cosmici ortus ponunt. Ex quibus hæc Virgilius 3 Aenæi. D

De ortu Poetico.

Cosmicus aut mundanus ortus.

Virgilius

Postera iamq; dies primo surgebat Eoo
Humentemq; aurora polo dimouerat umbram
Idem quarto Aenæidos.
Venatum Aenæas unaq; miserrima Dido, E
In nemus ire parant, ubi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radijsq; retexerit orbem.

Ouidius

Ouidius quarto Metamorphoseos.
Postera nocturnos aurora remouerat ignes,
Solq; pruinosas radijs siccauerat herbas.

Lucanus

Lucanus secundo Pharsali: describit tempus, quo Pompeius discessit à Brundusio quod fuit tempore autumni, sic.
—Iam cœperat ultima uirgo
Phœbum laturas ortu præcedere chelas.

Silius

Transeo silium in quinto. Exemplũ Vergilij 1. Geor. utiliter declarabimus id.
Vere fabis satio: tunc te quoque medica putres
Accipiunt sulci: & milio uenit annua cura
Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.

Vt noutijs horum & similium uersuum intellectus fiat apertus, Annotandũ est, quod poetæ (loquor de his qui fuere uicini tempori incarnationis Christi) nonnũq; per motum uel locũ solis in quopiã signo significare uolunt diffinitũ tempus, quo aliquid sit factum uel faciendum. Et si ex motu uel loco solis diem mensis scire optaueris, per poëtam certior redderis de solis motu siue loco: Incertus tamen es de die mensis. Habent sane Astronomi pro cõfesso, noto motui cœlesti certum tempus determinare, & contrà noto tempori motum certum assignare. Ponatur igit̃ certitudo motus solis ꝑ poëtã: ut hic in exemplo Virgi. Candidus auratis &c. F

Inuentio temporis ꝑ locum solis cognitũ.

Manifestum est, legumina iuxta poëtã electo tempore serenda sole Taurũ adeunte (Agricola enĩ ignorat quando sol adeat Taurum, & si nõ dubitet solẽ quot annis eundem adire). Inuestiga igitur per Ephemeridẽ ad nostrã tempestatem supputatã aut per tabellam hic annexam diem, quo sol primum gradum Tauri accedit, & offendes 10. uel 11. diem Aprilis, cui adde 11. uel ad minimũ 10. & quod facta additiõe emergit ostendit tibi diẽ mensis prope uerum, ad tempus Poetæ. Ingressus est igit̃ sol tempore Virgilij Taurũ 21. aut 22. & ad minimũ 20. die Aprilis, quo

A lis,quo tēpore huiuſmodi ſatio fuit inchoanda. Ex his palàm fient metra Lucani ſupra. Lucanus.

—Iam cœperat ultima virgo.

Diſceſſit enim Pompeius à Brunduſio ſole intrante Chelas apud nos Librā: quod tūc uſuuenit 24 aut 25 die Septembris. Et aliud exemplū Luca. 4. Phar. de quo Plinius in ſubditis, ad noſtrum propoſitū hæc. Lucanus.

—Nam ſol Ledæa tenebat
Sydera, uicino cum lux altiſſima Cancro eſt.

Vulteius adhortabatur iuuenes ad moriendū glorioſe & fortiter. Fuit enim circumdatus à Pompeio & ſuis quòd euadere non potuit, & hoc fuit ſole exiſtente in Geminis, ad quos intrauerat eo tempore die 22. Maīj. Simile eſt iudiciū de cōſimilibus exemplis horū trium Poetarū Virgilij, Ouidii & Lucani. Quòd ſi Poeta certum diem menſis deſignat, & ad eundem diem cupis ſcire uerum locū ſolis, qui ne-

TABELLA INGRESſus ſolis in 12. ſigna zodiaci noſtra tempeſtate.

In	Dies.
♈	10. aut 11. Martij.
♉	10. aut 11. Aprilis.
♊	11. aut 12. Maij.
♋	12. Iunij.
♌	13 aut 14 Iulij.
♍	14 Auguſti.
♎	13 aut 14 Septembris
♏	14 Octobris
♐	12. 13. Nouembris.
♑	12 Decembris.
♒	10 Ianuarij.
♓	9 Februarij.

Inuentio loci ſolis per tempus cognitū.

B ceſſarius eſt, ut per ipſum ſciatur quæ ſigna aut aſtra Coſmice, Chronice aut Heliace oriantur ſiue occidant, quære diem notū in noſtris Ephemeridibus & locū ſolis in ſignis & gradibus ad eundem diem, quem etiā per adiectam tabellam excerpere potes: à quo ſubtrahe 11 aut 10. gradus, & emerget locus ſolis ad tempus, id eſt, ad diē menſis ipſius Poetæ. Gratia exempli. Ouidius primo Faſtorū circa finem indicat tempus, quo dea Pacis ſit colenda. Etenim 30. die Ianu. aut tertio Calend. Februa. Inquit enim. Ouidius.

Ipſum nos carmen deduxit Pacis ad aram
 Hæc erit à menſis fine ſecunda dies.
Frondibus Actiacis comptos redimita capillos
 Pax ades, & toto mitis in orbe mane.

Ex uerbis Poetæ notus eſt dies menſis, ſcilicet, 30. Ianuarij, quo feſtū Pacis Romani celebrabāt: Si libet ad eundem ſcire locū ſolis. Intro cū eodem die, ſcilicet, 30. Ianuarij Ephemeridem & offendo ſolem in Aquario 20. gradu noſtro tempore, à quo demo 11. gradus & remanent 9. Fuit igitur tempore Ouidii locus ſolis 30. die Ianuarij in 9. gradu Aquarii. Inde certior reddor ſolem ipſo die feſto Pacis coſmice oriri in Aquario. In ſacris literis ſæpius fit mentio de ortu coſmico ſolis. Matthæi 5. Qui ſolē oriri facit ſup bonos & malos. Iacobi 1. Exortus eſt ſol cū

C ardore ſuo & arefecit fœnum. Eſaiæ 13. Obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo. Eccleſiaſtes 1. Oritur ſol & occidit & in locū ſuum reuertitur. Pſal. A ſolis ortu & occaſu, laudabile nomen Domini. Et noſtro tempore uſitatiſſimum eſt definitis temporibus adijcere, & explorare non ſolum uerū locum ſolis, uerum omniū planetarū. Ac etiā eorundem radiationes. Et idē fit alijs rebus magnis accidentibus. Vt cū refertur: Anno gratię 1472. circiter diē 19. menſis Iunii ignis cōbuſſit tertiā partem ciuitatis Erfordenſis fere 6000. domus, multas Eccleſias & Curias &c. Sequit̄ mox queſtio de cœli diſpoſitione: & hæc ſcit̄ officio Ephemeridis huius anni. Simile: anno Chriſti 1476. circiter 22. die menſis Iunii, cōgreſſi ſunt Confœderati cū duce Burgundiæ Carolo, & terga uertit dux: interfectiq; ſunt ex utraque parte ad 15000. uirorum. Præterea contuendum. Cum Poetæ ſæpius loquantur de ortu & occaſu ſtellarum fixarū & cœleſtium imaginum neceſſum nobis erit eas ad tempus Poetæ reducere atque rectificare. Firmamentū enim, in quo & ſtellæ & ſydera locata ſunt, à Poetarum tempore uſque ad noſtra, magnā paſſum eſt uariationem. A tempore enim Ptolemei uſque ad noſtra tempora ſuo motu euariauit ſe ab ultimo mobili fere uiginti gradibus.

Erfordia combuſta.

Cōgreſſus Suitenſium cū duce Burgundię.

Ita quòd stella (gratia exempli) quæ fuit tempore Ptolemæi in secundo gradu Tauri, hodie est in 22. eiusdem uel circiter. Item principia signorum zodiaci ipsius firmamenti, id est, octauæ sphæræ abierunt à principijs zodiaci ultimi mobilis totidem gradibus. Quocirca si ortũ aut occasum, de quo poëta scribit recte explorare uolueris, cogeris stellam uel imaginem de qua sit quæstio retrograde, id est, contra signorum ordinem ponere per 20. aut 21. gradus, quo facto ueritas Poëtæ in promptu erit. In exemplo. Virgilius supra cum de ingressu solis in Taurum dixit, adijcit. Et aduerso cedens canis occidit astro. D

Canis stella in ore canis maioris, imaginis cœlestis existens, aliàs, Alhabor & Syrius, nostra tempestate est in 7 uel 8. gradu cancri, subtraho ad tempus poëtę 20. uel 21 gradus & reduco stellam ad 17. uel 16. gradum Geminorum, & apparebit ueritas dicti ipsius Virgilij. Non enim uult poëta intelligi Tauro oriente cũ sole mox in occasum ferri canem qui proximus Tauro est, sed occidere eũ dixit Tauro gestante solem, quia tunc incipit non uideri sole uicino. Occidit enim occasu Heliaco, de quo infra. Consimilem fac reductionem de stellis Pleiadibus, de quibus idem Virgilius. Ante tibi Eoe Atlantides abscondantur &c. Quæ nostro tempore sunt in 22. & 23. gradu Tauri, quòd si per eas ad tempus poetæ operari uolueris, deme 21. & 22. gradus & reduces eas ad 1. & 2. gradũ Tauri & gaudebis de perfectione operationis, alioqui sæpius decipieris. Postremo summopere animaduertendus est locus ad quem poëta stylum direxerit. Nã iuxta latitudinem eiusdem loci uerificandum est instrumentum, cuius officio ortus & occasus uidere desideramus. Hactenus de ortu Poëtico cosmico. E

Vergilij loci.

Ortus chronicus.

Ortus chronicus siue temporalis, est ascensio siue eleuatio signi, stellæ aut syderis supra horizontem de nocte, id est, post occasum solis. Tempus astrologorum, quorum officium est rimari cœlestia, emergit post solis occasum. Testis est Ouidius primo Metamor. cum inquit.

Pronaq; cum spectent animalia cætera terras,
Os homini sublime dedit, cœlumq; uidere
Iussit, & erectos ad sydera tollere uultus.

Iuli. Firm. Ecclesiastes. Origenes. Ouidius.

Alludit poëtæ Iulius Firmicus lib. octauo in procemio. Et Ecclesiastes ca. 8. Omni negotio tempus est & opportunitas. Et Origenes in Homilia in ca. 8. Matthæi. Tempus & tempora sunt omni rei sub cœlo. Exemplum. Ouidius libro primo, de Ponto epistola ad Seuerum sic scribit.

Sed memor unde abij, queror ò iucunde sodalis, F
Accedant nostris sæuaq; arma malis.
Vt careo uobis Scythicas detrusus ad oras
Quatuor autumnos pleïas orta facit.

Ptolemæus. Taurus. Pleiades. Hyades. Butrio. Ouidius. Gregorius. Atlantides. Vergilie.

Notandum. Ptolemæus Dicti. 7. Alma. & Alphonsus dant Tauro 33. aliàs 32. stellas, inter quas sunt pleiades & hyades. Sunt aũt pleiades septem stellæ Tauri à Græcis pleiades & atlantides, à Latinis Vergiliæ. Has, ut habet Beda, quidã Massam pleriq; Butrionem uocant. Rustici massam, Gallinã & septistellium nominant. Anglici Butrionem, id est, Gallinam habentem pullos, uulgariter Bruothenn. Dictæ pleiades quod ex Pleione matre, ut author est Hyginus lib. 1. & Athlante sunt genitæ. Et sunt numero septẽ, quas Ouidius 4. Fast. proprijs exponit nominibus, scilicet, Electra, Alcione, Celæno, Merope, Astropæ, Sterope, Taigete, Maia. Alij uolunt eas dici à πλέω Græco, id est, nauigo, quia in ortu suo primæ nauigationis tempus ostendunt. Diuus Gregorius 29. Mora. ca. 27. scribens in 38. ca. Iob ubi dicitur. Nunquid coniungere ualebis micantes stellas pleiados? asserit pleiades stellas dici à πλῆθος, id est, à pluralitate. Et bene dicit. πλεῖστος enim Græce est plurimus. Atlantides nuncupatæ, quia Atlantis filiæ.

A filiæ. Vergiliæ Latine dictæ, Hygino & Festo testibus, quia post uer exoriunt (intellige heliace): & hæ cæteris ampliore habent honorem, quod earũ signo oriente æstas significatur (intellige initialis) scilicet, circa Idus Maij. Occidēte autem hyems ostenditur, quod alijs nō est traditum signis. Alij uocant Vergilias non à ueris fine, sed à uerni temporis significatione. De Vergilijs plura apud Plini. &c. Sunt autem qui has stellas extra imaginem Tauri locant, ut fecere antiqui Astrologi. Alii, scilicet, Plinius lib. 2. ca. 41. In cauda Tauri: Moderandus est Plinius inquiens, in cauda, id est, in postrema parte. Nã uera cauda Tauri deest, cũ sit de signis membris fraudatis. Seruius ante genua Tauri: quod minime quadrat. Thomas Aquinas in capite Tauri: scribens enim in 38. ca. Iob, pleiades (inquit) dicuntur septem stellæ, quæ lucent in capite Tauri, quarum sex apparent ualde propinquæ, septima aũt obscurior est &c. Sed labitur Thomas, nam stellę in capite Tauri nō pleiades, sed hyades uocantur. Neque apparent ualde propinquæ, ut idem asserit. In ueritate sunt in dorso Tauri. Quod ex Ptolemæi & Alphonsi descriptione facile manifestatur. Hyades sane (ut Seruio placet) stellæ sunt in fronte Tauri, quæ cum oriuntur & occidunt pluuias faciunt. Virgilius primo Aenæi.

Vergiliæ. Hyginus, Fest. De locatione pleiadum. Plinius. Seruius. Thomas Aq. Ptole. 1. quadri. ca. 9 Pleiades uocat Athorace, ab alijs puta Hali athoraye. Hyades, Seruius. Virgilius. *alias pluuias

Arcturum, pleidasque, *hyadas septem(que) triones.

B Quare ab eo quod est ὕω, id est, pluo hyades appellatæ sunt. Vel quia Atlantis & Hyæ filiæ fuere. Secundum Plini. lib. 2. ca. 41. & lib. 18. ca. 26. sydus uehemens terra marique turbidũ. Eas Latini uocant suculas, à succo, id est, humiditate. Ouidius quinto Fastorum.

De Suculis lege Plini. lib. 18 ca. 26. Suculæ. Ouidius.

Ora micant Tauri septem radiantia flammis
Nauita quas hyadas Græcus ab hymbre notat.
Idem in sexto.
Postera lux hyadas Taurina cornua frontis
Euocat, & multa terra madescit aqua.

Musæus dixit, quinque esse hyadas filias Atlantis & Hyæ. Quod poeta dixit. —Pleias orta. Volunt quidam ut ea singulari insigni appellatione Maiam intelligamus, quæ ob honorē Mercurij filii eius Pleiados nomē sibi peculiariter uendicat ac asciscit. Sed nemo prohibet singularem numerum hic pro pluratiuo recipi. Nunc ad Poetæ sententiam redeo, hanc. Pleiades stellæ quæ & Vergiliæ circa autumnũ neque cosmice neque heliace oriuntur, igitur necessum erit eas Chronice oriri. Non enim heliace oriuntur ad autumnum cũ
C sol cum eis minime coniungatur, sed ad finem fere ueris, ut supra dictum est. Neque cosmice, cum præcipua autumni signa sint Libra & scorpio. Libra igitur oriente non oriuntur pleiades, cum sint in Tauro, neque in quinque signis sequentibus, puta scorpione, sagittario, capricorno, Aquario & Piscibus, quæ tunc de die artificiali Cosmice oriuntur. Neque ex simili ratione scorpione oriente, cui annumerãtur quinque signa sagittarius, capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, in quibus signis omnibus pleiades minime reperiuntur: quocirca Cosmicus eis ad autumnum denegatur. Oriuntur igitur Chronice, id est, tempore nocturno. Reducamus igitur Pleiades ad tempus poetæ iuxta canonem supra expositũ, & inueniemus eas in primo & secundo gradu Tauri. Sole igitur existente in primo aut secundo gradu scorpij uel quasi, quod accidit, tempore Poëtę 26. aut 27. die Octobris, occidente sole in scorpione oriebantur pleiades in Tauro: igitur oriebantur Chronice, quod fuit probandum. Fuit igitur quartus annus exilij Ouidii quo scripsit ad Seuerũ. Huius ortus Chronici plura sunt exempla apud poetas, quæ missa facio. In uniuersum aũt cognoscendũ. Cũ quocunque

Musæus. Sententia Ouidij.

ſigno ſol coſmice oritur cuius oppoſitum Chronice oritur. Sic iudica de quinq; ſignis cum ſole de die coſmice orientibus, quorum oppoſita noctu Chronice oriuntur. Simile eſt de ſtellis fixis. D

Heliacus.

Tertius poetarum ortus appellatur Heliacus, de quo nonnihil ſupra de ortu aſtronomico diximus, hic diffuſius. Heliacus igitur ortus, qui ſolaris, eſt cum ſignum, id eſt, ſydus aut ſtella à radijs ſolis emergens incipit apparere, quam prius ſol præſentia uicinitatis uideri nõ ſinebat. Pro intellectu huius multũ conducit propoſitio octaua, primæ partis perſpectiuæ Ioan. Piſani hæc. Lucem fortem orientem ſuper uiſum & medium quædam uiſibilium occultare. Et eſt Geminus, ſcilicet, matutinus & ueſpertinus.

Ioan. Piſa.

Heliacus matutinus ortus.

Matutinus eſt cũ ſydus aut ſtella à radijs ſolis emergens incipit mane apparere in oriente ante ſolis exortum. Stellæ fixæ uicinæ zodiaco cum coniunguntur cum ſole, cõiunctione longitudinis incipiunt poſtea oriri ortu Heliaco matutino. Stellæ autem magnam habentes latitudinem ſeptentrionalem non ſic ſe habent, ſed crebro cum earum cõiunctio in longitudine cum ſole accidit, mane ſole oriente notabiliter ſolem antecedunt, quare ſupra in diffinitione ortus Heliaci matutini uerba (ſtella à radijs ſolis emergens) non debent interpretari de cõiunctione longitudinis, ſed de cõiunctione horizontali, quæ accidit quando ſol & ſtella in ortu ſolis ſimul coẽũt in parte horizontis orientalis. E Caute igitur dicit̃ in diffinitione, ſtella à radiis ſolis emergẽs. Et ergo, egregie dictũ eſt. Exempla ſunt omnes ſtellę fixæ orientes & occidentes. Item omnes planetæ, dempta Luna. Idem de ſyderibus, id eſt, imaginibus cœleſtibus. Cõtra eſt de ſtellis longe remotis à zodiaco uerſus meridiem, ubi ſtella eius gradũ ſubſequitur. Exemplum ex Ouidio ſecundo Faſtorum.

Iam leuis obliqua ſubſedit Aquarius urna
Proximus æthereos accipe Piſcis equos.

Aquarius dicitur leuis, quia eſt de ſignis repente aut tortuoſe aſcendẽtibus: uel dicit̃ leuis, quia à labore ſolis alleuiatus. Et eſt fictio poetica.

In primo metro indicat poëta ortum heliacum matutinum ipſius Aquarii, ex eo quòd ſol recedit ab eo & intrat Piſces, & mane oritur Aquarius ante Piſces & incipiunt ſtellæ Aquarii uideri ante ſolis ortum. Et hoc ueritatem habuit tempore Poetæ, quo octaua ſphæra & ultima fuere fere iunctæ, quo ad principia ſignorũ. Noſtro tempore plures ſtellæ Aquarii, prçipue in effuſione aquç, ſunt in Piſcibus. In ſecundo autẽ metro indicat occaſum heliacum Piſciũ, propter ingreſſum ſolis in eos. Cõſimile fac iudicium de ingreſſibus ſolis in alia ſigna, de quibus Poeta, quo ad ortum & occaſum heliacum: ut primo Faſtorum, de ortu heliaco Capricorni & occaſu heliaco Aquarii, ibi. F

Hæc ubi tranſierint &c.

Et tertio Faſtorum, de ortu heliaco Piſcium, & occaſu heliaco Arietis, ibi.

Hæc potes ad ſolem &c.

Et quarto Faſtorum, de ortu heliaco Arietis, & occaſu heliaco Tauri, ibi.

De duce lanigeri pecoris &c.

Et quinto Faſto. de ortu heliaco Tauri & occaſu heliaco Geminorũ in uerſibus.

At mihi pande precor &c.

Et ſexto Faſtorum, de ortu heliaco Geminorum, & occaſu heliaco Cancri, ibi.

Iam ſex & totidem luces &c.

Virgilius.

Aliud exemplum Virgilii primo Georgicorum.

Gnoſiaq; ardentis decedat ſtella coronæ.

Strabo.

Prole. lib. 3. ca. 17. noiat Gortynã & Cydonem.

De his Pli. li. 4. ca. 12. & Gortynam uocat Cortynam.

Aduerte Strabo libro primo. Cum autem (inquit) plurimę ciuitates ſint ampliſſimæ, tamen tres ac illuſtriſſimæ præcellunt Gnoſſos, Cortyna & Cydonia. Gnoſos fuit Minois regia ciuitas & habitatio. Quia filiam habuit Ariadnem nomine, quæ cũ Baccho nuberet, à Venere coronam à Vulcano fabricatã munere accepit; quæ quidem corona demum inter aſtra in parte ſeptentrionali eſt

collocata

A collocata habens 8. stellas, quarum una aliis lucidior secundę magnitudinis, nostro tempore in quarto gradu Scorpij, tempore Virgilij in 14. aut 13. Libræ die 6. uel 7. octobris. Et hæc uocatur Gnosia. Arabice Alpheta. i. corona. Tempore igitur poetę postq̃ sol peruenit ad hanc stellam & ipsam occultauit, deinde abijt in Scorpionē, orta est stella ortu matutino heliaco: Immo tota corona. Vult igitur poeta anteq̃ seminas frumenta, puta far, id est, speltam. Fac igitur ut Corona septentrionalis oriatur in corpore solido heliace, uel, & idem est, ipsa Gnosia, & probe accipies. Alpheta.

A stellis erraticis officio ephemeridū innumera colliges exempla. De Saturno Anno 1525. circiter diē sextum Martij sol ei iungit̃ in Piscibus & patitur occasum heliacū. Postea sol uelocior motu se à Saturno separat, & incipit Saturnus mane apparere ante ortū solis. Igitur. De Ioue eodem anno qui cum sole coit in Ariete die secundo Aprilis, & postea sole abeunte mane apparet, Sic de Marte suo tempore. Exempla de planetis.

B Venus cum motu tardior est sole, ut accidit circa eius regressionem, mane oritur ortu heliaco. Vt anno 1524. die duodecimo octobris fuit eorum coniunctio in uicesimo nono gradu Libræ, venere retrograda & motu tardior Sole, quare factum est Venerem tum habuisse ortū heliacum matutinū, quem seruabit usque in Augustum fere Anni uicesimi quinti. Idem sume iudicium de Mercurio.

Luna autem nūquam habet ortum matutinum. Quia semper Sole uelocior est & peracta coniunctione recedit à sole secūdum signorum consequentiam, quare post solem oritur: Igitur. Ortu matutino Luna caret.

Ortus heliacus uespertinus est, cum stella à radijs solis emergens incipit uesperi apparere in occidente post solis occasum. Et is ortus nunquam usuuenit, quàm cum stella est uelocior sole. Vt nonnunquam accidit in Venere & Mercurio, in Luna semper post peractam coniunctionem cum sole. Venus enim progressiua uincit solem motu diurno in nonnullis minutis, puta uno, duobus, tribus, usque in sedecim: Quare ipsa sua uelocitate se soli iungit: Et post à sole secundum signorum ordinem abit. Et post occasum solis apparet supra horizontem, & facit ortum heliacum uespertinum. Gratia exempli. Anno 1525. C circiter diem primā Augusti accidet coniunctio solis & veneris. Postea uelocitate motus segregat se à sole secundum signorū sequelam & post solis occasum subsequitur solem & apparet ortu heliaco uespertino. In quo quidem ortu durat usq; in Maium anni 1526. Quotiescumque igitur Venus progressiua cum sole coit, post uespertinū ortum ingredietur. De hoc ortu loquitur Virgilius in Bucolicis Ecloga decima cum inquit. Ortus heliacꝰ uespertinus. Virgilius.

Ite domum saturæ, uenit hesperus, ite capellæ.

Hæc enim stella uespertina noctem aduenire denuntiat. De utroque ortu veneris matutino & uespertino, loquitur DEVS ad Iob capitulo tricesimo octauo sic. Nunquid produces luciferū in tempore suo, & uesperum super fines * terræ consurgere facies? Vbi Thomas Aquinas ad propositum sic scripsit. Nūquid produces luciferum, id est, venerem mane apparentem, in tempore suo id est, in determinato tempore, quia hæc diuersitas certo tempore contingit. Et uesperum, id est, eandem venerem sero apparentem, super filios terræ consurgere facies. Contuendū. Hic Plinius lib. 2. ca. 8. de venere sic scriptū reliquit. Infra Solē ambit ingens sydus appellatū veneris, alterno meatu uagū, ipsisq; cognominibus æmulū solis & Lunę. Pręueniēs quippe & ante matutinū exoriēs Iob * alij filios. Thomas Plinius.

luciferi nomen accipit, ut sol alter, diemque maturans. Contra ab occasu refulgens nũcupatur uesper, ut prorogans lucem, uicemque Lunæ reddens. Quam naturam eius Pythagoras Samius primus deprehendit. Hæc Plinius. Venus cum solem antegreditur, testibus Cleomede primo Meteoron & Tullio libro secundo, de natu. Deo. Latine nominaẽ lucifer à Græcis φωσφόρος & ἑωσφόρος .i. orientalis uel matutinalis. Cum autem subsequitur solem occidentem nominatur Vesper, uesperus, hesperus, id est, occidentalis, à uetustis Vesperugo & uespera. De Mercurio idem est iudicium & quandoque ter contingit in Anno: puta Anno memorato die 29. Ianuarij cõiungitur Mercurius soli, & postea quia progressiuus accelerat motum supra solem & init ortũ heliacum uespertinum. Dein 20. die Maii iterum soli iungitur ingrediturque ortum heliacum uespertinum. Rursus 9. die Septembris coit cum sole & subsequitur ortus heliacus uespertinus. Sæpius enim in Anno Mercurius suo motu uincit solem ab uno minuto in 56. ferme. Luna post unamquamque coniunctionem cũ sole afficitur ortu heliaco uespertino. Exempla sunt facilia, transeo. In summa tantũ his tribus stellis. s. Veneri, Mercurio, & Lunæ accidit ortus heliacus uespertinus. Quia non sequitur, hæc stella apparet noctu post solis occasum in occidente supra horizontem, igitur habet ortum heliacũ uespertinum. Omni enim nocte serena uidentur stellæ plurimæ fixæ, q̃ post solem occidunt & nominantur occidentales & uespertinæ, minime tamen afficiuntur ortu heliaco uespertino, quia non emergunt (ut docet diffinitio) è radijs solis uelocitate sui motus secundum signorũ consequentiam, sed sol easdem iamiam adire per coitum sese uicinat. Idem est iudiciũ de tribus planetis Saturno, Ioue & Mercurio. Anno enĩ 25 per Ianuariũ & partẽ Februarij noctu apparebit Saturnus in occasu supra horizontem, & diceẽ occidentalis & uespertinus, sed ortũ heliacum uespertinũ nõ habet. Item Iuppiter per Ianuariũ & Februarium & partem Martij apparebit in occidente &c. ut supra de ♄. Idem accipe de ♂ ad finẽ anni iam memorati. Hactenus de ortu. Nũc de occasu dicendum, de quo in primis hanc Lectores sumite formulam.

Cleomedes. Tullius.

Tribus solum planetis est ortus uespertinus heliacus.

D

E

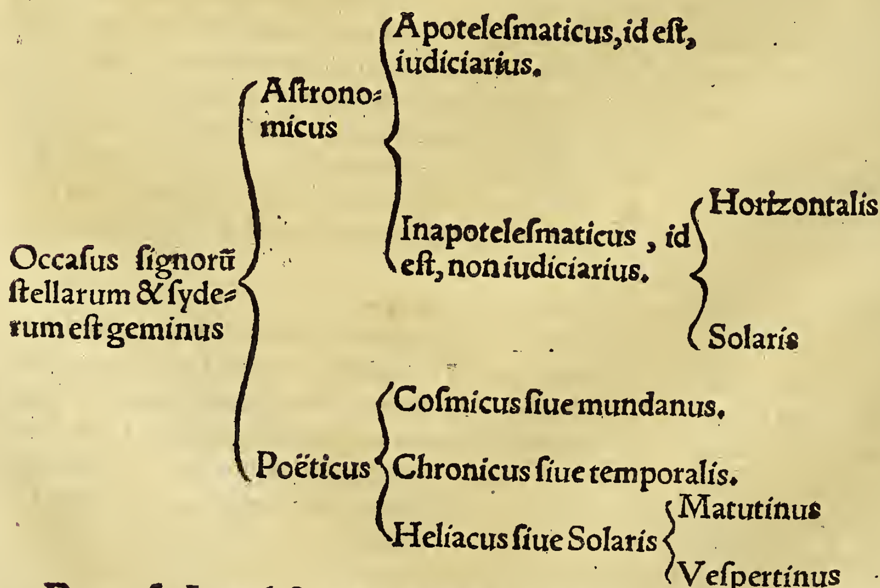

F

Occasus apotelesmaticus.

De occasu Apotelesmatico, hoc est, Iudiciario qui in septimo domicilio semper inuenitur. De quo plura apud Iuli. Firmi. libro 5. capi. 1. Vbi de Libra existente

A stente in occasu, id est, in domo septima alicuius geniturę, sic scribit. Si in Libra fuerit inuentus occasus uitam in domo regia assidua conuersatione decernit, aut in publicis actibus constituit. Erit tamen natus uitæ ex quadam inæquali parte mutabilis, ita ut felicitates omnes semper infelicitas subsequatur, ac prosperitates infortunium, atque aliquando ex ultimo dignitatis gradu, ad infimum, caduca humilitate, reuocetur. Nam omnem eius claritatem inuidiæ liuor impugnabit &c. Et idem de Scorpione in genitura quapiam in occasu inuento, sic. Si occasus in scorpione signo fuerit inuentus faciet in omne uitæ cōuersatione cordatos, procurationis officio alienos nutrientes, & qui uxorem primā interuentu mortis amittant. De reliquis signis in occasu collocatis eundem legito. Inapotelesmaticus occasus qui uere astronomicus appellatur duplex est. Horizontalis, & est descensio uel depressio signi, syderis, aut stellę sub horizōte siue sit de die siue de nocte. Et de 12. zodiaci signis tam in sphæra recta quam obliqua aliqua recta occidunt, id est, habent occasum rectum, aliqua obliquū uel pronum, de quibus supra diximus in duabus tabellis. Canon, in sphæra obliqua signa recte orientia, occidunt obliquè, & contra obliquè orientia cadunt recte. De quibus supra in metris.

Libræ.

Scorpij.

Occasus inapotelesmaticus horizontalis.

Canon.

Recta meant, obliqua cadunt &c.

B Alter est occasus solaris, quando stella aut sydus propter solis uicinitatem tegitur. i. uisui occultatur: de quo Ptolemæus Dictio. 13. Alma. quantū ad quinque planetas ♄, ♃, ♂, ♀ & ☿ determinant, de quo latius infra dicemus. Poëticus occasus quemadmodum ortus triplex est. Primus cosmicus siue mundanus, & est depressio siue descensio signi, syderis, aut stellæ subter horizontem occidentalem de die. Exempla de signis zodiaci. In quocumque signo sol oritur cosmice, eius oppositū occidit cosmice. i. proprie, estq́ principalis uel antenomasicus: & quæ signa de die cosmice oriuntur, eorundem opposita cosmice occidunt. In omni die naturali omnibus habitatoribus septem climatum sol semel occidit cosmice. De quo apud Poëtas plurimę periphrases. Virg. 3. Aenæi.

Solaris.

Poeticus occasus cosmicus

Virgilius.

Sol ruit interea & montes umbrantur opaci.

Et idem in Buco. Eclog. prima & alloquitur Tityrus Melibœum.

—Iam summa procul uillarum culmina fumant
Maioresq́ cadunt altis de montibus umbræ.

Et Ouidius secundo Metamor.

Ouidius.

Pronus erat Titan, inclinatoq́ tenebat
C Hesperium temone fretum.

Et alia multa. Exempla de syderibus. i. imaginibus sole existente in sagittario: Sydus Geminorum, quod hodie fere totum est in cancro occidit cosmice, id est, tempore diurno. Sic sole tenente sagittarium imago Cancri occidit cosmice.

Ex his facile accipies exempla de particularibus stellis, ut sunt capita Geminorum. Asini 2. in Cancro. Exemplum Virgilij de Pleiadibus primo Georgi.

At si triticeam in messem, robustaq́ farra
Exercebis humum, solisq́ instabis aristis
Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur,
Gnosiaq́ ardentis decedat stella coronæ
Debita quàm sulcis committas semina &c.

Tempore Virgilij sol intrauit scorpionem circiter 24. aut 25. diem Octobris: Nostro tempore (tabella indicante) die 14. eiusdem mensis, scilicet, in die Calisti papæ. Supra reduximus Atlantides, id est, pleiades ad tempus poëtæ, hoc est, ad 1. & 2. grad. Tauri, aut circiter. His habitis cognoscendū est. Cum poeta dicit Eoæ Atlantides, id est, orientales, non est intelligendū eas à natiuo loco

Quare Atlantides dicantur orientales.

fuisse orientales. Nam Atlas Mauritaniæ rex dictus Maximus fuit Pleiadũ pater. Is nõ habitauit in oriente sed in Africa, quæ in occidentẽ (testibus Geographis) uergit. Cuius pars est Mauritania. Quare Franciscus Capuanus exponit hic (Eoæ) aduerbialiter, id est, cosmice uel dietim, id est, de die. Et ordinat uersum sic. Atlantides, id est, pleiades abscondantur tibi eoè, id est, cosmicè. Nõ ambigo hanc expositionem plurimis displicere. Quare Astronomicam affero, hanc. orientalis dicitur stella posteaquam sol se ab ea separauerit (quia ante solem exoritur) usque in oppositionem eius cum sole, qua completa dicitur occidentalis, eo quòd ante solis ortum apparet in occasu: Melius dixerim, quia occidũt post solem: Hoc facile per tres planetas superiores declarari potest, Ephemeridibus id indicantibus. Sic de Atlantibus sciendum est, quæ post cõiunctionem solis usque in oppositionem dicuntur orientales, quia ante solem oriuntur, & ita manent orientales usque in oppositionem perfectam, postea dicuntur occidentales. D

Franciscus Capuanus.

Seminũ tempora.

Quòd in satione robustorum seminum oppositionem solis cũ pleiadibus, minutiorum uero cõiunctionem poeta eligere docet, ratione physica probari potest, per quandam similitudinem solis & Lunæ temporis coniunctionis & oppositionis eorundem. Transeo.

Virgilij uera interpretatio

Non est Poeta intelligendus hic, quasi uero, ut inquit E

(Robusta semina terræ)

cõmendanda sint pro omni occasu cosmico Atlantidum. Sole enim possidente Leonem Atlantides cosmice occidũt, & tamen eo tempore ardentissimo nemo, nisi mentis inops, semina iactat. Neque de virgine, neq; de omnibus Libræ partibus poeta loquitur. Sed de eo tempore quo sol uicinus est oppositioni Pleiadum, puta tempore Poetę, quo sol fere stetit in principio scorpij è regione Tauri. Sole igitur oriente in biduum uel triduum Atlantides adhuc occidunt cosmicè. Nec in diuersum eunt Ouidius supra, & hic Virgilius, in eo quòd Ouidius asserit, Pleiades in autumno oriri, cõtrà Virgilius eo tempore easdem occidere. Virgilio enim occidunt cosmicè, Ouidio oriuntur chronicè: Quod optime accidere potest eodem die, differenter tamen. Quia cosmicus occasus est respectu temporis matutini. Chronicus uero ortus respectu uespertini. Fac periculum cũ instrumento. Poeta noster, in summa, id uoluit. Postquã sol suo motu ad oppositionem signi Tauri uenerit, seminanda sunt robusta semina. Quia tunc id signũ in quo sunt Atlantides, sole in Scorpione oriente, occidit cosmice. Et hoc summam habet ueritatem, & certum est Atlantides, occidere à principio cosmicè post chronicè. Enimuero signum oppositum signo, in quo est sol præcipuè & principaliter, occidit cosmicè. F

Ouidius. Virgilius.

Signũ chronicè oritur, & cosmicè occidit eodem die.

Occasus Chronicus.

Occasus chronicus est descensio siue depressio signi, stellę, aut syderis subter horizontem occidentalem de nocte, id est, post solis occasum. Exempla de signis. Canon. Id signum, quod cũ sole cosmice oritur, chronicè occidit. Versus. Chronicè descendit signum quod cosmicè surgit.

Esto sol in principio sagittarij, uesperi post solis occubitum signum noctu descendit, igitur chronicè. Similiter alia quinque quæ sequuntur, scilicet, Capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, Taurus. Exempla de syderibus. Nostro tempore imago Sagittarij, habens triginta & unam stellas, est fere tota in Capricorno supremi mobilis, sole tenente Sagittarium occidit Chronicè: quia noctu post occasum Solis. Idem de sydere Capricorni habente uiginti octo

stellas

A stellas quarum pars maior est in Aquario, & sic de cæteris. Inde facile concludes exempla de stellis. Vt est stella sagittæ, stella arcus, stellæ capitis sagittarij &c. stellæ cornuum, capitis, uentris & caudæ Capricorni. His adijcio exemplum Lucani quarto Pharsa. hoc.

Nobilium mentes iuuenum cum sydera cœli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent, flexoque Vrsæ temone pauerent,
Iidem cum fortes animos præcepta subijssent
Optauere diem nec signis uergere ponto
Tunc erat astra polus, nam sol Ledæa tenebat
Sydera, uicino cum lux altissima Cancro est
Nox cum Thessalicas urgebat parua sagittas.

Id est, sagittariũ. Nam Chiron Centaurus qui præceptor fuit Achillis, in Thessalia medicinę præcepta docuit, & antiqui finxerunt eũ sagittarium signũ zodiaci. Sole existente in Geminis in gradu 20. uel 25. uel 26. sagittarius uel maior eius pars occidit de nocte, & nox tunc est breuis ob id quòd dies est fere longissimus, & quia curta nocte oriuntur signa obliquè orientia, puta Capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, Taurus & pars Geminorũ, igitur nox est curta.

B Occasus Heliacus aut solaris est, cũ prius sydus aut stella uideretur, solis uicinitas haudquaquam uidere sinit. Vt accidit in omni cõiunctione solis cũ Luna & planetis alijs ac etiam stellis fixis circa zodiacũ existentibus. Item omne zodiaci sydus quod sol intrat heliace occidit. De quibus supra ex libris Fastorũ de ingressu solis de signo insignũ. Et est duplex Matutinus & Vespertinus. Matutinus occasus heliacus est cum stella radios solis ingreditur quæ prius cũ uideretur propter accessum ad solem mane occultari incipit: ut sunt Venus & Mercurius directi & Luna tantũ. Venus enim progressiua, cum se soli propter motus uelocitatem coniungit, occidit occasu matutino, quia ante solis exortũ mane in oriente obtutibus sese ingerit, postea appropinquando soli disparet & tandem se soli iungit per ueram coniuniunctionem & omnino aliquamdiu latet. In exemplo. Anno gratiæ 1525. circiter festum Ioan. Baptistæ Sol tenebit 10. gradũ Cancri, Venus. n. eiusdem signi: apparebit igitur mane Venus ante solis exortum in oriente, postea per plures dies Iulij latebit, & prima die Augusti soli cõiungetur. Mercurius uero cum directus longe à sole abest puta 20. gradibus 21. 22. 23. 24. usque in 28. mane (etsi propter eius paruitatem difficile se uisui ingerat) mane solẽ antecedens apparet, postea deperit. In exemplo. Anno 1524. in die natalis Christi, sol in 18. gradu Capricorni. Mercurius in 20. sagittarij præcedit solem 24. gradibus, postea in Ianuario sequente occultatur & 29. de eiusdem soli coniungitur. Luna ante coitum cum sole biduo aut triduo mane apparet, post perditur & se soli iungit Gratia exempli Anno futuro 24. circiter diẽ 22. Decembris. Luna mane uidebitur deinde soli uicinans 24. perditur & 25. die natalis Domini mane soli coniungitur.

C

Occasus heliacus.
Hæc diffinitio est satis restricta, ut supra proximè annotauimus.
Occasus matutinus.
Veneris matutinus occasus.
Mercurij occasus matutinus.
Lunæ matutinus occasus.

Vespertinus occasus Heliacus est, cum signum, sydus aut stella solis radios ingreditur, propter accessum eius ad solem, uel solis ad eam, uesperi post solis occasum incipit occultari. Exempla de ipsis signis ex prædictis sunt nota. Quod enim signum sol ingreditur, id afficitur occasu heliaco uespertino. Quia antea post solis deciduum uesperi uidebatur in occidente & postea propter solis accessum incipit latere. Idem intellige de signorum imaginibus: De stellis erraticis & fixis exempla sunt facillima. Luna aũt occasum uespertinum nõ habet quia non accedit ad solem sed recedit. Vnum Virgilij supra ex primo Georg. nondum expositum repetam. Id.

Vespertinus occasus heliacus.

D

Duo cœli canes. Procyō minor

—Et aduerſo cedens Canis occidit aſtro.

Aduerte duos in cœlo eſſe Canes. Vnus procyon Græco uocabulo, πρὸ .i. ante, uel πρὸς, id eſt, præ aut πρότερος, id eſt, prior & κύων ſeu κυνός canis, id eſt, prior canis. Quia aliū præcedit, quare antecedens dicitur, & minor. Habet enim dumtaxat duas ſtellas: & nil facit ad propoſitum. Porrò Plinius lib. 18. cap. 28. dicit, quod apud Romanos non habet aliud nomen, niſi caniculam hanc uelimus intelligi, hoc eſt minorem Canem. Canis alius, eſt maior, qui proprie appellatur Canis: in ſe recipit ſtellas 18. Vna quæ in eius ore eſt fulgentiſſima & in ultimo luminis etiā uocatur Canis, Syrius & canicula. Arabice Alhabor. Syrius ut Hygino & cōmentatori ſiciliensi placet, propter flammę candorē, quod huiuſmodi ſit ut præter cæteras lucere uideaī ad ſtellā Syrium, quam cū ſol acceſſit duplicatur calor ipſius & languore afficiunī corpora humana. Hanc latini caniculam uocant, quia quamdiu ſol in ipſa eſt peſtifera eſt. Id ſatis indicat Plinius lib. 2. ca. 40. Inquiens. Nā caniculæ exortu (intellige quo ad uiſum) accendi ſolis (uapores .i. calorē ſolis in caniculæ exortu augeri) quis ignorat? cuius ſyderis effectus ampliſſimi in terra ſentiunī. Feruent maria exoriente eo, fluctuant in cellis uina, mouentur ſtagna. Orygem appellat Aegyptus ferā, quam in exortu eius cōtra ſtare & cōtueri tradit, ac uel ut adorare cū ſternuerit. Canes quidē toto eius ſpatio maxime in rabiem agi, nō eſt dubiū. Accedit idem lib. 14. ca. 18. his uerbis. Vina in apothecis canis exortu mutantur quædā, poſteaq̄ reſtituuntur ſibi. Et idem libro 18. ca. 28. Deinde poſtridie fere ubiq̄ cōfeſſum inter omnes ſydus indicabis, quod canis ortum uocamus, ſole primam partem Leonis ingreſſo. Hoc fit poſt ſolſtitiū 23. die. Sentiunt id maria & terræ, multæ uero & feræ. Nec id latuit Lucanum 10. Pharſaliæ.

Canis maior ſydus. Canis ſtella ſingularis. Syrius aut ſyrion. Canicula. Alhabor. Plinius. Lucanus

E

Rapidos (inquientem) qua Syrius ignes
Exerit.

Syrius enim exerit emittit uel aperit rapidos ignes .i. uiciatos, uel ad furorem incitantes ignes .i. calores, uel exerit .i. extrahit: duplicato enim calore corpora diſſoluunī & uaporantur. Quo fit ut canis morbis corpora afficiat. Quare diebus Canicularibus moleſtæ ſunt purgatiōes. Quod poeta paucis indicat cum dicit: aduerſo aſtro, id eſt, noxio peſtifero. Scito quod Oryx, orygis penultima correpta (ut ex libro de natura rerū colligitur & ex Plinio libro 8. cap. 53. & libro 10. cap. 73.) eſt beſtia de genere caprarū magnitudinis hirci, cui ex parte eſt ſimilis, uillum habens ſub mento, cuius uilli contra naturam aliorum animaliū uertuntur uerſus caput. Plinius ait, Orygem perpetuo ſitientem Africa generat, ex natura loci potu carentem, cū mirabili modo ad remedia ſitientium. Namq̄ Getuli latrones eo durāt auxilio, repertis in corpore eorū ſaluberrimi liquoris hauſtu ueſicis (hactenus Plinius) dictarum beſtiarū infuſo pro parte modica utuntur. Hæc beſtia (ſicut Aegyptij tradunt) in exortu caniculæ naturaliter tripudiare uidetur, compage corporis eius uiſibiliter ſentiente, quod imber & frigus abijt, inſtentque uapores igneī caloris ut ueſtiatur terra floribus, herbaſque proferat & fructus. Eſt autem impatiens frigoris: Vnde nec frigus nec niues facile ſuſtinere poteſt. Ex his palàm eſt, quod Plinius eſt mendoſus in uerbo cōtriſtari, ſed legendum eſt contra ſtare. Neque legendum eſt cum ſtertuerit, id eſt, poſt longam dormitionem euigilauerit, ſed ſternuerit. Teſte enim Ariſtotele, caprarum genus eſt ualde uigil naturaliter, parum enim dormit & de facili excitatur. Legendū eſt igitur cum ſternuerit. Ille ſane obtutus eius in caniculam defixus, ſternutationem mouet. Et hæc fera uidetur ſydus adorare cum ſternuerit. Sternutatio enī inflato eſt, quæ à pectore exurgens totum caput concutit. De ea fera ſcribitur Deuteronomii decimo quarto, & numeratur inter animalia munda, Iudæis ad

Oryx. Author de natura re. Plinius

F

Plinius emendatur. li. 11. c. 40. Caprarum genus. Sternutatio. Deutero.

A esum cōcessa. Esaiæ 51. numeratur inter animalia immunda, ubi dicitur. Filij tui proiecti sunt, dormierūt in capite omnium uiarū sicut oryx illaqueatus. Sed me iudice, Oryx æquiuocū est, & in Esaia significat glirē qui somno magno sopit. Sat est. Pro intellectu Virgilij notanda sunt Plinij uerba lib. 18. ca. 29. hæc. 4. Calend. Maij Canis occidit sydus & p se uehemens, hoc est 28. die Aprilis. Eo die, tempore Plinij, fuit sol in Tauro circiter septimum gradū. Imago autem Canis in Geminis. Et Canis stella in ore, teste Ptole. dict. 8. circa 17. aut 18 gra. Geminorū. Reduc igit in instrumento Canem, potissimū stellam Canem, Syriū aut Caniculam in locū quo tpe Plinii stetit, puta circiter 17. aut 18. Geminorū, locatoq; 7. gradu Tauri in horitzonte occidentali. Est quidē Canis stella supra horizontem sed in Italia uisui subtrahit, qui preteritis diebus post solis occasum apparebat. Occidit igit occasu heliaco uespertino ex eo, φ sol ad stellā accedit. Vult igit Poeta minora semina terræ cōmittenda quando sol ingressus est Taurū. Et quando Canis cedens, id est, incedens aduerso astro, id est, noxio aut pestifero astro, hoc est, Canis ipse qui est noxiū astrum nō semp sed tunc cum occidit occasu heliaco

Oryx.

Intellectus me trorū Virgilij.

B uespertino. Vel sic & melius. Cum Canis, id est imago Canis, cedens, id est, incedens aduerso astro, id est, cū Syrio noxio astro occidit occasu heliaco, id est, non uidetur à nobis post solis occasum. Nō intellige φ Canis incedat suo motu uersus solem & eiusmodi incessu incidat in radios solares patiendo occasum heliacum uespertinū. Sed contrà sol uelocitate sui motus incedit uersus Canem habentem aduersum astrū & eundem reddit nobis inuisibilē. Hæc expositio consentanea est dictis Macrobij libro primo de somnio Scipionis. Postea sol indies propius accedit ad Canem, quare magis latebit. Tandem cum sol 27. uel 28. gradum Cancri adierit, quod tempore Plinij fere usuuenit 10. uel 11. die Iulii, fit cōiunctio horizontalis solis & Canis. Dein recedit sol à Cane secundum signorum ordinem & incipit Canis modicum oriri, licet non uideatur, & deinceps plus oritur. Vt supra dixit Plinius in §. Deinde postridie &c. Et ita augetur ortus Canis usq; dum mane ante solis ortum apparet, & dicitur exortus Canis: de quo supra in capitulo Plinii. Iam caniculæ exortu. De his ortibus & occasibus hæc sunt carmina incerti tamen authoris.

Macrobius.

Cosmicus est ortus cum sol emergere quærit,
 Ipsius oppositum lapsus ad ima gerit.
Chronicus est lapsus cū sol in uespere tabet. (id est, deficit, id est, iam occidit)
 Illius oppositum Chronicus ortus habet.
C Heliacus signo datur ortus sole remoto
 Illius occasum proximitate noto.

Verum in hoc exercitio candidus Lector tertium canonem minimè negligat qui incipit. Postremo summopere aduertendus est locus &c. Instrumentum enim, puta sphæra materialis aut sphæra solida, rectificandū est secundum latitudinem loci ad quem scriptor aut poeta stylum direxit. Vt si optas experiri ortus & occasus ad Italiam, uerificabis instrumentum ad latitudinem. 42. aut 43. graduum, si ad Atticam ad 37. Si ad Aegyptum ad 28. 29. 30. & sic de reliquis. Id facile addisces ex opere Geographico Ptolemæi. Quòd si hunc canonem neglexeris decipies crebro teipsum & alios. Hi ortus & occasus poetici dicuntur, quòd poetæ illis frequentius utantur. Iccirco nihil mirum uideri debebit, si poetarum, adducendo carmina eorū, hoc in loco in réque sua, sumus plurimum suffragijs usi. Ouidius libro Fastorum præ alijs de his tractat rebus. In summa de ortu & occasu duodecim signorum zodiaci & partium eorundem de Lyra, corde Leonis, Delphino, Boote, Coruo, Pegaso, Corona, Pleiadibus, Hyadibus, Cane, Orione, Aquila. Longam profecto fecimus in hoc tractatu

De usu Poetarum.

Summarium Ouidianum.

Excusatio digressionis.

digressionem. Nectamen (ut speramus) inutilem. Nouitijs enim Plinianos libros adeuntibus nonnihil suffragij (ut debemus) præstare uoluimus. In quibus plura sunt capita de ortibus & occasibus tractantia, præcipue uolumine secundo & decimo octauo. Summatim ex Plinio de ortu & occasu stellarum Erraticarum, & duodecim signorũ nihil, demptis Cancro, Libra, Scorpione & Piscibus. Sed de his plura, scilicet, de ortu & occasu Aquilæ, Arcturi siue Bootis, canis minoris, qui Procyon uocat, canis maioris, Coronæ & fulgentis eiusdem, cordis aut pectoris Leonis, Delphini, Fidiculæ, Hœdorũ, Hyadum, Orionis & gladii eius, Sagittæ, Vergiliarũ, Capellæ, Spicę, Vindemiatoris, & cõmissuræ Pisciũ. D

Summariũ Plinianum.

Sũma totius capitis.

Titulo capitis plusq̃ satis exposito, ad caput ipsum accedo. Quod in summa hoc habet. Quinque paralleli de quibus supra abunde est dictum, diuerso modo se habent respectu diuersorum horizontium, quo ad apparere & delitere, hoc est, quo ad arcus eorũ supra & subter horizontes. Aliter enim (ut paucis dicatur) se habent in sphæra recta aliter in obliqua siue decliui. In recta siquidem, iuxta Græcorum sententiam, nõ omnes quinque reperiuntur, ex quo in ea omnia astra oriuntur & occidunt, desunt duo circuli, scilicet, septentrionalis & antarcticus, quorum officium est, aut astra perpetuò apparentia aut perpetuò delitescentia continere. In sphæra autem obliqua secundum uarias latitudines, uariantur & hi circuli iuxta portiones alias subter & supra horizontes existentes, ex quibus uariẹ dierum artificialium & noctium quantitates cõcluduntur. E

Parallelorum [illegible]

De horizonte & æquinoctiali in duplici sphæra.

Annotandum igitur, quòd in omni sphæra, hi duo circuli æquinoctialis & horizon, sese mutuo secant in duas partes æquales, quare cum sol ad æquinoctialem peruenerit, inducit æqualitatem diei & noctis in omni terra. Quia medietas circuli quam sol ibidem describit sic se habet, q̃ eius altera pars est supra terrã, & altera pars subter. Est enim regula, cum duo circuli æquales sese secant semper per æqualia secant. Sed æquinoctialis & horizon sunt duo circuli æquales sese secantes; Igitur. In sphæra recta omnes circuli æquinoctiali utrinq̃ æquidistantes, numerando etiã 192. à principio capricorni in principiũ cancri, & à cancro alios 192. in principiũ capricorni sic se habent, q̃ eorundẽ una medietas est supra terrã altera sub terra. Quare diei & noctis ęqualitas semp seruat siue sol ab Ariete in aquilonem, siue à Libra in austrũ ierit. Cõtra in sphæra obliqua sol ab exordio Arietis in septentrionẽ uergens, maior portio circulo-

Regula.

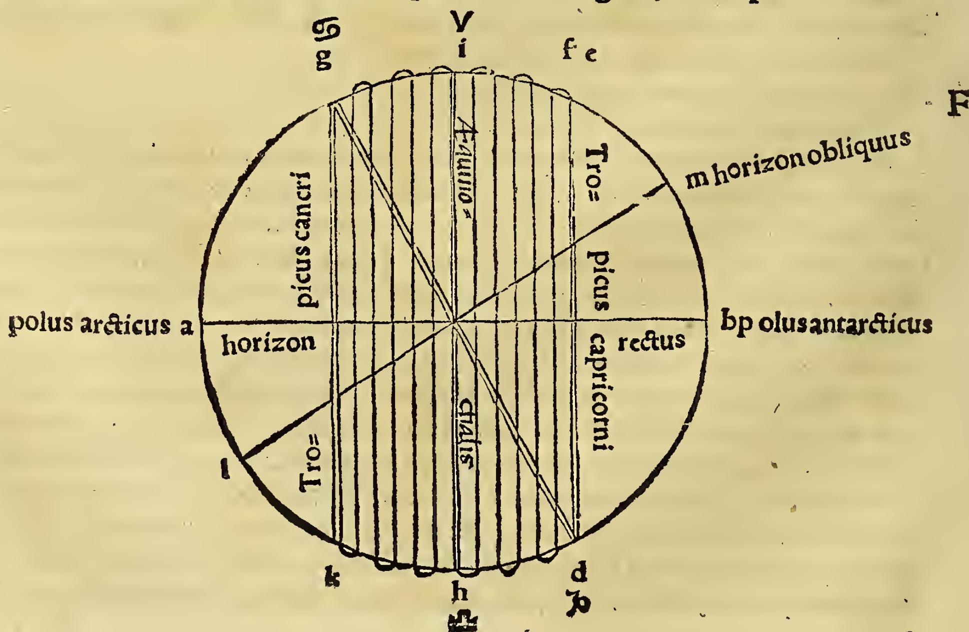

F

rum ab

A rũ ab eo deſcriptorũ eſt ſupra horizontẽ & minor ſubter: Quare dies maior nocte cõcluditur. A Libra uero ſol in auſtrũ pergens circulos deſcribit quorũ maior portio ſub horizonte, minor ſupra: quare noctes dies excedunt. Harum rerũ oĩm ocularis demonſtratio fit, aut ꝑ organũ ſphæræ mundi, aut in plano facile & pulchre. In hoc capite Proclus pręcipue determinat de ęquidiſtantibus in ſphæra obliqua, rectã uix digitulo attingẽs. Et quia Gręcus fuit gręcorũ loquit̃ more de duobus circulis minoribus polaribus. In ſententia ſic. Septentrionalis circulus quem nos arcticũ, borealem & Aquiloniũ appellamus, totus eſt ſupra horizõtem (intellige de his qui in ſeptentrionẽ ſedes poſuere). Huius officium eſt aſtra & ſydera perpetuo apparentia diffinire. E regione Antarcticus circulus aut Notius, Auſtrinus, meridionalis nominatus, totus ſub horizõte latet: Horum fac periculum in ſphæra. Dein Proclus in uerſiculo, ſolſtitialis autem Tropicus, proſequitur de tropico ſolſtitiali, quem nos circulum ſolſtitij æſtiui, Tropicum ſeptentrionalem, æſtiuũ, & Cancri uocamus, qui in omni tractu uerſus ſeptentrionem ſic ſe habet: Quod maior eius portio ſit ſupra horizontem, B minor ſubter: Quare dies quos Sol ſuper his deſcribit longiores ſunt noctibus. Et creſcit dies maximus de minuto in minutum, de hora in horam, à prima latitudine unius gradus uſq; in latitudinem 66. graduum & 19. minutorum tempore Procli, noſtro autem in 66. gradus & 30. minuta. In qua dies artificialis cõplectitur 24. horas præciſe & uocat̃ unus dies continuus. Qui in ſequentibus latitudinibus in plures dies continuos creſcit. Quemadmodum ſupra habitũ eſt.

Vt figura prę cedens habent. Septentrionalis circulus.

Solſtitialis tropicus.

Huius circuli officium ſecundum Græcos eſt determinare diem maximum æſtiuum. Et ponit author duo exempla. Vnum de ſua habitatione. Alterũ de Rhodo. Scito Proclum ſcripſiſſe ad Græciam eiuſq; latitudinem. 41. graduũ, cum qua quadrat ſua tropici diuiſio in 8. partes, & cum nulla alia ſiue maiori ſiue minori. Eſt autem Macedonia huic latitudini ſubdita. Teſtis eſt Ptolemæus in tabula inſigniorum regionũ & prouinciarum chartæ uniuerſalis Geographiæ. Et idem lib. 3. cap. 13. & Tabu. 10. Europæ. Diuidit igitur Proclus, pro maximo die eliciendo, Tropicum ſolſtitialem in 8. partes æquales, de quo ſic diuiſo, affirmat tres partes continuo eſſe ſub horizonte & quinq; ſupra. Et bene dicit. Fac huius rei periculum diſtribuendo hũc Tropicum in octo partes æquas, ſphæraq; rectificata pro latitudine 41. grad. & uidebis ueritatem. Ex hac partitione author proclamat diem longiſſimum in ſua habitatione habere horas 15. C & noctem 9. Quod ſic probatur. Omnis dies artificialis cum ſua nocte complectitur 24. horas æquales, & ter octo faciunt etiam 24. quare tribus horis cedit una pars de circulo in 8. diſtributo: Et ex conſequutione quinq; partibus reſpondent 15. horæ, diei maximi menſura, & tribus partibus nouem, nocti breuiſſimę aptandę. Ecce uenatio maximi diei & minimę noctis pro habitatione authoris. Et probat idem dictum ſuum authoritate Arati, qui Phœnomena conſcripſit. Duos legimus Aratos, alterum ducem Sicyoniæ regionis Peloponneſi. Cuius ciuitas inſignis Sicyon. De utriſq; Ptolemæus lib. 3. ca. 16 Tabu. 10. Europæ. Et Sicyon pro ciuitate apud Plinium & Strabonem. Aratus igitur Sicyonius uir admodum potens in patria ſua, tyrannis maxime infenſus, de quo alibi plura: nihil facit ad propoſitum. Alterũ Aratum legimus poetam uerſificatorẽ, philoſophũ, Aſtronomũ & medicum doctiſſimum. Natus ex Athenodoro patre & matre Lenodora, ex Sole urbe Ciliciæ, de qua Ptolemæus lib. 5. ca. 8. Tab. prima Aſiæ. Nunc Pompeiopolis appellata. Vnde Aratus dictus eſt Solenſis à Solis ciuitate. Vixit cum Antigono rege Macedoniæ & Phila uxore eius familiariter. Floruit 124. Olympiade, ante Chriſtum incarnatum circiter 282. annis. Hic inter cætera Græce ſcripſit ad Macedoniam Phœnomena, quæ à Ci-

Tropici ſolſtitialis officium

Macedonia. Ptolemæus

Duo Arati. Aratus dux.

Aratus Solenſis.

Sole ciuitas quę Pompeiopolis

cerone & Germanico Cæſare in Latinum conuerſa ſunt. In quibus de tropico D
ſolſtitiali ita loquitur.

Thomas Linacrus Britānus interpres.

τοι μὲν ὅσον τε μάλιστα δι' ὀκτὼ μετρηθέντος
πέντε μὲν ἔνδια στρέφεται καθ' ὑπέρτατα γαίης
τὰ τρία δ' ἐν περάτῃ. θέρεος δ' ἐν οἱ τροπαί εἰσιν. Quos Thomas Linacrus Britannus interpres Procli ſic Latinos fecit.

Cæſar Germanicus.

Huius in octonis diſſecti &c. Vt in textu ſupra. Hæc metra (ut ferunt) antea Cæſar Germanicus in Arato ſuo ſic tranſtulit.

Hunc octo in parteis ſi quis diuiſerit orbem
Quinque ſuper terras ſemper fulgere notabit.
At tres ſub terris, breuibuſque latere ſub umbris
Hoc cancrum tetigit cum Titan orbe: timete
Aeſtatem rapidam, & ſoluentes corpora morbos.

Paucis annis elapſis, cū hæc ſcripſimus, ſic proſaicè Arati metra hęc ſunt uerſa.

Hoc ſane (quantus quantus eſt) per octo partes menſo
Quinque quidem diurna uoluuntur in ſupremis terræ
Tres uero in parte inferna. Aeſtatis autem in ipſo conuerſiones ſunt.

Hæc omnia eandem habent ſententiam, de qua iam ſupra diximus. Secundum exemplum quod author adducit eſt de Rhodi inſula. Eſt autem Rhodi, Rhodos, Rhodus inſula in Carpathio aut Lycio mari ſita, de qua plura Plinius lib. 5. ca. 31. Et Strabo. lib. 14. Diodorus Siculus lib. 6. Solinus ca. 21. Pomponius lib. 2. Ptolemæus lib. 5. cap. 2. & Tabu. 1. Aſiæ. Eſt etiam huius nominis urbs clariſſima. Sic (ut nonnullis placet) uocata à ῥόδον Græco, Latine roſa: Dum enim eius fundamentum foderetur, capulus roſæ ibidem inuentus eſt: olim dicta Ophiuſa &c. Latitudo inſulæ eſt 36. graduum. Proclus iterū uenatur Rhodiorum diem longiſſimum ex partitione alia ipſius tropici ſolſtitialis. Eundem ſane partitur in 48. partes, ea ratione, quòd 24. horæ diei naturalis conſtituunt 48. ſemihoras, uni igitur parti huius circuli ſic partiti reſpondet ſemihora. Et de eo circulo ſunt continuo 29. partes ſupra horizontē diei ſeruientes, & 19. ſubter horizontem nocti dedicatæ, uigintinouem partes ſupra, faciunt uigintinouem ſemihoras, hoc eſt, 14. horas integras & ſemis, id eſt, triginta minuta. Ecce maxima diei æſtiui quantitas: 19. autem partes ſubter horizontem, faciunt nouē horas & ſemiſſem, tempus noctis minimę. Huius rei teſtis eſt Ptolemæus lib. primo Geogra. ca. 23. in hæc uerba. Decimum (intellige parallelum) horis duabus & ſemis differre (intellige faciamus à die æquinoctialis) diſtantem gradibus triginta & ſex, hicque per Rhodū deſcribitur. Ad idem iam ſupra lib. 5. ca. 2. &c. F

(Margin: Rhodi. Plinius. Strabo. Diodorus Sic. Solinus Pompo. Ptolemæus. E)

Poſſem & ego alia plura exempla citare. Puta ubi latitudo eſt 49. graduum dies maximus eſt 16. horarum. Hūc ſic uenor. Diuidatur tropicus ſolſtitialis in ſex æquales partes. Rectificataque ſphæra ad latitudinem 49. graduum continuo quatuor partes ſupra & duæ infra horizontem cernuntur. Et huius diuiſionis pars una ualet quatuor horas, conſequens eſt quatuor partes ſupra ualere 16. horas. Ecce tempus diei maximi pro illa latitudine. Et duę ſubter facientes octo horas tempus breuiſſimæ noctis. Ecce. Verum hoc negotium laborioſum eſt ualde, pro qualibet latitudine nouam excogitare huius tropici partitionem, quæ etiam non raro propter horarum minutas uix inueniri poteſt. Quocirca Latini facilius procedunt, diuidentes æquinoctialem in 360. gradus, quem Græci ſolummodo in 60. partiuntur. Et pro omni latitudine oblata eius officio maximū diem facillime inueſtigant, ſine ulla diſtributiōe tropici ſolſtitialis. Præterea ſi exoptaueris ſcire, quot partes huius tropici pro omni latitudine ab uno gradu uſque in 66. ſint ſupra & quot ſubter horizontem, imaginare

Canon de cognitione partiū tropici æſtiui ſup & ſubter horizontē.

A nare eundem tropicũ diuisum, iuxta cõmunem Latinorũ distributionem in 360. gra. Postea ab oblatã latitudinem (quod hodie facillimũ est) inquirito diẽ æstiuũ maximũ, & pro qualibet hora recipe 15. gra. æquinoctialis: quod in promptu erit, si integras horas in 15. duxeris. Quod si ultra integras horas minuta horaria habueris, pro quibuslibet quatuor minutis recipito unum gradum. Et pro uno minuto horæ 15. minuta gradus, pro duob⁹ is semigradum, id est, 30. minuta unius gradus, pro tribus minutis 45. minuta gradus. Hæc omnia in unum colligito, puta gradus integros in unam congeriem, & minuta graduũ in alteram, & habebis quot gradus & minuta ipsius Tropici sint cõtinuo supra horizontem, indicãtes diem artificialem æstiuum maximũ pro illa latitudine. Quibus sublatis à 360. gradibus, residuabis gradus & minuta subter horizontem, noctem curtissimã indicantia. Gratia exempli: Offertur mihi urbs Tubinga, cuius latitudo est 48. graduũ & ferme 40 minutorum, dies longississimus æstiuus est 15. horarum 57. minutorum: duco 15. horas in 15 gradus & procreo 225. gradus: 57. minuta horæ diuido per quatuor, & emergũt 14. gradus, quos iungo præcedentibus & colligo 239. grad. & pro uno minuto temporis residuo, recipio 15. minu-
B ta unius gradus. Proclamo igitur pro latitudine Tubingensi 239. gradus & 15. minuta de tropico æstiuo esse in horas supra horizontem. Quibus à 360. gradibus subtractis residuo 120. grad. & 45. minuta subter horizontem. Haud dissimiliter pro alijs locis & latitudinibus operaberis.

De æquatore

Sequitur. Aequator uero circulus &c.

SVpra diximus, quid æquinoctialis, quæ eius nomina, quæ eius officia aut utilitates. Et supra disseruimus & probauimus æquinoctialem horizontem in omni sphæra secare in duas partes æquales, quarum altera est supra, altera subter horizontem. Quare cum sol eundem adierit (quod bis quotannis usuuenit) fit æquinoctiũ in uniuerso orbe. Quocirca nihil habeo quod addam, præter nõnullas sententias præstantes, de æquinoctijs sonantes. Arati tralatio moderna sic habet. Aratus

At in medio amborum (quantus cani Lactis) (canis. i. candidus)
Subter terram uoluitur circulus, bipertienti similis.
In eo autem dies noctibus æquantur utrisque.

Marcus Manilius lib. 3. ca. 1. plura metra de ortu & occasu signorũ de maxi-
C mo & minimo die citans, unico uersiculo utrumq; cõplectitur æquinoctiũ, tali. Mar. Manl.
Libra, Ariesque parem reddunt noctemque diemque.

Lucanus quarto Pharsa. de æquinoctio uerno, sic canit. Lucanus.
Sed postquam uernus calidum Titana recepit
Sydera, respiciens dilapsæ portitor Helles,
Atque iterum æquatis ad iustæ pondera Libræ
Temporibus uicere dies, tunc sole relicto
Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit,
Excludit boream &c. Ouidius. 12 Cal. Apr. 21. die Martij quinquatria habuerunt finem.

Et Ouidius tertio Fastorum, de æquinoctio uerno, sic,
Tres ubi luciferos ueniens præmiserit Eos
Tempora nocturnis æqua diurna feres.

Virgilius primo Georgi. de æquinoctio autumni, Virgilius.
Libra die somniq; pares ubi fecerit horas
Et medium luci atque umbris iam diuidit orbem,
Exercete uiri tauros, serite hordea campis.

Brumalis autem Tropicus &c. D

CONtuendum, quòd is circulus ut prædiximus appellatur circulus Solstitij hyemalis, brumalis, tropicus hibernus, Capricorni, Chimerinos tropicos. Circulus uersilis Capricorni, pro omni latitudine contrario modo se habet respectu circuli Solstitialis, quot enim partibus hic supra horizontem emerserit tot ille subter horizontem supprimitur. Et contra quot partes hic habet sub horizonte tot ille supra. Inde fit quòd maximus dies unius respondet maximæ nocti alterius &c. Cuius ratio hæc est, exquo hi duo tropici æquidistant ab æquatore unus uersus septentrionem alius uersus austrum, cōsequens est quòd quantum unus eleuatur tantum alius deprimitur. Et hoc facile ex ipsis polis cōcludi potest. Quantum enim polus septentrionalis in aliqua regione attollitur supra horizontem, tantū austrinus supprimitur sub horizonte. Ex eo quòd per diametrum quæ dicitur axis mundi distant. Proclo accedit Aratus, dicens. Aratus
In austrū sol agitur: uertitur profecto ibi.
Hybernus, atque ei tres quidem circumuoluuntur superne
Octo partium, quinque uero subterraneæ uersantur. Hæc Aratus. E
Est igitur secundum Græcos huius tropici brumalis officium determinare minimum diem & maximam noctem. Per canonem uero nostrum supra expositum facillime diffinies partes huius tropici supra & infra horizontem. Transeo igitur.

Antarcticus autem circulus.

HVnc supra appellitáuimus circulum Notium, austrinum, meridionalem. Cuius officium est, secundum Græcos continere & includere astra & sydera nobis nunquam apparentia.

DE MAGNITVDINE AEQVIDISTANTIVM.

TEXTVS PROCLI.

SEd ex quinque iam memoratis circulis, quorundam magnitudines per uniuersum terrarum orbem eædem sibi constant: nonnullorum pro climatibus mutantur, alijsq́ue maiores, alijs minores circuli euadunt. Tropici enim & æquator pares per totum orbem magnitudines seruant: Arctici magnitudine euariant, cum alibi maiores, alibi minores cernantur. Quippe iis qui septentriones uersus degunt maiores septentrionales fiunt, cum polo magis in altum sublato arcticum circulum, qui horizonta contingit, necesse sit assidue maiorem fieri. His uero qui magis etiam ad septentrionem uergunt, interdum solstitialis tropicus in arcticum plane abit. Fitq́ue ut duo circuli, septentrionalis, tropicusq́ue coëant, pro unoq́ue habeantur. Adeo cum magis etiam ad septentriones acceditur, maiores solstitiali tropico septentrionales redduntur: nec finis donec eo uentum sit, ubi polus supra uerticem conspicitur: septentrionalis in horizontis locum cedit, eique in mundi rotatu coniungitur, æquatoris plane magnitudine: Fitq́ue ut tres circuli, septentrionalis, æquator, & horizon eundem situm positumq́ue obtineant. Rursus autem ijs, qui ad austrum habitant, poli humiliores fiunt, septentrionales uero circuli minores: Finis autem decrementi est locus ad austrum nobis situs sub æquatore, in quo poli sub horizonte habentur. Septentrionales autem circuli prorsus euanuere: Ita ex quinque F

A æquidistantibus tres denique superant, nempe cum æquatore tropici duo. Neque enim ob ea quæ dicta sunt, quinque perpetuos æquidistantes existimandum, sed pro nostra habitatione numerum eorum, existere. Quippe quibusdā in horizontibus tris dumtaxat æquidistantes inuenias. Sunt sane & supra terram habitationes, quarum prima est, in qua solstitialis circulus horizonta contingit, & pro arctico plane habetur. Secunda quam sub polo appellant. Tertia, de qua paulo ante retulimus, quam sub æquatore nominant.

STOEFLERI INTERPRE. Latinorum & Grecorū æqui distantes.

NOn raro superioribus lectionibus, cum de quinque æquidistantibus uerba fecimus, diximus Græcos nōnihil distare à Latinis. Latini sane omnes hos circulos seruant sub eadem magnitudine stabiles, fixos & ineuariabiles in omni tractu regionéue totius uniuersi. Secus Græci qui dumtaxat tres, s. duos tropicos & æquatorem inuariatos custodiunt, reliquos duos, puta septentrionalem & antarcticum, uarijs subijciunt magnitudinibus, modo magnis, modo paruis, iuxta alium & alium climatum aut regionum situm, & latitudinum diB uersitatem. Quo fit quod Græci coguntur cōfiteri in sphæra recta solummodo esse tres æquidistantes, ut qui in ea nullū septentrionalem & antarcticū admittunt, eo quod omnia astra ibidem oriuntur & occidunt. In obliqua autem sphæra obuiat eis, quod septentrionalis circulus & tropicus solstitialis nonnunquam coincidūt & in unum coeunt. Accidit etiam quod circulus septentrionalis sequitur tropicū solstitialem & præposterus ordo seruatur. Item septentrionalis circulus coincidit cum æquinoctiali & horizonte. hæc omnia sunt manifesta ex textu. Quod si Græci arguendi essent erroris, dicerem profecto cum Aristotele, paruus error in principio fit maximus in fine. Existimo Græcos in eam incidisse sententiam quod tarde ad eos uenit Astrologia. Inter enim tres sectas Astrologiæ, puta Chaldæam, Aegyptiam & Græcam, quas numerat Plinius lib. 18. capitulo 25. adiungens quartam Latinam, Græca fuit ultima. Testis est Iosephus libro primo Antiquitatum capitulo 15. & 16. Vbi habetur. Abraham apud Chaldæos fuit uir iustus & magnus in cœlestibus rebus expertus, qui cum adijsset Aegyptios arithmeticam eis contulit, & quæ de Astrologia sunt ipse cōtradidit. Nam ante aduentum Abraham in Aegyptum, hæc Aegyptij penitus ignorabant. A chaldæis enim hæc plantata noscuntur in Aegypto. Vnde etiam peruenisse noscuntur ad Græcos. Hæc ex Iosepho.

Rectā sphæra.

Græci arguēdi

Tres sectæ astrologię Chaldęa, Aegyptia Græca & Latina quarta.

Iosephus.

C Sed quia, authore Plinio libro decimo septimo capitulo septimo, Græcis nil intentatum remansit, proprijs sæpius uanitatibus (dico cum Plinio libro secundo capitulo 109.) studentes, ut quid noui inferretur, fecere (ut diximus) hos duos circulos euariabiles, concludentes omnem circulum septentrionalem debere includere omnia astra perpetuæ apparitionis. Et contrà alterum antarcticū omnia astra perpetuo delitescentia. Sed de his satis.

Græcis nihil intentatum.

Duo principaliter notatu digna habentur in hoc capite, primum (quod iam iam exposuimus) est, hos duos circulos, septentrionalem scilicet & antarcticū, diuersas in se recipere magnitudines & euariationes: Secundum, quod quinque æquidistantes non inueniuntur in omni habitatione, sed in nonnullis dumtaxat tres &c. Officio autem sphæræ hæc omnia obtutui facile manifestari possent.

Summariū huius capi.

Duo hic sunt animaduertenda. Primum exugitur ex paragropho (Adeo cum magis etiam ad Septentriones acceditur maiores Solstitiali Tropico Septentrionales redduntur) id, quod ordo horum quinque circulorum

Ordo quinque parallelorū inuertitur.

parallelorum apud Græcos quandoque inuertitur. Eſt enim eorum ordo qui D ſupra capite, De circulis ſphæræ expoſitus eſt, is. Primus ſeptentrionalis circulus. Secundus tropicus ſolſtitialis. Tertius æquator. Quartus tropicus brumalis. Quintus circulus antarcticus. Hic autem ordo in certa habitatione inuertitur & fit præpoſterus. Hoc modo, quòd primus eſt, tropicus ſolſtitialis. Secundus circulus ſeptentrionalis. Tertius æquator. Quartus circulus antarcticus. Quintus tropicus brumalis. Cõtuendum igit̃, ꝙ tria ſunt in cœlo quę reſpectu horizõtis prępoſterè quo ad imagines ſe habent. Sũt primo tria ſigna zodiaci præpoſterè orientia & occidẽtia. ſ. Taurus, Gemini & Cancer. Taurus quippe à clunibus aut poſteriori parte oritur. Gemini à pedibus. Cancer à teſtudine aut cauda. De quibus Mar. Mani. lib. 2. ca. 3. De ſignis aduerſis in aſcenſu, ſic.

Tria cœli præpoſtera. Tria ſydera zodiaci prępoſterę oriuntur. Mar. Mani.

Quòd tria ſigna nouem ſignis coniuncta repugnant
Et quaſi ſeditio cœlum tenet: aſpice Taurum
Clunibus, & Geminos pedibus, teſtudine cancrum
Surgere, cum rectis oriantur cætera membris.

Quinq; paralleli quandoq; præpoſterũ ſeruant ordinem.

Secundo loco, iuxta ſententiam Græcorum, nõnunꝙ̃ ſolſtitialem tropicum ſequitur contra ordinem quinque parallelorũ uerſus æquatorem circulus arcticus: ſubleuato enim polo ſeptentrionali 66. gradibus & 19. minutis ſecundũ priſcos, aut 66. grad. & 30. minutis noſtra tempeſtate, tropicus ſolſtitialis fit ſeptentrionalis circulus, & in eo loco huic altitudini poli ſubiecto, uidentur oẽs ſtellę & imagines à tropico ſolſtitiali uſque in polum contentæ, puta ambæ Vrſæ, Draco, Cepheus, Caſſiopea, Perſeus, Auriga, Bootes totus, demptis cruribus, Corona, Hercules, præter caput & dextrum brachium, Lyra, Cygnus, Equi maioris pedes, Andromeda, pręter cubitũ ſiniſtrum, Piſcis ſeptentrionalis ferè medius, Deltoton, Tauri pars dorſi, collũ & cornu ſeptentrionale, Geminorũ pars maior, Leonis caput & collum. Tertio loco fit inuerſio ordinis in ſignis ultimæ ſphæræ orientibus & occidentibus. Eſt aũt ſignorum ordo ♈ ♉ ♊ ♋ &c. & primo oritur, Aries poſt Taurus, dein Gemini &c. Hic autem ordo aſcenſionis ſignorum nõ ſeruatur in omni habitatione. Vbi enim polus ſubleuatur 70. gradibus uel circiter oritur Taurus ante Arietem, & occidit Virgo ante Leonem. Huius rei teſtis eſt Ioan. de Sacrobuſto tractatu tertio §. Quorum zenith eſt inter circulum arcticum & polum mundi. Secundum aduertendum uenit ex §. ultimo capitis, ut Proclus inquit. Sunt ſane & ſupra terram habitationes &c. explicat enim duas habitationes in ſeptentrionem expoſitas & tertiam æquatori ſuppoſitam. De habitationibus ſeptentrionalibus pauca & obſcura ſunt geographorum ſcripta, præcipue de his (ſi quæ ſunt) quas Proclus hic annotat. Quod adeo uerum eſt, quòd ſeptentrionarius Oceanus ante diui Auguſti tempora nõ erat Romanis notus. Quod Plinius lib. 2. ca. 67. his uerbis teſtatur. Septentrionalis uero oceanus, maiore ex parte, nauigatus eſt auſpicijs diui Auguſti Germaniam claſſe circumuecta ad cimbrorũ promontorium: & inde immenſo mari proſpecto, aut fama cognito, ad Scythicam plagam, & humore nimio rigentia. Propter quod minime ueriſimile eſt illic maria deficere, ubi uis humoris ſuperet. Hactenus Plinius. Oceano huic plura tribuere nomina, raras tamen hominum habitationes. Ex multis nominibus paſſim à Geographis recenſitis hæc ex capite 13. quarti Plinij annectere libuit. Septentrionalis (inquientis) oceanus (Amalchium eum Hecatæus appellat) à Paropamiſo amne, quà Scythiã alluit, quod nomen eius gentis lingua ſignificat congelatũ, Philemon Morimaruſam à Cimbris uocari, hoc eſt mortuũ mare. Inde uſque ad promotoriũ Rubeas. Vltra deinde Cronium &c. Qui de partibus in ſeptentrionem uergentibus ueteres geographi ſcripſere, quorũ codices ad me peruenere, hi ſunt.

Signa zodiaci inuerſe orientia & occidentia. *Tres habitationes.* *Plinius.* *alij Almachium. Morimaruſa.* *Scriptores de partibus ſeptẽtrionalibus.*

B

F

Strabo

A Strabo præcipue libro 7. Pomponius libro 3. Solinus ca. 30. 31. 32. 33. Plinius libro 2. cap. 67. & idem libro 4. cap. 12. 13. 14. & 16. Dionysius de situ orbis. Priscianus de situ orbis. Et eorum omnium princeps Ptolemæus in suis Geographicis cõmentarijs. Et Tabulis, scilicet, 1. 2. 3. 4. & 8. Europæ. Et 2. 7. & 8. Asiæ. Ex quibus obtutu certior redderis Ptolemæum cognitæ terræ septentrionariæ finem posuisse ad eleuationem poli 63. graduum. Quo fit, quòd Thulen insulam septentrionalem omnes uetusti Geographi & Poetæ habitati orbis terminũ statuunt: sed hæc insula minime subiecta est huic habitationi, in qua solstitialis circulus horizonta cõtingit & pro arctico habetur, ut inquit Author, sed maiorem petit poli altitudinẽ puta 66. graduum & 19. minutorũ pro tempore Procli.

Strabo. Pompo. Solinus Plinius Dionysius. Priscianus. Ptolemæus. Thule.

Nicolaus monachus.

Recentiores igitur Geographi qui ad nostra accessere tempora, puta Nicolaus Monachus uel Germanus, ut eius noua tabula uetustis Ptolemæi adiuncta indicat, exempla nobis offert, scilicet, Gotthiam orientalem, gentiliter Gotlandiam. Insulam Ventilandiam. Insulam Holrelandiam, & partem Liuoniæ.

Habitationes ultra circulum arcticum Latinorum.

Et nostra tempestate supra Scythiam intra Imaum montem, de qua tabula 7 Asiæ, ad arcticum circulum & eius uiciniam plures repertę sunt hominum habitatiões & regiones. Puta, Tataria regnũ ingens sub ditione magni Cham uel Chan. Ibi est prouincia cuius incolæ uiuũt sine rege, & bestialiter: sunt fortes,
B pulchri, carent uino & frumentis, sunt diuites carnium. Est & alia regio longitudine 10. dierum itineris, cuius habitatores sunt idololatræ, habent regem de stirpe magni Cham, à quibus portãtur pelles ad nos Christianos occidentales.

Præterea Proclus secundam habitationem, quam sub polo appellat, proponit. Pro qua re contuendum. Extremas mundi partes polis uicinas perpetuo frigore damnatas multi scriptores affirmant, quas Galeottus Narniensis habitari posse cõtendit, asserens non esse uerum, quòd causa frigoris sit tantum solis longinquitas, sicut nec caloris propinquitas eius. Sol enim ratione signi in quo est uel auget apud nos illa uel minuit. Præterea rigor (ait) non est circumquaque dispersus, ut in forma circuli orbem ambiat, sicut nec feruor quidẽ totam excurrit in circuitu terræ plagam. Nam ab alia parte adeuntur poli, ab alia nequaquam, quoniam stellæ fixæ plurimum operantur, & magis in uno loco quàm in alio ex prima impositione naturæ. Nam ad polum arcticum uel antarcticum una uia accedere prohibemur, alia permittimur, ubi non est rigoris cõmixtio prohibens. Dicimus itaq; sub polis cõmodam esse habitationẽ, quamuis ab eisdem polis rigor eductus intemperatam constituat regionem. Nam sicut
C testimonio Mathematicorum omnis coniunctio per centrum est salutaris, per hoc quòd temperata est, ita sub polis quoque licet illi cum obliquitate radiationis regiones infestent, clementiam tamen aëris ex centro subiecti inducunt: perpendiculares enim radij hoc factitant. Hactenus Gal. Qui reuera plura satis mira asserit, sed horum nullum probat, & plures classici scriptores multo aliter sentiunt. Quare cum Alberto libro de natu. loc. distin. prima ca. octauo, sentiendum existimo quem lege: rationibus enim & experimentis plane ostendit sub polo non esse habitationem hominibus conuenientem.

Habitatio sub polo. Galeottus.

Causæ caloris & frigoris.

Alber. Ma.

Tertio ostendit Proclus habitationem sub Aequatore circulo. Fuit quondam magna altercatio, an sub æquatore diei & noctis sit habitatio conueniens hominibus. Et pro utraque parte sunt authores grauissimi. Parti negatiuæ accedunt hi, Aristoteles secundo Meteoron & eius commentator Auerrois. Ptolemæus secundo Almage. capi. sexto. Albategni, Ametus Alphraganus, Plato,

Habitatio sub ægnoctiali & authorũ etiam nomina eã negantium.

Authores Antipodes astruentes.

D Democritus, Pythagoras, Iulius Firmicus, Cleomedes, Macrobius libro septimo De somnio Scipionis, Virgilius, Ouidius, Tibullus, Lucanus. Et tuentur eam rationibus non paucis, quarum quinque adducit Albertus libro De natu. loc. distincti. prima, capitulo sexto, quem legito. Affirmatiuam partem tenent hi Posidonius, Auicenna, Ptolemæus in libro sibi ad artem sphæricam comparato, Apollonius in libro quem scripsit de locis habitatis sub ęquatore, Ioannes Damascenus in Aphorismis, Albumasar in libro dialogorum ad Sadam, Marcus Venetus diligens orbis indagator, Petrus de Abano Patauiensis differentiarum conciliator, differentia 67. Scotus subtilis in sermone de sancto Thoma. Ptolemæus Claudius in sua Geographia libro septimo capi. secundo & tabu. undecima Asiæ, qui auream Chersonesum & insulam Bonæ fortunæ subdit æquatori. Et eodem lib. ca. 4. & 12. tabu. Asiæ magnā partem Taprobanæ insulæ æquatori supponit: ubi Nubartha & Nacaduma ciuitates & mons Malea, ubi sunt elephantum pascua etiam ultra æquatorem ad mare usque. Huic quidem opinioni ego semp adiuratus fui, quæ ab alijs & à me alibi abunde est discussa.

DE ORDINE AEQVIDISTANTIVM. E

TEXTVS PROCLI

Quocirca nec ordo quinque æquidistantium circulorum idem apud omnes est. Sed in nostro tractu primum sane septentrionalem dixeris. Secundum solstitialem. Tertium æquatorem. Quartū brumalem. Quintum antarcticum. At ijs, qui propius quam nos septentriones incolunt. Primus interdum solstitialis Tropicus numeratur. Secundus septentrionalis. Tertius æquator. Quartus antarcticus. Quintus brumalis circulus. Cum namque septentrionalis solstitiali capatior euadit, necesse est memoratum ordinem seruari.

STOEFLERI INTERPRE.

De ordine æquidistantium. Aristoteles. Boœtius

Præsens caput de ordine æquidistantium est, quasi illatio ad caput præcedens, &c. quare dicit Proclus. Quocirca: & per me supra abunde expositū. Paucula tamen admonente titulo differere statui. Hæc Aristotelis lib. de ordine uniuersi & Peripateticorum sententia est, à primo ente rebus naturalibus seriem quandam & ordinem inditum. Res sane (authore Boœtio libro quarto de Cōso. phi. prosa secunda) uere esse dicitur, quòd ordinem retinet seruatq; naturam, quæ uero ab hac deficit, esse etiam quod in sui natura situm est derelinquit. Quare idem libro 1. Meteo. 5. sic canit. F

Quod præcipiti uia
Certum deserit ordinem
Lætos non habet exitus

Accedit Horatius libro Sermonum.

Horatius.

Est modus (inquit) in rebus, sunt certi deniq; fines
Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.

Ganphredus

Et Ganphredus in nouo poemate.

Omnibus est una uirtus seruare modum.

Et in prouerb. dicitur.

Omnibus adde modū modus est pulcherrima uirtus. Accedunt etiam de ordine seruando sacræ literę. Iudicū quinto. Stellæ manentes in ordine in cursu suo &c. Et Iob 38. Nūquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra?

Iudicum. Iob.

Diuus

A Diuus Paulus ad Roma.13. Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Et idem 1. ad Paulus.
Corinthios 14. Omnia honeste & secundum ordinem fiant in uobis.

Quòd si rerum naturalium omnium ordinem & debitam dispositionē enar-
rare attentarem, plurimi deficerent mihi anni. Quocirca his missis, nonnulla ex
professione mea disserere uolui. Habet insignis hæc disciplina astronomia ex-
cellentem quandā materiam, cœleste uidelicet corpus, in quod si tanquam spe-
culum direxeris aciem, immensam quandam & uere admirandā creatoris uir- Planetarū or-
tutem intueberis. In cœlestibus sane cōditor omnium Deus, planetis hunc sta- do.
tuit ordinem Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. Cuius or Cordis uirtus.
dinis rationem, & præcipue solem in medio eorum locari, explicabo. Est igitur Sol in medio.
sol in medio planetarum, sicut cor in medio animalis. Nam cor existens in me- Ptolemæus.
dio corporis, omnibus membris uitam influit. Teste Ptolemæo uerbo 86. centi-
lo. ubi inquit. Sol est origo uirtutis uitalis, quæ est in corde &c. Sic sol existens
in medio planetarum omnibus lumen influit, omnes gubernat &c. De ea re au- Hali AbenRa-
diendus est Hali AbenRagel, parte prima, de iudicijs astrorum, capi.4.§. de so- gel.
le. Scito (inquit) quòd sol est lumen & candela cœli, gubernator mundi, factor
temporū. Et infra. Planeta est magni Dominii, potentiæ, nobilitatis, altitudinis
& magnitudinis. Et post plura. Sol est melior & nobilior oībus alijs planetis &
B altior in nobilitate, quia natura sua operat̄ in oībus naturis &c. Et post aliqua.
Locus suus in cœlo est quartus. s. medius septem planetarū. Sicut rex sapiens,
qui p sensum manu tenet regnum suū, ut per omnia latera attingat. Dedit Mar- Officiū Martis
ti suam militiam, & quòd dux esset suæ militiæ: Quia cœlum solis est sub cor- Iupiter legulei
de Martis, & conuenit natura & calor suus cum natura & calore ipsius. Dedit us Solis.
Ioui sua iudicia, propter temperiem, honestatem, saluationem, & suæ comple-
xionis salutem, & quia non est in eo qualitas mala nec peccandi natura. Dedit Saturni officia
saturno regnum: quia planetæ omnes sua lumina mittunt ad eum & suas con- um.
siderationes. ADDITIO. Saturnus planeta est senum, habentium profun-
das cogitationes, altam memoriam, cogitantium & inspicientium de rebus an-
tiquis & grauibus, & multarum rerum experientiam, & scientium consuetudi- Hermes.
nes & utilitates regni. Hinc Hermes alloquitur regem. Caueas ne innitaris tuo
tantū consilio, sed consule illum qui fuerit bonæ discretionis, & ætatis proue-
ctæ: quia in pluribus est expertus. Sequitur in Hali. Dedit ueneri collectio- Veneris.
nem reddituū, & uendendi redditus & emendi, quia eius cœlum applicat suo
& sunt uicini. ADDITIO. Venus planeta est qui rorem genitalem (præcipue
in matutino exortu) infundit mortalibus, quo non animantia solum ad multi-
C modam accōmodantur generationem, sed uirentia quoq; in uarios conceptus
disponuntur. Confert ad imprægnationem & generationem prolis. Est plane-
ta gaudij, & amicitiæ & conuersationis pulchræ cū hominibus per beneuolen- Mercurij.
tiam. Subiungitur in Hali. Dedit Mercurio scribaniam (quasi dicat est archi-
grammateus) quia status eius est sicut status scriptoris regis, qui uadit quando
ille uadit & sedet quando ille sedet. ADDITIO. Mercurius est planeta ingeni-
ositatis & disciplinę, significat homines artificiosos cū subtilitate ingenij, omnes
artes facile apprehendentes, delectantes se in artibus pulchris & profundis: ut
est musica, rhetorica, poësis, astrorum & totius matheseos perscrutatio. Quo-
rum significatio est, Ingenium, ratio, facundia, iucunda deceptio, & non raro
fraudulenta calliditate decipientes. Ait Hermes ad regem. Cū præcipis scribi NOTA.
chartam aliquam, nō sigilles priusquam legas: quia plurimū reges decipiuntur
ex his. Addit Hali. Dedit Lunæ Algazilaticū. Quia est similis Algazilo. i. nun- Officiū Lunæ.
tio regis quando facit sua mandata, & defert ea quocūque præcipit. Ex his pa- Algazilo.
lā̄m cōcluditur, Solem in medio planetarū locatum tanquam moderatorem eo-

rundem. Immo omniũ rerum mundanarum. Sed de ea re nunc satis. D

De ordine 12 signorum. Quare ab Ariete fiat signorum inceptio.

Est præterea in cœlestibus alius ordo in signis zodiaci, is. Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo &c. Non dicam impræsentiarum rationem, quare post Arietem signum calidum & siccum sequatur Taurus frigidum & siccum. Dein Gemini signum humidum & calidum &c. Sed id tantum (non ab re) indicabo, quare in signorum ordinatione Aries sit primum signum circuli zodiaci, cui tamen neq; principium neque finis assignari possit. Quocirca non magis ab Ariete quàm undelibet inchoandum quis recte putare posset.

Ptolemæus.

Ad hoc pulchre respondet Ptolemæus in Quadri. tract. 1. ca. 10. Quapropter (inquiens) cum circulus signorũ naturali careat principio, uelut & omnis circulus, illius principium signũ uernalis æquinoctij quod est Aries posuere. Ab illo, scilicet, initium sumpsere à quo complexio crescit humida: sicut & in animatis prima pars annorum uitæ est tempus, in quo eorũ complexio existit humidior. Vbi cõmentator Hali Heben Rhod. sic scribit. Ptolemæus uult dicere: ꝙ circulus non habet punctum specialem, ut sit principiũ naturale. Posuerunt tñ antiqui principiũ à principio æquinoctij ueris, & hoc est signũ Arietis. Et infra. Antiqui secuti sunt naturam, & inuenerunt ꝙ humiditas temperata in animalibus est in principio, & propter hoc dixerunt conuenire, ut naturale principium firmamenti sit cõueniens ætati eidem, quod est principium ueris. Et hoc quia natura facit res terrenas sequi corpora cœlestia, & sic semper sunt ea sequentes. Hæc cõmentator. Ex his in summa exugitur hæc ratio. Principiũ zodiaci est ille locus, in quo complexio temporis est humidior cũ temperamento tamen, sicut prima ætas animalium est, in qua complexio est humidior. igitur.

Hali Heben Rhodan.

E

Albumasar.

Aliam rationem & lucidiorem affert Albumasar in suo Introdu. lib. 2. capi. 5. quẽ legito, habet enim pulchrã materiam. Vnde paucis hæc extrahiť ratio. Ex quo in rebus naturalibus primo est generatio & ultimo corruptio: Et generatio longe præstantior est corruptione, qum per illam res acquirant esse, per hanc non esse. Sed quia calidum temperatum est principiũ generationis & motus animatorũ, frigidum autem contrà principium corruptionis & diminutionis rerum: Iccirco iuste ab Ariete sumpsit zodiacus principium & non à Libra. Cum enim sol Arietem perambulat, accedit tempus temperate calidum, & incipiunt res generari, augmentari, renouari, uegetabilia pullulare. Teste Ouidio primo Fastorum.

Ouidius.

Omnia tunc florent, tunc est noua temporis ætas.
Et noua de grauido palmite gemma nitet. lege supra. F

Cõtra in Libra propter siccitatem & frigus corrumpi, diminui, deficere & arescere. Sed quia generari, augmentari, renouari pullulare sunt res nobiles & amicæ naturæ, contra corruptio, diminutio, defectio, res ignobiles, & naturæ inimicæ, ueteres ab Ariete haud à Libra principium circuli sumpsere.

Macrobius.

Macrobius lib. primo de somnio scip. aliã adducit rationem, quã modo mis (sam facio.

Ordinis uariatio. Ordo planetarum uariatur.

Sed hic minime prætereundum est, quòd nonnunquam ordo, certo respectu, in se sumit uariationem. Id paucis exemplis manifestabo: & primo in ordinatione planetarũ. Nam cum ab imis sursum tendimus, Luna inter Errones est primus, secundus Mercurius, tertius Venus &c. & Saturnus ultimus ac supremus. Cum autem à cœlestibus ad hæc terrena descendimus, Saturnus est primus, Iupiter secundus, Mars tertius &c. & Luna infima & ultima. Iuxta cõmunem hunc uersiculum.

Post sim, sum, ultima Luna subest.

Secundũ exemplum de 12 signis.

Secundo, pro exemplo occurrunt nobis duodecim zodiaci signa, quorum ordo respectu diuersorum mundi tractuum patitur uariationem. Nos enim

qui

A qui septentrionem incolimus ab Ariete numeratione auspicamur, eo quod sol Arietem adiens nobis tempus uernum aduehit. Septentrionalia sane signa percurrens donat nobis tempus ueris & æstatis. Contra his qui ultra æquatorem sedes in austrum posuere tempus uernum incipit, cum sol Libram ingreditur, propter accessum solis ad eos. Et sic per meridiana signa transiens illis ipsis constituit uer & æstatem, quare hi signorum initium à Libra & non Ariete sumunt. Inde temporum uarietas emergit, ut meridionalibus autumnus sit in Ariete, cum nobis septentrionarijs uer est. In Cancro hyems, cum nobis æstas. In primo gradu Libræ ueris illis principium est, cum nobis autumni. In Capricorno bruma nobis, cum illis æstas sit. Sicut enim se ad nos solstitium Cancri habet, ita se ad Capricorni tropicus. Ex his etiam infertur quòd habitatores meridiei, nostra tempestate ad fidem Christi ductu regum Portugalliæ conuersi, sequentes formam Romanæ Ecclesiæ, cum nos Paschale sacrum tempore uerno celebramus, hi autumni tempore peragunt. Et nos natale Christi in bruma festiuiter tenentes, hi in æstate absoluunt. Et sic de reliquis. Postremo quod nostris quinque parallelis, respectu diuersorum situū terræ, iuxta uarias poli subleuationes alius & alius ordo assignatur, quemadmodum textus indicat, apud Græcos haud quaquam inconuenit. De quinque parallelorum ordine.

B

DE POTESTATE AEQVIDISTANTIVM.

TEXTVS PROCLI

IAm uero nec potestates eorundem æquidistantium eædem. Nam qui nobis solstitialis circulus habetur, Antipodibus certe brumalis efficitur. Cōtra qui illis solstitialis est, nobis brumalis redditur. Sed qui sub æquatore degunt: ijs uniuersi tres circuli uiribus plane solstitiales sunt, utpote sub ipsam solis orbitam incolentibus. Quamquam si ad se inuicem conferantur, qui nobis pro æquatore statuitur, solstitialis uicem obtinet. Ambo uero tropici pro brumalibus censentur. Namque is demum natura solstitialis circulus, perpetuaque ratione in toto terrarum orbe dici potest, qui proxime habitationem habetur. Quo fit, ut ijs qui sub æquatore agunt, æquator ipse pro solstitiali statuatur, utpote in quo sol supra uerticem agitur: pro æquatoribus autem omnes æquidistantes circuli, uelut per æquas parteis ab horizonte dissecti.

STOEFLERI INTERPRE.

C IN hoc capite Proclus tractat de potestate trium æquidistantiū, scilicet, tropici æstiui aut solstitij, æquatoris, & tropici brumalis: & hoc in comparatione aut respectu eorū, qui diuersas orbis terræ partes habitant. Qui quidē æquidistantes non ubique seruant eandem potestatem, id est, eadem officia uel easdem nominationes. Et primo loquitur de duobus tropicis, sic. Hunc æquidistantem quem nos Aquilonij tropicum solstitialem aut æstiuū appellitamus, ob id cum sol eundē adierit, nobis redditur uicinissimus, atque æstatem affert. At contra hi qui in austrum sedes posuere, memoratum tropicum brumalem uocant, quòd sol ab his longius abit, hyemisque rigorem inducit. Sic circulus Tropicus in meridiem locatus, austrinis ipsis solstitialis & æstiuus est, nobis brumalis constituitur. Secundo loco pertractat æquatorem, & qui sub eo uitam agunt. Et habet quatuor particulas. Pro quibus annotandum. Supra capite, de sphæræ circulis, diximus more Latinorum, solstitium bifariam accipi, puta in proprio significatu, & extenso uel largo. Hoc pacto solstitialis circulus Gemino modo sumi potest. Primo pro circulo quem sol propter eius maximum recessum ab æquatore tanquam ultimū aut uersus septentrionem aut meridiem describit. Vt sunt tropicus Cancri & Capricorni. Secundo pro circulo ad quem

Duo Tropici uariant nominationes.

Aequator.

Solstitium dupliciter accipitur.

cum sol accesserit, redditur uerticalis ijs qui sub eo degunt: & sic Aequator dicitur circulus solstitij. Proclus autem hic sub uno uocabulo, Solstitialis, utrumque significatum comprehendit uniuoce. In uersiculo igitur. Sed qui sub Aequatore degunt, iis &c. Hoc habet in sententia: Iis qui sub Aequatore agunt, hi tres circuli uires & officia ac etiam nomina sumunt solstitialis, diuersis tamen temporibus. Iis sane sole Cancrum adeunte, circulus cancri recte uocatur solstitialis septentrionalis. Cum autem sol in principium capricorni deflexerit, dicitur ipsis solstitialis Austrinus. Et demum sole initium Arietis aut Libræ possidente, Aequator eis solstitialis appellatur. Et adiungitur in textu: utpote sub ipsam solis orbitam incolentibus. Scito orbitam uestigium esse in uiis, ex cursu decurrentis rotæ. Et hic per similitudinem dicitur esse uia solis, s. linea, Zodiacũ secundum longũ in duo ęqualia partiens, sub qua sol uehitur, ab ea nunquã declinans. De qua in subditis capite de Signifero. Hi igitur qui sub Aequatore degunt, dicuntur habitare sub orbita, id est uia, solis. Non quod orbita solis sit eis semper & pro omni eius parte uerticalis, sed propterea, quòd eius orbitę partes principaliores & insigniores, puta principiũ Arietis & Libræ sunt illis ipsis semper uerticales. Quæ quidem principia coëunt cum Aequatore omnium parallelorum nobilissimo; quemadmodum supra ubi de eius officijs egimus, explanauimus.

Prima particula textus.

Orbita quid.

Vide Pli. lib. 2 ca. 68.

D

In uersiculo. Quamquam si ad inuicem &c. Proclus exponit horum trium æquidistantium ad inuicem collationem aut comparationem, hanc. Circulus quem nos æquatorem appellamus, habitantibus sub eo solstitialis obtinet locum, ad quem duo Tropici collati pro brumalibus habentur, propter maximum solis recessum ab eis. Huius declarationem uide supra in §. Sequitur in canone.

Secunda particula.

E

Deinde in uersiculo. Namque is demum &c. Proclus effert Aequatorem inter alios circulos solstitiales tamquam digniorem, & ut primarium ac antesignanũ. Ad id potes applicare ea quæ supra de dignitate æquatoris explicauimus. ADDO. Naturam nil aliud esse quam DEVM & diuinam rationem, toti mundo & partibus eius insertam. Authore Seneca. Quæ quidem natura indidit æquatori hanc dignitatem, quòd cum sol eundem adierit, accidat (res miratu digna) æquinoctium uniuerso orbi: quare ab omnibus mundi habitatoribus appellatur æquator. Et quia in æquinoctio sol omnibus sub ipso æquatore habitantibus in die naturali fit uerticalis, haud indigne, ab uniuersis solstitialis nominatur. Quocirca ob eius nobilitatem situs est in medio, prope utramque habitationem, scilicet, septentrionariam & austrinam, ut eius potestas & uis omnibus facile innotescat. Verba textus hæc. Qui proximè habitationem habetur, aut similia his, exponit Laurentius Vallensis libro tertio Elegantiarum capitulo quadragesimonono. his uerbis. Comparatiua Aduerbia & superlatiua præter suam constructionem ablatiui & genitiui, ut scribo melius te, & optime omnium, aliquando seruiunt accusatiuo, utique ea quæ à præpositionibus ueniunt illarum naturam seruantia. Cicero ad Octauium. Cur castra medio itinere longius aduersariorum castris & propius urbem mouentur. Idem ad Atticum. Tamen esse officium meum putaui, exercitum habere quàm proxime hostem. Sallustius. Proxime Hispaniam Mauri sunt &c. Hactenus Laurentius Vallensis. Quare hæc particula textus sic exponitur. Qui, scilicet, æquator habetur proximè, id est, prope habitationem, scilicet, utramque: scilicet, septentrionalem & meridianam, uel habitationem, id est,

Tertia particula.

NATVRA. Seneca lib. 4. de beneficijs.

Lege Strabo. li. 2. sub finem.

F

Lauren. Val. Expositio aliquorũ uerborum.

Cicero.

A id est, habitationes. Ipse enim (ut sæpius diximus) dirimit terram in duo maxima hemisphæria, & per consequens in duas habitationes.

Postremo in uersiculo. Pro æquatoribus aũt omnes &c. Vult hic, ꝙ apud ipsos qui sub æquatore degunt, omnes æquidistantes circuli fiunt æquinoctiales. i. quod sub ipsis fit æquinoctium. Et quia hi sphæram rectam habitant, omnes æquidistantes ab horizonte in duo æqualia secantur. De ea re lege supra. Quarta particula.

Proclus hic in textu citat Antipodes: pro quibus & alijs contuendum. Terreni corporis moles ingens ualde, in septentrionem & meridiem ab ortu & occasu, quia globosa est, uarias in se recipit partitiones (de quibus sæpius diximus) Inde factũ est, ut accolæ ex situs uarietate alia & alia nomina assumant. Omissis autem in præsentia plurimis, in hoc capite de simul habitantibus ex Alberto Magno, & de Periœcis, Antœcis ac Antipodibus ex Cleomede differere libuit. Albertus Magnus libro De natura locorum distinctione prima capi. decimo. In terræ dimensionibus ponit ex dictis quorundam philosophorum quatuor habitatorum genera. Quorum primum hic suis uerbis explicabo. his. Dicuntur autem simul habitantes, quorum habitatio secundum sensum longitudinis & latitudinis una est, licet secundum rationem sit diuersa. Vt autẽ hoc melius sciatur, sciendum quod horizon est circulus, cuius centrum est centrum habitationis cuiuslibet, & cuius circumferentia tangit undiꝗ concauum hemisphærij per circuitum, a polo in polum per duo puncta orientis & occidentis diffusa. Et hic quoque horizon est duplex. Vnus quidem secundum rationem acceptus, & alter secundum sensum. Secundum rationem quidem quodlibet terræ punctum suum habet horizontem, cuius circumferentia cœlum in prædictis punctis attingit. Et ideo cuiuslibet puncti habitationis nostræ superius diximus esse diuersam naturam. Et hic circulus licet secundum esse sit mobilis, & moueatur secundum motum eius, cuius est horizon, tamen secundum situm est immobilis sicut & ipsa puncta orientis & occidentis, quæ situ manent & secundum esse uariantur. Et de hoc horizonte non intendimus hic plus dicere quam hoc quod dictum est. Quia sufficientior consideratio ipsius pertinet ad Astronomiam. Horizon autem sensibilis est, qui finit uisum, hoc est, postquam sensibilis est alius punctus orientis & alius occidentis, & alius Aquilonis, & alius meridionalis: Et illius cuius diameter ad plus est duum miliũ stadiorum secundum Ptolemæum. Secundum autem uerissimam ipsius deprehensionem tunc cõmuniter deprehenditur uariari, quando semidiameter eius est, quadringentorum uel ad plus quingentorum stadiorum. Et ideo quæcunque ciuitas uel locus elongatur ab alio quingentis stadijs, sensibiliter habet alium ortum & occasum stellarum secundum tempus sensibile & quicunque locus ab alio remouetur secundum latitudinem quingentorum stadiorum, sensibiliter calidior uel frigidior quam alius est: Et sic sensibilis est distinctio proprietatũ latitudinis & longitudinis locorum. Nisi sit impedimentum per accidens aliquod loci ex maribus aut montibus. De quo accidente nos infra tractabimus. In omnibus autem his locis simul habitare secundum sensum dicuntur, quorum secundum sensum est una loci in calido & frigido, in humido & sicco proprietas, ex eadẽ latitudine loci sensibili, & quibus sensibiliter est unus ortus & occasus solis. Hactenus Albertus.

Alber. Ma.

B Simul habitantes.

Horizon quid

Horizon duplex.

Horizon secũdum rationem

Horizon sensibilis.

C Melius secundum Proclum infra ca. de Horizonte.

Attendendum est hic, quod 2000. stadia diuisa per octo faciunt miliaria Itali-

ca 250. quæ diuiſa more priſcorum authorum per quinq;, faciunt miliaria Germanica cõmunia 50. Vel recentiorum more per quatuor faciunt 62. & $\frac{1}{2}$. Tot igitur miliaria uel Italica uel Germanica haberet diameter horizontis ſenſibilis. D

500 ſtadia, reducũtur in milia. Ita. & Ger.

Quod autem ſubiungit, Secundum autem uerißimam &c. Nota, quod 500. ſtadia per octo diuiſa faciunt .62. miliaria Italica & $\frac{1}{2}$, quæ per quinq; partita more ueterum faciunt duodecim quaſi miliaria Germanica. More noſtro per quatuor faciunt 15. miliaria Germanica & fere $\frac{1}{2}$. Hi numeri indicant ſemidiametrum horizontis ſenſibilis, & terminũ huius horizontis. Habitantes igitur intra hos terminos dicuntur ſimul habitantes. In exemplo. Oppida aut ciuitates iuxta recentiores minus quindecim miliaria Germanica ab oblata ciuitate tanquam centro diſtantes, earundem habitatores dicuntur ſimul habitare ut Vberlingenſes, Stulingenſes, Furſtenbergenſes, Offenburgenſes, Spirenſes, Heidelbergenſes, Mosbachij, Aulenſes, Bibrachenſes &c. reſpectu Tubingenſium.

Simul habitantes.

Cleomedes.

Post Albertũ de ſimul habitantibus accedo ad Cleomedem, is primo Meteorõ capitulo, de cœleſtibus orbibus, alios tres habitatores terræ pandit, ſcilicet Periœcos, Antœcos & Antipodes. Periœci igitur, hoc eſt circum habitãtes circũaccolentes, aut circumcolæ à Cleomede deſcribũtur hi, qui in eodem quo nos temperato climate ſub terra creduntur habitare. Recentiores autem obſeruatores diligentiores, hoc noſtro tempore ſic diffiniũt. Periœci proprie ſunt hi qui ſub eodem parallelo & meridiano, punctis tamen ipſius meridiani è regione poſitis, habitãt. Declaratio. Cum dico ſub eodem parallelo excludo Antipodes & Antœcos, quibus & ſi ſemper idem qui nobis meridianus eſt, diuerſos tamen ſemper habent parallelos, latitudine æquali ab æquatore diſtantes. Periœci enim ſub uno & eodem parallelo continentur, quod neq; Antipodibus, neque Antœcis in reſpectu Periœcorum conuenire poteſt, ſed diuerſos (quemadmodum infra oſtendetur) petunt parallelos. Periœci etiam proprie unum deſiderant meridianum, qui parallelum ipſum in duas æquas ſecat partes. Quo fit, ut parallelo (principio ſumpto ab uno puncto ſectionis) in 360. partes diſtributo, Periœcos diſtare 180. partibus huius paralleli diſtributi, hoc eſt, per diametrum huius paralleli, & habere pedes, contra ſe inuicem uerſos, ſed ea propter non dici Antipodes proprie, ut in ſequentibus explanabitur. Item Periœcorum habitatio eſt ſub parallelis, qui terram haud quaquam dirimunt in duas partes æquales uel in duo hemiſphæria maxima, quod ſolius æquatoris inter omnes æquidiſtantes officium eſt. Teſte Strabone libro ſecundo ferme in fine inquiente. Cum autem æquinoctialis totum duas in partes cœlum ſecet, & terram diuidi neceſſe eſt, ex incumbenti æquinoctiali. Hemiſphæriorum aũt utrumq; & cœleſte & terreſtre, unum quidem Boreale, alterum autem Auſtrale uocatur &c. Niſi quis ſub æquatore circulo in oppoſitis partibus unius meridiani Periœcos habitare affirmauerit: & id quoq; ex data diffinitione concedi oportet. Quo conceſſo, & Antipodes poni unico tantum parallelo qui Aequator eſt cõfiteri cogimur, aliàs Antipodibus duo ſemper paralleli alligantur. Verumenimuero ſi antipodibus nihil commune eſt, ſed omnia contrario modo ſe habent, ut Cleomedes teſtis eſt, ſub æquatore Antipodes minime quærendi ſunt. Nemo enim eſt qui neſciat, ſub æquatore (eo dempto quod cõtrarijs temporibus diem noctemque habent) omnia alia paria eſſe, hoc eſt, eandem & perpetuam diei noctiſque quantitatem, duodecim horas æquales nũquam excedentem, ſimul æſtates, ſimulq; ſuo modo hyemes habere, & alia id genus plura: ſicuti in ſuperioribus abunde demonſtrauimus. Ad periœcos redeo. Quòd dixi ſub uno meridiano &c. ſecludo eos qui ſub uno parallelo, diuerſis tamẽ meridianis degũt, qui proprie non dicuntur periœci. Fateor tamen Periœcos quandoque minus proprie

Periœci qui. E

Vnus parallelus Periœcorũ

Vnus meridianus eorundẽ.

Strabo. F

De antipodibus.

Periœcis unus meridianus q̃re.

Periœci improprie dicti.

A propriè dici eos, qui ſub uno parallelo locati ſunt, certis diſtinctis interuallis ſub uno aut diuerſis meridianis. Hos uocauit Albertus circulariter habitantes cum inquit. Circulariter autem habitant quorum quidem latitudo cum ſit una, longitudo non una & eadem eſt. Iſti enim ſub uno parallelo circulo habitãt, qui æqualis eſt in circuitu latitudinis ab æquinoctiali circulo &c. Albe. Ma. circulariter habitantes.

Periœcos improprio ſignificatu acceptos appellat Albertus oppoſitè habitantes, Antipodas & Antigenos, in hæc uerba. Oppoſitè autem habitant quorum unus eſt parallelus ſecundum latitudinem eandem, ſed non eſt eis longitudo una, ſed potius diſtant ſecundum magnam longitudinem quæ poteſt eſſe ſecundum circulum. Hoc autem eſt quando elongantur per ſe per totum ſemicirculum, tunc enim diſtant ſecundum longitudinem totam diametri, & uertunt pedes contra ſe inuicem. Ita, quod diameter intellectualis paralleli circuli per zenith capitum & per pedes & per centrum ſemicirculi tranſit: & iſti uocãtur Antipodes uel Antigeni. Et ſunt in noſtra habitabili ſic habitantes omnes qui ſunt in uno & eodem climate elongati à ſe inuicem per totam longitudinẽ orientis ab occidente noſtræ habitabilis. Eſt autem habitatio talium æqualiter B quidem calida & frigida, & humida & ſicca, per unam & eandem latitudinem quam habent: non tamen in una hora habent orietem & occidentem, ſed potius differt ad minus per ſex horas ortus iſtorum ab ortu illorum. Et ſimiliter occaſus &c. Hactenus Albertus. Si librariorum incuria Albertus non eſt corruptus, eius uerba à ueritate aliena ſunt, labiturque cum uetuſtate potiſſimum in eo quod Periœcos propriè ſumptos ab Antipodibus nihil diſtare facit. Forſan imitatus Martianum Capellam libro ſexto eodem morbo laborantem, qui ea quæ periœcorum ſunt Antipodibus aſcribit. Periœcos Antipodes appellitans. Non ſatis mirari poſſum Alberti incuriam. Nam Antipodes eſſe ſub uno parallelo (Aequatore excepto, ſi dignum eſt) à grauiſſimis authoribus pro impoſſibili habetur. Taceo quod Antipodibus omnia contraria ſunt. Nec ſtatim ad puncta diametri cuiuſuis paralleli è regione poſita, Antipodes ſunt ponendi. Sed de his infra uberius diſſeretur. Oppoſitè habitantes.

Priſci uiri alioqui doctiſſimi, aut Periœcos omnino eſſe negauere, aut ipſis admiſſis nullus nobis cõmeandi locus conceſſus propter nimiam diſtantiã, & interiectum undique oceanum nauigio inſuperabilem. De qua re etiam in ſubditis dicemus. Exemplis igitur docebimus priſcos hos uiros multum aberraſſe, C patrocinante nobis Ptolemæo principe mathematicorum, & maximo geographicæ doctrinæ profeſſore. Cui indubitata fides habenda eſt, teſte Srabone in fine ſecundi. Vbi (ut paucis dicatur) exugitur, terrarũ ſcriptoribus qui ex phyſica & Aſtronomia profecerunt, fides adhibenda eſt. Priſcorum lapſus de periœcis.

Primo igitur exemplo indicabimus Periœcos non uſq; adeo diſtare, quin ad eos, nullo prorſus oceano inſuperabili obſtãte, tranſitus eſſe poſſit. Ni forſan gentium feritas, uel locorum paſſim inuia deſertáque prohiberent. Obijce ergo obtutui tuo generalem Ptolemæi chartam, & confer oculos ad Caſſiterides inſulas, ſtanno, plumbóque fertiles, ſupra Hiſpaniam, è regione Celtiberiæ in oceano occiduo ſitas, quarum media, authore Ptolemæo libro ſecundo capitulo quinto Tabula ſecunda Europæ, habent in longitudine quatuor gradus. In latitudine ferme quadraginta quinque. Nec poteris mihi in principio huius exempli obijcere, Hunc oceanum in quo hæ inſulæ ſunt locatę eſſe innauigabilem aut inſuperabilẽ, quum ex his oceano enauigato in Hiſpaniam & alias regiones, plumbi effoſi maxima quantitas ſit inuecta aut importata. Sumpto igitur, Deo fortunãte, principio ab annotatis inſulis & animaduerſo parallelo Exemplũ primum periœcorum.

45.fere gradibus alligato, egressus Hispaniam, dirigo iter per Gallias, perque D uicinias Rhetiæ, Vindelitiæ, ac utriusq; Pannoniæ, per Daciã & Mysiam. Superatoq; ponto Euxino, in quem Danubius sex ostijs ingreditur, si prorsus decreuero à memorato parallelo nusquam declinare, per Colchidem, Iberiam atque Albaniam gressus dirigo, ad mare Caspium, quo aut eius littore septentrionario transito, prope Bactrianam per Sogdianam & Sacarum regionem, quibus Scythia intra Imaum montem imminet, & Scythiã trans Imaum Seriamq; regionem iter absoluo. Vbi Taguri gentes longitudini 180. grad. adhabitant. Finitq; terra in longitudine Ptolemæo cognita, ultra quam hodie magna pars terræ in cognitionem uenit. Cuius incolæ sunt pagani, idololatræ & Christiani Nestorini. Si igitur ab accolis Cassiteridũ recensuero 180. gradus in parallelo 45. graduum, incido in homines Cassiteridibus Periœcos. Iuxta datam diffinitionẽ sub uno parallelo & meridiano temperatæ etiã habitationis sitos. Ecce.

Cassiteridum periœci.

Pro secundo exemplo aduoco parallelum uergentem per 30. gradum latitudinis septentrionalis. Inuestigaturus igitur sub eo periœcos, sumo principium in Mauritania Tinganica, & in terra continente à promontorio Herculis, cuius longitudo (autore Ptolemæo lib. 4. capi. 1. & Tabula. 1. Afri.) est propemodum 8. graduũ & latitudo 3. A quo sub memorato parallelo progredior in exortum per utrasq; Mauritanias, perq; Numidiam, Africam minorem, Cyrenaicam regionem, Marmaricam, Libyam, Aegyptum, Arabiã Petream & desertam, Susianã, Persidem, Carmaniam, Drangianã, Arachosiam, Indiam intra & extra Gangem, usque in Sinarum regionem, ubi habitant Semanthini sub longitudine 180. graduum & termino terræ à Ptolemæo cognitæ. Cui hodie recentioribus obseruationibus addita est terra in orientem expansa, in 810 fere miliaria Germanica cõmunia. Vbi maximus Patriarcha & imperator Indiæ Ioannes Presbyter sceptra tenet. Est aũt huius Indię terra multum populosa, ob aëris salubritatem. Vnde multi etiam hodie in centum & quinquaginta annos in sana ualetudine manent &c. Si igitũ à 180 gradibus longitudinis Ptolemæi subtraxero 8. gradus longitudinis promontorij Herculis, residuo 172. gradus, quibus si de terra Ioan. Presbyteri nobis nunc cognita addidero 8. gradus, colligo 180. gradus longitudinis, medietatem memorati paralleli, & distantiam per diametrum, & per consequutionem Periœcos, quos quæsiuimus. Deducor enim ferme in Omanum locum nobilissimum. Vnde expiscantur uniones & margaritæ in magna copia. Habita tandem (ut lectores exemplis oppleam) charta Geographica moderna, in qua Ptolemæi chartæ quaqueuersum recentes lustrationes adiectæ sunt, Periœcos uenari erit factu facillimum. Neque illud omiserim, Cleomedẽ & Macro. lib. 2. de somno Scipionis Periœcos dumtaxat in temperata zona collocasse, asserentes Torridam aut exustã zonam propter nimietatem feruoris uicturis inhabitabilem. Sed quia eandem habitari etiã ab hominibus hodie manifesto manifestius est, diffinitio data, eiusdem habitatores non excludit.

B

Omanorũ periœci.

F

Cleomedes. Macrobius.

Quæ Periœcis nobiscum cõmunia sint.

Authore Cleomede, Periœcis nobiscum cõmunia sunt. Primo quòd eandẽ temperatam habitamus. Deinde quòd eandem habemus æstatem & hyemem, atque reliqua anni tempora horasq; alias & augmenta & diminutiones dierum pariter & noctium nobis cum illis eadem sunt. Quibuscumque enim idem est parallelus latitudinis, his eadem est dierum noctiumq; uno tempore quantitas. In hoc tantũmodo à nobis distant, quòd neque eundem ortum, neque eundem occasum habent. Et quando nobis diei medium est, illi medium habent noctis, & è regione. Verum id ultimum moderamini subijciendum est, tali. Periœcis diem & noctem modo esse contrario. Intelligi debet, de his quibus sol oritur & occidit,

Canon.

Cautio.

A occidit. Tales sunt omnes, quibus in hemisphærio nostro septentrionario latitudo minor est 66. gradibus & 30. minutis. Quo fit quod his qui sub parallelo 67. 68. &c. latitudinis agunt, constituto anni tempore usuuenit dies unus continuus 24. horas excedens. Sub his igitur paralleiis dati Periœci, diem habent (quia continuus est) uno & eodem tempore. Huius rei probationem habes supra per tabulam egregiam quantitatis longissimi diei æstiui in § 67. 68. 69. &c. Idem intelligendum est in oppositis temporibus de continua nocte. Sed de Periœcis Hactenus.

Antœci proprie sunt qui sub parallelis utrimque ab æquatore æquali latitudine distantibus habitant, quibus una & eadem est longitudo ad unum semimeridianum numerata. Dicti Antœci, non ut contrariam ut Antipodes sed diuersam terram habitant. Diuersam dico, de qua Strabo libro secundo in calce & supra. Huius autem diuersitatis causa est æquator, qui dirimit partem terræ austrinæ à septentrionali. Nostri enim Antœci sunt siti trans æquatorem in parte austrina. Et qui austrinas colunt partes suos Antœcos habent in parte nostra septentrionaria. Ita tamen quòd à mediatore circulo, hoc est æquatore, æqua distent latitudine. Quibus etiam cōuenit una longitudo, quæ ipsis indicatur per B semimeridianū incidentem per capita eorum. Antipodes sane sub uno meridiano & æqualis latitudinis parallelo siti sunt. Opposito tamen totius meridiani puncto habitant. Ita quòd diameter à uestigijs nostris per terræ centrum ducta, ad istorum uestigia pertingat, quod Antœcis est impossibile. Albertus Antœcos uocat coalternatè habitantes. Cuius hæc sunt uerba. Coalternate autem habitare dicuntur, quorum una quidem est longitudo, sed non latitudo ipsorum est una & eadem: & illi sunt qui sub eadem linea habitant meridionali quibus est in uno & eodem tempore sensibili meridies, quando sol accedit ad zenith capitum eorum, in motu diurno, sed tamen non habitant sub eodem parallelo circulo, qui distet æquali latitudine per circuitum habitationis ab æquinoctiali circulo. Et infra paulò. Sed nō est eis æqualis dies, nec est eis æquale frigus, nec calor, nec siccitas, nec humiditas. Eò quòd non æqualiter dilatantur ab æquinoctiali circulo. hæc Alber. Quòd Albertus sub finem habet: Eò quod, intellige, id est eo quòd non æqualiter distant in uno circulo ab æquinoctiali sicut circulariter habitantes, sed ab eo distant in diuersis circulis, in diuersis partibus mundi sitis, ab æquinoctiali æqualiter distantibus.

Antœci qui

Antœci Coalternatè habitantes.

C Nobis cum Antœcis conuenit unitas meridiei & mediæ noctis propter unitatem meridiani. Item diei unitas, quæ quidem non est accipienda pariter, hoc est, pro uno & eodem die, nisi bis in anno in æquinoctijs, sed distinctis & uarijs anni temporibus, scilicet, in gradibus solis è regione in signifero positis. Gratia exempli. sole tenente quintum gradum Piscium, pro latitudine septentrionali fere quadraginta nouem graduum, diei artificialis quantitas est decem horarum æqualium & semissis: quod nostro tempore usuuenit circiter decimum quartum diem Februarij. In meridiem uero siti, latitudini austrinæ tot graduum subiecti, pro eo iam memorato die, hanc quantitatem minimè habent sed maiorem, puta tredecim horarum & semissis: in signo autem & gradu opposito, scilicet, quinto gradu uirginis, Austrini hi habent consimilem diei quantitatem, scilicet, decem horarum & semissis, circiter decimum nonum diem Augusti. Ecce. Quare de Antœcis (quos Pomponius libro primo in principio Antichthones noīat) & idem de habitabilibus zonis loquēs, Reliquæ, dicit, habitabiles (intellige zonæ) paria agunt anni tempora, uerū non pariter.

Nobis & antœcis cōmunia.

Pomponius.

Quocirca cũ apud nos est maximus dies, apud illos est minimus, & è regione, D
quod accidit propter contrariam latitudinem. Idem accipiendum est de Antœcis sitis intra tropicos. Etsi illis non sit tanta uariatio diei & noctis, ex eo quòd æquatori uicini sunt. In ea tamen quantitate, etiam quantilla sit, ut nos cum nostris Antœcis, contrario modo se habent, quemadmodum infra exemplo manifestabitur.

Accidit etiam Antœcis quatuor temporum uarietas. Vt cum nobis sit uer in Ariete, Antœcis nostris sit autumnus. Cum nobis æstas in Cancro ipsis hyems, in Libra nobis autumnus eis uer, in Capricorno nobis hyems ipsis æstas. Quemadmodum enim ad nos se habet tropicus Cancri. Ita se ad illos Capricorni tropicus. Contrarietas igitur temporum in uniuersum intelligi debet per totam hemisphæriorum latitudinem.

Cautela de antœcis habitantibus intra tropicos.

Et interim cum in memoria tenemus Antœcos intra Tropicos habitantes, cõtrario modo (ut iam diximus) hyemem & æstatem habentes, accidere tamen potest, ut ijsdem simul sit hyems, nunquam tamen simul æstas: duas enim habent æstates propter Geminum accessum solis ad capita eorũ. Sicut supra per canones docuimus: & testes sunt Ioan. de Sacrobusto, in libello de Sphæra & Martianus Cap. lib. 6. Quòd autem una ijsdem possit esse hyems, exemplo E
(ut paucis dicatur) explanabimus. Iabadium, id est, hordei insula sita in pelago Indico austrino, authore Ptolemæo lib. 7. ca. 2. & tabu. 11. Asię, habet longitudinem 167. grad. & latitudinem Australem 8. grad. 30. minutorum. Throana uero urbs in littore magni sinus Indici consimilem habet longitudinem, scilicet, 167. grad. ac etiam latitudinem septentrionalem coequalem 8. grad. & 30. minutorũ, Quare per diffinitionem datam in his degentes appellantur Antœci. Quum autem sol trans æquatorem in austrina signa deflexerit, uicesimũ secundumq́ ferme Libræ gradũ adierit, erit Iabadijs uerticalis, inducens æstatem, quod nostro æuo cõtingit circiter 6. diem Octobris. Rursus cum inde abit, & ultra in tropicum Capricorni proficiscens brumaleq́ efficiens solstitium gradus 15. & minuta 30. pertransit, hyemem ijsdem Iabadijs facit, eo modo quo tanta distantia solis hyemem afferre potest. Palàm autẽ est Antœcis horum, id est, ipsis Throanis ab æquatore in septentrionem 8. gradibus & 30. minutis sitis simul quoque esse hyemem, cum maximam à se solis habeant distantiam. Inæquales tamen huiusmodi hyemes sunt. Calidior sane horum est, à quorum zenith sol iamprimum discessit, qui maiori interuallo graduum 15. & 30 minutorũ in austrum inclinans abesse nequit, frigidior autem horum est qui in septentrionem eandem habent F
latitudinem, ab ipsis enim sol 32. graduum intercapedine abest, nec abesse amplius unquam potest. Id tamen certum est & physica ratio approbat, has simul hyemes esse, quamquam nulla prorsus intra tropicos tam frigida esse possit hyems, quin illa, quantũ ad solis recessum & distantiam pertinet, calidior sit æstate qualibet paralleli nostri altitudinis propemodum graduum 49. Sol uero cũ solstitio brumali peracto incipit in zodiaco ad nos ascendere, rursus parallelum Iabadiorum attingit, fitq́ue uerticalis, alteram æstatem faciens. Accidit itaque ut hi duas æstates habeãt, unà cum hyeme, ante quam illi Throani æstatẽ habeant primam. Simili modo sole apud illos in septentrionem sitos mouente eueniat, ut duas æstates & hyemem unam habeant, quando his hyems continua est.

Extra Tropicos igitur agentes omnia anni tempora solis habent, & in Antœcis & Antipodibus cõtrario modo, intra Tropicos autem omnia bis. In his omnibus ad instrumenta & tabulas Geogra. recurrendum est, ut intellectum sensuũ certitudine instruamus.

Cautela.

Quòd si in meridiem terra reperta esset habitata in 67. uel 68. &c. gradus latitudinis, quemadmodũ in septentrionem, dari possent Antœci quibus certo tempore

A pore anni nec dies nec nox simul essent, contra priscorum authorum placita. Nam cum hi in septentrione habent contiuuum diem in plures naturales expassum, contra hi qui tenent eandem latitudinem in polum austrinum interim haberent noctem continuam. Hæc organum sphæræ mundi plane indicat.

Demum exemplis antœcorũ diffinitionem lucidiorem reddam. Scito tamen quòd extra tropicos, ex cõmentarijs Ptolemæi nullum plenũ exemplum colligi potest. Huius ratio, quòd trans tropicum Capricorni ei terra incognita fuit. Adiumento uero recentiorũ chartarum, ultra montes Lunæ, Rapsios Aethiopes & Barditũ montem, de quibus Ptolemæus lib. 4. ca. 9. & tab. 4. Africæ, à regibus Portugalliæ inuentæ sunt propemodum innumeræ gentes nudæ, in austrum expositæ, de quibus plura in itinerario Portugallensi. Iubeor igitur his Antœcos inuestigare, uenio ad Peloponnesum, de qua Ptolemęus lib. 3. ca. 16. & tabu. 10. Euro. & offendo Mothonem urbem, quam Plini. Pompon. & cæteri Methonen nominant, habentem longitudinem 49. graduũ & latitudinem septentrionalem fere 35. Consimilem longitudinem & latitudinem meridianam habent memoratæ gentes, modernis chartis id indicantibus. Quare concludo B Methonenses his gentibus esse Antœcos, & contra. Rapsiorum antœci.

Secundum exemplum, de his qui intra Tropicos agunt. Offeruntur mihi Ichthyophagi regionis Sinarum, habentes in longitudine quasi 180. gradus. In latitudine aũt septentrionali 3. Authore Ptolemæo lib. 7. ca. 3. & tab. 11. Asiæ, quibus maximus dies æstiuus est 12. horarum & 10. minutorũ: iuxta modernam obseruationem: his Antœcos determinare iubeor, optato uenit mihi Sinæ* metropolis Sinarum, quæ Ptolemæo supra docente habet longitudinem 180. gra. Latudinem uero austrinam triũ graduum, sunt igitur Sinenses Antœci Ichthyophagorum. Et cũ Ichthyophagi habent diem maximum 12. horarũ & 10 minutorum, Sinenses habet minimum, scilicet, 11. horarum & 50. minutorum, quamq̃ parua sit temporum differentia. Vsque huc de Antœcis sit dictum. *alij Thynæ.

Antipodes propriè sunt, qui sub parallelis ab æquatore utrimque æqua latitudine distantibus, aut sub ipso æquatore, sub uno meridiano habitant, siti ad puncta diametri per centrum mundi euntis. Dicti Antipodes quòd pedes obuertant sibi, aut uestigia uertant contra se inuicem. Iidem & Antichthones nominãtur à contraria terra habitata. Sunt autem Antipodibus quatuor præcipue conditiones. Prima quòd habitant sub duobus parallelis æquidistantibus ab æquatore, quorũ unus locatur in septentrionem alter in meridiẽ, dempto æquatore. C & in hoc conueniunt cũ Antœcis. Secunda quòd sunt siti sub uno meridiano, & in eo cõcordant cum Periœcis & Antœcis. Tertia quòd distant maxima distantia circuli meridiani. i. per diametrũ ipsius aut p 180. gradus circuli magni. Quarta ex iam dicta sequitur, quòd diameter illa transeat per centrũ mundi. Omnes certe diametri circulorum magnorum sphæræ uergunt per centrum mundi. Antipodes q. Quatuor conditiones antipodum.

Rem ipsam nunc exemplis ornabimus. Et primũ sumptum est, ex Geographia Ptole. Is lib. 4. ca. 6. & tab. 4. Afri. In occiduo Libyæ interioris põnit sinum magnũ noĩatum Hesperium. Cui ultra æquatorẽ in austrũ, eodem Ptole. lib. 4 ca. 9. teste, adhabitant Hesperij Aethiopes. Ex his nõnullis est longitudo o. grad. latitudo meridiana 10. uel 11. graduũ. Præterea Ambastæ populi regionis Sinarũ, de quibus Ptole. lib. 7. ca. 3. & 11. tab. Asiæ, ab Ambasto fluuio sic appellati, habent in latitudine septentrionali cõsimiles gradus cũ Hesperijs, in latitudine ue(ro 180. gra. Ecce Antipodes.

Secundum exemplũ, ex recentioribus chartis iũctis Ptolemęi, receptũ, seruiens utrimque habitatis & temperatis, est id. Iaua minor insula recens orientis, linguã habens propriam, in octo regna direpta, omni aromatũ genere referta, trans Tropicum in austrũ sita, habet in longitudi-

ne 211. gradus, in latitudine meridiana 40. Cui in nostra temperata zona obijcitur Corsica, quæ alias Cyrnus insula in mari Ligustico sita. De qua Ptolemæus lib. 3. cap. 2. & tabu. 6. Euro. habens in longitudine 31. gradus, in latitudine uero septentronali 40, grad. hæ igitur opponuntur uere, quia per diametrum terræ & in diuersis zonis sitæ, etiam temperatis: Igitur incolentes sunt Antipodes. D

Cleomedes de Antipodibus.

De Antipodibus perbelle scribit Cleomedes, in hæc uerba. Quartam nobis Antipodes qui obiectam e regione nobis habitant temperatam, sunt uero ipsorum qui sub terra clima incolunt, quos etiam ἀντώμοι, quod est humeris auersos uocant, at qui sub terra Antipodes. Omnium namque in terra gradientium, ad centrum, terræq; medioxumũ uestigia spectare necesse est. Nam cũ sit ipsa figuræ globosæ, inferne est medioxumum. Vnde qui circa nos habitant neutiquam fiunt Antipodes. Sed qui in temperato sub terra climate habitant, qui e regione nobis obijciuntur. Namque eorum uestigia nostris sunt opposita uestigijs. Et post plura. Verũ cum Antipodibus nobis nihil est cõmune, quod omnia contra respondeant. Nã sub terra inter nos climata habemus & tempora habemus cõtraria die noctuq;. Idem est de augmentis & diminutionibus dierũ. Et rursus post multa. Quod esse oporteat Antipodes, docet Physiologia, quandoquidem horũ nihil memoratur in historia, & ne quidẽ accessus est ad eos nobis, qui contra nos temperatam zonam habent, quandoquidem torrida non potest a nobis superari. Quæ profecto temperata terræ climata æque quoque habitari necesse est. Nam animantium amica natura est, & ubicumque cunctis rationabilibus & rationis expertibus cõpleri animalibus potuit terra, ibi capit optionem. hactenus Cleomedes. E

Antomi.

Nobis nihil cõmune cum antipodibus.

Natura animãtibus fauet.

Placuit priscis scriptoribus, sicuti iam ex Cleomede hausimus, Antipodibus omnia cõtrario modo euenire, eosque sub terra in temperato climate sitos. Sed cum hodie a recentioribus authoribus uiris grauissimis compertum habemus, sub torrida zona, immo & æquatore animantium esse habitationes a priscis in diuersum eunt. Ponentes Antipodes nõ solum in temperatis zonis, uerum etiã torrida & sub æquatore. Quapropter ab eo priscorũ dicto Antipodibus omnia accidere modo contrario, eos qui sub æquinoctiali agunt exceptos haberi uolunt, quibus omnia sunt paria, præterquam quod contrarijs uicibus diem noctemque habent. Eis nempe accidit eadem diei noctisq; quantitas, propter perpetuũ æquinoctium. Item simul æstatem, simul hyemem suo modo habere, & id genus alia. Quapropter concludunt unum tantũ esse parallelum. s. æquatorem, sub cuius ipsius positione Antipodes danť oppositis uestigijs, a cuius quolibet meridiano intersecante, diameter per centrum ducta in eundem meridianum & æquatorem, punctus, in contrario hemisphærio antipodes ostendit. F

De æquatore.

NOTA.

Vide canonẽ supra de æquatore.

In exemplo: Nacaduma ciuitas Taprobanę insulæ (authore Ptolemeo lib. 7. ca. 4. & tab. 12. Asiæ) sub æquatore sita, quare latitudine caret, habet in longitudine 128. gra. fere. Præterea uenio ad prouinciã occidentis Americam appellatã, ad mandatũ regis Castellæ nostra tempestate inuentam, & offendo ibi æquatorem cũ longitudine 308. graduum, adhabitantes igitur sunt antipodes Nacadumensiũ: Subtracta enim longitudine Nacadumæ. s. 128. gradibus, a longitudine Americæ, scilicet, 308. graduum, remanent 180. gradus æquatoris, indicanets opposita puncta eiusdem, & ex consequutione Antipodes.

Nacadumę antipodes.

Canon.

In uniuersum igitur dici potest, omni puncto habitato in terra dato, respondere punctum Antipodum. Quod si in terram cadit habitatam antipodes habentur: Quod si in mare (ut plurimum usuuenit) habere posse: puta per nauium gubernatores in id punctum incidentes. Sed de his satis.

Dissentio authorum.

Grauissimi authores de Periœcis, Antœcis & præcipue de Antipodibus, sæpe

A ſæpe diuerſa, ſæpe pugnantia ſcribunt. Ita quòd lectoris animus uſqueadeo diſtrahatur, ut quid de his tenendum ſentiendumq́ue ſit penitus ignores. Quare ut Lector aliquatenus tanquillior reddatur de his nonnihil diſſerere libuit. Contuendum igitur, quòd apud priſcos ſemper fuit ſubtilis inquiſitio. Sint ne homines qui ſub terra ſua ueſtigia noſtris oppoſita habeant, nec ne? Eſſe eos euidenti ſatis ratione oſtendit Cleomedes primo Meteoron capi. De cœli orbibus, cuius uerba iam ſupra recitauimus. Fuit ſemꝑ queſtio de Antipodibus. Quòd ſint Antipodes.

Strabo de his libro primo, his uerbis. Pari etiam modo ad Indos etiam Hiſpanos habitatio, è quibus illos ad orientem maxime, hos aũt ad occaſum inclinari ſcimus omnes. Sic Antipodas inter ſe eſſe neſcij non ſumus. Tale autem hoc totum ex ſolis reliquorumq́ue ſyderum motu ortum habens &c. Strabo.

Plinius libro ſecundo natu. hiſt. cap. 67. in recentiori 65. ſic ſcriptum reliquit. Ingens hic pugna literarum, contraq́ꝫ uulgi opinionẽ, circumfundi terræ homines undique conuerſiſq́ue inter ſe pedibus ſtare, & cunctis ſimilem eſſe cœli uerticem, ac ſimili modo ex quacumque parte mediam calcari. Illo quærente cur non decidant contrà ſiti, tanquam non ut ratio præſtò ſit, ut nos non decidere mirentur & illi. Interuenit ſententia, quamuis indocibili probabilis turbæ, inæquali globo, & ſi ſit figura pineæ nucis, nihilominus terram undique incoli. Sed quid hoc refert, alio miraculo exoriente? pendere ipſam ac nõ cadere nobiſcum &c. lege caput, pulchrum eſt ſane. Idem de Antichthonibns lib. 6. ca. 22. Plinius. Lege Macrob. lib. 2. cap. 5. & Albert. lib. de natu. lo. diſt. 1. ca. 12.

B

Ad idem Pomponius Mela libro primo, & Solinus capite 66. In ea ſententia eſt Macrobius libro ſecundo de ſomnio Scipionis &c. Et Martianus Capella libro ſexto poſt principium. Item Albertus Magnus libro de natu. loc. diſtincti. prima ca. 10. qui Antipodes aut Antigenos nominat oppoſitè habitantes, quos, alij & rectius, periœcos appellant. Et idem de Antipodibus libro ſecundo Meteor. tracta. ſecundo ca. 11. Accedit & Marcus Manilius libro primo aſtronomicon cap. 4. ſic. Pompo. Solinus. Macrobius. Martianus. Alber. Mag. Mar. Mani.

Altera pars orbis ſub aquis iacet, inuia nobis
Ignotæq́ue hominum gentes, nec tranſita regna
Commune ex uno lumen ducentia ſole,
Diuerſaſq́ue umbras, leuáque cadentia ſigna
Et dextros ortus cœlo ſpectantia uerſo.
Nec minor eſt illis mundus nec lumine peior.
Nec numeroſa minus naſcuntur ſydera in orbe.

C Diſſentiunt ab his Theologi, aſſerentes fabuloſa eſſe omnia, quæ ab alijs de Antipodibus referuntur. Idipſum oſtendentes primo per diuum Auguſtinum capite nono libri ſextidecimi, in hæc uerba. Quòd uero & Antipodas eſſe fabulantur, id eſt, homines à contraria parte terræ ubi ſol oritur quando occidit nobis, aduerſa pedibus noſtris calcare ueſtigia, nulla ratione credendum eſt. Neque hoc ulla hiſtorica cognitione didiciſſe ſe affirmant, ſed quaſi ratiocinando coniectant, eo quòd intra cœli conuexa terra ſuſpenſa ſit; eundemq́ue locum mundus habeat & infimum & medium: & ex hoc opinantur alterã partem terræ quæ infra eſt habitatione hominum carere nõ poſſe. Nec attendunt (etiam ſi figura conglobata & rotunda mundus eſſe credatur ſiue aliqua ratione monſtretur) non tamen eſſe conſequens, ut etiam ex illa parte ab aquarum congerie nuda ſit terra. Deinde etiam ſi nuda ſit, neque hoc ſtatim neceſſe eſt quòd homines habeat, quoniã nullo modo ſcriptura iſta mentitur, quæ narratis præteritis facit fidem, eo quòd eius prædicta complentur. Nimiſq́ue abſurdum eſt ut dicatur aliquos homines ex hac in illam partem oceani immenſitate traiecta nauigare ac peruenire potuiſſe, ut etiam illic ex uno illo Primo Homine genus Quòd nõ ſint Antipodes. Auguſtinus.

D

instituereretur humanum &c.

Lactantius. Secundo id ostedunt per Lactantium cap. 24. libri 5. Diuinarum institutionum. Cuius titulus est de Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opinati sunt mundum esse rotundum.

Lucretius. Theologis assentitur Lucretius libro primo, qui Antipodes negãs sic scribit.

Illi cum uideant solem non sydera noctis
Cernere, & alternis nobiscum tempora cœli
Diuidere & noctes pariles agitare diebus.
Sed uanus stolidis hæc omnia parturit error &c.

Galeottus Nar Et inter recentiores adest Galeottus Narniensis libro de incognitis uulgo, negans antipodes, ex eo, ut ad eos doctrina Christi nunquam peruenire potuerit.

Causæ dissensionum. Mare reddit unã causam. Has authorum dissensiones credo pendere è duabus causis, quarum altera sumitur ab aqua, altera à terra. Ab aqua hoc est à mari, & hoc bifariam. Aliqui enim affirmant totũ inferius hemisphærium aquis esse tectum, quapropter ab antipodibus & periœcis incoli minime posse.

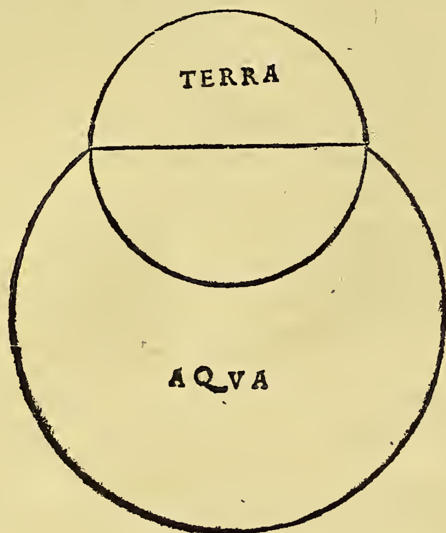

Alij asseruere oceanũ circundare terram in modũ cinguli transeuntis à polo arctico per orientem in meridiem & per occidentem redeũtis in aquilonẽ. Huius imaginationẽ describit Albertus Magnus libro 2. Meteor. tracta. 2. ca. 11. quẽ legito. Et hoc pacto in utroq; hemisphærio esset terra cõtinens & arida. Verũ & hi in tres scinduntur differentias. Nonnullis asserentibus terræ molem in duo hemisphæria (ut diximus) partitam ingenti pelago atq; innauigabili discerni, & nullam in inferiori hemisphęrio esse hominũ habitationem, cũ nulla de his sit historia. Alijs contrà dicentibus, sed propter nimiam distantiam & oceanũ innauigabilem nõ posse mutuo cõmeare.

E

Annotatio à Stœfleri ipso hic interiecta.

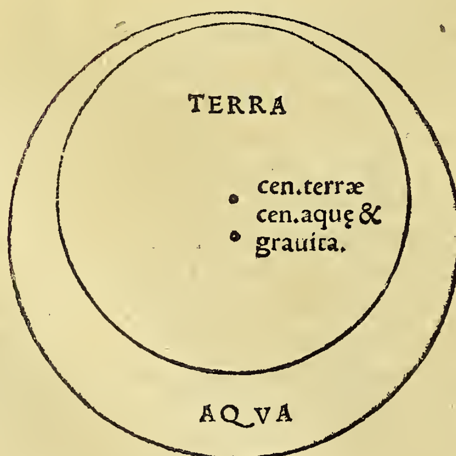

F

Hic ostendo depictiõem terræ & aquę secũdum Nicolaum Lyranum. Gen. 1. capit. esse inutilem. primo, quia contrariatur omnibus de eclipsi Lunari scribentibus, qui uno ore dicũt: Lunã deficere propter ingressum eius in umbrã terræ. Vide obsecro cap. 10. libri Secundi Plinij. Sed hic oporteret quẽ dicere Lunam eclipsari propter eius ingressum in umbrã aquæ pro maiori parte. Vmbra quã Luna ingredit est turbinata uel conoidalis, quod ad uisum ostendunt oẽs eclipses Lunares: sed hæc depictio nullo modo procrearet eã in modũ turbinis, sed umbrã gibbosam. Deijciẽda etiã illa moderna depictio Gregorij Reisch Cartusiani & Vadiani de centro magnitudinis terræ & centro grauitatis: qui cõtendunt ex terra & aquis unũ corpus rotundum efficere. In quo profecto bene dicunt, sed deficiunt in modo depictionis, in quo figurant aquas omnem tegere terram, neque possunt se in hoc defendere &c.]

Aliis

A Alijs asserentibus oceanum esse nauigabilem, ut sunt recentiores nostri Geographi & præcipue nautæ, qui mare undiquaque fere nauigant atque sulcant. Hic candide Lector accedito Alberto Magno libro de natura lo. & Dinstinctionis primæ capite duodecimo. Alber.Mag.

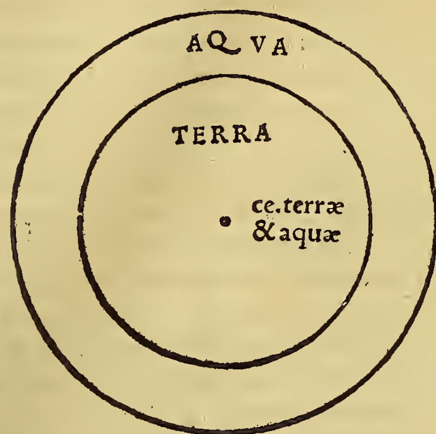

Ego eã teneo opinionem, quod aqua & terra unum habeant centrũ, quod sit centrum uniuersi. Et quonam abierit aqua postquam fuit a Deo condito re terra discooperta, dico ex Ioan. Damasceno lib.2.ca.9.&10. Cui addo Iacobum de Valentiis episcopũ. Et quidẽ. Io. Damasce. de orthodoxa fide lib. 2.ca.9. De aqua, sic habet. Est aũt aqua unum quatuor elementorũ, optima Dei factura. Aqua elementum est frigidum & humidum, graue & deorsum mobile & diffundi facillimum. Et infra. In principio aqua diffundebatur super omnem terrã. Et infra. Deinde Damascenus

B præcepit DEVS ut cõgregarentur aquæ in unam congregationem. Et dicendo in unam congregationem, non significat in uno loco illas congregasse (nam uides ut postea dicat, & consistentias aquarum uocauit maria) sed secundum seipsas in terras separatas, simul factas esse aquas, ostendit hic sermo. Congregatæ sunt igitur aquæ in congregationes suas & apparuit (.s.terra) arida. Hinc sunt duo maria quæ circumdant Aegyptũ. Ipsa enim media inter duo maria iacet. Et infra. Similiter & ad orientem est mare, quod dicitur Indicũ. Est & Boreum quod dicitur Caspium, sed & stagna hinc cõgregata sunt. Est & oceanus ut fluuius quidam circundans totam terram. Et postquam numerat plura flumina, scilicet, Gangem, Nilum Tigrim & Euphratem, sequitur. Sunt autẽ alij plurimi & maximi fluuij quorum hi quidem in mare uanescunt, illi uero in terra consumuntur. Vnde & tota terra porosa est, antrosa, ueluti quasdam uenas habens, per quas ex mari suscipiens aquas, fontes perficit. Et infra. Diuino igitur iussu cõcauitates in terra factæ sunt, & sic in congregationes suas conueniunt aquæ, hinc etiã & montes facti sunt. Caput 10. eiusdẽ libri. De terra sequit.

C Terra quatuor elementorũ unum est, siccum & frigidum, grauissimũ & immobile a Deo ex nihilo ad esse primo die deductum. Et postquam numerat super quid terra sit fundata, addit. Decet nos in nullo piæ aduersari intelligentiæ, cõfiteri simul omnia a uirtute eius qui creauit contineri, fulciri & constringi. In principio autem (scriptura dicit) terra cooperiebatur ab aquis, & terra inculta & absque ornatu: cum præcipiente Deo aquarum receptacula facta sunt, & tunc montes extarunt & diuino præcepto terra suscepit ornatum: omnigenis herbarum & plantarum uarietatibus decorata &c. Et post plura. Sphæricæ autem figuræ nonnulli asserunt esse terram, alij uero conoidem, piniq; præ se ferre figuram. Minor & longe multoq; minor cœlo est, ut punctum quoddã in eiu smedio pendula &c. hæc Damascenus.

Secunda causa sumitur a terra, quę ut omnes asserunt Physici, Geographi & Poëtæ, in quinq; partita est zonas (de quibus in sequentibus abunde dicemus) quarum duæ uicinę polis, inhabitabiles sunt propter frigus ingens. Media quę solis orbita describitur, torrida aut perusta nominata, a Græcis & Latinis scriptoribus, propter æstum & excessiuam caliditatem inhabitabilis prædicatur: Causa.2.ratione terræ.

Quæ sane torrida disterminat duas alias zonas mortalibus habitabiles,quarũ D
una est in septentrionem reliqua in meridiem exposita. Quare hæ,authore Plini, Macro, Martiano, Pompo.& cęteris, propter solis incendium non sunt peruiæ. Inde inter authores de Antœcis orta est dissensio, ferme in modũ quem iam supra de mari exposuimus. Quorũ nonnulli Antœcos negant, ob id quòd nulla de his est historica traditio. Alij admittunt, sed propter torridã zonam intermediã haud permeabilem, cõuenire non posse. Vt iam memoratis placet authoribus. Verũ alij & perustam peruiã probant & cõmeatum fieri posse, hoc modo recentiores loquuntur. Sed cum quæritur, cur illorũ rarus ad nos transitus sit? Respondent, quòd hi suorũ terminorum contenti, propter fere omniũ rerum copiã, quieti uiuũt, pacisq; ꝙ belli magis amantes, plurimi nudi, & in multis regionibus armorũ nescij degunt: Nõ usq; adeo solliciti, an his in locis, ubi nos agimus, hoĩes habitent. At nos Europei semper anxij, an ubi illi sunt, hoĩes essent, eosdem aut armis ob gloriæ cupiditatẽ, aut auaritia, quæ omnia penetrat, pue (stigantes &c.

Quare ad antœcos non sit accessus.

His prælibatis anteꝗ ad authores dissidentes particulariter accedã, annotandum censeo, terrã nostram habitabilem esse insulam, & mari quaquauersum circundatam: huius rei mihi plurimi sunt testes, præcipuus tamen Strabo lib.1. Geogr. in §. quod aũt habitabilis terra sit insula &c. quem legito. Et idem lib.3. ubi eam sæpius insulã nominat, & chlamydis præ se ferre figurã. Addo, ego omnem terram ad hoĩbus & animantibus habitatam, esse insulã. E

Terra insula.

Ad authores nunc uenio, & primo ad diuum Augustinũ Antipodes negantem, cuius sententiã pro suo tempore approbo. Nam is pater alioqui mathematicis studiosissimus non à ueritate, sed ab incerta & uero nequaꝗ consentanea ueterum aliquot scriptorũ de Antipodibus traditione, cũ ratione maris tum terræ (ut supra ostendimus) abhorruit. Neque (me iudice) hi recentiores Theologi audiendi sunt, asserentes. Augustinum cum capite 8. lib.16. de ciui. Dei, cõcludat, omnes homines terrã incolentes, etiam si monstruosas habeant figuras aut effigies, si modo homines sunt, ex Adam uno illo protoplasto originẽ sumpsisse. Et ca. sequente 9. Antipodum opinionem uanã & friuolam reiecit atque confutauit. Si enim illi essent hoc modo, quo ueteres eos esse crediderunt, cum nemo unquam nostri hemisphærij eos adierit, Augustinũ intulisse ex Adam originem habere nequaquam potuisse. Dico ego, nullum Augustini uerbũ in hanc posse trahi sequelam. Immo fere contrariũ ex capi. septimo eiusdem libri exugi potest. Si enim animalia sæua, crudelia, & bestiæ ad remotissimas insulas permissu Dei transferri potuerunt, quare etiam non homines domini terræ & F
animalium, paulò minus angelis minores?

Nota hic de Augustino.

Non sunt audiendi recentes theologi.

Quòd si magnus ille Ecclesiæ Christianæ antistes omnium bonarum artium percupidus, in nostra incidisset tempora, & quispiam eidem indicasset, terram esse propemodũ continuam, in qua hominum esset habitatio in 180. gradus expassa, nullo interiecto oceano innauigabili aut combusta zona impermeabili, hinc & illinc per diametrum circuli maximi homines habitare (quemadmodũ exemplis indicauimus) profecto Antipodes nunquam negasset, sed demonstrationi certissimæ aures præstitisset. Abiecisset q; priscorum anilia fabulamenta. (hactenus de Augustino.

De Lactantij capite 24. libri tertij Diuinarũ institutionũ quid approbem, non mihi satis constat, ꝙ si dumtaxat in Antipodũ positione lapsus esset, condonarem: sed quia in cœlo & terra errat, ego in sententiã eo Ioachimi Vadiani ad Rodolphum Agricolam scribentis, in hunc ferme modum. Videtur mihi Lactantius eloquentiæ suæ uiribus plus æquo quandoque confisus, paulo audacius aut abiecisse fastu quodam pleraq;, aut multo aliter, ꝗ ueritas habeat intellexisse, in hisq; magnam sibi inuidiam eò cõparasse, quòd ita

De Lactantio.

Lactantius eloquentiæ nimium confisus.

A ita superbè ita secure dixerit, quasi ipse extra omnẽ ingenij aleam positus, errare & labi non potuerit, omnium autem errata non solum uidere, sed etiam olfacere sese crediderit. Hic adeo Antipodes refutando ineptit, ut dubitem an cũ illa scripsit satis sibi constiterit. Nõ enim ea solum, quæ eruditis exploratissima sunt, nescire uidetur, sed probare etiam & asserere illa, quæ, si Antipodes non essent, quod ipse contendit, falsa tamen & absurda esse omnes, qui sunt animi cõpotes, intelligerent.

Age, totum illud caput excutiamus, ut an ita sit, sicut dico facilius accipias.

TITVLVS AVTEM SEV CAPITIS INSCRIPTIO HAEC EST.

De Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opinati sunt mundum esse rotundum. Caput est 24. lib. 3. Lactantij Firmiani institutionum diuinarum.

QVid illi, qui esse contrarios uestigijs nostris Antipodas putant? nunquid aliquid loquuntur? aut est quisquam tam ineptus, qui credat esse homines, quorum uestigia sunt superiora quàm capita? aut ibi quæ apud nos iacent B uniuersa pendere? fruges & arbores deorsum uersus crescere, pluuias & niues & gradines sursum uersus cadere in terram. Et miratur aliquis hortos pensiles inter septem mira narrari, cum philosophi & agros, & maria, & urbes, & montes pensiles faciant?

Miracula orbis à Plinio 6. numerantur. Primum Babyloniæ muri, Plini. libro 6. cap. 26. habuere in longitudine 60000. passuum, in altitudine 200. pedes, 50. in latum. Secundum, Dianæ Ephesiæ templum. Plinius lib. 36. cap. 14. & lib. 14. ca. 1. & lib. 16. ca. 41. in recenti 40. & lib. 36. ca. 5. Tertium, Iouis Olympici simulachrum. Pli. lib. 34. ca. 8. & lib. 35. ca. 8. & lib. 36. ca. 5. & lib. 7. ca. 38. Quartum, Pyramides Aegyptiæ lib. 36. cap. 12. per totum. Quintum, Solis colossus Rhodi. Plini. lib. 34. ca. 7. Sextum, Mausoli sepulchrũ. Plini. lib. 36. ca. 5. Septimum hic addit Lactantius, scilicet, horti pensiles. Et Macrobius lib. 3. Saturna. capite 15. Hic (inquit) est Sergius Orata, qui primus balneas pensiles habuit. &c. Stœfleri annotatio.

Huius quoque erroris aperienda nobis origo est. Nam semp eodem modo falluntur. Cum enim falsum aliquid in principio sumpserint, uerisimilitudine inducti, necesse est eos in ea, quæ sequuntur incurrere. Sic incidunt in multa ridicula, quia necesse est falsa esse, quæ rebus falsis congruunt. Cum autem primis habuerint fidem, qualia sunt ea, quæ sequuntur, nõ circumspiciunt, sed defen- C dunt omni modo, cum debeant prima illa utrum ne uera sint an falsa, ex consequentibus iudicare. Quæ igitur illos ad Antipodas ratio perduxit? Videbant syderum cursus in occasum meantium, solem atque Lunam in eandem partem semper occidere, atque oriri semper ab eadem. Cum autem non perspicerent, quæ machinatio cursus eorum temperaret, nec quomodo ab occasu ad orientem remeant, cœlum autem ipsum in omnes partes putarent esse deuexum, quod sic uideri immensam latitudinem necesse est, existimauerunt rotundum esse mundum sicut pilam, & ex motu syderum opinati sunt cœlum uolui, sic astra solemque cum occiderint, uolubilitate ipsa mundi ad ortum referri.

Quod cœlum sit sphæricum & moueatur circulari motu, probat Ptolemæus Dictio. prima Alma. lege ad idem Aristotelem secundo de cœlo, & Alber. secundo de cœlo tracta. 2. ca. 1. 2. Ad idem nos in cõmenta. nostris, in sphæram. Quòd aũt terra sit rotunda docet Ptole. ubi supra Aristoteles secundo de cœlo. Alber. secundo de cœlo, tract. 4. ca. 9. 10. 11. lege cõmenta. mea. Hester 13. quicquid cœli ambitu continetur. Ecclesiastici 24. gyrum cœli circuiui sola. Plinius lib. 2. ca. 1. Mundum & hoc quod alio nomine cœlum appellari libuit, cuius circumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est. Et idem ca. 2. Formã eius in speciem orbis absoluti globatam esse. Et de eius motu ca. 3. & 4. Cleomedes probat Stœflerus

cœlum eſſe rotundũ per terrę rotunditatem: Alij ex cœli rotunditate concludunt terrā eſſe rotundā. De terra. Plinius lib. 2. ca. 66. in nouo 64. Eſt autē figura prima, de qua conſenſus iudicat: orbem certe dicimus terræ globum. Primo Paralip. 16. Ipſe fundauit orbem terrarum immobilē. Pſalmo 95. Iudicabit orbem terrarum in æquitate. Pſalmo 76. Illuxerunt fulgura eius orbi terræ. Pſalmo 23. Domini eſt terra & plenitudo eius, orbis terrarum & qui habitat in eo. D

Lactan.

Itaque ætherii orbes fabricati ſunt, quaſi ad figuram mundi, eoſque cœlarunt portentoſis quibuſdam ſimulachris, quæ aſtra eſſe dicerent.

Stœfleri annotatio.

Eoſq; cœlarũt portentoſis quibuſdā ſimulachris). Ridet Lactantius cœleſtes Aſteriſmos aut imagines, quas ſimulachra appellat. Diuinæ tñ literæ eas non rident, ſed ſæpius nominant etiā in rebus magnis. Iob 9. Qui facit Arcturũ & Orionas & Hyadas & interiora auſtri. Iob 37. ab interioribus egredietur tempeſtas, & ab arcturo frigus. Et ca. 38. Nunqd coniungere ualebis micantes ſtellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris diſſipare? Amos 5. & loqtur de Deo, ſic. Facientem Arcturũ & Orionem. Hanc igitur cœli rotunditatem illud ſequebatur, ut terra in medio ſinu eius eſſet incluſa: Quod ſi ita eſſet, terrā ipſam globo ſimilem. Neq; enim fieri poſſet, ut non eſſet rotundũ, quod rotundo incluſum teneretur. Si autem rotunda etiam terra eſſet, neceſſe eſt, ut in omnes cœli partes eandem faciem gerat. i. montes erigat, campos tendat, maria conſternat. Quod ſi eſſet, ſequebatur illud extremũ, ut nulla ſit pars terræ, quæ non hominibus cæteriſq; animalibus incolatur. Sic pendulos iſtos antipodas cœli rotunditas adinuenit. Quod ſi quæris ab ijs, qui hæc portenta defendunt, quomodo nō cadunt omnia in inferiorem illam cœli partem? hanc reſpondent rerum eſſe naturam, ut pondera in medium ferantur, uel ad medium cōnexa ſint omnia, ſicut radios uidemus in rota. Quæ autem leuia ſunt, ut nebula, fumus, ignis, à medio deferantur, ut cœlum petant. Quid dicam de ijs neſcio, qui cum ſemel aberrauerint, conſtanter in ſtultitia perſeuerant, & uana defendunt. Niſi quòd eos interdum puto ioci cauſa philoſophari, aut prudentes & ſcios mendacia defendenda ſuſcipere: quaſi ut ingenia ſua in malis rebus exerceant, uel oſtentent. At ego multis argumentis probare poſſem, nullo modo fieri poſſe, ut cœlũ terra ſit inferius, niſi & liber iam claudendus eſſet &c. E

Hactenus Lactantius.

Vadiani uerba.

Ait hic primo ſuo in titulo. De Antipodibus, quos ideo eſſe finxerunt, quia opiti ſunt mundũ eſſe rotundum. Ecce mundũ non rotundũ eſſe pro uero & euidenti habuit, ideóque Antipodes ponentium opinionem refutare conatur. Cuius tamen contrarium, de mundi rotunditate ita euidens eſt non tam phyſicis quàm noſtræ religionis ſcriptoribus, id aſſerentibus, ut piaculum committere merito uideri poſſem, ſi rationibus hoc loco adductis probare uellem, quod nemo neſcit. F

Hominum ueſtigia an ſuperiora capitibus.

Audi obſecro, quid à capitis initio dicatur. Aut eſt quiſpiam tam ineptus, qui credat eſſe homines, quorum ueſtigia ſint ſuperiora capite? erras ò diſerte Lactanti, & ea quidem in re, quam iuuentutis anni tibi indidiſſe debuerant. Quis enim uel primis phyſicæ rudimentis imbutus, neſcit omne id quòd ſua grauitate centro innititur, quacumque parte circumferentiæ locatum ſit, deorſum uerſus niti? quod autem à centro reclinet, aut ſe expandat ſurſum tendere? Cum igitur pedibus in terram uerſis centro innitantur, caput ſurſum proferant, ut nos in cœlum, caput habent ueſtigijs ſuperius. Nec ſub noſtro eſt hemiſphærio niſi quod ad uſque centrum demittitur, quod cum prætergrederis, omnis linea ducta in quācumque partem ſurſum tendit. Ideo Ariſtoteles lib. Meteo. 3. ubi de terræmotus cauſis fit mentio, Anaxagoram Clazomeniũ reprehendit, q; ſphæræ tantũ partem, quæ ſupra nos eſt, ſurſum eſſe, & q̄ ſub pedibus eſt, deorſum uergere putauit. Stultũ. n. eſt putare ignē in altero horizonte non ſimiliter ſurſum ferri, ſicut in noſtro, ſurſumq; ferri q̄cumq; à centro ad circũferentiā tendũt. Nec niſi impropria locutiōe cœlũ infra nos eſſe dicere ſolemus, uelut uitru.

Vitruuius.

libro

A lib.9.ca.6. Sydera uersabunda latentiaq́, quæ nobis nõ oriantur sub terra esse ait, hoc est sub horizonte. Porrò & hoc Maronis libro Georgicorum primo, ex communi ratione loquendi depromptum est. Cum de austrino uertice loquẽs, inquit,

—At illum
Sub pedibus styx atra uidet, manesq́ profundi.

Cum reuera, ut Aristoteles quoq́ asserit libro de cœlo & mundo secũdo, Vertex meridianus sit ex natura rei sursum. Quod poëta doctissimus tametsi non ignorauit, maluit tamen ex cõmuni persuasione ducto sermone uti, aut ueteres, ut sæpe solet, imitari, quàm diuersum asserere. Et paulo post. Nos enim uulgo Austrinum polum respectu arctici, qui nobis ad latus habitantibus erigitur, pressum decliuemq́ dicere solemus. At sub pedibus esse nemo nisi improprie dixerit. Nisi sub pedibus, hoc est, sub horizonte (ut dixi) intelligas.

Præterea si concedimus Antipodas esse sub nobis, non statim id sequitur, ut credibile sit, eos caput deorsum uersus uestigia inferius habere, quod falsissimum, uerissimum putat Lactantius. Cui hoc friuolo desipere nõ satis erat, ad-
B didit hoc amplius. Antipodibus datis sequi, ut tota pars terræ apud ipsos penderet, cum nostra iaceat. Item arbores deorsum crescere, pluuias uero & niues, & grandines sursum uersus cadere in terram. Quin & maria, & urbes, agrosq́ & montes pensiles illic esse. Indigna sunt hæc pudenda errata opere tuo, ò Lactanti, utinam quod nesciebas, præterisses irreprehensum, nec lacessendi cupidine inflammatus, ignorantiam tuam euanido linguæ fuco adeo detexisses. Et infra. Omne graue Lactanti (quod prima philosophiæ uestibula exhibent) à quacumq́ parte cœli in centrum tendat, deorsum tendit, & uiceuersa quod à centro recedit, sursum. Tibi uero uidebatur, quod ab antipodũ periferia in cẽtrum caderet, sursum cadere: quod non est. Ac idipsum quidem ex communi hominũ locutione didicisse debueras, non nisi rem grandem cadere, aut ut grauitatis rationem habentem descendere, idest, ad centrũ tendere affirmante. Nã sua sponte sursum cadere nihil, sicut nec leue quidem tibi impulsum impetu, deorsum tendere dicitur, ergo quicquid cadit deorsum cadit. Sed quid in re aperta laboro? Qua fiducia cœlum non undique deuexum dixeris, tu uideto, mihi constat id astronomis, quibus in ea re summa fides est, nihil esse certius, qui cũ Aristotele & uolui cœlũ & moueri regulari ambitu asserunt: quod tu quoque contemnis, cum & æthereos orbes sphæricos esse neges. Nec sequitur, quod
C putas, si terra rotunda est, necesse est ut in omnes cœli partes eandem faciem gerat, id est montes erigat, campos tendat, maria consternat, cum maiorem partem terræ sub aqua esse recte cognoscentibus indubium sit. Et post aliqua. Postremo non sine quadam odiosa petulantia, hoc philosophorum responsum irrides & contemnis, asserentium grauia centro inniti, leuia sursum tendere: & profecto quemadmodum nescire te scribis, quid de his dicas, ita illi si tua legent, quid de te dicant tot erroribus inuoluto, se nescire faterentur, contra quem certe plurima dici possent. Tandem quid ais, te multis argumentis probare posse, cœlum terra non esse inferius. Nemo credit hoc Lactanti quod cœlum terra sit inferius, mirum est cur formides id ab aliquo obtineri posse, cum hoc, admissis etiã Antipodibus, nequaq́ sequatur: nimis in re cõcessa sollicitus es, & ne cœlũ cadat times, maxime si deorsum inclinet. Argumentis his iã non erat opus, probare enĩ id cuius cõtrariũ esse impossibile, nõ prudẽtis est, aut eruditi, sed uerbosi & sibiipsi suaui labiorũ tinnitu blandienti: id q tu hic de Antipodibus calamo pegisse uideris. Et multis omissis. Mihi uero uidetur hoc ex

Arbores &c. deorsum crescere falsum.

Pensiles terræ portiones nequaquam.

Graue deorsum.

Cœlum esse deuexum.

Cœlũ non est inferius terra.

Hieronymi sententia cõmode in Lactantium usurpari posse, quod Picus quadam ad Hermolaum Barbarum epistola contra eundem usurpauit, in hæc uerba. Si fuisses ò Firmiane tam frequens in sacris literis, quam in fictis litibus fuisti, & hoc non dixisses, & nostra non minus fortasse confirmasses, quam destruxeras aliena. Hucusque ex Vadiano. D

Galeottus. Galeottus Narniensis cõtemporaneus Ioan. à Regio monte Antipodes negat, ex eo, quòd contendit Christi doctrinam nunquam ad eos peruenire potuisse. Et quia Galeottus nusquam reddit rationem, quo id fieri nequiuerit, ni opinari licet in horum eũ fuisse sententia, qui nostris inaccessos Antipodes falsò crediderunt. Christi autem uerbum si in Indiam extimam, si in Hispaniam, si in remotissimas oras penetrasse creditur, cur ad Antipodes idẽ exire potuisse dubitemus? Num Galeotte audisti Christum discipulos Marci 16. alloquentem. Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ &c. Quod Dauid longo ante tempore in spiritu prænouit, cum inquit. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorũ. Quibus etiam uerbis utitur Paulus Romanis capi. 10. scribentem. Quod igitur Galeottus nulla ratione affirmare potuit, temere asseruisse probatur. (Marcus. Dauid Paulus.)

Macrobius. Macrobius Aurelius Theodosius libro Secundo de Somnio Scipionis, asserit torridã zonam inhabitabilem & impermeabilem mortalibus, his uerbis. Medius cingulus & ideo maximus æterno afflatu cõtinui caloris ustus, spatium quod & lato ambitu & prolixius occupauit, nimietate feruoris facit inhabitabile uicturis. Et idem infra post depictionem quinque zonarum, de temperata zona austrina, sic loquitur. Illa uero sola ratione intelligitur, quòd propter similem temperiem similiter incolitur, sed à quibus, nõ licuit unquam nobis nec licebit agnoscere. Interiecta enim torrida utrique hominum generi commercium ad se denegat commeandi. Ecce secũda causa, de qua supra recitauimus. Idem eodem libro de oceano loquens, hęc habet in sententia. Oceano gemino ambitu terram circumfluere. Quorum unus, quem priorem coronam uocat, per zonam terræ torridam meat, superiora & inferiora terræ cingens, flexum circuli æquinoctialis imitatus. Alter à priori (ut asserit) refusus utrimque uersus septentrionem & meridiem, qui ambit terram (prout ex Alberto Magno supra diximus) in modum cinguli transeuntis à polo arctico per orientem in meridiem, & inde per occidentem in aquilonem. Obijce hic obtutui figurã Macrobij pictam & certior redderis. Ex his palàm fit. Macrobium duplicem ponere causam sub torrida zona, mutuã hominibus accessionẽ denegantem. Alterã perustæ terræ, alterã oceani innauigabilis. Cum alio oceano concordat fere cum alijs, sicut supra exposuimus à principio. E F

Macrobius alijs utitur nominibus. Admittit igitur Macrobius Antipodes, Periœcos & Antœcos, sed alijs utitur nomenclaturis sumptis ex Ciceronis libro de Repu. ubi agitur de Somnio Scipionis, his uerbis. vides habitari in terra raris & angustis in locis, & in ipsis quasi maculis ubi habitatur, uastas solitudines interiectas. Hosq; qui incolunt terram non modo interruptos ita esse, ut nihil inter ipsos ab alijs ad alios manare possit, sed partim obliquos, partim transuersos, * partim etiã aduersos * stare uobis &c. His uerbis obliquos, & transuersos stare, utitur Macrobius in cõmentario Secundi libri. Et ut res paucis aperiatur, per obliquos intelligit Antœcos, quo uocabulo Græco etiã utitur Macrobius. Et dicuntur obliquè stare respectu æquinoctialis, à quo utrimque æqualiter declinant. Quemadmodum in Geometricè dici-

(*alij uersos. *alij auersos. Obliqui antœci. Omes n. uerti muspedes uersus centrum mundi.)

mus

A mus angulorum ductu fieri, lineas ab angulo recto declinantes esse obliquas. Et in hoc differunt obliqui ab Antipodibus & Perioecis habentibus pedes obuersos uel contrapositos, quod oblique stantes minime faciunt.

Per aduersos intelligit Antipodes, habent enim uestigia (ut prædiximus) aduersa & opposita, aduersatione ac oppositione maximi circuli. Aduersi Antipodes.

Per transuersos accipit perioecos. De his Macrobius sic scribit. Quēadmodum aūt cæteri oēs (demptis antoecis) uestigia sua figere ad nostra credant ipse distinxit, & australes quidē aperte pronūciauit aduersos stare nobis, dicendo. Quorū australis ille, in quo qui insunt aduersa nobis urgēt uestigia: & ideo aduersi nobis sunt, quia in parte sphæræ quæ contra nos est morantur. Et paulo post. Transuersos stare nobis dixit inferiorem zonæ nostræ partem tenentes. Transuersi Perioeci.

Quanquam Antipodes antoecos & perioecos Macrobius admittat, in ratione tamen & modo ponendi oberrat. Neque hoc in illo adeo moleste ferendum est, cū uulgarem opinionem secutum, cum ueteribus citra ueri deprehensionem periclitari eum contigerit, ex gemina causa & maris & terræ supra exposita.

B

Martianus Capella, non satis constat an ignorantia aut imprudentia ductus, quæ Perioecorum sunt Antipodibus tribuit, & Perioecos Antipodes nominat, adulterans uocabula. Antipodes (inquit) unum nobiscum tractum perferunt hyemis, & flagrantiam communis æstatis. In quem errorem incidit etiam Albertus Magnus cum de opposite habitantibus scribit. Sed uerum est hoc de perioecis. Antipodibus enim omnia contraria sunt. Et aliæ plures in Martiano sequuntur ineptiæ, quas in præsentia lectoribus iudicandas relinquo. Martianus

Nunc superest rimari. An sit huiusmodi oceanus nauibus minime enauigabilis & torrida quædam zona hominibus minime peruia an nec? Gemina obseruatiōe, recentiori scilicet & uetusta, probabimus, priscos in utroque hoc impedimento oberrasse. Recentiori, Neminem nescire arbitror, quod hodie Geographiæ tirunculi sciunt, a freto Herculeo Hispaniæ, usque in extimum Indiæ orientalis, intermedium esse Oceanum multis & magnis insignem insulis. Verū alio modo quem prisci intellexerunt. Nec ille quidem tantum mortalibus aduersatur, quin ab altero littore in alterum, secundum illam quam cum terra facit rotunditatem nauigari possit, si modo expensæ non defuerint, aut qui labores sufferre queant affuerint. Et cum Solinus capitulo tricesimo sexto de oceano scribit, his uerbis. Gaditanum fretum, a Gadibus dictum, Atlanticus æstus in nostrum mare discidium orbis immittit. Nam oceanos quem Græci sic nominant, a celeritate, ab occasu solis irrumpens læuo latere Europam, Africā dextro, scissisque Calpe & Abila montibus, quos dicunt columnas Herculis inter Mauros diffunditur & Hispaniam &c. Hæc de oceani uelocitate nō in uniuersum intelligi credo. Quod nauarchæ Lusitani, id est, Portugallensij hac nostra tempestate deprehenderunt, ultra Gades oceanum sulcantes, perque torridam zonam in Indiam usque penetrarunt, & tamen non istā uelocitatem deprehenderūt: & ideo proprijs uidisse oculis, credo esse octauam scientiā. Quonam pacto hodie hæc omnia se habeant ex fausta nauigatione regum Portugalliæ in Callicut Indiæ diligenti obseruatione deprehensum est. Non æstus obest per totam torridam nauigantibus, denique ne perpendicularis quidem radius a politissima æquæ superficie reflexus, adeo subeuntes infestat, ut minus expedita sit nauigatio, & reditus fœlix in regnū Portugalliæ: Mirum nauitas nō tostos fuisse in quadruplici ac tam diutina nauigatione uel insumptos p

Margin notes: Conclusio de oceano & torrida zona. Recens pbatio. — C: Solinus. — Videre octaua scientia.

 D

Veſpucius — torridam zonam tranſitu. Hoc in primis, deprehendit Veſpucius nobilis mathematicus, terram nuſquam oceano (ut illi crediderũt) à noſtra omnino interceptam, & trans torridam & ultra parallelum Capricorni in auſtrum non minori latitudine, quàm parallelus noſter à Cancri tropico abeſt extendi, ibiq́ frequẽtem eſſe Aethiopum habitationem. Nec eſt hic quid dubij, facillimum eſt perito mathematico omni die ſole radiante locorũ obſeruare latitudinem, quod ut & noctu fieri poſſit ambigit nemo. Eſt igitur illic temperata, cui Auſtrinus polus, ut nobis arcticus ſubleuatur. Et in eo tractu Antœci noſtri ſunt, contra omnium, qui unam tantum quartam habitari dixerunt, ſententiam. Adde his caput ſeptimum Alberti diſtinctionis primæ de natura locorũ pulchrum admodum. Ecce, candide lector, ubi eſt oceanus ille nauigio inſuperabilis, ubi exuſta hæc zona nemini peruia?

Albertus

Vetuſta probatio. — Vetuſta uero probatio ex receptis authoribus facile ſumitur, puta quod oceanus totam noſtram habitabilem circumdans olim quaqueuerſum eremigatus ſit, & ſola longæuitas & uetuſtas, quæ omnia conſumit, huius rei intercepit memoriam. Nec credendum eſt noſtro tempore reges Portugaliæ primos reperiſſe nauigationem in Indiam, in Callicut, in Aethiopiam, inq́ue alios locos aut inſulas, ſed eam olim intermiſſam ſumma gloria & euentu incredibili memorati reges inſtaurarunt, multis maximiſq́ cũ in occiduo tum auſtrino pelàgo inſulis repertis. Adſit igitur nobis Plinius Secundus libro ſecundo naturalis hiſtoriç capite ſexageſimo nono in ueteri, in recenti ſexageſimo ſeptimo, ex quo apertè colligimus oceanum à ueteribus nauigatum in occiduo, ſeptentrione, ortu & meridie. Eius nonnulla exempla adducemus. Hanno Carthaginis potentia florente circumuectus à Gadibus ad finem Arabiæ, nauigationẽ eam prodidit ſcripto. Prçterea Nepos Cornelius author eſt, Eudoxũ quendã ſua ætate, cum Lathyrũ regem fugeret, Arabico ſinu egreſſum Gades uſq́ prouectũ. Multóque ante eum Cælius Antipater uidiſſe ſe qui nauigaſſet ex Hiſpania in Aethiopiam cõmertij gratia. Idem Nepos de ſeptentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranij in cõſulatu collegæ, ſed tum Galliæ Proconſuli, Indos à rege Sueuorum dono datos, qui ex India cõmertij cauſa nauigantes, tempeſtatibus eſſent in Germaniam arrepti. E

Plinius.

Eudoxus

Cœlius Antipater.

De Eudoxo plura ſcribit Strabo libro ſecundo, & deinde.

Quod ſi Macrobius commentario ſuo ſecundo de ſomnio Scipionis, & ſui adhæſores hos legiſſent, qui longe ante tempora eorum ſcripſerant, in hunc errorem & oceani & torridæ minimè incidiſſent. F

DE INTERVALLO AEQVIDISTANTIVM.

TEXTVS PROCLI.

SEd nec interualla circulorum in toto orbe à ſe inuicem ſtata ſunt. Verũ pro ſphærarum deſcriptione ad hunc modum diſpenſari ſolent. Diuiſo in ſexaginta partis meridiano quouis circulo, ſeptentrionalis circulus à polo ſexageſimarum partium ſex interuallo deſcribitur. Idem in alteram partem à ſolſtitiali circulo ſexageſimarum partium quinq́ interuallo notatur. Aequator ab utroque Tropicorum ſexageſimis quaternis diſtat. Brumalis circulus ab antarctico ſexageſimis quinq́. Antarcticus à polo ſexageſimis ſex. Neq́ tamen in omni plaga orbe ue eandem intercapedinem inter ſe ſeruant: Sed tropici ab Aequatore parem in omni inclinatione diſtantiam uendicant: Iidem autem ab arcticis non parem per omnes horizontas, ſed alibi minorem, alibi maiorem. Ita demũ & arctici à polis non parem in quauis inclinatione diſtantiam ſeruant, ſed alibi maiorem

gr. 36.
gr. 30.
gr. 24.
gr. 30. gr 36.
numeri gr. excipiunt divisione 360. gr.
[...]clus divisionē hanc fe[...] ad mediū quarti Cli[ma]tis per Rhodon 1. gr. 36

A iorē alibi minorem habent. Sphærę tñ omnes ad Græcię horizonta describunt.

SOEFLERI IN TERPRE.

IN hoc capite proclus docet more Græcorum distantias Circulorum ipsius sphæræ, unde dicto citius sphæræ compositio accipitur. Caput id totum per cōsimiles sententias authorū in sequentibus dilucidabit. In primis igitur animaduertendū, priscos Græcos circulum magnū bifariam distribuisse. Primo pro ipsius sphæræ fabrefactione in 60. æquas partes, hoc pacto. Primo in 12. deinde quamlibet in 5. De hac distributione & circulorū distantijs pulchrè scribit Hyginus in suo poëtico astronomico lib. 1. cap. de Polo. In triginta (inquit) partes unumquodq; hemisphæriū diuiditur. Ita uti dimensio significari uideatur in tota sphęra per 60. partes factas. Deinde ab eodē principio Boreo sex partibus ex utraq; finitione sumptis, circulus ducit cuius centrū ipse est polus finitus, qui circulus Arcticus appellatur, quòd intra eū Arcturi simulacra ut inclusa perspiciuntur. Quæ signa à nostris ursarū specie ficta, septentriones appellantur. Ab hoc circulo de reliquis partibus quinq; sumptis eodem centro, quo supra diximus, circulus ducitur, qui Therinos tropicos appellatur. Ideo quòd Sol cum ad eum circulū peruenit, æstatem efficit eis, qui in aquilonis finibus sunt, hyemem autem eis, quos austri flatibus appositos ante diximus. Præterea quòd ultra eū
B circulum Sol nō transit, sed statim reuertitur, Tropicus est appellatus. Ab hac circuli significatione quatuor de reliquis partibus sumptis, ducitur circulus Aequinoctialis, à Græcis ἰσημερινὸς appellatus, ideo quòd Sol cum ad eum orbem peruenit, æquinoctiū conficit. Hoc circulo facto, dimidia sphæræ pars constituta pspicitur. Ecōtrario item simili ratione à Noto polo sex partibus sumptis, ut supra de Boreo diximus, circulus ductus Antarcticus uocatur, quòd contrarius ei circulo, quem Arcticon supra diffinimus. Hac diffinitione sphæræ centroque poli qui Notus dicitur, quinq; partibus sumptis, circulus χειμερινὸς tropicus instituitur, à nobis hyemalis, à nōnullis etiam brumalis appellatus. Ideo quòd Sol cum ad eum circulū peruenit, hyemem efficit, qui ad aquilonem spectant; æstatem aūt his, qui in austri partibus domicilia constituerunt. Quanto enim abest longius ab illis qui in aquilonis habitant finibus, hoc hyeme maiore conflictantur. Aestatem autem his, quibus Sol appositus peruidetur. Itaque Aethiopes sub utroque orbe necessario fiunt. Ab hoc circulo ad æquinoctialem circulū, reliquæ fiunt partes quatuor. Ita quòd Sol per octo partes sphæræ currere
C uideatur. Huc usq; Hyginus.

Prisci Græci circulū bifariā distribuerunt. Circulus in 60. Hyginus. Arcticus circulus. Therinos tropicos. Tropicos quare. Aequinoctialis. Isemerinus. Antarcticos circulus. Chimerinus tropicus.

Haud dissimilem sententiam habet Marcus Mani. libro 1. cap. 6. sic canens.

Mar. Mani.

Circulus ad Boream fulgentem continet Arcton,
Sexque fugit solidas à cœli uertice partis.
Alter ad extremi decurrens sydera Cancri,
In quo consumit phœbus lucemque moramque,
Tardaque per longos circumfert lumina flexus,
Aestiuum medio nomen sibi sumit ab æstu,
Temporis & titulo potitur, metaque uolantis
Solis, & extremos designat feruidus actus.
Et quinque in partes aquilonis distat ab orbe.
Tertius in media mundi regione locatus,
Ingenti sphæra totum percingit olympum.
Parte ab utraque uidens axem, quo lumine phœbus,
Componit paribus numeris noctemque diemque,
Veris & autumni, currens per tempora mixta,
Cum medium æquali distinguit limite cœlum,

Circuli distributio in 360.

Quatuor & gradibus sua fila reducit ab æstu.
Proximus hunc ultra brumalis nomine cingens,
Vltima designat fulgentis lumina Solis,
Bisque iacet binis summotus partibus orbis.
Vnus ab his superest extremo proximus axi
Circulus, austrinas qui stringit & obsidet arctos,
Hic quoque hyemalem per partis quinque relinquit.
Et quantum a nostro sublimis cardine gyrus
Distat, ab aduerso tantundem proximus illi.

D Nonnulli prætera circuli, etiam apud Græcos, distribuuntur in 360. partes quas gradus appellant, puta zodiacus circulus qui partitur in 12. signa, & unumquodque in 30. partes, & unaquæque pars in 60. primas minutias &c. quemadmodum Ptolemæus facit dict. 7. & 8. Alma. ubi stellis fixis tribuit Signa Gradus & minuta. Et idem tracta. 1. Quadri. cap. 14. 21. 22. sed de Zodiaco infra uberius dicemus.

Senarius numerus.

Scito hic ueteres physicos rerum perfectiones consyderantes, plurimum custodisse Senariũ numerum, ob id, quòd est primus numerus perfectus. Iccirco in circulorum diuisionibus, modo usi sunt Sexagenario numero, quia ex decem Senariis conflatur. Addo huius numeri nobilem cõmoditatem & usum. Nullus sanè numerus sub centũ, ita aptus mathematicis partitionibus reperitur, sicut Sexagenarius. Partitur enim per 2. perque 3. 4. 5. 6 10. 12. 15. 20. 30. Modo usi sunt numero trecentenario sexagenario cõstante ex 60. Senariis.

Latinorũ fractio.

Latini uero frangũt circulos maiores in 360. partes aut gradus. Si habueris fractiones græcas & eas in latinas reducere optaueris, multiplica græcas per 6. & suscitabis latinas. In exemplo. Obiiciũtur mihi sex partes græcanicæ cuiuspiam circuli distributi in 60. multiplico eas in 6. & habeo 36. latinas. Contra habitis partibus circuli secundũ latinos distributi, si easdem per sex diuiseris, emergent græcanicæ. Verbi gratia, Polus boreus in loco quopiam eleuatur 48. gradibus, diuido eos per sex & habeo in quotiente octo, quæ sunt partes circuli per sexaginta partiti. E

COMPOSITIO SPHAERAE GRAECANICAE.

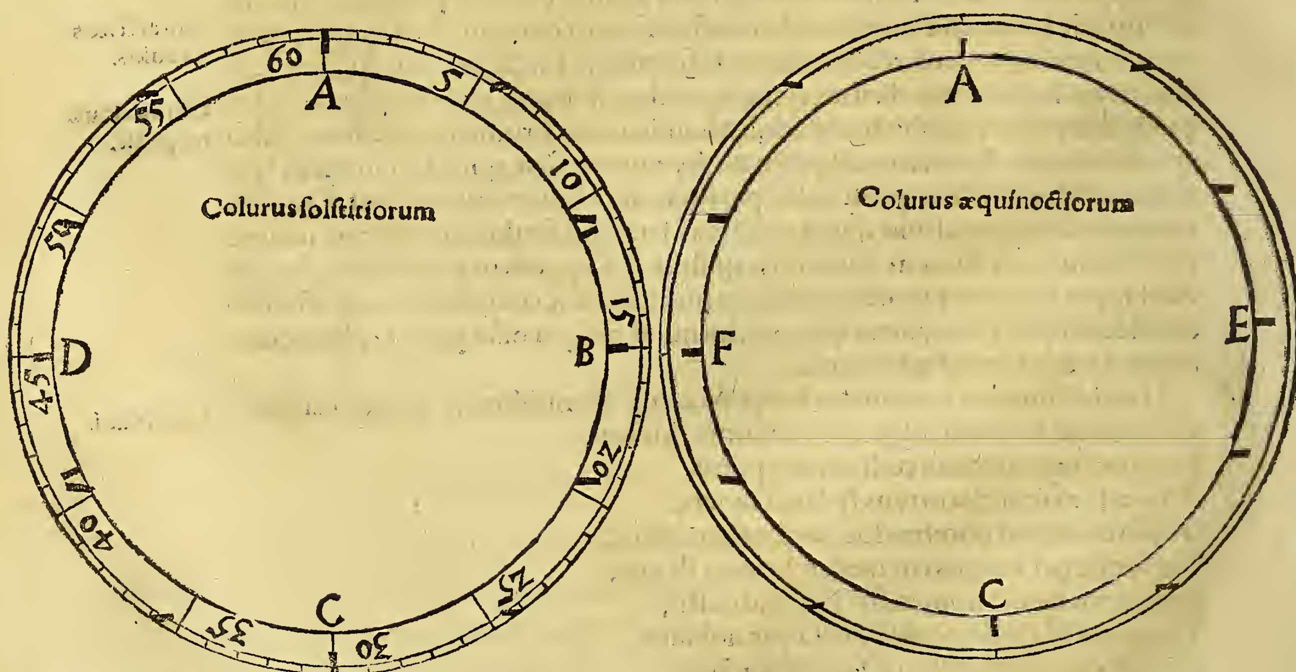

Compositio sphæræ Græcæ.

FAbrica tres circulos (quos Armillas uocant) eiusdẽ quantitatis, quorum duos coluris, tertium æquatori dicabis. Vnum ex coluris solstitiis accõmodandum distribue à puncto A signato in 60. æquas partes. Ducta tamen prius linea in eius medio, idque de reliquis circulis omnibus intelligendum est. Esto igitur A. polus Arcticus, à quo 15. partibus recensitis, adscribito B. literam, quartã circuli partem significantem. Rursus à polo A. supputa 30. partes, adiicitoque C. notam polum Antarcticũ indicantem. Et iterum à polo A. 45. D litera adscripta significante aliã quartam circuli. Reliquum aũt Colurum æquinoctiis inseruientem in quatuor dumtaxat partes secato, iunctis literis A. E. C. F. A polũ Arcticum, C. Antarcticũ (sicut prædiximus) indicante, E & F. duabus quartis alligabunt.

Terium

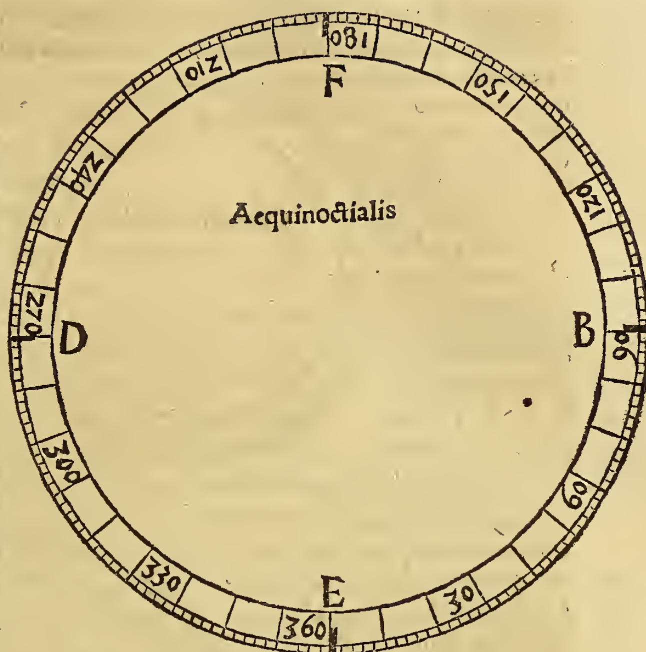

A Tertiũ prçterea circulũ qui Aequatoris uicem tenet in 360 partes æquales resoluito, sic. Primo in quatuor partes. Eruntq́ quatuor eiusdem quartæ, quibus adde has literas E.B.F.D. Secundo quālibet quartā ab E. initiũ statuendo in 3. seca partes. Tertio rursus quālibet in 3. Quarto quālibet in duas, postremo & quinto quālibet in 5. & cōgregabis 360. partes siue gradus, quibus à nota E. inchoando, uersusq́ dextrā eundo adscribito quinarios numeros de 5. in 5. usq́ in 360. sic 5. 10. 15 20. 25. 30. 35. 40. 45. 50. &c. usq́ in 360.

Circulis his iuxta expositā doctrinā diuisis, iungito duos coluros. Ita, quòd A. polus Arcticus coluri distinguentis solstitia, innectat A. polo Arctico coluri distinguentis æquinoctia.
B Concatenentur etiā utriusq́ coluri C. literæ polum Antarcticum præ se ferentes, insideat planè colurus super colurũ ad angulos rectos sphærales. Quibus superaddito æquatorē, hac lege, Litera E. eiusdem iungatur literæ E. coluri distinguentis æquinoctia, & litera B. æquatoris literæ B. coluri solstitialis. Et F.F. ac D.D.

Deinde à polo A. Arctico recense uersus B. sex partes coluri in 60. partiti & immisso pede circini in A. polum, cum uago expanso in finem sextæ partis, pinge notas in ipsis coluris. Cōsimiliter infixo uno circini pede in C. polum Antarcticum, cum currente expanso affice coluros quatuor notis. Fabricatisq́ duobus circulis, impressis notis respondentibus, ipsisq́ affixis, cernes duos circulos, puta Arcticũ siue septentrionalem & Antarcticum, pro altitudine poli Græciæ apud latinos 36. Graduum.

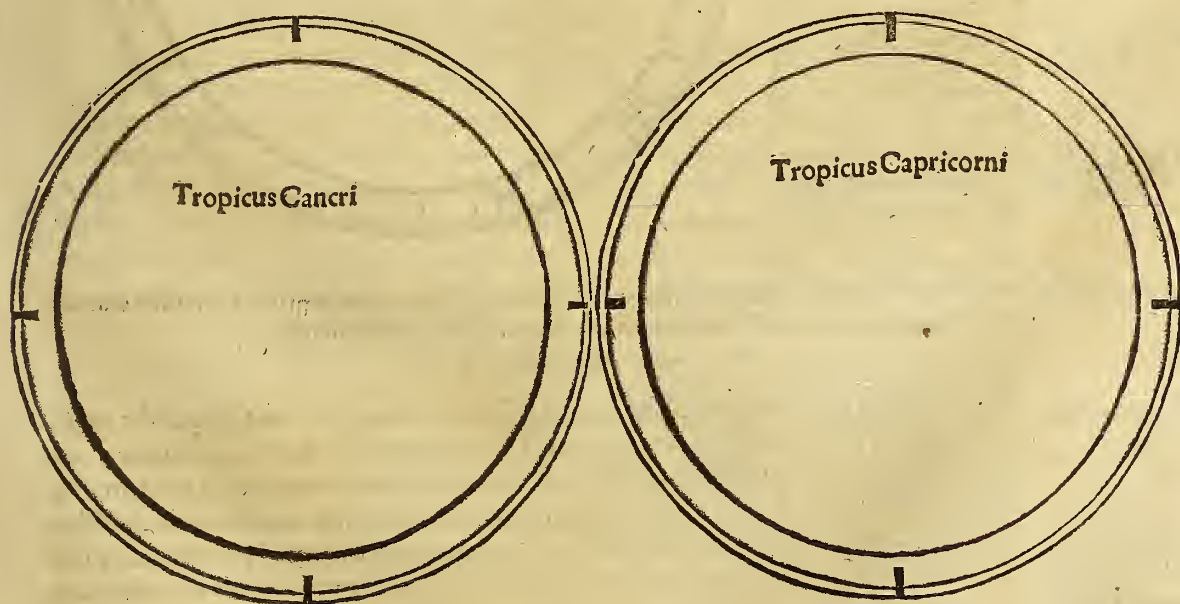

Præterea à circulo Arctico iamiam designato numera 5. partes coluri diuisi, aut 11. à polo Arctico, & infixo pede circini in A. polum Arcticum, reliquo emisso in finem iam factæ numerationis fac notas in coluris. Haud dissimiliter operaberis circa polum Antar=

ctic um Et binis fabrefactis circulis, his notis conformibus, ac combinatis aut colligatis crexisti duos tropicos æstiuum, scilicet, & brumalem. D

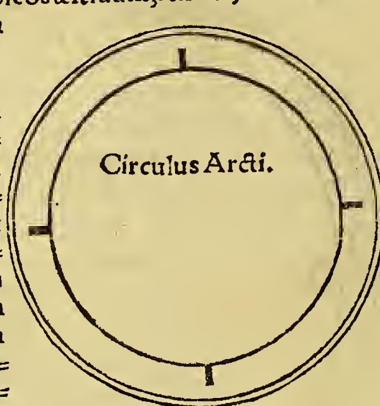

Demum zodiacus circulus de q̃ infra dicetur, in duodecim signa distributus, & unumquodvis in 30. gradus resolutũ huic structuræ hoc pacto superadditur. Principiũ Arietis iungatur in unguem literæ E. principio æquinoctialis. Et initium Libræ D. literæ eiusdem æquinoctialis, principiũ Cancri tropico ęstiuo ad 11. partem coluri in 60. diuisi. Initium autẽ Capricorni tropico Brumali in quadragesima prima pte coluri partiti. Ex his palã infertur, secundũ gręcos, Zodiacum quatuor integris partibus coluri distributi, declinare ab æquinoctiali uersus septentrionem & totidẽ ab eodẽ uersus austrũ. Faciũt autem hæ quatuor partes Gręcorũ 24 ptes aut gradus apud latinos, qui olim fuere propemodũ maxia solis declinatio ab æquinoctiali. A Ptolemæo Phelu. tempore suo inuenta 23. graduum 51. minutorum quasi. Hodie res aliter se habet. Hactenus de compositione sphæræ græcæ quo ad circulos eius intrinsecos, de extrinsecis Meridiano & horizonte in subditis differetur. E

Ptolemæus.

F

DE COLVRIS.

TEXTVS PROCLI

Svnt & per polos ducti circuli, quos nõnulli coluros uocant, ijs accidit, ut in ambitus suos mundi polos rapiant. Coluri autẽ dicti sunt, quod partis aliquas in se minime conspectas habent. Reliqui aũt circuli in mundi circumactu integri cernuntur. Sed colurorum partes quæpiam, quæ uidelicet ab Arctico sub horizonte latent, cerni nõ possunt, signantur aũt hi circuli per tropica puncta, diuiduntqúe per duas æquas partis circulũ, qui per media signiferi ducitur.

SOEFLERI INTERPRE.

In hoc capite Proclus tractat de alijs duobus circulis sphæræ intrinsecis, scilicet, de Coluris, & primo docet per quas cœli partes ducantur. Secundo unde dicantur, ibi Coluri autem dicti sunt. Tertio eorundem officium, satis tamen obscure, indicat ibi Signantur (autem.

Primo loco hic annotandum est. Quod cõmunis astronomorum turba cum de constructione sphæræ mundi loquitur, Colurorum facit mentionem. Nam sine his materialis

A materialis sphæra componi minimè potest: omnes enim sphæræ circulis his innectuntur. Præcipui tamen tractatores sunt, hic noster Proclus, Ioan. de Sacrobusto cap. 2. libelli de sphæra in §. sunt autem alij duo circuli maiores in sphæra, qui dicuntur coluri. Marcus Mani. lib. primo ca. 6. his metris. — Ioan. de Sa. bu. / Mar. Mani.

Sunt duo quos recipit ductos à uertice uertex
Inter se aduersi, qui cunctos ante relatos
Seq́ secant, gemino coeuntes cardine mundi
Transuersosq́ polo rectum ducuntur in axem,
Tempora signantes anni.

Alphraganus differentia 5. de uno tantūmodo facit mentionem. s. de circulo qui ducitur per solstitia. De recentioribus Georgius Valla lib. 16. ca. primo. — Alphraganus.

Secundo loco diffiniri Colurus potest, hoc pacto. Colurus est circulus maior per polos mundi uergens, ad sphæræ motum mobilis. — Colurus diffinitur.

Tertio scito geminos esse coluros, alterum distinguentem solstitia, alterum æquinoctia. Colurus distinguens solstitia, qui solstitialis appellatur, est circulus maior per polos mundi & zodiaci, maximasq́ eiusdem declinationes, ac per principia cancri & capricorni ductus. Huius officium est distinguere solstitia. Est autem solstitium geminum, æstiuum, nostra tempestate 12. fere die Iunij proxima die post Barnabæ apostoli, ubi dies longissimus, hyemale siue hybernum, 11. aut 12. die Decembris uno die aut biduo ante Luciā, ubi dies curtissimus. De quibus plura supra dicta sunt. Priscorum extat metrum de his. — Colurus solstitialis diffinitur. / Solsticiū duplex. (B)

Vitus & Lucia dant tibi solstitia bina.

Maxima zodiaci aut Solis declinatio à zodiaco à diuersis temporibus diuersis aliter & aliter est inuenta: A Ptolemæo Phelu. (ut supra diximus) lib. 1. Almage. ca. 13. 23. graduū 51. minutorum & 20. secundorū. Postea ab Almeone doctissimo mathematico minor. s. 23. graduum 33. minutorum. Dein ab alijs iterum minor 23. graduum 30. minutorū, quæ hodie obseruatur. Georgius Purbachius lib. primo Breuiarij Ptolemæi Phelu. cap. 17. Anno gratiæ 1450. aut circiter inuenit eandem 23. graduum & 28. minutorum. — Maxima zodiaci declinatio. / Almeon. / Geor. Purba.

Colurus distinguēs æquinoctia, qui æquinoctialis appellatur, est circulus maior transiens per polos mundi & principia Arietis & Libræ. Cuius officium est distinguere æquinoctia, hoc est, dierū & noctium æqualitatem. Est & æquinoctium geminum vernum & autumnale. Vernum cū Sol intrat Arietem, nostro tempore 10. aut 11. Martij uno aut duobus diebus ante Gregorium Pa. Autumnale, Sole principiū Libræ adeunte, hodie 13. & 14. Septembris. Prisci hoc uersiculo sunt usi. Lampert, Gregori nox est æquata diei. — Colurus æquinoctialis. / AEquinoctialis duplex. (C)

Quarto contuendum. Colurus, authore Ioan. de Sacrobusto, dicitur à κῶλον Græco quod est membrum & οὖρος quod est bos syluester: quia quemadmodū cauda bouis syluestris erecta, quæ est eius membrum, facit semicirculū & non perfectū: Ita colurus semper apparet nobis imperfectus. Rectius dicit hic author. Vterq́ tamen fere labitur. Verus autē intellectus est is. In sphæra obliqua coluri habent aliquas partes, quæ minime cōspiciuntur. i. quæ nunquam oriuntur ad uisum, sed semper latent sub horizonte, reliqui autem sphæræ circuli, intellige quorū pars obliqua emergit supra horizontem in sphæræ circumrotatione in 24. horas uisui sese offerunt. Vri sunt boues agrestes, de quibus & eorū cornibus Pli. lib. 8. ca. 10. & 11. ca. 37. Solinus ca. 32. Cæsar. 6. cōmen. belli Gallici. Et Albertus lib. 22. de animalibus. Dicti ut nōnullis placet ab ὀρῶν. i. montibus. Quare Seruius dicit eos nasci in Pyreneis montibus. Gignuntur etiam in Germania ultra Vistulam fluuiū in Polonia & Masouia in sylua Hercinia & eius montanis. Macro. li. Sa. 6. scribit. Vri gallica uox est, qua feri boues significant. — Colurus unde / Vri. Plini. / Virgil. syluestres uri 2. Ge. / Solinus. / Cæsar. Ger. / Macrobius. / Alber. Mag. / Seruius.

Georgius Val. Quinto notandum. Georgius Valla lib. 16. De Aſtronomia ca. 1. Caput id Pro D
Thomas Linacrus. cli Latinum fecit ante Thomam Linacrum Britannum. Et in fine ſic habet. Deſcribuntur autē hi per tropica & æquinoctialia puncta, in quę 30. partes æquales circulum per mediū ſigniferum diuidunt. Hęc uerba Vallæ ſunt manifeſta. Colurus enim ſolſtitialis tranſit (ut diximus) per prima puncta cancri & capricorni, quæ dicuntur tropica. i. cōuerſiua. Alter Colurus qui æquinoctialis, tendit per puncta æquinoctij. i. initia Arietis & Libræ, ubi accidunt æquinoctia. Caput aūt Procli à Thoma tralatū deficit in his uerbis. Et æquinoctialia &c.
Proclus. Forſitaſſis Græcū exemplariū Thomæ fuit mutilatū: Eſto ꝙ Græcū exemplar correctū nō habeat uerba his Latinis (& æquinoctialia) reſpōdentia. Cogimur hic de tropicis punctis loqui extenſius, quàm ſupra in capite de circulis ſphæræ fecimus.
Tropica puncta bifariā accipiuntur. In proprio enim ſignificatu tropica puncta ſunt principia cancri & capricorni per quę uergunt duo circuli tropici, in quibus ſoli proprie uſuuenit cōuerſio, quemadmodū prædiximus. In eo ſignificatu durat etiā Hyginus, quem
Hyginus. lege. In extenſiore autē ſignificatu tropica puncta dicuntur, in quibus ſol conuertit ſe de uno hemiſphærio in aliud. Vt ſoli accidit ingredienti primum Arietis punctum, tunc enim ſol conuertit aut mutat ſe de hemiſphærio meridiano in ſeptentrionarium, hoc eſt, de ſignis meridianis in ſeptentrionalia. Sic ſole primum Libræ punctum adeunte, conuertit ſeſe de hemiſphærio ſeptentrionali in meridianum, aut de ſignis ſeptentrionalibus in meridiana. E

DE SIGNIGFERO.

TEXTVS PROCLI. Obliquus circulus is eſt, qui duodecim ſigna continet, ex tribus æquidiſtantibus circulus conſtans: quorum duo latitudinē ſigniferi determinant, unus per ſigna ductus uocatur: hic adeo duos pares & æquidiſtantes circulos attingit, ſolſtitialem in prima Cancri parte, brumalem in capricorni principio. Latitudo ſigniferi continet partes duodecim. Dictus eſt autem hic circulus obliquus, quòd æquidiſtantes ad inæquales angulos interſecet.

STOEFLERI INTERPRE. Continuatio. Superioribus capitibus Proclus de quinque æquidiſtantibus circulis ſphæræ intrinſecis, uaria & plura doctiſſime abſoluit, poſtea præcedente capite de Coluris etiam intrinſecis circulis non ab re determinauit, in hoc capite de ſignifero ultimo ſphæræ intrinſeco diſſerit. Et paucis multa comprehendit, de F quibus alij diffuſius ſcribunt.

Scriptores de Signifero. In primis igitur animaduertendū. Quòd ſcriptores de hoc circulo ſignifero ſunt fere innumeri. Primo cōmunis omnium aſtronomorum ſecta. Sunt autē
Plinius. aſtronomorū ſectæ (authore Pl. lib. 18. ca. 25.) quatuor Chaldæa, Aegyptia, Græca & Latina. Partialiter hi Plato, Pythagoras, Ariſtoteles præcipue ſecundo de gener. Ptole. in omnibus libris ſuis. Iul. Hyginus lib. 1. ca. de zodiaco. Iulius Firmicus lib. 2. ca. 4. Marcus Mani. lib. 1. ca. 9. Albumaſar in omnibus ſuis libris. Ha
Adilazus. li Abenragel in ſuis partibus. Adilazus qui Alkabitius nominatur in libello ſuo introductorio in aſtronomiam. Aratus in Phænomenis. Germanicus Cæſar in
Auenare. Aratum. Rufus Feſtus in Aratum. Tullius in Aratum, Abraham Auenare. Cleomedes primo Meteor. Macrobius de Som. Scipi. libro primo. Alphonſus Ro. rex. Campanus in Theoricis. Plinius Secundus lib. 2. ca. 4. 8. 16. & 77. in ueteri
Campanus. & in nouo 79. Poëtæ Virgilius 1. Geor. Lucanus nono Pharſa. Ouidius ſecun-
Huc Alphonſus & Campanus pertinent. do Metamor. Fab. prima. Et mediæ ætatis. Hermannus contract. Leopoldus filius ducatus Auſtriæ. Guido Bonati, & alij plurimi.

Præterea

A Præterea diffinitio zodiaci quid rei indicans, hæc eſt. Zodiacus eſt circulus maior, obliquus, æquinoctialem in partes æquales ſecans, cuius una medietas ad ſeptentrionem reliqua ad auſtrum declinat, ſub quo errantia aſtra mouentur. Hæc diffinitio fere concordat cum Cleomede primo meteor. Eſt nimirum (inquit) ſignifer circulus obliquus, per Tropicos & æquinoctialem proiectus, qui utrumq; tropicum in uno puncto contingit, ſed æquinoctialem diuiduè ſecat. Accedit Hyginus libro primo capitulo de zodiaco ſic. Zodiacus ex quadã parte contingit æſtiuum & hyemalem circulum, æquinoctialem autem medium diuidit. Ita ſol per zodiacum circulum currens, neq; extra eum tranſiens, neceſſario cum ſignis his, quibus innixus iter conficere uidetur, peruenit ad eos, ad quos ſupra diximus orbes. Ita quatuor tempora diffinit &c. Et infra. Itaq; oſtenditur non per tres ipſos circulos currere, ſed zodiacum tranſiens ad eos peruenire. Hanc dictionem belle indicat Marcus Manilius libro primo aſtronomicon capitulo nono his metris.

Zodiacus diffinitur.

Cleomedes

Hyginus.

His addunt aliquos diuerſa fila trahentes,
Inter ſe gyros: quorum fulgentia ſigna
B Alter habet, per quæ Phœbus moderatur habenas,
Subſequiturq; ſuo ſolem uaga Delia curru.
Et quinq; aduerſo luctantia ſydera mundo,
Exercent uarias naturæ lege choreas.
Hunc tenet & ſummo cancer, Capricornus ab imo,
Bis recipit, lucem qui circulus æquat & umbras.
Lanigeri & Libræ ſigno ſua fila ſecantem,
Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis. Et infra.
Sed nitet ingenti ſtellatus balteus orbe,
Inſignemq; facit cœlato lumine mundum.
Et ter uicenas partis patet atque trecentas
In longum, bis ſex lateſcit faſcia partis,
Quæ cohibet uario labentia ſydera curſu.

Scito quòd Zodiacus triplici ratione obliquus appellatur. Quarum prima eſt, quod cum æquinoctiali & tropicis non facit angulum rectum ſed obliquum. Teſtis eſt hic Proclus in textu cum inquit. Dictus eſt autem hic circulus obliquus &c. Secunda, dicit̃ obliquus .i. nõ regulariter motus. Haud enĩ regulariter aſcendit & deſcendit ſecundũ ſuas partes, quemadmodũ æquinoctiC alis. Quare aliqua eius ſigna recte, aliqua oblique in utraq; ſphæra oriuntur & occidunt. De quibus ſupra diximus. Tertia: dicitur obliquus reſpectu ad polos mundi: à quibus non æque diſtat. Zodiacus ſane nõ dicitur obliquus ad polos proprios comparatus, cum ab eis ſecundum omnem partem æquidiſtet, ſicut æquinoctialis à polis mundi. Verum comparatus ad polos totius .i. mũdi: quia altera eius medietas ad ſeptentrionem altera ad auſtrum declinat: & cum ſup his oblique mouetur motu diurno ad motum orbis in quo eſt, hoc reſpectu obliquus circulus eſt dictus. Sed quæris huius obliquitatis cauſam? Reſpondeo, quod ex eo quod eius pars una ſummitati capitũ noſtrorũ appropinquat, et reliqua remouet̃ à nobis accidit, q͂ aſtra p̃ ipſum mota modo appropinquãt, modo remouẽt̃ à nobis, & cõmuniter diuerſitatẽ producũt in effectibus, quod ad uitã rerũ requiſitũ eſt. Gratia exempli: quãdo ſol eſt in medietate ſeptentrionali huius circuli propinquus zenith & ſummitati capitũ, calorẽ intenſum in his inferioribus producit, ut nos in æſtate experimento uidemus. Si igit̃ zodiacus nõ eſſet obliquus, ſed nobis ſecundũ oẽs eius partes appropinquaret equaliter ſol ſemp̃ eſſet cõſimiliter propinquus: & cũ in breui tp̃e æſtatis tantũ calorem

Zodiacus triplici ratiõe dicit̃ obliquus.

Quæ cauſa obliquitatis.

producit, tunc profecto ita eius calor intenderetur, q non solum nihil de nouo D generaretur, uerũ generata arefacta corrumperent. Quare zodiacus situs est oblique, ut sol motus per remotiorẽ medietatem, calor remittat. In qua motus abit a nostro zenith, & frigus intenditur, ut patet in hyeme. Et si semper in austro maneret zodiaco, sic ordinato omnia, ob frigoris intensionẽ in aquilone destruerentur. Vt igitur non semper sit calor, neque frigus, sed successiue, ut quæ calore gignuntur frigore corrumpantur, sol approximando & remouendo mouetur in zodiaco, eũ oportuit esse obliquũ. Similiter si non esset obliquus neq declinaret, semper esset temporis & agentiũ uniformitas, & ex consequutione effectuũ productorum æqualitas; quod non facit ad mundi perfectionem, neq ad complementum intentionis naturæ. Idem enim (ut docet Aristoteles secundo de gener. ca. 9.) & consimiliter habens, semper idem innatũ est facere. Fit aũt diuersitas in effectibus productis propter motũ planetarum in zodiaco. Vt pulchre docet Aristoteles ubi supra. Allatio facit generationem actualiter, quia adducit & abducit generans continuo. Ideoque non prima allatio est causa generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquũ circulum. Videmus enim quod adueniente sole generatio est, recedente autem diminutio.

Aristoteles

Zodiacus unde. Primo Mitach Alkabitius.

Ad quid nominis zodiaci nũc feliciter accedo: quæ quidem apud authores E diuersa sunt. Vocatur igitur primo Arabice aut Chaldaice Mitach, authore Alkabitio in libello Isagogico in Astronomiam differentia prima ca. De diuisione circulorũ. Mitach (inquit), i. circulus signorum diuiditur in 12. partes æquales secundum diuisionem circuli signorum, & hæ partes dicuntur signa, & referunt ad imagines, quæ sunt sub eodẽ circulo zodiaco, quę sunt Aries, Taurus, Gemini &c. Vide, candide Lector, ne corrupte legas Mirach, distant sane inter se Mitach & mirach. Mirach enim Arabice umbilicus Latine dicitur. Vt mirach Andromadæ, i. umbilicus, & est stella tertiæ magnitudinis de natura veneris. Et mirach Alpheratz, i. umbilicus Pegasi, i. equi maioris aut uolantis, secundæ magnitudinis de natura Iouis & Martis.

Distãt Mitach & Mirach.

Secunda zodiaci appellatio. Iuli. Firmi. Macrobius.

Secundo Græce appellatur Zodiacus, quo nomine utitur Iul. Fir. lib. 2. ca. 1. Zodiacus orbis in quo 12. signa infixa sunt, per quem planetæ, sol etiã & Luna cursus suos dirigunt, obliqua semper agitatione torquetur. Ita uocat eum Macrobius lib. 1. de Somnio Scipi. cum inquit. Decem autem alij (ut diximus) circi sunt, quorum unus est ipse zodiacus, qui ex his 10. solus potuit latitudinem hoc modo, quem referemus, adipisci. Natura cœlestium circulorũ incorporalis est F linea, quæ ita mente concipitur, ut sola longitudine censeatur, latũ habere non possit: sed in zodiaco latitudinem signorũ capacitas exigebat &c. lege ibi plura. De quo pulchre canit Tullius in suis fragmentis in Aratum, sic.

Tullius.

Zodiacum hunc Græci uocitant, nostriq Latini
Orbem signiferum perhibebunt nomine uero.
Nam gerit hic uoluens bis sex ardentia signa. Et infra.
Hæc sol æterno conuestit lumine lustrans
Annua conficiens uertentia tempora cursus

Io. de Sa. bu. Macrobius. Zoe.

Habet autem hoc nomen zodiacus plura etyma aut interpretationes, duas ponit Ioan. de Sacrobusto tracta. secundo de zodiaco, tertiam Macro. Prima Ioannis est quod zodiacus dicitur a ζωή quod est uita: rationẽ mox annectit, quia secundum motum planetarum sub illo est uita in rebus his inferioribus: Ea propter recte supra monuimus zodiacũ oblique locatum in cœlo, ut non recte staret sup partes terræ habitatas. Nã iste circulus (teste Hipparcho de uigore naturæ) est uita omniũ quæ in mundo sunt. Alludit cõmentator super lib. de Pomo Aristotelis. Vita (inquiens) cunctorũ animalium consistit in uirtute cœlica &

Hipparchus.

A ca & mundana. Accedit & Plato de immortalitate animæ, cum dixit. Solem generasse cœlum & terram. Quod intelligitur in quantum cœlum lumen Solis recipit. Terra aũt.i.ea quæ in terris sunt, in sui generatione pendent à Solis lumine & calore, patet igitur quòd nihil esse cõspicitur, quod non à Sole quantũ ad suũ esse, aut quantum ad suum bene esse, aut cõseruari ab eo dependeat aut causetur. Quare rectè Aristoteles 1. Meteo. scripsit. Totus iste mundus sensibilis cõtiguus est superioribus lationibus, ut inde tota uirtus eius gubernetur. Et idem 2. Physi. homo generat hominem & Sol. Et Almansor 103. Aphoris. Vita omniũ animantiũ est secundum gradum Solis & Lunæ, & hoc ab altissimo datum. Et Macro. 1. de Som. Sci. Cœlestis quidem uirtus, quæ euentus producit, in rebus transitorijs & mundanis quasdam, suis mediantibus impressionibus, uisiones immittit humanis sensibus in sopore, quibus ipsa interdũ præmunitur humana fragilitas & à noxijs præseruatur. Aristoteles. Almansor. Macrobius.

Secundo. Secundum Authorẽ sphæræ, Zodiacus dicitur à ζώδιον.i. animal. Melius à ζῶον.i. animal, aut ζῶα.i. animalia. Quia cum distribuatur in 12. quælibet pars signũ appellatur, & signa nominibus animaliũ sunt uocata. Primò ex eo quòd tale signũ tam qualitatum manifestarũ quàm occultarum uirtualiter habere demonstrat, quã in animali eiusdem nominis inuenies. Vt clare docet B Macro. primo Satu. quẽ legito. Secundo, quoniam signũ quodlibet figuratum est nõnullis stellis taliter sitis ꝙ ductis hincinde lineis, præ se ferunt huiusmodi anĩal cuius nomen accepit. Vt stellæ Arietis in octauo orbe sic sunt dispositæ, ꝙ Arietẽ terrestrem figurare uideantur, id per Sphærã solidam aut Hyginum de syderũ dispositione facile manifestaẽ. Tertio, Macro. lib. 1. de Som. Sci. sic habet. Zodiacus dicitur à ζώδια græco quod signa significat. Et eius uerba sunt hæc. Has ipsas duodecim partes signa appellari maluerũt, certaꝗ; singulis uocabula gratia significationis adiecta sunt, & quia signa græcè ζώδια nuncupantur, circũ ipsum zodiacum quasi signiferum uocauerunt. Ad hoc facit Tullius supra (allegatus. Zodiacum hunc græci uocant &c. Zodion. Zoos. Zoa.

Tertio appellatur Zodiacus signifer latine, Græcè σημειοφόρος, à ferendis signis. Hoc nomine uocant ipsum Latini, ut supra ex metris Tullij didicimus. Eo uocabulo utitur Plini. in suis libris, ut supra libro secundo ca. 4. &c. Et Georgius Valla. Item Thomas Linacrus supra in hoc capite. Signifer.

Quarto nuncupatur obliquus siue inflexus. Obliquus ab Aristotele secun- Aristoteles.
C do de gener. uide supra. Et Virgilius primo Geor. ubi inter cætera sic dicit. Virgilius.

Et uia secta per ambas,
Obliquus qua se signorum uerteret ordo.

Et Ouidius secundo Meta. fabu. prima. Et ad propositum sic ait. Ouidius.

Sectus in obliquum est lato curuamine limes. A Marco

Mani. lib. 1. ca. 9. dicitur circulus siue gyrus inflexus. Ad nostrũ propositum sic. Mar. Mani.

Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis,
Orbis, id est, circulus inflexus.

Zodiaci signa sunt gemina Physica, scilicet, & communia. Physica quidem, id est, naturalia sunt sex, & exprimuntur sic, unũ, duo, tria, quatuor, quinꝗ;, sex. Physici enim (ut supra diximus) est consyderare rerum perfectiones. Quare ut docet Aristoteles primo Meta. ca. 2. quòd ea quæ sunt maxime uniuersalia & à sensu remotissima, sunt hominibus difficilia ad cognoscendum, propter eorum maximas perfectiones. Sed quia senarius est primus numerus perfectus, ideo posuere sex signa ob perfectionem. Ratio enim numeri (authore Augustino undecimo, de ciuita. dei ca. tricesimo) cõtemnenda non est, quæ etiam in multis sanctarũ scripturarũ locis, quàm magni æstimanda sit, elucet diligenter intuen- Aristoteles. Augustinus.

tibus. His signis utunt Alphonsus Rho. rex in suis tabulis. Et alius Alphonsus de Corduba. Itē Blanchinus &c. Et secundū hos quodlibet signū complectitur 60. grad. Cōmunia autem signa sunt 12. horum usus fuit quondam apud ueteres, Pythagoricos, Platonicos, Abrachim, Arsatilem, Timocaridē, Ptolemæū, Aratum, Plinium, Iuli. Fir. & hodie omnes recentiores. Et ita 30. grad. cōstituūt unum signū. Primus inuētor aūt nominum signorū dicitur fuisse Cleostratus. Testis Pli. li. 2. ca. 8. Obliquitatē (inquit) eius scilicet signiferi intellexisse hoc est rerū fores aperuisse Anaximander Milesius traditur primus, Olympiade 58. Signa deinde in eo Cleostratus & primū Arietis & Sagittarij. Nomina autem omnium 12. signorum Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. pulchrè enumerat, hoc modo. D

Cleostratus
Plinius
Anaximandea
Mar. Mani.

Aurato princeps Aries in uellere fulgens
Respicit admirans aduersum surgere Taurum,
Summisso uultu Geminos & fronte uocantem.
Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, Virgo Leonem.
Aequato tum Libra die cum tempore noctis,
Attrahit ardenti fugentem Scorpion astro
In cuius caudam contentum dirigit arcum,
Mixtus equo, uolucrem missurus iamq; sagittam.
Tum uenit augusto Capricornus sydere flexus,
Post hunc inflexam diffundit Aquarius urnam, E
Piscibus assuetas auide subeuntibus undas,
Quos Aries tangit claudentes ultima signa.

Ex his facile concluditur longitudo ipsius zodiaci, quæ 360. gradibus mensuratur, sępius memorauimus oēs sphęrę circulos intelligi ut lineas circulares, expertes omni profunditate & latitudine, dēpto zodiaco, qui nō abs re latitudine gaudet. Ea propter Mar. M. alios circulos uocat fila, cuius metra indicauimus. Idem testatur Proclus supra de æquinoctiali in fine capitis. Accedit bellè Macro. lib. 1. de som. Scip. Eius uerba legito supra. De latitudine zodiaci loquuntur præter dictos, Marcus Mani. Bis sex latescit fascia partis. Et Cleome. 1. meteo. sic. Huius nempè signiferi satis amplā habentis latitudinē partes aliæ sunt septentrionales, aliæ australes, aliæ inter has mediæ. Ideo etiā tribus scribūtur circulis, quorū medius solaris nuncupat. Alij altrinsecus, quorum unus septentrionalis, alius australis. Per hūc signiferum uagæ aliæ stellæ motu delecto modo ad septentrionē, modo ad austrum accedunt, solus Sol per mediū dumtaxat mouetur, nō in septentrionē non in austrū uergens. Hucusq; Cleo. Habet igit zodiacus solūmodo 12. grad. in latitudine, quorum quantitas metitur per 12. grad. longitudinis, de quibus supra diximus. Cuius latitudinis tres assignant causæ. Prima propter planetas, qui semp sub zodiaco decurrunt & eundē non exeūt, nisi rarissime. Hęc causa sumpta est ex Cleo. iamiam allegato & Marco Mani. supra. Verū venus nonnūquā & si raro eundū exit puta Anno gratiæ 1531. die 10 mensis Martij in 20. usq;. Et Anno 32. die 10. Octobris. Dein Anno 40. die 1. octob. Rursus anno 47. die 10 Martij. Et tandē anno 48. die 1. oct. F

Macro.
Mar. Mani.
Cleomedes

Et Mars etiam nonnūquā exit rarissime tamen, puta anno Christi 1529. à die 10. Iulij in 50. ferè dies. Nec aliud offendo exemplū usq; in annū 1551. exclusiue. De hac causa loquuntur authores supra nominati, pulcherrime tamen Marcus Mani. ut supra retulimus. Secūda causa latitudinis orit ex primarijs & nobilioribus cœlestibus imaginibus q̄ sunt Aries, Taurus &c. quę, uel maior earum pars cōtinet sub zodiaco, quapropter & signifer dicit. Hanc tangit. Mar. Ma. supra in uersib. Sed nitet &c. Tertia causa physica est propter circuli pfectionē. Cōstituit. n. eius latitudo ex duobus senarijs. Senarius aūt numerus est pfectus, igit.

Mar. Mani.

Sed.

A Sed hic nõ eſt ſicco pede tranſeundũ,id, non ſufficere habere tantũmodo loca planetarũ in zodiaco ſecundũ eius longitudinem,ſed & ea ſecundũ latitudinẽ haud ignorare neceſſum erit. Videlicet an ſint in parte zodiaci,q̃ in ſeptentrionẽ uergit,an in ea quæ ad auſtrũ.Et ut hoc neminẽ lateret, priſci aſtronomi imaginati ſunt quandã lineam,in circuitu zodiaci procedentem,& eundem ſecundũ longum per mediũ ſecantem, ſex gradibus uerſus ſeptentrionẽ & totidem uerſus auſtrũ relictis. Eſt aũt hæc Linea circulus maior,latitudinẽ zodiaci in duo æqua diſtribuens.Et habet uaria admodũ nomina. Vocatur aũt uia Solis,Orbita Solis,Iter ſolare, Locus Solis,Solaris circulus,Linea eclyptica, Locus eclypticus. Via Solis nuncupatur,Sol.n.ſub ea linea ſemp medius incedit, neq; uſquam ultro citroq; deflectitur,deuiatq;,ſed ſuo motu annuo eandem deſcribit. Vt in Alma.Ptolemæi & Theoricis planetarum demonſtratur. Cæteri aũt planetæ nunc ſub ea,nunc citra,nũc ultra expatiantur. Qui ſi in ea parte latitudinis quæ ad arctũ tendit,uage feruntur,latitudinẽ dicuntur habere ſepten trionariã,quam noſtri neoterici appellant Faſtigiũ,aut Sublimitatem,aut Eleuationẽ, quo ad nos, qui ſeptentrionẽ incolimus.Sin in altera latitudinẽ habẽt meridianam, quam Humiliationem aut Depreſſionem, quo ad nos uocitant. Linea media zodiaci. Habet diuerſa nomina. Via Solis.

B Haud diſſimili ratione eadẽ linea dicitur iter Solare. Item Solaris circulus à Cleomede appellatur,quia ſub eo ſemp decurrit, de quo lib.1. Meteor. capite, de Signifero,ſic ſcribit. Solus Sol per mediũ dumtaxat mouetur (& poſt pauca) In ſignifero aũt neutram partem (intellige nec ſeptentrionalẽ nec meridionalem de quibus antea dixit) ſed medioxumũ ſuo itinere orbem ſecat, unde etiã Solaris circulus appellatur &c. Iter Solare. Solaris circulus. Cleomedes.

Et ab eodem 2. Meteor. capite de Lunæ propinquitate ad terrã, in fine dicitur locus Solis. Eo quòd ſub hoc circulo Sol ſemper moratur & locatur. Locus Solis.

Vocatur etiã orbita Solis ſupra à Proclo ca. de poteſtate æquidiſtantium. Et Plinio lib 2. ca. 70. in ueteri, in nouo ca. 65. Orbita Solis. Proclus. Plinius.

Nominatur demũ uſitato linea eclyptica, q nunq; eclypſis, hoc eſt, Solis aut Lunę deliquiũ accidit,niſi uterq; ſub eadẽ linea uel propè quo ad Lunã, in eodẽ, aut oppoſitis gradibus decurrat.In eodem ſanè gradu ſi Solaris futurus ſit defectus.In oppoſitis uero ſi Lunæ. Hoc noĩe uocat eã Macro.1.de So.Sci.& loquiť de Zodiaco,dicens. Quantũ igitur ſpatij lati dimenſio porrectis ſyderibus occupabat,duabus lineis limitatũ eſt,& terna ducta per mediũ eclyptica uocatur. Linea eclyptica. Macro.

C Quapropter à Cleo.lib.2.Meteor.ubi ſupra dicitur, locus Solis & eclypticus. Locus eclypticus.

DE HORIZONTE.

TEXTVS PROCLI.

HOrizon uero circulus eſt,qui conſpectam mundi partem ab inconſpecta dirimit.Itaq; in duas partis uniuerſam ſphærã ſecat, ut alterum hemiſphærium ſupra terram,alterum ſub terra relinquat. Eſt uero horizon duplex, alter qui ſenſu uſurpatur,alter qui ſola ratione percipitur. Ergo ſenſilis horizon eſt, qui à noſtro uiſu in termino uiſionis circumſcribitur,hic adeo non amplius duũ milium ſtadiorũ dimetientem habet. Qui aũt ratione percipitur, ad fixarũ ſtellarum ſphæram pertinet,mundumq; totum in duo ſecat.

Nec uero per omnem tractum urbemue idem horizon eſt, ſed ſenſu idem quadringentis ferè ſtadijs manet. Quo fit, ut dierum longitudo, & clima & apparentiæ omnes eædem ſibi conſtent, aucto uero ſtadiorum numero, pro habitationis diuerſitate horizon,clima, omnes denique apparentiæ mutantur. Conuenit tamen, ut habitationis ultra quadringenta ſtadia mutationem ad

austrum boreamúe accipiamus. Si quidem qui eundem æquidistantem inco- D
lunt, in quamlibet magnorum stadiorum numero, horizonta quidẽ diuersum habent, clima uero idem, & apparentias omnes similes. Dierum tamen exitus initiaq́ haud quaquam ijs, qui eundẽ æquidistantem habitant, eodem temporis momento euenient. Verũ si exactæ rationis examini stare uelimus, pro quolibet puncto, in quauis orbis parte mutati situs horizon, clima & apparentiæ omnes euariant.

Horizon uero ea ratione in sphærarum descriptione non adhibetur, quòd reliqui circuli omnes ab ortu ad occasum circumacto mũdo unà rapiuntur. Horizon suapte natura quietem amat, eodem semper seruato situ. Si itaq́ horizon in sphæras adderetur, circumactis ijs, etiam eum moueri, & nonnunquam supra uerticem esse accideret. Id quod certe tum captum omnem superat, tum à sphæræ ratione abhorret. Verum non incommode situs eius ab alueo, in quo sphæra reuoluitur, intelligi solet.

STOEFLERI INTERPRE. Continuatio.

SVperioribus capitibus Proclus multa & uaria absoluit de circulis sphæræ intrinsecis. Hoc uero capite & sequenti aggreditur determinationem duorum circulorum sphæræ extrinsecorum scilicet horizontis & meridiani. Et pri- E
mo agit de horizonte.

Diuisio.

Et posset caput hoc secari in quatuor partes principales. In prima diffinit horizontem. In secũda eundem partitur in sensilem & ratione perceptum, ibi. Est uero horizon duplex. In tertia plura pertractat, quo ad durationem, & mutationem. Ibi, nec uero per omnem. In quarta discrimen ponit inter circulum horizontem ratione perceptum & sphæræ circulos, quo ad motum & quietem. Ibi (horizon ea ratione.

Cõtuendũ, scriptores de horizonte sunt hi. Ptolemæus in multis dict. Alma, præcipuè secunda, & idem de eodem in Quadri.

Ptolemæus Hyginus Scriptores de horizonte. Strabo Cleomedes

Hyginus libro 4. inquiens. Horizon enim diuidens ea quæ uidentur, & quę non apparent. Ita diffinit sphæram, ut semper sex signa de 12. in hemisphærio uideantur supra terram, sex aũt signa sint infra sub terra. Strabo lib. 1. in principio.

Cleomedes primo meteor. ca. 1. Et (inquit) cum nauigemus in quo terra loco non spectatur circumcircà in horizonte, quem latina uoce dicimus finientem, nobis cœlũ imaginamur aquam cõtingere &c. Et idem in ca. q terra nõ sit lata.

Alphraganus de eo, differentia 10. & appellat horizontes circulos hemisphæ-

Alphraganus Mar. Mani.

rij diuersarum regionum. Marcus Mani. libro primo ca. 8. sic. F

Alterius finis si uis cognoscere gyros,
Circumfer faculis oculos vultumq́ per orbem.
Quicquid erit cœli primum, terræq́ supremum,
Qua coit ipse sibi nullo discrimine mundus,
Redditq́ aut recipit fulgentia sydera ponto,
Præcingit tenui trausuersum limite mundum.
Hæc quoq́ per totum uolitabit linea cœlum
Hunc tantum ad medium uergens mediumq́ repente
Orbem, nunc septem ad stellas, nunc mota sub astra.
Sed quocumq́ uagæ tulerint uestigia plantæ
Has modo terrarum, nunc has gradientes in oras
Semper erit nouus, & terris mutabitur arcus,
Quippè aliud cœlum ostendens, aliudq́ relinquens
Dimidium regit atq́ refert, uarioq́ue notauit
Fine & cum uisu pariter sua fila mouentem.

Hic

A Hic terrestris erit, quia terra amplectitur orbis
Et mundum plano præcingit limite gyrus,
Atque trahens à se titulum memoratur horizon.

Macrobius libro primo, De Som. Scipi. & idem lib. secundo, De Som. Scipio. libro enim primo, sic habet. Horizon est enim uelut quodam circo designatus terminus cœli, quod super terram uidetur. Et quia ad ipsum uere finem nō potest humana acies peruenire, quantū quisque oculos circumferendo cōspexit propriū sibi cœli, quod super terrā est, terminū facit. Hic horizon quem sibi uniuscuiusque circumscribit aspectus, ultra trecentos & sexaginta stadios longitudinem intra se continere non poterit. Centū enim & octoginta stadios nō excedit acies, contra uidentis. Sed uisus cum ad hoc spatium uenerit, accessu deficientis in rotunditatem recurrendo curuatur. Atque ita fit, ut hic numerus ex utraque parte geminatus trecentorū sexaginta stadiorum spatiū, quod intra horizontem suū continetur, efficiat &c. sequunt alia notatu digna, tu legito. Idem lib. secundo de Som. Scipi. sic. Terra nona & ultima sphæra est, hanc diuidit horizon, id est, finalis circulus. Ergo medietas, cuius nos partem in colimus, sub eo cœlo est, quod fuerit super terrā, & reliqua medietas sub illa &c. Vide & lege.

Macrobius.

Præterea annotandum. Etsi author egregie diffinit horizōtem, dilucidius tamen sic. Horizon est circulus maior sphæræ immotus, diuidens cœlum in duas partes. s. hemisphærium supra uisum, & inferius occultatum. (B)

Horizon diffinitur.

Sunt aūt huius circuli diuersa nomina. Vocatur autem horizon, quasi circulus disterminās hemisphæria, ab ὁρίζω Græco, quod est termino, diffinio, uel ab ὅρος siue ὅριον. i. terminus seu finis. Nōnulli pronuntiāt Orizon sine aspiratione: & cōtendunt esse Latinū ab orior oriris, & zona: quasi zona aut circulus ortus.

Nomina horizontis.

Appellat gyrus aut circulus hemisphærii. Gyrus à Manilio: circulus hemisphærij Alphragano. Et finitor aut finiens. Cleome. 1. Meteo. ca. ꝙ terra non sit lata, sic scribit. Si lata planaq́ꝫ figuræ sit terra, unus apud omnes homines fuerit finiens. Neqꝫ enim in tali figura est nosse quo pacto finientes intercidāt. Quod si unus sit finiens, eadem ratione apud omnes ortus & occasus fient, & perinde principia dierum & noctium eodem pacto fient, at hæc non sunt.

Gyrus uel circulus hemis. Finitor finiens. Cleome.

Accedit Lucanus nono Pharsa. his metris.

Lucanus.

Iam iter omne latet, nec sunt discrimina terræ
Vlla, nisi ætheræ medio sicut æquore flammæ
Syderibus nouere uias, nec sydera nota
Ostendit Libycæ finitor circulus ore.

C Cato cum suis fouens partes Pompeii uenit ad Libyam arenosam uersus æquinoctialem: ubi polus, teste Ptole. eleuatur 10. 12. 14. 16. 20. 24. gradibus. Vbi propter flatū austri & cōmotionem arenæ nulla manent itinera. Vbi nec omnia sydera septentrionalia, secundum quæ diriguntur uiæ, apparent.

Et nostri recentiores utuntur his nominibus: finiens, finitor, Vt Geor. Valla de cōpositione astrolabii finientem, quem Græca nomenclatura horizontem (appellamus.

Rursus animaduertendum, Ptolemæus Dictio. secunda Almage. quem sequitur cōmunis astronomorū turba, duplicem ponit horizontē, de quo noster Proclus nullā facit mentionem. s. rectum & obliquū. Horizon rectus siue orthogonus dicitur, supra quem nullus polorū mundi eleuatur, quē habent illi quorū zenith est sub æquinoctiali. Eorū horizon est circulus per polos mundi, diuidens æquinoctialem ad angulos rectos & sphærales. Et cōstituit sphæram rectam. Horizon autem obliquus, decliuisue dicitur, supra quem alter polorū mundi eleuatur, quem habent omnes habitantes extra æquinoctialem siue sint Aquilonares siue austrini. Et eorū horizon intersecat æquinoctialē

Horizon duplex. Horizon rectius.

NOTA. ad angulos impares & obliquos. Vnde dicitur horizon obliquus siue sphæra (obliqua. D

Zenith Polus. Et scito, quòd zenith capitis semper est polus horizontis. Polus in præsentiarũ non accipitur pro puncto cœlesti, super quo cœleste mobile aut quispiam circulus mouetur, quia horizon immobilis est, ut supra patuit, sed capitur pro puncto eleuato, qui centrum est alicuius circuli, ut hic.

Circumferentia circuli bifariam describitur. Attende igitur, quòd circumferentia aut peripheria circuli bifariam describi potest. Primo in planicie, ubi peripheria & centrum sunt in una superficie: & hoc fit cõmuni circino. Secundo ubi centrum est aut eleuatum aut depressum à planicie, & ad hoc requiritur proprius circinus. Vtrosque, horizontes rectũ, scilicet, & obliquum, indicat Mar. Mani. in metris supra expositis. Et omnes qui de fabrica & usu astrolabij tractant, frequentẽ habent eorundem memoriã.

Horizon duplex. Sensilis. Proclus noster hic, & Albertus Magnus lib. de natu. loco. Distinct. 1. cap. 16. quem lege, & alij, binos faciũt horizontes alterum sensilem, alterũ ratione perceptum. Sensilis horizon siue sensu perceptus siue apparens est, qui sub aspectum uenit, ab eo descriptus iuxta aspectus terminum: & uocatur ab alijs, puta Mesalach lib. de uirtute motoris, artificialis, qui per uisum cõprehenditur, sub quadam similitudine cum die artificiali. Nam dies artificialis dicitur, quòd artifices ut plurimũ in eo operantur: sic horizon dicit̃ artificialis quia urbs aut arx per artem constructa, habent huiusmodi horizontem. Lege & Macro. supra citatũ. Hic secundum Proclum & Alber. diametrũ habet binis milibus stadiis, nõ maiorẽ. Cuius semidiameter contineret mille stadia. Hi authores dissentiunt à Macrobio in numero, pauciora enim habet Macro. Quod ex eo forsitan orit̃, ꝙ stadiorum mensura est inuenta diuersa &c. Ego in hoc non accedo Macrobio. Pro maiori intelligentia repete, hic q̃ supra scripsimus in §. Attendendũ est. E

Die pingo claro nocte filios facio. Artificialis diameter.

Horizon ratione pceptus, rationalis. Horizon ratione perceptus siue rationalis aut naturalis, iuxta sententiam Ptolemæi, Cleome. & Procli est, qui ad fixarum stellarum sphæram pertinet, & ad eandem usque uenit, totumq́ mundum in duo secat. Visus enim noster qui ad prospectum non uagantiũ astrorum penetrare non potest, ratiocinando cõcludit & inimaginatur circulũ quendam in sphæra stellata, distinguentem eandem in duo hemisphæria, alterum supra eundem circulum apparens, alterum sub eodem occultatum minime apparens.

Vnde sit orta huiusmodi ratiocinatio. Sed quæris, unde orta est hominibus huiusmodi ratiocinatio? Opinor ex eo quòd homo nocturno tempore sereno, cõstitutus in loco libero, uidet in oriente emergere stellas ad uisum, quas pauxillo ante tempore non uidebat, & iterũ alias & alias. Sic uidet in occiduo stellas ruere & mergi & amplius minime apparere, & iterum alias & alias. Vnde conclusit quendam esse in cœlo circulum terminantem res uisas à non uisis, quem horizontem appellitabant, & ita imaginata est superficies quædam transiens per centrum terræ expassa, usq; in cœlũ, & per quatuor mundi cardines. s. orientis, occidentis, meridiei & septentrionis, secernens res uisas à non uisis. F

Adiumentum inuentiõis horizontis. Adiumentum ad id præstitit, quòd terra est sphærica & globosa, sed in globo propter partium deuexitatem ultra dimidium uisus extendere minime potest. Ideo ratio conclusit, ut iamiam exposui.

Aliud iuuame. Accessit item rationi iuuamen per apparentias in cœlestibus. Quamq́ uisus noster nõ adeat ad cœlum usque stellatum. Neque cœlum uidere posset homo, etiam si uisus ad id se extenderet. Videmus tamen stellas, quarũ lumen ad oculũ nostrum peruenit: quod satis concluditur per propositionem 27. primæ partis perspectiuæ communis: Sine luce nihil uidere &c.

Ioan. Pisanus. Exemplum de corde Leonis &c. Exemplis facile doceberis. Cor Leonis stella regia, nostra tẽpestate sita in 22. gradu fere Leonis. Et stel[illegible] in anchora sinistra Aquarij in 22 ferme gradu eiusdẽ

diametra-

A diametraliter in cœlo opponuntur, sic se habent, cum altera apparet supra horizontem, alia latet, & cõtra. Vna igitur oriente alia occidit, & hoc pacto semper sese habent. Quare ratio concludit circulũ quendam partientem cœlum totum in duas partes æquales, secernentem (ut supra dixi) res uisas à nõ uisis. Et si mora quædam paruissima apparet, ob id quod stella aquarij est meridionalis à linea ecclyptica, non est curanda.

Exempla in planetis, Primo in oppositione Solis & Lunæ & præsertim in ea quæ est uicina ortui aut occasui, & ubi Luna est circa iter Solis. Vt fere accidet Anno 1526. die 28. Ianuarij. Et eodem anno die 23. Iulij. Et eodem anno usuueniet, in oppositione Saturni & Martis die 28. nouembris. Saturno sane occidente, oritur Mars. Et anno sequente 27. in oppositione Martis & Veneris die tertia Maij. — Exempla de planetis. Solis & Lunæ oppositio.

Item oppositio (quæ tamen rara est) Saturni & Iouis, quæ accidet Anno 1534. die 12. Februarii. in qua uterque caret latitudine, huius rei præstabit exemplum clarissimum.

Ex Ephemeridibus exempla plurima facile colliges. Sed de his hactenus.

Tertia pars huius capitis in .§. Nec uero per omnem tractum &c.

In primis candide Lector, quod omnia quæ in ea parte annotauit Proclus accipienda sunt de Horizonte ratione percepto aut Rationali, de quo, & nõ de Sen B sili, astrologi in rebus astronomicis semper loquuntur.

Habet autem hæc pars plures annotationes haud inutiles. Quarum prima est, diuersæ regiones, urbes aut earundem habitatores habent diuersos & euariatos horizontes. Cuius rei ratio est, quia diuersæ regiones, urbes aut habitatores earũ, habẽt diuersa zenith capitis in cœlo, linea enim (ut nõ raro docuimus) tracta ex centro mũdi per Regionum mediũ aut Vrbium aut Habitatorũ usque in cœlum indicat zenith capitis. Sed quia Regiones, Vrbes aut Habitatores in terræ superficie aut rotunditate inuicem distinguuntur, consequens est, huiusmodi lineas & zenith etiam diuersificari. Et cũ zenith capitis est polus horizontis sicuti folio antecedenti declarauimus, infertur horizontem à zenith quaque uersum equaliter distare, scilicet, 90. gradibus. Et linea ostendens zenith innititur Horizonti ad angulos rectos, quare nunc palam infertur, quod mutato zenith & horizon mutatur, sed diuersæ Regiones, Vrbium aut habitatores, habent diuersa zenith igitur diuersos horizontes. — Linea zenith & horizon faciunt angulos rectos.

C Id in hac figura (etiã mediocriter doctus) facile apprehendere potest.

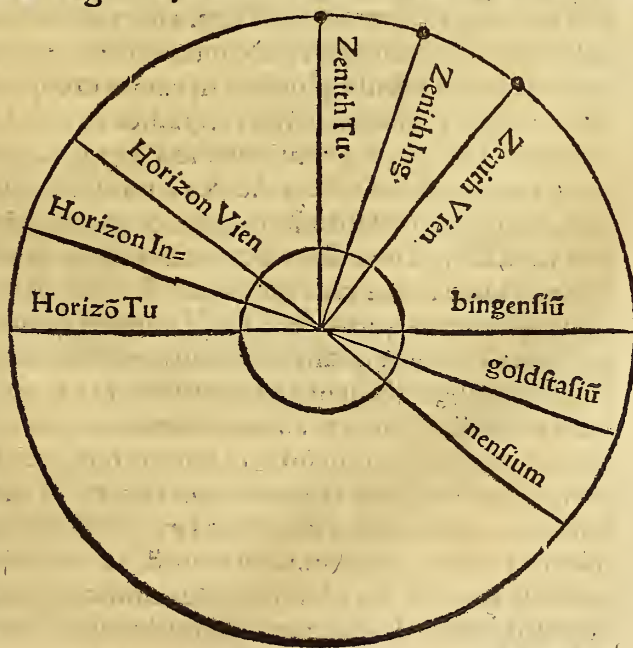

Cõtuendum est hic quod horizon gemino modo se euariat aut mutat. Primo, quod regiones, Vrbes aut Habitatores sunt siti aut uersus orientem aut occidentem. Et si sunt siti sub uno parallelo aut æquidistante, euariant quidẽ horizontes, sed oĩa alia communia habent, ut indicat author in textu, & nos supra de Periœcis & circulariter habitatibus abunde docuimus. Differunt in eo solummodo, quod non pro uno & eodem instanti — Horizon bifariam se mutat.

habent ortum & occasum Solis, meridiem & mediũ noctis. Si autem siti sunt D
partim uersus orientẽ aut occidentem & partem uersus meridiẽ aut septentrio-
nẽ, horizontes declinant, & uariant se partim uersus orientẽ aut occidentem, &
partim uersus meridiẽ aut septentrionẽ. Quod cõtingit ex eo, ꝙ nõ sit sub uno
Secũdo, ꝙ Regiões vrbes aut Habitaores sunt siti uersus meridiẽ (pallelo.
aut septentrionẽ. Et si sunt siti sub uno meridiano uariant se horizontes directè
aut uersus meridiẽ aut septentrionem. Si sub diuersis meridianis, fit uariatio, ut
iam supra dixi, in uerbo. Si autem siti sunt partim uersus orientem.

Secunda annotatio.

Secunda annotatio in uersiculo, Sed sensu idem quadringentis ferè stadijs manet.

400. stadia nõ uariãt longitudinẽ diei, nec clima.

In ea & aliis sequẽtibus author docet, usquequò.i.ad quantũ terræ spatiũ idem
maneat horizon quo ad sensum & usquequò nõ maneat idem. Dicit igit̃ in iam
allegato uersiculo, Quòd horizon quo ad sensum idẽ ferè 400. stadiis manet, di
xit quo ad sensum.i. ꝙ in eo spatio 400. stadiorũ manet eadẽ diei longitudo sen-
silis, manet idẽ clima, manent eędem apparentiæ aut phænomena. Quod ut lu-
(cidius intelligat̃.

400. stadia ꝗt faciãt miliaria

Aduertendũ est, ꝙ 400. stadia iuxta uulgarẽ & recentio-
rem supputatiõnẽ faciunt miliaria Italica 50. nostra cõmunia $12\frac{1}{2}$. Item 500. sta-
dia teste Ptole. lib. 7. geo. ca. 5. respondent uni gradui cœlesti in terra secundũ la- E

500. stadia ꝗt faciãt miliaria

titudinẽ, quæ faciunt mil. Italica ferè 62. nostra cõmunia 15. & $\frac{1}{2}$. si oĩa emũctim
habere cupieris. Dico igit̃ ꝙ 400. stadia supra à Proclo proposita, aut 50. mil. Ita.
aut 12. & $\frac{1}{2}$ nostra, nõ supplent unũ gradũ latitudinis, sed 500. stadia aut 62. quasi

Quot stadia uni gradui respondeant.

Comparatio.

mil. Ita. aut 15. & $\frac{1}{2}$. nostra respondent uni gradui in latitudine. Vt ergo optime
lector rem paucis habeas, accipiã miliaria nostra tanꝙ mensuras nobis germa-
nis magis notas. Cõfer inuicem 12. mil. & $\frac{1}{2}$. respondentia 400. stadiis, ad 15. mil.
& $\frac{1}{2}$. respondentia uni gradui secundũ latitudinem. Vides ea distare in 3. milia-
riis, quæ sunt 5. pars de 15. Surripe igitur ab uno gradu latitudinis, quintã par-

Manet idẽ clima.

tem grabus. i. 12. minuta habes 48. minuta, quæ nullũ uariant clima. Ingredere
igitur cõmunem tabulam climatũ, & adde 48. minuta ad latitudinem medii cli-
matis, aut ea subtrahe ab eadem, & nõ deduceris in aliud clima. Quare egregiè

Manet eadem longitudo diei

dixit Author ꝙ ob 400. stadia clima nõ mutatur sed manet idem. Manet etiã
eadem dierũ longitudo ad sensum. Id exemplo facile capies. Et ut morem gerã
Authori nostro græco, ponã exemplum ad Græciã, ubi latitudo, aut eleuatio
poli arct. est 36. quemadmodũ supra in ca. de interuallo ęquidistantũ diffinitum
est. Huius latitudinis dies maximus æstiuus, nostro tpe est 14. horarũ & 28. mi- F
nutorũ, pro ut tabulæ plurimæ in eam rem cõpositæ indicant. Latitudini iam
oblatæ addo 45. minu. colligo 36. grad. & 48. mi. Ingredienti aũt mihi tabulam,
nõ offendo 36. gra. & 48. mi. inuenio aũt 37. gra. latitudinis uiciniorẽ quibus alli-
gatur maximus dies æsti. 14. ho. & 24. mi. Distantia inter hos maximos dies est 6.
min. de quibus pro latitudine 36. gra. & 48. mi. demo quintã partem, & remanẽt
ferè 5. mi. Est igit̃ maximus dies latitudinis 36. gra. & 48. mi. 14. horarũ & 33. qua-
si min. Manet igitur eadẽ longitudo diei quo ad sensum in spatio 400. stadiorũ.
Et dico notanter quo ad sensum. Nã omnes qui de climatibus scribunt, in qui-
bus diuersificantur quantum ad augmentũ & decrementum, minimũ tempus
sensile ponunt esse quartã partem horæ. i. 15. minu. horæ, & omne id quod cadit
infra 15. mi. nõ est in ea re alicuius momenti quo ad sensum, quinꝙ aũt minuta,
de quibus iam dixi, sunt infra 15. minuta temporis sensilis. Igit̃ non constituunt
tempus sensile. Intra ergo tabulam climatũ cum medio quarti Climatis, & of-
fendes maximũ diem æstiuũ iuxta mentẽ Ptolemæi & Procli 14. hora. & 30. mi-
nutorũ, nostro tempore 14. horarum & 28. minuto. Cui adde 5. mi. aut deme, &
manebis semper intra limites huius climatis, igitur manet idem clima ut asserit
author. Consimile iudicium relinquitur de aliis climatibus omnibus, fac peri-
culum è figura sequenti, & uidebis ueritatem.

Tabula

A

TABVLA CLIMATVM IO. DE SACROBVSTO.

		Longitudo diei æstiui H	m	Latitudo Climatum G	m
Primi Climatis per Meroen.	Principium	12	45	12	45
	Medium	13	0	16	40
	Finis	13	15	20	30
Secundi Climatis per Syenem	Principium	13	15	20	30
	Medium	13	30	24	15
	Finis	13	45	27	20
Tertij Climatis per Alexandriam	Principium	13	45	27	30
	Medium	14	0	30	45
	Finis	14	15	33	40
Quarti Climatis per Rhodum	Principium	14	15	33	40
	Medium	14	30	36	24
	Finis	14	45	[illegible]	0
Quinti Climatis per Romam	Principium	14	45	39	0
	Medium	15	0	41	20
	Finis	15	15	43	30
Sexti Climatis per Borysthenem	Principium	15	15	43	30
	Medium	15	30	45	24
	Finis	15	45	47	15
Septimi Clima. p Riphęos montes	Principium	15	45	47	15
	Medium	16	0	48	40
	Finis	16	15	50	30

B

Ad apparentias nunc uenio, quas Græci appellant Phænomena. Pro quibus aduertendũ: quòd in æthere, id est, in aëre & in cœlo plurimæ uidentur apparentiæ. Quæ in aëre apparent, uocant physici impressiones meteorologicas id est, in sublimibus uisas. Apparent sane præcipue noctu, multa in aëre ostenta. De quibus legito Aristotelem & Alber. Mag. in libris eorum meteorologicis. Senecã in Quæ: natu. Plinium libro primo natu. histo. & alios. Aristoteles & Alber. libro primo Meteoro. tractant de apparentijs in sublimibus ignitis. In tertio, de ijsdem, uirtute aut positu stellarum causatis. De ignitis ut sunt lan-

C ceæ, columnæ, trabes, Græce δοκίδες, iacula Græce βολίδες, candelæ, faces, lampades, flammæ, scintillæ, stellæ cadentes, stellæ uolantes, capræ saltantes Græce ἄιγες. A subascendentes, A subdescendentes, dracones, hiatus, uoragines, scrobes Græce χάσματα, & id genus reliqua innumera. De facibus, lampadibus, iaculis, trabibus, hiatu cœli, Plinius libro 2. ca. 6. Idem de stellis cadentibus lib. 2. ca. 8. & libro 18. capi. 35.

De Apparentijs.
Apparentiæ ætheris.
Aristoteles.
Alber. Mag.
Seneca.
Plinius.
Apparentiæ ignitæ ardẽtes.
Plinius.

Aristoteles præterea & Albe. in 3. tractant de apparentijs, quæ uirtute & positu stellarum causantur & uisui obijciuntur. Vt sunt Cometæ. i. stellæ crinitæ, de quibus etiã Plinius lib. 2. ca. 25. irides, halones. i. coronæ aut areæ, orbes, circuli. Accidũt & coronæ circa solem. Plinius lib. 2. ca. 28. & de pluribus solis olim uisis eodem libro cap. 31.

Aristôte.
De apparẽtijs ratiõe stellarũ.
Solis coronæ.

De coronis circa Lunam & astra, idem Plinius eodem libro ca. 29. & pluribus Lunis ca. 32. De circulis stellarum errantium, idem libro 18. ca. 35.

Lunę & stellarum coronæ.

Circa solem uirgæ, id est, bacilli aut funes tentorij; Parahelij plures soles, à παρά, id est, iuxta, & ἥλιος sol.

Aliæ apparentiæ circa solem

Accidit etiam nonnunquam circa solem & Lunam id quod imperitos homi-

Defectus solis & Lunæ.

Ptolemæus. Alber.Mag. Io.de mon. Re. Geor.Pur. Plinius. Mirum de Lunæ deliquio.

nes monstrosa timiditate perturbat, ut sunt eorundẽ defectus, de quibus Ptolemæus Dictio.4.5.& 6.Alma.Et Alber.Mag.Ioan.de monte Re.in abbreuiatis Alma.lib.4.5.& 6.Iulius Fir.lib.1.ca.10.13.& 72.in ueteri, in nouo 70. D
Et rursus id cuius uix esset causa assignanda, si dioptica non esset inuenta, Lunã eclipsari & utrumq; lumen esse supra horizontem. Testis est Plinius libro secũdo capitulo 13.his uerbis. Et quã nam ratione cum solis exortu umbra illa hebetatrix sub terra esse debeat, semel iã acciderit, ut in occasu Luna deficeret utroq; super terram cõspicuo sydere &c. Hoc mirum soluit Cleomedes libro secundo de mundo capitulo, de Lunæ defectu. Et Ioan. Pisanus libro perspectiuæ tertio propositione quinta & septima, quos lege.

Solis prospectus mirus ex monte Ida.

Item de prospectu ortus solis miro ex monte Ida, scribit Pompo. Mel. lib.1. ca.de Aeolide, & Solinus in collectaneis ca.16. Lucretius lib.5.& Diodo.Sic.lib. 17. De his apparentijs fecimus alibi periculũ. Non sunt hæ apparentiæ de quibus loquit' hic Proclus. Quare alias notabimus apparentias & hæ cõtingunt in cœlestibus, puta in stellis fixis & erraticis. Stellas sane firmamẽti, quas fixas nominamus, Ptole. Dictin.7.& 8.Alma. collegit in 48. imagines, formationes, aut Asterismos, quibus & nomina dedit, earumque stellarum naturas tracta.1. quadri.ca.9.exposuit. Nõ omnes profecto in asterismos collegit. Quis est enim is qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina uocat? Sed insigniores & potiores, quas in Alexandria urbe Aegypti organo astrario, pro his imaginibus formandis potuit obseruare. Numero 1022. Quẽ postea Anno christi 1251. Alphonsus Roma. rex, quo ad numerum stellarũ & imaginũ secutus est. Sed de his infra ca. ultimo fusius tractabimus. Sunt aũt hæ imagines nobis apparentes in sublimibus, puta in sphæra stellata, quã firmamentum aut octauũ orbem uocitamus. Sunt etiã in erraticis stellis plurimæ apparentiæ, modo enim uidentur nobis coniunctæ, modo oppositæ, modo sextili, quarta, aut trina radiatione distantes. Nõnunquam apparent directæ aut progressiuæ, nonnunq; retrogradæ, contra 12. signorũ ordinem meantes. Sed nec de his apparentijs loquitur noster author. Quocirca demũ reperiuntur in stellis fixis aliæ apparentiæ, quo ad earum cotidianum ortum & occasum, & quo ad earum perpetuam apparitionem aut occultationem, item quo ad earum elongationem ab ortu & occasu uero, & quo ad earũ accessum ad zenith capitis aut recessum ab eodem: & de his loquit' Proclus. Quod paucis hac formula accipies. Supra docuimus, q; 400. stadijs respondent 50. mili. Itali. & 12. Germanica integra. Quibus (ut diximus) non respondet integer gradus latitudinis, sed dumtaxat 48. minuta unius gradus. Rectificata igitur sphæra astraria, quam solidam appellamus, ad certam poli arctici eleuationem oblatam, signatisq; stellis orientibus & occidentibus, item stellis perpetuæ apparitionis & occultationis & alijs iam supra memoratis, si deinde sphærã in 48. minuta unius gradus subleuaueris aut depresseris, nulla accidit sensilis euariatio, neq; in stellis orientibus & occidentibus, neque in his quæ semper apparent aut semper delitent &c. Egregie igitur dixit Proclus. Et apparentiæ omnes eædem sibi constent.

Apparẽtię cœlestes stellarũ aliæ.

E

Stellę à Ptolemæo obseruatæ.

F

Sequitur in Proclo, Aucto uero stadiorum numero. Supra author disseruit in quot stadia horizon, quo ad sensum, non capiat mutationem, hic determinat præcipue de eiusdem euariatione. Intellige (ut supra) quo ad diei longitudinem, clima, & apparentias cœlestes.

Vbi ad uariationẽ horizontis nõ fit uariatio longitudinis diei, neque climatis &c.

Contuendum tamen, non ad omnem uariationem horizontis ultra 400. stadia, huiusmodi sequi uariationes, etiam si stadiorum numerus cresceret in 1000. 2000. 3000. &c. & ultra. Nam hi qui habitant sub uno parallelo, qui periœci à Cleomede & circumhabitantes ab Alber. nũcupantur, de quibus supra

A pra, propter stadiorum numerū ultra 400. mutant horizontes: quemadmodū supra ad uisum ostendimus de his, qui uariant horizontes uersus ortum & occasum solis, non tamen propter stadiorum numerum quantumcunq;, mutant longitudinem diei, clima & apparentias. Habent enim hi omnia communia ut supra docuimus: non tamen habent idem instans ortus & occasus solis, meridiei & mediæ noctis.

In exemplo, Tubingenses, iuxta quorundam recentiorem climatum distinctionem, siti sunt fere in medio septimi climatis. Eorum parallelus ducitur per latitudinem 48. gradū & ferme 40 minutorum, sub eo parallelo aut circiter habitant uersus ortum Dillingenses, Ingoldstatenses, Passaugij, Kremsenses, Hungerisbradenses, Prebitzenses &c Et uersus occiduum Tullenses, Niclasportenses, Rainsenses, Compagienses & cæteri. Hi omnes habēt eandem diei longitudinem, etiam maximam, scilicet quindecim horarum & 57. quasi minutorum; Idem colūt clima, scilicet septimum. Nam climatum uariatio fit solummodo uersus septentrionem aut austrum. Et easdem seruant apparentias &c. Ecce. Et hoc indicat Proclus in his uerbis. Si quidem qui eundem æquidistantem incolunt &c. Idem accipito, mi Lector, de stellis uerticalibus. Tubingenses plane habent has uerticales uel pene. s. duas stellas in genu dextro Persei, duas in pede anteriori ursæ maioris, duas paruas in pede sinistro Herculis. Vnam in ala dextra Cygni, & est tertia: Hæ omnes etiā uerticales sunt omnibus cōmemoratis. s. Dillingensibus, Ingolstatensibus & cæteris.

Ciuitates sitæ sub uno parallelo.

B Stellæ uerticales Tubingensium.

Haud aliter sentire debes de stellis ab ortu aut occasu uero elongatis. Gratia exempli. Oculus Tauri stella, elongat se ipsis Tubingensibus ab ortu uero, uersus septentrionem 25. fere gradibus, eandē elongationem seruant omnes prædicti inuariatā. Idem relinquitur de alijs stellis fixis orientibus & occidētibus. Eam elongationem uocat Ioannes de Regio monte prople. 10 in tabula primi mobilis, amplitudinem ortus & occasus. Sed de his satis.

Stellæ elongatæ ab ortu aut occasu uero.

Nunc edocti sumus euariationem diei, climatis & apparentiarū haudquaq; accidere propter longitudinem, hoc est, recessum uersus orientem aut occidentem. Necessum igitur erit eiusmodi accidere secundum latitudinem, id est à meridie uersus septentrionē aut econtra. Qui enim meat recta uia à meridie uersus septentrionem, continuo uidet polum arcticum altius atq; altius eleuari, & ex cōsequutione dies æstiuos prolongari, hybernos uero minui. Et contra means à septentrione uersus Austrum experitur poli eleuationem minorari & æstiuos dies decrescere, brumales augmētari. His experimento cognitis, alludit Proclus, qum inquit, Aucto uero stadiorū numero, pro habitationis diuersitate, horizon, clima, omnes deniq; apparentiæ mutantur. Et subdit ad nostrum propositum. Conuenit tamen ut habitationis ultra quadringenta stadia mutationem ad austrum, boream ue accipiamus: hęc Proclus. Sūmopere hic aduertendum est, q non in omni numeratione etiā ultra quingenta stadia, fit omniū prędictorum mutatio, præcipue climatis. Quocirca, candide lector, si falli non uis, necessarium tibi erit obseruare rationē & institutionem climatum alioqui decipieris.

Variatio fit secundum latitudinem.

C

Non in omni numeratiōe ultra 500. stadia fit huiusmodi mutatio.

Prisci authores, qui septem climata (non ab re) uersus septentrionem distinxerunt, dederunt cuilibet climati secundum eius latitudinem 30. minuta temporis, id est, semihoram, hoc est quod quantitas diei longissimi ad principium climatis inuenta pensiculatim differt à quantitate diei longissimi ad finem triginta minutis temporis: Ita quòd dies longissimus ad finem climatis excedit longissimum ad principium triginta minutis, i. per semihoram. Diuiserunt deinde quodlibet clima per tria, scilicet, principiū medium & finem: iuxta tres

Ratio climatū.

parallelos, quorum unus ducitur ab occidente in orientem per principium climatis. Secundus uergit per medium climatis, clarus & insignis aliquo nomine insulæ, urbis &c. Tertius tendit per finem climatis, sequentiq; climati initium præstat. D

Augetur etiam dies à principio climatis usque ad medium, in unguem quindecim minutis, & à medio usque in finem totidem: quod dixerunt ipsi esse tempus minimum sensile.

Quatuor tempora minora sensila. Ptolemæus

Dico hic per digressionem: quod ueteres obseruauerũt quatuor minora tẽpora sensila, quod pulchre indicat Ptolemæus libro primo Geogra. capitulo 23 & idem dictione secunda Almagesti capitulo sexto. Primum & minimum est quindecim minutorũ (de quo etiam supra diximus) & iuxta hoc diffinit Ptolemæus capi. 23. primos 14. parallelos, quod etiam computatur à principio climatis usque ad eius medium, & à medio usque in finem. Secundum tempus complectitur tertiam partem horæ, id est, 20 minuta: & secundum hoc distinguit Ptolemæus, in depictiõe orbis habitati in plano, meridianos circulos, ubi unus ab alio distat per tertiam horæ partem. Distant enim meridiani ab inuicem per quinq; gradus æquinoctialis, qui faciũt 20. minuta temporis, dando uni gradui quatuor minuta. Tertium tempus sensile est 30. minutorum, & eo utitur Ptolemæus pro parallelis 15.16.17.18. & 19. quod etiam aptatur climatibus à principio usq; in finem. Quartum continet integram horam, quo utitur Ptolemæus parallelis 20. & 21. E

Sed occurris quærendo, quid priscos mouerit, rationem climatum diffinire per ipsum tempus? Cum eis sufficere potuisset pro climatum distinctione ipsa poli sublatio, tempore omnino neglecto. Respondeo, quòd prisci in his & alijs plurimis diffiniendis tempus addidere, factum esse reor ob temporis nobilitatem, quod id propter eius innumeras utilitates semper memoriæ adhæreret, uelut ex authoribus colligere datur.

De climatũ interuallis inæqualibus.

Ad climata redeo, quòd climatum interualla non sunt similia in mensura Geometrica, siue sint stadia, siue miliaria Italica siue Germanica. In primo namq; climate, quod est uicinũ æquinoctiali, ubi sub eo habitantes semper habent 12. horas diei & totidem noctis, postea pergendo uersus septentrionem pedetentim ualde crescit dies longissimus, quare ad hoc ut crescat, pro completione unius climatis in 30 minuta, requiruntur plures gradus eleuationis poli. In eo sane loco horizon nõ multum recedit ab angulo recto, quem facit æquinoctialis cũ suo horizonte: quare fit ut non cito dies longissimus crescat ultra diem æquinoctialẽ: & requiruntur (ut iam dixi) plurimi gradus eleuationis pro unius climatis complemento. Secus accidit ad magnum progressum uersus septentrionẽ, ubi ad paucos gradus eleuationis, cito crescit dies maximus pro complemento unius climatis, quia eorum horizon multum se obliquat ab horizõte recto. Ut & hæc in sphæra facile ostendi possunt. F

Doctrina de inæqlitate interuallorũ climatum.

Quod autẽ climatum interualla sint dissimilis quantitatis, facile addiscitur: & sic. Deme gradus & minuta eleuationis poli ad principium primi climatis ab eleuatione ad eius finem, & habebis interuallum in gradibus & minutis huius climatis, scilicet septem gradus & 45. minuta: hos redigito (ut paucis rem habeas) in miliaria Germanica cõmunia, & colliges integra 116. miliaria: Ecce terrena mensura huius climatis secundũ latum. Idem fac pro secundo climate & uidebis minus interuallũ. Haud dissimili formula agito pro cæteris climatibus, & continuo decrescũt interualla in gradibus & minutis ac etiam in miliaribus, quo ad mensuram Geometricam: Prout sequens tabella apertè indicat.

A

TABELLA INTERVALLORVM CLIMATVM.

	G	m	Miliaria Germanica cõmunia	
Primi Climati	7	45	116	& integra.
Secundi Climatis	7	0	105	Hæc tabella excerpta est
Tertij Climatis	6	10	92	ex Ioanne de Sacrobu-
Quarti Climatis	5	20	80	sto, capite de Climati-
Quinti Climatis	4	30	67	bus.
Sexti Climatis	3	45	56	
Septimi Climatis	3	15	49	

Ex his manifeste concluditur, quòd haud dari potest certus, & ad æquatus stadiorum, de quibus loquitur Proclus, aut miliariorum numerus, secundum quem fiat omnium climatum euariatio, ac longitudinis dierum &c. ob id quòd climatum interualla non sunt eiusdem quantitatis, sed diuersarum. Sis cautus candide lector cum legis Proclum dicentem. Conuenit tamen, ut habitationis ultra quadringenta mutationem ad austrum Boreamue accipiamus. Quòd si numerando excesseris quadringenta stadia credas mox accidere euariationem B climatis & cæterarum rerum. Nec tibi 500. stadia sufficiunt, quæ unũ dant gradum latitudinis. Is certe nullam (nec additus uel demptus ab eleuatione medij climatis) facit mutationem. Idem teneto in 600. 700. 800. stadijs. Sed cũ in 1000. stadia perueneris primum fac periculum pro septimo climate, 1000. enim stadia faciunt miliaria Italica 152. Germanica communia 31. quibus planè respondent duo gradus secundũ latitudinem. Quos si addideris ad eleuationem poli medij septimi climatis, colliges 50. gradus & 40. minuta, quę eleuatio cadit extra septimum clima uersus septentrionem, ubi etiã accidit mutatio sensilis diei maximi. Si autem 2. gradus subtraxeris, habebis 46. gradus & 40. minuta eleuationis quæ cadit in limites sexti climatis, & sic fit euariatio.

Haud dari potest adęquatus numerus omnibus climatibus seruiens.

1000. stadia faciũt euariationem in 7. cli.

Sed hic stadiorum numerus nõ satisfacit pro alijs climatibus, puta primo, secundo, tertio, quarto, quinto. Necessum erit assumere alium stadiorum numerum qui omnibus sufficiat. Recipito igitur 2000. stadia, quæ faciũt 250. miliaria Italica & Germanica integra 62, quibus abunde respondent 4. gradus eleuationis poli, quibus iunctis uel surreptis mediis eleuationis climatũ, uidebis euariationẽ climatũ, longitudinis maximi diei & cœlestiũ apparentiarũ. Fac periculũ.

Canon pro omnibus climatibus. 2000. stadia.

C Lectoribus unica exemplari computatione satisfaciam, hac. Offertur mihi eleuatio poli ad medium septimi climatis, quæ authore Ioan. de Sacrobusto est 48. graduũ & 40. minutorũ & iubeor omnes euariationes (de quibus Proclus) exponere. Addo in primis huic eleuationi oblatæ quatuor gradus, & colligo quinquaginta duos gradus & quadraginta minuta, hæc poli eleuatio cadit extra finem septimi climatis, in plagam septentrionariam, quam authores perhibent inhabitabilem aut prauæ habitationis. Oblatæ eleuationi ad medium septimi climatis, iuxta mentem Ioan. de Sacrobusto respondent sedecim horæ o. minutum pro die æstiuo longissimo, nostra uero tempestate quindecim horæ & quinquaginta septem ferè minuta. Eleuationi uero quinquaginta duorum graduum, & quadraginta minutorum adhæret dies longissimus sedecim horarũ & quadraginta minutorũ, qui excedit diem longissimum medii climatis in 40. minutis. Ecce diei magna euariatio, ultra minimum tempus sensile, quasi in triplo. Venio nunc ad apparentias. Stellæ uerticales seruientes eleuationi 48. gra. & 40. mi. & eius pallelo supra sunt enũeratæ, ubi de stellis uerticalibus Tubingeñ diximus. Qui aũt habitãt sub pallelo ducto p eleuationẽ 52. gra. & 40

minutorũ ut sunt Phrysij, Campenenses, Saxones, Hildesheymenses, Brunsingenses, Poloni, Rosnasenses habent has stellas uerticales, stellam unam in manu dextra Bootis, stellas in capite aurigæ quasi, duas stellas in capite Draconis quasi. Stellã postremã in ala dextra Cygni. Ecce euariatio stellarũ uerticaliũ. D

Stellæ orientis & ppetuæ apparitionis.

Preterea hæ stellę habitantibus parallelum 48. grad. & 40. minu. oriuntur & occidunt in parte horizontis uersus septentriones ut uiciniores, scilicet stella Arietis in capite Algol, stella in sinistra manu Aurigę, duę stellæ paruæ in sinistro pede anteriori Vrsæ maioris. Stella inferior aut hastilis Bootis, stella magna in rostro Vulturis cadẽtis. Stella nobilis in dorso Cygni. Habitantibus aũt sub parallelo 52. grad. & 40. minu. hæ omnes sunt perpetuæ apparitiõis. Ecce uariatio stellarum quo ad ortum & occasum & perpetuam apparitionem.

Sic cõtra in parte horizontis meridiana sunt stellæ quæ habitatoribus parallelum 48. grad. & 40. minu. ut uiciniores oriuntur & occidunt, his uero incolentibus parallelum 52. gra. & 40. minu. sunt perpetuæ occultationis. Vt sunt hæ. Nonnullæ stellæ in dorso centauri, stellæ Lupi, stella in cauda scorpi. Stellæ 5. coronæ meridionalis, stellæ in cauda Piscis austrini, stellæ nauis circa sedilia. Hæ stellæ omnes in medio septimi climatis, aut sexti, aut quinti oriuntur & occidunt.

Variatio rationis elongationis &c.

Fit etiam mutatio in stellis quo ad earum elongatiõem ab ortu & occasu uero. Supra enim ostendimus stellã oculi Tauri pro eleuatione 48. grad. & 40. minutorũ distare ab ortu uero uersus septentriõem 25. propemodũ gradibus, quæ ad eleuationem poli 52. grad. & 40. minu. ab eodem ortu ferme distat 27. gradibus. Ecce euariatio. E

Pro eleuatione 44 grad. & 40. minu.

Subtraho præterea 4. gradus ab eleuatione poli ad medium septimi climatis & residuo 44. gradu & 40. minuta eleuationis polaris. Parallelo huius eleuationis subduntur urbes Italiæ scilicet, Pola, Comum, Venetiæ ferme. Et in cutijs Alpibus Oscella ciuitas. Fit igitur iterum euariatio climatis & longissimi diei. Climatis, quia deducor ad clima sextũ. Numerus enim eleuationis 44. gra. & 40. minutorum continetur intra limites sexti climatis post eius principium. Longissimus huius eleuationis dies est 15. horarũ & 24. minutorũ. Ecce, diei magna euariatio & minoratio.

Vrbes huius paralleli.

Stellæ uerticales.

Stellæ uerticales habitatoribus huius paralleli sunt hæ. Lucida in cauda Gallinę aut Cygni & quarta in ala eius dextra, una & extrema dextræ manus Andromadæ & una circa talũ eius dextrum, una in pede sinistro posteriori Vrsæ maioris, & suprema quasi in ferro hastilis Bootis. Vna in sura leua dextra Herculis & una in coxa. Ecce mutatio harum stellarum uerticalium respectu omnium uerticalium præcedentium. F

Stellæ uicinæ horizonti septentrionali.

Stellæ itẽ orientes & occidentes horizonti tamen septentrionali uicinæ sunt. Quarta in ala dextra Cygni, & fulgens in eius cauda. Extima dextrę manus Andromadæ, & ea quæ est ad talum dextrm. Vna in sura sinistra Herculis, duæ stellæ, una in tibia, altera in coxa dextra Persei. Stella magna in auriga Alhaiot, id est, Capra, & una fulgida in humero dextro eiusdem. Hæ omnes collatæ ad eleuationes supra nominatas, sensibiliter plus supra horizontem attolluntur. Respectu autem minoris eleuationis puta 40. graduũ, semper occultantur. Ecce euariatio.

Stellæ uicinæ horizonti meridionali.

Stellæ demum orientes & occidentes uicinæ tamen horizonti austrino, sũt hæ. Acarnar lucida in fine fluuij. Stellæ aliquæ Coronæ meridionalis. Stellæ in malo nauis. Duæ stellæ in cauda Lupi. Hæ comparatæ ad eleuationem minorẽ manifestius oriuntur & occidunt, ad maiores supra commemoratas profundius submerguntur & omnino delitent. Ecce mutatio.

Accidit

A Accidit etiam huic eleuationi uariatio stellarum, quo ad elongationem earũ ab ortu & occasu uero: puta oculi Tauri, quem supra bis in exemplum produximus, qui pro hac eleuatione uergit ab ortu uero uersus Aquilonem 23. ferme gradibus. Ecce uariatio respectu praecedentium. Ductu huius exempli non difficulter operaberis pro alijs climatibus. *Mutatio ratione elongatiõis ab ortu uero.*

Posthæc quæ iam explanauimus, author subiungit uersiculum hunc.

Verum si exactæ rationis examini &c.

Contuendum: Proclus supra de horizonte docuit duo: Vnum sub quo stadiorum computo maneat idem horizon, eadẽ diei longitudo, eædem cœlestes apparentiæ, & hoc quo ad sensum: Alterum sub quo stadiorũ numero hęc omnia ad sensum capiant euariationem. Posset quis haud iniuria dubitare, quid de horizonte & alijs iam supra memoratis sentiendũ sit, si à sensu ad rationem nos cõuertimus? quæ sane ratio est naturæ imitatrix, & discursus animi ad inuestigãdum uerum in unguem & examussim. Respondet, ut in textu. Planius sic. Mutato situ etiam admodum paruo in ipsa terra, mutatur horizon, clima & apparentiæ: & hoc accipiendum est ad sensum infra præstandum. Et tacet hic Proclus mutationem longitudinis diei, quæ sub uno parallelo (prout superius declaratum est) uersus ortum & occasum semper manet eadem, sine omni etiam B minutissima uariatione. Secus uero de ea, uersus septentrionem & meridiem est sentiendum, ubi etiam accipit mutationem. *Continuatio.* *Dubium.* *Responsio.*

Hoc loco noscẽdum est, Proclum hic excedere limites Astronomicos. Haud quaq; officium est astronomi omnium rerum astronomicarum reddere emussicatã rationem, quia id ei est impossibile, ad quod nemo artatur. Expunctim sane singula ratiocinari Physici est officium, & non raro Geometræ. Astronomia enim, quam Ptolemæus in libris magnæ compositionis docet, inuenta est per instrumenta, quod manifestarium est ex Dictione eiusdem prima & tertia, ubi docet compositionem Quadrantis & eius usum. Dictione quinta dat constructionem instrumẽti Armillarum & Regularum, quibus (ut uno dicatur uerbo) fere totam astronomiã inuenit. Quæ sane instrumenta ad tantam distantiam, quæ à terra ad astra usq;, non omnem perfectionem aut præcisionem præstare possunt. A superficie enim terræ usq; ad superficem concauam orbis stellati recensentur miliaria cõmunia Germanica 16338562. Ecce. Sufficit autem Astronomo uersari circa prope uerũ, & ut euitet errorem sensilem, quod palam fit legenti Dictiones, Almagesta, Epitomata, Alber. Ma. Ioannem à Regio monte. *Astronomi officium.* *Instrumentorum utilitas.* *Miliaria Germanica à superficie terræ ad sphæram stellatam.*

C Ptolemæus uehemẽter taxat eos, qui in rebus astronomicis omnia anxiè exactare & emungere attentant. Dict. sane sexta capitulo 7. § tertio, loquitur de his qui in eclipsibus duo aut tria minuta obseruare contenderunt, his uerbis. Perscrutari aũt subtilitatem in quantitate huic simili, non est nisi extollentia & uana gloria, & neque est dilectio ueritatis &c. Pulchre astipulatur in ea materia Ioannes à monte Regio libro sexto capit. decimo quinto, sic. Si tamen quis huius rei scientiam exactam quærat, multo iustius illum difficultas operis angat, quàm utilitas delectet. *Ptolemæus* *Io. à Re. mon.*

Audi obsecro eundem problemate primo in tabulas primi mobilis. Certũ (inquit) qui supstitioso quodã calculo minutiarũ, tertiarũq; ac ulteriorũ minutiarũ ad intima, cœlorũ in oĩbus supputationibus astronomicis penetrare conãtur, hi nesciunt quã dementes, & (si ꝑ officium dici potest) quàm remissi fuerint principes huius artis circa primas etiã minutias obseruãdas. Quoniã ꝑ instrumẽta, quibus ferme tota disciplina astrorũ innitit̃, aĩaduerti penitus neqũt &c.

Decreui etiam eiusdem Ioan. libro 13. Epi. capi. 17. sententiam hic annectere. D
Vt sciamus (inquit) reuellere maledicta huic diuino studio aduersantium, qui supposita fundamenta suspicantur infirma. Dabunt enim ueniam, si error ille quem astronomo imputant, insensibilis fuerit. In hoc enim quiescendum est: cum in hac arte punctum geometricum siue præcisionem attingendi nō sit potestas, instrumentis id efficientibus. Sed de his satis.

Officium physici. Assumit igitur author noster hic officiū physici, qui naturalium rerum perfectiōes examussim pensitat atq; causas reddit. Cū ergo dicit, Pro quolibet puncto &c. uerum dicit. In quācunq; enim terræ partem gressus etiā minimos direxeris, incipit zenith capitis euariari. Quare ex supra narratis etiā horizō mutatur. Quum zenith sit centrū horizontis. Mutatur etiā clima, nō intelligito de mutatiōe climatis in aliud, sed iuxta aliquā eius partem. Loco huius uocabuli, clima, posuit Geor. Valla ubi de horizonte agit, inclinatio, & melius quadrat. Ratio enim intelligit terrā esse perfecte sphæricam. In sphærico autē siue perfecte rotundo à quocunque puncto oblato exierit inclinationem facis. Vel mutatur clima ad alium afflatum cœlestem aut alium respectum: de quo infra fusius dicetur. Euariantur etiā apparentiæ, nō ad sensum, sed iuxta rationis discursum in uno minuto, in uno secūdo, in tertio &c. Humanus sane animus in cœlū tanquam speculum erectus & raptus, plura propter immensam eius molem ac magnitudinē ibi distinguit, separat & discernit, qui terrenis & caducis demersus & pessundatus nil nisi terrena & q̃ sensui patent cogitat & distinguit. Nec tibi, optime lector, cogitandum est, quòd mensura 15. miliariorum cōmunium Germanicorū, quæ in terræ superficie unū graduum cœlestem æquinoctialis metitur, quòd eadem, si cœlo aduolares, etiā uni gradui responderet: longe crede mihi, res aliter se habet. Vnus enim gradus cœlestis, puta æquinoctialis superficiei concauæ noni orbis continet miliaria Ger. cōmu. 570581, quibus per 60. minuta partitis, uidebis uni minuto respondere mil. Ger. 9509. Et rursus facta diuisione per 60. uni secundo mil. 158. Vni tertio 2. mil. integra. Ecce. B

Variatur horizon. Variatur clima. Mutantur apparentiæ. Miliaria respondentia uni gradui in cœlo.

Et ut Proclum in memorato uersiculo planius intelligere possis, legito Alber. Mag. lib. de na. loc. dist. 1. ca. 5. præcipue in §. Si quis aūt particulariter uelit cognoscere.

Horizon immotus. Sequitur in Proclo. Horizon uero ea ratiōe &c. In ea parte ultima huius capitis, author aperit unam conditionem horizontis, quæ supra in eius diffinitione p me expressa est, hanc, quòd horizon non intra cōpositionem sphæræ est, hoc est, nō est de circulis eiusdem. Omnes enim circuli intrinseci ad motum primi mobilis mouentur ab ortu in occasum. Sed horizon ad motum sphæræ manet immotus, situ inuariatus, amans quietem. Nam si esset de circulis sphæræ intrinsecis, ad motum eius, una cum alijs circumuolueretur, & inde orirentur inconuenientiæ. Accideret enim, quòd in die naturali ad motū sphæræ fieret uerticalis, & sic nomen perderet, quia amplius non esset finitor uisus, quia ea quæ nobis in uertice sunt uisui patent, & non posset imaginari, quomodo ipse disterminaret res uisas à non uisis. Præterea à ratione alienum esset, horizontem obtinere uicem meridiani, cū meridianus semper innitatur horizonti ad angulos rectos, hoc autē accideret in sphæra recta, ubi horizon uergit per utrosque polos. F

Huius ratio.

Sed hic obijcit quis: horizontem esse mobilem. Nam Marcus Mani. lib. primo ca. 8. Vbi tractat de duobus circulis, scilicet, meridiano & horizonte, uocat eos uolucres, his uerbis.

Atque hæc æternam fixerunt tempora sedem
Immotis per signa modis statione perenni.
Hos uolucres fecere duos &c.

Et deinde

A Et deinde diffinit meridianũ & horizontem: Igitur. Responsio. Non sunt hi circuli uolucres per se, sed quia cœlum continuo suo motu iam adducit eis hoc signum, hoc sydus, hoc astrum, atq; aliud mox: Et propter continuam in eis mutationem dicuntur uolucres & celeres, licet in se sint stabiles & fixi. Simile est de cera bene præparata & molli, quæ facile cuiuscumq; sigilli imaginem recipit. Hæc cera dici potest uolucris, id est, ad suscipiendum facilis. Vel dicuntur uolucres, id est, mutabiles iuxta diuersos habitatores, qui diuersos habent meridianos & horizontes. Quiuis tamẽ meridianus & particularis horizon suis habitatoribus manet stabilis, fixus & immotus. Et in ea sententia est etiam Mar. Mani. in sequentibus metris, lege eundem. *Vnde Meridianus & horizon uolucres.*

In ultimo uersiculo. Verum & non incommode &c. Proclus ostendit, quo pacto Horizon possit intelligi immotus & quietem amans. Sciendum quod ueteres pro sphæris eorum, fabricauere uas concauum, quod in se semisphæram posset recipere. Et hoc arte tornandi perfecerunt. Cuius labrum aut superficies superior horizontem suppleuit. In eo sane uase sphæra ad medietatem usq; profundata & immersa, atq; meridiano circulo iuste infixa rotabatur: Habuit etiã uas pedem, quemadmodum nostra habent pocula, quæ uulgo scyphos uocamus, quo fixe & immote insisteret. Hoc uidere licet in sphęris uetustis astrarijs, quas solidas appellamus. Accedunt & cõmentaria ad nostra usq; tempora durantia, id aperte docentia. Idem obseruauit Proclus & contemporanij, textu id indicante. *Horizontis imaginatio uetusta.* B

Ad postremum, nobilitas & dignitas ipsius horizontis ex plurimis eiusdem usibus facile concluditur: sine quo etiam sphærarum fabrica fere inutilis esset. De ipsius usibus scripsimus plures propositiões in elucidatione nostra in astrolabium parte secunda, ad quas lectorem remittimus. In præsentiarũ eos paucis percurrere libuit. *Nobilitas horizontis.*

Quorũ primus usus est. Quod officio horizontis omni tempore, quantitates diei artificialis & noctis addiscimus, & ex consequutione ortum & occasum (solis. *Horizontis septem cõmoditates.*

Secundus. Per eum sole radiante cognoscimus horam diei æqualem. Lege cõmentaria nostra in sphæram solidam.

Tertius aperit nobis elongationem stellarum ab ortu & occasu uero: quam astronomi uocant amplitudinem ortus & occasus, aut zenith ortus & occasus.

C Quartus manifestat gradum zodiaci, cum quo proposita stella oritur & oc- (cidit.

Quintus indicat stellas, aut cœlestes imagines perpetuæ apparitionis aut occultationis.

Sextus palam facit ortus & occasus signorum.

Septimus discernit inter eclipses solares & lunares, uisas & nõ uisas. Quam obrem in nostris Ephemeridibus & nostro Calendario Romano plures utriusque luminaris defectiones omisimus: Propterea quod nostrum horizontem Germanicum non superarunt.

DE MERIDIANIS CIRCVLIS.

MEridianus circulus est, qui per mundi polos & punctũ, quod nobis supra uerticem eminet, ducitur. In quem cum Sol incidit, medios dies, mediasq; noctes efficit. Hic etiã circulus ĩmotus in mũdo est: Vno eodemq; in tota mundi uertigine seruato positu. Nec in sphæris, qui astris insigniuntur, ascribitur, quod & ĩmotus sit, & nullã mutationem recipiat. Sed (quod sensu usurpari possit) trecentis fere stadijs idem meridianus manet. Rationis tamen scru- *TEXTVS PROCLI*

pulosiore indagine ad quemuis gressum, qui ortum uersus occasumue dirigitur, nouus meridianus notatur. Ad austrū enim Boreamue quantumuis progrediare, etiam si decem milium stadiorum intersit, idem meridianus seruatur: Qum ab ortu ad occasum itur, mutatur. D

STOEFLERI INTERPRE. Diuisio.

HOc capite author aggreditur secundum circulum sphæræ extrinsecum, scilicet, Meridianū. Et potest id caput scindi in tres partes. In prima diffinit Meridianū, atq; eius officium adiungit. In secunda, quæ incipit ibi. Hic etiā circulus &c. aperit eius conditionem, scilicet, quòd immobilis semper manet. In tertia, quę ibi initium sumit. Sed (quod sensu &c. docet, in quantam terræ intercapedinem maneat idem horizon uel euarietur, & ad quos mundi cardines capiat mutationem, & ad quos nullam.

Scriptores de Meridiano. Ptolemæus.

In primis hic aduertendū est, quòd tractatores de meridiano circulo sunt hi: Ptolemæus in pluribus dict. Alma. & præcipuè Dict. secunda. In qua ferè ubiq; tractat de meridiano. Idē in suo Quadripartito. Et in Cosmographia lib. 1. ca. 23. & 24. & circa omnes tabulas, tum uniuersales tum particulares. E

Hyginus Cleomedes Mar. Mani.

Hyginus in suo Astronomico lib. 4. Cleomedes primo Meteo. capi. De magnitudine terræ, & sequenti. Marcus Mani. lib. 1. ca. 8. his metris.

Hos uolucres fecere duos: Nam alter ab ipsa
Consurgens Helice, medium præcidit olympum.
Discernitq; diem, sextamque examinat horam
Et paribus spatijs occasus cernit & ortus.
Hic mutans per signa uices: seu si quis Eoos
Seu petit hesperios: supra se circinat orbem
Verticibus super astantem, mediumque secantem
Cœlum, & diuiso signantem lumine mundum.
Quando alijs aliud medium est, uolat hora per orbem,
Cumq; loco terræ cœlumque & tempora mutat.
Atq; ubi se primis extollit Phœbus ab undis
Illis sexta manet, quos tum premit aureus orbis.
Rursus ad hesperios sexta est, ubi cedit in umbras:
Nos primam & summam sextam numeramus utramq;. F

Macrobius

Macrobius de Som. Scipionis libro primo, in hæc uerba. Duo qui ad numerum prædictum supersunt, meridianus & horizon, non scribuntur in sphæra: Quia certum locum habere non possunt, sed pro diuersitate circumspicientis, habitantisue uariantur. Meridianus est enim, quem sol cum super hominum uerticem uenerit, ipsum diem medium efficiendo designat. Et quia globositas terræ, habitationes omnium æquales sibi esse non patitur, nō eadem pars cœli omnium uerticem despicit. Et ideo unus omnibus meridianus esse nō poterit, sed singulis supra uerticem suū proprius meridianus efficitur. Hactenus Macr.

Ioan. de Sacro busto.

Ioannes de Sacrobu. tract. secundo, de Sphæra. §. Sunt iterū duo alij circuli maiores in sphæra. s. Meridianus & horizon: Alber. Ma. in defloratione Alma. li. 2. Et recentiores Astronomi Ioan. à mon. Re. in epitomatibus Alma. lib. 2. Georgius Peur. Franciscus Capuanus, Geor. Valla lib. 16. & Astronomiæ 1. cap. 1.

Diffinitio Meridiani.

Præterea annotandum. Proclus in principio huius capitis diffinit meridianū: Lucidius tamen sic. Meridianus est circulus maior, transiens per polos mūdi & zenith capitis, ad motum sphæræ immobilis manens.

Varia nomina Meridiani.

Sunt etiam huius circuli uaria nomina. Vocatur enim Meridianus, id est, medidianus. Litera d mutata in r. Vt habet Varro & Macrobi. lib. 1. de Somnio

Scipi.

A Scipi. Et sic à medio dicit. Et hoc indicat Proclus in textu, & Io. de Sacrobu. Sol enim in meridiano existens, æqualiter distat à principio & fine diei. Vel dicitur à merus, id est, purus siue clarus: quia id tempus cæteris clarius est. Esai. 18. Meridiana lux clara est.

Haud dissimili ratione dicitur circulus medij diei, uel medij cœli. — Circulus medij diei.

Hic ab Hygino lib. 4. cap. Horizon enim diuidens, nuncupatur μεσημβρινός, inquit. Igitur cũ Sol sit in Ariete, ex oriente dies est, qui cum uertente se mundo peruenit ad eum circulũ, qui μεσημβρινὸς uocatur, efficit diei partem dimidiam &c. μέση græcè medietas uel medium. — Circulus medij cœli. Hyginus.

A iudicibus astrorum uocatur cuspis regalis. Cardo regius. Principium decimi domicilij. Medium cœli, à Iul. Fir. Græco nomine μεσουράνημα. Is enim lib. 2. capite. 22. sic habet. Decimus locus, in decimo ab horoscopo signo, cõstituitur. Et infra. Hic locus principalis est & omnium cardinum potestate sublimior. His locus à nobis medium cœli, à Græcis uero μεσουράνημα appellatur. Est enim in media parte totius mundi constitutus &c. — Iul. Fir. Mesuraninus.

Vide ne deprauate legas Mesuramina, uel Mesuranema, seu Mesuranena. Demum Marcus Mani. uocat meridianum aureum orbem.

B Huc usque de prima huius capitis particula. Sequitur secunda in uerbo. Hic etiam circulus. Iam in præmissa diffinitione hausimus, meridianum circulum ad motũ sphæræ immobilem manere. Huius rei causę possunt assignari, quemadmodũ supra de Horizonte diximus. Si enim esset mobilis ad motum sphæræ abiret ipse profecto à zenith capitum habitantium sub eo: & sic perderet nomen meridiani. Item non diuideret suis incolis diem artificialem in duas æquales partes, eo quòd per motum appropinquaret uni parti horizontis: & ab alia sese elongaret. Neq; insideret horizonti ad angulos rectos. Quapropter ipse numeratur inter circulos extrinsecos sphæræ. Et in sententia habet hic Proclus: quòd Meridianus nõ sit de his circulis qui astris insigniuntur, hoc est notantur uel distinguunt. Quia sphæræ circuli distinguuntur: modò & per stellas ipsos circulos cognoscimus in cœlo. De ea re disseruit Author supra capite de sphæræ circulis. Et nos fusius supra scripsimus. Sed de his satis. — Meridianus immobilis. Secunda particula tex. Pag. 25.

Tertiæ particulæ initiũ est in uerbo. Sed quòd sensu uariari possit &c. Hæc particula potest distribui in tres. In prima, notat in quantum terræ spatium maneat idem Meridianus ad sensum. In secunda docet, quòd ratio quæ minima quæquæ rimatur, ad modicũ spatium uersus ortum aut occasum, alium cõcludit & ratiocinatur Meridianum. In tertia indicat, uersus quas mundi plagas non uarietur, aut uarietur Meridianus. — Tertia particula. C

In prima suppartícula Proclus notat, ad 300. ferè stadia nullam accidere ferè meridiani euariationem sensilem. Faciũt quippe 300. stadia 37. mil. Itali. integra. Nostra Germanica 9. integra, quibus respondet $\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{10}$, id est, 36. minuta unius gradus. Supra Proclus de Horizonte determinauit, quòd 400. stadia, quæ faciunt nostra mil. germanica 12. intergra. Sed quia 12 nullã faciunt sensilem horizontis mutationem, quare à maiori argumentando, nec 300. stadia minora faciunt mutationem sensilem ipsius Meridiani. Loquor etiam de his, qui sunt cõstituti sub diuersis meridianis & etiam parallelis. Nam hi qui collocati sunt sub uno parallelo & diuersis meridianis, nullã penitus sentiunt uariationẽ. Quemadmodum præcedente capite declaratum est.

Secunda suppartícula habet, quòd ratio ad modicum spatium, alium & alium concludit meridianum. Hæc supra in unguem explanata est. — Pag. 64.

Pro tertia suppartícula notandum. Qui recta uia proficiscitur à septentrio-

ne in meridiem, aut cõtra, semper durat sub uno meridiano. Quia omnes meridiani uergunt à polo in polum: quare nulla terrena mensura hoc pacto proficiscenti alium adducit meridianũ. Et exemplificat author de 10000. stadijs pertransitis: quæ faciunt mil. Ita. 1250. Nostra cõmunia 312. D

Meridianorũ mutatio.

Euariantur autem meridiani ab ortu in occasum, uel cõtra. Nam quot in eo positu possunt zenith capitis discerni, tot possunt intelligi meridiani. Ptolemæus in Geo. asserit, terræ medietatem ab occasu in ortũ habitatam. Cui sane medietati respondet medietas circuli æquinoctialis, siue æquinoctialis scribatur in cœlo siue in terra. Habet autẽ semiæquinoctialis 180. gradus: tot igitur duci possunt meridiani, scilicet 180: Et uergeret quiuis meridianus per duos gradus oppositos ipsius æquinoctialis. Ex his erunt manifesta metra Marci Mani. supra proposita. Et ipsius Macrobij uerba.

Meridiani dignitates. Vites stantes aut erectæ.

Nunc ad meridiani dignitates me conferam, quem plures doctissimi uiri digniorẽ horizonte cõcludunt. Est aũt prima, quod magis eleuatus est & stans respectu horizontis, qui fermè sub pedibus iacet. Vites enĩ stantes uberiorem afferunt fructũ, quàm iacentes. Quapropter arboribus & palis alligantur. Est quippe populus arbor uitibus gratissima, teste Plini. lib. 16. capi. 38. Et sol existens in meridiano, dicitur stare. Iosue 10. stetit sol in medio cœli. Cõtemnemus illa quæ sub pedibus iacent. Oui. 1. Trist. E

Populus arbor.

Illud amiticiæ sanctũ & uenerabile nomen,
Nunc tibi pro uili sub pedibusq; iacet.

Secunda dignitas. Quod astra in eo ultimam, quam possunt habere, altitudinem aut eleuationem possident, cuius contrarium est in horizonte.

Pli. de Scorpionibus.

Tertia. Astra in eo habent intensissimũ uigorem & potentiã: sicut uidemus de sole qui in meridiano cõstitutus, uehementer calefacit & desiccat, ac uapores cõsumit. Quare (ut prędiximus) dicitẽ meridies, id est, merus dies. Pli. lib. 11. ca. 25. de scorpionibus loquens, uult, Venenum ipsis medio die, cũ incanduére solis ardoribus, sæuius esse.

Aristoteles

Quarta infertur, influxu nobiliori in parte meridiana. Arist. de naturis locorum habet, quod aquæ quę in suo cursu aut fluxu appropinquant ad meridiẽ, aurũ producunt & nobiles margaritas: Quare plures uolũt, quod meridies sit pars dextra cœli. In diuinis literis inter omnia flumina quatuor, Paradisum egredientia, maxime extollitur Phison, id est, Ganges. Moyses enim Gene. 2. sic scriptum reliquit. Et fluuius egrediebatur de loco uoluptatis, ad irrigandũ paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita. Nomen uni Phison, ipse est qui circuit omnem terram Heuilah, ubi nascitur aurum, & aurum terræ illius optimum est. Ibiq; inuenitur Bdellium, & lapis Onychinus. Cæteris fluuijs tribus Moyses nullam attribuit huiusmodi nobilitatem. Lege textum. F

Phison, id est Ganges. Gẽn. Moyses

Dic rogo, quis uellet satis enucleare nobilitatẽ fœlicis Arabiæ, quę est respectu septentrionis sita in meridiem? Lege Pli. de rebus Arabiæ lib. 12. cap. 18. Et eundem de gemmis eiusdem lib. 37. per plura capita.

Item Traprobana Insula in meridiem exposita, clara est ob copiã auri & argenti, ob Beryllum, Hyacinthum. Et Plinius lib. 9. ca. 35. asserit eandem abundare Margaritis. Eapropter, ut arbitror, Marcus Manilius supra lib. 1. capi. 8. ipsum meridianum appellat aureum orbem. Et inter 12. cœli partitiones idem tenet principatum. Idem Marcus Mani. libro secundo cap. 14.

Mar. Mani.

Primus erit summi qui regnat culmine cœli
Et medium tenui partitur limite mundum.
Quem capit excelsa sublimem gloria sede.

Lege sequentia metra, sunt pulchra ualde, de decimo cardine.

Quinta

A Quinta. Astrologi meridianum digniorem prædicant horizonte, cũ diei initium faciunt in ipso meridiano, & non in horizonte orientali aut occidentali, & hoc non sine causa, quia dies à medio die inchoatur. Verum diei uaria fuit apud diuersas gentes incœptio, de qua Plini. lib. 2. ca. 79. in ueteri, in nouo cap. 77. Ipsum (inquit) diem alij aliter obseruauere, Babylonij inter duos solis exortus, Athenienses inter duos solis occasus. Vmbri à meridie in meridiem, uulgus omne à luce ad tenebras. Sacerdotes Romani, & qui diem diffiniere ciuilẽ. Item Aegyptij & Hipparchus à media nocte in mediã. Eandem ferè sententiam habet Macro. libro primo Satur. ca. 2. de die & uario modo distinguendi diem & noctem. Accedit Aul. Gel. lib. 3. ca. 2. hi tres habent ferè unam & consimilem sententiam, legito. Plinius.

Sexta. Meridiani circuli sunt accommodi, utiles immo necessarij rebus Geographicis. Nam in his supputatur omnium regionum, prouinciarum, insularum, fluminum, montium, urbium, oppidorum &c. longitudo. Geographia enim principaliter uersatur circa res duas, altera appellatur longitudo, altera latitudo. Plura de his alibi in commentarijs nostris in Ptolemæum.

B

DE LACTEO CIRCVLO.

TEXTVS PROCLI.

OBliquus etiam est & Lacteus circulus. Hic itaq; supra tropicos obliquatus cernitur. Constat autẽ ex tenui nebulosa substantia. Vnus certe cœlestium circulorum cõspicuus, nec certa latitudine definitus, sed aliqua sui parte latiore, aliqua angustiore. Quo minus quidem in plerasq; sphæras ad scribi solet. Est autem unus è numero maximorum circulorum, quippe cum maximi circuli in sphæris dicantur, quibus idem centrum cum sphæra est. Sunt porrò maximi circuli septem, Aequator, Signifer. Qui per media signa ducitũ. Qui per polos ducitur. Cuiusq; habitationis horizon. Meridianus, Lacteus.

STOEFLERI INTERPRE.

SVpra capite de circulis sphæræ auctor mentionẽ fecit de Lacteo circulo in .§. finali qui incipit. Porrò hos circulos, ubi in fine adiungit. Sensu enĩ unus C lacteus discerni in cœlo potest, reliqui omnes ratione, hoc capite de eodem determinat. Et diuiditur in tres partes. In prima lacteum describit aut notificat. In secunda, quæ inchoat. Est autem unus, docet ipse illum ipsum esse de maximis circulis. In tertia cuius initium est ibi. Sunt porrò &c. numerat maximos circulos scilicet septem. Continuatio. Diuisio capitis

Principè contuendum, scriptores de hoc circulo sunt hi, Aristoteles primo meteór. Ptole. Phelu. dict. 8. alma. ca. 2. Aratus in Phœnomenis. Ruffus Festus paraphrastes Arati, Cicero in fragmento Arati. Scriptores de Lacteo.

Marcus Mani. lib. primo cap. 9. de zodiaco & Lacteo circulo. Mar. Mani.
Hyginus libro secundo & quarto. Plinius libro 18. capitulo 29. Hyginus. Plinius.
Tullius libro de re pu. unde Scipionis somnium excerptum est. Tullius.
Macrobius commentariorum suorum libro primo in som. Scipionis. Macrobius.
Ouidius libro primo meta. fab. 6. Ouidius.
Et mediæ ætatis Albertus magnus, Sueuus, libro secũdo meteó. tracta. 2. ca. 3. 4. 5. 6. Et in abbreuiatis Alma. libro 8. Alber. Mag.
Recentiores. Ioannes à monte re. libro Epito. 8. propositione prima. Io. à Re. mon.
Georgius ualla libro 16. & astronomiæ primo capitulo primo. Geor. Valla.
Et ut authorem nostrum clariorem faceremus libuit non nullas memorato-

rum ſententia shic annectere,& primo Mar. Mani. De Lacteo cir. ſic canentis.
Alter in aduerſum poſitas ſuccedit ad arctos D
Et paulum à boreæ gyro ſua fila reducit
Tranſitq; inuerſæ per ſydera Caſſiopeæ.
Inde per obliquum deſcendens tangit Olorem.
Aeſtiuosq; ſecat finis, aquilamq; ſupinam.
Temporaq; æquantem gyrum, zonamq; ferentem
Solis equos, intra caudam qua Scorpius ardet.
Extremamq; Sagittarij, leuam, atque ſagittam.
Inde ſuos ſinuat flexus per crura pedesq;
Centauri alterius, rurſusq; aſcendere cœlum
Incipit, argiuamq; ratem per apluſtria ſumma.
Et medium mundi gyrum, geminosq; per imum,
Signa ſecat, ſubit Heniochum, teq; unde profectus
Caſiopea petens ſuper ipſum Perſea tranſit.
Orbemq; ex illa cœptum concludit in illa.
Trisq; ſecat medios gyros, & ſigna ferentem
Partibus è binis, quoties præciditur ipſe. E
Nec quærendus erit, uiſus incurrit in ipſos
Sponte ſua, ſeq; ipſe docet, cogitq; notari.
Namq; in cœruleo candens nitet orbita mundo. Sat eſt.

Secunda, eſt Ouidij, in hæc uerba.
Eſt uia ſublimis cœlo manifeſta ſereno
(Lactea nomen habet) candore notabilis ipſo.
Hac iter eſt ſuperis ad magni regna tonantis. Regalemq; domum.

Tertia eſt Macrobij ex Som. Sci. De Lacteo orbe ſic ſcribentis. Erat autem is ſplendidiſſimo candore inter flammas circus elucens, quem uos (ut à Graijs accepiſtis) orbem Lacteum nuncupatis. Orbis hic idem quod circus in Lactei appellatione ſignificat. Eſt autem Lacteus unus è circulis, qui ambiunt cœlum. Et poſt pauca. Solus ex omnibus hic ſubiectus eſt oculis, cæteris circulis magis cogitatione quàm uiſu comprehendendis &c.

Nomina Lactei circu.

Secũdo loco, huius circuli uaria nomina notabimus, quem Ptolemę. Phelu. Dict. 8. ca. 2. uocat Maiarati. Inquit enim eius tralator. Caput ſecundũ, de modo orbis Lactei, nominati Maiarati, id eſt, area quæ mouetur. Alius codex habet. i. arca quæ mouetur. Sic etiam legimus apud Alber. Mag. ca. 1. in hæc uerba. Incipiamus ergo nunc cõſiderationes facere de Galaxia, quę idem eſt quòd uia Lactea ſiue alba, quę Arabice dicit Maiarati, quod interpretatur arca, quæ mouetur. Nominatur præterea Galaxia circulus ſiue circus lacteus, Orbis lacteus, zona lactea, Orbita lactea. F

Nominum interpretatio.

Vocabulorum expoſitio hæc eſt, Maiarati Arabice (ut credo) appellatur, & interpretatur Area quæ mouetur, id eſt, Platea quæ ad motũ firmamenti mouetur. Area quaſi ardore ſolis facta. Inter cauſas ſanè Lactei circuli quæ apud authores recenſentur, una eſt, quæ fabulam ſapit. De qua Alber. ſupra cap. 2. Quam Marcus Mani. ubi ſupra paucis metris abſoluit, his.
An melius manet illa fides per ſęcula priſca
Illac Solis equos diuerſis curribus iſſe.
Atque aliam triuiſſe uiam, longumq; per æuum
Exuſtas ſedes, incoctaq; ſydera flammis
Cœruleam uerſo ſpeciem mutaſſe colore
Infuſumq; loco cinerem, mundumq; ſepultum.

In alio

A In alio codice lego Maiarati.i.arca quæ mouetur. In Lacteo.n.circulo plurimę sunt stellæ minutissimę,ut Alber.ca.5.supra testat͂,causantes in oculis inspicientiũ colorem album seu Lacteũ.Hęaũt stellæ in Lacteo circulo,ut in arca arcent͂ & continentur,ideo non inepte dicit͂ arca,ad hoc pulchre accedit Mar.Ma (ni. ubi supra.Sic.
An maior densa stellarum turba corona.
Contexit flammas & crasso lumine candet.
Et fulgore nitet collato clarior orbis. Galaxia præterea græcũ est uocabulũ γάλα. n.Græce significat lac.Est aũt æquiuocum.Galaxia gẽma est quę & Galactites siue Galaricides noĩatur,ad colorem.n.lactis tendit.De qua Pli.lib. 37.ca.10. De quibusdã gẽmis per alphabeti ordinẽ,quem lege. Vbera lactantis collo colligatus replet. Discordias cõciliat.Qui secũ portauerit,& regẽ,aut aliũ offenderit,statim placabit.Galaxia ad nostrũ propositũ circulus est cœlestis,nomen usitatũ apud Aristotelẽ & Alber.Ma.à γάλακτος greco tractũ,ob colorem albũ uel lacteũ,quem mortalibus ostendit.Reliquæ nomenclaturæ oẽs supra noĩatæ latinæ sunt,quare transeo. Tertio loco.Lacteus circulus sic diffiniri potest.Circulus est obliquus stellati orbis,albicans,sensui apparens,latitudine & colore inæqualis.Hæc diffinitio aut descriptio partim sumpta est ex textu Procli,ptim ex Ptole.Est.n.obliquus.i.curuus,flexuosus,quod chartæ & organũ astraria satis indicant,& noctu cœlo sereno uisus facile cõsiderat & concludit.Est etiã obliquus,ut dicit author, quia supra tropicos obliquatus cernit͂,nõ .n.eis insidet ad angulos rectos sed obliquos. Quod subdit͂, stellati orbis,explodunt͂ uariæ opiniones de hoc circulo,quarũ nonnullæ fabulosæ, aliquæ erroneæ censent͂,de quibus in sequentibus.Subiectũ sane & materia Lactei orbis est pars orbis stellati,de quo etiã in subditis lucidius dicemus. Additur,albicans.i.aliquantulũ oculo albus apparens,quocirca appellat͂ uia Lactea siue alba,lacteus orbis &c. Lactis enĩ colorem,ut plurimũ,imitari uidetur. Rursus addit͂,sensui apparens,in confesso est omniũ,inter cœlestes circulos oẽs,dumtaxat Lacteũ uisui apparere.Hoc docuit Proclus supra ca.De circulis sphærę.Idẽ præsenti capite,cũ inquit. Vnus certe cœlestiũ circulorum cõspicuus.Idem supra Mar.Mani.Idem Ouidius supra.Idem Macro.ubi supra habuimus.Solus ex omnibus hic subiectus est oculis &c.Accedit Ruffus Festus his metris.

Galaxia. | Lacteus circu. diffinitur. | Ruffus Festus.

B

Sydera,candentis speciem supinspice lactis Cõcelebrat nostro sic Baltheus ore notat͂.
Protendi cœlo,color olli nomen ab ortu Nõ isti forma similis,similis ue colore.
Primigeno statuit,se zonam Græcia solers. Demũ adijcitur latitudine & colore inæqualis.Hæc particula facilis est & ex cõmentarijs Ptolemęi aut Ioan.à mon.Re.elici potest,haud quaquã.n.eandem seruat latitudinẽ.In una quidẽ parte latior,amplior,& extensior est,in alia strictior & angustior,aut arctior.Strictior (gratia exempli) circa Casiopeiã,latior ad Heniochũ & Geminos,Angustior circa Centaurũ,amplior circa Sagittariũ &c.Sic apparens coloris dissimilis cernit͂.In aliquibus.n.eius partibus est rara,in aliquibus parũ apparet,in aliquibus densior siue lucidior.In exemplis.Lacteus is circulus cõprehẽdit Casiopeiã, ubi partes extremę densiores uident͂ partibus medijs.Ramus in quo cõtinentur tres spondyles Scorpij plurimũ habet raritatis,circa spondyles tamẽ paulo densior.Et pars quæ hastulã sagittæ Sagittarij cõtinet,spissa est admodũ.Item ramus ad rostrũ Gallinæ procedens cũ angustia,multã habet raritatẽ adeo ut putet͂ interruptio apud rostrũ,postea circa pectus gallinæ amplior atq; densior.Sed quid in his moror? nox serena certiorẽ te faciet.Ptole.etiam scripta cõsulito. Quarto loco contuendũ.De hoc Lacteo multi inter se diuersa senserũt,causasq; eius,alij fabulosas,naturales alij protulerũt.De utrisq; paucis dicemus & primũ de fabulosis.Quarũ primã recitat Alber.M.c.2.in hęc uerba.Fuerunt quidã qui dixerũt,q Sol mouebat͂ aliqñ in loco illo, & suo lumine

C

Opiniones uariæ de Lacteo. | Geminæ causę fabulosæ & naturales.

Causa ex Solis combustione.

& colore combussit orbem in loco illo. Combustum enim, præcipue si terrestre sit, album efficitur, sicut patet in calce, & ideo Sol sua combustione impressit in orbe hoc uestigium quod uocatur Galaxia. Dico autem quòd iste sermo est erroneus, quia si ita esset ut dicunt, tunc similis causa similem relinqueret effectũ. Sol enim mouetur nunc per zodiacum sub linea quæ dicitur ecliptica quæ est in meridio signorum, ergo per totum orbem signorum deberet apparere tale uestigium ex combustione Solis, quod non uidemus, quia Galaxia non apparet secundum orientem signorum in zodiaco, sed potius intersecat orbem signorum. Et infra, & egreditur uersus utrumq; polorum. D

Adhuc, sicut probatũ est in cœlo & mundo, orbis in nulla parte recipit impressiones peregrinas, quæ aliquid uarient in esse suo. Combustio autem & albedo relicta ex ipsa impressione peregrina, non contingit nisi corpori passibili & alterabili igitur Galaxia non est combustio à Sole. Est enim orbis per hoc quòd est incorruptibilis, inalterabilis, semotus à natura quatuor elementorũ, & à causis inferiorum, uegetabilium & generatiua animalium, & ideo impressio corporis passibilis in eo fieri non potest. Fuit autem hæc opinio, ut puto, Pythagoræ, qui dixit terram moueri, & cœlũ stare & comburi à Sole. Hucusque Albertus. Cui alludit Mar. Mani. supra in metris. E

An melius manet illa fides &c.

Causa Iunonis lac.

Secunda causa fabulosa est quòd Iuno uxor & soror Iouis ex mamillis emiserit lac copiosum quo in orbe pinxerit circulũ & inde Lactei nomen assumpsisse. De qua Mani. supra sic canit.

Nec mihi cælanda est famæ uulgata uetustas
Mollior è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ diuum, cœlumq; liquore
Infecisse suo, quapropter Lacteus orbis
Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.

Tertia causa, q ibi est sedes uirorum for.

Tertiam deinde fabulam sapiens per longum tractat Mar. Mani. supra lib. 1. cap. 9. Quæ opinio uult quòd animæ uirorum fortium, magnanimorum, iustorum corporibus exutis habitent in eo orbe, & enumerat plures uiros Græcos, Romanos &c. per metra ferè 40. ex quibus hæc apponere libuit.

An fortes animæ, dignataq; nomina cœlo,
Corporibus resoluta suis, terra eq; remissa,
Huc migrant ex orbe, suumq; habitantia cœlum, F
Aethereos uiuunt annos, mundoq; fruuntur.
Atque hic Aeacides, hic & ueneramur Atrides

Et omissis pluribus subdit.

Altius ætherei qua candet circulus orbis
Illa Deum sedes, hæc illa proxima diuum.
Qui uirtute sua similes uestigia tangunt.

Quarta q sit uia ad cœlum.

Quartam demum fab. scripsit Ouidius supra.
Est uia sublimis cœlo &c.

Sensus allegoricus.

Hæ causæ iam recitatæ mythologiã, id est, sermonem aut ratiocinationem fabularum præ se ferunt, quibus tamen mysteria aut arcana quædã non aspernanda teguntur. Missis autem tribus, quartam Ouidianam per allegoriam ut cunq; enucleabo. In huius sanè fabulæ carminibus poëta Ioui multa ingeniosissime tribuit, quæ nos deo opti. maxi. cõcedimus. Iouem enim patrem dominumq; deorũ, regem cœli, sedentẽ in throno eburneo &c. esse uoluere ueteres quem nos deũ opti. max. regem regum & dñm dominantiũ esse cõfitemur. Cui cœlum, ipso attestante, thronus est, Esai. 66. Cœlum mihi sedes est, de quo Io.

Apo.

A Apo.21.dixit. Qui sedebat in throno, ad quem est uia sublimis, ardua & difficilis &c. Viam ad æternam beatitudinem rectissimè theologi innocentiã, testimonio regij prophetæ posuere: Qui uiam ad cœlũ (inquiens) interrogat. Psal.23. Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Quæsito satisfaciens uerissime, subiungit. Innocens manibus & mundo corde. Et annectit. Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiã à Deo salutari suo. Similis est sententia Psalm.14. hæc. Domine quis habitabit in tabernaculo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur stitiam. Hanc, ad cœlestis aulæ præmia innocentiæ, uiam Ouidius tetigit. Via beatitatis.

Est uia sublimis, cœlo manifesta sereno
(Lactea nomen habet) candore notabilis ipso.

Si uerborum uim animaduerterimus, multa nostræ fidei consentanea reperire poterimus (.Est uia sublimis.) Altissima namq; & difficilis est uirtutis, qua iter est ad cœlum, uia. Infallibilis ueritatis testimonio Matth.7. Arcta est uia, quæ ducit ad uitã, & pauci ingrediuntur per eam. Huius uiæ difficultatem, pulchre describit Hesiodus uetus poeta, his carminibus. Matthæus. Vitæ uia & uirtutis.

Virtutem posuere dei sudore parandam.
B Arduus est ad eam longusq; per ardua callis:
Asper & est primum, sed ubi alta cacumina tanges,
Fit facilis, quæ dura prius fuit, inclyta uirtus.

Nihilo minus & si difficilis. Cœlo tamẽ manifesta sereno. Quid enim homini secundum rectæ dictamen rationis uiuenti, uirtute (ad quam natura inclinati sumus) manifestius esse potest? Cœlo igitur sereno, intellectu prudẽtia regulato, non dictaminis erronei obnubilatione obtenebrato, Virtus est manifestissima. Nam quemadmodum in luce omnia facillime cognoscuntur, in tenebris autem nec uidemus, nec quò ambulemus cognoscimus: Ita uirtutes, quę arma lucis à Paulo ad Roma.13. uocãtur, intellectum eleuant in splendorem lucis æternæ. Virtuoso enim omnia in luce clarescunt, Ouidij testimonio. Virtus homini manifesta.

(Lactea nomen habet) candore notabilis ipso
Hàc iter est superis, ad magni tecta tonantis.

Et recte. Nihil siquidem coinquinatum intrabit in regnum cœlorum. Apo.21. Ambulant enim albis stolis amicti. Ioan. Apo.3. attestante. Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Satis nunc est pro his metris Ouidij.

C Ad causas naturales Lactei uenio, quæ etiã sunt plures, ut apud Alber. & Macrob. colligi potest. Causæ naturales Lactei.

Theophrastus Lacteum dixit esse compagem: quia de duobus hemisphærijs cœli sphæra solidata est. Et ideo ubi ore utrẽq; conueniant, naturalem claritatem uideri. De hac loquitur etiam Mar. Manilius.

An coeat mundus, duplicisq; extrema cauernæ
Conueniant, cœliq; oras & sydera tangant:
Perq; ipsos iungat noxius manifesta cicatrix
Fissuram faciens mundi, stipatus & orbis
Aëriam in nebulam clara compagine uersus.

Verũ hæc Theophra. causa ab omnibus, qui mundi ponunt principiũ, elidi tur. Gene.1. cap. legimus. In principio creauit Deus cœlum & terrã. Non dixit Moyses, Creauit deus hemisphæria, quodã bitumine conglutinãda. Et Gen.2. Perfecti sunt cœli & terra. Et in Psal. Dei Perfecta sunt opera. Et Dionysius Areopa. Optimi est optima facere. Et Tullius, De uniuersitate. Quandoquidem neque mundo quicquam pulchrius, neq; eius ædificatore præstantius. Et idem. Hanc igitur habuit rationẽ effector mundi, molitorq; deus, ut unũ opus

totum atq; perfectum ex omnibus totis & perfectis absolueretur, quod omni morbo senioue careret. Formam aũt & maximè sibi cognatã & decoram dedit: Et post pauca. Hunc ea forma figurauit, qua omnes reliquæ formæ includuntur, & globosus est fabricatus. Quod σφαιροειδὴς Græci uocant &c. D

Secunda est Diodori.

Diodorus ignem esse dixit densæ cõcretæq́ue naturæ, in unam curui limitis semitã, discretione mundanæ fabricæ coaceruante, concretum. Et ideo uisum intuentis admittere, reliquo igne cœlesti lucem suam, nimia subtilitate diffusam, non subiacente conspectui.

Lacteus, nõ est ex igne

Confutatio Alexander Algazel. Auicenna.

Hãc reprobat Alber. ubi supra ca. 6. his uerbis. Dicit Alexander & plurimi philosophi, ignis in sua sphæra non lucet. Vnde Algazel in physica sua, ubi loquitur de impressionibus in alto generatis, ponens uerba Auicennæ dicit sic. Ignis non est nisi una tunica ignea, nec habet lumen, sicut nec aër, sed est subtilior eo. Si enim haberet lumen prohiberet uideri stellas in nocte & faceret lumen super terram, sicut ignes accensi.

Quod etiam uidetur ex hoc, quòd omne lucens tegit corpora quæ post se sunt, siue sit lucens cœleste, sicut stella, siue sit ignis, sicut flamma. Ignis autem in sua sphæra non tegit nobis corpora cœlestia. Ergo non lucet.

Adhuc autem, sicut dicit Auicenna, nõ lucet aliquid nisi spissum. Vnde aër propter sui raritatem, licet in se habeat lumen, non tamen lucet, ita quòd illuminet & terminet uisum sicut facit lucens: Ergo multo minus lucet & terminat uisum ignis in sua sphera, qui multo est rarior. Ergo ignis nihil cõtinebit lucis, aut (reflectit. E

Adhæc orbis non in locis stellarum magis sunt de natura lucis quàm ignis, & tamen non continent lucem. Ergo nec ignis.

Ignis in se non lucet.

Adhæc in inferioribus non uidemus ignem lucere: Nisi in materia aliena, sicut in carbone, quæ est fumus, eo quòd ipsa materia spissa est &c. Ex omnibus his constat, quòd cũ ignis in se purissimus sit, & tantæ raritatis, quòd nõ potest esse maior in materia elementari. Propter quod dicitur ignis subtilissimi corporis specie, ab Aristotele. Et signum huius ad sensum receptum est in Astrologia. Si enim luceret, tunc dissiparet umbram terræ & impediret, quòd nõ ueniret ad orbem Lunæ. Cum ergo nulla sit causa eclipsis Lunæ, nisi quòd Luna transit per umbram terræ profundius, ut altius contingeret, quòd Luna nunquam eclipsari posset, quod falsum est: Ergo ignis in sua sphæra non lucet. Et ideo dicit Alexander, quòd accidit igni lucere egredienti extra proprium locũ: F sicut etiam accidit aquæ congelari.

Tertia est Possidonij.

Possidonius ait. Lacteum esse caloris syderei infusionem, quam ideo aduersa zodiaco curuitas obliquauit, ut quoniam Sol nunquam zodiaci excedendo terminos, expertem feruoris sui partem cœli reliquam deserebat, hic circus à uia solis in obliquum recedens, uniuersitatem flexu calido temperaret.

Lacteus nõ est è sydereo calore.

Etsi Macrob. afferat diffinitioni Possidonij plurium consensus accedere, ego tamen minimè. Soli enim ab omnibus attribuitur principaliter caloris diffusio, cuius diminutio fit aut augmentatio secundũ eiusdem accessum & recessum, & iuxta radiorũ aliam & aliam incidentiam. Si igitur Lacteus circulus, secundum Possidonij positionem, suppleret uicem Solis, & ea propter obliquatus à zodiaco uersus utrosque polos, calefaciendo eas terræ partes à Sole longe distantes, ut sunt partes uicinæ utrisque polis, deberet utique non esse tantus rigor frigiditatis in his partibus, cuius oppositũ docet experientia. Immo hi qui ibi habitant, deberent habere cõtinuum calorem, ex eo quòd in 24. horis Lacteus sine omni uariatione, bis accedit ad capita eorum. Quare positionem Possidonij fragilem posthabeo.

Albertus

A Albertus Ma. alias recitat opiniones. Primã (ca.3.) eorum qui dixerunt, Galaxiam esse reflexionem luminis Solis in quibusdam stellis: Eius hæc sunt uerba. Illi autem qui imitabantur Anaxagoram & Democritum dixerunt, quòd Galaxia est lumen mutuatum à Sole quibusdam stellis: Et hoc dicitur tunc lumen istarum stellarum. Ponunt enim isti, quòd radius Solis non incidit omnibus stellis, sed potius propter terræ interpositionem retrahitur à quibusdã. Et ideo cum occidit, in occasu retrahitur ab his quæ sibi opponuntur, & non consequitur eas; sed incidit quibusdam non tantùm à sole distantibus. Et ubi incidit, in circuitu lumen diffunditur. Sicut quando radius Solis uenit per fenestrã & incidit in terram, lumen à radio diffunditur in circuitu illius terræ, & incidit radius ita, quòd efficit luminosa. Ita & circa stellas quibus incidit radius Solis, in circuitu cœli diffunditur lumen radiosum, & illuminat partes orbis in circuitu istarum stellarum. Et illud lumen uocatur Galaxia, quod fit ex lumine approximante istis stellis. — Quarta est Anaxagorę & Democriti.

Hæc autem positio uidetur supponere, quòd terra sit maior Sole, secundum uulgi opinionem, quia aliter radicem nõ haberet: Tunc enim umbra terræ esset tendens in latum *, & impediret quasdã stellas, Soli oppositas, à consequutio- — * Atq; ita Calathoides.

B ne radij solaris, & quasdam non impediret.

Dico aũt iterum quòd illud stare nõ potest. Quia si Galaxia esset lumen diffusum, in loco ubi terminantur radij Solis, ad quas stellas partium orbis minus distantes quàm sit dimidius orbis, tunc cum recedit Sol de loco ad locum, recedit etiam illud lumen diffusum de loco ad locum: Ergo Galaxia non staret in loco uno, sed mutaretur de loco ad locum. Et hoc non uidemus, cum semper sit super Sagittarium & circa partem Geminorum, ubi intersecat zodiacum. — Confutatio

Adhuc aũt signatio de falsitate huius sermonis, per id quod proponit in scientia Astronomica de mensura quantitatis Solis & terrę: ubi probatũ est, quòd Sol est maior terra. Et infra. Sed cũ ita sit quòd luminare maius opponitur corpori minori opaco, radij luminaris intersecant se, post umbram opaci, & illuminant quicquid est post umbram: quæ, quia minus est opacum quàm luminosum, tendit in acutum. Compertum autem est per rationes geometricas, quòd umbra terræ non porrigitur nisi usque ad sphæram Mercurij. Ergo radius Solis consequitur omnes stellas quæ sunt in sphæra Mercurij & supra. Ergo non retrahitur à quibusdã, nec in loco ubi incidit diffunditur lumen, quod sit Galaxia. — Quinta opi. — De hoc Ptole. lib 5. Alma.

C Præterea Alber. cap. 4. aliam adducit opinionem eorum, qui dixerunt, Galaxiam esse lumen reflexum ab aëre. Inquit. Fuerunt autem alij qui dixerũt, quòd Galaxia est lumen quod redditur orbi stellato, reflexum in ipsum, ab aëre humido, qui est sub ipso. Et huius simile ponunt in speculo, quia sicut nos uidemus, quòd facies illuminata imprimitur speculo opposito, & propter hoc quòd speculum est tersum & politum, reflectitur in faciem aspicientis. Ita lumen stellarum orbis imprimitur aëri humido, qui est sub ipso, & quia corpus humidum reflectere habet formas sibi impressas: ergo aër iste reddit lumen stellarum orbi stellato. Sicut apparet cum radius incidit in uas cũ aqua, tunc enim statim reflectitur ex opposito in parietem &c. — Imago speculi quomodo ab homine procedat.

Dico, quòd iste sermo eorũ est error. Quia nos uidemus, quòd lumen repercussum à speculo, aut à superficie corporis humidi, super quod incidit radius luminosi, semper repercutitur ad oppositum: Sicut apparet de radio incidente in uas aquæ: Repercutitur enim in oppositũ radij solaris: & illud repercussum mouetur secundum motũ superficiei speculi uel aquæ, quæ repercutit lumen. Si autem superficies corporis reflectentis radiũ incidentem quiescit, ad- — Confutatio.

huc tamen repercuſſum mouetur ad motum luminoſi corporis, à quo incidit radius, eo quòd ſemper eſt ex oppoſito. Ergo ſi Galaxia tale lumen eſt, tunc ad motum aëris reflectentis debet moueri, & etiam ad motum ſtellarum, à quibus incidit lumen primò: ut ſit ſemper ex oppoſito ipſorũ reflexum ab aere: & hoc non uidemus. Quia Galaxiam uidemus in uno loco ſemper, etiam ſi à centenis locis inſpiciamus eam, quia nunquam recedit à loco ſuo. D

Sexta opi. & uera.

Vltima opinio aut cauſa Lactei, eſt Ptolemæi ubi ſupra, Alberti Mag. ca. 5. de Galaxia ſecundum ueritatem, ubi ſic ſcriptum reliquit. Dicamus nunc quid eſt Galaxia ſecundum ueritatem. Nihil aliud autem eſt Galaxia, niſi multæ ſtellæ paruæ quaſi cõtiguæ, in illo loco orbis: In quibus diffunditur lumen ſolis, & ideo uidetur quaſi circulus albeſcẽs quaſi fumus. Et poſt pauca. Sunt etiã inter eas quædã magnæ ſtellę intermixtæ, quæ diſtinctæ uidẽt. Et cum lumen illarũ ſtellarũ cum lumine in eis diffuſo procedit, ex illo loco orbis inflãmato & ignito ſine obſtaculo, uidet̃ lumen oblongũ. Dicitur aũt orbis inflammatus & ignitus non eſſentialiter, ſed ab effectu: quia inflammat & ignit. Illæ autem ſtellæ fixæ ſunt in orbe. Ita, quòd quædã quaſi tangunt aliquas & ſuſcipiunt ſplendorem à ſole, & inſuper lumen earum in ſe diffunditur, & ab una in alteram diffuſum cõtinuatur. Et hęc eſt cauſa quare Galaxia uidetur in uno loco orbis octaui nõ recedens ab eo, præcipue quia in eiſdem imaginibus ſemper uidetur. Venit enim à pedibus Geminorũ, & regyrat per principiũ Sagittarij in Geminos. Vnde licet mutet ſpatiũ, ſicut & cæteræ ſtellæ fixæ, nõ tamen mutat imagines zodiaci. Hactenus Alb. Hanc cauſam pulchre canit Mar. Ma. An maior &c. E

Orbis inflammatus.

Lege ſupra pagi. 69. F

Cauſa efficiẽs Lactei.

Demum nec id prætereundũ cenſeo, ſi quæritur quæ ſit Galaxiæ cauſa efficiens, & quæ cauſa materialis, ſicut ſubiectũ. Reſpondet Alber. ca. 6. & ultimo de Galaxia his uerbis. Cauſa eius efficiens, ſunt in parte ſtellæ multæ paruæ, q̃ ſunt in primo loco, & habent inſertas magnas diſtinctas: & illæ diffundunt lumen ſuum ſuper ſpatium in illa parte orbis. Alia pars huius cauſæ efficientis, eſt radius ſolis, incidens iſtis ſtellis quaſi contiguis. Cauſa autem materialis, ſicut ſubiectum, eſt pars illa orbis quæ ſpiſſior eſt, & ideo retinens & repræſentans lumen Solis & ſtellarum & terminans uiſum, per eundem modũ, quo ſtellæ retinent lumen & repræſentant & uiſum terminant.

Cauſa materialis.

De motu Galaxiæ.

Et compertum eſt probatione aſtronomica, quòd circulus Galaxiæ mouetur motu ſtellarum fixarum, hoc eſt in 100. annis uno gradu. Qui eſt motus ſtellarum fixarum. F

Secunda pars huius capi.

Hactenus de parte prima huius capitis. Accedo nunc ad ſecundã, quæ incipit in uerbo. Eſt autem unus de numero maximorum circulorum. Author recenſet Lacteum inter circulos maximos ſphæræ. De circulis maioribus aut maximis & minoribus dixit Proclus ſupra cap. de circulis ſphæræ. Et nos fuſius in cõmentario iſthoc: Ad ea loca lectorem remitto.

Supra pag. 13. A.

Tertia pars huius cap.

Sequit̃ pars tertia & ultima huius cap. in uerſiculo. Sunt porrò maximi &c. Author numerat ſeptem circulos maximos, quos nos uſitatò maiores appellamus. De æquatore circulo facile omniũ principe ſupra diximus. De ſignifero ſupra capite, de ſignifero: Et in cõmenta. De duobus coluris cap. de coluris & in cõmenta. De horizonte ca. de horizonte. De meridiano, cap. de circulis meridianis. De Lacteo præſenti capite: & iſthoc in cõmentario.

Pag. 13. B. & ſequentibus

DE QVINQVE ZONIS.

TEXTVS PROCLI.

TOtius terræ ſuperficies ſphærica eſt, & diuiditur in zonas quinq;. Ex quibus duæ ſunt, quæ circa polos deſcribuntur. Frigidæ dictæ, quòd maximè abſunt

A absunt à solis orbita. Eædem ob frigoris iniuriam parum habitatę. Determinantur autē polos uersus, arcticis circulis. Quæ uero post has deinceps habentur, quòd mediocriter ad prætereuntem solem sitæ sunt, temperatæ appellantur, habentq; in cœlo limites arcticos, tropicosq; circulos, quibus interiacent. Reliqua, quæ inter memoratas quatuor medium locum tenet, quòd sub ipso solis transitu iacet, torrida nuncupatur, à terrestri æquatore in duas partes diuisa, is porro sub mundi æquatore porrigitur. Sed ex temperatis altera à nostri orbis hominibus incolitur, ipsa longa propè centum milibus stadiorum, lata ferè dimidio.

PRoclus noster postquam plura de circulis cœlestibus, pręcipuè ęquidistantibus, disseruit, puta de eorū numero, magnitudine, potestate & interuallo, hoc capite docet, quæ terræ partes aut plagæ sint ab his circulis inclusæ aut contentæ. Et diuiditur caput in duas partes. In prima ponit thesim, aut positionē. In secunda partitur terram in quinq; zonas, diffiniendo eorum limites, cōditiones, aut proprietates. secunda ibi. Et diuiditur in zonas quinq;. STOEFLERI INTERPRE.

B In prima parte author utitur thesi, aut positione. Supponit enī terræ superficiem esse sphæricam, & ex consequutione ipsam terram. Et ego in præsentiarum nolo demonstrare, terram esse rotundam, sphæricā, aut globosam. Id quiuis lector sibi facile nancisci posset, ex dictione prima Alma. Ex libro primo Io. de monte re. defloratoris Almagesti. Ex Cleomede primo meteór. Et forsan cōmentaria nostra, quæ in sphæram mundi Ioan. de Sacrobu. congessimus, nōnihil donabunt. Sed ut lectoribus sit amplus legendi, de terræ rotunditate, cāpus, scriptores citabimus. Quorum omniū princeps est (ut diximus) Ptole. Phelu. dictione prima Alma. ca. 4. deinde sequuntur alij. Aristoteles secundo de cœlo & mūdo, & eius cōmentator Auerrois. Cleomedes primo meteór. cap. Quòd mundus sit globosus, & cap. Quòd terra non sit lata, & cap. Quòd terra nō sit caua. Et ca. Quòd terra non sit cubicosa, quadrangula, aut pyramoides. Plinius secundus lib. 2. ca. 66. 67. & 72. Ioan. à monte re. In epito. Alma. lib. primo conclusione secunda. Alber. Magnus in abbreuiatis Almagesti libro primo. Et idem in secūdo de cœlo & mundo tractatu quarto cap 9. 10. 11. Ouidius lib. 6. Fast.

Terra rotunda

Tractatores de terræ rotunditate.
Ptolemæus
Aristoteles
Auer.
Cleomedes
Plinius.
Io. à mon. re.
Alber. ma.
Ouidius

C Terra pilæ similis nullo fulcimine nixa,
Aëre subiecto tam graue pendet onus.
Arte Syracusia suspensus in aëre clauso
Stat globus, immensi parua figura poli.
Et quantum à summis, tantum sęcessit ab imis
Terra, quod ut fiat, forma rotunda facit.

Nec desunt sacræ litterę. Regius propheta psalmo 95. Iudicabit (inquit) orbem terrarum in æquitate, & populos in ueritate sua. Et psalmo 96. Illuxerunt fulgura eius orbi terræ. Et primo Paralipo. ca. 16. Ipse fundauit orbem terrę immobilem. Psalmus Paralipo.

Pro secunda parte huius capitis in primis animaduertendum est. Quòd Physici, Astrologi, Geographi & Poetę distribuunt terram & cœlum in quinq; zonas, aut fascias, siue cingula. Zona grææce ζώνη. Sunt autem tractatores de zonis hi. Cleomedes primo meteor. capite de orbibus. Strabo libro primo & secundo. Iulius Fir. libro primo capitulo quarto & ultimo. Tullius de re pu. Macrobius libro secundo de somnijs Scipionis. Plinius libro secundo cap. 70. Ptolemeus in suo quadri. tractatu secundo. Martianus libro sexto. Albertus Magnus de natura locorū dist. 1. ca. 6. qui citat Platonē, Pythagoram, Homerum & oēs qui in

Scriptores de zonis.
Cleomedes
Strabo
Iulius Fir.
Tullius
Macro. Plini.
Ptolemæus

Martianus. Albertus. Plato. Pythagoras. Homerus. Virgilius. Ouidius. Tibullus. Lucanus.

Aegypto philosophati sunt. Accedūt Poëtę Virgilius, Ouidius, Tibullus, Lucanus. His addo Probum grammaticum, Ioan. de Sacrobu. Georgiū Vallam, & alios plures. Horum omniū sententias in medium afferre, plurimas absumeret horas, nonnullas satis cōmodas asscribam. Cleomedes ubi supra, postquam in cœlo quinque distinxit parallelos, quos segmenta appellat, sic scriptum reliquit, & loquitur de terrestribus zonis. His nimirū cœli interuallis, quę memoratis orbibus, id est, circulis distinguuntur, terræ partes quinque subijciuntur. Vna ab arctico, nempe septentrione, cōprehenditur. Altera, supposita spatio, quod inter septentrionem & æstiuum tropicum est. Tertia inter duos tropicos quæ medioxumum obtinens locum, incumbentem supernè sibi habet æquinoctialem. Quarta medium hyberni tropici spatiū & antarctici tenet. Quinta sub antarctico. Has igitur terræ partes physici zonas, seu cingula uocant, quorum extima utraq;, ob gelu rigorem, inhabitabilia esse perhibentur. Vt medioxumū propter æstum habitationi nō est obnoxium. Inter quod & extrema sunt temperata. Temperatior siquidē efficitur zona ab exusta, & utraque assistente & contermina frigida. Hæc Cleome. D

Tullius. De ijsdem zonis Tullius de re. pu. Cernis eandem terram quasi quibusdā redimitam & circundatam cingulis, è quibus duos maxime & inter se diuersos, & cœli uerticibus ipsis ex utraque parte subnixos, obriguisse pruina uides: Medium autem illum & maximum solis ardore torreri. Duo sunt habitabiles, quorū illi, in quo qui insistunt, aduersa urgent uestigia, nihil ad uestrū genus. Hic aūt alter subiectus aquiloni, quem colitis, cerne quàm tenui uos parte contingat. Omnis enī terra quæ colitur à uobis, angustata uerticibus, lateribus latior, parua quædam insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnū, quod oceanum appellatis in terris, qui tamen tanto nomine q̄ paruus sit uides. E

Prætereo hic inserere aureas sententias Macrobij & Iulij Fir. propter uerborum multitudinem. Tu quidem legito, & legisse profecto gaudebis. Ad Poëtas accedo. Virgilius primo Geor. sic canit.

Virgilius.

Iccirco certis dimensum partibus orbem,
Per duodena regit mundi Sol aureus axem.
Quinque tenent zonæ cœlum: Quarum una corusco
Semper Sole rubens, & torrida semper ab igni est.
Quam circum extremæ dextra leuaq; trahuntur F
Cærulea glacie concretæ, & imbribus atræ.
Has inter, mediamq;, duæ mortalibus ægris
Munere concessæ diuum. Et uia secta per ambas
Obliquus quò se signorum uerteret ordo.

Ouidius. Ouidius lib. 1. Metamor. fab. 7.

Vtque duæ dextra cœlum, totidemque sinistra
Parte secant zonæ: quinta est ardentior illis.
Sic onus inclusum numero distinxit eodem.
Cura dei, totidemque plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu,
Nix tegit alta duas, totidem inter utramq; locauit,
Temperiemque dedit mixta cum frigore flamma.

Idem de quinque zonis lib. 2. Metamor. Fab. prima.

Si potes his saltem monitis parere parentis &c.

Tibullus. Et Tibullus lib. quarto, elegia prima.

Et quinque in partes totus disponitur orbis,
Atque duæ gelido uastantur frigore semper.

Illic

A Illic & densa tellus absconditur umbra,
Et nulla incœpto perlabitur unda liquore,
Sed durata riget densam in glaciemq́ niuemq́,
Quippe ibi non unquam Titan superingerit ortus.
Ast media est phœbi semper subiecta calori &c.
Sequuntur 16. metra de zonis alijs. Legito.

Secundo contuendum, Zona siue zone pluriuo cum esse. Est enim zonæ mons Thraciæ, Authore Plinio libro quarto cap. 11. Et zonæ oppidũ Thraciæ teste Pomponio libro secundo de Thracia.

Zona altera nostro seruiens tractatui, sic diffiniri posset. Zona est portio, tractus, aut spatiũ cœli, siue terræ, inter duos circulos minores, æquidistantes, proximos, aut inter ęquidistantem & polum mundi contentum. Quasi cingat uel circumeat cœlum siue terram. Vt tota cœli portio inclusa duobus tropicis dicitur zona exusta, circundat enim cœlum sicut cingulum. Idem sumito iudicium de terræ tractu his tropicis interposito. Incipit autem zona (geographice loquor) in occidente, tendens per meridiem in orientem, & rursus ab oriente per circulum mediæ noctis in occidentem, & sic totum ambit cœlum, aut terrã, B & in hoc distat à climate, quod est spacium terræ habitatum inter duas lineas æquidistantes ab occidente in orientem inclusum. Zona.

Inceptio zonę

Sunt quippe zonæ uaria nomina. ζώνη enim græcum est, & apud latinos zona pro latino usurpata, ut facile est uidere apud Iulium Firmicum, Macrobium, Virgilium, Ouidium, & alios latinos. Vocantur etiam zonæ, fasciæ, apud Martianũ libro sexto. Orbis (inquientem) terræ, in quinq́ zonas, siue melius fascias dico, pro rerum diuersitate discernitur &c. Nominantur etiam cinguli apud Tullium, & Macrobium. Et cingula apud Cleomedem, Georgio Valla interprete. Et plagæ, apud Ouidium. Tandem maculæ: apud Tulliũ. Vbi Scipio Afri. Scipionem alloquitur dormientẽ, sic. Hæc cœlestia semper spectato, illa humana contemnito. Tu enim quam celebritatem sermonis hominum, aut quam expetendam consequi gloriam potes? Vides habitari raris, & angustis in locis, & in ipsis quasi maculis, ubi habitatur, uastas solitudines interiectas &c. Zonæ enim sunt (& loquor de habitatis) ferè ad similitudinem macularũ. Macula sanè pręter notas significationes, pro reti ponitur. Nã sicut rete multa ha- C bet foramina quæ etiam maculæ nuncupantur, sic zona multa habet foramina id est, partes, in nonnullis commodis habitationibus, in alijs incommodis.

Zonorum uaria nomina. Zonæ. Fasciæ. Cinguli. Cingula. Plagæ. Maculæ.

De hac nominum uarietate pulchre scribit Macro. libro secundo de somnio Scipionis. De quinq́ autem cingulis ne quæso existimes, duorum Romanæ facundiæ parentũ Maronis & Tullij dissentire doctrinam, cum hic ipsis cingulis terram redimitam dicat, ille ijsdem, quas græco nomine zonas uocat, asserat cœlum teneri. Vtrumq́ enim incorruptam, ueramq́, nec alteri contrariam retulisse rationem procedente disputatione constabit &c. Postea Macrobius de zonis terrestribus & cœlestibus dissertissime loquitur, & etiam docet, quo pacto uia geometrica pingi possunt, ad propositum sic scribit. Nũc illud quod probandum promisimus, asseramus. Hos cingulos & bene Maronem cœlo, & bene terræ assignasse Ciceronem, & utrunq́ non discrepantia sed consona, eademque dixisse. Et post multa concludit. Cum ergo manifeste & rigorem de cœli uerticibus, & feruorem de sole in terræ cingulos uenire signauerit, ostendit prius in cœlo hos eosdem cingulos constituisse. Nunc quoniam constitit easdem in cœlo & in terra zonas esse, uel cingulos, hæc etenim unius rei duo sunt nomina. Hucusque Macrobius. Macrob.

Zonæ Geminę Cœleſtes zonæ.

Tertio annotandum zonas eſſe geminas, alteras cœleſtes, alteras terreſtres. D Cœleſtes quippe zonæ ſunt primariæ & terreſtrium cauſæ. Hæ quatuor cœleſtibus circulis (ſicuti ſupra in diffinitione diximus) in cœlo diſtinguntur, ornatæ ſyderibus & aſtris, quorum ſitum & locum in ipſis zonis aſtraria ſphæra mox indicat. Conſulendus eſt etiam Hyginus in ſuo poëtico aſtronomico. Cœleſtes hæ zonæ latinorum more ex obliquo circulo, id eſt, zodiaco & motu Solis annuo ſic uenari poſſunt. Huius obliqui circuli pars una ab æquatore in ſeptentrionem abit, ac recedit gradibus 23. & minutijs ferè 30. Alia pars è regione diſtans ab eodem æquatore in auſtrum fugit tot gradibus & minutis. Cum igitur Sol motu ſuo in aquilonem deflexerit, & ab æquatore memoratis gradibus & minutis declinauerit, quod in Cancri initio accidere ambigit nemo, diurno motu deſcribit circulum, qui Cancri, & Tropicus eiuſdem appellatur. Is ſanè limes eſt duarum zonarum. Contra Sol in meridiem uergens, & ab æquatore (ut diximus) abiens, diuturna rotatione alium pingit circulum, qui circulus Capricorni, aut tropicus Capricorni uocatur, alius certe limes duarum zonarum. Interuallum igitur cœleſte his circulis incluſum, medium tenens locum, E dicitur zona torrida exuſta.

Venatio cœleſtium zonarũ.

Præterea cõmemoratus circulus obliquus, & motus Solis ſub eo etiã obliquus, alios quàm mundi petunt polos, ab his utrimque in 23. gradus & 30. minuta (quemadmodum ſupra annotauimus) abeuntes. Quare hi zodiaci poli circa mundi polos circulos deſcribunt paruos, quos nos latini arcticos appellitamus. Et cœli ſpatium intra hos complexum, duas gelidas & frigore rigentes conſtituit zonas, unam arcticam, alteram antarcticam. Sed cœli intercapedo ſeptentrionaria, inter tropicum Cancri & circulum arcticum incluſa temperatam manifeſtat zonam, ſeptentrionariam tamen. Et in auſtrina regione interuallum cœleſte tropico Capricorni & circulo antarctico interpoſitum, aliam pandit zonam, quæ temperiem recipit. Ecce quinque cœleſtes zonæ.

Quomodo cœleſtes zonæ dicantur torridę gelidæ.

Hic ſcito optime lector, cum grauiſſimi authores aſſerunt cœleſtes zonas eſſe torridas, exuſtas, gelidas, frigore concretas, temperatas, ſicut de his canit Virgilius ubi ſupra. Et Macro. lib. 2. de Som. Scipi. ſic habet. Ipſum autem Ciceronẽ ſciſſe, quòd terreni cinguli cœleſtibus inficiantur, ex uerbis eius oſtenditur. Ait enim ex quibus duos maxime inter ſe diuerſos & cœli uerticibus F ipſis ex utraque parte ſubnixos obriguiſſe pruina uides. Ecce teſtatur finale frigus eſſe de cœlo. Idem quoque de feruore medio dicit. Medium autem illum & maximum Solis ardore torreri. Cum ergo manifeſte & rigorem de cœli uerticibus, & feruorem de Sole in terræ cingulos uenire ſignauerit, oſtendit prius in cœlo hos eoſdem cingulos conſtitiſſe &c. Illa & taliſmodi aliorum uerba ſic exponito. Cœleſtem zonam eſſe torridam, non quidem formaliter, aut per eſſentiam, ſed uirtualiter, aut cauſaliter, quòd in ſubiectam terram cauſat & imprimit exiccationem, aut exuſtionem, ſic zonæ cœleſtes uicinæ utriſque polis gelidæ dicuntur, accipe (ut dixi) non formaliter, ſed cauſatiue. Idem intelligito de temperatis.

Terreſtres zonæ.

Quinque his cœleſtibus zonis, quinæ ſubduntur terreſtres. Imaginare (ut facile capias) è circulo Cancri perpendiculum in terræ ſuperficiem demiſſum. Id in eodem motu diurno primi mobilis deſcribit circulum. Hic illi in unguem ſupponitur, circulusq; Cancri terreſtris nuncupatur, limes (quemadmodũ de cœleſtibus diximus) duarum zonarum, haud ſecus ac iam præcepimus alios cœleſtes circulos, terrenos facies. Videbisq; in terra quinque zonas in frigore, ardore

A ardore & temperie cœlestes imitantes.

Vt candidis lectoribus laborē minuamus, oculis subijciemus picturā quinq; zonarum terrestriū. Esto orbis aut circulus terræ in plano descriptus, per duas diametros occultas in quatuor ęquas p̄tes distributus. Punctis extremis unius diametri adscribito literas a. b. Alterius diametri punctis iūgito literas c, d. C. polū septentrionariū,

B D. austrinum significantibus. Arcum orbis a. c. partire more uulgato in 90. partes aut gradus, asscriptis (ut assolet) numerus 5. 10. 15. 20. 25. &c. Inchoandum negotium iuxta literam a. perque quinarios ascendendo usque in c. polum septentrionalem.

Præterea ab a. uersus c. maximam Solis declinationem, quæ nostra tempestate continet 23. gradus & 30. minuta, fini supputationis addito literam e. Officioque circini cōprehende arcum a e. Et pede circini in a durante, cū uago pinge in orbe notam uersus d polum austrinum, cui adde literam g. Deinde pone (circino tum non uariato) unum eius pedem in punctum b & cum reliquo imprime notam uersus c, cui literam f iungito, & rursus gyrato circino fac notam aliam uersus d quam h litera ornabis. Ex e litera trahe rectam in f tropicum

C Cancri præ se ferentem. Item ex g emitte lineam in h tropricum Capricorni significantem.

Rursus siste unū circini inuariati pedem in c notam poli Septentrionalis & cum uago facito utrinque notam in orbe, ductaque recta a nota in notam, eam literis i k obsignabis, indicantem circulum arcticum Latinorū. Haud dissimiliter immitte pedem circini in d punctum poli austrini & cum mobili punctis hac & illac in orbe signatis, ducito lineam l. m. circulo antarctico Latinorum respondentem.

His absolutis uidebis in plano quinque terrestres zonas rite depictas. Omne enim terræ interuallum lineis e f & g h tropicis inclusum torridam aperit tibi zonam. Ardore enim solis huic terræ interuallo semper imminentis exuritur. Quare haud inepte a litera g in f lineam rectā euehere potes, solare iter repræsentantem.

Inclusa autem intercapedo terræ lineæ i k circuli arctici & arcui septentrionali lineæ i k respondenti zonam gelu obrigentem septentrionalem indicat. Et e regione zona in meridiē exposita ob īmensum frigus inhabitabilis est. Terræ autem tractus lineis i k & e f inclusus, zonam nostram temperatam, habi-

tabilem, aquiloniam manifestat. Et demum terræ portio lineis g h & l m complexa temperatam austrinam palàm facit. D

Canones quinque zonarũ.

Quarto aduertendum. Nouitij ad capessendas res geographicas aspirantes, & in quibus zonis, regiones, montes, flumina, urbes &c. contineantur, edoceri cupientes, his canonibus facile sese iuuare possunt. In primis præstò sint eis commentaria geographica Ptolemæi, cum adiunctis tabulis uisui commodissimis. Hic tamen meminisse conuenit Ptolemæum ubiq́ue obseruasse maximam Solis declinationem uiginti trium graduũ & quinquaginta unius minutorum, id est, ferè uiginti quatuor graduum, quam talem esse tempore suo officio instrumenti inuenit.

Canon igitur primus is est. Vbicumq́ue in commentarijs aut tabulis occurrit alicuius loci latitudo minor uiginti tribus gradibus & quinquaginta uno minutis, locus iste torridæ zonæ est intrusus. In exemplis. Tabula sexta Asiæ & caput octauum commentarij libri sexti continent magnam partem felicis Arabiæ, quæ in torridam cadit zonam. Vbi offendes oppida clarissima centum & triginta fermè, plura emporia, urbes regias, metropoles, quarum latitudo minor est uiginti tribus gradibus & quinquaginta uno minutis. Adest etiam pars Carmaniæ regionis, ut sequens caput nonum docet. Et alia exempla colliges ex commentarijs libri quarti, capite quinto, & Tabula tertia Africæ. Item ex capite septimo eiusdem & Tabula quarta Africæ. Rursus ex capite uicesimo primo libri sexti & Tabula nona Asiæ. Et ex commentarijs libri septimi, capite primo, secundo, tertio, quarto, & tabula decima, undecima & duodecima Asiæ. Scito quòd hic canon extendit se ad utrasque latitudines, puta septentrionalem & austrinam. E

Secundus canon. Loci habentes latitudinem septentrionalem uiginti trium graduũ & quinquaginta unius minutorum uel quasi, subiacent tropico Cancri, limiti torridæ & temperatæ zonæ septentrionariæ. Gratia exempli. Ptolemæus libro quarto capite quinto & tabula tertia Africæ, in descriptione Aegypti, in nomo Thebarum, insignem urbem Syenem alligat latitudini uiginti trium graduum & quinquaginta minutorum, subiectam tropico Cancri. Et eodem capite, Berenicen ciuitatem huic subdit latitudini. Sic contra meridianam latitudinem tot graduum & minutorum obtinentes tropico Capricorni subijciuntur, limiti zonæ exustæ, & temperatæ austrinæ. Ex opere Ptolemæi nulla excerpes exempla, eo quòd eius obseruationes eò non peruenere, sed ex modernis tabulis facile elicies. F

Tertius canon. Cuiuscumq́ue loci latitudo maior est uiginti tribus gradibus & quinquaginta minutis, minor tamen latitudine sexaginta sex graduum & nouem minutorum, hunc temperatæ zonæ septentrionariæ asscribi. Huius exempla habes propemodum innumera ex commentarijs quinque librorum Ptolemæi & decem tabularum Europæ, & multis cõmentarijs & tabulis Africæ & Asiæ. Verum nulla offendes apud Ptolemæum exempla austrinæ. Fateor etiam habitationes uersus aquilonem ultra latitudinem quinquaginta septem, quinquaginta octauo, quinquagina nouem &c. expositas hyberno tempore difficiliter habitari.

Canon quartus. Loca latitudinem aquiloniam sexaginta sex graduum & nouem minutorũ excedentia complectuntur in zona frigida. Sunt quippè difficillimæ habitationis, quare hæc zona inhabitabilis appellatur. Ex Ptolemæi commen-

A commentarijs nullum prorsus inuenies exemplum, cum omnis ipsius obseruatio in septentrionem ad latitudinem sexaginta trium aut sexaginta quatuor graduum finem habeat. Nicolaus aūt Donis Germanus, Ptolemæi chartis, tabulam modernam Noruuegię & Gothiæ addidit. In qua uides ultra circulū arcticum, uersus polum, insulam Islandiam, prouintiam Engronelandiam alias Gronelandiam, & Pilappelandiam &c. contineri. Nicolaus Donis.

Quinto loco, de zonis dignè disserendum esset, de earum, scilicet, temperamento & distemperantia, & quibus causis id eis usuueniret, & aliis earum appendicibus, puta hominum uariis formis & moribus, de bestiarum & ferarum diuersitate, & aliis id genus propè innumeris. Sed quia paucis lapsis annis in tractatu nostro generali in cosmographiam, de his satis abundè disseruimus, & ex aliorum scriptis plurima colligi possunt, in præsentia breuitati studentes prætermimus. De zonarum temperamento & distemperato.

Sexto & demum sciendum. Proclus finit caput his uerbis. Sed ex temperatis altera à nostri orbis hominibus incolitur, ipsa longa propè centum milibus stadiorum, lata ferè dimidio. His uerbis nititur author indicare habitati orbis longitudinem & latitudinem. Hoc loco animaduertendum est. Scriptores de longitudine & latitudine habitati orbis multum inter se dissentire, & pugnantes afferre sententias, quatuor ex his, reliquis missis, adducemus. Ptolemæus Clau. libro primo geographiæ, Marinum Tyrium geographum emendat & crebro taxat de iniusta & inepta longitudinum & latitudinum obseruatione, modo in mensuris terrestribus, modo marinis nauigationibus, modo in cœlestium consyderatione, quod manifestum erit legenti dicti libri capita, scilicet, septimum, octauum, nonum, undecimum, duodecimum, decimum tertium, decimum quartum & decimum quintum. Postea caput uicesimum secundum, uicesimum tertium, uicesimum quartum. Et lucidius libro septimo, capite quinto, concludit nostram habitabilem sibi cognitam in longitudine continere semisphæram terræ, aut semiæquinoctialem, hoc est, centum & octoginta gradus. Latitudinem uero habitabilis cognitæ tam uersus austrum quàm septentrionem complecti septuaginta nouem gradus & uigintiquinque minuta, aut, ut ipse dicit, integris gradibus octoginta. Dat idem uni gradui circuli magni quingenta stadia, ut ex diligentiori dimensione comprehensum est. Si igitur quingenta stadia in centum & octoginta gradus semicirculi æquinoctialis duxeris, suscitabis totius orbis Ptolemæo cogniti longitudinem super arcum æquinoctialis circuli nonaginta milium esse stadiorum, faciunt miliaria Italica celebrata diuisione per octo stadia, undecim milia & ducenta & quinquaginta, miliaria germanica communia duo milia & octingenta & duodecim integra, quatuor miliaribus Italicis unū germanicum facientibus. Latitudinem autem notæ terræ habitabilis facit octoginta ferè graduum, quibus respondent quadraginta milia propemodum stadiorū. Et quinquies mille miliaria Italica, nostra germanica 1250. Ab æquinoctiali præterea uersus polum arcticum, usque in Thulem insulam, supputat Ptolemæus sexaginta tres gradus, facientes stadia 31500. miliaria Italica 3937. quasi, nostra 984. Hæc est sententia Ptolemæi de habitato orbe cognito in longum & latum. De uaria longitudinum & latitudinem acceptione.

Accedit secūdo loco Strabo Amasinus de situ orbis. Is lib. 3. habitabilis orbis cogniti longitudinē & latitudinem latenter satis aperit. Vt aūt lectoribus eius sententia apertior reddatur. Prenotandū quòd idem donat uni gradui æquino- Strabonis sententia.

tialis ſeptingenta ſtadia more ferè omnium ueterum Græcorum, quod ex eius D uerbis facile capitur. Si quis igitur (inquit) in trecentas & ſexaginta ſectiones diuidat maximum terræ circuitum, ſeptingentorum ſtadiorum erit unaquæque ſectio. Et in ea ſententia fuiſſe Eratoſthenem tradidit, & hoc memoriæ commẽdato. Præterea idem initium terræ habitabilis ſecundum latitudinem ſumit à Cinamomifera regione, diſtante ab æquinoctiali uerſus ſeptentrionem ſtadijs milibus octo & octingentis.

Attende hic lector quòd Cinamomifera regio de qua Strabo hic loquitur, non eſt ea regio, quæ eſt ſita ſupra paludes Nili ultra æquinoctialem, uerſus auſtrum, de qua loquitur Ptolemæus libro quarto capitulo octauo tabula quarta Aphricæ.

Poſtea Strabo concludit uniuerſi orbis habitati longitudinem & latitudinem, his uerbis. Vnde uniuerſa latitudo orbis terrarum minor eſſet millia triginta ab auſtro in ſeptentrionem. Longitudo autem millia ſeptuaginta eſſe traditur. Habes nunc optime lector quid Strabo de his rebus ſentiat. Græci ſanè quod etiam noſter PROCLVS ſupra de horizonte approbat, ſtadijs terram metiuntur, non miliarijs Italicis, aut Germanicis. Quòd ſi decreueris eas res ad miliaria traducere, aut gradus æquinoctialis excerpere, hoc fermè pacto ut infra patebit operaberis. Aſſerit Strabo Cinamomiferam regionem recedere ab æquinoctiali ſtadijs milibus octo & octingentis, quæ diuido per ſeptingenta ſtadia, & tandem extraho duodecim gradus circuli æquinoctialis, cum trigintaquinque fermè minutis, quæ facile conuertes per multiplicationem ſeptingentorũ ſtadiorum in duodecim gradus & trigintaquinque minuta, in ſtadia cõmemorata & dein in miliaria Italica & Germanica iuxta modulum infra exponendum. Incipit igitur Strabo initium terræ habitabilis ſecundum latum in principio primi climatis, prout præcedentibus lectionibus abunde docuimus. Ab eo igitur termino auſtrino extendit Strabo, ut iamiam commemorauimus, terram habitatam uerſus ſeptentrionem in 30000. ferè millia ſtadiorum, quæ in gradus æquinoctialis (hac lege) conuertam. Partior ea per 700. ſtadia & colligo in quotiente 43. fermè gradus, deficiunt enim centum ſtadia, quare Strabo egregiè adiecit, minor. E

Græci terrã ſtadijs metiuntur

Hic obiter notandum eſt, quòd Priſci uni gradui circuli magni aſſignarunt ſedecim miliaria Germanica communia. Et apud eos unum miliare Germanicum ualebat quatuor miliaria Italica & contra. Miliario autem Italico reſpondent undecim ſtadia minus ferè una quinta uel aliquid huiuſmodi. Intellige cum gradus unus complectitur ſeptingenta ſtadia. Si igitur 43. gradus latitudinis multiplicaueris in ſedecim, ſuſcitabis miliaria Germanica 688. Ea per quatuor multiplicata pariunt 2752. Italica. Aut partire numerum ſtadiorum 30000 per undecim & emergent propemodũ miliaria Italica iamiam extracta, ſcilicet 2752. ex quibus facile educes miliaria Germanica. Ex his palam infertur, quòd ſi addideris duodecim graduum & trigintaquinque minutorum diſtantiam Cinamomiferæ regionis ab æquinoctiali, quadragintatribus gradibus terræ habitatæ ſecundum Strabonem, colliges quinquagintaquinque gradus & ferè trigintaquinque minuta latitudinis, iuxta ſententiam Strabonis ab æquinoctiali inchoando. Finis igitur terræ habitatæ uerſus ſeptentrionem ſecundum eundem eſſet fermè ad mare Germanicum, & ad ſitum Hamburgi, Lubeci, Roſtochij, Dantiſci, & cætera. STRABO enim aſſerit RHOXOLANOS eſſe cognitorum nouiſſimos Scytharum, hos PTOLEMAEVS F

ſubdit

A subdit eleuationi polari 54. graduum uel circiter, uide tab. octauam Euro. Vltra quos maligna est habitatio Straboni propter frigora. Huius assertionis causa est, quòd Græci circulum arcticum euariant iuxta eleuationes polares quæ in Græcia numerantur 35.36.37.38. graduum.

Præterea longitudinem habitabilis terræ Strabo recenset 70000. stadijs, quæ per 700. distributa relinquunt 100. gradus longitudinis circuli æquinoctialis. Hi multiplicati per 16. procreant mil. germa. 1600. Germanica uero multiplicata, per quartum constituunt mil. Italica 6400. Aut diuidito numerum stadiorũ longitudinis per 11. & in idem deduceris, prẹter id quòd 11. stadia nonnihil super abundant. Habes nunc candide Lector sententiam Strabonis de longitudine & latitudine habitati cogniti orbis. Longitudo.

Tertio loco ad Artemidorum trepidus accedo. Quem Plinius libro secundo capi. 111. in ueteri, de mensura longitudinis & latitudinis uniuersæ terræ antesignanum delegit. Artemidori sententia.

Hic præfari libet, numeros huius capitis ferè omnes deprauatos, quare lucubrationem peculiariorem quàm meam desiderant. Ego ne tacendo piaculo
B quopiam obruar, cum Hermolao Barbaro correctionis aut emendationis gratia, Martiani Capellæ uerba ueritati magis consentanea proferam, hæc. Longitudo ab extremis Indiæ ad Herculis columnas Gadibus consecratas, Octuagies quinquies centena septuaginta octo milia, sicut Artemidorus asseruit.

Antequam uerba Martiani ampliori sermone dilucidiora reddam, Prænotandum. Terræ mensores, ut unicuique suas partes, puta regiones, satrapias, prouincias, territoria, loca, agros, uineas, prata & reliqua id genus secernere possent, plurimas excogitauere terræ mensuras, ut sunt digitus, uncia, palmus, sexta, pes, passus, actus, miliarium, stadium, leuca &c. Pro nostro proposito sciendum, quòd passus continet quinque pedes. Pes quatuor palmos, Palmus quatuor digitos. Stadium aũt quod terrestribus dimensionibus magis usurpatum est certis passibus completur. Sunt ita stadia alia & alia longitudine discrepantia. Nam stadium quod Italicum siue Romanum uocant, est pedum 625. qui per 5. diuisi, relinquunt 125. passus, Italicum stadium. De quo Plini. libro secundo cap. uicesimotertio. Stadium inquit 125. nostros efficit passus, Hoc est,
C pedes 625. Olympicũ græcis obseruatum pedum 600. passuum 120. Nam cum constaret curriculũ stadij, quod est Pisis apud Olympicum, Herculem suis pedibus metatum, idque fuisse longum pedibus 600. cætera quoq; stadia in terris Græciæ ab alijs postea instituta. Legito Aulum Gellium de noctibus atticis libro primo capi. primo. Pythicum pedum 1000. passuum 200. Fortasse à Pythia ciuitate Mysiæ minoris, de qua Strabo libro 13. Passus q̃d &c. Stadiũ triplex Italicum.

In nostro igitur proposito propter Artemidorum Græcum Cosmographũ, utemur Stadio olympico, quod Græcorũ est in hunc fermè modum 8578000. passus, de quibus loquitur Martianus, putata longitudo à columnis Herculeis usque (ut asserit) ad extrema Indiæ, diuisi per stadium Græcorum, scilicet, 120. passus, relinquunt in quotiente stadia 71483. quæ partita per 700. stadia donant 102. gradus longitudinis circuli magni. Qui ducti in 16. procreant 1632. mil. germa. Rursus hæc in quatuor multiplicata dant mili. Ita. 6528. Ecce numeri graduum longitudinis & miliariorum propè accedunt numeris Strabonis supra excerptis, de longitudine. Hucusque. Longitudo.

Latitudo autē terræ à meridiano situ ad septentrionem dimidio ferè minor colligitur quinquagintaquatuor milium sexaginta duo. Hæc Artemidori uerba sunt mutilata uehementer, quia uerbū centena eiectum est, quod sic palàm fit. Si enī 54062. passus essent latitudo à meridie, siue æquinoctiali in septentrionem, sequeretur quòd habitatio nostra, non contineret unum gradum circuli magni, quod à nemine unquam fuit concessum, quod sic manifestatur. Diuidantur hi passus latitudinis per stadium grecorū, id est, per centum & uiginti passus, exeunt in quotiente quatuor centū & quinquagintastadia, non facientia unum gradum. Cum (ut diximus) 700. stadia efficiant unum gradum. Si uero quis contenderit ita legendum, scilicet, quinquagintaquatuor milium & sexaginta duo milium, hæc profecto esset ualde inepta pronuntiatio. Supponamus autem quòd sit conueniens, iungo eos numeros simul, colligo centies & sedecies mille passus. Ruit etiam hic numerus, quòd est dimidio ferè minor longitudine, ut supra dixit Artemidorus, ob id quòd non est septima pars huius numeri, ut patebit diuidenti. Item is passuum numerus diuisus per 120, relinquit post se 967. stadia, non efficientia duos gradus latitudinis. Ecce horum numerorum lapsus & corruptio. Martianus autem sic habet. Latitudo habitabilis terræ, dimidio penè minor quàm longitudo, etenim colligitur in quinquagies quater centena sexaginta duo milia. Bona impetrata uenia, & hic numerus mendosus est, & circulo arctico Græcorum incōueniens. Is enim numerus passuū partitus per 120. stadium Græcorum, donat stadia 45517. quæ per 700. diuisa, surgunt 65. gradus circuli magni, ostendentes latitudinē nostræ habitabilis terræ & finem uersus septentrionem, qui numerus non quadrat cum circulo arctico Græcorum, excedit enim propemodum in 10. gradibus. Quod paucis sic deduci potest, Artemidorus (teste Plinio) ponit terminum habitabilis ad ostia Tanais fluuij, cuius ostia, Authore Ptolemæo libro quarto, capite quinto, & octaua Tabu. Euro. habent latitudinem penè 55. graduum, in quo situ aut circiter, incipit (ut diximus) circulus arcticus Græcorum, ultra quem Straboni maligna est habitatio, & ulteriora tanquam incomperta relinquit Artemidorus. His pensitatis Martiani numerus mendum patitur non modicū, superefluit enim ferè octingentis quadraginta milibus passuum, quibus à numero Martiani detractis, remanebunt quadraginta sex centena uiginti duo milia passuum, numerus æquatus latitudinis à me restitutus. Qui per 120. diuisus efficit 38517 stadia. Ea per 700. partita relinquunt 55. gradus latitudinis ab æquinoctiali supputandos uersus septentrionem. Ecce concors Artemidori sententia cum Strabone. Nec mirum, cum Strabo plura ex Artemidori geographia in suam traxerit. Tempore enim Artemidorus Straboni fuit prior.

Quarto loco ad Proclum nostrum uenio, qui temperatæ, quam habitamus, longitudinem asserit propè centum milium stadiorum, quæ per 700. diuisa relinquunt in quotiente 143. quasi gradus longitudinis habitabilis terræ, qui facillime in miliaria reducuntur. Et subdit, lata ferè dimidio, dimidium longitudinis habet 71. gradus, quòd autem addit ferè, demo de 71. quintam partem & nō nihil ultra puta 16. & residuo 55. gradus latitudinis, finem habitabilis nostræ, aut circiter, iuxta circulum aut zonam arcticam Græcorū. Hæc de longitudine & latitudine nostræ habitationis utcunque scripta, haudquaquam affirmo ut propositiones aut conclusiones euidentes, sed tanquam problemata & libamenta, quibus ingenuos animos inuestigandæ ueritatis stimulum obijcere uolui. Dico cum diuo Hieronymo. Non è diffinito asserimus quæcunque scribimus, sed ea lectoris arbitrio relinquimus.

Sed

A Sed hic obijcitur mihi: Cur hi uiri Ptolemæus, Strabo, Artemidorus & Proclus, in omni literarum subtilitate & præcipue in Geographia præter cæteros solertes, tam in longitudine quàm in latitudine habitabilis terræ usqueadeo in diuersum eunt? Obiectio.

Scito, cādide lector principia, rerū esse minima. Ex nuce quippe fit corylus, ex glande ardua quercus &c. Id in nostro proposito & bonis artibus est manifestariū. Authore quippe Plinio. Nouarū rerum principia sunt lubrica. Nec mirandum, hominem genitum non statim omnia nouisse etiam humana. Rudis etenim fuit priscorum uita, non tamen minus ingeniosam fuisse in illis obseruationem apparebit, quàm nunc esse rationem. Quo fit, quòd nemo est qui nesciat, scientiarū incrementa in tpe facta: Facile certe est inuentis addere &c. Rerum principia parua.

Præterea Geographus, quem non raro Strabo probatissimè descriptorem aut scriptorem orbis nominat, nihil aut parum distat à scriptore historiarum. Quare Ptolemæus lib. 1. Geogra. notitiam regionum nactam ex traditione illorum, qui diligentissime regiones explorauerunt, appellat historiam. Historicus autem narrat res gestas per se, aut ab alijs, qui emendatius & probata fide scripserunt cognitas. In eo sequitur Geographus historicum. Quod pulchre docet B Strabo libro tertio. Orbis namque (inquit) descriptor, partes mundi cognitas differere cogitat, ignotas autem omittit. Et idem in fine secundi in sententia sic habet. Cum scriptor orbis cognouerit, quòd maiores nostri aliqua non satis differuerint, debet assistere his, quę optime credita fuerunt. Debet de omnibus moderate loqui, fugere fabulas, & sermones cōmentitios. Neque sequi eos qui non exactè quæque tradunt, sed propter ignorantiam & locorum distantiam in maius & miracula extollunt. Cautus etiam esse debet, ubi scriptores inter se non concordant, aut confuse loquuntur. Geographus, Historicus. Historici officium. Geographi officium. Leges Geographi.

His animaduersis respondeo obiectatori. Cōmemoratos uiros haud in diuersum ire. Quòd enim prisci Artemidorus & Strabo, qui ubi supra ut & alij plures, scilicet, Hipparchus Niceus, Eratosthenes Cyreneus, Possidonius Obbiopolitanus contemporaneus Straboni, Hippias Eleus, Bion Borysthenites, & alij de rebus Geographicis scripsere, moderandū est, ut prædixi ad eorum tempora, quibus terræ descriptio nondum fuit multum cognita, sed eorum quiuis huius rei prouintiam sumpsit, prout ad eius uenit notitiam, obseruatis legibus à descriptore orbis supra recitatis custodiendis. Solutio.

C Strabo ferè, Artemidorus & etiam Martianus, q̃ à Gadibus insula initiū descriptionis sumpserunt, ideo factum reor, quia ultra eas uersus occasum est mare exterius, quod oceanum occidentalem nominant, uersus orientem uero incipit mare nostrum, quod mediterraneum appellatur. Sed hoc potius referendum est ad columnas Herculis, scilicet, Calpen &c. Ob honorem igitur Herculis id factū est, cui in Gadibus templum extructum uisitur. Quamquam Strabo fateatur, ultra Gades in occidentem esse habitationes, puta Sacrū promontorium, Agrum Sphenam, id est, cuneum, & insulas Cassiterides, & nonnulla alia. Sed (ut iam dixi) inde nō sumpserunt (præcipue Martia. & Artemi.) principium descriptionis, sed à Gadibus insula. Finit autem Strabo (me iudice) terram habitabilem sibi cognitam, uersus orientem ad principium Indiæ, hoc est, ad Indum fluuiū. Si igitur ex opere Ptolemæi recensueris à Gadibus usque ad ostia Indi fluuij, ubi se finit Gedrosia regio, colliges gradus propemodum 109, quos ex numeris longitudinis Strabonis supra extraximus. Simile iudicium de Artemidoro relinquitur. Causa incepti onis à Gadibus.

Quòd si obijcis: Stratonē multa scripsisse de rebus Indicis, ut ex lib. eius. 15. Strabo de rebus Indicis.

Solutio ſatis debilis. manifeſtatur. Puta de Indo, Hydaſpe, Hypane fluminibus. Item de ſeptem Indorum generibus, de Elephantis, Formicis, Viperis, de Gange flumine & alia plura. Aſſentior, ſed quia hæc omnia non dum fuere ei ſatis cognita, neq; à uiris apud quos fuit publica & probata fides conſcripta, ea miſſa fecit. D

Alia obiectio. Sed ſi rurſus obijcis uerba Strabonis, ubi ſupra, poſtquàm de longitudine habitabilis dixit, mox addidit. Hoc autem ab occaſu in ortum eſt ab extremis Hiſpaniæ ad extrema Indiæ &c. Quibus uerbis ſupra iam dicta dupliciter impugnantur. Primo, Strabo non incipit habitabilem noſtram à Gadibus inſula, ſed ab extremis Hiſpaniæ, puta à ſacro promontorio, quod eſt, etiam Ptolemæo atteſtante, ultra Gades inſulam uerſus occaſum. Dico uerum eſſe, ſed quòd ſupra à Gadibus exordium factum eſt, propter Martianum & Artemi: & ob authoritatem Herculis accipiendum eſt. Nec magna eſt differentia inter ſacrum promontorium & Gadem inſulam, quæ uix 2. gradus continet, quę ſanè differentia in comparatione tantæ longitudinis nullius eſt fermè momenti, noſtra enim diſputatio, de longitudine horum uirorum non eſt ita emuſicata, ut ſuſcitetur digladiatio pro uno, uel duobus, aut tribus gradibus.

Solutio nutãs. Secundo ruunt prædicta, quòd Strabo annectit ad extrema Indiæ. Nemo eſt qui neſciat extrema Indiæ non eſſe ad Indum fluuium, ubi eſt eius initium? Reſpondeo, extremum nõ raro accipi pro initio alicuius rei. Plau. àb extremo narrare incipiam, id eſt, à principio. Neque poſſunt Strabonis uerba arctari uſque ad ultima Indiæ. Cum nec Ptolemæus recentior ſcripſerit uſque ad ultima Indiæ, quod hodie eſt manifeſtarium ex cõmentarijs & chartis modernis. Immo Strabo nullam facit mentionem harum rerũ, quæ ſunt ultra Gangem, uerſus orientem, ſcilicet, de India extra Gangem, de qua Ptolemæus plura notatu digna ſcribit, puta de aurea Cherſoneſo, aurea regione, argentea regione, de inſulis, ſcilicet, Satyrorũ, Ibadio, de multis fluminibus, ciuitatibus, montibus, de quibus idem nihil ſcripſit. E

Valida obiectio. Plinius. Quòd ſi aduerſarius urget, Strabonem & Artemidorum ſcripſiſſe Geographiam uſque ad Gangem fluuium Indorum, hoc eſt, ad oſtia huius fluminis. Et hoc eorum uerba uidentur præ ſe ferre. Plinius enim ex Artemidoro, huius longitudinis uenationem duplici uia abſoluit, & in utriſq; uijs incipit ab oſtio Gangis amnis, & ad Gades inſulam finit. Et in eam ſententiam poſſunt etiam trahi uerba Martiani ſupra, ubi dixit, Longitudo ab extremis Indiæ ad Herculis columnas Gadibus conſecratas. Et uerba Strabonis ſupra. Hoc aũt ab occaſu in ortum ab extremis Hiſpaniæ ad extrema Indiæ. Vbi per extrema Indiæ intelligunt Gangem, quo ad eius oſtia, quia ultra Gangem nihil fuit eis (ut prędixi) cognitum. Crediderunt etiam ultra Gangem eſſe oceanum. Et ergo per extrema Indiæ intellexerunt ultimam partem orbis ipſis cogniti uerſus orientem. (Martianus. Strabo.) F

Ptolemæ. longitudines ſupputat ſub ęquinoctiali. Pro reſponſione. Contuendum, Ptolemæus longitudinem habitabilis terræ ſcilicet, 180. graduum ſupputauit ab occaſu uerſus ortum ſub æquinoctiali maximo circulo parallelo. Vbi unus gradus longitudinis reſpondet uni gradui latitudinis. Ita quòd una & eadem eſt menſura terrena unius gradus longitudinis cum uno gradu latitudinis.

Strabo, Artemi. numerant longitudines ſub parallelo. Strabo autem & Artemidorus non reduxerunt obſeruationes ſuas longitudinis ad æquinoctialem circulum, ſed ad parallelum quendam longe ab æquinoctiali uerſus ſeptentrionem diſtantem. Quod Strabo his uerbis aperte docet. Longitudo huius eſt linea ad rectitudinem, ab occaſu per columnas, & per fretum Siculum uſque ad Rhodiam, & per ſinum Iſſicum penes Thaurum progreſſa, qui Aſiam per zonas diſtinguit in orientale uergens pelagus inter Indos & eos qui ultra Bactrianam ſunt Scythas. Ex his uerbis manifeſtũ eſt Strabonem

A Tabella reductionis graduum Paralleli in Gradus æquinoctialis & contra.

Paralleli.	æquinoctia.
G	G
1	45
4	3
8	6
12	9
16	12
20	15
40	30
60	45
80	60
100	75

bonem longitudinem non obseruasse sub æquinoctiali, sed sub Parallelo transeunte per loca iamiam memorata, puta per Parallelũ habentem 37.38.39.40. aut circiter gradus latitudinis. Vbi uni gradui propter meridianorum cõcursum & angustiam uersus polum arcticũ remanent ferè 45.minuta unius gradus æquinoctialis, & sic unius gradus paralleli, minor est quasi quarta parte æquinoctialis. Vnde confestim elicio quòd quatuor gradibus paralleli remanent 3. gradus æquinoctialis & 8. gradibus paralleli remanent 6. gradus æquinoctialis, Et sic de alijs iuxta annexam hic tabellam.

His habitis sic operabimur. Ptolemæus numerat longitudinẽ sub æquinoctiali circulo à fortunatis insulis usque in ostia Gangis 144. 145.146. graduum. Volo gratia exempli, accipere longitudinem 145. graduũ. Sed Artemidorus & Martianus incipiunt longitudinem in occidente in insula Gades, ubi est templum Herculis. Quibus etiam propè accedit Strabo. Ptolemæus autem huius insulæ, quam Gadiram appellat, longitudinem numerat quinque graduum, distantiam à fortunatis insulis, quos demo à longitudine iam dicta, & remanent 140. Ita quòd Ptolemæus à Gadira usque in ostia Gangis, tot recenset
B gradus longitudinis. Qui igit à meridiano Gadiræ iter sub æquinoctiali arripit usque in meridianum ostij Gangis, absoluit gradus 140. Sed is qui sub parallelo memorato incipit iter in meridiano Gadiræ, & pgit sub eodem parallelo usque in meridianum ostij Gangis, etiam fermè complet 140. gradus huius paralleli. Sed quia hi gradus minores sunt gradibus ęquinoctialis quasi 100. quot gradus supra ex longitudinibus Strabonis, Artemidori, & Martiani extraximus. Manifestũ est, & omnibus etiam mediocriter doctis, omnes parallelos dempto æquinoctiali, minores de terra resecare partes, & eandem in duas æquas partes minime diuidere. Quare cõsequens est, quòd maior est mensura terrena à meridiano in meridianum sub æquinoctiali, quàm extra sub quocumque parallelo. Quare exemplum supra expositum, ubi cõcordantiam sub æquinoctiali & parallelo posuimus puta 140. graduum, dumtaxat propter nouitios produximus.

C

DE SIGNIS COELESTIBVS.

TEXTVS PROCLI

Signa stellis insignata diuiduntur in partes tris: Quædam enim in signifero locata sunt, quædam septentrionalia uocantur, quædam austrina. Quæ itaque in signifero sita sunt, duodecim animalia sunt. Quorum nomenclaturas alibi diximus. In ijs duodecim, stellæ quædam sunt, quæ ob quasdam, quas referunt notas, proprias appellationes meruerũt. Siquidem sex numero, quæ in Tauri dorso uisuntur, Pleiades nominantur: Quinque uero quæ in capite Tauri cernuntur, Hyades dicuntur. Stella uero quæ pedes Geminorum præcedit, Propus quasi prępes uocatur. Quæ uero in Cancro nubeculam referunt, præsepe uocant. At duæ quæ iuxta Præsepe collocatæ sunt, Aselli dicuntur. Prenitens autem sydus, quod in corde Leonis notatur, simili cum loco nomine, Leonis cor dicitur, à nonnullis Regia stella, quòd qui sub ea nascuntur, regiã natiuitatem sint nacti. Sed quæ in Virginis summa sinistra manu hæret, fulgida sanè stella, Spicam nominant. Stellula uero, quæ iuxta uirginis dextrã alam figitur, Protrigetes dicitur. At quatuor stellæ quæ in summa Aquarij dextra uisuntur,

Vrnæ nomen habent. Quæ uero à piscium caudæ partibus sitæ deinceps sunt, D
græcè λίνοι, latine lineæ, uel, ut quibusdã placet, lineolæ nuncupantur. Sunt itaque in Austrina linea stellæ nouem, in septentrionali quinqꝫ. Sed præfulgens sydus, quod in summa linea cõspicitur, græcè σύνδεσμος, latine nodus nuncupatur. Septentrionalia sunt, quæcumqꝫ ad septentrionem signiferi sitũ habent. Sunt aũt hæc. Vrsa maior, Vrsa minor, Draco, qui inter Vrsas locatur, Arctophylax, Corona, Engonasin, Serpentarius, Serpens, Lyra, Auis, Sagitta, Aquila, Delphinus, προτομὴ ἵππου, hoc est, prior Equi portio, iuxta Hipparchum. Equus, Cepheus, Cassiopeia, Andromeda, Perseus, Auriga, Deltoton. Et, qui postea à Callimacho inter astra relatus est, Berenices crinis. In ijs rursus stellæ quædã ob notas quasdam integras, quas in se cõtinent, proprias appellationes sunt sortitæ. Nam insigne sydus, quod supra media Arctophylacis crura iacet, Arcturus appellatur. Clara aũt stella quæ iuxta Lyram posita est, totius signi nomine Lyra dicit̃. Quæ uero in Persei summa sinistra spectantur, Gorgoneæ nomen habent. Sed quæ in summa eius dextra notantur, stellulæ certe crebræ paruæqꝫ, falcem conficiunt. At illustre sydus, quod in Aurigæ sinistro humero cernimus, Caprã nominamus. Duas uero exiguas stellas, quæ in summa eiusdẽ E
aurigæ manu figunt̃, Hœdos dicimus. Austrina signa sunt, quæcũqꝫ ad meridionalem signiferi partẽ sunt posita. Eorum noĩa hæc sunt. Orion, Procyon, Canis, Lepus, Argo, Hydra, Cratera, Coruus, Cẽtaurus, Fera, quã Centaurus tenet. Thyrsolochus quem Centaurus præfert, Thuribulum, Austrinus piscis, Cetus, Aqua quæ ab Aquario funditur. Flumen, quod ab Orione defluit. Australis Corona, quam nõnulli Vraniscũ uocauere: ac si à cœlo diminutiuũ declines. Et iuxta Hipparchũ Caduceus. In ijs quoqꝫ stellæ quędã propria sibi nomina uendicauere. Quippe lucida stella quæ in Procyone cernit̃, Procyon appellat̃. Quæ uero in ore Canis cõspicuo splendore aspicitur, quodqꝫ æstus crementa secũ afferre putatur, Canis eodẽ, quo totũ signum, noĩe censetur. At sydus quod in summo Argus gubernaculo fulget, Canobus noĩatur. Hic in Rhodo ægre cõspicitur, aut certe ab æditis locis. In Alexandria uero prorsus nõ cernitur, utpote uix quarta signi portione, supra horizontem extante.

STOEFLERI INTERPRE.

Continuatio.

POstqꝫ Author pluribus capitibus multa utiliter disseruit de circulis sphæræ cœlestis .i. mũdi superioris, hoc est cœli, hic postremo determinat de partibus cœli, siue sphæræ cœlestis, puta de signis & stellis. Et in hoc imitatur Aristotelẽ. Qui postquam, in libris suis de Cœlo & mundo, plura dixit de ipso cœlo, quo ad totalitatẽ, deinde de partibus eiusdem doctissime differit. Distribuitur autem id caput prima partitione in tres partes, secundũ quod signa cœlestia sunt in triplici differentia. Sunt enim aliqua signa in ipso signifero .i. zodiaco. Aliqua septentrionalia in Boream exposita, aliqua Austrina in meridiem uergentia. Prima pars incipit ibi. Quæ in signifero sita sunt. Secũda ibi. Septentrionalia sunt. Tertia ibi. Austrina signa sunt. Rursus unaquæque pars secatur in duas. In prima ponit signa .i. imagines huius partis. In secunda numerat nonnullas stellas potiores, aut notatu digniores siue insigniores. F

Diuisio.

Scriptores de signis & stellis

In uestibulo (ut lectoribus sit amplus legendi campus) citabimus plures, nõ omnes, qui de stellis & signis scripsere. Vetustissimi astrorum & signorum obseruatores & perscrutatores diligentissimi fuere Chaldęi, Persę, Indi, Aegyptij atque Gręci. Nominatim autem hi. Arsatilis, Timocaris, Abrachis, qui fuit ante Christum 129. annis, aut circiter, ante Ptolemæũ 260. ferè. Aristoteles omnibus his fuit prior. Iulius Cæsar dictator: Et horum omnium princeps Ptolemæus Phelu. anno post Christum 131. aut circiter, tempore Antonini Pij, qui in

Alexandria

A Alexandria Aegypti ut ex Dictione 7. & 8. eius manifestatur 1022. ad sua tempora obseruauit & uerificauit. Præterea Aratus, Albategni, Cleomedes in Meteo. Plinius in pluribus libris, præcipue tamen lib. 2. ca. 8. 4. 42. & lib. 18. ca. 25. 27 28. Hyginus in suo astronomico poëtico. Iulius Fir. Marcus Ma. Germanicus Cæsar, Tullius, Rufus Festus, Auienius, Ausonius, Alphonsus, Victruuius libro 9. ca. 6. & 7. Albertus Mag. 2. libro de Cœ. tract. 2. & 3. & in pluribus libris Et nostro tempore innumeri poëtæ, Virgilius, Lucanus, Ouidius lib. Fast. &c. Horum omnium sententias in præsentia missas facio, una dempta, Quæ est ipsius Ausonij cap. de nominibus stellarum, his metris.

Ad Boreæ partes Arcti iunguntur & Anguis
Post has Arctophylax, Pariterque Corona: Genuque
Prolapsus, Lyra, Auis, Cepheus ac Cassiopea.
Auriga & Perseus, Deltoton, & Andromedæ astrum,
Pegasus & Delphin, Telum, Aquila, Anguitenensque.
Signifer inde subest, bis sex & sydera complent.
Hic Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libra, Scorpius, Arcitenens, Capricornus, & Vrnam
B Qui tenet, & Pisces. Hi sunt in partibus austri,
Orion, Procyon, Lepus, ardens syrius, Argo.
Hydrus, Chiron, Thuribulum quoque, Piscis, & ingens
Hunc sequitur Pistrix, simul Eridanique fluenta.

Secundo loco annotandum est, quid sit stella. Et eius duæ sunt diffinitiones. Vna Auerrois, altera Alber. Mag. Legito cõmentaria nostra in sphęrã mundi. Tertio ad stellarum diuisionem uenio. Sunt etenim in duplici manerie. Vide cõmentaria nostra 64. & fusius 11.

Quarto de numero stellarum, legito pag. 65. Quinto de stellarum duplici differentia tum in magnitudine splendoris, tum quantitatis, perspice pag. 65.

Sexto de triplici stellarum manerie, scilicet, notabilium & ferè innotabilium & inuisibilium, lege ibidem. Stellæ in triplici manerie.

Septimo de stellarum figuris. Queritur enim. An omnes stellæ sint sphæricę figuræ. Indicant plerique philosophi atque astrologi omnes, stellas esse eiusdem figuræ sphæricæ. Sensus enim bene dispositus non decipitur circa obiectum suum, sed sensus iudicat eas esse sphæricæ figuræ, igitur ita sunt. An stellæ sint figuræ sphæricæ.

C Secundo. Cœlestia corpora magna uelocitate mouentur, oportuit figuram illam habere, quæ ad motum aptissima est, sed sphærica figura est ad motum mouentis applicati aptissima, igitur.

Tertio, Perfectiori corpori perfectior debetur figura, huiusmodi autẽ sphærica est: Capacitatis enim maxime est & continentiæ, & unica superficie contenta, prima etiam figurarum omnium.

Quarto, Cœli sunt manifeste sphæricæ figuræ, igitur & astra, Vt patet in luna cicula riter lumen recipiente. Quinto, adest etiam his authoritas multorum philosophorum, & astronomorum, ut Aristotelis 2. de Cœ. Omnes stellæ sunt rotundæ figuræ. Iulius Fir. lib. 1. ca. 3. in hæc uerba. Hi sempiterni stellarũ ignes qui globosę rotunditatis specie formati, circulos suos orbesque cælari festinatione perficiunt. Aristoteles. Iulius Fir.

In contrariũ arguitur. Natura in omnibus diuersitatem intendit, in qua totius mundi perfectio cõsistit, quare tot innumeris stellis difficile est naturam dedisse figuram eandem. Antecedens probatur inductiue in tot speciebus animalium, plantarum, lapidum. Item & in una specie. Exempli causa. In specie humana magna formarum. i. figurarũ diuersitas, in coloribus, moribus, uultuum uarietate, legito Iul. Fir. lib. 1. ca. 3. & 4. Contrarium.

Iul. Fir. Secundo, generabiles & corruptibiles formæ inferioris mundi superioribus subduntur, sed istæ sunt semper diuersarũ figurarum, igitur & illæ superiores. Antecedẽs probatur, per Aristotelem 2. de gen. ca. 9. Ideóque prima allatio nõ est causa generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquum circulum. Et idem ca. 7. Formæ autem & species omniũ in terminis. Per Ptolemęũ in centi. Vocabulo 9. Vultus huius sæculi subiecti sunt uultibus cœlestibus. Per Plini. lib. 2. ca. 3. Cœlo omnium animalium impressas effigies. Et ibidem. Cœlo rerũ omnium semina inesse. Accedit ad id Almansor Aphor. 103. Vita omniũ animantium est secundum gradum Solis & Lunæ, & hoc ab altissimo datum.

Ptolemæus. Plinius. Almansor.

Tertio, uarię substantiæ uaria accidentia & terminationes sibi usurpant. Superiora autem multum uaria sunt in substantia, igitur &c.

Quarto, cœlestia corpora uiua sunt, sicut eorum nobilitas expetit, sed organica sunt, subiectum enim & materia animæ organica est, igitur non sphæricæ

Quinto, figura est accidens sicut plerique philosophi tenent, uidet (figuræ. necessario dicendũ, ipsam uariari ad suarũ substantiarum (à quibus pendent) diuersitatem, Stellæ aũt specie differunt, igitur substantia sunt diuersæ, igitur.

Videtur igitur rationabilius dicendũ, stellas diuersarum esse figurarum. Et quamquam rationes ad hoc ostendendum minime demonstrent, sed nec pauciores aut debiliores sunt primis. Ideo ad alias respondeo.

Responsiones. Ad primam igitur dicendum est, quòd ultra prædictas sensus dispositiones, requiritur non solum obiecti præsentia, mediique debita dispositio, sed etiã distantia debita, quod in casu deficit.

Ad secundã dico, quod maior uera est de corpore circulariter mouente partes, aut alia in eo inclusa & circulariter mota, astra aũt mouentur ad motũ sphæræ cui sunt infixa, quare æque bene possunt moueri, etiam qualicumque figura fuerint, & similiter ęquiuelociter, sicut patet, si annulus circulariter moueatur, nihil interest, si lapillus triangularis aut sphæricæ figuræ fuerit. Et per hæc patet solutio ad tertiam.

Quæstiuncula. Ad quartam dicitur, non esse dicendum, nullum astrum esse sphæricæ figuræ. Immo de facto de multis asserendũ uidetur. Et si quis obijcit. Esto quòd aliqua sit stella quadratæ figuræ, species ab ea ad oculũ uenientes ueniunt ad modũ pyramidis quadratæ, ergo in oculo fieri deberet sensatio quadrati & non rotundi, ut facile in alijs rebus experiri possumus. Responsio, quòd propter maximam stellarum distantiam ab oculo contingit, quòd radij non ueniunt angulares ad oculum. Ideo sphæricæ apparent figuræ, sicut etiam in inferioribus patet, ut in lumine uel igni aliquantulũ distante, apparere sphæricã figuram.

Septimo quæritur. Vtrum uerum sit, quòd stellæ à se non habeant lumen, sed recipiant à Sole. Legito Cõmentaria nostra in sphæram.

Septimo tractabimus distantias orbiũ cœlestium à terræ superficie. Vide Cõmentaria nostra in sphæram. Sunt tandem aliæ quæstiones de stellis ualde utiles, puta de earum actione in hęc inferiora, & uaria earũ uirtute & quibus instrumentis agant &c. quæ omnia in præsentia missa facimus, accedentes ad ipsas cœlestes imagines.

Imago triplex. Prænotandum igitur, quòd imagines astrologicæ sunt geminæ, quædam terrestres, quædã cœlestes. De terrestribus imaginibus occurrit hæc quæstio. Vtrũ imagines quæ arte fiunt, à cœlesti influxu quandã recipiant uirtutẽ. Hęc quæstio pulchre dissoluitur in cõmentarijs nostris in sphærã. Qua absoluta uenio ad cœlestes imagines. In primis igitur contuendum, quòd Imago nonnunquam accipitur largo quodam & extenso uocabulo pro parte cœli habente

Imago largo uocabulo.

uim

A uim, operationem, aut actionem quampiã in hæc inferiora, siue hęc pars sit uisu perceptibilis, siue non, & in hoc significatu dicimus 12. esse imagines aut (& est idem) 12. signa in ipso ultimo aut primo mobili puta in zodiaco eiusdẽ .s. Aries, Taurus, Gemini, Cancer &c. & has esse uisu imperceptibiles, licet aliqui garriant lucidissimis noctibus in eo primo mobili apparere nonnullas imagines aut characteres 12. signorum. Et ad hoc picturas ostendunt, quod totũ fabulosum iudico. Dein in ipsa octaua sphæra stellata 12. imagines zodiaci eiusdẽ uisui apparent, & aliæ plures, de quibus in subditis dicet. Immo id adijcere libuit, imagines non uisu perceptibiles (testibus uiris doctissimis nostro tempore) inueniri in ipso cœlo quiescente, quod Empyreũ appellamus, & eas ipsas suo influxu in mundo nostro producere effectus uarios, & miratu dignos, pro locorum diuersitate, & alio huius quiescentis cœli influxu, ad quod probandũ multa inducũt experimenta. Et primo authore Plini. lib. 8. ca. 16. de Leonibus, ubi sic scribit. In Europa inter Acheloum tantum & Nestum amnes Leones esse, sed longe uiribus, præstantiores ijs, quos Africa aut Syria gignant. Hæc Plini. Achelous flu. est Epyri uide 10. Tabu. Euro. Nestus à Ptolemæo dicitur Nessus Thraciæ fluuius nona Tab. Euro. Quòd igitur in hoc tractu terræ inter flu. hos contento puta à latitudine 39. graduũ usq; in latitudinem 42. & in longitudine ferè 3. graduũ

Imagines cœli quiescentis.

Plinius. Leones.

B generantur huiusmodi Leones præstantiores uiribus, nulla causa sufficiens dari potest, quàm influxus cœli immoti super hunc tractum. Nam si hæc inesset octauo cœlo, puta in certis stellis de natura Leonis, propter motũ eiusdem quotidianum, per totum hunc tractum ab oriente usque in occidentem, Leones nasci deberent, cuius oppositum uidemus. Igitur.

Idem lib. 8. ca. 18. de Camelis, sic. Camelos inter armenta pascit oriens, quorũ duo sunt genera: Bactriæ & Arabiæ, differunt, quòd illi bina habent tubera in dorso, hi singula & in pectore alterum cui incumbant Bactria regio Ptolemæo Bactriana. Tab. 7. Asiæ, sub latitudine 39. graduum usque 48. Arabia fœlix 6. Tab. Asiæ, in latitudine 12 graduum usque in 30, ut supra.

Et teste Virg. 1. Geor. Grues nascuntur ad Strymonem fluuium Macedonię. Testes sunt Plini. lib. 4. ca. 10. & Ptolemæus 10. Tab. Euro. quòd sit fluuius Macedo. Nostri asserunt hunc fluuiũ esse Thraciæ, subiacet latitudini fermè 42. graduum. Conclude ut supra.

C Rursus manifestarium est, in Hungaria procreantur maximi & ualidissimi equi, sub latitudine 47. propemodum graduũ, qui in alijs regionibus eiusdem latitudinis minime procreantur: Igitur.

Hungaria Equi magni.

Item in Mauritania innumeræ quasi Simiæ &c. igitur. Et id genus complura possunt adduci experimenta. Quare concludunt à quiescente cœlo hos uarios effectus in uarijs terræ tractibus produci. Possunt consimilia experimenta sumi à uitibus, arboribus, fructibus &c.

Mauritania Symiæ.

Ad imagines uero apparentes, uel stellis decoratas nunc uenio, de quibus primo Platonicorum sententiam detegam. Talem legito pag. 67. Ex his mox infertur nonnullas imagines esse uniuersales aut uniuersaliores, ut sunt iuxta Ptolemæum 48. Alias particulares, ut facierum 36. Alias particulariores ut graduum 360.

Imagines apparentes. Imagines triplices.

Secundo loco contuendum, quòd in nostro propósito hæc nomina sunt synonyma. Cœlestes imagines, effigies, figuræ, formæ, formationes, stellationes, asterismi, simulacra, signa & sydera. His uocabulis, imago, forma, stellatio, utitur uetus tralator Ptolemæi Dict. 7. Alma. cap. 5. & Dict. 8. ca. 1. & imago à recentioribus ualde usurpatur.

Imago & ei Synonyma.

Formatio, Asteriscus, stellata forma, sunt usitata apud Geor. Val. lib. secun-

do Aſtrologiæ ca. unico. Aſteriſmus ab ἀςήρ,τέρος, id eſt, ſtella, ἴσμα, firmatio, effigies uel ſtabilitio, hoc eſt, ſtellarum inibi firmatio &c. D

Signum cõmune eſt Hygino libro ſecundo. Plinio libro ſecundo cap. 42. ubi ait, uaſtitas cœli immenſa diſcreta altitudine, in duo & ſeptuaginta ſigna. Ouidio primo Faſtorum.

Ouidius.

Tempora cum cauſis Latium digeſta per annum.
Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna canam.
Et idem in eodem.
Nos quoque ſub ducibus cœlum metabimur illis
Ponemusque ſuos ad ſtata ſigna dies.

Sub illis ducibus, id eſt, philoſohis & aſtrologis, qui de his diſſeruere, quos ſupra citauimus pag. 64. Chaldæos, Perſos, Indos &c. Quare de his docte ſcripſit Ouidius ubi ſupra.

Fœlices animæ quibus hæc cognoſcere primis
Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit.

Sydus generale eſt uocabulum, ſcilicet, plurium ſtellarum conuentus, uel ſignum ex pluribus ſtellis compoſitum, ut Aries Taurus &c. Præter cæteros, lege Victruuium libro 9. ca. 6. & 7. Apud quem etiam ſimulacrum tritum eſt. B

Imago quid.

Tertio loco conſiderandum quòd Imago cœleſtis eſt ſocietas aut congeries plurium ſtellarum fixarum ad certum finem præuiſa & ordinata. Ex hac diffinitione palàm fit, quòd nulla unica ſtella eſt imago. Sed duæ ſtellæ cõſtituunt imaginem etiam uniuerſalem, ut eſt canis minor. Similiter tres, ut Triangulus. Sic quatuor ut equus prior &c. Conſtat etiam, quòd planetæ qualitercunque coniuncti aut congregati, non faciunt imaginem.

Quarto Ptolemæi imaginum octo & quadraginta nomina, etiam uaria, & quot unaquæque ſtellis adornetur hic adiungere non erit inutile.

Zodiaci igitur imaginum nomenclaturæ hæ ſunt.
Prima Aries, græce κριός appellatur, componitur 13. ſtellis.
Secunda Taurus græcè ταῦρος, habet ſtellas 33.
Tertia Gemini, Didymi, δίδυμος enim græcè, latine geminus 18.
Quarta Cancer, græcè καρκίνος 9.
Quinta Leo, græcè λέων 37.
Sexta Virgo, græcè παρθένος, Erigone, iuſtitia, 26. F
Septima Libra, græcè ζυγός 8.
Octaua Scorpio, græcè σκορπίος, Nepa 21.
Nona Sagittarius, arcitenens, græcè τοξότης, τοξοφόρος, Chiron 31.
Decima Capricornus, græcè αἰγόκερω : Arabice Alcancurus.
Vndecima Aquarius, græcè ὑδροχόος : Arabi. Idrudurus 42.
Duodecima Piſces, græcè ἰχθύες : Arab. Ichiguen 34.

Imaginũ ſeptentrionalium à zodiaco appellationes ſunt hæ. Prima ſeptentrio minor, arctos micros, urſa minor &c, legito pag. 64. & in eo offendes etiam meridionales.

Quinto, ſciendum quòd cœleſtes imagines poſſunt reduci in hanc formulã.

Imagines cœleſtes ſunt aut
- Ad formam brutorum, ut Aries, Taurus, Capricornus, Sagittarius, Centaurus, Vrſa minor, Vrſa maior, Equus maior, Equus minor, Canis maior, Canis minor, Lepus.
- Ad formam beſtlingorum, id eſt, ferarum aut belluarũ, hoc eſt animalium rapacium, ut Leo, Lupus, Draco.
- Ad formam reptiliũ & aquatiliũ, ut Cancer, Scorpio, Piſces Serpens, Ophiuchi, Hydra, Piſcis notius, Delphinus.

Ad formam

A

Imagines cœlestes sunt aut

- Ad formam animalium uolantium, ut Aquila, Vultur cadens, Holor, Coruus.
- Ad formam humanam, ut Gemini, Virgo, Aquarius, Hercules, Cepheus, Cassiopeia, Andromeda, Perseus, Serpentarius, Bootes, Auriga, Orion.
- Ad formam rerum inanimatarum, ut Libra, Sagitta, Triangulus, Lyra, Ara, Crater, Corona septentrionalis, Nauis, Corona austrina, Fluuius, id est, Eridanus.

Sexto loco tractanda est cœlestium imaginum defensio & approbatio, de quibus copiosa occurrit tibi materia, in nostris cōmentarijs in sphæram mundi.

Septimo noscendum est, quod prisci authores etiam grauissimi, nō eundem numerum, sed uarium cœlestium imaginum usurparunt. Platonici enim quibus Ptolemæus Phelu. adstipulatur, numerant 48. primarias, uniuersales, aut uniuersaliores imagines, quarum omnium nomenclaturas supra recitauimus. Platonici. Ptolemæus.

Aratus autem Solensis qui phænomena conscripsit 48. recensuit. De equo minori nihil scribens. Aratus.

B

Germanicus Cæsar Arati interpres 44. posuit. Omisit tres Arati imagines, scilicet, Sagittam, Coronam meridionalem & Canem minorem, scilicet, quia dumtaxat eius fragmenta ad nos peruenere, hæ tres forsan excidere, deficit etiam à Ptolemæo in equo minori. Germa. Cæsar

Rufus Festus Arati Paraphrastes supputauit 46. deest Corona austrina, & iuxta Ptolemæi numerationem equus minor. Rufus Festus.

De M. Tul. Cicerone, qui Aratum Romanum fecit, nō habeo quod numerem. Nam paruum eius fragmentum superstes remansit. M. Tul. Cice.

Marcus Mani. suo Astronomico libro 1. ca. 4. id est. 46. recensuit. Præterijt Equum minorem, & Coronam Notiam. Mar. Mani.

Vitruuius libro 9. ca. 6. & 7. numerat in cōmentarijs 45. Omisit Vulturem, Equum minorem, & Coronā meridianam. In adiectis aut schematibus numerauit 48. uti Ptolemæus. Vitruuius.

Ausonius cuius carmina supra recitauimus calculat 43. deficit à Ptolemæo in Equo minori, Lupo, Ara, Cratera, & Coruo. Ausonius.

Hyginus in suo poetico astronomico recenset 46. omisit Equum minorē & Coronam austrinam. Hyginus.

C

Author noster Proclus supputat 52. addit Ptolemæo Crinem Berenices, Thirsolochū, Caduceum, & Aquā aquarij. Verum cōmiscet, me iudice, simul uniuersales imagines cum nonnullis particularibus, de quibus mox dicam. Proclus.

Plini. lib. 2. capi. 42. duas & septuaginta numerat imagines aut signa, sed eorum nomina satis sicco præterit pede. Plinius.

Contuendum igitur supra ex Platonicis placitis, diuisimus cœlestes imagines in tres species. Puta uniuersales, particulares, & particulariores. In præsentia missas facimus particulariores, quæ non ad nostrum propositum, sed ad miriogenises seruiunt. Vniuersalibus autem potissimum Ptolemæi 48. diligenter custoditis. Particulares geminas esse dicimus, alteras ad duodecim signorū zodiaci facies sese extendentes, de quibus supra disseruimus, eas 26. esse cōmemorauimus. Neque hæ nostro tractaui seruiunt. Alteras autem particulares asserimus, eas, quæ sunt partes uniuersalium imaginum, quæ ob certas quasdam causas aut notas proprias sibi appellationes uendicarunt, de quibus complura in subditis. Particulares geminæ.

Pliniana signa & astra.

Collibuit in primis hic ex Plinianis commentarijs colligere in unam formulam, nomina signorum aut imaginum cœlestium, unà cum nonnullis stellarũ appellationibus. D

Zodiaci signa & astra.

Zodiacum sanè circulum Plinius in uniuersum uocat signiferum. Eundem lib. secundo cap. 4. in duodecim animalium secat effigies, quas usitato signa appellat. De quo idem eodem libro cap. 8. 16. 19. & 79. Eorundem aũt signorum tanquam uniuersalium nomina passim ex eodem comportata sequuntur.

De Ariete primo signiferi signo, scribit idem libro 2. ca. 8. 16. 19. & libro 18. ca. 24. & 25.

De Tauro secundo signo libro 2. cap. 16. 42. & lib. 18. ca. 29.

De Geminis tertio signo, libro 18. ca. 24. 9.

De Cancro quarto, lib. 2. ca. 16. 19. Et lib. 18. ca. 25. 26. 28. & 35

De Leone quinto, libro 2. ca. 49. Et lib. 18. ca. 24. & 28.

De Virgine sexto signo, libro secundo cap. 16.

De Libra septimo, lib. 2. ca. 16. & 19. Item lib 18. ca. 24. 25. & 26.

De Scorpione octauo, libro 18, cap. 24. 26.

De Sagittario nono, libro 2. ca. 8. Et libro 18. ca. 29.

De Capricorno decimo, libro 2. ca. 16. & 19. Ac libro 18. ca. 25.

De Aquario undecimo, libro 18. ca. 24. & 26. E

De Piscibus duodecimo signo, libro 2. ca. 16. Et libro 18. cap. 26. 31. 35.

Sunt etiam præter 12. signa, iam numerata, in ipsis quædã particularia signa à Plinio exposita, scilicet. Hyades aut Suculæ siue Paliliciũ sydus lib. 2. ca. 39. & 42. Et libro 18. ca. 26 & 31.

Item Vergiliæ, uestis institoris, quas usitato Pleiades uocitamus libro 2. ca. 42. & 49. libro 16. ca. 26. libro 17. ca. 2. Rursus libro 18 cap. 24. 25. 26. 27. 28. 29. & 31. Præterea commissura Piscum, libro 18. ca. 31. Et nubecula & aselli libro 18. ca. 35. Adsunt & aliquæ stellæ, puta stella regia appellata Tuberoni in pectore Leonis de qua libro 18 ca. 26. & 28.

Item Vindemiator stella libro 18. cap. 26. & 31.

Spica libro 16. cap. 31.

Signa & astra septentrionalia.

Signa autem septentrionalia & stellæ Plinij iamiam adsunt. Septentriones, id est, septem Vrsæ minoris stellæ libro 2. ca. 42. 72. Et libro 6. ca. 22. Item uertex septentrionalis & austrinus libro secundo ca. 70.

Bootes libro 2. ca. 42. 49. & libro 18. ca. 24. Idem Arcturus de quo libro 2. cap. 39. 49. & 62. & libro 8. ca. 47. Rursus libro 17. ca. 18. Demum libro 18. cap. 26. 27. 28. 29. 31. & nonnunquam accipitur pro stella. F

Delphinus libro 18. ca. 26. 27. & 31.

Sagitta libro 17. ca. 18 & libro 18. ca. 26. & 31.

Fidicula libro 18. ca. 26. 27. 28. 29. & 31.

Equus libro 18. ca. 26. & 31.

Aquila libro 8. ca. 47. libro 17. ca. 18. & libro 18. ca. 27. 28. & 29.

Corona septentrionalis libro 18. ca. 28. & 31. & ibidem eius stella fulgens.

Heniochus libro 18. ca. 31.

Particulare autem signum hœdi dictum, de quo libro 2. ca. 39. Et libro 18. ca. 26. & 28. Accedit capella stella libro 18. ca. 26. 27. & 29.

Signa & astra meridionalia.

Sequuntur signa meridiana & astra à Plinio descripta. Et primo Canicula aut Canis libro 2. ca. 40. & 49 & libro 9. ca. 16. & libro 14. ca. 18. Ac 16. libro ca. 40. Item libro 18. ca. 26. 27. 28. 29.

Orion libro 18. ca. 25. 26. & ibidem eius gladius & 27. 31. Et Orionis zona 28. & ibidem totus exoritur.

A Procyon lib. 18. ca. 28. & 29. Ibi Procyon uocatur canicula, quod uerba satis in(dicant.
Crinis Berenices libro 2. ca. 72. hoc signū Callimachus in septentrionem locat.
Canopus stella lib. 2. ca. 72. Et libro 6. ca. 22. Syrius stella in ore canis lib. 12. (ca. 29.
Thronon stella libro 2, ca. 72.
Sunt nonnulli qui Lacteum circulum pro cœlesti numerant signo, de quo Plini. lib. 18. ca. 29. de quo infra fusius dicemus.

Habes igitur optime Lector Pliniana signa tum uniuersalia, tum particularia, quæ si recte percensueris 32. tantummodo colliges. Dic rogo, quo pacto numerantur duo & septuaginta? Verum hic diligenter cognoscendum est, Plinium ea præcipue assignasse signa, quorum ortus & occasus cū Sole: inducit aut imbres, pluuias, grandines, uentos, tonitrua, tempestates, aut id genus simile. Aut ea quibus anni tempora distinguuntur. Aut quibus delectis temporibus agrorum cultura sit exercenda. Semina & fruges ferendæ. Prata cædenda ac reparanda. Arbores insitione aut satione plantandæ.

Sed ut Plinius author sane celebratissimus, omnibus illustrior reddatur, digessimus in numerum duo & septuaginta signa iuxta hunc modulum. In primis authore Ptolemæo supputamus imagines aut signa uniuersalia 48. de quibus in B superioribus. His Callimachus addit Crinem Berenices, & alij Circulum aut Sertum Iunonis, quem Lacteū appellant. De quo Hyginus libro 2. in fine. His accumulamus particularia signa, & primo ex uniuersalibus zodiaci deprehensa, ut sunt, Pleiades & Hyades in Tauri signo.
Nubecula & figura Asinorum in Cancro.
Arcus & Sagitta, & fascia aut linteolum capitis Sagittarij.
Item Amphora aut Vrna & Aquæ effusio Aquarij, cum ueste manus sini(stræ eiusdem.
Et demum Lini siue Lineolæ piscium.
Secundo, ex aquilonijs signis uniuersalibus emergunt nobis hæc particularia. Puta caput Algol in effigie Persei, & Harpe aut ensis falcatus in eodem.
Thronus, sella aut siliquastrum Cassiopeiæ.
Hœdi in sinistra ferme manu Aurigæ.
Tertio, ex meridianis uniuersalibus hęc excerpuntur, scilicet, Cingulum aut Zona, ensis, Collorobus siue claua, & corium bouis ex Orione.
Item Scutum aut Cetra & Thyrsolochus a Centauro. Et Caduceus e flumine siue Eridano, ex primis sex stellis Coronæ austrinæ. His igit Arithmetice C iunctis colliges indubitanter 72. signa, quorum interpretationes, aut utilitatem ad scientiam: aut iucunditatem, aut delectationem afferent lectoribus.

Iam satis de stellis & syderibus locuti sumus, præter ea, quæ specialem petūt interpretationem, cuius rei præbebit nobis caput lectum pulchram ansam.

Principium igitur huius manifestum est ex his, quæ prædiximus de imaginum cœlestium triplici partitione, quod earū quædam sunt sub zodiaco, quædam Aquilonia, quædam Austrina. *Declaratio huius capitis.*

In. §. Quæ in signifero sita sunt &c. Author paucis se absoluit de nominibus duodecim signorū, In eo quod dicit. Alibi diximus. Palam est Proclum alios etiam scripsisse libros, ut supra in principio huius libelli diximus. Nos tamen hic obiter quædam adijcienda decreuimus. *De duodecim signis zodiaci.*

In primis, eorundem nomina Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. metrice pulchre e(numerat, sic. *Nomina signorum.*
Aurato princeps Aries in uellere fulgens
Respicit admirans aduersum surgere Taurum
Summisso uultu Geminos & fronte uocantem.
Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, Virgo Leonem

Aequato tum libra die cum tempore noctis, D
Attrahit ardenti fulgentem Scorpion astro.
In cuius caudam contentum dirigit arcum,
Mixtus equo, uolucrem missurus iamq; sagittam.
Tum uenit angusto Capricornus sydere flexus.
Post hunc inflexam diffundit Aquarius urnam,
Piscibus assuetas auide subeuntibus undas.
Quos Aries tangit claudentes ultima signa.

Signa præpostera orientia.

Præterea tria sunt in coelo signa præpostere orientia, de quibus idem libro 2. cap.3. Quod tria signa nouem signis coniuncta repugnant.
Et quasi seditio coelum tenet, aspice Taurum,
Clunibus & geminos pedibus, testudine Cancrum
Surgere, cum rectis oriantur cætera membris

Signa carentia membris.

Sunt rursus signa membris carentia aut superfluentia. Idem libro 2. cap. 6.
Quod si solerti circumspicis omnia cura.
Fraudata inuenies amissis sydera membris.
Scorpius in Libra consumit brachia, Taurus
Succidit in curuo claudus pede, lumina cancro
Desunt, Centauro superest, & quæritur unum, E
Sic nostros casus solatur mundus in astris.
Exemploq; docet patienter damna subire.
Omnis cum coelo fortunæ pendeat ordo.
Ipsaq; debilibus formentur sydera membris.

Animæ qui in signis 12.

Pythagorici (authore Marsilio Ficino libro quarto Platonicę theologię) asseruerunt singulis 12. signis zodiaci singula præsidere numina. Cuius uerba hæc sunt. In prima quidem sphæra per zodiacum cernimus animalia syderea 12. In quolibet autem illorum stella quædam est principalis tanquam cor animalis illius coelo picti, in quo quidem corde uitam agit anima totius syderis principalis. Illic igitur animæ diuinæ 12. à Pytagoricis collocantur. Huc usq; Marsi. Has autem 12. signorum animas belle modulatur Marcus Manilius libro 2. ca. 11. sic.

Mar. Mani.

Lanigerum Pallas, Taurum Cytherea tuetur.
Formosos Phoebus geminos, Cyllenius Cancrum,
Iuppiter & cum matre deum regit ipse Leonem,
Spiciferæ est Virgo Cereris, fabricataq; Libra F
Vvlcano, pugnax Mauorti Scorpius hæret,
Venantem Diana uirum. Sed partis equinæ
Atq; angusta fouet Capricorni sydera Vesta.
At Iouis aduersum Iunonis Aquarius astrum est.
Agnoscitq; suos Neptunus in æquore Pisces.

Abhorrent (non ambigimus) plures cum audiunt, animas hominum quos ueteres Deos appellarũt signa zodiaci incolere. Et hoc potissimũ à sectatoribus Christianæ religionis esse alienũ. Immo Hebræi pia sacraq; cõsideratione, Primum elementa, & quæ elementis composita sunt, solem simul & Lunã ac stellas reliquas, & coelum ipsum non solum deos non esse, uerum etiam animæ penitus expertia iudicasse. Quamobrem Pythagoreos aut fabulæ arguũt, aut deliramenta euomere.

Fabulæ continent allegoricis.

Tres allegorię species.

Sinamus, ne contentionibus inseruire uideamur, esse fabulamentum, habet tamen fructum suum quempiam, minime aspernandum. Eo prænotato, Fabulis inesse allegorias trifariam metiendas. Aut enim Physice interpretamur, aut Ethice, aut Theologice. Interpretabimur autem hanc, si utiq; fabula censenda

A est, Ethice.s. Oeconomice, in hunc ferme modum. Reducamus has 12. diuinas animas Pythagoricorum in eorũ corpora, noĩabimusq́ 12. deos. Puta sit Pallas in Ariete, Venus in Tauro, Phœbus in Geminis, Mercurius in Cancro, Iupiter in Leone, Ceres in Virgine, Vulcanus in Libra, Mars in Scorpione, Diana in Sagittario, Vesta in Capricorno, Iuno in Aquario, Neptunus in Piscibus. Hos deos duodecim per allegoriam ad Oeconomicam ethicam aptabimus.

Ad Oeconomiã igitur quatuor accedunt.s. Oeconomus, siue paterfamilias, uxor aut materfamilias, Familia, & bona externa. Requisita ad Oeconomiã.

Pro Oeconomo congruenter seligimus tres deos. Puta, Palladem, Phœbũ, & Iouem.

Pro uxore quatuor. Venerem, Mercurium, Vestam & Iunonem.

Pro familia, Mercurium denuo, & Dianam.

Pro bonis externis, Cererem, Vulcanum, Martem & Neptunum. Oeconomi dij

Singulis his quatuor membris singulos selectos deos interpretabimur. Oeconomo primo selecta est Pallas, quæ à ueteribus sapientię dea dicta fuit. Platonici quidem per Palladem diuinitatẽ, potenter simul & sapienter, tum cœlestia exornantem, tum quæ sub cœlo sunt, ædificantem descripsere, Inter astra præ- Pallas.
B cipue Arieti præsidentem, & æquinoctialis circuli ducem. Vbi potissime uigere putarunt, motricem uniuersi uirtutem. Recte igitur congruit Oeconomo, qui sapiens, prudens & prouidens esse debet. Est enim Oeconomia species prudentiæ. Cõuenit & ei Phœbus, id est, Sol, qui teste Orpheo, oculus est mundi, Plinio cuncta uidens, regale lumen & candela cœli. Sic necessum est Oeconomo, quòd sit oculatus ad rem omnem Oeconomicã. Quod belle indicat Aristoteles in Oeconomicis. Quidam philosophus interrogatus, quid magis impinguat equũ? Respondet, oculus domini. Et nõ minus eleganter Plini. lib. 18. ca. 6. his uerbis. Et ideo maiores fertilissimũ in agro oculũ domini esse dixerunt. Et idem ca. 5. loquens de agricola, sic. Sæpius uentitare in agrum, Frontem domini plus prodesse, quàm occipitium, non mentiuntur. Dominus sanè negligens seruos facit negligentes. Audi Aristotelem dicentem. Impossibile est negligentibus dominis, seruos sollicitos esse. Ecce. Deinde Oeconomo summopere opus est deo, Ioue. De quo legito diuum Augustinũ lib 4. De ciui. Dei ca. 11. Qui à ueteribus dicitur omnis deus, mas & fœmina, insignis tribus oculis, quorum unus fuit in fronte, reliqui ut assolet. Triũ horum oculorum ratio, prouidentiam continet triplicem. Nam cœlo imperare creditur, sedet apud inferos,
C & in mari. Debet profecto oeconomus tres habere insignes oculos, hoc est, prouidentiam triplicem. In uxorem, tanquam superiorem in sua Oeconomia, quã nõ tractare debet ut ancillã, sed sicut sociam, quia nõ de pedibus, sed de latere uiri est formata Gene. 2. Secundũ oculum habere debet, in proles uidelicet, nutriendo educando, docendo fideliter. Tertium in familiam & externa bona. Phœbus. Aristoteles. Plinius. Iupiter.

Præterea secundo loco adest Oeconomi uxor, Materfamilias. Cui (ut diximus) quatuor dij selecti sunt. Venus prima, quæ authore Hali Ragel significat mulieris, & imprimis, ut Firmico placet, formosas uirgines. Hanc prisci triplicem posuere. Parthenen, id est, Virginem coniugatam, & uiduam. Veneris autẽ significatio est omnis decor, omnis uenustas, ornata uestimenta, auri subtegmine elaborati cultus &c. Venerem contendunt nonnulli dici à uenustate. Contra Cicero à Venere uenustatem. Hæc igitur dea rite adaptatur uxori Oeconomi: Non prorsus propter uenustatem.i. pulchritudinem corporis, sed uenustatẽ gratiæ. Venusta.i. gratiosa. Prouer. 11. Mulier gratiosa inueniet gloriã. Est aũt uenusta & gratiosa, his dotata gratijs: puta Castitate, Sobrietate, Pudicitia, Verecundia, Taciturnitate, Pietate & Discretione. Adhæc sunt plures Vxor. Venus. Venus triplex. Venus unde. Venusta mulier.

Ecclesiasticus. Prouerbiorũ authoritates etiã in sacris literis. Ecclesiastici scilicet 26. Non est cõparatio fœminæ continentis. Et ibidem. Datũ est Dei mulier tacita & sensata. Et prouer. 31. Mulierem fortem quis inueniet, procul & de ultimis finibus terræ pretium eius (& infra) Manus suas aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. D

Aristoteles. Et Aristoteles primo Poli. Silentium mulieris prestat ornatũ. Applica, satis est.

Mercurius. Secundo accedit deus Mercurius. Is cõmunis est uiro & uxori, quo fit quòd Astrologi affirmant eundem esse cõuertibilis naturæ. Est autem Mercurius teste Fir. deus orationis, facundiæ & rector linguæ, quare designat aptã & gratam uocem, modulationem & pulchritudinem eloquentiæ. Fuit mos ueterum

Aristoteles. Mercurium iuxta venerem collocare. Cuius rei signum est, quòd in cœlo coniunctos habent orbes. Infero igitur ex sententia Aristotelis, virum coniungi cũ muliere, propter generationis opus, puta proliũ, & perpetuitatem, quod fieri nequit, si patri proles non succedit, ac etiam propter utilitatem. Dicit enim Aristoteles. Coniunctio viri & Fœminæ in animalibus irrationabilibus, est solũmodo gratia prolis generandæ, in hominibus uero, non solum illius gratia sed etiam alterius utilitatis. Mercurius igitur Veneri coniunctus significat coniugalem uoluptatem ratione & apto sermone in primis indigere, adhortante

Psalmus 31 ad id Dauide Psalm 31. Nolite fieri sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus. Longe sit ab eis omne lenonicium. E

Vesta. Sequitur tertia dea Vesta, fida uxoris comes. Aristoteles in Oeconomicis, leges statuit inter uirum & uxorem, ut cesset iniuria. Vir enim nõ debet iniuriari uxori, ne ipsa iniurietur ei, Quod etiam Pythagoricis placet. Vir enim præ oculis semper habere debet, & arbitrari uxorẽ uelut supplicem à Vesta, id est, Lare ductã, & nullatenus inferre iniuriã. Vesta pro Lare accipitur. Apud ueteres fuit sancitum, ut supplices apud Larem sederent taciti. Fuit enim Lar assidentibus asylum tutissimum. Ita Larem locum religiosum obseruabant, applica pro uiro & uxore.

Iuno. Quarta Dea est Iuno, quæ aëri præest quo nihil mollius, recte mulieribus à mollicie dictis aptatur. Dicitur tamen Iuno à iuuando. Et si aër mollis est, præ-

Plinius. stat tamen animantibus admodum, pro inspiratione & respiratione, Etiam ipsis Piscibus, ut docet Plinius libro 9. ca. 7. per totum. Dico igitur ad propositũ, quòd uxor adiuuare debet uirum, puta in rebus domesticis, nendo, fusando, texendo, girgillum, mataxam gyrando, & in aliis operibus, quę ad uirum nõ spe-

Gene. Prouer. ctant. Quod planè indicat deus opt. max. Gene. 2. Dixit quoq; Deus, Nõ est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutoriũ simile sibi. Et de muliere forti Prouer. 31. Manũ suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fusum. Et infra, Panem otiosa non commedit. Tobiæ 10. ca. Legimus quòd pater monuit filiam, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & se ipsam irreprehensibilem exhibere. F

Seneca, generosos animos labor nutrit.

Familia serui. Serui maiores Mercurius. Tertio loco, ad Oeconomiã requiritur familia, id est, serui & ancillæ. Geminos distinguimus seruos, Maiores scilicet & minores. Maiores uocat Aristote. procuratores, minores: operatores. Maioribus seruis seligitur Deus Mercurius. Sunt autem (authore Firmico) Mercurio subditi, hi, quorum ingenia sunt dedita acutis artibus, aut officiis, quæ petunt solertem ac diligentem prouisionem, Vt sunt in nostro prosito, Magistri curiarũ, Archigrãmatei, Scribæ, Censores, Coqui, Pistores, Apothecarij siue Cellarij uini, Cereris &c. Minores autẽ Dianam Deã uendicant. Sed missis his plurimis Dianis, eã acceptamus, quę Dea syluarum & nemorum prędicabatur, arcum & pharetram ferebat, sucincta semper incedens, uenationibus inquietam operam dabat, quam plures Lunam dixere,

A xere. Cui Dianæ siue Lunę subsunt, mancipia, mercenarij & operarij. Vt sunt Cursores, Agricolæ, Fossarij, Cementarij, & id genus plures. Hi ob id, quod laboriosi & actuosi sunt, nominari possunt Centimani.

Hi serui tum maiores tum minores debent dominis in commissis sibi esse fideles, bona eorum conseruare, imminentia mala pro uirili amouere. Sint etiam in præceptis domini intelligentes, ut quæ domini moneant, recte intelligant, & quæ intellexerint cum diligentia exequantur. Hoc pacto erunt decentes in obsequijs: non enim decet seruum iussa possibilia, cauillationibus protelare. Vnde dicitur. Non sit tibi seruus medicus, Propheta, Sacerdos. Serui quid teneāt domino.

Domini ad seruos tali uti debent prudentia, ut sint loquendo placidi, ne durioribus uerbis exasperentur. Nimiam tamen familiaritatem fugiant, in mandando discreti, ne nimis laboribus grauentur: sint in remunerando benefici. Aristoteles. Oportet seruis dare opem & uictum. Domini ad seruos prudentia.

Idem secundo Poli. Multi serui, quandoque deterius seruiunt paucis. Item Ecclesiastici 33. Mitte seruum tuum in operationem ne uacet, multā enim iniquitatem docuit otiositas. Sat est.

Quarto requiruntur ad œconomū bona externa: per quæ in præsentia uoluimus significari, opes, diuitias, prædia, uillas, oppida & arces. Bona externa.
B Aristoteles primo Poli. geminas facit diuitias, naturales, scilicet, & artificiales. Naturales sunt possessiones rerum. Artificiales sunt possessiones pecuniarū. Et idem 10. Ethi. Homo felix siue sapiēs indiget aliqualiter rebus exterioribus, quia natura per se non est sufficiens speculari, sed oportet quod habeat corpus sanum & cibum præparatū, & reliqua. Quia ut idem testatur primo Poli. Sine necessarijs impossibile est uiuere. Diuitiæ duplices. Aristoteles.

Pro his igitur œconomi bonis, seligimus quatuor deos. Ceres est prima, quę frugū dea putabatur, à Cicerone lib. de Natū. deorū. Dicta Ceres, tanquam geres, à gerendis fructibus. Hæc profecto est œconomo necessaria pro se & suis. Cuius promptuaria esse plena frugibus debent &c. In quæstione obiecta septē Græciæ sapientibus, Quænā domus foret maxime felix? Respondet Pittacus, & eam prætulit. Quæ tum necessarijs, tum redundantibus superflueret. Ceres.

Vulcanus secundus deus, necessarius ualde rebus œconomi. Est autem is geminus, primus qui igni præesse putatur. Est igitur Vulcanus ignis, qui ab Eueno prædicatus est omnium bellariorum esse iucundissimum, quare non ab re œconomo pergratum. Ex Platonicorum placitis triplicem colligimus ignem, cœlestem, scilicet, & infernum, ac intermedium. Cœlestis ignis qui stellis inest (dicūtur enim lumina stellarū ignes) lucet, expers tamen est incendij. Infernus autem caliginosus arbitratur, & quasi incendium quoddam expers luminis. Ignis autem inter cœlestem & infernum, lumen habet cum feruore. Vulcanus. C Triplex ignis.

Ignis autē usus uarius fuit, apud diuersas gentes. Chaldæi numinis uice ignem coluerunt. Medi & Assyrii barbaricos ei tribuerunt mores, non religione usq; adeo deuicti, sed uerius formidine, cum omnia absumit. Romani Vestæ deæ templum rotundata struxere forma, in quo perpetuus seruabatur ignis: Vestalis appellatus. Ignis usus uarius. Chaldæi. Romani.

Et Hebræi usum habuerunt ignis, pro holocaustis offerendis, & cremandis ex mandato Dei, ut legitur Leui. ca. 6. Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiiciēs ligna mane per singulos dies. Et post pauca. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. Et ad idem eodem libro ca. 9. in fine. Hebræi.

Item nostra religione, per omnes orientis ecclesias, quando Euangelium legendum est, accēduntur lumina, iam sole rutilante: non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demōstrandum. Quare Matth. 25. ca. legimus.

uirgines illas euangelicas semper habuisse accensas lampades. Et Lucæ 12. ad apostolos dicitur. Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus uestris. Et Ioan. 5. De Ioanne baptista. Ille erat lucerna ardens & lucens. Et iterum Lucę 12. Veni mittere ignem in terram, & quid uolo nisi quòd accendatur? Et quoties de luce fit mentio Ioan. 1. 2. 3. ca. Vt sub typo luminis corporalis, ista ostēdatur de quo Psal. 118. in litera Nun legimus, Lucerna pedibus meis uerbū tuum domine & lumen semitis meis. Quibus omnibus id addendum est, hominem ob id, quoniam cœleste & immortale animal sit, igne solum uti. Qui nobis in īmortalitatis argumentū datus est. Quia ignis è cœlo est, cuius natura quoniā mobilis est, & sursum nititur, uitæ nostræ tenet rationem. Cætera uero animalia cum, dum tota sint mortalia, tantūmodo aqua utuntur, quod est elementum corporale atq; terrenum, cuius natura quia item mobilis est, sed deorsum uergit, figurā mortis ostendit. Proinde nec cœlum pecudes suspiciūt, neque religiones sentiunt, quoniam ab his usus ignis alienus est. His expositis, Oeconomus ignem præsertim mediū in suis habitationibus, ob multimodū eius usum tum quo ad se & suos, tū quo ad externa bona iugiter fouere & nutrire debet, sub huiusmodi tamē custodia, & ferme more Medorū & Assyriorū. Ne ipsum, suos & sua absumat. Secūdo Vulcanus à poëtis fingitur faber Iouis, eo quòd ei fulmina cōtra Gigantes fabricauit. Et etiā accipitur pro mulcibere, eo quòd ferrum p ignem molliat. Fuit idem etiam faber Coronæ Ariadnes, quam ex auro & Indicis gemmis pretiosis fabrefecit. Quare in nostro tractatu generaliter pro fabro accipi debet. Bono enim œconomo pro conseruatione ædiū, atrium, oppidorū &c, is Vulcanus adesse debet. Quòd si optas noscere negligentem & desidiosum œconomum, animaduertito ædes suas, & postquam ingressus fueris, uideris parietes casum minantes, pauimenta habentia anfractus, tabulata & laquearia dissoluta, ualuas & ianuas à iuncturis solutas, tecta stillantia, fenestras fractas, & fornaces fumantes, mox concludito œconomi nomen in eo homine periclitatum.

Lux.

Ignis & aquæ significatio.

Vulcani interpretatio.

D

E

Mars. Aristoteles.

Tertius deus est Mars, qui bellis pręest. Aristoteles in Oeco. Nunq; oportet domū esse sine custodia, sicut nec ciuitatem. Idem 4. Politicorum. Ciuitas non constabit ex una parte, sed ex multis. Quarum una pars est Agricolæ. Secunda artifices manuales. Tertia negotiatores circa forum. Quarta Mercenarij. Quinta propugnatores & armigeri, quos necessarium est in ciuitate existere, si non debeat subijci inimicis. Bonus enim œconomus tempore pacis cogitat de bello: munit igitur suas possessiones, oppida, arces, turres &c. armis bellicis puta tormentis, bombardis, balistis, fundis, petrarijs cum omnibus requisitis & etiam loricis, cassibus, toracibus, scutis, cetris &c. armigeris, custodibus, uigilibus &c. De his uideatur Vegetius de re militari.

F

Cicero. Neptunus. Aqua.

Quartus deus est Neptunus, dominus maris & aquarum, quasi nantunus. Cicero libro de natu. deorum, asserit Neptunū à nando dici. Est igitur Neptunus aqua. Ea œconomo est summe necessaria, ob id, quòd eius utilitates longe uidentur ignem pręcellere. Sunt enim multa animalia, quę sine ignis degant usu, deget aūt sine aqua nullū. Quòd si fuerint sine humoris potestate, exhausta & exucta à principiorum liquore, arescunt & deficiunt. Neq; plantæ ipsæ aut herbę florent citra aquæ humectationem. Quare Pindarus rectissime opinatur, aquam esse optimam. Habeat igitur œconomus, fontes, puteos, piscinas, piscium uiuaria, aquas fluentes &c.

Post longam satis superq; digressionem, ad inceptā redimus de duodecim signis zodiaci materiā, & annectere libuit uersus ipsius uenerabilis Bedæ.

Versus Bedæ.

Mira prorsus paganorum & sæua dementia,

Qui

A Qui in cœlum transtulerunt, tam diuersas bestias
Cum olympo constet esse angelorum agmina.
Illi Taurum radiare dicunt inter sydera,
Qui in bouem uersum Iouem fabulis adseuerant,
Ad Italiam cum aduexerit Agenoris filiam.
Habet fides Christiana signorum memoriam,
Primum Agni, qui in cœlo maiestate fulgida
Regnat unicus cum patre per immensa secula.
Igitur non toruus fronte uel ceruice tumidus
Noster Taurus est putandus non minax, sed optimus
Dulcis, blandus atque mitis, & suauis uitulus.
Ipse ergo est credendus saginatus uitulus
Cuius caro immolata in crucis patibulo,
Nos nitore suo tulit de mortis periculo.
Hic non cessat nos hortari pietate sedula
Iugo Christi nos submitti exarare uitia
Diuinorum præceptorum reportare semina.
Fuge Cancrum repedantem, tu qui Christum sequeris
B Perge uelox, non sis tardus, nec in uia steteris
Et habebis dotem magnam in cœlesti curia.
Pro sequentibus oriatur testamentum Geminis
Idololatras calcare, deum solum colere,
Auaritiam uitare canorum incurabilem.
Leo noster obdormiuit, ut & mortem uinceret
Ideo euigilauit ut possimus surgere,
Vt quas iuste merebamur à pœnis eriperet.
Virginis hic sextum signum competenter sequitur
Sexta mundi iam ætate uenit dei filius.
Aequitatis Libram tenens, deus iure dicitur.
Huic puro si quis corde bene ministrauerit
Iam securus non timebit uenenum pestiferi
Conculcare tuta planta Scorpionis poterit.
Scuto fidei protectus sæuum Sagittarium
C Deformatum non pauebit cum equinis cruribus,
Ipsum quoque superabit nefandum Diabolum.
Capricornus hinc deformis uultu despicabilis
Alios amentes facit, alios sacrilegos
Homicidas, furiosos, alios adulteros.
Sed his omnibus conuersis atque bene flentibus,
Tergere de fronte solet candidus Aquarius
Crimina, quæ sponte fiunt uel instinctu dæmonum.
Duo pisces sequuntur uno signo æditi,
Duos populos figurant uocatos per gratiam
Baptismatis unda lotos, uni deo credere.
Insanire iam desinat eorum dementia
Qui in cœlo esse credunt aliqua mortalia
Cassa spernant illa, credantque dei ecclesiam.
Animalia pusilla, & magna & reptilia
Carnis pondere grauata, non petunt cœlestia
Sed cum carne horum credant interire animas,

Vbi hominum & dei mediator fuerit, D
Esse ibi electorum credimus & animas,
Hæc daturum se promisit infinita bonitas.

Cur signorũ ordo ab Ariete incipiat.

Libuit hic annectere quæstionẽ hanc. Cur signorũ ordo ab Ariete incipiat? Cum .n. circulo neq; principiũ neq; finis sit, non magis ab Ariete, q̃ undelibet.

Cœlestium & terrenorum cõnexio.

Contuendum est hic, & repetendum id Platonicorum dictum. Hanc mundi machinam ita secum esse connexam: ut & in terris cœlestia sint conditione terrena, in cœlo uicissim terrestria dignitate cœlesti. Superius enim in eodem rerum contextu trahit quidem quod est inferius, uel ad se conuertit, uel aliter quomodolibet agitat aut afficit uirtute prius infusa. Inferius uicissim eadem ad superius infusione conuertitur, uel aliter agitatur, uel prorsus afficitur.

Pagi. 80. F

Catena aurea.

Adde hic ea, quæ supra diximus authoribus Ptolemæo, Plinio &c.

Hæc superiorum & inferiorum connexio, est catena illa aurea, quam Homerus è cœlo in terrã demissam dixit: Hæc est symphonia & harmonia illa cœlestis, quam Pythagoras Diapason uocauit. Hanc sanè concordantiam Assyrij in eorũ dis pulchre ostendunt. Deum enim summũ habent quem maximũ uenerantur, quẽ Adad uerbo gentilitio nuncupant. Significat aũt ferè non aliud, quàm unum. Adijciunt & deam nomine Adargatin. Omnia horum numinũ potestati subiecta opinantur, Solẽ interpretati terramq;. Argumento est quòd Adad simulacrum insigne radijs cernatur proclinatis, ceu uirtutis cœlestis uehiculum illi sint, in terrenam adeuntes molem. Figura autem diuersa terræ seu Adargatis imagunculæ confingebantur, in sublime radijs surrectis. Quòd cœlesti affluxu progerminent cuncta plane de terreno, uelut fermento. E

Assyrij.

Adad.

Adargatis. Vide Cælium lib. antiqui. 10 ca. 34.

His prænotatis, rationes sequentes facilioris erunt intelligentiæ. Assignantur enim cõmuniter tres rationes, quare ab ipso Ariete principium circuli zodiaci sit sumendum: has legito in nostris cõmentarijs in Ptole.

Quartam causam, cui ansam dedere Ioan. à mon. Re. & Albertus Magnus. Ioanni enim ad summum Pontificem eunti, pro reformatione Calendarij Romani, in uituperium & derisionem astrologicæ artis, ab osoribus obiectæ fuere quæstiunculæ plurimæ. Inter quas fuit illa. Quare Astrologi (quasi homines dementes & uesani) ponerẽt in cœlo bestias, reptilia, homines nephandos &c? Respondit uir doctiss. quemadmodũ & nos superioribus lectionibus pro uirili respondimus. Adijciens in his cœlestibus imaginibus fabulis obumbratis, latere arcana quædam notatu dignissima. Modò illis inesse rem Physicam, modò moralem seu Ethicã, modo diuinam Theologicã. Quare hęc quarta ratio habet allegoriam theologicam, minime aspernandam. Contuendum igitur. Albertus Magnus in suo Speculo duos annotat libros. Vnum æternitatis, alterum uniuersitatis. Aeternitatis liber est mens diuina, in qua ab æterno fuere omniũ rerũ ideæ. De quo plura loqui pertimesco, quẽ dominis theologis uiris sapientissimis legendũ offero, mihi silentio transeundum. Dicóque cũ propheta Psal. 64. qui iuxta hebraicam ueritatem de deo dixit (tibi silentium) Laus. Sequor & diuum Paulum, qui raptus usque ad tertium cœlum dixit se uidisse arcana, quæ non licet homini loqui. Sequor & Dionysium Areopagitam in epistola ad Caium, ineffabilitatem diuinitatis circumscribentem & dicentem. Nullo sermone uel animo mysterium ipsius promi posse, sed cum profertur manet arcanum, & dum intelligitur manet incognitum: quia non solum sermonem sed etiam cogitationem humanam superat &c. F

Aeternitatis liber.

Psal. 64.

Paulus.

Dionysius Areopa.

Liber uniuersitatis.

Alter est liber Vniuersitatis, de quo Alber. in hęc uerba. Scimus quòd ascendente Virgine natus fuit dominus noster IESVS CHRISTVS, non quòd subijciatur stellarũ motui, aut ipsarum iudicio, natorũ desideratissimus, qui creauerat

A rat ipsas stellas, sed cum extenderet cœlum suũ sicut pellem, formans librum Vniuersitatis, noluit literis eiusdem deesse aliquid ex eis, quæ secundũ prouidentiam suam in libro æternitatis sunt scripta, etiã illud remotissimũ à natura, quòd de uirgine nasceretur. Vt profecto per hoc innueretur homo carnalis, & uerus, qui nõ naturaliter nascebatur: Nõ quòd cœli constellatio esset causa cur nasceretur, sed potius signũ, immo uerius ipse erat causa, quare modus admirãdæ natiuitatis eius per cœlũ signficaretur. Hucusq; Alber. In eo igitur libro oĩa diuinæ incarnationis mysteria & arcana ab eius cõceptione, usq; in ascensionẽ in cœlũ, p cœlũ fuisse significata & p stellas pærfigurata cernes. Sũt.n.astra dei opt. max. instrumenta, quibus hunc mundũ gubernat, & quicquid ab astris uel alijs causis naturalibus fieri credit̃, ex fonte diuinæ præscientiæ emanans à deo procedit. Omne.n.instrumentũ agit in uirtute agentis principalis, ut omnes testant̃ philosophi. Ideo actio ipsa nõ instrumento attribuitur, sed agenti. Non.n. securis, sed homo ædificat. Est quippe cœlũ stellis ornatum, tanq; liber diuersis literis exaratus, in quo deus futura oĩa ab æterno cõscripsit, & in eo seriẽ ordinemq; causarũ disposuit, ut causa causam ex se gignat, & debito ordine effectus producant̃. Hæc est catena illa aurea de qua Homerus. Vide supra proximè. Instrumenta dei quæ?

B His animaduersis uenio ad redemptorem nostrũ DN. IESVM CHRISTVM uerũ Messiam in lege promissum, cuius incarnatio, natiuitas, uita, passio, sepultura, resurrectio & in cœlũ ascensio, quæ omnia & singula in ueteri testamento per typicas figuras terrenas sunt designata & prænotata, at nobilius in libro Vniuersitatis, authore Alber. figurata. Sed his omnibus missis, ad ducis tantũmodo præfigurationes terrenas descendã. Eas, scilicet, quæ propius accedunt Christo iam in ara crucis suspenso, pro redemptione humani generis acerbissimis passionibus laboranti. Quarum una quæ præcessit scribitur Gen. ca. 22. de Abraham, immolante ad dei præceptum filium suum unigenitum Isaac. Et est hæc figura ualde concors passioni Christi pendentis in cruce, prout Nicolaus Theologus eam pulchre interpretatur. Ex qua concluditur, quòd Christus iuxta humanam naturã mortalem, dicitur Aries, & iuxta diuinam immortalem dicitur Isaac. Christum etiam uocat Ioan. Bapti. Ioan. 1. ca. Agnum. Cum dixit Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. Gene. 22. De Abraham & filio. Nicolaus Theologus.

Altera figura typica ad nostrum propositum, habetur Numeri 21. ca. De serpente æneo à Moyse in deserto suspenso, quam & scitè applicabis ad Christũ. C Eandem, idem approbat Ioan. ca. 3. cum inquit. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipso non pereat, sed habeat uitam æternam &c. Nume. 21. De æneo serpente.

Nunc propius adeo ad quartam causam. Et dico, quòd saluator noster Christus uerus deus & homo, dicitur principium. Apoca. cap. 1. Ego sum alpha & ω, principium & finis. Et idem Ioan. 8. Ego principium, qui & loquor uobis. Principium.

Cœlestis igitur Aries in libro Vniuersitatis descriptus, rite designat Christũ nostrum Arietem, nostrumque Agnum. Primo propter nominationem: Sicut igitur Christus est & dicitur principium omnium: Sic condigne cœlestis Aries dicitur principium omnium signorum. Ecce quarta ratio theologica.

Ad id accedit aliud arcanum, Christo pendente in cruce fuit hora sexta, ut Euangelistæ testant̃: Et Sol existens circa Arietis principiũ stetit supra caput Christi crucifixi. Est aũt Aries signũ Solis exaltatio, ut omnes testant̃ Astronomi, & significat Christũ, qui in sacris literis dicit̃ Sol. s. Malachiæ 4. Timentibus nomen meũ, orieт̃ Sol iustitiæ in medio. Qui ut ipse prędixit, in cruce fuit exaltatus. Io. 3. & 12. Ego si exaltatus fuero. Et postea p resur. & ascen. exaltatus. Ad Phili. 2. propter quod deus exaltauit illũ, & donauit ei nomẽ quod est sup o. n. Malechias. Philip. 2.

Et rursus trahit arcanum aliud arcanum, id. Ptole. dict. 7. alma. ornat cœlestem Arietem 13. stellis, quæ indubie designant Christum cum suis discipulis. D
Matth. 10. Elegit sane saluator noster 12. discipulos: Matthæi enim 10. capitulo sic legimus. Conuocatis autem Iesus, 12. apostolis, dedit illis potestatem spirituū immundorum, ut eijcerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem. Duodecim autem discipulorum nomina hæc sunt &c. uide. Et Lucæ 9. ca. Conuocatis autem Iesus 12. apostolis, dedit illis uirtutem & potestatem super omnia dæmonia. Et idem de ijsdem ca. 22. Et Ioannis sexto ad finem. Inter autem has Arietis stellas, hæ quę in eius sunt capite & cornibus, maioris sunt uirtutis, potestatis & splendoris, quia in tertia magnitudine. Est etiam, ut physicis placet, Arieti maior fortitudo in cornibus & capite. Vnde facile excerpitur, quod Christus fuit apostolorum caput, & est totius Ecclesiæ. Ad Ephe. 5. Et eorundem magister & dominus. Ioannis 13. ca. Vos uocatis me magister & domine, & bene dicitis, sum etenim. Et de sua potestate ipse dicit Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. De qua cōplurima passim in Euāgelijs. De qua etiā Paulus ad Collo. 2. Christus est caput oīs potestatis & principatus.

Lucæ. 9 Ioan. 6 Christianus aries. Pau. Ephe. 5. Ioan. 13. Matth. 28. Pau. Collo. 2.

His generalibus præmissis, nunc sigillatim ad ipsa 12. zodiaci signa descendam. Quod si quispiam eorundem fabulas legere cupierit, is adeat Hyginū in suo poetico Astronomico, Bassum in cōmentarijs in Phœnomena Germanici Cæsaris. Oui. in li. Fast, & reliquos poetas. Ego easdem paucis percurram. E

Hesiodus Phe recides.

ARIES IGITVR HANC habet fabulam. Athamas Thebanus Phrixum & Hellen genuit ex Nephile coniuge, qua sublata Cadmi filia Ino, uxor adducta est, quæ cum nouercali odio priuignos insectaretur, tosta semina, ne nascerentur, agricolis dabat: sequuta est annonæ caritas. Missum est Delphos ad oraculum, ad petendā opem: Qui accesserat corruptus, retulit Phrixū & Hellem immolari debere. Quumq; ad arā mactandi uelati cōstitissent, à Nephile matre superinducta nube, rapti sunt: datus Aries aureum habens uellus, quo fugerent, Helle in mare decidit, & ab ea Hellespontus dictus: Sed à Neptuno cōprehensa, Peona procreasse fertur. Phrixum incolumen ad Aeetam peruenisse uolunt, & Arietem Ioui immolasse. Pellem in templo fixisse, & Arietis ipsius effigiem à Ioue inter sydera constitutam. Quod de Athamante & liberis ex Nephile natis dicitur, ueritatem sapit. Vide. Rapha. Cętera de Ariete pro naui Phrixo & Helle concesso, fabulosa sunt. Per tropologiam tamen (ut etiā eruditis placet) per Arietē intelligunt nauigiū imaginem Arietis, uel in summo, prora, aut puppi præferens. In Lybia enim fuisse legimus, quæ dicerentur κριοί, id est, Arietes. F

Ouidius Thomas Radinus placentinus.

Fabulā Arietis pulchre canit Oui. 3. Fast. Quę etiā his uersiculis manifestat.

Aries maris uiator
Tulit usq; fidus Aeetam
Ruta aquis sorore Phrixum.
Veniens Iouis qui ad ædem
Sacram in hostiam cremauit:
Prius aurea priuata
Radiante pelle, templi
Laquearibus decoris.
Nitet hinc micante cœlo

Plura de Ariete lege supra.

DE TAVRO SECVNDO SIGNO. Iupiter demutatus in Taurum Sidonem uenit, ut Europam Agenoris regis filiam deportaret. Is cum per

A pelagus Sidonem uenit, ibique Europã inter æquales suas ludentẽ in templo Aesculapij, uel in pratis templi inspexit, eamque repentino arreptu collocatã suo tergo, deuexit in insulam Cretam: ob hãc causam Iuppiter Taurum, id est, effigiem Tauri, quam ipse exuit, syderibus dignatus est ĩmortali memoria inferre. Hæc fabula prope accedit dictis Ouidij, quinto Fastorum. Quę breuiter his metris aperitur.

Taurus amans Iupiter optimus
Efficitur, quo posset Agenore
Progenitam producere feruidus
Vt se in amplexus societ torum.
Prata uirent: cœlo aspicit inclytam
Ludere: fit Taurus speciosior
Omnibus: & iam Europa cupidine
Eximij candoris, inhæserat
Terga premens, cum per mare turbidum
Enatat, & Cretam uehit insulam.
Oscula libans uictor ad æthera
B Transuolat: & Taurum ignibus induit,
Altisono tandem emicat aureus.

Sub hac fabula Tauri latet hæc tropica ueritas. Quòd Iupiter cũ rapuit Europã, habuit nauim præsignem Tauri forma: Vel Taurum in puppi figuratũ.

Abscondita est præterea allegoria theologica, quam indicat Beda supra in metro. Igitur non toruus. Est enim bos animal immolatitium secundum legis traditionem, ut patet Numeri 7. &c. Apte signat nostrum redemptorem Christũ, pro nobis in cruce immolatũ. Quapropter Lucas euangelista, ob id quòd præ cęteris uersatus circa mortem & passionem Christi ac eius immolationem, per faciem bouis significatur. Satis est. Lucas taurus.

De stellis autem Tauri, puta Pleiadibus & Hyadibus, in subditis abunde dicetur.

GEMINI TERTIVM SIGNVM. Ex Lęda filia Cebali, progeniti sunt Castor & Pollux. Hi authore Hygino, fuere omniũ fratrum inter se amantissimi, quod neq; de principatu contenderunt, neq; ullam rem sine communi consilio C gesserunt. Castor interijsse dicitur in oppido Adriadnis, quo tempore Lacedæmones cum Atheniensibus bella gesserunt. Alij autẽ, cum oppugnarent Spartam Linceus & Hydas. Pollux autem (authore Homero) dicitur fratri mortuo concessisse dimidiam uitam. Pro quibus officijs eorum, Iupiter inter notissima sydera eos constituisse existimatur. Geminorum sydera cum se ostendunt laborantibus nautis spem salutis præbent, teste Porphyrione. Secundum Varronem Gemini sunt, Hercules Appollo. Alij aiunt Triptolemũ & Iasonem. Lege Geminorum fabulam apud Hyginum, Bassum, Ouidium 5. Fastorum. Et in his metriculis.

Hos quòd erant concordes inuicem
Extulit ad cœlos, & splendidis
Syderibus depinxit Iupiter:
Vt niteant alternis noctibus.

Apud receptos authores poëtas & alios, nonnulla uirorum amicorum paria connumerantur, ut hic Castor & Pollux. Sic Pilades & Orestes, Patroclus & Achilles, Theseus & Pyrithous, Scipio & Lælius, Damon & Pythias.

Amicitia. Tullius. Hoc loco in libro Vniuersitatis uirtus amicitia, nobis ut speculũ obijcitur. Est autem teste Tullio libro de amicitia: Amicitia omnibus rebus humanis præponenda. Nihilq́; est naturæ tam aptum tamque conueniens ad res prosperas, uel aduersas, quàm sit amicitia. Difficile ualde est homini, quod sibiipsi sufficiat. Quod Aristotelem 9. Ethico. nõ latuit, cũ dixit. Solitaria difficilis est uita. Et primo poli. Homo solitarius, aut deus aut bestia. Et idẽ 8. Ethico. Nullus uiuere eligit sine amicis, habens reliqua bona omnia. Si enim infelicitas aut aduersitas ingruit, bonum est habere amicos consolantes. Aristo. 8. Ethi. In infortuniis refugiũ est ad amicos. Et idem 9. Ethi. Amicus est cõsolatiuus amico, uisione & sermone. Et idem in eodem. Præsentia amicorũ delectabilis est, tam in bona fortuna, quàm mala. In mala, quia tristati alleuiantur amicis cõdolentibus. Recte igitur dixit sapiens. Veh homini soli, quia si ceciderit non habet qui subleuet eum. Est etiã homini opus habere amicos in rebus felicibus & prosperis ac iucundis, ut habeat congaudentes. Hortatur diuus Paulus ad Roma. 12. Gaudere cum gaudentibus & flere cum flentibus. Alludit Seneca epistola 6. Nullius (inquit) boni sine socio, iucũda est possessio. Tullius libro de Amicitia sic habet. Verũ ergo illud est, quod à Tarentino Archyta (ut opinor) dici solitũ, nostros senes commemorare audiui ab alijs senibus auditum. Si quis cœlum ascendisset, naturamq́; mundi, & pulchritudinem syderum perspexisset, insuauem illã admiratione ei fore, quæ iucundissima fuisset, si aliquem cui narraret nõ habuisset. Sic natura solitarium nihil amat, semperq́; ad aliquid, tanquam adminiculum annittitur, quod in amicissimo quoq́; dulcissimum est.

Aristoteles. (margin) Aristoteles. (margin) Salomon. (margin) Paulus. Seneca. Tullius (margin) D (margin) E (margin)

Amicitia diffinitur. Tullius libro de amicitia eam sic diffinit. Est rerum diuinarum & humanarũ omnium, cum beneuolentia & charitate summa consensio.

Aristoteles. Bonũ triplex. Tria amicitiæ genera. Ex Aristotele 8. & 9. ethi. colligitur hæc diffinitio. Amicitia est beneuolẽtia mutua, non latens ratione boni. Bonum est finis & causa amicitiæ. Est autem triplex bonum secundũ Aristotelem, utile, delectabile & honestum. Et secundũ hoc tria amicitiæ genera. Prima duo genera sicut cito oriuntur, ita & cito deficiunt. Ouidius primo Trist.

Ouidius (margin)

Donec eris felix multos numerabis amicos
Tempora si fuerint nubila, solus eris. Idem in eodem.
Illud amicitiæ sanctum & uenerabile nomen
Nunc tibi pro uili sub pedibusq́; iacet.

Et idem in eodem. De eo qui etiam in aduersis fidus permanserat. F

Scilicet ut fuluum spectatur in ignibus aurum
Tempore sic duro est inspicienda fides.
Dum iuuat & uultu ridet fortuna sereno,
In delibatas cuncta sequuntur opes.
At simul intonuit, fugiunt, nec noscitur ulli,
Agminibus comitum qui modo cinctus erat &c.

Amicitia uero quę oritur ex bono honesto, scilicet uirtutibus, difficulter soluitur. Tullius lib. offi. Omniũ societatum nulla præstantior, nulla firmior, quàm cum uiri boni, moribus similes, sunt familiaritate coniuncti.

Tullius (margin)

Amicus quo modo sit comparandus. Sed quopacto amicus sit comparandus aut uenãdus, adeunda est tertia epistola Senecæ ad Lucillium. Ex qua hæc excerpsi. Si aliquem amicũ existimas, cui non tantundem credis quãtum tibi, uehementer erras, & nõ satis nosti uim ueræ amicitiæ.

Errat & ille, qui amicum in atrio quærit, in conuiuio probat.
Et nullum maius est periculũ, q̃ quòd amicos sibi putat, quibus ipse nõ est.
Diu cogita, an tibi in amicitiam aliquis recipiendus sit: & cũ placuerit, toto illum

A illum pectore admitte. Tam audacter cum illo loquere, quàm tecum. Cum amico omnes curas, omnes cogitationes tuas misce &c.

De amicitia legito Aristotelem 8. & 9. Ethi. Tullium libro de amicitia, & libro officiorum. Senecam lib. de beneficijs, & in epistolis. Valerium Maximũ libro 4. ca. 7. Ouid. lib. Trist. & de Ponto. Libros Sapientiales Salo. & Ecclesiastici. Diuum Ambro. libro de offici. Concludam autem in præsentia, adhortando omnes ad ueram amicitiam exemplo Damonis & Pythiæ, quorum amicitia ab omnibus celebratur, ut principatum inter omnia paria amicorum obtinere uideatur. Lege Vale. Max. lib. 4. ca. 7. Quos etiam extollit Tul. Tusc. Quæst. & lib. Officiorum, & Lactantius lib. 5. diui. institu. De amicitia tractantes. Tullius. Lactantius.

Stellæ præterea Geminorũ amicitiæ conditiones satis apertè indicant, quarum naturæ, docente Ptolemæo tract. 1. qua. ca. 9. sunt nõnullæ Saturninæ, aliæ aliqua Mercurialis, ut ea quæ est in capite Gemini antecedentis & dicitur stella Appollinis, id est, Mercurij. Aliqua Martia, ut ea quæ est in capite Gemini sequentis. Saturninæ stellæ Saturni habent naturã, datur autem (autore Fir.) Saturno firmitas, & stabilis amicitia. Ecce. Mercurij stella significat amicorum facundiam, quæ Mercurio assignatur. Aristoteles 8. Ethi. Mutua colloquia, & concordia factiua sunt amicitiæ. Et idem 9. Ethi. Amicitia bonorũ augetur bonis colloquijs. Affabilitas sanè & placiditas multum conducunt pro amicitia. Stella Martica designat pro amico ad sanguinem usque & mortem certandũ, uide huius exempla apud Valerium ubi supra. Stellæ Gemini indicant amicitiam. Ptolemæus.

B

Nec illud prætereundem arbitror. Bassus & Hyginus lib. 3. de Geminis, dicunt, quòd is qui Cancro uicinior est in pede sinistro stellam habet, quæ dicitur tropos, id est, conuersio quasi pede indicare uelit in proximo adesse Solis conuersionem. Imo sunt qui sequens Gemini uocant tropos, quare (ni fallor) in Basso corrupte legitur. Alter qui tripus appellatur, is iuxta Cancrum est. Tropos stella.

CANCER QVARTVM SIGNVM. Is teste Hygino & Basso Iunonis officio inter astra collocatus, quòd cum Hercules contra hydram Lerneam constitisset, ex palude pedem eius mordicus arripuisset. Qua de re Herculẽ permotum eum interfecisse, Iunonem autẽ Herculi infestam inter sydera constituisse & eius beneficijs magnis honoribus decoratum, 12. signorum zodiaci numero (annumeratus.

C Hanc fabellam Tho. Rhadi. metricè sic descripsit.

Tot stellas Herculis ense nectus
Cancer portans, & habet irradians,
Calcem morsu acriter arripuit
In Lernea caput arma domat
Quando Tirynthius acer, amans
Famæ. Occisum tulit æthereis
Oris Iuno breuiori mora

Attende, Hydrus mas, hydra femella genus est anguium in aquis degentium, de quo Plini. lib. 29. cap. 4. in hæc uerba. Nisi incendijs semina exurerentur non esset fœcunditati eorum resistere. In orbe terrarum pulcherrimum anguiũ genus est, quod in aqua uiuit, Hydri uocantur, nullis serpentium inferiores ueneno. Et de ijsdem idem, Hydros marinos inueniri uicenum cubitorũ. Propter huius anguis fœcunditatem existimari potest locum datum fabulæ. Finxerũt enim poetæ Hydram multorum capitum fuisse in Lernea palude, quorum aliquot excisis: totidẽ renascebantur. Quod monstrum cum totã eam regionem deuastaret, tandem ab Hercule claua primo ictum, deinde propter pestiferum afflatum, sagittis petitum. Postremo cum sese solitis cauernis condidisset ligno-

rum congesta strue, igne consumptum est. Virgilius. D
Quinquaginta atris immanis hiatibus hydra.

Lerna, Lernæ. Præterea Lerna uel Lernæ, authore Ptolemæo libro 3. ca. 16. tab. 10. Euro. oppidum est in agro Laconico, quod alij contendunt in agro Argiuorum uel Argolicæ locari. Ad Lernam fuit fons, aut palus: Lerna dicta Plini. libro 4. ca. 5.

Tiryntha. Rursus Tiryntha oppidum iuxta Argos, non longe à Mycenis, nō est apud Ptolemęū, sed Plini. ubi supra, à quo Hercules Tirynthius est appellatus, quòd ibi alitus & educatus sit. Tirynthius quasi Argiuus, q in ea prouincia gesta eius maxime claruerunt.

Macrobij dictum ualde obstrusum. Hic occurrit Macrobij dictum ualde abstrusum & inuolucrum, quod illustrare pro uirili decreuimus. Is enim lib. 1. de Somnio Scipio. sic scriptum reliquit. Zodiacum ita lacteus circulus obliquæ circumflexionis occursu ambiendo amplectitur, ut eum, qua duo tropica signa Capricornus & Cancer feruntur, intersecet. Has Solis portas physici uocauerunt, quia in utraque obuiante solstitio ulterius Solis inhibetur accessio, & fit ei regressus ad zonæ uiam, cuius terminos nunquam relinquit. Per has portas animæ de cœlo in terras meare, & de terris in cœlum remeare creduntur. Ideo hominum una, altera deorum uocatur. Hominū Cancer, quia per hunc in inferiora descensus est. Capricornus deorum, quia per illum animæ in propriæ immortalitatis sedem, & in deorum numerum reuertuntur &c. E

Semen uiri. Pro illustratione huius dicti aduertendum primo. Postquàm semen uiri intra formandi hominis locum receptum est, trahit id secum à uiri anima formatricem uim, eius potentia diebus ferè quinque & quadraginta sic est affectum, ut sex primis diebus lac euaserit, folliculo genitiuo circumiecto ex membrana tam tenui, qualis in ouo ab exteriori clauditur testa, quod à physicis deprehensum est, nec latuit Hippocratem de natura pueri. Nouem sequētibus: sanguis. Duodecim alijs: caro, decem & octo reliquis: figuratum, siue organisatū, tunc anima creatur & infunditur.

Luna humida. Hali Aben. Ptolemæus. Albertus. Ptolemæus. Secundo loco sciendum. Ptolemæus, Iuli. Fir. Albumasar & omnium astrolo. turba asserit: naturā Lunæ per se esse humidam & frigidā, quod Hali Aben. pluribus aperit uerbis, transeo. Et Ptolemæus tracta. 1. quadri. ca. de Luna affirmat, dicens, maior Lunæ uis est humectare. Et post pauca. Quapropter adhūc modū mutatione manifesta corpora mutat. Et (ut Alber. habet) propter cuius uicinitatē plus influit sup inferiora, q̄ alia cœlestis uirtus. Accedit Ptole. uerbo 61. centi. Luna propria est corporis, propter consimilitudinē eius in operatione. F

Cancer Capricornus solis portæ. Portæ animarum. Tertio loco, scribunt Platonici & in naturalibus Macrob. supra non tacuit, Cancrum & Capricornum dici à physicis solis portas, quia in utraque obuiante solstitio ulterius solis inhibeatur accessus. Per has portas animas de cœlo in terras meare, & rursus de terris cœlestia repetere. Et ideo hominum unam dici, alteram uero deorum. Hominibus dicari Cancrum, quia per hunc fiat ad ima defluxus. Dijs uero Capricornum, quia illàc post mortem cœlestibus animæ restituantur sedibus.

Metonymia. Cancer domus lunæ. Capricornus domus saturni. Nemo uerbis Macrobij falli debet, ut descensum, ascensumque hic accipiat secundū situm, sed hæc per Metonymiā, id est, translationem accipienda sunt. Quia Cancer Lunæ domiciliū est, Capricornus aūt Saturni. Sed quia luna Cancri domina est, generationi proxima est. Saturnus uero dominus Capricorni remotissimus. Ideo per Cancrum, id est, lunarem uegetabilemque instinctū descendere animas dicunt, quæ supra exposita sunt. Per Capricornum uero, id est, per Saturnum intellectualemque instinctum ascendere. Saturnum enim prisci mentem uocant, qua sola petuntur superiora. Mens enim dicta quasi

eminens

A eminens, quæ diuina suspicit & contemplatur. Aristoteles 3. Rhe. Mentem inquit, ut lumen accendit in anima deus. Nunquam igitur anima est quieta, nisi quando deo cõiungitur. Saturnus recte à ueteribus mens appellat. Quare etiã doctissimi astrologi, Saturno tribuunt, solitudinem, multas cogitationes, speculationes & acerrimum ingenium. Adstipulatur ad hoc quòd Moyses, ociũ sabbati mandauit Hebræis, Saturni diem, actionibus ciuilibus bellicisque ineptũ contemplationibus aptum, eoque die diuinum contra discrimina patrocinium obsecrandũ. Auersanda sunt igitur nobis uitia, uirtutes colendę, ad rectas spes mentes subleuandæ, & redibunt animæ nostræ ad earum conditorem, à quo olim per creationem in corpora descendere. Nunc arbitor Macrobij dictum illustratum.

Mens Aristoteles.

Moyses.

De stellis Cancri puta Præsepi & Asellis in subditis dicemus.

LEO QVINTVM SIGNVM. Hyginus, Bassus, Leonẽ beneficio Iunonis inter astra collocatum, eo quòd uirtute cæteras feras præcellat, earum enim princeps existimatur. Periandrus Rhodius refert eum ob primos labores Herculis, memoriæ causa honorificè astris illatum. Versiculi Thomæ Radi. sunt hi (de Leone.

B Præstans animal uirtute Leo
In syderibus claris uehitur,
Vt nobilitatis uult meritum

Contuendum, Leonem nõ raro significare Cancrorum genus, Testis Plini. lib. 9. cap. 31. Cancrorũ genera, Carabi, Astaci, Tacineæ Leones &c. Significat Leo multis pudendum, cuius plures causæ ab eruditiss. assignantur. Cum fauore auditorum, unicam pandam. Sunt qui ideo dici opinentur, quia mirũ in modum Leoni fœtet anima, quod Plini. & Aristoteles scribunt. Sat est intelligentibus dictum. Est præterea Leo animal notissimũ, & in nostro proposito sumitur pro cœlesti signo eo nomine appellato, de quo paucis præmissis aliqua dicã.

Leonis significata.

Plinius.

De Leone pro animali copiose scribunt. In primis Aristoteles libro de natura animaliũ, præcipue lib. 5. 8. & 9. post hunc Plini. in pluribus locis, copiosius tamen lib. 8. ca. 16, Solinus ca. 40. Alber. Mag. libro de animalibus & alij plures. Longũ esset & forsan auditoribus tædiũ afferret, recensere huius animalis miratu dignas proprietates, naturas siue consuetudines, ut sunt Generositas siue C nobilitas, fortitudo, liberalitas, clementia, gratitudo aut placabilitas &c. Quare consulto transeo. Omitto etiam allegoriam theologicam, qua deus opt. dicitur Leo, Christus redemptor noster Leo. Item allegoriam Ethicam, qua homo uirtuosus, fortis, liberalis, clemens & gratiosus exponitur Leo, sunt profecto sacræ literæ plenæ Leonibus.

Scriptores de Leone.

Proprietatis Leones.

Paucula tamen hic annectanda reor ad nostrum seruientia propositum. Inueniuntur nonnulli grammatici Græci asserentes, Leonem à uidendi potentia nomen adeptum esse, à græco uerbo λάω, id est, uideo, quòd sit fera uisus acutissimi, nec unquam omnino admittat soporem. Sed hoc alijs uidetur absurdum, neque enim esse aliquod animal, cui perpetua sit uigilia, quod Aristotelis doctrina prorsum cõprobatur. Forte inquiunt, ut Dorcades, apertis oculis Leo cõquiescit, unde irrepsit sententia illum nunquam dormire, Leonis oculus utiqȝ permagnus est & incumbens oculo pellis longe minor, quã ut oculum totum ualeat obtegere, unde fit ut oculis apertis somno frui uideatur.

Leo unde.

Leo an dormiat.

Aristoteles.

Leonis oculus magnus.

Plutarchus libro Symposiacon, asserit Leonem propterea dici solare animal quòd inter quadrupedes unguibus aduncis, catulos sola uidentes parit Leæna minimumqȝ dormit sublucentqȝ dormientis oculi. Et cum dormit (teste Democrito) cauda iugiter mouetur.

Leo animal solare.

Leo signũ cœleste.
Macrobius.

Cœlestis etiam Leo signum solare comprobatur. Est enim Solis domicilium, D
de quo audiendus est nobis Macrobius primo Satur. Propterea (inquit) Aegyptij animal in zodiaco consecrauere: ea cœli parte, qua maxime annuo cursu Sol ualido efferuet calore, Leonisque inibi signum: domicilium Solis appellant quia id animal uidetur ex natura Solis substantiam deducere. Primo, quòd impetu & calore præstat animalia, uti præstat Sol sydera. Validusq; est Leo pectore & prioris corporis parte, degenerat posterioribus membris, æque Solis uis, prima parte diei ad meridiem increscit, uel prima parte anni à uere in æstatem, Mox elanguens deducitur, uel ad occasum: qui diei, uel ad hyemem: quæ anni pars uidetur esse inferior. Idemque oculis patentibus atq; igneis cernitur semper, ut Sol patenti, igneoq; oculo, terramque conspectu perpetuo atque infatigabili cernit. Nec solus Leo, sed signa quoque uniuersa zodiaci, ad naturam solis iure referuntur. Hucusque Macro.

Nec id annotatione dignum prætereundem puto, Sole per Leonis signum decurrente, dominis Medicis offerri tempus opportunum ualde, & nunquam satis laudatum: pro conficiendis medicinis cõtra uenenum epidimiæ repellendum. Item solaria passim exquisita componere, & rebus cordialibus cor fouere E
De quibus, & alijs multis scripsimus in cõmentariolo de electione temporis. In præsentia dabimus auditoribus remedium quoddam, miratu dignum, contra calculum aut morbum renum, sub hac formula. Insculpe auro imaginem Leonis, Sole existente in corde Leonis, hoc est, in 22. gradu eiusdem. Sole etiam medium cœli obtinente. Et aspiciat feliciter (si fieri potest) Iupiter, aut Venus medium cœli. Aut sit Iupiter, aut Venus in bono loco figuræ cœli. Secũdo, fiat arcula ex auro in forma, sicuti fabricatur apud nos Agnus dei, tempore delecto iam supra exposito. Huic includantur hæ duę radices, scilicet, radix petroselinĩ & radix saxifragæ. Et quia ambæ sunt de natura Solis & Iouis, fiat inclusio durante Sole in bono aspectu puta sextili, aut trino cũ Ioue, & sint Sol & Iupiter bene locati in figura cœli, & ualde fortes. Tertio, superiori cooperculo arculæ imponatur Corallus rubeus boni coloris. Et quia (ut plures asserunt) Corallus est de natura Iouis & Veneris, fiat impositio: cum Iupiter & Venus sese amicabiliter aspiciunt, bene dispositi in figura cœli & fortes. Et in his omnibus noxij planetarum aspectus sunt fugiendi. Hæc imago ea (ut prædiximus) arte fabre facta, gestantem contra calculum iuuat. F

Constructio imaginis cõtra calculum.

VIRGO SEXTVM SIGNVM. Huius fabulam describ̃ũt Aratus, Hyginus, Bassus, Marcus Mani. lib. 5. Hesiodus & alij. Ex Hygino hæc. Virginẽ hanc Hesiodus Iouis & Themidis filiam dicit. Aratus autem Astræi & Aurorę filiam existimat. Alij Erigonem uocant, Icari filiam, quòd eodem tempore fuerit, cũ aurea secula hominũ essent, & eorũ principem fuisse demõstrat, propter diligentiam & æquitatem: Iustitiã appellatam, neque illo tempore ab hominibus exteras nationes bello lacessitas esse, neq; nauigio quemquam usum esse, sed agris colendis uitam agere consueuisse. Sed post, eorum qui sunt nati, minus officiosos, magis auaros cœpisse fieri, quare minus Iustitiam inter homines fuisse cõuersatam, deniqúe eam peruenisse adeo, dum diceretur heu heu genus hominum natum. Itaque non potuisse pati amplius & ad sydera euolasse. Alij hanc Cererem esse aiunt. Alij fortunam.

Hæc fabula his uersiculis sic manifestatur.

Dum soles agerent beatiores
Aurea Saturno secla regente sene,

Princeps

A Princeps uirgo fuit seueriorem,
Iustitiam seruans, nomen & inde tenens,
Quæ cum cerneret omnibus tenaces
Esse animos, & quod saxea corda forent:
Et quemque officij benignioris
Ingrate oblitum, transuolat ad superos,
Sic Virtus fugiens ineptiores
Sydere fœlici transmeat ad superos

Satis utile esset, si temporis breuitas non prohiberet allegoriam theologicam siue ethicam, de iustitia exugere. Aut moralem de uirginitate. Sed his missis, duo dumtaxat apperiam. Primũ physicum de probanda uirginitate, in hunc fere modũ. Recipiat Gagates lapis nigri coloris, qui à multis Ambra nigra appellatur, & est leuis, aridus, non transparens. Is in aqua tritus ac prægnanti exhibitus fœtum accelerat, ac quocumque modo mulieri propinatus in potu fuerit, cogit corruptam urinam fundere. Virginem uero minime. Ecce. Legito Plini. lib. 36. ca. 19. & Speculum lapidum Leonardi Pisaurensis. Virginitas probatur. Gagates lapis.

Secundum miratu dignũ reperi apud Albumasarem libro sexto eius introductorij in Astronomiam capi. 2. De naturis signorum. Cuius hæc sunt uerba Virgo signum &c. Oritur in primo eius Decano, ut Persæ, Chaldæi & Aegyptij, omniũq́ue duorũ Hermes & Ascalius, à primæua ætate docent, puella cui Persicum nomen Seclenidos de Darzama, Arabice interpretatum Adrenedefa, id est, uirgo, munda puella, dico: uirgo immaculata, corpore decora, uultu uenusta, habitu modesta, crine prolixo, manu geminas aristas tenens, supra soliũ aulæatum residens, puerum nutriens, ac iure pascens, in loco cui nomen Hebræa, puerũ dico à quibusdam nationibus nominatum Iesum, significantibus Eeza, quẽ nos græcè Christũ dicimus, hæc Albu. Ex his uerbis manifeste demonstratur saluatorem nostrũ ex illibata uirgine natũ. Oritur ergo hæc uirgo Iesum pascens. Proteruus accedat apella Iudæus, qui uirginem matrem renuit, cum tantis ætatibus, tot ante secula gentiles ista præuiderint. Et si Verpus dicat, non dicunt hi ipsam uirginem pueri illius matrem, sed tantum iure ipsum pascentem. Erubesce infelix, quia quæ iure pascit, non nisi mater est. Mira Albumasar de uirgine. B

Pulchra argumentatio contra obstinatos Iudæos, qui omnia suorum codicum dicta, de natiuitate, conceptione, passione, morte, & resurrectione nostri Messiæ perperam interpretantur, & falsis glossellis obumbrant. Diuus Augustinus consimilibus utitur argumentis, cõtra Iudæos seruum pecus, disputans cum ipsis, de dei filio, de natiuitate Messiæ per uirginem, passione &c. adducit sanè gentilium dicta & præcipue Sibyllarum, ut patere facile potest legenti sermonem eiusdem, de uigilia natiuitatis Domini. Plura tribuit sanctus pater dictis Sibyllarũ, Legito libro 18. & 21. De ciui. & alios. Memini me legisse apud Sibyllam Delphicam. Hæc uerba. Nascetur propheta è uirgine absque humana corruptione. Et Sibyllam Europeam. Veniet montes & colles transiens, & in paupertate regnans cum silentio dominandi, è uirginis uase exiliet. C Augustinus.

DE LIBRA SEPTIMO SIGNO. Vetustissimi Astrologi (qui zodiaci signa recensuerunt iuxta imagines octaui orbis, quem supremum putarunt) dumtaxat undecim signa numerarunt, Scorpionem & Libram in unum redigentes. Postea alij facta sectione, duodecim recensuerũt. Recte igitur Hyginus dixit, Scorpius hic propter magnitudinem membrorũ in duo signa diuiditur, quorum unius effigiem nostri Libram dixerunt &c. Nõ est hic lectori de Libra expectanda fabula. Sed in primis hic contuendum erit, eam cœli partem iuste Libra iuste in cœlum collocata.

Libram appellari. Nam cum Sol cursu suo eo peruenerit, puta ad eius initium, dies & nox æqua lance diuiduntur, accidit enim æquinoctiũ autumnale, quem admodum in Ariete uernum. Virgilius primo Geor. D

Virgilius.

Libra diei somniq́ue pares ubi fecerit horas,
Et medium luci atque umbris iam diuidit orbem
Exercete uiri tauros.

Mar. Mani.

Et Marcus Mani. libro 3. ca. 1.
Libra, Ariesq́ue parem reddunt noctemq́ue diemq́. Legito plura supra.

Locus Ciceronis.

Præterea hic locus Ciceronis explicandus est, qui libro secundo diuinationum sic scriptũ reliquit. Lucius Taurutius Firmanus Romam, in iugo cũ esset Luna, natam esse dicebat, per iugum hic libram accipito. Græci sanè Scorpij priorem partem quæ libræ aptatur ζυγὸν dicunt, id est iugum. Nos Chelas appellamus. Ouidius primo Fasto. uocat brachia, cum inquit.

Octipedis frustra quæruntur brachia Cancri
Præceps occiduas ille subibit aquas.

Natiuitas Romæ.
Solinus.

De natali urbis Romæ scribit Solinus cap. 2. in hæc uerba. Vbi tugurium fuit Faustuli, ibi Romulus mansitauit, qui auspicato fundamenta murorum iecit duodeuiginti natus annos Christi Calend. Maias, hora post secundam ante tertiam, sicut Lucius Taurutius prodidit, mathematicorum nobilissimus, Ioue in Piscibus: Saturno, Venere, Marte, Mercurio in Scorpione. Sole in Tauro, Luna in Libra constitutis. E

Iustitia cõmutatiua.
Aristoteles.
Cõmutationes.
Leuiti. 19.
Esaiæ. 59.
Ouidius.

Deinde per Librã scriptam in Vniuersitatis lib. p allegoriam nobis accipienda est æqualitas in iustitia cõmutatiua seruanda. Cõmutatiua enim iustitia, ut Aristoteli 5. Ethi. placet, æqualitatem seruat in cõmutationibus inter duas singulares personas in proportione arithmetica, ut puta tantũ sit pretium, quantum ualet res empta &c. Sunt autem cõmutationes etiam uoluntariæ, ubi amborum interuenit consensus, multiplices, ut emptio, uenditio, locatio, cõmodatio, mutuidatio &c. In quibus neglecta iustitia cõmutatiua, cõmittunt fraudes & doli fermè innumeri & usuræ &c. De iustitia cõmutatiua, scriptũ est Leui. 19. Statera iusta & æqua sint pondera. Iustus modius & æquus sextarius. Cõtra de iniustitia scribitur Esai. 59. Concursum est retrorsum iudiciũ, & iustitia longe stetit, & corruit in plateis ueritas, & æquitas non potuit ingredi. Ouidius describens ferream ætatem in qua nos uersamur, ad propositum sic cecinit. F

De duro est ultima ferro.
Protinus irrupit uenæ peioris in æuum
Omne nephas, fugere pudor, uerumq́ue, fidesq́ue.
In quorum subiere locum fraudesq́ue doliq́ue
Inuidiæq́ue, & uis, & amor sceleratus habendi. Et infra.
Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus.
Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est. Et iterum infra.
Filius ante diem patrios inquirit in annos,
Victa iacet pietas, & uirgo cæde madentes
Vltima cœlestum terras Astrea reliquit.

Latona mater Dianæ.

SCORPIVS OCTAVVM SIGNVM. Hic sanè à Ioue inter astra illatus est, quod cum Orion uenaret, & in eo exercitissimum se esse cõsideret, dixisse etiam Dianæ, & Latonæ, se omnia, quæ ex terra oriuntur, interficere ualere, ob cuius loquacitatem Terram permotã Scorpionem eduxisse, qui Oriona percussit & occidit. Iouem autem utriusque animum admiratum, Scorpionem inter astra collocasse, ut species eius hominibus documento esset, ne quis eorum aliqua re sibi nimium confideret. Dianam autem propter studium Orionis à Ioue, ut ibi

illi

A illi beneficium daret petenti, quòd ultro terræ tribuisset, itaque Oriona in cœlum constitutum, ut cū Scorpio oriente Orion occidat. Hæc metrice sequitur.

Salsus Orion dum sternit humi
Lustra ferarum intrans, omne genus
Quadrupedum, Latonam alloquitur.
Germinet optatum seminibus
Terra potens, percussum iaculo
Occidet hoc forte, quicquid erit,
Talia uix fatus, cum ira solum
Protulit ignitum scorpium habens.
Et modo tantus uires rapitur
Morsibus, & uili morte cadit
Transtulit hunc cœlo cunctipotens
Mens hominum fidat ne nimium.

Scorpius herba.

Scorpio dicitur herba, nomen accepit quòd semen habet ad similitudinē caudę Scorpionis, folia pauca, ualet aduersus animal nominis sui. Testis Plini. lib. 22. ca. 25. & in multis aliјs locis. Est & Scorpius Piscis marinus Plini. 32. cap. 7. Et

Scorpius piscis.

B bis parit in anno. Idem lib. 9. ca. 51. Eius in medicinis usus legitur apud eundem.

Scorpius animal terrestræ.

Scorpius animal terrestre, de quo hic tractatur, de quo Plini. lib. 11. ca. 25. uermiculi sunt ouorum specie, pariunt, similiterq; perimunt, semper cauda in ictu est, nulloq; momento meditari cessat, ne quando desit occasioni, ferit obliquo ictu & inflexu. Gemini sunt nūnullis aculei, & mares sæuissimi. Venenū oībus medio die cū incanduere Solis ardoribus. Itemq; cū sitiūt. Cōstat & Septena caudę internodia sæuiora esse, pluribus .n. sena sunt, homini icto putat̄ esse remedio ipsorū cinis potus in uino, aut oleo mersus. Verum Plini. plura ponit remedia contra morsus Scorpionum, quem lege. Est & Scorpio cœleste signum, de quo plura Iul. Fir. lib. 2. capite 12. ubi habet, quòd sit signum falsidicū, debileq;, Domus Martis, & significet medicos fictos & indoctos.

Scorpius signum.

Magnanimitas.

Fabula ipsa satis indicat, quare Scorpius sit collocatus inter astra. Cū dicit, ut species eius hominibus documento esset &c. Aduertendū hic, quòd magnanimitas est quasi fortitudinis pars, & est spontanea difficiliū aggressio. Dicitur ergo magnanimitas quasi magnorū siue ad magna animositas, maximum autē quod in usum hominis inter exteriora uenit est honor. Hunc .n. deo adhibemus
C nihil maius habentes. Honor in signū uirtutis exhibetur. Is aūt cui Honor exhibetur, excedere potest, aut deficere, aut medio modo se habere, & tunc magnanimus appellat̄, qui magnis honoribus, quibus ob magnitudinem donorū dei uel uirtutū dignus est, dignificat se & quando oportet. Magnanimus .n. cōsideratis donis dei, ad pfecta uirtutis opera tendit, & honores in signū talium exhibitos non respuit. Difficile est & laboriosum tenere mediū huius uirtutis, à quo quis facile deuiat, puta per pręsumptionē, de qua Aristo. 4. Ethi. præsumptuosus .n. ad maiora tendit, quàm sibi cōueniat, aut quærit honorari ex bonis fortunæ, quibus proprie honor nullus debet̄. Ambitio .s. honoris & laudis imoderata cupiditas. Ambitiosus .n. amat primos accubitus in cōuiuijs. Inanis gloria de qua Tul. 1. Offi. quæ quærit̄ in rebus huius mundi prosperis & iucundis. Paulus ad Gal. 6. nō efficiemini inanis gloriæ cupidi. Inde etiā orit̄ iactantia. Iactator .n. maiora de se uerbis & iactis fingit, q̄ sint in eo aut propter gloriā aut lucrū &c.

SAGITTARIVS NONVM SIGNVM. Fabula apud Hyginum, Sagittarium dicunt nonnulli esse Crocum Euphenes Musarum nutricis filium. Vt ait Sostenus, eum domicilium in monte Helicone habuisse, & cum Musis solitum delectari, nonnunquam etiam studio uenationis exerceri. Itaque pro

merita diligentia magnam laudem assecutum. Nam & celerrimum in syluis & D acutissimum in Musis factum esse. Pro quo studio petisse musas à Ioue ut in aliquo astrorum numero deformaretur. Itaq; Iouem fecisse, ut cum omnia illius artificia uno corpore uellet significare, crura eius equina fecisse, quòd equo multum sit usus, Sagittas pro ingenio adiunxisse, ut ex his & acumen & celeritas esse uideretur. Caudam Satyricã in corpore fixisse, quòd nõ minus hic Musis, quàm Liber Satyris sit delectatus. Versus huius fabulæ.

Crotus erat musis charissimus, elegantiori
Ingenio, atq; sequens animalia feruido labore
Puluerulentus equo, quæ fortibus obruens sagittis:
Castalidum crescens in amore, placebat ampliori
Virtutum cumulo, non carminis & politiore
Descripti rythmo usus defuit, & lyram sopitis
Corporibus placidæ requiei causa, per alta montis ibat,
Parnasi tundens digitis, caua saxa replicabant.
Dulcisonas uoces. Quid? Talia uirgines docebant.
Hæ tandem orassent cum numina Iupitris, nitenti
Sydere uestiret Crotum. Faciam inquit, & beatus
Hospitium semper dicetur, & altior tonantis E
Aula, polo his dictis hunc transtulit, utq; nota cunctis
Redderet arma, quibus ualuit, dedit arcum, equina membra,
Ingeniiq; aciem referentia robora in sagittis.
Et caudam Satyri, quo gaudia non minora Musis
Iuuat ex Croto causari & Arcades solebant
Quàm quæ capripedes dare saltibus ebriis Lyco.

Macro. de Sagittario. Macrobius libro primo Saturnalium sic de sagit. scripsit. Sagittarius, qui omnium zodiaci domiciliorum imus atq; postremus est, ideo ex homine in ferã per membra posteriora degenerat, quasi postremis partibus suis à superis in inferna detrusus. Sagittam tamen iacit, quod indicat tunc quoq; uniuersorũ constare uitam radio solis uel ab ima parte uenientis. Iul. Fir. de Sagittario. Iul. Fir. lib. 2. ca. 12. Sagittariũ ponit signum esse pulchre uocis, ueridicum, domum Iouis, & significare omnia F loca irrigua, montes, & hortos, & quicquid in se aliquid amœnitatis continet. Idem item lib. 5. ca. 1. Quòd si in sagittario horoscopus fuerit, is plurimas artes & disciplinas consequetur, eritq; cordatus, ingeniosus & omniũ rerum scius.

Musæ quid Proclus. Iupiter Mnemosyne. De Musis hic paucula annectere libuit. Proclus Diadochus in Hesiodicis enarrationibus, scribit Musas ideo tradi Iouis filias & Mnemosynes, quòd ad præcinctũ literaria uelut palestra tendentem, necesse sit intelligendi percipiendiq; potestate, atq; item retinendi pręcipue pollere & per Iouem significari cui attribuitur intellectus. Memoria necessaria. Et per Mnemosynem: Memoriam à μνήμη uocabulo memoriam significante. Sunt igitur Musæ intellectus & memoria. Est aũt Memoria necessarium maxime uitæ bonum, & thesaurus eloquentię, ac tanquam lumen aliquod. Seneca Hanc in seipso eatenus florenter excelluisse scribit Seneca, ut non ad usum modo sufficeret, sed ad miraculum usq; procederet. Nam duo milia nominũ, inquit, recitata, quo ordine erant dicta referebam. Ducentos quoque uersus ab ultimo incipiens recitabam.

Docilitatis partes memoria, oxytes, anchinœa. Docilitatis sanè partes, ut ex Græcis tradunt aliqui, tres uidentur. Anchinœa, Memoria, Oxytes. Est aũt memoria eorum, quæ quis didicit, cõseruatio. Oxytes mentis intelligitur celeritas. ἀγχίνοια, id est, solertia ubi ex his quæ didicimus, etiam quæ non didicimus, uenamur.

Fons Lethe Mnemosynes. Fingũt ueteres apud Trophonii specum fuisse fontem qui dicebatur Lethe

A cuius aquam hauriebant descensuri, ut omniũ irreperet obliuio. Rursus & alter erat, quem Mnemosynes, id est, memoriæ uocabant, ut hausta inde aqua omnium recordarentur, quæ uidissent.

Fingunt præterea poetæ Musas ducere choreas. Volunt Platonici deũ opt. maximum terram, tanquam chorum aliquem, diuini templi medium constituisse. Nam cum mundum (ut Platonici uolunt) ubique construeret rationis plenissimum, quo clarius suũ referret authorem, in sphæra qualibet uiuentia pleraque collocauit, quæ non templum modo redderent excultissimum, sed summi opificis laudes assidue concinerent. Quod ipsum humanas itidem mentes in meditullio positas facere uoluit. Hic igitur est illa ueteribus celebrata chorea Musarum, quę ad Apollinis ipsius imperium recinit perpetuo, saltatq;. Ipse uero, ut ait Orpheus, Cœlum uniuersum cithara temperat canora. Apollo uero hic alius non est, quàm deus, quem uniuersalem uocat Pythagoras, dictumque uult, quasi ἁπλόον, id est, simplicem ac unum. Vt aũt humana mens ipsius summi opificis laudes recinere & cælebres choreas ducere posset, dedit homini Labia & Linguã. Labia profecto, quę in homine præsignem ab cœteris rationem habent, in brutis quippè dentium modo hæc tegumenta sunt, at nobis etiam in

B loquendi necessitate mirabile suggerunt adiumentum, indéque mollia, carnosaque ab rerum natura effícta sunt. Vt enim humana lingua duplici fungitur officio aut munere, conceptus animi enuntiando, & saporum uim præsentiendo, proptereaqúe ab cæteris disparatur, nec similis est, ita nec in labijs simplex functio est, sed dentes quidem cum decore cõtegunt plurimo, tum locutionem pręstant magis articulatam. Ea nanque cõflatur ex literis, quarũ enuntiatione plurimum obturbata, detruncata nec intelligibilis præstaretur, nisi ad hanc rationem labia, linguamque conformasset artificis infinita prudentia. Eleganter Apuleius dixit, Os hominis esse animi uestibulũ, orationis ianuam, cogitationum uero comitium. Maxi. & opti. deus homini dedit linguam, incomparabile donũ, in quo sua bonitas infinita, inæstimabili munificentia nos, ut legitimos filios est amplexata. Huius incomparabilis doni usus hic missos facio, pręter id ut habet diuus Ambrosius in Hexameron, quòd lingua loquentis plectrũ est, qua omnis diuinæ maiestatis amplitudinem & sapientiam tuba clarius recinere debet & eius laudes iugiter decantare. Et ideo necessaria est laus oris, nõ quidem propter deum, sed propter ipsum laudantem, cuius effectus excitatur in

C deum, ex laude ipsius. Iuxta hunc Dauidis uersiculum. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quò ostendam illi salutare dei. Et inquantum homo per diuinam laudem affectu ascendit in deum, in tantum per hoc retrahitur ab his quæ sunt contra deum Esai. 48. Laude mea infrenabo te, ne intereas. Prodest etiam laus oris ad hoc, quòd aliorum affectus prouocetur in deum. Vnde in Psal. dicit. Semp laus eius in ore meo. Et subditur. Audiẽt mansueti & lætentur. Magnificate dominũ mecum &c. Adstipulantur ad nostrum propositum stellæ nostri Sagittarij, quarum nõ nullæ sunt de natura Iouis & Mercurij, quarum teste Iul. Fir. libro sexto capi. sexto. significatio decernit maxima religionis insignia, legisque peritum reddũt. Est autem laus dei religionis actus, ut docet Sanctus Thomas, secunda secundæ, Quæst. 91. Collibuit tandem his iungere insigne miraculum nostris uisum temporibus. Psittacus fuit Ascanij cardinalis Romæ, aureis numis centum comparatus, qui articulatissime, continuatis semper uerbis, Christianæ ueritatis symbolum integrum pronuntiabat, perinde ac uir peritus enuntiaret. Id præclarum & dictu rarissimum est. Qui habet aures audiat.

Musarum choreæ.
Platonici.
Orpheus.
Labia & lingua.
Humana lingua duplex habet offi.
Apuleius.
Lingua incomparabile donũ
Ambrosius.
Dauid.
Stellæ Sagittarij.
Mirum de psittaco.

CAPRICORNUS decimum signum. De eo Hyginus hanc recitat fabu D
lam, Aegyptij sacerdotes & nõ nulli Poetæ dicũt, Cum plures dij in Aegyptum conuenissent, repente uenisse Typhona acerrimum giganta, & maximum deorũ inimicum, quo timore permotos deos in aliã figuram se cõuertisse Mercuriũ factum esse Ibim, Appollinem autem, quæ Threicia auis id est grus, Dianã cato assimulatã, quibus de causis Aegyptios ea genera uiolari nõ sinere demonstrant, quòd deorum imagines dicuntur. Pana autem in flumen se deiecisse, & posteriorem partem effigem Piscis, alteram uero Hirci fecisse, & ita à Typhone profugisse, cuius cogitatum Iuppitrem admiratum, effigiem eius inter sydera fixisse. Metrice sic exponitur.

Olim Niliferis partibus, deorum
Sancta cohors aderat, cum gigas nephandus
Typhon insidias omnibus parauit.
Huic inimicitiæ, maior & simultas
Cum dijs & summo perstitit tonante.
Pan deus Archadiæ cum uideret omnes
Per formas uarias in fugam coactos
Fit caper & Piscis, perfidumq; lusit. E
Ingenium cuius Iupiter stupendum
Admirans astris fulgidis decorat.

Capricornus cœlestis. Capricornus cœlestis signũ est zodiaci, ad quod cũ sol motu suo adierit causat solstitium brumale. Et hoc accidit nostra tempestate 11. aut 12. die decembris quod tempore natalis Christi fuit ad 25. diem eius, de quo plura utiliter scribit diuus Augustinus sermo. 12. 13. & 18. de natiuitate christi.

Solstitiũ quando. Aug.

Macro. De Capricorno Macro. lib. 1. Sat. sic. Capricornus ab infernis partibus ad supera solem reducens, capræ naturam uidetur imitari, quę dum pascitur, ab imis partibus semper prominentium scopulorum alta deposcit.

Iuli. Fir. Iulius Fir. lib. 5. ca. 1. Si in Capricorno horoscopus fuerit inuentus, amicis puro excibit, id est, commouebit amicitiam semper affectu, erit subdolus, lætus & qui, cum nihil desit ad uitæ subsidium, tamen peregrinetur, & quibus uitæ alimenta præstiterit, ipsi existant semp ingrati, erit amabilis, parui animi. Ac digitis longis & prolixis semper precibus molestus &c. F

Macro. Afferit Macro. animas per Capricornũ in cœlum reuerti, quod dictum tanquam inuolucrum supra de cancro elucidauimus.

Caper, Capricornus Hircus animal describitur. Caper, capricornus aut Hircus pro animali. Est autẽ Hircus ex lib. de naturis rerum capræ mas, animal bellicosum, animosum & robustum. In fronte autem illi & cornibus est maxima fortitudo. Isidorus, Hircus est lasciuum animal & semper feruens ad coitũ, cuius oculi ob libidinem in transuersum respiciunt.

Isidorus. Sanguis hirci mollit adamã. Plinius. Huius animalis natura adeo calidissima est, ut adamantem lapidem, quem nec igni nec ferri materia domare ualet, solus huius cruor dissoluat atq; molliat. Plinius lib. 28. ca. 9. de Hirci sangnine sic scribit. Hircorum sanguini tanta uis est, ut ferramentorum subtilitas non aliter acuatur, aut induretur, aut scabricia poliatur, uehementiusq; quàm lima. Idem Plini. eodem lib. ca. 13. Primum omniũ rabiem Hircorum si mulceatur barba mitigari.

Homĩes olent ut Hirci, in ætate quæ sufficit Veneri. Homines qui rem Venereã agunt, aut qui ætate sunt quæ sufficiat Veneri male olent, hoc est, odorem Hirci reddũt, huius ratio. In actu Venereo non solum emittur semen, sed etiam spiritus &c. In pueris autem non fit huiusmodi odor, quoniam puerorum spiritus humorem & sudorem cõcoquere potest & consumere, Virorum autem nequit, proinde sunt in his humiditates crudæ, indigestæ, ac ad corruptionem procliues. Ideóque sudores eorum & resoluti hinc

fumi

A fumi grauiter olent, neque enim calor latenter cõsumit, ut in pueris, sed extrudit potius & uapores cõcitat, idq́ue in alis præcipuè, atque inguinibus &c. Inde eruditi putant pueros dici Hirquitallos, ubi primũ ad uirilitatem accedunt. Fitq́ue Venereorum appetentia opportuna, ex hircorũ libidine aut odoris in (suauitate. Hirquitalli.

In Prouerbio est, hircos pati facile ipsis intuentibus fœminas iniri, omninóque, quod dicitur, susq́ue deq; ferant. Ego eos taxo, qui cõniuent & dissimulant se non uidere, cum eorum fœminæ cum alijs rem carnis agunt, quos uoco Conictores, gutemeñlin, Effich holer. Hircos pati facile.

Posset per Capricornum hic sumi allegoria ethica & liberalitas intelligi, tran (seo tamen.

AQVARIVS VNDECIMVM SIGNVM. Hunc complures Ganymedem esse dixerũt. Troili regis Troianorũ & Callirrhoës filium, qui cũ in Ida monte uenaretur, ob nimiam pulchritudinem à Ioue adamatus, & per Aquilam parentibus raptus, inter astra est collocatus & deorum minister factus existimatur. Dehinc Aquarius dictus est, quòd undas funderet. Hunc Nigidius Hydrochoon appellat. De quo Catullus de Coma Berenices, Protinus Hydrochoi fulgeat Oarion. Versiculi Thomæ Rhadini. Hydrochoos.

B Altisonans Iuppiter
Ardebat Ganymedis amoribus,
Qui forma superando iuuenculos
Iliades floruit.
Vnguibus hunc intulit
Cœlo prima auium: faciem Iouis
Dum atris penna coloribus occulit,
Vt superis pocula
Ponat in alto æthere,
Fulget syderibus radiantibus,
Largo munere amantis, ubi omnia
Fœlicibus secula
Officiis transit

Aquarios legimus nuncupatos hæreticos quosdam, qui aquam offerebant solam in calice sacramenti, de quibus in Iure ponti. 24. q. 3. ca. quidam hæretici. Et totum caput ipsius Isidori libro octauo Ethimo. Aquarij hære.

C Apud Ciceronem in epistolis fami. à Cœlio cõcinnatis, uidentur esse Aquarii, qui aquam circunferunt uenalem. Nisi ego (inquit) cum Aquariis & tabernariis pugnarem. Aquarij.

Sunt & Aquarii, qui publicis aquis præficiuntur, hi quandoq́ue dicuntur aquarũ curatores, possunt etiam uocari Castellani. Iulius Frontinus, Aquariorum fraudem nominat, quos aquas ex publicis ductibus in priuatorum usum deriuare deprehendisset. Et Aquiminaria: uasa apud Pomponium iureconsultum dicunt, ut sint ad abluendas manus instrumenta. Aquarioli dicuntur qui uxoris stupra æquo animo ferunt. Aquarioli.

De Aquario cœlesti signo, scribit Ouidius primo Fasto. Aquarius signum cœle. Ouidius.

Hæc ubi transierint, Capricorno Phœbe relicto
Per iuuenis curres signa regentis aquam.

Iul. Fir. Aquarius est signũ pulchre uocis, domus Saturni, significat loca fluentia, atque irrigua, fontes, maria, loca, montesq́ue. Principes quoque callidos, dolosos, uersipelles, uates demũ, magos, sophistas, mantios & tabellarios, siue cursores. Macro. 1. Satu. Aquarius nõne ipsam uim solis ostendit? unde enĩ imber caderet in terras, nisi solis calor ad supera traheret humorem? cuius effusio pluuialis est copia. Iul. Fir. Macrobius.

Solis ingressus in Aquariũ.

Apud ueteres ex sententia Plinij, Ouidij, Porphirionis, Collumellæ, sol ingressus est Aquarium 16. calen. Febru. Hoc est 17. die Ianu. nostro tempore ingreditur 4. Idus Ianu. Hoc est 10. die Ianu. In hoc signo sole constituto horrendæ tẽpestates & ingentia frigora esse solent, authore Por. Quare Hor. Aquarium aquæ tyrannum uocat. D

De Aquarum diuersitate, differentia, colore, sapore plura legitis apud Aristotelem, Vitruuium, Plini. Solinum & Pomponium &c.

Per Aquarium allego. accipitur ἐπιείκεια uirtus, latine æquitas dicta.

PISCES SIGNVM duodecimum. Fab. ex Hygino. Pisces diogenites erit. Brachus ait quodam tempore Venerem cũ cupidine filio in Syriam ad flumen Euphratem uenisse, & eodem loco repente Typhonem gigantem, de quo supra diximus, apparuisse. Venerem autem cum filio in flumen se proijcisse & à gemellis piscibus suscepti, & ibi figuram piscium forma mutasse, quo facto periculo liberatos fuisse. Qui sanè pisces à merito translati feruntur in cœlũ. Itaque postea Syros, qui his locis sunt proximi, destituisse pisces esitare, quòd uereantur eos capere, ne simili causa deorum præsidia impugnare uideantur, aut eos ipsos captare. Est autem unus ex his Boreus, id est, magis à zodiaco uersus septentrionem expositus, attingens Andromedæ brachium. Alter Notius, aut meridianus. Non intellige lector, quòd sit collocatus uersus meridiem à linea eclyptica, sed dicitur Notius respectu piscis Borei, eo quòd plus uergit uersus meridiem, sunt tamen per colligaturam atq; caudis iuncti. E

Piscis Boreus Notius.

Huic fabulæ adhærent hi uersiculi.

Cum Venus nato sociata flumen
Visere Euphratem cupiens, per amplum
Incederet alueum,
Typhona uidet grauem.
Horruit flaui capitis capillus.
Nate, qui uirtus mea semper extas,
Hostis noster (inquit) adest nephandus,
Ni sit fuga, pessimus
Interficiet nos.
Conciti intrant æquora, mutuata F
Adiuuat piscis geminos figura.
Quos, pro bene præstito,
Circumdedit ignibus.

Pisces signum zodiaci. Ouidius.

De signo piscium Ouidius 2. Fast. abunde fabu. etiam recitando tractat, Incipit enim.

Iam leuis obliqua subsedit Aquarius urna,
Protinus æthereas accipe piscis aquas &c.

Sol intrat pisces. Iuli. Fir.

Ingreditur autem Sol Pisces, secundum Ouidium, 15. calend. Martij, id est, 15. die Febru. Nostra tempestate 6. aut 5. Idus Febru. id est, 8. aut 9. die Februarij.

Iuli. Fir. Pisces sunt in cœlo, signũ fœmi. duplex, humidũ, aquosum, sed unus Piscis ad austrũ fertur, alter ad Aquilonem. Domus Iouis, significat loca ruinosa, humida, Piscatores etiam & nautas.

Macro.

Macro. lib. 1. Sat. In ultimo ordine zodiaci Pisces locati sunt, quos cõsecrauit Soli nõ aliqua naturæ suæ imaginatio, ut cætera, sed ostentatio potentiæ syderis, à quo uita non solum aëreis terrenisq; animalibus datur, sed illis quoq; quorum cõuersatio in aquis mersa, uelut è cõspectu solis exulat. Tanta est uis solis ut abstrusa quoque penetrando uiuificet.

A Hic de piſcibus uaria & miratu digna addenda eſſent; ſed remitto lectorem ad Plini.lib.9.& decimum.

Duodecim ſignis uniuerſalibus zodiaci imaginibus abſolutis. Venio ad textum Procli, ubi ſcribit. In his duodecim, ſtellæ quædam ſunt, quæ ob quaſdam quas referunt notas, proprias appellationes meruerunt, ſiquidem ſex numero quæ in Tauri dorſo uiſuntur, Pleiades nominantur.

Pleiades igitur, ſiue Atlantides, aut Vergilię, ex eo quòd in cœlo ſunt cognitu facilimę, ab innumeris ferè prędicantur. Poëtæ eas nō tacent. Virgi.1. Aeneidos, & primo Georgi. Ouidius in pluribus locis. ſ.3. Faſto. Et idem 5. Faſto. Et item primo de Ponto epiſtola ad Seuerū. De iiſdem Aratus in Phœno. Et poſt, Germanicus Cæſar, Rufus Feſtus. Baſſus poëta in cōmen. in Ger. Mar. Mani. lib.5. Item Hyginus lib.2.& tertio de Tauro. Et de his ſæpius Plini. lib.18.ca.24. 25.26.27.28.29.& 31. Et in ſacris literis, ſcilicet, Iob 38. ubi diuus Grego.& S. Thomas cōmentando plura ſcribunt. Item Beda in libello ſuo de ſtellis. Et Ptole. de iis tracta.1.quadri.cap.9. Scriptores de Pleiadibus.

Sunt præterea harum ſtellarum hæ nomenclaturæ.

Athorace Ptole.lib.quadri.tract.1.ca.9.
Athoraye, Hali Aben Ragel.
B Pleiades, Plyades.
Atlantides.
Vergiliæ.
Veſtis inſtitoris, lege Plini.li.18.c.25.
Maſſa.
Gallicia.
Biurio.
Septiſtellium.

Harum interpretationes lege ſupra, Item & earū nomina ex Arato recepta.

Hyginus lib.1. cap. de Tauro ſic ſcriptum reliquit. Eas ſtellas noſtri Vergilias dixerūt, quòd poſt uer exoriuntur. Et hæc quidem ampliorem cæteris habent honorem, quòd earū ſigno oriente æſtas ſignificatur, occidente autem hyems oſtenditur, quod aliis non eſt traditum ſignis. Alludit Plini. lib.18.cap.29. Hyginus. Vergiliæ. Plinius.

Namq; Vergiliæ priuatim attinent ad fructus, ut earum exortu æſtas incipiat, occaſu hyems, ſemeſtri ſpatio intra ſe meſſes, uindemiaſque & omnium maturitatem complexæ. Ad idem Rufus Feſtus, de Pleiadibus. Rufus Feſt.

Nec minus arenti cum crine attollitur æſtas
Et cum cana comas redit anno bruma rigenti.
Tempora deſignant, nam ſi ſe gurgite tollunt
C Vergiliæ, curuas in flaua noualia falces
Exercere dies, ſi condunt: æquore flammas
Tellurem preſſo proſcindere tempus aratro

Pro horum intellectu contuendum. Noſtra tempeſtate ſtellæ Pleiades ſunt in 22.& 23. gradu Tauri ſupremæ ſphæræ, quæ Ptolemæi fuere in 1.& 2. gradu eiuſdem Tauri. Coniungitur autem Sol quotannis iiſdem 3.& 4. die Maij, poſtea diebus ſequētibus, propter receſſum Solis à Pleiadibus, dicunt oriri Heliace.i. ante Solem & tunc incipit æſtas præambula aut initialis, de qua loquuntur omnes cōmemorati authores, & uſuuenit noſtro tempore circiter 7.8.9. aut 10. diē Maii, uel, ut nouitiis ſatisfaciam cū Sol ingreditur Geminos.ſ. noſtro tēpore 11. die Maii. Habes igit iuxta authorū mentem, q Pleiadibus Heliace exorientibus incipit æſtas præambula aut initialis & quo id noſtro tempore fiat. Pleiades in q ſigno. Cōiunctio Solis cum Pleia.

Scito quòd quadruplex eſt æſtas. Præambula, de qua iam diſſeruimus. Vera ſiue Aſtronomica, cū Sol intrat Cancrū, noſtro tempore die 12. Iunii.i. proxima die poſt Barnabæ. Aeſtas adulta aut robuſta, cū Sol ingreditur Leonē, circiter 13 diē Iulii, ipſa die diuæ Margarethæ uirginis. Et æſtas declinans quæ principiū autumni præambuli, cū Sol intrat uirginem ad 13. diem Auguſti ubi Hippolitus martyr. Quadruplex æſtas.

Præterea Pleiadū occaſus principiū dat hyemi (intellige præambulæ). Attende cū Sol ſuo curſu peruenerit ad 22.& 23. gradum Scorpii; Pleiadū occaſus.

quod accidit nostro tempore 5. & 6. die Nouembris, tunc Sol directe opponit D
Plyadibus, & hoc contingit in Semissi.i.in sex mensibus, hoc est, in semianno, tunc Sole mane oriente Pleiades occidũt, & ad hos dies uel circiter, puta 5.6.7. 8.9.10. die Nouemb. uel, pro nouitiis, circa festũ Martini incipit hyems initialis (siue præambula.

Quadruplex Hyems. Scitoq; ꝙ quadruplex est Hyems, Præambula, iam determinata. Vera siue Astronomica, cũ Sol init Capricornũ 11. uel 12. die Decembris ante festũ Luciȩ. Robusta aut adulta, quando Sol ingreditur Aquariũ.s. circiter 9. diem Ianuarij. Et tandem declinans, initium ueris præambuli, cũ Sol ingreditur Pisces die 8. ferè Februarij.

Pleiades natura. Ptole. De oculis non curandis Rhodan. Nec id prætereundum censeo, stellas has esse de natura Martis & Lunæ, quod plane indicat Ptolemæus tract.1.qua. ca.9. Quo fit, quoties Luna illas ipsas adierit omnis oculorũ curatio est prohibita. Testis est Hali Rhodan eodẽ tract. & ca. inquiens, Omnes Astrologi sunt cõcordes, quòd stellæ, quȩ habent complexionẽ Martis & Lunȩ, abscindunt proprie uisum, & hoc esse dico propter magnam cõtrarietatem, quæ est in hac uirtute. Nota tu medice.

Ptolemeus. Pleiadum stellæ quȩ in Tauro. Alphon. Hali Rho. Ptolemæus 7. dict. Alma. uerificauit dumtaxat quatuor stellas Pleiadum & sunt in ordine stellarum Tauri 30.31.32.& 34. Idem sentit Alphonsus. Stellæ etiam Pleiadum sunt in mansione tertia Lunæ quȩ ab eis E
nomen habet Athorayæ, de qua plura Hali parte septima cap.101.

De Pleiadũ positione. De positu harum stellarum uariæ sunt sententiæ, quas lege supra.

Mirũ de Pleiadibus. Orosius. Tandem arcanum ualde hic Theologicũ aperiendum est, Christo ad horam sextam pendente in cruce, facies eius quam angeli uidere desiderant, fuit uersa in orientem, & iam Sole obscurato & factis tenebris super uniuersam terram, de quibus Paulus Orosius ad Aurelium Augusti. lib.7. ca.3. sic. Eodem'que ad horam diei sextam Sol in toto orbe obscuratus, tetraq́ue nox subito terris obducta est, & sicut dictũ est. Impiaq; æternã timuerunt secula noctem, & stella tunc diurnis horis, uel potius in illa horrẽda nocte toto cœlo fulsisse referat. Stetit igitur Aries supra caput nostri redemptoris. In quo Sol, ut supra diximus. Eodẽ mirificè obtulit se nostro saluatori Vniuersitatis liber. Obtulerunt enim sese Pleiades existentes tunc in principio ferè Tauri. Versus eius dextram, partim ad meridiem & partim ad orientẽ. Dic obsecro, quid hæ stellæ redemptori nostro oblatæ significabant? profecto id quod idem dixit Ioan.12. Ego, si exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad me ipsum. Vbi Augustinus sic scribit. Quòd Christus hæc retulit ad naturæ integritatem, id est, spiritum, animũ & corpus, & id quo uisibiles & contrectabiles sumus, qui enim dixit, capillus capitis uestri non peribit, omnia trahit post se.

Ioan. 12. Augustinus F

Septenarius numerus. Macrobius. Augusti. Septenarius enim numerus Pleiadum, maxime cõuenit homini. Testis est Aulus Gellius libro tertio, capite decimo. Hunc domini Theologi uocant numerum Vniuersitatis. Quem Macrobi. libro primo, de Somnio Scipionis uocat plenum. Accedit pulchrè Augustinus libro undecimo, ca. tricesimoprimo, ubi inquit, Septenarius numerus pro cuiusq́ue rei uniuersitate ponitur.

Prouerb. 24 Psalm. 118 Lucæ 7. Virgi. In exemplis Prouer. uicesimoquarto. Septies in die cadit iustus, & resurget, quotienscumq; ceciderit. Et Psal. 118. Septies in die laudem dixi tibi. Id Psal.33. exponit, semper laus eius in ore meo. Ad idem Lucæ septimo, de Maria Magdalena. Et Virgilius primo Aeneidos.

O ter quaterq́ue beati,
Quis ante ora patrum Troiæ sub mœnibus altis
Contigit oppetere.

O ter quaterq;.i. oĩno & prorsus, hæc omnia de septenario numero homini applicato, designant septẽ stellæ pleiadũ Christo iam iam pro redemptione humani generis laborante, quasi dicerent totum liberabis (hoĩem.

Inter has stellas: Maia siue Mæa ab oĩbus proclamaẽ ueneranda, pudica, sancta, à Tullio sanctissima, egregiè significat beatissimã uirginẽ Mariã matrẽ Christi sub cruce pudice & ueneranter stantem, unà cũ alijs mulieribus.

Sequitur

A SEQVITVR IN PROCLO. QVINQVE VERO QVAE IN CAPITE Tauri cernuntur Hyades dicuntur.

STOEFLERI INTERPRE.

Animaduertendum Hyades stellas inter particulares imagines recenseri, continentur enim in Tauro imagine uniuersali, habentque apud authores uarias nominationes. Appellãtur enim Hyades, Succulæ, Palilicíũ sydus & Parilium. (Hyades. Varia earum nomina.)

Scriptores de his hi sunt. Hyginus lib. 2. & 3. de Tauro, Pherecydes Atheniensis aut Atheneus, Museus, Aratus in Phœno. qui in latinum uersus sic loquitur. Propè pedes autem Aurigæ cornutum expansum Taurum scrutare, atqui ei ualde consimilia indicia ponuntur. Quale ipsi caput interdistinctũ est, neque quispiam alio argumento coniectauerit caput bouis, qualiter id ipsæ stellæ utrinque circumductę configurant? Etiam crebro earũ nomen memoratur, neque adeo incelebres Hyades, quæ. s. per totam frontẽ Tauri sparsæ sunt &c. (Scriptores. Hyginus. Pherecydes. Museus. Aratus.)

Iul. Fir. lib. 8. ca. 6. de claris syderibus cũ Ariete orientibus &c. de Hyadibus in hæc uerba. In Ariete parte 27. oriũtur Hyades, quicumque in ortu huius syderis natus fuerit, inquietus erit, turbulentus, popularis, & qui plebem turbulentis semper seditionibus exagitet, eius animos clamosis, ac furiosis contentionibus inflammans, inimicus quietis & pacis, atque intestina & domestica bella, B furiosa mentis cupiditate desiderans. Sed hinc uarij quæstus ex assidua solicitudine sæpe nascũtur. Facit etiã hoc sydus bubulcos, opiliones, armentarios, ouiumque pastores. Hucusque Fir. (Iul. Fir.)

Consimilem habet sententiam Marcus Mani. lib. 5. ca. unico, sic canens. (Mar. Mani.)

Sed cum bis denas augebit septima partes
Lanigeri, surgunt Hyades. Quo tempore natis
Nulla quies placet, in nullo sunt otia fructu &c.

Germanicus Cæsar de Tauro. Fronte micant Hyades. (Germa. Cæs.)

Eas Plini. lib. 2. ca. 42. uocat Succulas. Et lib. 18. ca. 26. Hyades, Succulas, Paliliciũ sydus. Vbi sic scriptum reliquit. 14. Cal. Maij Aegypto Succulæ occidunt uesperi, sydus uehemens, & terra mariq; turbidũ (& post pauca) Hoc est uulgo appellatum sydus Palilicium, quoniã 11. Cal. Maij urbis Romæ natalis, quo ferè serenitas redditur, claritatem obseruationi dedit, nimborum argumento, Hyadas appellantibus Græcis has stellas. Quod nostri à similitudine cognominis C Græci propter sues impositũ arbitrantes, imperitia appellauere Succulas. Et idem eodem libro cap. 31. de Succulis. (Plinius.)

De Hyadibus plura Bassus in Germa. capite de Tauro. Et idem de Aequinoctio fermè assimilem habet sententiam iam supra ex Plinio conscriptam, præter id quòd Palilicium sydus uocat Parilicium. (Bassus.)

Item de Hyadibus Ouidius 5. Fastorum, sic cantat. (Ouidius.)

Ora micant Tauri septem radiantia flammis
Nauita quas Hyadas Græcus ab imbre notat. Et idem in sexto.
Postera lux Hyadas Taurinæ cornua frontis
Euocat, & multa terra madescit aqua.

Idem de festis Palilibus lib. 4. de quibus in subditis dicetur.

De ijsdem Aulus Gel. lib. 13. ca. 9. (Aulus Gel.)

Secũdo loco de Ethymis horũ nominũ dicemus, & primo de Hyadibus. Pherecydes, teste Hygino li. 2. de Tauro, Liberi nutrices esse demõstrat nũero septẽ Harũ nomina sunt hæc. Ambrosia, Eudora, Padilæ, Coronis, Polisso, Phyleto, Thyone, à Ioue inter sydera cõstitutę. Hyades aũt appellatæ sunt, ut ait Museus, quod ex Atlante & Hya Oceani filia, sint 15. filiæ procreatæ, quarũ 5. Hyadas appellatas demonstrat, quòd earũ Hyas fuit frater à sororibus multũ dilectus, qui cũ uenans à Leone esset interfectus, quinque, de quibus supra diximus, lamenta- (Ethyma Hyades.)

tionibus assiduis permotæ dicunt interijsse, quare eas quod plurimũ de eius morte laborarint Hyades appellatas. Tiro. M. Ciceronis libertus (authore Gel.) dixit eas ab ὕειν appellatas. Nam cũ oriuntur & occidunt, tempestates, pluuias, largosque imbres cient. Pluere aũt græca lingua ὕειν dicitur. Hæc quidem Tiro in Pandectis. Ad Tironẽ accedit Bassus in cõmentarijs in Germanicũ de Tauro. Adstipulatur Plini. & Ouidius supra. Licet Gel. uideatur nõnihil dissentire. Addit & Bassus Hyades uocatas, quia in modũ literæ y positę sunt. Nõnulli recentiores asserunt Hyades dici ab ὕω græco uerbo, quod latine sonat pluo, Hyades. n. (ut Seruio placet) stellæ sunt in fronte Tauri, quæ cũ oriuntur & occidunt, pluuias faciunt Virgilius primo Aeneidos. D

Seruius. Virgilius.

Arcturum pluuiasque Hyades, geminosque triones.

Succulæ

Eas latini uocant Succulas, à Succo (teste Basso de æquinoctio) propter. n. ortũ & occasum cũ sole, multos succos, imbres, pluuias inducunt, ut testes sunt prædicti authores. Veteres Romani Græcas literas nescierunt & rudes Græcæ linguæ fuerũt, ut stellas quæ in capite Tauri sunt, propterea Succulas appellarũt, quod eas Græci ὑάδας uocãt, tanquam id uerbum latinũ Græci uerbi interpretamẽtũ sit, quia gręcè ὗς, sues latine dicunt. Hactenus Tiro. Inde ὑάδας. i. Succulas nostri opici dici putauerunt. Sed ab eo quod est ὕειν appellantur lege supra. Decepti sunt igitur ueteres in similitudine cognominis. s. ὕειν & ὗς. E

Palilicium sydus. Parilicium. Pales. Varro. Palilia. Ouidius. Parilia.

Palliciũ sydus. Scito, Pales pastorum & pabulorũ est dea, quam alij Vestã alij Matrem deũ esse uolunt. Cui sacra soluebantur postquam Hyades uesperi, ut diximus, occidunt. 11. Cal. Maias, quamuis sint qui 12. Cal. ea tradiderũt celebrari. Et teste Varrone à Pale Palilia dicta sunt, ut à Cerere Cerealia Ouid. 4. Fast.

Nox abijt oriturque aurora, Palilia poscor Alma Pales faueas pastorũ sacra canenti
Non poscor frustra, si fauet alma Pales Prosequor officio si tua facta pio &c.

Pales igitur ut iam diximus, dea dicebatur pastorũ, cui festa Palilia, aut Parilia dicebantur. Sed quibus ritibus & moribus pastores Palilia peregerint, indicat Ouidius in quarto plurimis uerbis à uersu.

Pastor oues saturas &c. Et deinde. Et inter sacrificandum cõmendarunt se & greges obtutibus Deæ Palæ. Ouidius.

Ouidius.

Pelle procul morbos, ualeant hominesque gregesque
Et ualeant uigiles prouida turba canes &c. legito.

Palilicium Sydus unde.

Palilicium igitur sydus dictũ est primo à festis Palilibus pastorũ quæ (ut dictũ est) peregerũt post Hyadum occasum. Secundo Paliliciũ aut Parilicium, quia 11. Cal. Maii fuit natalis urbis Romæ, ut testantur Solinus, Sempronius. Plini. Bassus, uide supra de signo Libræ. Iuxta etiam illud Propertii in 4. F

Vrbi Festus erat, dixere Palilia patres
Hic primus cœpit mœnibus esse dies

Tertio quòd is dies, quo serenitas reddebatur, lucẽ parere uideretur. Ad hoc facit Plini. supra & Bassus de æquinoctio. Quarto ut author est Festus, pro partu pecoris Palæ sacra facerent Inde Parilia & Paliliciũ Sydus. Hoc bene docet Ouidius cum inquit.

Ouidius

Sitque salax Aries, conceptaque semina coniunx
Reddat, & in stabulo multa sit agna meo. Hactenus de Ethymis.

Hyadum numerus.

Tertio contuendũ, quòd nõnulli numerant septem Hyades, alij tantũ 5. Qui septem recensent, sunt inter se diuersi. Verior tamen est hæc sententia (à qua Hyginus in 3. recedit) in facie & circa oculos Tauri sunt 5, & in locis ubi nascuntur cornua, sunt singulæ & sic sunt in numero septem Hyades. ut uult Pherecydes & Ouid. Alij tantũmodo quinque supputant, ut indicat Hyginus supra. Excluduntur. n. duæ quæ sunt in radicibus cornuũ. Hæ sanè quinque, ut Bassus docet sunt sitæ in modũ y literę. Accedit Museus supra. Et Georgi. Val. qui stellas fixas Ptole. de Græco traduxit in latinũ, inquit. Earũ quæ in facie dictæ Hyades. Et exponit quinque. Tralator uetus qui ex Arabico eas latinas fecit, uocat has quinque Aldebaran, & forsan idẽ quod Hyades. Quarto de locatiõe harũ insignis & gra. & earũ latitu. ac magnitu. dicendũ est. Tempore Ptole. si nũeraueris 5. Hyades in facie Tauri fuere

De locatione earum.

hæ in

A Hæ in Tauro 9. 10. 11. 12. gradibus, habentes latitudinem meridianam. Et ex his 4. tertiæ magnitudinis, & una omnibus lucidior in australi oculo, quæ propriè dicitur Aldebaran, primæ magnitudinis, & sunt in ordine stellarũ Tauri 11. 12. 13. 14. & 15. Quòd si 7. Hyades esse decreueris, adde iam dictis, eas quæ sunt in origine, uel eductione cornuũ, quarum una est in ordine 16. super originẽ cornu meridiani tempore Ptolemæi in Tauro 17. ferè gradu, latitudinis meridianę & quartæ magnitudinis. Reliqua est in ordine 20. super radicem cornu septentrionalis in Tauro 15. quasi gradu, latitudinis septẽtrionalis, & 4. magnitudinis. Nostro autẽ tempore 5. Hyades in facie Tauri sic se habent, undecima (ut iam dixi) in ordine est in Tauro 29. gradu. Duodecima in ordine in Geminis 0. gradu. Tertiadecima in Geminis 1. ferè gradu. Quartadecima lucida ex forma ut cæra, & propriè Aldebaran, in Geminis 2. gradu. Quindecima etiam in Geminis quasi 2. grad. latitudinibus & magnitudinibus manẽtibus inuariatis. Quotannis igitur quando Sol hæc signa & gradus adierit, tunc coit corpore cũ Hyadibus, & hoc usuuenit nostro tempore 10. 11. 12. 13. & 14. die Maij. Quòd si 7. numeraueris Hyades, 16. in ordine hodie est in Geminis 7. gradu 20. aũt in ijsdem 5. ferè gradu. Aldebaran stella.

Quinto notandæ sunt naturæ harũ stellarum, & sequor Ptolemæũ tracta. 1. Naturæ Hyadum.
B quadri. cap. 9. sic. Quartadecima in ordine fulgens & propriè Aldebaran dicta complexioni Martis assimilatur. Cæteræ uero habent complexionem Saturni & parum Mercurij.

Sexto & demum aduertito. Quinarius Hyadum numerus in facie Tauri, & libro Vniuersitatis exaratus, hominẽ Christianum, dei simulacrũ, in eius laudem iugiter excitare debet, ut cum Dauide dicat. Lauda anima mea dominum, laudabo dominum in uita mea, psallam deo meo, quamdiu fuero. Et hoc ob nobilitatem, dignitatem, ac potestatem ipsius numeri quinarij, de quo etiam in sacris literis crebro fit mentio. Is sanè numerus omnia cœlestia & terrena complectitur. Quinque enim uiuentium traduntur genera. Primum locum sibi uendicante deo, sequentibus dæmonibus. Deinde heroibus, quarto loco hominibus, & quinto brutis. Et potissimũ ex eo, quòd is numerus, qui diuinus censet, multiphariam in homine inuenitur, puta in manuũ pedumque digitis. Item ipsius humanæ animæ quinque sunt potestates, scilicet, uegetatrix, sensuum potens, concupiscibilis, irascibilis & rationalis. Rursus, omnia quæ sub sensum cadunt quinario numero continentur. Vnde factum est, ut sensus dumtaxat quinque sint. Addo ego quinarium numerum uulnerũ & stigmatum nostri redemptoris, de quibus Paulus ad Gal. 6. de cætero (inquit) nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata domini Iesu in corpore meo porto. Quæ profecto bonus Christianus in corpore suo per afflictionem & in corde per iugem memoriam & gratiarum actionem portare debet. Allegoria Hyadum. Quinarij numeri dignitas. Quinq; genera uiuentium. Quinq; sensus. Quinq; Christi uulnera.

C

SEQVITVR IN PROCLO.

Stella uero quæ pedes Geminorũ præcedit, Propus quasi præpes uocatur. Propus.

HIc obiter contuendum est, quòd stellæ fixæ sunt in duplici manerie. Non nullæ enim sunt, quæ intrant formas siue imagines, hoc est, seruiũt ad earum compositionem. Quemadmodũ supra diximus Arietis signum, formam aut imaginem habere 13. stellas. Tauri 33. Geminorum 18. Cancri 9. &c. eo quòd tot stellæ effigiant, aut figurant huiusmodi signum, aut imaginem, & dicuntur stellæ formarum. Sunt præterea, & passim aliæ stellæ extra aut circa formas siue imagines, nõ seruientes ad alicuius imaginis compositionem, aut figuratio- STOEFLERI INTERPRES.

Propus. nem,& appellantur stellæ extra formas, uel quæ non sunt in forma aut informes, ut sunt circa Arietem 5. Circa Taurum 11. circa Geminos 7. Est igitur Propus, de qua author, stella extra formam Geminorũ & informis, præcedens pedem tum Gemini antecedentis, tum sequentis, quare haud iniuria dicitur Propus, id est, prępes, sed quia uicinius accedit pedi dextro Gemini antecedentis. Describunt astrologi eam his ferè uerbis. Quæ antecedit summo pede antecedentis Gemini. Et est 19. in ordine stellarum Geminorum (intellige de stellis intra & extra figuram). Est enim prima informis circa Geminos. Posita tempore Ptolemæi in Geminis 4. fermè gradu. Hodie in 24. eorundem. De ea stella præter nostrum Proclum, Ptolemæum, & Alphonsum, nullos offendo scriptores. D

SEQVITVR IN PROCLO. QVAE VERO IN CANCRO NVBECVLAM referunt, Præsepe uocant, at duæ quæ iuxta Præsepe collocatæ sunt: Aselli dicuntur.

STOEFLERI INTERPRE.

Cancer imago uniuersalis habet duas particulares.

Scito, Cancer imago uniuersalis, cõtinet in se duas particulares, scilicet, Pręsepe siue nubeculam, & Asinos. Pro his annotandum authore Hygino in 2. Basso in cõmen. de Cancro. Cum aduersus Gigantes dij bellum agerent, Liber pater, Vulcanus & Satyri asinis insidẽtes profecti sunt ad pugnã. Quod genus uiso tumultu magno & diro cum murmure rugissent, Gigantes eorum uoce territi fugerunt, & cõfestim dij de Gigantibus triumphauerunt, & iccirco unà cũ præsepio suo astris sunt illati, & in signo nobilis Cancri positi. E

Plinius. De his imaginibus scribit Plini. lib. 18. ca. 35. De prognosticis tempestatum, in hæc uerba. Sunt in signo Cancri stellæ paruæ Aselli appellatæ, exiguum inter illas spatium obtinente Nubecula, quam Præsepia appellant.

Bassus. Nubeculam Bassus in descriptione stellarum Cancri uocat Nubilũ, dicens. Habet aũt stellas tres obscuras, quæ appellantur Nubilum, quòd circa eum uidetur, Præsepiũ dicitur. De Asinis & Præsepio Rufus Fest. ca. de Cancro quę

Rufus Fest. (legito.

Vetus tralator Alma. Tralator uetus Alma. dict. 7. uocat Nubeculam implicitatem nebulosam, cum de Cancro (inquit). Media implicitatis nebulosæ, quæ est in pectore, & dicitur Præsepe.

Ptolemæus. Et nota. Ptolemæus tract. 1. quadri. ca. 9. §. de Cancro, uocat Præsepe iuxta unam traductionem Meelef, cum dicit. Illius aũt opus, quæ in eius locatur pectore, nubisq́ue gerit similitudinem, uocaturq́ue Meelef, Lunæ & Martis operibus æquatur. Alia ibidem traductio nominat Præsepe Pesebre, cum inquit. Et illa quæ in suis pectoribus, quæ assimilatur niui, & est dicta Pesebre, habent uim sicut est illa Martis & Lunæ. F

Synonima. Geor. Valla uocat Præsepe phatne, φάτνη enim græcum, sonat latine præsepe. Ex his infertur hæc esse synonima, Præsepe, Meelef, Pesebre & Phatne.

Asini, aselli. Duæ præterea stellæ in Cancro, à Ptolemæo in Alma. & quadripartito, Alphonso, Hygino libro 3. Rufo, Basso uocantur Asini. Plinius uero. Hyginus in 2. Iulius Fir. libro 8. ca. 9. & alij nominant Asellos.

De ordine stellarum nebulo. & situ in signis. Nec id est silendum, quòd stellæ nebulosæ sunt tres, scilicet, prima, secunda & tertia in ordine stellarũ Cancri, prima est nebulosa, 2. & 3. sunt in quarta magnitudine. Ptolemęi tempore fuerunt omnes in Cancro, prima in eo, gradu 10. Secunda, in 7. ferè. Tertia, in 8. Nostra tempestate. Prima est in principio Leonis. Secunda, in 27. gradu quasi Cancri. Tertia, in 28. eiusdem.

Præsepe bifariam acci. Sunt qui has tres stellas uocant Præsepe, ut author hic & Plinius. Alij, puta Ptolemæus in Alma. & quadri. & Bassus, ac Geor. Valla dumtaxat primam, scilicet, nebulosam, uocat Præsepe aut Præsepium.

Sunt

A Sunt autem hæ stellæ de natura (ut dictum est) Lunæ & Martis, quare iuxta doctrinã Hali Rhodan traditã supra de Pleiadibus, nociuæ & molestę oculis. Quocirca, & si Cancer oculorum curationi sit commodus, postquàm tamen Luna nostro tempore 20. gradũ eiusdem, uel circiter adierit, fugienda est oculorum medicatio, eo quòd Luna iam incipit prædictis stellis appropinquare, & ut summatim dicatur, à 20. gradu Cancri, aut circiter, usq; in finem eiusdem & per totum Leonem sequentem, principaliores oculorum curæ sunt uitandæ. Rhodan accedit Iulius Fir. lib. 8. ca. 22. Octaua (inquit) pars Cancri si in horoscopo fuerit inuenta cæcos faciet. In hac enim parte Nebula est. Ecce. De stellis Asinis aut Asellis notandum, quòd hæ stellæ Ptolemæi temporæ repertę sunt in Cancro 10. & 11. quasi gradu, in 4. magnitudine, hodie locantur in Leone 0. & 1. gradu, & sunt in ordine stellarum Cancri 4. & 5. & sunt, eodem Ptolemæo authore, de complexione Martis & Solis.

De natura stellarum nubecu. De cura oculorum.

Asini in qbus signis & gradu & eorũ ordo ac natura.

De asinis plura & mira apud Plini. libro 8. cap. 83. per totum.

Mira & plura de Asinis.

De Asinis cornutis, idem libro 11. cap. 37. & 46. sunt enim Indici Asini.

In Celtiberia Asini sunt ingentis precij, uenduntur enim quadragenis milibus numorum.

B In Africa post imbres aratur terra uili Asino, iuncta anu, libro 17. cap. 5.

Asinus & ex eo medicinæ libro 28. cap. 10. in 16. locis. Et de Lacte Asinino, eodem libro cap. 9. in pluribus locis.

SEQVITVR IN PROCLO. Prænitens autem sydus, quod in corde Leonis notatur, simili cum loco nomine Leonis cor dicitur, à nonnullis regia stella, quòd qui sub ea nascuntur, regiam natiuitatem sint nacti.

Cor Leonis.

PRincipè obseruandum est. Leo teste Ptolemæo habet 27. stellas, inter quas plures magni splendoris, puta una in ceruice, secundę magnitudinis, altera in eius corde, primę magnitudinis, de qua author. Tertia in eius dorso, secundæ magnitudinis. Quarta in extremitate caudæ, primæ magnitudinis.

STOEFLERI INTERPRE.

Annulus ex ungula, aut cruribus nigredinem nõ habentibus, ab epileptico gestatus, prohibet ipsum ne cadat.

Stercus eius in omni cursu sanguinis administratur. Odoratur enim ad fluxum sanguinis narium fortem, & exprimitur humiditas eius in nares, & retinetur.

C Secundo contuendum, quòd nostri propositi stella uarias habet nomenclaturas Chaldaice enim uocatur Calb Eleced. Calb, id est, cor. Eleced, id est, Leo. Græcè βασιλικὸ, id est, regia uel regalis. Latine Cor, aut Pectus Leonis, Regia siue Regalis.

Diuersa nomina.

Tertio de ea scribunt hi. Ptolemæus libro 7. Almage. de Leone. Iuxta uetulam tralationẽ, quæ est super cor & dicitur Rex. Iuxta Geor. Val. in corde dicit̃ Basilicus. Idem quadripartito tracta. primo cap. 9. de natura stellarum Leonis, secundam unam traductionem, sic. Stella lucida in corde posita, quam uocant Regiã, quemadmodum Iupiter & Mars operatur. Secundũ aliam, Lucens quę est in corde Leonis, quæ dicta est Regialis, habet uim, sicut illa Martis & Iouis. Vbi cõmen. Hali Rodan. Hæc est cor Leonis, cui sapientes antiqui nomen posuerunt, Regale, eo quòd magis est circa zodiacum cæteris magnis stellis fixis, & eam propter hoc in prima magnitudine ordinauerunt, quamquam in secunda magnitudine sit pro certo.

Ptolemæus.

Ea stella est una de stellis Beibenijs existentibus de natura Martis & Iouis, ut sunt cor Scorpij, Canis maior &c. de quibus pulchre scribit Hermes in

Hermes.

libello de stellis Beibenijs in hæc uerba. Et si inueneris aliquam ex istis Beibeniis in ascendente uel decima, in natiuitate alicuius, magister erit militum .i. dux militiæ, & erit magnus in suis actibus, nominatus in longinquis terris, accipiẽs ciuitates, & terras, & arreos, donec fuerint sub sua potestate, & ei obedierint, distribuens ea prout uult, & omnes obediẽt illi, & faciet homines lucrari. Liberalis, laudatus ab omnibus, fortis in regno, sapiens in suis negotijs, amator omnium, & confidit in omnibus, non diligit litigiosos, & succedit ei in omnibus bene quæ uolet, sensatus, diues, multæ pecuniæ, amat quòd laudatur, & amat quòd bene loquatur de eo. Et morietur bona morte, & erit famosus. Hactenus Hermes. D

Iuli. Fir. — Iuli. Fir. lib. 6. ca. 1. de regijs signorũ stellis, de stella clara, scilicet, corde Leonis sic scribit. Quinta pars Leonis habet stellam lucido splendore fulgentem. In hac stella si crescens lumine Luna fuerit inuenta, horoscopus, aut medium cœli partiliter præsidens cardini, regna & maxima potestatis decernit imperia.

Plinius. — Plini. lib. 18. ca. 26. 8. Calend. Febru. stella regia appellata Tuberoni in pectore Leonis occidit matutino. Et ca. 28. de eadem. Regia in pectore Leonis stella.

Bassus — Bassus de Leone. Illa autem magna & clara quæ in pectore eius est appellatur Tuberone.

Quarto, tempore Ptolemæi Leonis cor fuit in Leone tertio fermè gradu. Nostro tempore in 22. eiusdem, septentrionalis latitudinis decem minutorum, primæ magnitudinis, de natura (ut diximus) Martis & Iouis. E

Marsilius Fici. Imago Leonis contra morbũ renum. — Quinto, obuiam mihi uenit Marsilius Ficinus lib. 3. de Vita cœ. com. loquẽs de imaginibus fabricandis pro uarijs morbis medendis. Pro renum morbo curando, in sententia sic habet. Leonem auro imprimebãt, lapidem in forma Solis pedibus reuoluentem, sole in corde Leonis medium cœli obtinente, à Petro Aponensi, comprobatam & experimentis cõfirmatam, sed hac conditione, ut Iupiter, aut venus medium aspiciat cœlum, planetęq; noxij cadant, infortunatiq; sint. De huius imaginis fabrefactiõe expũctius diximus supra de signo Leonis.

SEQVITVR. SED QVAE IN VIRGINIS SVMMA SINISTRA manu hæret, fulgida sanè stella, Spicam nominant. Stellula uero, quæ iuxta Virginis dextram alam figitur, Protrygetes dicitur.

F

STOEFLERI INTERPRE. Spica uirginis Virgo componitur 26. stel. Harum stellarũ uaria noĩa. — Contuendũ. Virginis effigies, authore Ptolemæo dict. 7. Alma. & Alphõso, 26. stellis formatur. Inter quas duæ sunt præcæteris nominatę, scilicet, spica & Protrygétes.

Præterea, diuersa idiomata duabus his stellis uaria assignant nomina. Spicã enim Arabes, Chaldæi, aut Saraceni, uocant Azimech in hermis, ut legitur 7. Alma. de virgine Azimech, id est, spica uel Arista. In hermis (si non fallor) virgo. In quadri. de ea sic legimus. At opus stellæ, quæ dicitur Azimech Alaazel à veneris uiribus non recedit, & mercurialibus aliquantisper assimilatur &c. Azimech id est, spica, Alaazel: forsan virgo. Hermes nominat eã Alhaiselh. Credo hæc nomina in nostris latinis codicibus multum deprauata, propter ignorantiam idiomatum. Græce σάχυς latine spica, à latinis Spica siue Arista virginis. Vetus Alma. tralator. Quæ est (inquit) super palmam sinistram, & dicitur spica, & est Azimech in hermis. Georgi. Valla. sic. Et in sinistra extrema manu: dicta Arista. Et quantum intelligi datur, spica dicitur uerus Vindemiator. Cæsar Ger. De virgine fulget spica manu maturis ardet Aristis.

Ptolemæus. Hermes. Geor. Val. Cæsar Ger.

Altera stella græcè appelatur Protrygetes, Latine Anteuindemiator. πρὸ, id est, ante. τρυγητὴς, id est, vindemiator. τρυγητός, id est, vindemia. τρυγαώ, id est, vindemio.

A demio. Protrygetem nominat Geor. Valla in asterismo Virginis cũ dicit. Quæ borealis earũ, dictaq; Protrygetes. Item & Author noster. Mendosus est igitur Hyginus libro 3. de stellis Virginis, cũ legitur. In utrisque pennis binæ, quarũ una stella est in dextra penna ad humerum defixa Protryget uocatur. Rectius Protrygetes. Vetula traductio Ptolemæi in Alma. nominat eam præcedentem Vindemiatorem, his uerbis. Septentrionalis earũ, & dicitur præcedens Vindemiatorem. Aratus in Phæn. de Virgine & eius stellis, latine sic loquit. Præ alijs Arcturus obuoluitur stella lucida. Verũ ambobus sub pedibus obseruato bubulci, virginẽ, quæ quidem manibus gerit spicam splendidã (& post plura) Cuius sup ambobus humeris circũuertitur stella. Ad dexterã alam, Prçuindemiator aũt uocatur. Tanta quidem magnitudine taliq; insidens splendori, qualis etiã magnæ sub cauda lucet Vrsæ. Ardens profecto illa, ardentes etiam ei cominus sunt stellæ &c. Germanicus Cæsar hanc stellã Præuindemiatorem (cui Aratus multũ splendoris tribuit) comparat stellis vrsæ maioris, cũ de stellis Virginis loquitur. Helicen (inquiens) non clarior ambit &c. Loquitur profecto hyperbolice & per excessum. Sunt sane in vrsa maiori plures stellæ secundæ magnitudinis, sed Præuindemiator est in tertia magnitudine. Germanicus Cæsar.

B Rufus Festus, de virgine loquitur ad mentẽ Arati de stella, quæ est sub cauda vrsæ maioris & hoc optime quadrat. Vigesimaoctaua. n. stella vrsæ maioris informis, est in tertia magnitudine, quemadmodũ Præuindemiator. Sed quod plures virginis stellas, puta 5. 6. 7. 10. 13. 14. 15. sub tam magna claritate & splendore describunt, arbitror factũ esse in laudem & honorem Virginis, quæ modo Iustitia, modo Ceres prædicatur, quod pulchre canit Rufus. Rufus Fest.

Contemplare sacros subiectæ virginis artus.
Quam te quam memorem? Siue est genitor tibi summus.
Iupiter ex Themide in terras demissa parente.
Seu patris Astræi aureum genus &c.

Hanc stellã uocat una tralatio Ptole. in qua. Almucedeme Alacaf, dicens. Stella aũt lucida in eius ala septentrionali gesta, quã Almucedeme Alacaf appellant, ut Saturnus & Mercurius operat. Alia tralatio sic habet. Et lucens quæ est in ala sua septẽtrionali, quç est dicta Anterior inuoluẽdo se, habet uim sicut (illa Saturni & Mercurij. Ptole. Almucedeme Alacaf. Anterior.

Bassus in. 5. à Solstitio ad fidiculæ occasum &c. appellat eam stellam Anteuindemiatorem, cũ inquit, Assyrijs stella, quç Anteuindemiator appellatur, exoriri mane incipit (intellige 11. Calen. Septembres) C uindemiæ maturitatem promittens, cuius argumento erunt acini colore mutati (& post pauca) Anteuindemiator Aegypto nonis oritur. (Et nonnullis interpositis sequitur) 17. Calen. Octobres Aegypto Spica, quam tenet virgo, oritur matutino. Bassus. Anteuindemiator. Spica.

Hæc Bassi uerba, & alia plura, in forma ex Plinio libro 18. ca. 31. sumpta sunt ubi tractat de uindemia, & autumni temporibus. Dico ex Plinio bene castigato, haud quaquam ex Pliniis nostra tempestate disseminatis. In quibus omnibus mendose legitur: Vindemiator. Sed legendũ est, Assyriis stella quæ Anteuindemiator, oriri mane incipit. Item Anteuindemiator Aegypto nonis oritur. Nequaquam Vindemiator Aegypto nonis oritur. Vide mi lector in quatuor uerbis duas mendas. Neque legi potest Vindemiator, pro stella, qua incipiat uindemia. Nam eodem capite habet Plinius, quod antiqui nunquam existimauere uindemiã maturam ante æquinoctium autumni, quod (eodem teste) fuit fere octauo Calendas Octobres, uicesimaquarta die Septembres. Sed Vindemiator corrupti Plinii, Assyriis oriri incipit mane 11. Calendas Septembres, id est, uicesimaquarta die Augusti, per integrum ferme mensem ante æquinoctiũ

& postea in eodem capi. sequitur, Iustum vindemiæ tempus ab equinoctio ad D vergiliarum occasum dies 44. Ecce. Ex his colliguntur huius stellæ synonyma hæc, Protrygetes, Preuindemiator, Almucedeme, Alacaf, Anterior & Anteuindemiator.

Synonyma. Scriptores de Spica. Hyginus Bassus Iuli. Fir.

Scriptores de spica sunt omnes supra memorati, scilicet, Ptolemæus, Hermes, Cæsar Ger. Rufus Festus, Plinius,. Quibus adduntur hi. Hyginus in tertio. Et Bassus de virgine, ubi in utroque mendose legitur: in dextra manu, sed legendum est sinistra.

Iulius Fir. lib. 8. ca. 11. de claris sxderibus cum virgine orientibus & occiden. In virginis parte decima oriuntur spica, quicunque sub hoc sydere natus fuerit, erit mirabilibus officijs semper applicatus, uel ad agrorum cultum, pacientia laboris adiunctus, qui nouis seminibus, per annos singulos, nouitatem etiam frugibus pariat. Et qui ad uitæ subsidium, multas fruges in horreis condat. Faciūt etiam præclara stellarum testimonia, Pistores dulciarios, conditores & similes uiros &c. Adstipulatur idem eodem libro ca. 24. De Myriogenesibus virginis. Si sub ipsa spica horoscopus fuerit inuētus: Pistores faciet, qui inter collegas suos habeat principatū. Accedit assimili sententia Mar. Mani. libro 5. ca. unico, in. §.

At cum per decimam consurgens torrida partem
Spica, feret præsens nascentis tempus aristas: E
Aruorum ingenerat studium, rurisque colendi &c. Legito.

Hermes de eadem multa in libello de Beibenijs.

Scriptores de Protryge. De locatione stellarum.

De Protrygete stella scribūt hi, quos supra recensui, scilicet, Ptolemęus, Aratus Hyginus, Germanicus, Rufus, Bassus, Plinius, Author noster.

Deinde spica quarta decima stella in ordine stellarum virginis inuenta est à Ptolemæo in virgine 27. penè gradu, in prima magnitudine, de natura Martis & Mercurij. Nostro tempore in Libra 16. quasi gradu. Protrygetes aūt aut præcedens vindemiatorem, est in ordine stellarum virginis 13. tempore Ptolemæi in virgine 12. gradu in tertia magnitudine, De natura Saturni & Mercurij. Hodie in Libra, secundo fermè gradu.

Postremo hic de uino per allegoriam dicendum esset. Item de vindemię legibus & incœptione eiusdem. Sed de his præcæteris scribit Plinius libro 14. 15. 17. 18. & alijs.

F

SEQVITVR, AT QVATVOR STELLAE QVAE IN SVMNA Aquarij dextra uisuntur, vrnæ nomen habent.

STOEFLERI INTERPRE. Vrna. Tres particulares Imagines.

Scito authore Ptolemæo libro 8. Alma. Aquarium esse imaginem uniuersalem, deformatam quadraginta quinque stellis. Et in ea includi tres imagines particulares. Vnā nominatam: vestis, in leua Aquarij. Alterā quam aquæ effusionem uocant, de quibus posterius dicemus. Tertiam Vrnam, aut Amphoram appellant, de qua Proclus hic in textu, & continet quatuor stellas scilicet Nonā in ordine stellarum Aquarij, quę etiam est in Brachio eius dextro, & duplici gaudet officio. Duodecima, quę etiā est in manu eius dextra. Tertiadecima & quartadecima, quæ locantur (ut habet uetus Tralator) in Pyxide. Georgio Vallæ in Cotyle. Harum nona tempore Ptolemæi fuit in Aquario decimo quasi gradu, tertiæ magnitudinis. Duodecima in Aquario tredecimo ferè gradu, tertiæ magnitudinis. Tertiadecima in eodem sexto gradu, quartæ magnitudinis. Quartadecima in eodem 7. gradu, quintæ magnitudinis. Nostro uero tempore. Nona est in Aquario 29. gradu. Duodecima in Piscibus tertio gradu. Tertiadecima in Aquario 26. gradu, Quartadecima in Aquario 27. gradu. De earum cōplexionibus

Pyxis Cotyle. De locatione harum stellarū

nibus

A nibus nihil ſcribit Ptolemæus, ſed quantum conijcere licet, accedunt nonnihil ad uires Saturni & Mercurij.

Hic notabis omnia ſimulacra impreſſa & manu picta, quo ad vrnã eſſe men(doſa.

Aduerte, uetus interpres Vrnam uocat Pyxidem. Eſt enim πυξὶς Græcum nomen. Vas è buxo factum, buxus, id eſt, Græcè πύξος, transfertur tamen ad alias materias.

Georgius Valla poſuit Cotyle. Græcè κοτύλη. Cotylos: & Cotyle, uas aut poculum concauum. Nam omne cauum Cotyle dici poteſt. Sunt nõnulli qui Cotyle eſſe uolunt Heminam, id eſt, ſemipoculum uel dimidium uas. Eſt etiam Cotyle iunctura coxæ cum natibus, & in utroque ſignificatu hic accipi poteſt. Duæ enim hæ ſtellę, ſcilicet, 13. & 14. ſunt in Cotyle, id eſt, in uaſe uel urna, ſunt etiam in coxa dextra ipſius Aquarij, & in hoc ſignificatu (me iudice) ſumpſit Geor. dicit enim. In dextra Cotyle continuę duæ. Et nullam penitus facit mentionem alicuius uaſis, uel urnæ — Hemina. Cotylosle. De uaſis potorijs.

Incidimus in uaſorum mentionem, haud indignum arbitramur nõnulla uaſa potoria recenſere, quibus noſtri temporis uini ingurgitatores & bibaces, ob laſciuiam, luxuriem, petulantiam & immodicam effrenationem pro perdendo

B uino utuntur. Et ut miſſa faciamus conſuetudinaria pocula & honeſta (ſi uſus accederet honeſtus) quæcumque ſint illa, ſiue ex auro, argento, ſtanno, ligno aut argilla fabrefacta, abuntur noſtri potatores nonnullis uitreis poculis, præcipuè æſtus tempore, quæ Germanicè Angſter nominant, in fundo ſanè ſunt ampla, in rotundum formata, ſurgentia in collum longum & strictum. Vnde forte Anguſtota dici poſſunt. Et ſunt in multiplici differentia. Aliqua habent colla omnino erecta, quibus etiam maiores noſtri cũ moderatione & honeſtate ſunt uſi. Noſtro tempore, ut bibacitati locus ſit, aliqua habent colla longa admodum & curua, uulgo Storckenſchnebel, ob curuitatem Gyalæ dicta. Aliqua habent colla gyrata, aut circumflexa, vmbgewunden, & in collis plura foramina, dicta Dinon. Accedunt his Dactilota, rotunda uaſa, digitorum formis per ambitum inſignita, uel habentia per circuitũ eminentias quaſdam, ne è manibus decidant. Item Amphota: utrinque habentia anſas. Et poculorum aliud Elaphas cerui imitans effigiem. Canthari nõ modo figlini, à figulo artifice, ſed etiã Caſſiterei & Lignei. Legimus quandoque Cantharia. Carcheſia uocari putant, propter aſperitates milij quadã imagine. Ceras. i. cornu aut bouis aut buC bali in ordinẽ uenit. Et Scythia pocula, fortè quòd anguſtiora in imo ſint. Et Tinæ, quibus adhærent urneolæ aut urceoli. Ac Moroëcpoma: ſtultorum poculum. μωρὸς ſtultos, ἔκπομα poculum, & Monachoëcpoma monachorum poculum, & id genus plura, quibus omnibus inſatiabilis potatorum ficta ſitis extingui non poteſt, ſed mero æſtuantes ebrietate interdiu & noctu uexantur, neſcientes Toptica uaſa, & Cythrides ebrietatem fugantes. Hic ueterum ingenium mirandũ ſatis annectere libuit, qui officio figuli, ex argilla aromatibus præparata fingebant uaſa, ut uino cibiſque inde ſumptis nonnihil delectationis accederet, cuiuſmodi ex Copto urbe Aegyptiaca, nomi Thebaidos aduehebantur & Rhodiacæ ſunt Cythrides. Nam inde hauſtum uinum, præter gratam iucunditatem, minus lædebat, ebrietatem enim diſcutit. O quanti hæc pocula emenda eſſent noſtris potatoribus. — Angſter. Anguſtota. Gyalæ. Dinon. Dactilota. Amphota. Elaphas. Canthari. Cantharia. Carcheſia. Ceras. Scythia. Tinæ. Moroëcpoma. Monachoëcpoma.

Vidimus noſtro tempore uiros optimos, parcè uino utentes incidere in ebrietatem, quibus, nõ ingurgitatoribus ſuccurrere uolentes, cum incidimus in uaſa potoria, in hunc ferè modum. Redigatur braſſica in puluerem, conſimiliter roſtra hirundinum, item myrrha conteratur quoad poteſt, hæc omnia argillæ immiſceantur & interãtur, fiantque figlina arte pocula, è quibus bibitũ uinum,

ebrietatem prohibent.

D

Lini, lineæ
Lineolę.

SEQVITVR PARTICVLA VLTIMA HVIVS PRIMAE PARTIS hæc. Quę uero à Piſcium caudę partibus ſitæ deinceps ſunt, Græce λίνοι, Latine lineæ, uel, ut qubuſdam placet, lineolæ nuncupantur. Sunt itaq; in auſtrina linea ſtellæ nouem, in ſeptentrionali quinq;. Sed pręfulgens ſydus, quod in ſumma linea conſpicitur, Græce σώνθεσμοσ, latine Nodus nuncupatur.

STOEFLERI INTERPRE.
Piſces ſignum utile.
Particularis imago 14. ſtel.
Noīa diuerſa.
Ptolemæus
Alphonſus
Aratus
Vincula caud.

PRincipè aduertendum, Piſcium ſignum utile, de quo ſupra diximus, conſtituitur ex duobus piſcibus copulatis, aut colligatis per lineam, aut filum quoddam. Et habet totum ſignum, authore Ptolemæo 8. Alma. & Alphonſo, 34. ſtellas, & in eo cōtinetur particularis quædā imago 14. ſtellis ornata. Cuius quidem & etiam Nodi eiuſdem apud authores uaria ſunt nomina, omnia tamē ſynonyma. Aratus in phœ. de his loquitur in hæc uerba. Ab ambobus uero ipſis (intellige piſcibus) tenduntur quaſi uincula, è caudis utrinq; ſequenter in unum coeuntibus. Et hæc quidem una ſtella connectit, claraq; magnaq;. Quā etiam utiq; colligaturam ſubcaudinam uocant. Et idem alibi. Vincula autem caudina, quibus Piſces extremi tenentur, ambo coeunt, à caudis deſcendentes. Ecce Aratus uocat hanc particularem imaginem, uincula, & uincula caudina quia à caudis Piſcium principium ſumunt. Nodum autem nominat: colligaturam ſubcaudinan. Vetus Tralator Almageſti nominat Filum aut Fila, & Nodū. Cōſimiliter interpræres quadra. citant Filum. Nodum nominant ligaturam & ligamentum.

E

Hyginus
Lineola.
Nodus.
Cōmiſſura.
Cicero.

Hyginus lib. 3. de piſcibus ſic ſcribit. Hi Piſces quibuſdam ſtellis, ut lineola ab Arietis pede primo coniunguntur (& poſt pauca) Nodum uocat commiſſuram, quam Aratus, quum allegat, uocat Syndeſmos. Et adducit Hyginus Ciceronem in ſententia ſic loquentem. Cœleſtem Nodum non ſolum eſſe Piſcium, ſed etiam totius ſphæræ. Nam circulus meridianus, qui à pede Arietis ducitur etiā ibidem per ipſum æquinoctialē uergit, quibus circulis uicinus eſt Nodus. Quare uidetur connodare ſemiſphæram meridianam cum ſeptentrionaria. Et hæc olim uera fuere.

Cæſar Ger. nominat uinculum & Nodum: his metris.
Non illis liber curſus, ſed uincula cauda
Singula utrunq; tenent, uno coeuntia nodo.

F

Rufus.

Et Rufus Feſt. de piſcibus ſic canit.
Sed tamen hi latè ſtellis ex ordine fuſis,
Nectuntur caudas, & lenta trahuntur utraq;
Vincula per cœlum, coeunt quæ cingula rurſum.
Et rutilo confixa quaſi ſuper igne tenentur,
Cœleſtem memorat quæ ſolers Grecia nodum.

Baſſus.

Item Baſſus de piſcibus: appellat uincula, Alligamentum lineum. Et idem in. §. à ſolſtitio ad fidiculæ occaſum, Nodum uocat commiſſuram Piſcium. Hæc ſanè nomenclatura ſumpta eſt, ex 18. lib Plinij ca. 31. cum inquit. 11. Calend. Octobris Cæſari commiſſura piſcium occidens.

Geor. Val.

Geor. Val. filum uocat Linū, dicit enim. Ad Linum prima à cauda. Et Nodū coniunctionem cum ſubiungit. Quæ in coniunctione duorum linorum, λίνος enim Græce, Latine uinculum lineum. Accedit Geor. noſter Proclus de lino. Et cū idem dicit, Græce λίνοι. Latine lineæ, non uult, quòd Græce λίνοι, Latine lineæ ſignificet. Cum λίνοι Græcum non ſignificet Lineas. Sed γραμμή Græcum, Lineam deſignat, & Grammata: Lineas. Sed id uoluit, ubi Græcus dixit λίνοι, La-

tinus

A tinus profert Lineæ. At Nodũ aut Cõiunctionem appellat Græce σύνδεσμος. i. nodus uel coniunctio. Sunt igitur nomina Fili synonyma hæc, Filũ, Fila, Vinculũ, Vincula, Vincula caudina, Linea, Lineolæ, Linũ & Lini, ac Alligamentũ Lineum, Cingula, ubiq; intelligito Pisciũ. Nodi uero synonyma hæc sunt. Nodus Pisciũ, Colligatura subcaudina Pisciũ, Ligatura, Ligamentũ, Coniunctio, Syndesmos.

Scriptores de his sunt iam supra recitati. s. Aratus, Ptolemæus, Hyginus, Cicero, Germanicus, Bassus, Rufus. Omnes stellæ harum linearũ sunt numero 14. & in hoc concordat Author cũ Ptolemæo & Alphonso. Sunt aũt in ordine stellarum Pisciũ 9.10.11.12.13.14.15.16.17.18.19.20.21.22. Et fuere omnes hæ tẽpore Ptolemæi in Piscibus, demptis quinq;. s. 18.19.20.21.22. quæ fuerũt in principio Arietis. Hodie oẽs sunt in Ariete à primo gradu in 22. usq;.

Author noster collocat nouẽ primas stellas in Linea austrina. i. in Linea transeunte à cauda piscis Austrini uersus meridiem. Reliquas quinq; ponit in linea septentrionali, hoc est, in Linea transeunte à meridie in caudam Piscis borei. Et in hoc non nihil dissentit à Ptolemæo & Alphonso, qui decem primas supputant in linea austrina. Vnã. s. 19. uocant Nodũ, reliquas. s. 20.21.22. locant in lineã septentrionalem. Item 19, id est, Nodus & 22. sunt tertiæ magnitudinis, reliquæ quartæ & sextæ.

B Primæ decem lineæ meridionalis sunt authore Ptolemæo de natura Saturni & parũ Mercurij. Sed tres lineæ septentrionalis sequũtur complexionem Saturni & Iouis. Decimanona, lucens, quæ Nodus dicitur, Martis gerit naturã & Mercurij modicũ. De linea siue lineis possent hic multa satis utilia recenseri, quibus oĩbus missis duo dumtaxat proponam. Primũ quid hoc uelit prouerbiũ, Lineam saltẽ ducere. Plini. lib. 34. ca. 10. scribit de Apelle cõsummatissimo pictore. Cui fuit perpetua cõsuetudo, nunq; tam occupatam diem agendi, ut non lineam ducendo exerceret artem. Quod ab eo in prouerbiũ uenit, quod nullus etiamnũ quibuscumque negotijs occupatus, diem abire sinat, quin suæ artis quippiam exercitij habeat. Quod satis probat Ouidius libro secundo, de Arte amandi. Prouerb. Lineam saltem dicere. Plinius.

Sed mora tuta breuis, lentescunt tempore curæ,
Vanescitque absens & nouus intrat amor.

Secundũ, quid sit id Lineam poscere. Quintilianus lib. 11. sic habet, Transire in diuersa subsellia, parũ uerecundum est. Nam & Cassius Seuerus urbane aduersus hoc facientes lineam poposcit. Ambiguum esse uidetur quid sit in hac
C parte Linea. Dicunt doctissimi, Longurium intelligi. Sic enim longiores perticas (Teste Varrone) aut robustiora ligna, quæ in stabulo equis interponunt, ne se mutuo feriãt, aut in pugnam cõsurgant, appellari obseruatũ est. Sic linea potest dici signum uel regula, qua secernitur inter loca uel sedes, & potest esse signum creta factum, uel ex ligno, assere &c. Ouidius primo, de arte, loquens de Circensibus spectaculis currentium equorum, sic canit. Lineam poscere. Quintilia. Longurius. Varro. Ouidius.

Et bene te cogit, si nolit, linea iungi
Quà tibi tangenda est lege puella loci &c.

Hic nõ abs re in mentem uenit caput 42. libri secundi Plinij, ubi idem numerauit 72. cœlestes imagines, nomina tamen eorũ tacuit. Nos, ut author illustrior redderetur, omniũ nomenclaturas recitauimus, tum uniuersales cũ particulares, quod supra uisu erit facile. Inter eas aũt quæ in signis Zodiaci continentur, sunt nonnullæ particulares non dum expositæ. Quocirca ne cœptus ordo linquat, eas ipsas paucis absoluemus. Ex signo igit Sagittarij tres particulares excerpunt. Quarũ prima est Telũ, Sagitta aut Iaculũ. Scito lector in cœlo Geminũ inueniri Telum. Vnũ haud longe ab Aquila, in Lacteo circulo uersus septentrionẽ collocatũ, de quo in subditis. Aliud in Sagittario, de quo hic. Cuius pars Plinius illustratur quoad imagines zodiaci. Telum, Sagitta, Iaculum.

prior etiā lacteo immersa est uersus meridiē. Et duabus tantū stellis formatur, D
in ordine stellarum Sagittarij Prima & Septima. Prima tempore Ptolemæi fuit
in Sagittario, quarto quasi gradu, tertiæ magnitudinis, de natura Martis & Lu
næ. Hodie in eodem Sagittario gradu 24. & ob eius complexionem Marticam
& Lunarē est stella nociua oculis, sicuti supra de Pleiadibus docuimus. Septima
aūt Ptolemæi tpe fuit in Sagittario, gradu 13. quartæ magnitudinis, habēs uim
Iouis & parū Mercurij, hodie inuenit in Capricorno tertio propemodū gradu.

Arcus Sagittarij. Secunda particularis est Arcus Sagittarij. Cuius maior pars in lacteo iacet circulo ad meridiem & ornatur duabus stellis, quæ in ordine sunt 3. & 5. Sunt tamē qui & quartā huic arcui addunt, à quibus dissentio. Tertia tempore Ptolemæi fuit in Sagittario 9. gradu, tertiæ magnitudinis, hodie in 28. quasi gradu eiusdē. Quinta autem in eodem 7. ferè gradu, quartæ magnitudinis, hodie in 26. penè eiusdem. Et sequuntur ambæ naturam Iouis & Martis.

Fascia linteolum Sagittarij. Tertia uocatur Fascia aut Linteolū capitis. Contendunt alii Leonis aut feræ esse pellem, ex humeris Sagittarii emergentem. Hanc uetus interpres nominat Contactū. Geor. Val. modo Attactum, modo Contactū, & sex gaudet stellis, quæ in ordine stellarū Sagittarii sunt 12.13.14.15.16.& 17. Fuere hæ tempore Ptolemæi in Sagittario à 21. fermè gradu in 29. quartæ & sextæ magnitudinis. De complexione Iouis & parū Mercurii. De Telo & Arcu loquuntur propemodū omnes, qui de Sagittario scribunt. Præcipuè tamē hi tres Aratus in Phœno. sic. Arcum quando Sol incendat, & rectorem Arcus, sub uesperā nauem reducito, fidens non amplius nocti &c. Cæsar Germanicus, sic. E

Aratus. Cæ. Germa.

Belligerum Titan etiam cum contigit Arcum.
Ducentemque ferunt sinuato spicula neruo
Iam clausum ratione mare est, iam nauita portum
Infestam noctem fugitat longasq; tenebras &c. Item Rufus Fest. sic canit.
Par metus ex pelago tibi sit quoq; sole Sagitta
Cum leuis afflatur, cum lux in arundine flagrat,
Ignis mundani, cum tela extrema coquuntur.
Cumqùe Sagittiferi torret uapor aureus arcus.
Tum quoque si piceam specteris surgere noctem,
Informem tetris tellurem ut uestiat alis.
Littus ama &c. F

Vestis Pannus. Præterea Aquarius uniuersale signum, ultra Vrnam particularem imaginem, de qua supra disseruimus, duas habet alias. Prima est in eius leua manu, à Geor. Valla uocata Vestis, à uetere tralatore Pannus, tribusqùe completur stellis 6. 7. 8. in ordine stellarum Aquarii. Et operantur ad modum Saturni & & Mercurij. Prima tempore Ptolemæi fuit in Capricorno 18. quasi gradu tertiæ magnitudinis. Hodie in septimo gradu Aquarij. Secunda ad tempus Ptolemæi inuenta in decimo sexto gradu Capricorni, quartæ magnitudinis, hodie in gradu sexto Aquarij. Tertia Ptolemæo obseruante in decimo quinto gradu Capricorni, nunc in quarto Aquarij. Quòd si rectos in cœlum oculos dixeris, duas intueberis Vestes. Vnam Vergilias, id est, institoris Vestem, de quo supra. Alteram Aquarij de qua iam diximus.

Duplex Vestis

Fusio aquæ. Decursus aquæ. Casus aquæ. Fluxus aquæ. Effusio aquæ. Amnis aquarij. Secunda uarias recipit appellationes. Vetus Alma. Ptole. interpres dict. 8. & Aratus in Phœ. uocant eam Fusionē aquæ, Decursum aut casum aquæ. Geor. Val. fluxum aquæ. Hyginus in 3. Bassus & Iuli. Fir. effusionem aquæ. Marcus Mani. lib. 1. Amnem Aquarii. Constituit authore Ptole. & Alphonso ex 20. stellis, incipiens iuxta ordinem stellarum Aquarii à 23. stella, finiens in 42. Tempestate Ptolemæi omnes repertæ in Aquario, nostra in Piscibus, dempta ultima. s. 42. quæ

A 42. quæ in Aquario locat. Omnes iuxta Ptolemæũ in quarta & quinta magnitudine, præter 42. prefulgentem primæ magnitudinis. Omnes de natura Saturni & Iouis modicum.

Collibuit hic (omnibus aliorum sententijs missis) apotelesma Iulij Fir. lib. 8 ca. 29. adiungere. In aquæ (inquientis) effusione, qui nati fuerint, à prima ætate, diuites erunt, & multorum bonorum possessores, sed patrimonium paternũ uaria profusione dilapidabunt. Erunt autem liberales, sed his erunt multi frequenter ingrati. In ætatis tamen processu, maxima & patrimonij & dignitatis augmenta consequentur, ac inimicos suos sibi uidebunt omnifariam subiugatos. Habes nunc optime lector complementum omnium imaginum Plinianarum, ad Zodiacum ipsum spectantium. Et hactenus de prima parte huius ultimi capitis Procli.

SVPEREST PARS SECVNDA QVAE SIC EXORDITVR. SEPTENTRIonalia sunt, quæcumque ad Septentrionem sitũ habent. Sunt autem hæc. Vrsa maior, Vrsa minor, Draco, qui inter Vrsas locatur &c.

B SEruato ordine authoris initiũ nobis est Vrsa maior. In primis igitur aduertendum. Hanc Hæsiodus ait esse Calysto nomine Lycaonis filiam, eius qui in Arcadia regnauit, eamque studio uenationis inductam ad Dianam se applicuisse, à qua non mediocriter esse dilectam, propter utriusque consimilem naturam. Postea autẽ à Ioue compressam. Et (ut habet Amphis Comœdiarũ scriptor) Iupiter simulatus effigiem Dianæ cum virginem uenantem, ut adiutans persequeretur, amotam à conspectu cæterarũ compressit. Calysto ueritã Dianæ suum dicere euentum, quod diutius cælare non potuit. Nam iam utero ingrauescente propediem partus, in flumine corpus exercitatione defessum cum recrearet, à Diana cognita est non seruasse uirginitatem, cui dea pro magnitudine criminis nõ minorem retribuit pœnã. Erepta enim facie uirginali in Vrsæ speciem est conuersa. Nõnulli dixerunt, cum Calysto ab Ioue esset compressa, Iunonem indignatã in vrsam conuertisse. Quæ cum in sylua ut fera uagaretur, à quibusdam Aetolorũ capta, ad Lycaonem pro munere in Arcadiam cum filio est deducta. Ibi dicitur inscia legis in Iouis Lycei templum se coniecisse, quã C cõfestim filius secutus est. Itaque cũ Archades insecuti interficere conarentur, Iupiter memor peccati, ereptã Calyston cum filio inter sydera collocauit. Eamque Arctum, filium autem Arctophylaca nominauit.

Fabula Vrsæ maioris.
Hesiodus.

Hanc fabulam Thomas Rhadinus his metris descripsit.

Omnipotens quondam de virgine Nonacrina
Iupiter incaluit.
Cogit amor cœlo descendere, fœmineamque
Induere effigiem.
Oscula dum figit, subeunt certamina tandem.
Victor ad astra uolat
Dum sentit furtum Iuno Saturnia coniunx
Et soror, ingemuit.
Tendit ad ima furens, arreptam crine soluto
Sternit humi trepidam.
Dumque preces fundit, nigris horrescere uillis
Mollia membra uidet.
Oraque quæ tantum placuerunt candida amanti
Turpia rictus habet.

Aliam fabulã infrà cũ de Vrsa minori dissteremus, exponemus.

Secundo loco nomina satis uaria de vrsa hac maiori sunt aperienda hæc, ἅμαξα μέγα Græcè. i. Plaustrum maius, Septentrio maior, Arcturus, Arctos maior, Calysto, Elice.

Nomina Vrsæ maioris.

ἅμαξα Græcum Latine sonat plaustrum, μέγα magnũ, plaustrum magnũ, ob differentiam minoris

Hamaxa mega uel currus. Plaustrum magnum.

Hyginus. Et quid? quod fuerat formatum corpus ad unguem
Fœda fit ursa dolens.
Ingratum ò quoties causabat mœsta tonantem
Immemoremque sui.
Quam cum per syluas errantem cerneret, astris
Inseruit miserans.

de quo ĩ subditis, de quo Hyginus lib. 2. de arcto minori sic scribit, Maiorem arctum complures plaustro similẽ dixerũt & ἅμαξαν Græci appellarunt. Cui hæc memoriæ prodita est causa. Initio qui sydera peruiderũt, & numerũ stellarum in unaquaq; specie corporis constituerunt, & non arctum, sed plaustrũ nominauerunt. Ex septem stellis duæ, quæ pariles, & maxime in uno loco uiderentur, pro bobus haberentur, reliquæ autem quinque figuram plaustri simularent, itaque & quod proximũ huic est signum, Booten nominare uoluerunt. De quo infra plura dicemus. D

Arctos maior. Arctos maior, uel ut Hygino placet, maxima, id est, vrsa maior. ἄρκτος enim Græce, latine ursus uel ursa, de quo fabula iam est recitata.

Septentrio maior. Septentrio maior, nos utrasq; arctos septentriones dicimus. Varro, Triones rusticorũ uocabulo boues uocitatos scribit, & quasi quosdã teriones, hoc est arandæ terræ & colendę idoneos. Quod ergo antiqui hamaxan, hoc est plaustrũ dixerunt, nostri ueteres à bobus iunctis septentriones uocauerũt, à septem stellis quibus iunctis quasi triones figurantur, legito Ioan. de Sacro bu. in libello sphæræ tracta. 2. in principio. Ouidius 2. Meta. fab. 6. E

Ioan. de Sa. bu. Ouidius.

Gurgite ceruleo septem prohibete triones,
Syderaque in cœlum stupri mercede recepta
Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex
Scythiam septemque triones
Horrifer inuasit boreas.
Arcturum, pluuiasque Hyadas, geminosq; triones.
Quos premunt septem gelidi triones.

Ouid 1. Meta. fabu. 2.
Virgilius. Virgi. primo Aeneidos.
Boetius. Boetius lib. 2. metro. 6.

Elice. Elice uocata ab urbe Arcadiæ, quam authore Plini. lib. 2. ca. 92. mare absorbuit, in qua Calysto nata perhibet & ab ea hoc sydus Elicen uocitatũ. Sed si rite legeris Plini lib. 4. cap. 5. Elice oppidum fuit Achaiæ & non Arcadiæ. Vrget me hic uehementer unũ quod nonnulli etiã in sacris literis doctissimi & in numerũ sanctorũ relati: Arcturũ asserunt esse Vrsam minorẽ. Cũ apud sanctũ Iob ca. 38. sic legit. Nunquid cõiungere ualebis micantes stellas Pleiades, aut gyrũ Arcturi poteris dissipare. Hanc huius capitis particulã diuus Thomas Aquinas his uerbis dilucidiorẽ reddere pollicetur. Cõsiderat in corporibus cœlestibus uniformitas motus primi mobilis, ex eo q; reuoluitur totũ cœlum, & omnes eius stellæ semel in die & nocte super polos mundi, hic aũt motus sensibilius percipitur ex stellis propinquis polo septentrionali, quæ sunt nobis ꝑpetuę apparentiæ, propter eleuationẽ poli super nostrũ horizontem, inter quas stellas maxime notatur cõstellatio Arcturi, quæ est Vrsa maior, cuius stellæ manifeste apparent moueri in gyro circa polũ mundi. Et quantũ ad hoc subdit. Aut gyrũ Arcturi poteris dissipare, ut. s. nõ circumeat polũ, hactenus Aquinas. Cuius sententia manifesta est Arcturũ dici vrsam maiorẽ. Accedit huic sentẽtiæ diuus Grego. lib. 29. ca. 28. & 29. scribens in ca. 38. ipsius Iob, ubi ca. 28. sic habet. Arcturũ, qui nocturna spatia illustrat, nõ occasurũ. Et lucidius ca. 29. sic. Est in Arcturo quod cõsideratius possumus intueri. In septẽ quippe stellis uoluit, & modo quidẽ tres ad sũma eleuat, atq; ad ima quatuor inclinat, modo quatuor supius erigit & tres inferius premit, hæc Gre. His uirorũ sententijs neq; adeo, neq; in diuersum eo. Nunq̃ tñ memini me legisse apud aliquem astrologum, aut poetam, Arcturum sumi pro vrsa uel Maiori uel Minori. Non raro tamen legi Arcturũ accipi pro Boote, aut eius stella lucida ad genua F

Iob. 38.

A ad genua aut coxas locata, informi. Sunt tamen qui arcturū interprentur Arcti caudam, ab ἄρκτος, id est, ursa, & ura οὐρά, id est, cauda: quasi tres stellæ in cauda ursæ, sed id modicum releuat.

Scriptores de utrisque Vrsis sunt hi, Ptolemæus lib. 7. Alma. & tracta. primo quadri. Aratus in Phæno. Hyginus lib. 2. & 3. Plini. libro 2. Marcus Mani. libro primo. Cæsar Germanicus in Aratum. Et Bassus in cōmen. Rufus Festus, Cicero, Alphonsus, Geor. Val. Virgilius, Ouidius, Flaccus & cæteri poëtæ. Non nullas horum sententias posteaquam de vrsa minori dixero, adiungam. Scriptores.

Quarto, authore Ptolemæo Vrsa maior 27. micat stellis, quæ eius tempore fuere in Geminis, Cancro & Leone. Nostro autem in Cancro, Leone & Virgine. Et habent omnes uim Martis. Sed in præsentiarum omnes eius stellas missas facio, demptis his quæ Plaustrum constituunt, numero septem, ex quibus quatuor in ordine stellarum Vrsæ maioris 16. 17. 18. 19. plaustrum aut eius rotas præ se ferunt. 16. 17. & 19. secundæ sunt magnitudinis. 18. uero tertiæ. Vigesima quinta etiam secundæ magnitudinis, Alioth dicta, temoni præest. Vigesimasexta autē & Vigesimaseptima duobus bobus aptantur. Hæc fere iuxta sententiam Hyginij sunt dicta. Verū Germanicus tres stellas caudæ temoni attribuit, reliquas rotis plaustri. Stellæ Vrsæ maioris. Naturæ. Alioth.

B

SEQVITVR VRSA MINOR.

VT fabulæ sequentes captu sint faciliores, hanc præmittendam censui. Saturnus primus deus, oraculo certior factus, se filiū habiturū, per quē e regno expelleret, statuit omnē prolem masculam se interempturū. Præcepit uxori Opi, ut quicquid pareret sibi præsentaret, quæ Iouem pariens pulchritudine eius delectata, alendum Nymphis Dictæi montis Cretæ cōmendauit. Quæ Saturno sciscitanti de fœtu, lapidem pannis inuolutum obtulit, quem mox deglutiuit. Iupiter uero à Nymphis nutritur in antro montis. Et adhibiti sunt etiam Ioui Curetes, id est, Corybantes, Idæi, siue Telchines. Et ne forte uagitus deflentis à Saturno audiretur, cymbala illos, & tympana & clypeos & arma pulsasse, ad quorum etiam sonitum aduenisse apes, & infantis ori mella instillasse, cuius beneficij gratia Iouem post cœli imperium adeptum, indulsisse apibus, ut sine coitu generarent. Vrsa minor.

C Aratus utriusque Arcti fabulas in unā colligit, quem & sequuntur Germanicus & Rufus, in hanc fermè formulā. Duæ autem vrsæ ipsum polum boreū circumtenentes, unà currunt, eo quòd uocantur Plaustra. Quæ, scilicet, capita quidem ad lumbos semꝑ habent inuersim, semper uero resupine circumferuntur. Vicissim in humeros uersæ (si credere dignum) E Creta uero illæ Iouis magni beneficio, cœlum ascenderūt, quia ipsum olim infantientē Dictæo in odoro: montem propè Idæum antro imposuerunt, atque nutrierunt per annum, Dictæi Curetes quando Saturnum fallebant. Qui hanc quidem Cynosuram cognomine dicunt, alteram uero Elicen. Elice quidem uiri Achiui in mari signāt, quò oporteat naues dirigere. Altera uero Phœnices fisi, persulcant mare. At Elice quidem clara est, ac obseruatu parata, multa lucens prima nocte. Altera uero obscura quidem, sed nautis aptior, minori enim tota circumuersatur orbe, hac quoqꝫ Sidonij rectissime nauigant. Ex hac Fabula Arati habetur Cynosuram & Elicen Cretenses fuisse Iouis nutrices, ob quod sunt cœlesti donatæ honore.

Arato belle accedit Cæsar Germanicus his metris.

Axem Cræteæ dextra leuaque tuentur,

Siue arcti, seu Romani cognominis vrsæ D
Plaustrum, uel facies stellarum proxima uera
Tres temone rotisque micant, sublime quaternæ
Si melius dixisse feras, obuersa refulgent
Ora feris, caput alterius super horrida terga
Alterius lucet, pronus rapit orbis in ipsos
Decliuis humeros. Veteris si gratia formæ,
Cresia nos tellus aluit, moderator olympi
Donauit cœlo, meritum custodia fecit.
Quòd fidei comites prima incunabula magni
Fuderunt Iouis attonitæ, cum furta parentis,
Aerea pulsantes mendaci cymbala dextra
Vagitus pueri patrias ne tangeret aures.
Dicta exercere dominæ, famuli Corybantes,
Hic Iouis altrices Elice, Cynosuraque fulgent,
Dat Grais Elice cursus maioribus astris,
Phœnicas Cynosura regit, Sed candida tota E
Et liquido splendore Elice nitet haud prius ulla
Cum Sol oceano fulgentia condidit ora,
Stella micat cœlo septem quà Cresia flammis.
Certior est Cynosura tamen sulcantibus æquor.
Quippè breuis totam se cardine uertit.
Sidoniamque ratem nunquam spectata fefellit

Rufus Fest. Consimilem ferè sententiam habet Rufus, quem legito.

Virgilius Item de his Vrsis Virgilius primo Georgicorum.

Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis
Circum, perque duas in morem fluminis Arcto,.

Lucanus. Lucanus octauo Phar.
Arctos Oceani metuentes æquore tingi.
Sed qui non mergitur undis
Axis inocciduus gemina clarissimus arcto.
Ille regit puppes.

Ouidius. Ouidius tertio Fastorum.
Esse duas arctos, quarum hæc Cynosura uocatur
Sidonijs, Elicen Graia carina notat.

Flaccus. Flaccus. F
Sidonijs Cynosura regit fidissima nautis.
Et Grais Elice multum obseruanda magistris.

Agatosthenes in Asiaticis carminibus Cynosuram dicit Iouis fuisse nutricem, unam ex Idæis nymphis, à qua in Cretæ oppido Histoe Nicostratus cōstituit portus, & circa eū locum Cynosuram fuisse, & agri maiorem partem Cynosuram appellatam. Ad hoc accedit nonnihil fabella Thomæ Rha. sic.

Fabella Vrsa minoris.

Cum paruum Cynosura Iouem nutrisset, amoris
Gratus eam flammis cinxit olympiacis.
Quæ nunquam lymphis septem mersisse triones
Cernitur, oceano lumina blanda negans.

Quare uocetur Phœnice. Sed hic nō indigne quæritur, quare Cynosura aut Vrsa minor dicatur Phœnice. Respondēt Hyginus lib. 2. de arcto minori. Thales, qui diligenter de rebus cœlestibus exquisiuit & hanc primus Arcton appellauit, natione fuit Phœnix ut Herodotus Milesius dicit, quare Phœnices hanc studiosius perspiciendo, diligentius nauigare existimantur, & uere eā ab inuentoris nomine Phœnicen appellant.

De stellis Vrsę minoris in quibus signis & natura. Habet autem hæc Vrsa minor septem stellas, Septriones, aut Plaustrū, ut prædiximus, nominatæ, quæ tempore Ptolemæi fuere in Geminis & Cancro

A & Cancro. Nostro autem æuo sunt in Cancro & Leone. Ex his prima, quæ est super extremitate caudæ, Polus appellatur, per quem locum ipse mundus existimatur uersari, & est Tertiæ magnitudinis. Duæ sequentes in cauda, & duæ rotæ primæ, sunt in quarta magnitudine. Duæ sequentes rotæ, sunt in secunda magnitudine. Et ut testis est Ptolemæus tracta. primo quadri. habent hæ stellæ uim Saturni & parum Veneris.

Sunt nonnulli uiri, etiam doctissimi, qui Vrsæ minori attribuūt Memoriam quæ pars integralis est Prudentiæ, ob id quod eius stellæ sunt de natura Saturni & parum Veneris. Albumasar libro septimo intro. uoluit Saturnū sane cogitationis, multæq; memoriæ reputari cū siccus existat. Quod plane testatur Iul. Fir. libro secundo capite decimo, cum inquit. Saturnus quidem Siccus, multæ cogitationis, altæque memoriæ. Hanc enim naturam potentiæ memoratiuæ conuenire Aristoteles in libello de Memoria & Remini. docuit, cum humidos male, siccos bene memoratiuos asseruit. Placuit (non abs re) hic paucula ad iungere memoriam stabilientia. Cicero libro secundo Rheto. quatuor docuit Memoriam fortificantia, aut roborantia. Primum est, ut eorum, quæ uolumus memorari, quasdā similitudines assumamus cōuenientes, nec tamen B omnino cōsuetas, quia inconsuetorum magis memoramur, & sic in eis animus magis & uehementius detinetur, ex quo fit quod eorum quæ in pueritia uidimus, magis memoremur. Ideo autem necessaria est huiusmodi imaginum aut similitudinū adinuentio, quia intentiones simplices & spiritales facilius ex animo elabuntur, nisi quibusdam similitudinibus corporalibus quasi alligentur, quia humana cognitio potentior est circa sensibilia. Vnde & Memoria ponitur in parte sensitiua. Memoria. Albumasar. Iulius Fir. Aristoteles. Cicero. Memoriæ præcepta.

Secundum est, ut ea, quæ memoriter tenere uolumus, consideratione ordinata disponamus, ut ex uno memorato facilius ad aliud procedatur. Vnde dixit Aristoteles de Me. & Re. quod a locis aliquando reminisci uidemur. Huius autem causa est, quia ab uno in aliud ocyus proceditur.

Tertium est, ut sollicitudinem ponamus & affectum ad ea, quorum memorari uolumus, quia quāto aliquid animo magis imprimit, tanto difficilius elabit. Hinc ibidem Cicero, Sollicitudo conseruat integras simulachrorum figuras. Cicero.

Quartum est, ut ea, quorum memorari intendimus, frequentius meditemur. Quia ut ibi habet Aristoteles in eodem libello, Meditationes Memoriam saluant. Quia ibidem, Consuetudo est altera natura. Aristote. C

De Vrsis terrenis multa & miratu digna scribit Plinius in multis libris præcipue tamen libro 8. ca. 36. Vrsi terreni.

Quibus addo hæc duo. Primum, Vrsa ubi se perpinguem senserit, ac pleniore corpore, morbi loco ducit ipsum hunc statum. Quapropter latebras querit, ubi tam diu conquiescit, donec inutile pinguedinis onus residеat, uelut declinatum. Pergit autem, ac in latibula sese insinuat, non pedibus utique, sed dorso resupinata, corpus protrudendo, ne supersint uenatoribus ad indagandum, uestigia. Hæc est ursæ uersutia. Vrsæ uafricia.

Secundum, Vrsi manus esse inter esitandum prædulces, insigniq; suauitate, traditū est. Sic anteriores eius animantis pedes nuncupant, quod eorū sit functio duplex: incedendi & apprehendendi. Huius rei rationē reddit ferme Plutar. in libello, quo rerū, euentuumque naturalium causas perquirit, & philosophico perpendit examine. Quod percoquentia corporis alimentū carnem præstent quacumque alia suauiorem longe. Concoquit autem omne quod difflat, id est, flatu turbat, id uero est quod mouetur, quodque exercetur, sicuti Vrsus partem hanc agitat plurimum, tum incessus ratione, tum adprehendendi. Vrsi manus prædulces. Plutar.

SEQVITVR, DRACO QVI INTER VRSAS LOCATVR. D

STOEFLERI INTERPRE.

Fabula.

DRaconem alij appellant Serpentem, alij autẽ Anguem. Draconis fabulæ sunt plures, hic eã quæ cum Thoma Rha. quadrat, retexam, hunc Dracone͂ à Gigantibus Mineruę obiectum cũ eos expugnaret, Mineruam uero arreptum Draconem contortum ad sydera iecisse, & ad ipsum axem cœli fixisse. Itaq́ue adhuc eum implicato corpore uideri, ut nuper ad sydera perlatum. Hanc memoratus Thomas sic cecinit.

Pallados armatæ studium superare Gigantes
Extitit (ut fama est) proprijs extrudere terris,
Nata Iouis summi de uertice fortior extans,
Victrix iam miseros cum debellasset in armis,
Serpentem obijciunt, raptum quem sydera adegit
Contortum in gyros, nostro & circumdedit axi.

Scriptores. Iuli. Fir.

Scriptores de Dracone sunt ferè omnes supra memorati, qui de Vrsis scripsere, quibus additur Iuli. Fir. qui libro 8. ca. 17. sic habet. Anguis extremus est qui inter duas Arctos positus est, in modũ fluminis, quod sinuosis flexibus labitur. Quicunq; sub hoc sydere nati fuerint, Marsi erunt, uel qui uenenis, ex herbarum pigmentis confectis, salutaria soleant hominibus remedia comparare. E

Stellæ Draconis.

Habet præterea Draco authore Ptolemæo lib. 7. Alma. 31. stellas, passim constitutæ eiusdem tempore, in Libra, Scorpione, Sagittario, Capricorno, Aquario, Piscibus, Ariete, Tauro, Geminis, Cancro, Leone, Virgine. Hodie sunt in his, scilicet Scorpione Sagittario, Capricorno, Aquario, Piscibus, Ariete, Tauro, Geminis, Cancro, Leone, Virgine, Libra. Sunt de magnitudine 3. 4. 5. 6. Fulgentiores ex his sunt octo, tertiæ magnitudinis, scilicet Tertia, quæ est supra oculum. Quinta quę est supra caput & appellatur Rastaben. 24. & 25. decliues ad septentrione͂. 29. quæ est post ultimam inflexionem. 30. quę accidit fini caudæ, & 31. quæ est in extrema cauda. Et sunt hæ fulgentiores stellæ de natura Saturni & Martis.

Magnitudo.

Pli. de Dracõe. Draconites lapis.

De Dracone terreno plura apud Plini. pluribus libris scilicet lib. 29. ca. 4. & 6. lib. 25. ca. 2. libro 8. ca. 13. 27. lib. 10. ca. 72. 74. lib. 37. ca. 10. Transeo.

Sed hoc est consyderatu dignum, Draconites siue Dentrites, siue Draconius uel obasianus, qui etiam kimedius uespertinus uocatur. Lucidus ac transpare͂s cristallini coloris lapis est secundum aliquos, nigrum colorem Albertus Magnus ponit, figuram quoq; piramidalem non lucidam habere dicit. Nonnulli lucidum esse: ut speculum cum nigredine. Multi hanc quærunt nec inueniunt. Transportatur ab oriente ubi magni Dracones sunt. Nam exciso capite Draconis, ipso adhuc palpitante extrahitur. Virtutem amittit si diu post Dracõis mortem in capite remanserit. Audaces uiri in partibus orientis Draconum speluncas explorant & in has gramen rebus somniferis medicatum imponunt. Dum Dracones ad speluncas redeunt, comedunt ex medicamine, & somno grauantur. Dormentibus uero caput abscindunt, & lapidem extrahunt Excelsa ei uirtus inest, in effugando omne uenenum & maximè serpentum. Gestantem quoque inuictum ac audacem reddit. Ideo reges orientis talem lapidem habere gloriantur. F

Admirabile de Dracone.

Admirabilis amor Dracõis in puellam. Vetustissimis histor ijs proditum est, Apud Idumæam aut Iudeam cum Herodes præessent, Puellam decorã, succiplenam, uehementer à Dracone adamatam, qui commeans, amanter cum ea decumbebat. Illa, & si mansuetus & clemens apparuit, propter naturam tamen insociabilem, reformidans, ex loco abscedere longius proposuit, ac in tempus abesse, ceu bruto per absẽntiam illatura dilectionis obliuionem & euanescere. At

diuersa

A diuersa euenere omnia. Siquidem indies intendebatur affectio, augebaturque amoris impetus, desiderioque dum contabesceret nimio, interdiu noctuque consueta repetens cubilia, nec esse eius potiundi facultas, quod appetebat præcipue. Conflictabatur ergo, uti infelix amator. Posteaquam uero exoptata rediit puella, deuolans is ad uisam protinus ac prorsum amatorie, suspitionū plenus, tanquam neglectui habitus, atque eo nomine indignabundus, cauda complexus puellæ crura conuerberabat, sed obseruate ac uerentis modo, ira & amore compugnantibus.

Demum ne noxius error lectores molestet. Pensitandū, omnes figuras Draconis Vrsas cōtinentes in omnibus libris impressis, scilicet, Hygino, Germanico, Syderali, Abysso & alijs, esse corruptas, mēdosas, & cōmentarijs authorū minime respondentes. Vetustissimi enim libri figuras nō habent, neque unquam habuere. Eas primum recentiores & profecto sæpius perperam appinxere. Figura enim Draconis non est in hunc modum contorta, quemadmodū pingitur Immo nec eius stellæ in cœlo in hunc apparent modum. Neque Vrsa maior (quę Elice) iuxta caput Draconis locatur. Neque minor (quæ Cynosura) iuxta caudam. Sed maior est prope caudam, Minor uero ad flexus aut spiras. Huius rei Error exploditur.
B gratia depinxi figurā sequentem, ex ueris obseruationibus Ptolemæi sumptā, quam oculis obijcito & certior eris. Addidi etiam Arati uerba ueritatem indicantia, à quo sane Arato ut è fonte omnium aliorum dicta emanarunt. Aratus.

Has uero per ambas, qualis fluuij decursus uolutatur (horrendum ingens) Draco circumcirca distractus immensus. Verū ei (ex utraque parte spiræ) hærent Vrsæ cæruleo seruatæ oceano. Sed hic alteram quidem extrema emetitur cauda, alteram uero spira circumscribit, ei quidem summa cauda ad caput Elices quiescit Vrsæ. In spira uero Cynosura caput habet: Hæc autē circumipsum gyratur caput, eique ad pedem uenit usque. Rursus uero retrofugus recurrit non quidem illa ex sola parte, neque sola in capite splendet stella, sed duæ in temporibus, duæ uero in oculis, unus autem inferius extremitatem occupat genæ horrendi monstri, incuruum autē est caput, nutanti uero prorsus assimilatum est, extremam in Elicis caudam, omnino uero sunt ex directa & os & temporis dextra, extremæ caudæ. Illud ferme caput hac natat, ubi quidem extremi miscentur occasusque & ortus sibi inuicem.

C

SEQVITVR ARCTOPHYLAX.

Contuendum, Arctophylacis nomen nōnulli asserunt post Homeri tempora inuentum. Nam is Plaustrum Arcton & Bootem nominat, sed Arctophylacis nunquam facit mentionē. Arctophylax dictus quasi Vrsæ (intellige maioris) custos. φύλαττειν, enim Græce est idem quod custodire uel seruare Bootes à βοώτης Græco, quod latine dicere possumus bubulcum. Id enim cœleste sydus more bubulci plaustrum maius sequi uidetur. De his duobus nominibus Rufus Festus, sic canit. Arctophylax. Rufus Fest.

Arctophylax, siue (ut ueteres cecinere) Bootes.

Appellator etiam hæc imago: Arcturus, ab arcto vrsa maiori. Testis Bassus, de Boote cum inquit, Bootes qui & Arcturus, fertur esse custos plaustri, eo quod plaustrum sequitur, id est, septentriones. In eo significatu accipitur sæpius à Plinio, puta lib. 2. capi. 39. Arcturi (inquiente) sydus non ferme sine procellosa grandine emergit. Et idem eodem libro capi. 49. & 72. Et libro decimo octauo (in pluribus capitibus. Arcturus. Bassus. Plinius.

Accedit Iulius Firmi. libro octauo cap. 14. De claris syderibus cū Sagittario orientibus & occidentibus, his uerbis. In Sagittario Iul. Fir.

parte quinta oritur Arcturus, hoc oriente signo, qui natus fuerit, erit talis qui amicorum secreta fideli taciturnitate custodiat, huic opes regiæ credentur, huic populi ærarium, huic ædes publicæ. Si uero hunc locum maleuolæ stellæ radiauerint, aut cura illi populi credetur, aut fient domus regis ianitores, uel tale illis officium deputabitur, ut ijs in palatio, admittendi uel salutandi officia credantur. Haud dissimilem sententiam habet Mar. Mani. lib. 5. D

Theguius. Arabice uero uocatur Theguius, quasi plorans siue uociferans. Est etiam Arcturus stella rutilans primæ magnitudinis informis, inter crura aut coxas ut Ptolemæo placuit sita. Idem sentit Bassus de Boote, quam alij, puta Hyginus Germanicus, Rufus, in zona aut cingulo Bootis collocãt. Germa. de Arctu. sic.

Arcturus stella. Germanicus.

Sed proprio una micat sub nomine flamma,
Arcturum dixere sydus quà uincula nodant.

Fabula. Variæ sunt apud authores huius simulacri fabulæ, quare & uariæ sequuntur huius de pictiones. Vnam alijs uulgatiorem proponam. Quòd arctophylax sit Archas, calistonis & Iouis filius, quem dicitur Lycaon, cum Iupiter ad eũ in hospicium uenisset, cum alia carne cõcisum pro epulis apposuisse. Studebat enim scire si deus esset, qui suum hospicium desideraret. Quo facto non minori pœna est affectus. Nam statim Iupiter mensa proiecta domum eius fulmine incendit, ipsum autem in figuram Lupi conuertit. At pueri membra collecta & composita in unum, dedit cuidam pastori Aetholorum alendum, qui adolescẽs factus, in syluis cum uenaretur, inscius uidit matrem in Vrsæ speciem conuersam, quam interficere cogitans, persecutus est in Iouis Lycei templum, quò & qui accessisset mors pœna erat Archadum lege. Itaq; cum utrumq; necesse esset interfici, Iupiter eorũ misertus ereptos inter sydera collocauit, ut ante diximus, hic autem è facto sequens Vrsam perspicitur, & Arctum seruans Arctophylax est appellatus. Hanc Tho. Ra. metrice sic cecinit. E

Arcton Parrhasiam puer Bootes
Ignotam iaculis sequens parentem,
Arcum ut sterneret acriter tetendit.
Exhorrens genitor scelus patrandum,
Iungens syderibus uetans beauit.

Scriptores. Scriptores de Boote sunt hi Ptole. 7. Alma. Alphonsus in suis tabulis Astronomicis, Plinius ut supra. Iuli. Fir. supra Mar. Mani. ut supra, Aratus in hæc uerba. At post Elicen circumfertur auriganti similis Arctophylax, quem quidem homines cognominant Bootem. Eo quòd Plaustrum contrectare uidetur vrsæ atq; adeo totus perspicuus est, sub zona uero sibi ipse præ alijs Arcturus obuoluitur lucida stella, uerum ambobus sub pedibus obseruato Bubulci uirginem. Cæsar Ger. Tullius, Rufus Festus. F

Stellæ. Stellas complectitur 22. authore Ptolemæo, quæ suo tempore fuere in virgine & Libra. Nostro tempore dumdaxat 4. primę sunt in Virgine, reliquę omnes in Libra. Naturas harum Ptolemęus præterijt, de quo admiror, solius Arcturi informis stellæ, quàm uocat Azimech, Ariamech, uel Colanza, naturam exponit scilicet Iouis & Martis.

Azimech.

Custodia. Hic per allegoriam plura de custodia quinq; hominis sensuum utiliter proferre possem. Item de custodia uiri erga mulierem, transeo impræsentiarum.

SEQVITVR CORONA.

Corona duplex. PRimo loco annotandum, Geminam coronã legimus cœlestem apud Aratum, Ptolemæũ & Alphonsum, puta septentrionalẽ & Austrinã. De septentrionali

A trionali hic loquemur. Ea Arabice appellat Alfeta, Latine Corona uel Ariadne. Alfeta. Ariad.

Secundo loco Coronæ fabula hæc est, Theseus in Cretam profectus, Ariadnen Minois & Pasiphaes filiã in sui amorem allexit, dataque illi fide, quod eam sibi uxorem duceret, ab ea edoctus est quomodo Labyrinthum intrare, Minotaurũ superare, & filo ducto inde exire posset. Quapropter his peractis noctu cum Ariadne ingressus est Chium, aut, ut alii uolunt, in Naxon insulam nauigauit. Vbi Ariadne dormiente relicta, abiit. Cum uero expergefacta Ariadne discessum eius intellexisset, quæstu atque ullulatu fœmineo omnia complens, à Baccho eà forte transeunte amata, & in coniugem ducta est, & in nuptiis eam Corona à Vulcano fabricata, claris micante gẽmis ornauit, quã postea Liber Pater ob ꝑpetuã memoriã astris intulit. Hanc fab. Tho. Rha. hisce metris absoluit. Fabula.

Virginis quondam auxilio ferocem
Belluam Aegides hominemque uincens,
Perfidus Chium ueniens, tremendo
Littore liquit.
Aspicit Bacchus miseram, polumque
Deserens, lætus sociauit arctis
B Osculis, sistens lachrymas fluentes
Voce potenti.
Et memor longos foret ut per annos
Seculum gesti placidi, coronam
Accipit Minoidis, astra cœlo
Fulgida reddens.

Tractatores de effigie Coronæ sunt hi. Ptole. 7. Al. & tract. 1. quadri. Alphonsus in suis tabu. Aratus, cuius hęc sunt uerba. Ibi dẽ & illa corona, quam lucidum posuit signum esse Bacchus morientis Ariadnę, humero subuoluitur fatigati idoli. Humero quidem Corona uicina est &c. Germanicus Cæ. Bassus, Rufus, Iulius Fir. lib. 8. cap. 11. sic habet. In parte quinta uirginis oritur Corona. Quicumq; sub hoc sydere natus fuerit, erit uariis delitiarum uoluptatibus occupatus, ac muliebrium artium studiis deditus, florumq; & coronarum inuentor, & qui amœnis hortorum delectatiõibus adhærescat, odores, unguenta, aromata: studiosa cupiditate desiderans, corpusque suum lenocinio pulchritidinis excolens, & qui stupra & adulteria latenter exerceat, ad uirginum pulchrarum, puerorumque cõcubitus, prona libidinis animositate festinans & currens, hucusque Iulius. Marcus Mani. lib. 1. cap. 4. & idem lib. 5. ca. unico in sententia pulchre accedit Firmico. Et Plini. lib. 18. ca. 28. 31. Scriptores. Mar. Mani.

Tertio loco notandum. Corona authore Ptolemæo octo habet stellas, quæ suo tempore omnes fuere in Virgine, hodie omnes sunt in Scorpione. Et in ea C est stella præfulgens, secundæ magnitudinis, nomine totius imaginis Alpheta. Eam stellam uocat Virgilius primo Geor. Gnosiam. Stella præfulgens. Gnosia stella. Virgilius. Gnosia Corona.

Gnosiaque ardentis decedat stella Coronæ.
Rufus uero, totam coronam appellat Gnosiam, cum inquit.
Aspice ceu rutilis uibret lux Gnosia flammis,
Hæc quondam Bacchi monumentum fulget honoris.
Hæc Ariadnæi capitis testatur honorem.
Harum stellarum complexio tendit ad Venerem & Mercurium.

Quarto loco ad terrenas uenio Coronas. Est autem Coronæ urbs Peloponesi Missenıorum. Inde Coroneus sinus, Ptolemęus libro 3. capi. decimosexto, tab. 10. Euro. & Plini. libro quarto, cap. 5. Corona Græce dicitur στέφανος aut στέφος, à uerbo στέφω, quod est circundo. A nostris quondam Strophium à στροφάω quod est uertere, inde Strophiolum. Et à Corona Corolla, Coronula diminutiua. Item à serendo serta. Fuerunt apud Romanos diuersorum generum Coronæ in magno habitæ precio. De quibus hic haud dicam funditus, puta Triumphalis, Obsidionalis, Ciuica, Muralis, Vallaris, aut Castrensis, Naualis, Oualis & multæ aliæ particulares Coronæ aut Serta. Coronæ terrenæ. Coronæ urbs. Corona, Stephanos strophum.

Hic primo contuendum, quis is fuerit, qui primus capiti suo coronam im- D
posuerit? Respondet Plinius libro 16. cap. 4. his uerbis. Ferunt primum omni-
um Liberum patrem imposuisse capiti suo ex hædera.

Secundo, antiquitus nulla nisi Deo dabatur corona. Ob id Homerus cœlo tantum eas & prælio uniuerso tribuit. Viritim quidem ne in certamine quidem ulli. Postea deorum honori sacrificantes sumpsere uictimis simul coronatis. Nouissime & in sacris certaminibus usurpatę. In quibus hodie nō uictori dant, sed patriam ab eo coronari pronunciatur. Inde natum ut etiam triumphaturis conferrentur in templis dicandæ. Mox ut & in ludis darentur.

Ad hoc est nobile caput Plinii, scilicet 2. lib. 21. in hæc uerba. Tenuioribus utebantur antiqui, strophia appellantes, unde nota strophiola. Quin & uocabulum ipsum tarde inde cōmunicatum est, inter sacra tantum & bellicos honores coronis suū nomen uindicantibus. Cū uero e floribus fierent serta a serendo seruiæ appellabant. Quod apud Græcos quoq; nō adeo antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus mos erat primū, postea uariari cœptum mistura uersicolori, florumq; inuicem odores coloresq; accenderūt Sicyonij ex ingenio Pausiæ pictoris & Glyceræ coronariæ, dilectę admodum illi, cum opera eius pictura imitaretur, & illa prouocans uariaret, essetq; E
certamen artis & naturæ (& infra) Sic coronis e floribus receptis, paulo mox subiere quæ uocantur Aegyptiæ ac deinde Hybernæ, cum terra flores negat ramento e cornibus tincto. Paulatimque & Romæ surrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis, mox & corollarijs, postquam e lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur. Hactenus Plinius. Ex dictis Plinij, Pausaniæ & aliorum manifestum est etiam apud gentiles coronarū usum fuisse in eorum sacris. Præterea nostræ literæ sacræ utriusq; paginę plenę sunt coronis, pro uario etiam significatu. Præcepit Deus Moysi, ut mensam tabernaculi inauraret auro purissimo & ornaret duabus coronis. Exodi 25. Et primæ Mach. 4. legimus. Ornauerunt faciem templi coronis aureis. Et ca. 12. Apo. scribitur. Mulier amicta sole quæ Lunam habebat sub pedibus eius, habebat in capite suo coronam stellarum 12. Item gloria beatorum in cœlo: appellatur corona. Paulus enim ad Timo. 4. Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illum diem iustus iudex. Sed non coronabitur nisi, qui legitti-
me certauerit. 2. ad Thimo. 2. Apo. 2. Esto fidelis usq; ad mortem & dabo tibi co- F
ronā uitæ. Et prima Petri 5. Cum apparuerit princeps pastorū percipietis immarcessibilem æternæ gloriæ coronam. Canti. 4. Veni de Libano, ueni coronaberis. Et Dauid. Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Transeo coronas uirtuosorum in hoc mundo. Coronas tribulationum &c.

Exod. 25

Paul. 2. Thi. 4

Canti. 4

Conuiuales coronæ. Coronarum de testatio.

Cæterum ad conuiuales uenio coronas. Floreas pleriq; detestantur, laureas gratius acceptant. Illas putant puellares, colludentibus uirgunculis aptiores, ac mulieribus, quam philosophico congressui, hominumq; a Musis nō sequestratorum. Alij uero ex floris coronas improbant omnino. Nam Empedocles testatur a lauri folijs prorsus abstinendum. Neq; enim decere aiunt, hominem ornari arborum deformitate, uiolenter, præterq; naturæ rationē direptis folijs. Cur enim hæc data plantis opinemur, nisi fructuum tutelæ, atq; ut ipse quoq; frigoris uim, calorisq; pro ratione admittentes confoueantur, ut temporum mutationes citra perniciem ferre ualeant? At exutas ulcerosum plane contrahere nocumentum, fieriq; indecoram denudationem. Ediuerso florum non decerptorum quæ nam esse utilitas posset, nisi odore pascaris, exhibeasq; oculis ex eorū non imitabili uarietate uoluptatem iucundissimam Iucundissimam dico quia simplicem, quia naturalē, nec ullo impendio nostro constantem. Adde, quod si

non

A non præcerpseris, momento conflaccescunt, prorsumq́ alioqui gratissimũ naturæ opus uidetur perire, nullo cuiusquàm emolumento.

Proinde qui ex folijs magis quàm floribus coronas contexuisse malunt, persimiles (inquiunt) Barbaris uidentur, quibus consutæ pelles gratiorem præbent uestium usum, quàm lanæ.

Sed his alij contradicunt, asserentes Corollam ex rosis esse Musarum. Succurrit profecto hac parte ueterum ingeniorum mirari diligentiam. Neq; enim simpliciter, sed summa uidentur ratione Coronas in conuiuijs instituisse. Siquidem Dionysium legimus, cum uinum comperisset, potentissimum utiq; medicamentum, simul iucundissimum, habitum inde fuisse non incelebrem medicum. Quòd item discumbentes, qui se forte inuitarent plusculum, Hederea coronasset corona, quę insita frigiditate uini potentiam retunderet, minusq́ inde afficerentur bibentes, ebrietatis ui restincta, hœderæ ui frigorifica. Cæterum eadem ratione in conuiualem admisisse creduntur lætitiã ex floribus Corollæ. Perdocent experimenta, qua ui sensus cõcutiantur, ubi hausti liberius meri ua por hoīs arcem cœperit pulsare, quandoquidē initium inde habere sensus creditur. Propterea sapientiũ curiosa solertia, sciens esse in rerũ natura antipathiã id est, temperaturam, flores capiti circumponendos præcepit, quorum deflu-

B xus mirabiliter illud aduersus crassantis latenter ebrietatis impetum obsepiret, cõmuniretq́ue. Calidi siquidem poros seu meatus patentiores reddunt, frigidi uero sua potestate ita cõtemperant, ut scandentes repercutiant uapores, sicuti Rosa atque Viola. Substringit enim utraq;, reprimitq́ue capitis grauitates. At Cypri flos, Crocus ac Baccaris in suauem uertũt soporem bibentes. Lenis quip pè eorum defluxus est ac blandus, inæqualitatesq́ue corporis ebriorũ & asperi tates tranquillè diffundit. Porrò florum quorundam odoribus in ambitu cerebri fusis, sensorij repurgantur meatus, & quod humectũ est, attenuatur, lenitur sine cõmotione ulla caloris facultate digestum. Quin & frigidum natura sua apte cerebrum refouetur.

Coronæ in cõuiuijs.

Dionysius.

Proinde floreas Corollas è collo propendentes Hypothymidas nuncupant, puta à uaporandi usu. Eodem quoque argumento unguentis ex floribus obun gere pectus moris fuit peruetusti.

Hypothymide.

Deinde crescente hominũ luxuria coronas uariis floribus & herbis & ramis intexuerunt, quarum plures caput uehementer lædunt, ut sunt Coronæ de Al

C lio, Astromo. abschlag, Herba Coriandri, de Castanea, Dactylo, Sauina, Auellana, Nuce cõmuni, Fabis &c. Sunt autem primum Coronæ repertæ ob dignitatem capitis, quòd in hoc initium sensuum & principatus consistit. Vt sunt de Violis, Rosis, Croco, Cypri flore, Cytiso, id est, Trifolio maiori, Lilio, Hyacintho, Lauro, Hædera, Garyophilis.

Coronæ lædentes.

Coronæ utiles.

Demum annectendũ quid sit, Coronas Bibere. Hic recensenda est historia Cleopatræ reginę Aegypti & M. Antonii, quam colliges ex Plutar. Plini. ca. 35. libri 9. & ca. 3. & 21. Duo fuere maximi uniones per omne ęuũ, utrumq́ possedit Cleopatra Aegypti reginarum nouissima, per manus orientis regum sibi traditos. Hæc, cũ exquisitis quotidie Antonius saginaret epulis, supbo simul & procaci fastu, ut regina meretrix lauticiam eius omnem apparatumq́ detractans, quærente eo quid astrui magnificentiæ possit. Respondet una se cœna centies sestertiũ absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitra batur. Ergo sponsionibus factis, postero die, quo iudicium agebatur, magnificam alias cœnam, ne dies periret, sed quotidianã Antonio apposuit, irridenti, cõputationemq́ expostulanti. At illa corollarium id esse, cõsumpturamq́ se ea cœna taxationem cõfirmans, solãq́ se centies sestertiũ cœnaturam. Inferri men

Coronas bibere.

Cleopatræ & Antonij historia.

ſam ſecundā iuſſit. Ex præcepto miniſtri unum tantum uas ante eam poſuere aceti, cuius aſperitas uiſque in tabem margaritas reſoluit. Gerebatque auribus tum maxime ſingulare illud & uere unicū naturæ opus. Itaq; expectante Antonio quid nam eſſet actura, detractum alterum merſit, ac liquefactum abſorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex ſponſionis eius, eum quoq; paranti ſimili modo abſumere, uictumque Antonium pronuntiauit, homine irato. D

Capite autem 3. libri 21. ad noſtrū propoſitum ſic habetur. Scelerata Cleopatra apparatu belli Actiaci, gratificationē ipſius reginæ Antonio timēte, nec niſi prægustatos cibos ſumente, fertur ab ore eius luſiſſe extremis coronę floribus ueneno illitis, ipſaq; capiti impoſita, mox procedēte hilaritate inuitauit Antoniū ut coronas biberent. Quis iſtas timeret inſidias? Ergo cōcerpta in ſcyphum incipienti haurire oppoſita manu. En ego ſum (inquit) illa Chare Antoni quā tu noua prægustantiū diligentia caues, adeo mihi (ſi poſſim ſine te uiuere) occaſio & ratio adeſt. Inde eductū è cuſtodia bibere iuſſit ilico expirantem. Ex his concluditur, quid ſit Coronas bibere? quid Coronaria aut Coronata uina, puta cum conuiuones de Coronis poculis flores aut folia imponunt & poſtea iuxta conſidentium ſeriem percircuitum bibunt. E

SEQVITVR ENGONASIN.

Engonaſis. OB diuerſas hiſtorias plures præſertim uetuſtiores, nō aſſignant huic imagini nomen proprium. Contendunt enim nonnulli eſſe Herculem. Alii Cethea Lycaonis filium. Alii patrem Lycaonem eſſe uolunt, qui uidetur ut lamentans filiam in urſæ figuram conuerſam, genu nixus palmas aduerſas tendere in cœlum, ut eam ſibi dii reſtituant. Alii aſſerunt eſſe Theſeum. Alii Thamyrim à Muſis excæcatum, ut ſupplicem ad genua iacentē. Alii Orphea, Alii Ixiona brachiis uinctis eſſe dixerunt, q uim Iunoni uoluerit afferre. Alii Promethea in mōte Caucaſo uinctum. Horum omniū hiſtoriæ eò tendūt, quòd ex cauſa uidentur ingeniculaſſe & palmas ſupplicum more in cœlum extendiſſe

Aratus. uel ad pugnam paratos. Quocircà Aratus in Phœ. de hac imagine ſic ſcripſit. Hoc uero propè laboranti uoluitur uiro ſimile Idolū, quod quidē nemo ſcit manifeſto dicere, neq; cui incumbat ille labori, ſed ipſum uulgo Engonaſi uocant: eo quòd in genubus laborās geniculanti ſimilis eſt. Super ambobus uero ei humeris, manus eleuantur. Diſtenditur certe hincinde quantū ad manuum paſſum, mediè uero ſuper capite dextri lateris pedis ſiniſtri imum habet tortuoſi draconis. Huc uſque Ara. Engonaſis dicitur, id eſt, genu nixus, quia apud Græcos ἐν, id eſt, in: & γόνυ, id eſt, genu. F

Accedit ad hoc Hyginus lib. 2. & 3.

Et pulchrè Iulius Firmicus libro octauo capi. decimo ſeptimo, de claris ſyderibus cum Piſcibus orientibus & occidentibus, in hæc uerba. In extremis Piſcium partibus oritur Ingeniculus, qui à Græcis Engonaſin dicitur. Hoc oriente ſydere quicumq; nati fuerint, fugaces erunt, callidi, uarij inſtructi dolis, mendaces, & qui homines uariis inſidiis appetant, & effrenata ſemp animoſitate graſſentur. Cum teſtimonio uero Martis & Lunæ erunt funambuli, oribatæ, neurobatæ & qui talia pertractent.

Marcus Ma. Ad idem Marcus Manilius libro primo.

Proxima frigentes arctos, boreamque rigentem
Nixa uenit ſpecies genibus ſibi conſcia cauſæ.

Et libro quinto, ſimilem habet ſententiam cum Firmico.

Germa-

A Germanicus Cæsar. Non illi numen non magni causa laboris. Cæ. Germa.
Dextro nanque genu nixus, diuersaque tendens
Bracchia suppliciter pansis ad numina palmis,
Serpentis capiti figit uestigia sæua.
Rufus Festus de Engonasi. Rufus Fest.
Illa laboranti similis succedet imago,
Protinus expertem quam quondam dixit Aratus
Nominis, & cuius latuit quoque causa laboris,
Pannyasi, sed nota tamen ceu longior ætas,
Eruit excussis arcana exordia rebus &c.

Postea narrat de Hercule & pomis aureis Hesperidũ, & quo pacto draconem custodem interfecit.

Vetula tralatio in Alma. habet Stellatio Algiethi, id est, incuruati super genu ipsius. Geor Valla traduxit Engonasin. Vetula tralatio. Algiethi.

Fabulã hanc annectere collibuit, ex Pherecide, Eratosthene & Paniaste exceptã. Iuno, cum eã Iupiter in uxorem duceret, inuenisse terram dicitur aurea mala ferentem. Cuius rei stupore permota, à terra petijsse ut huiusmodi arbores in hortis suis sereret, qui erant iuxta Atlantem montem. Satisque ibi arboribus, cum fructũ ferre cœpissent, & filiæ Atlantis ex his mala frequenter decerperent, draconem insomnem adhibuisse custodem. Hercules uero cum ad mala aurea profectus fuisset, & poma tulisset, draconem interemit. Seneca. Fabula. B

Post hæc adortus nemoris opulenti domos
Aurifera uigilis spolia serpentis tuli.

Quapropter propter hunc laborem, & eximias uirtutes & res ab eo præclarissimè gestas, tum quòd Iouis filius erat, à patre in cœlum translatus, ubi apparet Draco caput habens erectum, Hercules cum dextro pede genu nixus, sinistro pede capitis eius dextram opprimere conatur, dextra manu cum claua sublata ut feriens, sinistra proiecta cũ pelle Leonis, quẽ inermis interfecit, ut his quàm maxime dimicans appareat. Huius fabulæ hæc sunt metra.

Excelsus genitor Iupiter Herculis
Erumnas superasse aspiciens graues
Natum, & terribiles, munera reddidit
Iustus pro meritis, cum domum olympicam
C Clari syderibus luminis obtulit
Cinctam, ut temporibus uiueret omnibus.

Scriptores huius sunt iam supra enumerati. Scriptores.

Habet autem authore Ptolemæo stellas 29. tempore eius omnes in Libra, Scorpione & Sagittario. Nostro tempore consimiliter de complexione Mercurij. Stellæ 29.

De Hercule allegoria satis cõmoda, puta ethica proponi posset, quam breuitati consulentes missam facimus. Allegoria ethica.

Id tamen hic annotandum decreuimus, plures fuisse Hercules etiam probatissimi historici asserunt. Nam tres & quadraginta asserit Varro. Primus tamen & omnium fortissimus fuit Aegyptius Thebanus, cui Lybius est nomen proprium, non Hercules. Testis est Berosus lib. 5. Anti. cum inquit, Hercules Osiridis filius cui nomen est Lybius. Adstipulatur Cato in fragmentis cũ dicit. In montanis Lyguribus sunt portus Herculis Aegyptij. Nam Lybarnum in his est à nomine simul & cognomine illius. Græci ubicunque nomen Herculis audiunt, putant esse suum, à nomine sumentes argumentum, cum tamen ille neque nomine Lybius, à quo deuicti Lybij, sed Alcęus dictus sit. Neque dictio Hercules sit Græca, sed Aegyptia. Nam illi Heraclio, id est, Iunonis gloria cognomen fuit. Accedit his Diodorus Siculus libro 4. Et Moses Gene. ca. 10. Sunt igitur huius Lybij cognomenta in Aegyptia lingua, hæc, Her, Hercol, Ar, Arno, Musarno. Plures Her. De nomine Herculis.

Her. Col. Hercol. — Her iam dicta lingua pellitum significat, quia induebatur simplici pelle Leonis quotidie. Col, etiã apud Hebræos totum significat. Hinc Hercol aut Hercul o muta in u. significat pellitum totum, quia pellibus ferinis toto corpore tegebatur pro armis, non dum armis inuentis in primo ortu generis humani ad propulsandas iniurias, ut habet Diodorus libro primo. Ar uero & Ari designat Leonẽ, ab insigni suo Leone, quia ab insigni sæpe denominantur duces, ut Macedo Lupus, Anubis canis, teste Diodoro libro primo. No autem famã celebrem significat. Arino & per sincopam Arno, id est, Leo celebris à uirtute & famosus & etiã à corporis robore, quia, ut ait Diodorus, propulsabat iniurias ab humano genere, ut pulchre declarat Berosus lib. 5 in. §. Hercules Osidiris filius, & deinde. Musa item disciplinã significat apud omnes gẽtes, inde. Musarnus dictus ob doctrinam militarem & initiationem militis, id est, doctor militię. Et eius milites Musarni, id est, discipuli Herculei. Inde fundauit metropoles Musarnas & populos Musarnæos. Testis Ptolemæus de Musarna urbe Carmaniæ lib. 6. ca. 9. & tabu. 6. Asi. & est sita ad mare Indicum. Et alia Musarna Gedrosiæ de qua idem eodem ca. 21. Tab. 9. Asi. Ibi Musarnæi. Et idem Lybius in Italia fundauit urbes Musarnas, quæ sunt hodie dirutæ. D

Ar. Ari. No. Arino. Arno. Musa. Musarnus. Musarni. Musarna.

Item Lybarnũ ciuitas de qua supra. Cato, quasi Lybij celebris Leonis ciuitas. De qua Ptolemæus lib. 3. ca. 1. & tabu. 6. Euro. sita sub Appennino monte in Lyguria. Et alia ibi reperiuntur indicia ut Herculis portus. Arna fluuius. E

Alter Hercules, adagium. — Postremo adagium est, Hercules hic alter est. Id habet hanc rationem. Fuisse Bussequam Titormum, patria ut fertur, Aetolum, corpore staturosum, uiribus præcellentem, in eum ubi incidisset Milo Crotoniates, uirium fiducia elatior, ac sibi placens, percupiebat uisa proceritate insigni, illius periclitari robur. At is non sine ironia, posse se nihil magnum, asseuerabat. Mox tamen in Euenum fluuium descendens, reiecta ueste, permagnum arripuit lapidem, quem primo quidem ad se pertraxit, deinde & propulit, bisq; ac ter ipsum hoc effecit. Postea sustulit, sed non ultra genua, demum humero impositum ad quinquaginta ferè ulnas proiecit. At lapidem uix emouebat Milo. Cæterum nec eo contentus Bussequa, pergit in armentum, stansq; in medio ferocissimi omniũ, maximiq; tauri pedem corripit, furentemque ac inde se proripere adnitentem frustra, retinet constantissimè. Nec satis, quinimo manu altera prætereuntis fortè tauri alius pedem apprehendit audacissimè, ac comprimit ferociter. Id cum intueretur Crotoniates, in cœlum manibus sublatis, O Iupiter, inquit, en alterum proseminasti nobis Herculem hunc. Hinc deniq; in prouerbium demanasse, hic alter Hercules. F

SEQVITVR SERPENTARIVS.

Serpentarius. Ophiuchus. Anguitenens. — PTolemæus, Alphonsus, Cæsar Germanicus & plures alij, ex homine serpente inuoluto aut circundato, duas conflant cœlestes imagines, Hominem, Serpentarium, Ophiuchum siue Anguitenentem, appellantes. Aratus etiam & Proclus duas faciunt, Serpentarium, scilicet, & Serpentem.

Fabula Serpentarij. Aesculapius. — Primo Serpentarium, dein eius Serpentem absoluemus. Habet igitur Serpentarius multis omissis, hanc fabulam, etiam apud astrologos uulgatam. Aesculapius teste Ouidio & Diodoro, Apollinis & Coronidis filius fuisse perhibetur, traditus Chironi erudiendus. Hic cum esset inter homines, & tantum medicina præstaret cæteris, ut non satis uideretur hominũ dolores leuare, nisi etiã mortuos reuocare ad uitã nouisset. Fertur Hippolytũ Thesei & Amazonis filium aut (ut alij asserunt) Glaucum Minois filiũ ad uitam reuocasse, propter quod

A quod peccatum, Iouem domum eius fulmine incendisse, ipsum uero propter artificij excellentiam, cum Apolline patre eius inter sydera Anguem tenentem collocasse. Huic fabulæ hæc subest ueritas, Aesculapium præstantissimum fuisse medicum. Hic deus petitus à Romanis, uigente pestilentia, è libris Sibyllinis, per decem legatos Epidauro; ubi colitur, anguem, qui se in nauim eorum cõiecerat, in quo ipsius numen esse constabat, deportauere, eóque in insulam Tyberis elapso, in eodem loco sedes ei constituta est. Author est Liuius libro undecimo. Cuius hæc sunt uerba. Cum ciuitas pestilentia laboraret, missis legatis, ut Aesculapii signum Romam ab Epidauro transferrent, anguem, qui se in nauim eorũ contulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportauere, eoq; in insulam Tyberis egresso, eodem loco sedes Aesculapii constituta est. Veritas de Aesculapio

Hanc fabulam Thomas Rhadi. paucis metriculis absoluit. Scriptores.

Asclepius olim
Artis medicinæ
Autor, deus hũc ob
Illustre repertum,
Tale ob facinus
Cœli ignibus arsit

Scriptores de Serpentario sunt hi. Aratus in Phœno. in hæc uerba. Caput uero summũ obserua iuxta caput Serpentarii, ex illo namque ipsum deprehendas licet splendidum Serpentarium. Quales sibi capiti subiacentes clari humeri apparent: hi quidem etiam plena Luna conspicui essent, sed manus non admodum æquales. Tenus namq; Aratus.
B hinc inde exit splendor, attamen etiam illæ contemplabiles, non enim modicæ sunt, ambæ autem serpente fatigantur, qui quidem medium inuoluit Serpentarium. Hic uero instanter apteq; innixus, pedibus conterit magnam feram ambobus Scorpium, oculoq; & in pectore calcans rectus, sed ei serpens ambas uoluitur per manus, dextram modicus, sinistram uero supernè multus. Atque ei sanè Coronam attingunt supernæ genæ. Subter spiram autem magnam inquire Chelas, sed hæ quidem lumine indigæ, nequaquam splendidę. Hucusq; Aratus, & coniunctim utrasque describit imagines.

Iulius Fir. lib. 8. ca. 15. De claris syderibus cum Capricorno orientibus & occidentibus, sic habet. In primis partibus Capricorni oritur Ophiuchus. Hoc oriente qui nati fuerint, Marsi erunt, qui scilicet pestiferos angues, sopitis & mitigatis aculeis, opprimant. De eodem Marcus Mani. libro 1. ca. 4. Et idem libro quinto ca. unico fermè consentit cum Iul. Firmi. his metris. Iul. Fir. Mar. Mani.

Anguitenens magno circundatus orbe Draconis
Cum uenit in regione tuæ Capricorne figuræ,
C Non inimica facit serpentum membra creatis.
Accipiunt sinibusque suis, peploque fluenti,
Osculaque horrendis iungunt impune uenenis.

Germanicus Cæsar ferè cum Arato cõcordat. Rufus super addit fabulam Aesculapii. Tullius in fragmentis Aratis. Hyginus de eodem libro 2. & 3. Ger. Cæ. Rufus Fest. Tullius. Hyginus.

Ptolemæus lib. 7. & Alphonsus tribuũt Serpentario 24. stellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis, tempore Ptolemæi omnes in Scorpione inuentæ, nostro uero in Sagittario, demptis 6. 7. & 8. quę Scorpionem tenent. Hæ omnes authore Ptolemæo tracta. 1. quadri. uim habent Saturni & parum Veneris. Ptolemæus. Alphonsus. Numerus stellarum serpentarij.

Propter connexionem imaginum & fabularũ, ad Serpentem ipsius Serpentarii accedo, qui Arabice Alangue uocatur. Inquit enim PROCLVS, SERPENS. Cur Serpentarius serpentem tenere dicatur, causa hæc traditur. Cum de Glauco suscitando Aesculapius cogitaret, uenisse ante eum serpentem, & baculum, quem manu gestabat, arripuisse. Quapropter ira percitum, baculo fugientem sæpius percussisse, tandemque interfecisse, uenisse mox eódem alium serpentem, herbam ore ferentẽ, & in caput defuncti posuisse, quo facto mox utrunq; fugam corripuisse. Sic eam herbam ostensam fuisse Aesculapio, & hac Glaucũ PerPens. Alangue. Fabula.

ab inferis suscitasse. Itaque Serpentem in Aesculapij tutela & inter astra constitutum fuisse, ex qua consuetudine deriuatum est, ut reliqui medici serpentibus uterentur. Huius fabulae haec sunt metra. D

Ptolemaeus.

Prolis Apollineae meditatus
Cum foret: ut medicamine Glaucum
Redderet his iterum capiendis
Flatibus aëreis, baculumque
Volueret in manibus, uidet anguem,
Verberibusque necat. Subito alter
Affuit, ore gerens uiridem herbam
Qua tetigit caput anguis, & ille
Viuus abit. Stupet atque docetur
Natus Appolline, reddit & auris
Ex simili medicamine Glaucum.
Hinc nitet Anguis in aethere clarus.

Tractatores de Serpente sunt hi omnes quos supra citauimus.

Ptolemaeus dict. 7. Alma. numerat Serpenti 18. stellas, in tertia, quarta magnitudine, dempta 12. quae est quintae. Suo tẽpore in Libra, praeter 12. 13. 14. & 15. quae fuere in Scorpione, hodie in Scorpione, demptis 13. 14. 15. 16. & 17. quae Sagittarium tenent, & ultimã quae in Capricorno locatur. Omnes de complexione Saturni & Martis.

Allegoria.

Circa duas has imagines primo aduertendum. Hi qui sacris sunt adiurati literis, allegoriam faciunt profecto utilem. Per Serpentarium intelligentes declinationem mali, quia Teste diuo Thoma Aqui. declinando à malo praeceptis negatiuis proprie obtemperamus. Per Serpentem autem designant Religionem quae hominem principaliter in deum ordinat, facienda & uitanda discernens. E

Ophites lapis

Sed his missis, ad alia festino cõmemoranda, quae dictis imaginibus proprius accedunt. Quare secundo loco contuendum. Ophites lapis de genere marmorũ, de quo Plini. lib. 36. ca. 7. & 23. serpentinas habens maculas, unde nomen accepit. Est enim ὄφις Graece, serpens latine. Binae sunt eius species. Mollis candidus, ac nigricans, quadã uiriditate aspersus, croceis maculis. Vtriusque uirtus est, collo suspensus sedare capitis dolores ac opitulari percussis ex ictibus serpentum, praecipue succensus. Habet etiã potentiam abstergendi & atterendi, quare potus cum uino albo & tenui calculos in uesica atterit. Quidã phreneticis & lethargicis iubent adalligari candicantem.

Ophiodiri.

Tertio, occurrit quaestiuncula. Qui sint hi populi Ophiodiri nũcupati. Scito lector candide, Laconica teste Strabone lib. 8. Geog. & Ptolemaeo libro tertio, ca. 16. ta. 10. Euro. & alijs, regio est Peloponesi. Cuius urbs Lacedaemon olim rebus domi forisque gestis omniũ praeclarissima. Inde Lacedaemones populi dicuntur, quae & Sparta nominata, inde Spartani. Lacedemones igitur Spartani & Lacones idem significant. Legimus Lacedaemonios à Pythia quandoque nominatos Ophiodiros, eius appellationis, ex historia, authore Aristotele lib. admirabilium, hanc adducunt rationem. Quadam tempestate mira serpentũ multitudo in Laconia succreuit, facta inde annonae caritas est incredibilis, coactique indigenae serpentes in escam humanã uertere, unde nomenclaturae nouae data occasio. F

Ophiogenes.

Quarto adsunt alij populi Ophiogenes dicti, de quibus Plini. libro septimo cap. 2. in haec uerba. Crates pergamenus ad Hellespontũ circa Parium, genus hominũ fuisse tradit, quos Ophiogenes uocat, serpentũ ictus contactu leuare solitos, & manu imposita uenena extrahere corpori. Varro etiã nunc esse paucos ibi, quorum saliuae contra ictus serpentũ medeantur. Consimilem quasi habes sententiã apud Strabonem lib. 13. Nominati Ophiogenes, quasi Anguigenae siue Serpentigenae cognationem quandam cum serpentibus tenentes.

Psylli. Marsi.

His haud inepte addo Psyllos & Marsos. Quare Plini. ubi supra, subiungit. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, à Psyllo rege dicti, horum corporũ ingenitum fuit uirus, exitiale serpentibus, ex cuius odo-

A re sopirent eas. Mos uero liberos genitos obijciendi sæuissimis earum, eoq; genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Et idem infra de Marsis, sic. Simile & in Italia Marsorum genus durat, quos a Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse eis uim naturalem eam. Ad idem legito Plini. lib. 28. ca. 3.

Quinto loco cōmemoratis adijcere libuit Ophiophagos quos latine Anguiuoros dicere possumus, de quibus Pli. lib. 6. ca. 29. sic. Introrsus (intellige a sinu Maris rubri Troglodytici, quē Ptolemæus sinū Arabicum nominat, uersus Nilum fluuiū) Candei, quos Ophiophagos uocāt, Serpentibus uesci assueti, neq; alia regio fertilior earum. Solinus cap. 46. sic scribit. Arabes longe, lateq; diffusi diuersis moribus uiuunt & cultibus, pluribus crinis intonsus, mitrata capita. Et infra. Cōmertijs student, aliena non emunt, uendunt sua. Quippe & syluis & mari diuites. Pars eorū, quibus asper est uictus, angues edunt, nulla illis animi uel corporis cura, propterea Ophiophagi nominantur. Ad idem Solin. cap. 44. Pompo. Mel. lib. 3. de Arabico sinu. Candei (inquit) habitant hi, quos ex facto, quia serpentibus uescuntur, Ophiophagos uocant. Ophiophagi.

Sexto nonnulla de Serpentinis hominibus miratu digna præterire nequeo. Aristote.

B In Aristotelis monumentis legimus. Puellam cœpisse initio paulatim uenenis enutriri, consuetudinem in naturam mutasse, ut his perinde uesceretur alereturq; sicuti cōsuetis cibis reliqui homines, ipsamq; educationis ratione uenenosam euasisse, ut sputo, & quouis humore alio perimeret appropinquantes, illico etiam expirantibus qui cum ea coissent. Puella.

Auicenna scriptum reliquit, tempestate sua uixisse hominem, quem fugerent uenenata omnia, morientibus omnibus, quæ forte mordicus eum apprehendissent, inde nil omnino læsum. Auicenna.

Albertus magnus totius Sueuiæ decus narrat, in Colonia Agrippina se uidisse puellam, quæ in trimatu parietibus arreperet araneas uenatura, quas uoraret, eoq; cibi genere oblectata insigniter aleretur. Hæc huc usq; ad Serpentariū spectant. Nunc ad Serpentē uenio. Plura & prope innumera de his scribunt, puta Strabo, Plinius in multis libris. Solinus, Pompo. Me. & alii. Quibus omnibus missis, hæc paucula adiungere collibuit. Polybius libro 1. de primo bello punico. Orosi. lib. 4. Gellius lib. 6. ca. 3. sic habent. Attilius Regulus imperator bello punico primo ad ripam Bagradæ fluminis Africæ minoris ingentis C magnitudinis serpentem machinis bellicis interfecit, multa suorū militum clade, cuius postea corium Romam translatū 120. pedum longitudinem habuisse memoriæ proditum est. Concordat Plini. lib. 8. ca. 14. Albertus. Polybius.

Strabo lib. 13. de ingente alio scribit serpente, in hæc uerba. Aradii pars camporum prima a mari Macras uocatur, & Macra campus in quo Possidonius scribit uisum fuisse serpentem mortuum, iugeri longitudine, crassitudine tanta, ut equites ex utraque parte astantes se inuicem intueri non possent. Hiatu autem tanto, ut hominem equo insidentem reciperet. Exuuiarum squamam quamlibet clypeo maiorem. Plini. cap. decimo quarto, libri octaui, de iisdem sic. Megasthenes scribit in India serpentes in tantam magnitudinē adolescere, ut solidos hauriant ceruos taurosq;. Idem nonnullis adiectis legimus apud Solinum ca. sexagesimo quinto. Strabo.

Postremo apud receptos authores Strabonem, Herodotum, Plinium &c. legimus, Africa maximam habet serpentum copiam, adeo (ut Solinus scribit) fœcunda est, ut mali huius merito illi potissimi palma detur, ut araturi præaltis ocreis induti, haud alio modo morsus uitare possint. Sed de his ad nostrū propositum satis.

D

SEQVITVR LYRA.

STOEFLERI INTERPRE. Lyra

NOnnulli etiam uetusti authores pro Lyra ponunt Vulturem cadentem. Sed quia de vulture cadente pro cœlesti imagine nulla mihi occurrit uel historia uel fabula, sequar Aratum, Hyginum, Iulium Fir. Mar. Mani. & recentiores Tralatores: Lyram affirmantes cœlestẽ esse effigiem. Habet igitur fabulã hanc, cuius maiorem partem colliges ex Ouidianis libris de transformatis 10. & 11. Tradunt enim cum aliquando Nilus egressus alueum suum totam inundasset Aegyptum, postea eo inter suos limites ingresso, uarias in campo animantes reliquisse, inter quas remansisse testudinem. Quam cum Mercurius reperisset, cõsumpta iam carne, sed superstitibus neruis, percussu sonum excitasse. Quocirca ad similitudinem illius composuisse Lyram, eam Orpheo tradidisse, eo quòd esset unius ex Musis, scilicet, Calliopes filius, tantæ autem suauitatis fuisse perhibetur, ut arbores, saxa, feras traxisse dicatur Orpheus. Huius uxor Eurydice morsu serpentis in prato iacentis periit. Orpheus immaturam eius mortem quærens. Lyra accepta ad inferos descendit, omnem deorũ progeniem suo carmine laudauit, Libero patre excepto, hunc enim obliuione ductus prætermisit. Quare indignatus Liber postea per Bacchas se uindicauit. Orpheus igitur carminis suauitate effecit, ut uxorem à Plutone ea acciperet conditione, ne illam, priusquàm ad superos reuersus esset, aspiceret, & ut ipse eam subsequentem præcederet. Verũ ueritus ne uxor eum nõ sequeretur, cum iam ferè ad superos peruenisset, eam respexit, quę illico ab oculis eius euanuit ad inferos reuocata. Qui cũ desperaret se iterum ea potiri posse, dolore quasi inconsolabili tenebatur. Threissas etiam mulieres, quæ Cicones uocantur, uatis amorem ardenter petentes aspernatus, quare multæ doluere repulsæ. Docuit Thraces puerorum amoribus indulgere. Id autem egrè ferentes Thraciæ mulieres, sacra Bacchi in Pangęo monte Thraciæ, illum cythara canentem ferasq́ mulcentem discerpserunt, cuius caput & cytharã in Hebrum flumẽ proiecerunt. Quo facto Musæ collecta membra sepulturæ dederunt, Lyram uero stellis figuratã inter sydera collocasse, Apolline id permittẽte, & Ioue, Apolline id petente, admittente. De hac fabula Tho. Rha. sic canit.

Fabula.

E

Tho. Rha.

Olim Mercurius Lyram
Vati Threitio tradidit: Hic styga
Petens, plectra mouens, modis
Lætos flebilibus dum sociat modos,
Lymphatæ Ciconum nurus
Solantem Euridices tristitiam Orphea
Cernentes numeris, graui
Irarum cumulo pectora consita,
Saxis orà canentia
Bacchantes iaculis membra dissipant.
Phœbus condoluit: polo
Figens syderibus præradiantibus,
Ornat perpetuo Lyram.

Scriptores.

F

Scriptores de cœlesti Lyra sunt omnes hi, quos supra de Serpentario recensui. Ex his aliquot sententias nõ aspernandas adscribere placuit. Iulius Fir. de Lyra lib. 8. ca. 15. de claris stellis cum Capricorno orientibus & occidẽtibus sic scribit. In parte decima Capricorni oritur Lyra. Quicunq́ hoc oriẽte sydere nati fuerint, æqui erunt, recti cupidi, & ad omne æquitatis officium apti, scelerũq́ uindices, & quibus publica officia, quæstionesq́ credantur. Si uero hũc locum Saturnus quacunq́ radiatione respexerit, tortores erũt, carnifices, & qui malos homines pro no studio persequantur. Mar. Mani. libro 1. ca. 4. de eadem sic canit.

Et Lyra deductis per cœlum cornibus inter
Sydera conspicitur, qua quondam cœperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu, manesq́ per ipsos

Fecit

A Fecit iter, domuitque infernas carmine leges.
Huic cœlestis honos, similisque potentia causæ
Tunc syluas & saxa trahens, nunc sydera ducit
Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.
Et idem de eadem belle scribit libro quinto ca. unico. Legito.

Habet Lyra authore Ptolemæo dict. 6. Alma. stellas decem. In 1.3. & 4. magnitudine, omnes sua tempestate in Sagittario præter quintã & sextam, quæ fuere in Capricorno, nostra uero omnes in Capricorno. Vires habent Veneris & (Mercurij. Stella lyræ.

Conuendum, tres legimus Orpheos, quorum primus Argonautica scripsit. Alius, qui de lapidibus. Tertius, de quo nobis sermo est. Is genere fuit Thrax Oeagri & Calliopes filius, doctrina, melodiis ac poesi antecessit omnes. Cantus quoque suauitate saxa, feras, arboresque dicitur allexisse, Theologiæ gratia cui plurimum operæ impendebat in Aegyptum nauigauit. Vnde ex eorum sacerdotibus plura ad Græcos præcepta & cæremonias contulit. Cum Argonautis insuper Colchos profectus est, scripsit de fabulis, epigrammata, hymnos. De quo plures multa scripsere, puta Diodorus, Diogenes, poëtæque, præcipuè Ouidius 10. & 11. metamor. Orphei tres.

B Sed hic in dubium uertitur. Quare fere omnes poetæ de Orpheo scribentes asserunt eundem cantus suauitate ac cytharæ (ad similitudinem testudinis à Mercurio confectæ) melodiis non homines solum, sed feras, syluas, arbores herbas & saxa mouisse. Solutio quòd in eo continetur poëtarum pulchra phantasia, qua significatur quanta uis sit Musicæ disciplinæ. Musica enim capi omne quod uiuit, colligimus ex Pythagoricis & Platonicis, asserentibus cœlum esse spiritum, motibus, tonisque suis omnia disponentem. Ex decimoquinto Strabonis discimus, Elephantes cantu mulceri & tympanorum sono. Plutar. scribit brutorum pleraque deliniri, afficique plurimum Musica. Sicuti fistulis Ceruos. Vbi saliantur Equę, nomen solitum canũt, scilicet, Hippothoron. Cantu Delphinos moueri testis Plini. lib. 9. ca. 8. Soli. ca. 22. Cygnos Hyperboreas cantus adducit. Aues fistulis alliciuntur. Insulę quæ sunt in Lydia, quæ Nympharum nuncupantur, in mediũ stagnum à continenti procedentes, cantu tibiarum primo in circulum motæ, dehinc ad littora reuertuntur. Megaris saxum ad ictũ pulsus cuiuscunque fidicinat, author Martianus in 6. In Sicilia Halesma regione (teste Solino ca. 11.) fons est alias quietus, & tranquillus, cum si- Musica. Bruta cantu & melodijs mulcentur. Delphin. Cygni. Insulæ Nympharum. Saxa megarita. Fons.

C letur, si insonent tibiæ, exultabundus ad cantum eleuatur, & quasi miretur dulcedinem uocis, ultra margines intumescit. In homine autẽ peculiaris adesse uidetur ratio, quia modulatior sonus in corpus musicæ memoriam defert, cuius anima in cœlo fuerit conscia. Propterea nullum habere tam immite pectus tamque asperum, quod non oblectamentorum talium teneatur affectu. Quare Poëtæ dicentes Orpheũ aut Amphionem cantu lapides, feras &c. traxisse, autore Lactantio lib. 1. diui. Insti. locuti sunt nẽ de facto esse, sed nomine tantũ, rebus gestis quendam colorem addentes. Volentes ad ueritatem potius alludere, ut intelligamus ferorum hominum animos ab Orpheo esse excultos &c. Simile legimus de Amphione musico, qui lyra adeo dulciter canebat, ut saxa ad muros Thebanos exædificandos sponte insilierint. Quod ideo fictum est, qui eloquij suauitate homines rudes & incultis moribus ad obsequij ciuilis pellexit disciplinam, quod Horatius in arte poëtica apertè his docuit uersibus. Homo Musices studiosus. Orpheus. Amphion. Lactantius. Horatius.

Siluestres homines, sacer, interpresque deorum
Cædibus, & uictu fœdo deterruit Orpheus.
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque Leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor urbis

Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda, D

Ducere quò uellet.

Homines se motibus delectant. Afferunt Peripatetici & alij authores recepti, insitum esse omnibus delectari naturalibus motibus. Cui sint argumento pueri, qui uix dum nati modulis

Nautæ. permulcentur. Pugnantiũ item animos in bello tubarum carmine excitari cõ-

Artifices. spicimus. Nautas quoq; atq; remiges, insuper & penè omnes artifices manu operantes, uocis modulatione, labores facilius posse tolerare experientia docuit, & sicut corpora fessa laboribus requie alleuiantur, ita animos occupatos tentationibus. Iratos, seditiosos, phreneticos ac morbidos leuat, & letos facit

Saul. Musica. Quod etiam ex sacris literis compertum habemus. Legimus enim de Saule rege, quòd postquàm spiritus ab eo recessit & exagitabat ipsum spiritus domini malus. Cum uexaretur, requiescere non potuit, donec Dauid cythara ludente, dulcissima eius harmonia refocillabatur Saul, & leuius habebat, recedebat enim ab eo spiritus malus.

Morbi curant. Martianus. Thales Scribit Martianus in nono Thaletem Cretensem cytharæ suauitate morbos ac pestilentiam fugauisse.

Democritus Hippocrates Legimus etiam Democritum Abderitem, qui cum quasi insanus custodiæ esset mancipatus, Hippocrati medico uisitanti dixisse, ut sese corporis affectus E habet, ita pulsus cordis excitari motibus.

Ismenia De Ismenia tibicine celecerrimo histori js proditum est. Boeotios complures Ischiatico morbo uexatos modulis suauioribus curasse. Is cum captiuus ad regem Ateam, Scythicum hominem ferocem, barbarũ, incultum ductus esset, iubẽte rege tibia incinuit. Ac illum cũ cęteri suauitate demulcti, summa prosequerentur admiratione, laudibusq; efferrent plurimis, & uerissimis, incultum hũc barbarum iureiurando identidem comprobasse, Equestrem hinnitum sibi uideri iucundiorem, modulatioremq;. Verum in barbaro & hoc quidem Scytha uox huiusmodi minus forte mira.

Archidamus Derisit Musicæ studiũ Archidamus Spartiata, cum quidã Cytharoedi uim laudarẽt, dicentes, Psaltes eximius hic est. At inquit Archidamus, apud nos bonus cantor, bonus Cupediarius. Ceu nil prorsus intersit cupedijs´ne ac lauticia concilietur uoluptas, an modulatiore ex organis sono.

Demum seruit Musica ueluti artium præstantissima diuinis rebus, & quod

Ptolemæus Ptolemæus testatum reliquit, templis sonitus uarij placandorum numinũ cau- F sa adhibentur. Hæc nos deo coniungit, afflat fatidico spiritu, ut etiã futura pan-

Alpharabius damus. Allicit rapitq; ad contemplationem cœlestium. Quocirca Alpharabius Arabs philosophus, luculẽtusq; Astrologus egregiè dixit. Per harmonias gratia contemplationis, & diuinarum scientiarum studia non mediocriter iuuantur. Quæ ut uideri lucidius possint, duo de multis supponã exempla. Mantuanus poëta primo Aenei. describẽs, Didonis & Aeneæ lætũ consessum, sic canit.

Cythara crinitus Iopas
Personat aurata, docuit quæ maximus Atlas.
Hic canit errantem lunam, solisq; labores.
Vnde genus hominum, & pecudes, unde imber & ignes.
Arcturum, Pleiadesq; Hyadas, geminosq; triones.
Quid tantum oceano properent se tingere soles
Hyberni, uel quæ tardis mora noctibus obstet. Et sequitur.
Ingeminant plausum Tyrij Troesq; sequuntur.

Ecce concentus Musicus hominem ad cœlestia eleuat.

Præterea sacra regum habet historia. Eliseum prophetam cum tribus regibus prophetare uellet Psalten postulasse. Ibi autem dicitur quòd cum psalleret

Psaltes

A psaltes facta est super eum manus domini, & ait prophetando ea quæ in eodem sequuntur capite. Quod non propter aliud actum esse expositores asserunt, nisi quod excitatę melodijs menti spiritus propheticus infunderetur. Ecce dulcis musicæ harmonia ex homine uatem efficit.

Dic obsecro ad quid regius propheta tot corporis motibus, tot saltibus, tanta lætitia, suauitate, symphonia, cōsonantia, modulationumque æqua proporne tot psalmos, ore, & organis, puta Psalterio, Naula, Cytharaq; cecinit. Profecto ut hominum animos induceret atque alliceret in laudem, confessionem, cantationem cognitionemque dei opt. maxi. Dicito rogo in quem finem? ut post hanc miseram uitam, in cœlesti patria perpetuam musicam, id est, laudem dei, longe aliā ab hac nostra terrena resonare ualeamus. Hactenus de Lyra, & musicæ laude, eiusque cōmoditate. Volumus tamen ubique intelligi honestā, quæ ad bonos mores & uirtutes allicit, haudquaquam illam lasciuam, uoluptuosam aut Veneream musicam, quam pro uirili explodimus.

SEQVITVR AVIS.

B IMprimis contuendum. Astrologos priscos quatuor in cœlo alites effigiasse. Tres in septentrionem, Cygnum, scilicet, Aquilam; & Vulturem. Vnum in austrum, Coruum. Quod si Vulturem cadentem, de quo supra de Lyra, cōnumeraueris, colliges quinque. Alites cœlestes.

Quod Proclus hic nominat Auem, quemadmodū etiam nouus tralator Ptolemæi, Geor. Val. Ideo factū credit Hyginus, quod cōplures propter ignotā historiam cōmuni genere Auium Ornim nominauerunt. Est enim Græce ὄρνις, latine auis uel ales. Hodie κύκνος græce, Olor latine, aut gallina appellatur. Auis.

Secundo de Cygno aut olore hæc memorię prodita est causa. Iupiter captus amore Ledæ, quæ & Nemesis dicitur (ut refert Crates Tragœdiarum scriptor) neque ab ea, ut secum cubaret, impetrare potuisset. Astu procurat Venerem in Aquilam, sese in Olorem mutari. Fugiens igitur Aquilam, ut hostem, uolitauit ad uirginem, & in eius gremio se collocauit. Leda inscia, non aspernata blandientem, amplexum tenens, somno est consopita, quam dormientem Iupiter cōpressit atque auolauit. Et in memoriam facti Cygnus & Aquila inter astra locantur. Leda autem prægnans, ut quæ auium genere esset iuncta, actis mensi- Cygnus. Fabula.

C bus ouum peperit, ex quo nata Helena cæteris corporis specie præstans. Huic fabellæ alludunt hæc metra.

Flammis eximiæ Iuppiter ardet
Ledæ: suscipiens corpus Oloris
Descendit gremio lætus amantis.
Et ludens modulas promere uoces
Gestit, sydereos clausit ocellos
Cantus, dumque sopor corpora laxat,
Compressam fugiens æthera scandit
Et qui non potuit gaudia multis
Ledæ grata modis sumere, nolens
Fit Cygnus, medium prorsus ad unguem
Quod circumspiciens nesciat, alto
Tandem syderibus fulget olympo.

Scriptores de hac effigie sunt Aratus, Ptolemæus in Alma. & quadri. Alphonsus, Hyginus lib. 2. & 3. Iulius Firmi. Marcus Manili. Germanicus, Bassus, Rufus Festus. Scriptores.

Firmicus libro 8. cap. 17. De Cygno sic habet. Quicumque hoc oriente sydere nati fuerint metallorum inuentores erunt, qui latentes auri & argenti uenas, & cæterarum specierū solertibus inquisitionibus persequantur, hi quoq; monetarij efficientur. Iul. Fir.

Marcus Manilius capite quarto, primi sic canit. Mar. Mani.

Proxima sors Cygni quem cœlo Iupiter esse

Imposuit, formæ precium, qua cœpit amantem, D
Cum deus in niueum descendit uersus olorem,
Tergaq; fidenti subiecit plumea Ledæ,
Nunc quoq; deductas uolitat stellatus in alas.
Et idem de eodem in quinto plura.

Ptolemæus dict.7. donat huic imagini 17. stellas in 2.3.4. & 5. magnitudine suo tempore in Capricorno & Aquario. Nostro autem in Capricorno, Aquario, & piscibus. Habentes omnes naturam Veneris & Mercurij.

Aristoles Plinius Cygnus. Quarto annotandũ, de Cygno terrestri alite Aristoteles, Plinius & alij plura scribunt, ex quibus hæc cõpendio excerpsi. Cygnus totus plumis albis, carne & pedibus nigris, de genere auium coriũ inter digitos habentium, habens suam fortitudinem in alis, argutamq; uocem, mitis, pacificus, ab aquila infestatur. Cuius pugnam, quoad fieri posset, declinat, nũquàm primum euadens hostem aggreditur. Ob id ut circumspectus in stagnis quiescit, & in locis multarũ arborum, ac arundinetis delitet. Irritatus autem ab Aquila magnopere resistit, & bellum subiens uictor euadit. In senecta leniter cũ melodia uita soluitur, penna capite traiecta. Cantat autem ingruente fatali momento (ut ait Plato) nõ ex tristitia, sed potius lætitia: propinquante fato, quòd immortalem se sentiat, & ad Apollinem suum remigaturus. Nam Pythagoræ erat opinio immortalem eos habere uitam. Cicero Apollini sacros esse dicit ob uiaticinium finis eorum. E

Cicero. Allegorica ethica. Macrobius Thomas Cygnus itaq; per Allegoriam ethicam, uirum prudentem, circumspectũ pulchrè designat. Est sanè circumspectio de partibus integralibus prudentiæ, de qua Macro. libro primo de som. Scipi. Et diuus sanctus Tho. secunda 2.q.49. Oportet prudentem media congrua & honesta ad finem eligere. Parum enim esset prudenti per memoriam præterea reuoluere & cogitare, & per intellectum præsentia ordinare, nisi per rationem prouideret de futuris. Vt de fine, in quẽ

Boetius. Aristoteles. Ouidius. præterita & præsentia ordinantur. Teste Boetio 2. de phi. rerũ exitus prudentia metitur. Et Aristoteles, A fine iustum est omnia appellari. Ouidius in epistolis. Exitus acta probat. Ad optatum igitur finem obtinendum requiritur circũspectio, qua prudens eligat huiusmodi media, quæ sint cõuenientia, opportuna & honesta ad finem consequendũ, habeatq; prudens præ oculis semper Cygni circumspectionem. Circumspicit enim eximioris esse laudis, pace letari, & si semper bellare potens non nisi coactus extinguat. Exempla sunt facilia, quare transeo. F

SEQVITVR SAGITTA.

SVperioribus lectionibus cum de particularibus imaginibus Sagittarij mẽtionem fecimus, duas ostendimus cœlestes sagittas. Vnam Sagittarij explanatam. Alteram non longe ab Aquila, de qua hic dicendum. Eius fabula apud Hyginum & alios plurimis uerbis est recitata. Quam in hanc formam defloraui. Veteres cum deorum cerimonias summa diligentia administrarent, totas hostias in sacrificijs adolere solebant. Quem sumptum cum pauperes ferre nõ possent. Prometheus, qui ob miram ingenij excellentiã finxisse è terra homines existimatur, precibus à Ioue impetrauit, ut partem hostiæ concremarent, partem in suo consumerent usu. Itaq; cum seruari ea consuetudo cœpisset. Prometheum tradunt duos aliquando Tauros immolasse, quorum iecorina cum in ara adoleuisset, reliquam carnem ex utroq; Tauro in unum composita tergore alterius bouis texisse. Ossa uero separatim collecta reliqua pelle oculisse. Tũ optionem Ioui dedisse, ut quam uellet partẽ absumeret. Iouem uero insidiarũ ignarum, & utrumq; Taurum suo pelle tectum existimãtem, eam fortè partem elegisse

A gisse, in qua ossa sub tergore latebant, iratum uero fraude detecta, Prometheũ in monte Scythiæ Caucaso ferrea cathena uinxisse, Aquilamq; addidisse, quæ iecore eius assidue renascente perpetuo pasceretur. Ad hunc igitur Prometheũ Caucasiæ rupi alligatum, cum forte Hercules ab Eurystheo ad hortum Hesperidum missus, locorum ignarus diuertisset, uiamque ab eo fuisset edoctus, Aquilam iecur eius assidue depascentem sagitta peremit. Postea Prometheus in gratiam Iouis receptus, a uinculis est liberatus, & Sagitta ob eius facinoris memoriam translata fuit in cœlum. Hæc fabula breuiuscule a Thoma sic canitur.

Hæc extitit Amphitryonis
Nati Herculis unde Sagitta
Diro ore Promethea quondam
Immitis auis rapuit ui.
Quæ sydere fulget in auras.
Sedem iecur accipe amoris,
Quam rosit edax Aquila, omni
Quo tempore præfuit huic

Tractatores de Sagitta sunt hi. Aratus his uerbis. Est item quædam ulterius iacta alia Sagitta. Ipsa absque arcu, atque illi aduolitat Cygnus propius boreæ. Plinius lib. 18. ca. 26. Marcus Manilius libro primo ca. quarto his metris. — Scriptores de Sagitta. Aratus. Plinius. Mar. Mani.

Hinc imitata nitent, cursumque, habitumque Sagittæ
B Sydera. Idem de eadem libro quinto. Bassus in cõmen. Rufus Festus, sic.
Quin norunt alia superum conuexa Sagittam,
Sed tamen hæc arcu tereti caret inscia neruis.

Ptolemæus 7. Alma. numerat Sagittę quinque stellas, omnes tempestate sua in Capricorno 4. 5. & 6. magnitudinis. Nostra ad finem fere Capricorni. Vim habentes Martis & parum Veneris. — Ptolemæus. Vis.

Hic primo notandum, quis primus fuerit Sagittæ repertor. Id indicat Plini. lib. 7. ca. 56. cuius epigramma est. Quæ quis inuenerit in uita, inquit enim Arcum, Sagittam Scythen Iouis filium: Alij Sagittas Persen Persei filium inuenisse: Lanceas Aetholos: Iaculum cum amento ferunt inuenisse Aetholũ Martis filiũ. — Iuuentor Sagittæ.

Deinde de Sagittis ueneno inunctis transeo. Nullum enim animal solo homine excepto tela uenenis tingit. Sagittas autem e corpore extrahentia sunt plura. Plini. lib. 8. ca. 26. ubi notat, quas herbas animalia ostenderũt. Dictamum (inquit) herbam extrahendis sagittis Cerui monstrauere, percussi eo telo, pastuque eius herbæ eiecto. Idem lib. 25. ca. 8. scribit de herba Seselis appellata in sola Creta crescente, pulegio simili. Et de eadem lib. 8. cap. 32. ea ceruæ ante partum purgantur. Et enixæ, uulneratæ Dictamo pastæ statim decidentibus telis. De reliquis legito passim Plinium. — Sagittas extrahentia. Dictamus. Seselis.

C

Postremo facetum dictum cuiusdam Spartiatæ, Ex Cicerone lib. 1. Tusculanarum quæstionum, in hæc uerba. Fuit hæc gens fortis, dum Lycurgi leges uigebant, e quibus unus, cum Perses hostis in colloquio dixisset, glorians, Solem præ iaculorum multitudine & Sagittarum umbra non uidebitis. In umbra igitur, inquit, pugnabimus. — Facetum dictum.

DE AQVILA SEQVITVR.

Cum dij omnes uolucres inter se diuiderent, Aquilam in portione sortitus est Iupiter, quod altius cunctis uolantibus euolet, & inter omnes principatũ teneat. Quæ sola tradita est memoriæ, contra Solis orientis radios contendere ualere, neq; terrreri. Ganymedis nota est fabula. Is Trois regis filius fuit formosissimus puer, quem cum Iupiter deperiret, dum in Ida sylua uenaretur, iussit in cœlum ab Aquila portari, & sibi pocula ministrare. Et ob hoc factum — Aquila. Fabula. Ganymedes.

Aquilæ effigiem in cœlum translatam ferunt, quæ super Aquarium uidetur uolitare, quem Ganymedem esse plures testantur. Ideoque ostenditur Aquarius quasi aquam urna effundēs. Hanc fabellam eleganter descripsit Virgilius quinto Aeneidos. D

Intextusque puer frondosa regius Ida
Veloces iaculo ceruos, cursuque fatigat
Acer, anhelanti similis, quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger uncis.
Longæui palmas nequicquam ad sydera tendunt
Custodes, sæuitque canum latratus ad auras

His concinne fauent metra Tho. Rhadi.

Missa ales Iouis est flāmæ quo succurrere amantis
Possit: dilatum Ganymedem altis ducat ephœbum
Cœlorum domibus: qui seruiat & pocula ponat
Saturni genito: patris simili propter amores

Aratus. Iul. Fir. Scriptores de Aquila sunt hi. Aratus sic inquit Vicinè item ei alius ales nō tantus magnitudine, tempestuosus irruente sanè mare egrediendo, nocte decidente, atque ipsum uocāt Aquilam. Iulius Fir. lib. 8. cap. 16. de claris syderibus cū Aquario orientibus & occidentibus in hæc uerba. In duodecima parte Aquarii oritur Aquila. Quicumque in ortu huius syderis nati fuerint, ex cæde hominū & spolijs habebunt uitæ subsidia, feras etiā capient, pariter & domabunt. Erunt præterea fortes milites, qui summa uirtute præditi, nudo etiam pectore hostes sequantur, multum ad laudem suam proficere credentes, si mortem secura animositate contempserint &c. E

Mar. Mani. Marcus Mani. libro primo ca. 4. Et 5. cap. unico ubi sic canit.

Nunc Aquilæ sydus referam, quæ parte sinistra
Rorantis iuuenis, quem terris sustulit ipsa,
Fertur, & extentis prædam circumuolat alis.
Fulmina missa refert, & cœlo militat ales
Bissextamque notat partem fluuialis Aquarij.
Illius in terris orientis tempore natus
Ad spolia & partas surget uel cæde rapinas.
Cuique hominum dederint strages, dabit ille ferarum.
Nec pacem à bello, ciuem discernit ab hoste.
Ipse sibi lex est, & fert quocumque uoluntas
Præcipitat uires, laus est concedere cuncta.
Et si forte bonis accesserit impetus ausis, F
Improbitas fiet uirtus, & condere bella
Et magnis patriam poterit ornare triumphis
Et quia non tractat uolucris, sed suggerit arma,
Immissosque refert ignes, & fulmina reddit,
Regis erit, magniuè ducis per bella minister,
Ingentisque suis præstabit uiribus usus.

Germanicus. Bassus Bufus Fest. Plinius. Item de eodem Germanicus Cæsar, & Bassus cōmen. Et Rufus Festus satis belle. Atque Plinius in pluribus commentarijs, præcipuè tamen libro decimo octauo, capi. uicesimo octauo & uicesimo nono.

Ptolemæus. Ptolemæus dictio. septima, ornat Aquilam nouem stellis, secundæ, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis. Suo tempore omnes in Sagittario & Capricorno, nostro in Capricorno. Sequuntur complexionem Martis & Iouis.

Plinius. Aduertendum, de Aquila propemodum innumera scribunt authores, puta de eius pugna, potentia, uisus acumine, nidificatione, incubatione &c. præ alijs legito Plini. libro decimo, capi. tertio, quarto & quinto, & in alijs locis. Nec eam sacræ tacent literæ, trahentes in dulces allegorias. Impræsentiarum hæc paucula miratu digna scribere placuit.

Et primo

A Et primo de Aëtite lapide, de quo Plini. libro 10. cap. 3. & lib. 36. ca. 21. In edificatur nido (intellige Aquilæ) Aëtites ad multa remedia utilis. Nihil igne deperdens. Est autẽ lapis iste prægnans, intus cum quatias alio uelut in utero sonante, & uocatur Callimus. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Nec sine illis parere aiunt Aquilas, quare à pluribus Aquileus appellatus, miræ uirtutis est. Asserunt Chaldæi, si uenenatum cibum habenti talis lapis porrigitur, deglutire nõ poterit, amoto lapide deglutiet. Volunt alij quòd debet poni in cibo. Venenosa fugat animalia: & ideo Aquilæ in nido ponunt, ut oua & pulli à uenenosis animalibus intacta præseruentur. Epilepticis subuenit. Amabilem, sobrium, gestantem efficit. De reliquis legito Plini. Albertum Magnum, & alios. Aëtites.

Secundo, Elianus scribit, Aquilæ pennam rebus aliis consertam semper permanere incorruptam, tanquam huius auis etiam extinctę reliquię dominentur. Plini. Aquilarum (inquit) pennæ mixtas reliquarum auium pennas deuorant. Negant unquam solam hanc alitem fulmine exanimatam. Ideo armigeram Iouis consuetudo iudicauit. Aelianus. Penna Aquilę

Tertio, in hoc consentiunt Aristoteles, Auicenna & Plini. oppetere Aquilã non senio, nec ægritudine, sed fame, intantum superiore accrescente rostro, ut aduncitas aperiri nõ queat. Verum super Aquilæ senio quid senserit diuus Au- Aqla senio &c non moritur.

B gustinus, subnotare uoluimus. Psalmo 102. legimus. Renouabitur, ut Aquilę, iuuentus tua. Quo in loco Augustinus, dicitur (inquit) Aquila, dum senio grauatur, rostri immodicè crescentis unco, non posse os aperire, nec cibum capere, unde languescens naturæ ui collidit rostrũ ad petram, cuius attritu excusso quod redundabat, ad cibum redit, atq; ita renouatur, ut iuuenescat omnino. Psal. 102. Augustinus.

SEQVITVR DELPHINVS.

Delphinus aut Delphin cœlestis effigies hanc habet fabulam. Neptunus (ut Artemidorus & Eratosthenes referunt) Amphytriten uoluit in coniugium accipere, quæ cum ob uerecundiæ magnitudinem & uirginitatis obseruantiam ad Atlantem confugisset, complures misit quæsitũ, inter quos & Delphinum. Qui per uaria loca quæsitam tandem ad radices Atlantis inuenit, quã ille suis persuasionibus, ut Neptuno iungeretur, induxit. Quocirca Neptunus Delphinus. Fabula.

C Delphino maximos honores in mari tribuit, in cœlum sustulit & inter sydera collocauit, non longe ab Aquilæ signo. Et ob hanc causam Neptuni simulacrũ facientes, Delphinũ aut in manu, aut sub pede constituere, tanquàm huic deo gratissimum. Plures de ueteribus huic imagini nouem tribuerũt stellas. Et ideo hoc signum: Musicum uocant, à nouem Musarum numero. Verum Ptolemæus, ut mox dicetur, numerat decem. Delphinus cur Neptuno appingitur. Signum Musicum.

Hæc fabella his uersiculis manifestatur.

Coniugem nunquam deus Amphytriten
Et maris rex, ducere consulentis
Absque Delphini potuit rogatu.
Muneris cuius merito refulget
Igne ter trino, superos adorans
Artubus curuis.

De cœlesti Delphino scribũt complures. In primis Aratus in Phœn. Deinde Iulius Fir. lib. 8. cap. 15. in. §. in octaua parte Capricorni Delphinus oritur &c. eius sententiam iam in Marco Mani. hauries. Qui primo libro astronomico ca. 4. sic canit. Aratus. Iul. Fir. Mar. Mani.

Tum quoque de ponto surgit Delphinus ad astra
Oceani, cœliq́ue decus, per utrunq́ue sacratus.

Et Idem libro quinto, sic.

Cæruleus ponto cum se Delphinus in astra

Erigit:& ſquamam ſtellis imitantibus exit, D
Ambiguus terræ partus,pelagoq́ue creatur.
Nam uelut ipſe citis perlabitur æquora pennis,
Nunc ſummum ſcindens pelagus,nunc alta profundi,
Et ſenibus uires ſumit,fluctumq́ue figurat.
Sic uenit ex illo quisquis uolitabit in undis,
Nunc alterna ferens in lentos brachia tractus,
Et plauſa reſonabit aqua,nunc æquore merſas
Deducet palmas,furtiuo remus in ipſo.
Nunc in aquas rectus ueniet,paſſimq́ue natabit,
Et uada mentitus reddet ſuper æquora campum,
Aut immota ferens in tergum membra,latusq́ue
Non onerabit aquas,ſummisq́ue accumbet in undis.
Pendebitq́ue ſuper totum ſine remige pontum &c.

Germanicus. Baſſus. Rufus. Plinius. Ptolemæus.

De eodem Germanicus,Baſſus,Rufus,Plinius libro 18.capi.26.&31.
Ptolemæus dict.ſeptima Alma.donat Delphino decem ſtellas, tertiæ, quartæ & ſextæ magnitudinis, ſuo tempore omnes in Capricorno. Noſtro uero in Aquario,habentes uim Saturni & Martis. E

Ariſtoteles. Plinius. Solinus. Aelianus. Delphini uelocitas.

Attendendum, de terreno Delphino authores ſcribunt plura & ex his nonnulla creditu difficilia, ſcilicet, Ariſtoteles libro nono de naturis animalium. Plini.præcipuè libro nono capi. octauo. Et Solinus Plinij imitator capi. uiceſimo ſecũdo.Et Aelianus,multa fortaſſe fabuloſa. Et reliqui.Ex his hæc annotare collibuit.Delphinus piſcis eſt uel potius maris bellua, quibus celeritas utiq́ memorabilis eſt, adeo ut ocyor uolucre, acrior telo uideatur. Et ut Ariſtoteles inquit.Omnium uidetur animalium uelociſſimũ,non aquatilium modo, ſed & terreſtrium.Superſiliunt etiã malos nauigiorum maiorum. Cæterum tam ſtupendę agilitatis animal,terræ tamen contactum non patitur, quin euectũ in harenam confeſtim moritur. Inde id adagium natum, Delphini in terra uis. Id in eos promptum uidetur,qui quod neſciunt,iudicant,& in quo minus ualent, toto conatu appetunt,nec ſe intra pelliculam continent. Nõ ſolum erga ſobolem ſed & erga ſocios charitatis ſigna oſtendit. Eſt enim inter eos publica ſocietas. Capto(hiſtoriam narro)à rege Carię,alligatoq́ue in portu Delphino,ingens reliquorum conuenit multitudo mœſtitia quadam, quæ poſſit intelligi miſerationem petens,donec dimitti rex eum iuſſit, tum omnes ſimul recepto captiuo rediſſe. F Puerorum amore uehementer ducitur. Exemplo Plinij & Appiani libro quinto Aegyptiacorũ, ubi Apianus teſtatur ſe, multosq́ue alios ſecum uidiſſe apud Puteolos Delphinum miro modo puerum amantem,à quo Simon uocatus,uenire ad eum ſolebat.Sæpius fragmentis panis,quẽ ob id ferebat, allexiſſe,& pennæ aculeos uelut uagina condens , ne dilectum ſibi corpus laceraret, præbere aſcenſuro dorſum, receptumq́ue equitis more inſidentem per magnũ æquor triginta milia paſſuũ deferre. Ad quod ſpectaculum Roma, atq́ omnes Italia concurrebat. Poſtea uero cum idem ille puer à Delphino amatus morbo perijſſet,Delphinum ſæpe ad ſolitũ littus adnare uiſum, ubi poſteaquam puerum, qui in primo uado aduentum eius operiri cõſueuerat,nuſquam uidit, deſiderio contabuiſſe,& ipſum quoque eſſe exanimatum, ac in pueri ſepulchro ab his, qui rem cognouerunt, humatum.Accedit his Ariſtoteles 9.naturæ animalium. In marino (inquit) genere plurima de Delphinis narrantur indicia morum placidorum,initium amores quoque in pueros & affectus libidinis.

Delphinus moritur in terra. Adagiũ, Delphini in terra uis. Delphini amor.

Sequitur

A SEQVITVR PROTOME HIPPI, HOC EST, PRIOR equi portio, iuxta Hipparchum equus.

INter Astrologos solus Ptolemæus dicti.7. Alma. & Alphonsus imitator, in cœlo duos collocāt equos, aut, ut rectius dicam, duas equorū partes. Vnus dicitur prior Equus, aut caput equi, cui Ptolemæus numerat quatuor stellas occultas, suo tēpore in Capricorno, nostro in Aquario, de eo præter cōmemoratos, alij uerbum nō faciunt. Alter Arabice Alpheratz, latine Equus secundus, Aerius, Volans, Pegasus, Equus dimidius, cuius prior pars patens usq́ue ad umbilicum. De eo loquitur cōmunis astrologorum turba. Aratus & alij cōplures, hunc equum Pegasum Neptuni & Medusæ Gorgonis filium dixerūt, qui ad montē Helicona Bœotiæ euolans & pede saxum feriens πηγὴν hoc est fontem aperuit, à quo Pegasus est nominatus, & ab eo fons ipse Hippocrine, siue Pegaseus, siue Caballinus dictus. Et Pegasides Musę dictę sunt à fonte, qui πηγὴ dicitur Musis dicato. Pegasus in cœlum euolauit, ibiq́ue inter astra constitutus est. Fabella hæc metriculis his continetur.

Equus prior. Equus secundus. Fabula. Aratus. Pegasus. Hippocrine Pegaseus. Caballinus fons.

Hic sonipes fontem protulit in bijugo
Parnaso: sacrum uatibus & numeris.
B Inde polum uolitans ingreditur nitidus,
Et medius rutilat sydera picta habens

Tractatores de equo Pegaso hi sunt. Aratus à quo hęc excerpsi. Supra caput (intellige Andromedæ) ingens uolutatur equus. Et infra. Nec uero hic quadrupes est, ab umbilico namq́ue extremo dimidio semiperfectus oritur. Hunc etiam aiunt in excelso Helicone, pulchram aquam produxisse largi equi fontis. Nec unquam Helicon summus distillarat fontibus, Verum equus ferijt, atque copiosa inde aqua effusa est ictu prioris pedis. Pastores aūt primi hunc potum appellarunt Equi fontem, atque hic quidem è rupe stillat. Nec modo ipsum à Thespiensibus uiris longe cernes. Huc usque Aratus. Aratus.

De eodem Mar. Mani. libro primo cap.4. & lib.5. ca. unico, sic canit. Mar. Mani.

Piscibus exortis cum pars uicesima prima
Signatum terræ lumen fulgebit & orbi,
Aerius nascetur equus, cœloq́ue uolabit.
Velocesq́ue dabit sub tali tempore partus,
Omne per officium uigilantia membra ferentes,
Hic glomerabit equo gyros. Et infra.
C Vilibus ille etiam sanabit uulnera succis
Quadrupedum, medicas artis in membra ferarum
Nouerit, humanos & quæ nascentur ad usus.

Pręterea Cæsar Germa. & eius cōmen. Bassus, & Rufus, Hyginus, Ptolemęus libro 6. Alma. ornat equum 20. stellis, in 2.3.4. & 5. quantitate, sua tempestate in Aquario & Piscibus. Nostra in Aquario, Piscibus & Ariete. Complexionem habentes Martis & Iouis. Germa. Cæ. Bassus. Rufus Fest. Ptolemæus.

Contuendum, de terrestribus equis complura scribunt, Aristoteles lib. 6. & 8. de naturis animaliū. Plini. lib. 8. ca. 42. Solinus cap. 57. Alber. Magnus, & alij. Ex innumeris hæc paucula. De Equis terrestriqus.

Principio de his qui primo equis sunt usi scribit Plinius lib. 6. ca. 51. sic. Equo uehi Bellerophontem, frenos & strata equorū Peletronium, pugnare ex equo (Thessalos inuenisse. Vsus equorū.

Præterea de Equorum sepultura Plini. lib. 8. ca. 42. & Soli. ca. 57. sic. Agrigenti complurium equorū tumuli pyramides habent. Alexandri Magni equus Bucephalus dictus, qui neminem quàm Alexandrū regio instratus ornatu recepit in sedē, alios passim reijciens. Idem in Thebarū oppugnatione uulneratus, in alium Alexandrū transire non passus, & ex multis Equorū sepultura. Bucephalus Alexādri equus.

periculis in prælio regem eripuit, multumq; ei ad gloriam contulit, ad postremum trigesimum iam annum nactus, non ullo uulnere, sed ætate simul & labore æger factus in castris, unde mouerat, citra Hidaspem uitam finijt. Rex defuncto ei duxit exequias. Vrbem tumulo circumdedit nomine eius. De qua Ptolemæus lib. 7. Geo. ca. 1. & tab. 10. Asiæ. D

Deinde Equę caput palo suspensum in horto erucas fugat, author Plinius libro 19. ca. 10. de Morbis hortorum & remedijs.

Postremo, constat in Lusitania circa Vlyssiponem oppidū, & Tagum amnē equas fauonio flante obuersas animalem concipere spiritum, idq; partum fieri, & gigni pernicissimum ita: sed triennium uitæ non excedere. Testes Plini. lib. 8. ca. 42. & in alijs locis. Solinus ca. 36. Varro ca. 1. Secundo de re rustica. Columella lib. 7. ca. 25. Sylius lib. 3. Virgi. lib. 3. Geor. Lactantius lib. 4. ca. 12. diui. institutio.

SEQVITVR CEPHEVS.

Arabice Cheichius, id est, inflammatus, incensus appellatus, latine Cepheus. Fuit is Aethiopum rex, authore Euripide, filius Phœnicis, cuius uxor Cassiopeia, filia Andromedæ, quam ceto expositam notissimæ historiæ dixerunt. Hanc autem Perseum à periculo liberatam uxorem duxisse. Itaq; ut totū genus eorum perpetuo maneret, ipse pater beneficio Mineruæ astris est illatus unà cum uxore, filia & genero Perseo. E

De Cepheo id carmen habetur.

Post mortem æternis cœli dum trahit auras
Syderibus radiat bene iudicans

Aratus. Germa. Cæ. Bassus. Rufus Fest. Hyginus. Iul. Firmi.

Scriptores de Cepheo hi sunt, Aratus, qui pluribus ipsum & eius familiā describit Germa. Bassus, Rufus, Hyginus, Iuli. Fir. lib. 8. ca. 15. de claris syderibus cū Capricorno orientibus & occidentibus, sic habet. In decima quinta parte Capricorni oritur Cepheus. Quicumque hoc oriente sydere nati fuerint, graues erunt, austeri, & omni seueritatis authoritate metuendi, ac uultum semper ex morum integritate fingentes. Qui etiā Stoicam sectam uero sequantur affectu.

Catonum seueritas. Lollianus

Tales autem apud ueteres fuerunt Catones. Talis nostris temporibus Lollianus, qui seueritatis merito etiā ordinarij cōsulatus insignia cōsecutus est. Quòd si in hoc loco Venus & Mercurius fuerint attestantes, arte tragica carmina semper aut cupide legent, aut facunde facient. De eodem Mar. Mani. lib. 1. ca. 4. & libro quinto, ubi ferè cum Firmico quadrat, addens alia plura. Ptolemæus dict. 7. Alma. supputat Cepheo 11. stellas, in 3. 4. & 5. magnitudine, suo tempore in Piscibus & Ariete, nostro in Piscibus Ariete & Tauro, sequentes naturam Iouis (& Saturni. F

Annotandum iuxta allegoriam moralem, Cepheum præ se gerere simulachrum parentum in liberos. Humana sanè natura, quę amore uacare nō potest, se, suaque uehementius diligit, quàm extranea. Compertum habemus efferatiora animalia philotecna esse, id est, filiorum amantia, ut Tigris, Vrsa, Lupa. Eadem est hominum ratio. Quocirca Aristoteles 8. Ethi. capi. 12. egregiè dixit. Parentes diligunt natos ut aliquid sui, nati uero parentes, ut quid ex illis. Sunt igitur imprimis liberi à parentibus instituendi, ut magis dedecus & ignominiam metuant, quàm cōminationes & uerbera. Induci autem debent ab ineunte ætate, rei diuinæ curam respectumque non negligere. Nam quid erit illis inter homines sanctum, quibus diuinitas despecta est? Præcipuè uero quod in omni ætate abhominabile est, monendi sunt, non execrari diuina, neq; sacra nomina irrisioni habere. Nec sponte facile iurare. Nam qui temere crebro iurant, deierare cōsueuerunt. Proximè aūt senibus & natu maioribus plurimū

Aristote.

reue-

A reuerentiæ exhibere cõuenit, parentũ eos quoq; prope loco existimare. Instituendi sunt præterea, quo pacto deceat admittere uenientes, quo abeuntes dimittere. Verecunde salutare maiores, minores humaniter colligere, amicos beneuolos familiariter conuenire. Sed ne uerba in Iliadem crescant (petit enim parentum in liberos cura alium campum) pro coronide duas grauissimorum uirorum sententias placuit subnotare. Augustinus de uera uiduitate, sic scriptũ reliquit. Nec ideo laudo, quod liberos habes, sed quod eos uirtutibus erudire studes. Vt enim nascerentur: fœcunditas fuit, ut uiuerẽt: fœlicitatis, ut bene educarentur: uoluntatis. Cicero de officiis, optima (inquit) hæreditas à patribus traditur, quando uirtutum & bonorum operum exemplum exhibetur. Sicut igitur Aquila ualde diligit filios suos, & in locis altissimis facit eis nidum, ne coluber uiolet fœtum, ut ueneno queat nocere, sic pater suos filios à consortio peccatorum debet separare, ne ipsorum exemplo polluantur. Et sicut in nidis Aquilarum reperitur lapis preciosus, qui dicitur Aëtites. Sic in filiorum uita uirtutes inuenientur, quando à teneris annis mala prauaq; cõsortia filios uitare docent.

Augustinus

Cicero.

SEQVITVR CASSIOPEIA.

B

CAssiopeiam Euripides, Sophoclesque & alii plures scripserunt, superegrediente elatione gloriatam olim fuisse, quod Nereidas corporis pulchritudine superaret, pro quo facto inter sydera turpiter sedens in siliquastro constituta est, & uertente se mundo resupinato capite ferri uidetur. Huic fabellæ accedunt metra Thomæ Rhadini.

Cassiopeia.

Vos quibus cordi est tantum proferre colenda
Iudicia, admoneo: uoce superba
Cessetis uosmet laudare: quod alta petiuit
Vertitur Cassiope uertice uerso.

De Cassiopeia scribunt hi, Aratus in Phœno. Cuius sententiã sequitur. Cæsar Germanicus, sic canens.

Aratus.
Cæsar Germa.

Qua latus afflexum sinuosi respicis anguis,
Cassiopeia uirum residet sublimis ad ipsum.
Clara etiam pernix cœlo cum luna refulget.
Sed breuis & paucis decorata in sydere flammis. Et infra.
C Talis dispositis stellis ipsa horrida uultu
Sic tendit palmas ceu sit planctura relictam
Andromedam meritæ non iusta piacula matris.

De eadem Bassus cõmen. Rufus Festus, Hyginus lib. 2. & 3. Iulius Firmi. lib. 8. cap. 16. de claris syderibus cum Aquario orientibus & occidentibus, sic habet. In Aquario, parte uigesima oritur Cassiopeia. Quicumque sub hoc sydere nati fuerint, erunt Aurifices, Bracteatores, Inauratores, Plasticatores, Margaritarij, & qui has omnes artes, ingeniosa conuersatione, & ex his maxima uitæ subsidia consequantur. Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. Et idem libro 5. ca. unico, ubi belle accedit Firmi, 35. metris.

Bassus.
Rufus Fest.
Hyginus.
Iul. Fir.
Mar. Mani.

Ptolemæus lib. 7. Alma. numerat Cassiopeiæ 13. stellas, in 3. 4. 5. & 6. quantitate, dum uitam egit in Ariete fuerunt, hodie in Ariete & Tauro. Complexionem Saturni & Veneris imitantur.

Pensitandum, ex libro Vniuersitatis (cũ Alberto Mag. loquor) eiusdemq; imaginibus cõplures utiles allegorias, tum Christianæ fidei cõsentaneas, tũ ad uarias uirtutes allicientes, tũ physicis rebus accõmodas nõ sine sudore exuximus. Impræsentiarũ obiecta est nobis supbę Cassiopeię imago, q̃ (ut diximus) ĩpudẽter & turpiter in cœlo circũrotat. Qua primũ admonemur, supbiã omni-

um uitiorum uenenosam reginam, uanamq; gloriam: pro uirili fugiendas declinandasq;. Ea enim uitia Deus opti. maxi. uehementer detestatur. Teste Salomone Prouer. 8. Arrogantiam & superbiam, & uiam prauam & os bilingue ego detestor. D

Salomon.

Dein exhortatur adolescentes, ephœbi, uiri, senes, & decrepiti, ut fugiãt, id ferme ineuitabile malũ: illecebrosam, arrogantẽ, superbamq; mulierem. Quæ (ut sanctissimis uiris proditum memoriæ scimus) noxium genus est. Ianua diaboli, uia iniquitatis, scorpionis percussio. Cũ proximat, stimulat, ignem accendit, flammigero percutit igne conscientiam pariter habitantis, & exhaurit fundamenta mentium. Si cum uiris fœminæ habitent, uiscarium non deerit diaboli. Scribit in prouer. Salomon, Mulierem foueam esse profundam. Et Propertius libro 2. in Elegia ad amicam de riuali.

Mulier mala.

Sed uobis facile est uerba, & componere fraudes,
Hoc unum didicit fœmina semper opus.

Cato senior mulierum arrogantiã accusans, quæ dominari studerent uiris. Omnes (inquit) homines uxoribus imperant, nos omnibus hominibus, at uxores nobis. Demum libet inserere breue quiddam, non bonas lacerando, sed à malo malas deterrendo. Thesaurus est malorum mulier mala. Feris omnibus immitior mulier mala. Mare, ignis, mulier, tria mala. E

SEQVITVR ANDROMEDA.

Andromeda uel Andromede hanc habet fabulam. Neptunus ira percitus quòd Cassiopeia formam suam Nereidibus præposuerat, uiro Cepheo adstipulante, belluam marinam immisit, quæ Aethiopiam uastaret. Quare consultus Iupiter Hammon, qua ratione Nereides placari possent. Respondit. Cephei, Cassiopeiæq; progeniem monstro esse obijciendam. Parentes propter id filiæ molesti, quòd in genitricis arrogantiam de formæ pulchritudine assentire noluit siue renuit. Ipsam igitur Andromedã in ædito loco iuxta Ioppen Iudeæ oppidum expansis brachijs scopulis alligarunt, marinoq; monstro deuorãdam exposuere. Quàm Perseus interfecto monstro liberauit, & in uxorem duxit. Quæ cum à Perseo liberata esset, neq; patri neq; matri uoluit commorari, sed continuo cum Perseo profecta est, & ob id Persea dicta, beneficioq; Mineruæ astris recepta est. Euripides etiam dicit inter astra collocatam, ut labor Persei æternus pateret, manibus eius extensis, quemadmodum ceto exposita est. Legito Ouidiũ 4. meta. fab. 18. De hac Tho. Radi. metrice sic canit. F

Traditam morti Andromeden solutis
Vinculis Perseus redimit, quæ amoris
Nullis grata reliquit
Persea terris.
Mater obsistit, genitorq; surdas,
Exhibet (facti memoratur) aures.
Hac re protulit alto
Pallas olympo.

Tractatores de Andromeda sũt hi. Aratus in Phœno. In hęc uerba. Ibi namq; & illud obuoluitur triste simulacrum Andromedæ sub matre constellatum. Et infra. Etiamnũ & illic secundum brachia propansa est. Vincula item ei admota sunt etiam in cœlo, retinentur autem illic expassę omnibus diebus manus. De eadem Cæsar Ger. Bassus, Rufus, Hyginus in 2. & 3. Iulius Fir. lib. 8. ca. 17. De claris syderibus cum Piscibus orientibus & occidentibus. In Piscibus, inquit parte duodecima oritur Andromeda. Quicumq; hoc oriente signo nati fuerint, cõtra homines crudeli semper feritate grassabuntur. Erunt enim, aut pœnarũ publicarum ministri, aut carcerũ custodes, aut carnifices, & quibus occidendorũ hominum officia credantur. Marcus Ma-

Germa. Bassus Rufus. Hygi. Iuli. Fir.

A cus Mani.lib.1.ca.4.& idem lib.5.ca.unico,ubi postquàm plura de Andromeda & Perseo disseruit,tandem in sententia concordat cum Firmico. Marcus Man.

Ptolemæus lib.7.Alma.recenset Andromedæ 23.stellas,in 3.4.& 5.magnitudine,suo tempore in Piscibus & Ariete,nostro uero in Ariete & Tauro; sequūtur naturam Veneris. Ptole.

Nec id omittendum reor.De Andromeda scribere Strabonem lib.1.& 16.Item Plini.lib.5.ca.31.& lib.6.ca.29.& lib.9.ca.5.Solinum quoque ca.47.quod legendum suadeo.Et Pom.Mel.libro primo capite de Syria in fine. Strabo. Plinius. Solinus. Pomponius.

Aduertendum Peripateticorum esse sententiam,opposita iuxta se posita magis elucescere,quocircà cum supra de praua muliere paucula quædam conscripsimus,non abre erit subtexere nonnulla de honesta muliere, cōmonente ad id Andromeda fida Persei uxore.Verum supra cum de matrefamilias uerba fecimus,de gratijs bonæ mulieris disseruimus,quibus hæc annectere collibuit.Imprimis occurrit nobile caput sapientis uiri Ecclesiastici, ubi complura de præconio & laude honestæ mulieris cōscribit.Capitis sanè 26. hoc est initium Mulieris boni beatus uir. Ex eo ad nostrum propositū excerpsimus hanc grauem sententiam. Sicut Sol oriens mundo in altissimis dei, sic mulieris bonæ species B in ornamentum domus eius. Gratia super gratiam mulier sancta & pudorata. De honesta muliere. Ecclesiasticus.

Ad hoc planè accedit Aristoteles in Oeconomicis. Nec uestimentorū nitorem (inquit) nec auri magnitudinem tantū habere momenti ad mulieris,præconiū quantum modestia ualeat,& approbati mores.Adstipulatur etiā Proper.lib.1. Aristote. Propertius.

Non illis studium uulgo conquirere amantes, (Elegia ad Cynthiā.

Illis ampla satis forma pudicitia.

Ambro.lib.de uirginitate narrat de Pelagia uirgine,quæ cum esset apud Antiochiam ætatis 15.annorum,& à prædonibus circumseptam se uideret, matre absente & sociabus,in aquam se proiecit,malens mori quàm uiolari & pudicitiam amittere.Et licet nō deceat pro pudicitia seipsum interimere,nihilominus tamē laudandi sunt ueteres in hoc quòd pudicitiam in tantum amauerunt.Hæc Ambro. Valer. Max. lib. 6.ca.de Pudicitia, scribit de virginio uiro plebeio, ne probro contaminaretur domus sua,proprio sanguini non pepercit.Nam cum Apius Claudius decemuir filię eius uirginis stuprum,potestatis uiribus fretus,pertinacius expeteret,deductam in forum puellam occidit,pudicęq; interemptor, quàm corruptæ pater esse maluit. Est enim Pudicitia uirorum pariter & fœmi- C narū præcipuum firmamentum.Diuus Hiero.cōtra Iouinianū recitat de quodā uiro, qui uxorē tantæ pudicitiæ duxit,ut omnibus cōtinentibus esset exemplum.Accidit igitur quòd uir suus quosdam cōfabulantes audiuit, dicentes, q̄ os fœtidum haberet. Quo audito ad uxorē accessit, ipsam redarguens,cur hæc sibi non intimasset. Quæ putabam (inquit) omnium uirorum ora sic olere. Ecce quanta mulieris pudicitia,quæ nunquam alterius uiri flatum sensit. Ambrosius. Valer.Maxi. Pudicitia. Hieronymus.

SEQVITVR PERSEVS.

OMitto impræsentia plures Perseos, puta Perseum Macedoniæ regem, Stoicum philosophum, Pictorem Apellis discipulum. Item Perseum doctissimum Romanorum.Ad Perseum Iouis filiū uenio,Arabice Cheleub. Acrisius Argiuorum rex Danaen habuit filiam, cuius prolem ex responso Apollinis formidans,in turri relegauit. Vbi Iupiter in auri gutta per tegulas in uirginis gremiū descendens,aut lapsus, ex quo prægnans est facta Quod pater grauiter ferens, uinctam in arca poni, & in mari proijci iussit, quo fluctibus obrueretur, sed arca in Apulum littus forte appulsa est, & à piscatore quodam Perseus.

inuenta, in qua cum Danaen & paruulum, quem enixa fuerat, infantem inuenisset, utrunque Pilumno regi obtulit. Hic cum genus eius & patriam didicisset, eam sibi connubio iunxit, Et filium eius nomine Perseum Polydecti seriphi insulæ regi educandum dedit. Qui cū adoleuisset, sumptis à Mercurio, à quo ob pulchritudinē diligebatur, Talaribus & Petaso, galeamque, in qua ex aduerso uideri non poterat, indutus, accepta præterea (ut nō nullis placet) à Vulcano falce adamantina, iussu Polydectis aduersus Gorgonem profectus est, eam occidit, & caput eius secum detulit, quo Atlanti regi, quod sibi hospicium negauerat, ostenso, eum in saxum mutauit. Cumque uir is fortissimus deinde in patriam remearet, uidit forte è loco excelso Andromaden circa regna Cephei scopulo ob crimen matris, & Hammonis sententiā, alligatam, & ceto marino monstro expositam. Causa itaque cognita, coniugium puellæ cū parentibus pactus, puellam liberauit, cetoque, qui ad deuorandam eam uenerat, acerrimo prælio & cōflictu interempto, ut Ouidius, & Marcus Mani. multis carminibus referūt. Belluæ huius, quæ ad deuorandā Andromedam uenerat, ossa (authore Plinio & alijs) ex oppido Ioppe Iudeæ apportata, ostendisse Romę inter reliqua miracula fertur in ædilitate sua Marcus Scaurus longitudine pedū quadraginta, altitudine costarum Indicos elephantes excedente, spinæ crassitudine sesquipedali. Postquam igitur Perseus in patriā uenit, Acrisio interfecto, in regno successit, Mycenasque ædificauit &c. D E

Asserunt quidam Perseum à Mineruа missum, & ab ea clypeum uitreū accepisse, per quē uidere, nec uideri ab alijs posset. Qui cum Gorgones dormientes inuenisset, caput Medusæ abscidit, & Mineruę tradidit. Quod illa in suo pectore aptauit, ut in bello terribilior esset. Perseum inter sydera, ut uindicē, propè Andromedam collocauit. Fabulam hanc paucis & uix digitulo tangit Thomas Radinus.

Aratus
Cæsar Ger.
Bassus
Rufus
Hyginus
Mar. Mani.

Quondam in lapides cum caput omnes
Medusæ homines uerteret, ense
Truncans genitus de Ioue Perseus
In stellifera sede locatur.
Sic iustitiæ pondera seruans
Cum syderibus fulget olympo.

Qui de Perseo scribunt sunt hi. Aratus, Germani. Bassus, Rufus, Hyginus li. 2. & 3. Plinius, Marcus Manilius libro primo capitulo. 4. & libro quinto capitulo unico sic canit.

Tandem Gorgonei uictorem Persea monstri, F
Fœlix illa dies redeuntem ad littora duxit.
Isque ubi pendentem uidit de rupe puellam,
Diriguit facie, quem non stupefecerat hostis.
Vixque manu spolium tenuit, uictorque Medusæ
Victus in Andromeda est, iam cautibus inuidet ipsis.
Fœlicesque uocat teneant quæ membra cathenas.
At postquàm pœnę causam cognouit ab ipsa,
Destinat in thalamos per bellum uadere ponti.
Altera si Gorgon ueniat, non territus ire,
Concitat aerios cursus, flentesque parentes
Promissu uitæ recreat, pactus hymenæum. Et reliqua.

Ptolemæus 7. Alma. adsignat Perseo 26. stellas, magnitudinis 2. 3. 4. & 5. sua tempestate in Ariete & Tauro. Nostra in Tauro & Geminis, habentes naturam Martis & Mercurij.

Contuendum, qui Perseum in campū allegoricum ducunt, per eum Virum bonum, iustum, æquumque iudicem designare uolunt. De uiro igitur iusto, aut iustitia flosculos non nullos excerpam. Iustitia secundum iurisperitos sic diffinitur,

A nit, est constans & perpetua uoluntas, ius suũ unicuiq; tribuẽs, hæc à Doribus dicit Trutina. Cuiusmodi haud multos offendes, quãdo hęc rara auis est in terra.

Veterũ nobis monumenta ostendunt, Aegyptijs regibus ex præscripto legis antiquæ moris fuisse, iudices mox futuros iureiurando astringere, ne si rex quidem iniusti quippiã iniunxisset, à medio uirtutis declinaturos, haud in minimo à tramite æquitatis abituros. Quæ res oĩm censet excellentissima, qñ neq; hesperus neq; lucifer ita radiat sicut uir iustus. Vt dixit Euripides atq; Aristote. Mos Aegyptiorum. Iustitia excellentissima.

Comprobant etiam, Iustitiã continere omnes uirtutes, ut in prouerbio dicere consueuimus, Iustitia in se uirtutes cõtinet omnes. Quare Plato in omni sermone de Republica proposito, infundendum animis Iustitiæ amorem aduertit, sine qua non solũ resp. sed ne exiguus quidem hominum cœtus, nec domus parua (constabit. Continet oẽs uirtutes.

Ire uero ad Iudicem (inquit Aristoteles) est ire ad ipsum ius. Iudex enim esse debet ueluti animatum ius, hoc est, sanctus, inadulabilis, exorabilis, erectus, terrificus. Et Cicero in legibus. Magistratum esse scribit legem loquentem. Legem uero mutum magistratum. Ire ad Iudicẽ. Magistratus lex loquens.

Est etiam Iustitia nõ tantum præclarissima in numero serieque uirtutum, sed insuper cognitu difficillima, eapropter non sine ratione omnium postrema censetur. Eam enim perdifficilem indicat Isocrates cum inquit. Ego uero Iustitiã nullo modo doceri posse, neque artem ipsius ullam prorsus existimo, ut hi qui mali sunt à natura instituti ad eam dirigantur. Item in seruanda Iustitia magna est difficultas. Quare egregiè Demosthenes dixit. Omnium difficillimum esse multis placere. Et Demochates, Magis homines malorum reminiscuntur, quàm bonorum ex magistratibus. Legito Ciceronem pro Flacco ubi exclamat O cõditiones miseras administrandarũ ciuitatum &c. Chrysippus interrogatus cur non accederet ad remp. Quoniam si male (inquit) curarem, diis displicerem: si bene, hominibus. Est præterea Iustitia tota aliquo modo uirtus, & quasi aggregatum quiddã ex uirtutibus cunctis quæ à moribus appellationẽ ducunt. Merito cõsequens uidetur, ad scientiã eius pcipiendã nosse prius uirtutes alias. Hãc uero Legittimã statuunt, perfectamque, loquor de ea quæ in actione uersatur. Accedit enim illi, quod summe arduũ censetur: Recte in alios agere. Ab Aristide accepimus, cum ex eo quæreretur. Quid est Iustum. Respondet, id est, aliena nõ appetere. Arridet ad hoc Biantis sententia, Magistratus uirum ostendit. Est nam Magistratus administratio quædam ad aliũ. Hinc & Iustitiam dici alienum bonũ, quoniam boni ratio alterius, & humanæ, ciuilisque societatis bonũ respicit. In id tanquam in scopum uergit. Huc usque de Iustitia & Perseo satis sit dictum. De Iustitia plura scribit Aristoteles quinto Ethicorũ, & alij. De Capite Medusæ & falce Persei inferius dicetur. Præclarissima. Difficillima. B Demochates. C

SEQVITVR AVRIGA.

HOc simulachrum Arabice Alaioch Græcè ἡνίοχος, latine Auriga, Aurigator, Agitator currus uel retinentis habenas appellatur. Hunc Erathosthenes demonstrat esse Erichthonium. Verũ duos legimus Erichthonios. Alterũ regem Troiæ, filiũ Dardani quem hic præterimus. Alterum regem Atheniensem, è semine Vulcani genitum. Cui hæc aptatur fabula. Cum Vulcanus Ioui arma fabricasset, concessit ei Iupiter, ut quicquid uellet, ab eo posceret. Ille Mineruæ nuptias poposcit, quam cum nullis blanditijs posset allicere, nimio ardore libidinis, genituram in terram emisit, supra quam Minerua pudore terrã pedibus cõiecit. Inde & ex estu libidinis natus est puer anguinos habens pedes Erichthonius noĩatus, quasi contentio terræ. Nã Græcè ἔρις lis aut cõtentio est Auriga. Alaioch. ἡνίοχος.

& χθὼν terra, & χθόνιος terrenus. Erichthonius cum ætate iam adultus pedum deformitatem perſpexiſſet, currum & equorum iugum inuenit, regnauitque Athenis. Virgilius tertio Geor. D

Primus Erichthonius currus, & quatuor auſus
Iungere equos, rapidiſq; rotis inſiſtere uictor.

Accedit Plini. lib. 7. ca. 56. Quę quis inuenerit in uita. Erichthonius Athenienſis argentum inuenit & quadrigas. Eius fabulam aut ortum deſcribit Ouidius in tranſ. lib. 2. fabu. 8. De eodem diuus Auguſtinus libro 18. de ciui. ca. 12. Quem Iupiter cum uidiſſet primum inter homines equos & quadrigas iunxiſſe, admiratus eſt ingenium hominis ad ſolis inuenta acceſſiſſe, aſtris receptū memorię tradidit. In hoc ſimulachro ſunt Capra & Hœdi, de quibus poſterius dicemus.

Non nulli qui de ſyderibus ſcripſerunt, hunc natione Argeum Orſilochū nomine, primum quadrigarum inuentorem eſſe dixerūt, & pro inuentione ſyderum locum poſſediſſe. Cui arridet fabella Thomæ.

Aratus
Cæſar Ger.
Baſſus
Rufus
Hyginus
Mar. Mani.
Iuli. Fir.

Quadrigæ Orſilochus
Repertor, placuit
Viris & ſuperis,
Modum quòd dederit
Vehendi egregium.
Ob hoc ſyderibus
Locari meruit
Manu lora tenens.

Authores de Heniocho aut Auriga ſūt. Aratus Germanicus, Baſſus, Rufus, Hyginus libro 2. & 3. Marcus Manili. libro primo & quinto. Iulius Firmicus lib. 8. ca. 17. de claris ſyderibus cum piſcibus orientibus & occidentibus, ſic. In piſcibus parte uigeſima oritur Heniochus. Quicumq; hoc oriente ſydere nati fuerint, curioſi erunt, Aurigæ, Agitatores, equites, ueredarij, ſpeculatores, nonnunquam etiam medici, ſed qui herbis medelas hominibus ægrotis, pecoribuſq; aptiſſime componant. Ptolemæus 7. dict. Alma. ornat Heniochum 14. ſtellis 1. 2. 3. 4. 5. & 6. magnitudinis, ſuo tempore in Tauro & Geminis. Noſtro omnes in Geminis. Imitantur naturam Martis & Mercurij. E

Iuſtitiæ partes.

Animaduertendum, per Heniochum allegoricè rectè intelliguntur integrales iuſtitiæ partes, ſcilicet facere bonum & declinare à malo. Hoc apertè docent eius ſtellæ, quas ſupra authore Ptolemæo 14. recenſuimus, quæ ſanè conſtituunt duos ſeptenarios, quorum alter iuſte ſeruit pro bono faciendo, alter pro declinando malo, quod hoc pacto dilucidū erit. Septenarius enim numerus Platonicis ſimul & Pythagoricis receptiſſimus eſt. Qui hanc in primis proprietatē habet, quod ſolus neq; gignit ex ſe alium numerum infra decem, neq; à quoq; ipſe gignitur. Quoniam igitur ſeptenarius ab hac cōditione immunis eſt, à ueteribus Minerua eſt cognominatus, quòd ſicut illa virgo ꝑpetua ſit, ac ſine matre. Eſt igitur ſeptenarius virgo, quia Minerua dictus. Eſt & iuſtitia uirgo integra & pura. Quare ueteres, Chryſippus & Proclus eius pinxerunt imaginem forma uirginali, aſpectu uehementi, luminibus oculorū acrioribus. Quæ ſecernitur (ut diximus) in duas partes. Recte igitur Heniochus duobus ſeptenarijs ſtellarum, Iuſtitiæ partes integrales deſignat, ſcilicet facere bonum & declinare à malo. Secundum autem diuum Thomam Aquinatem ſecunda 2. q. 79. dicūtur hæ partes iuſtitiæ integrales, quia utraq; earum requiritur ad perfectum actum iuſtitiæ. Ad iuſtitiam enim pertinet æqualitatem ſeruare & cōſtituere, in his quæ ſunt ad alterum. Conſtituit autem quis æqualitatem iuſtitiæ, faciendo bonum, id eſt, reddendo alteri quod ei debetur. Conſeruat etiam æqualitatem iuſtitiæ, declinādo à malo, id eſt, nullum nocumentū proximo inferendo. Hęc ex Thoma. De his ambabus partibus cōiunctim loquitur dominus Deus ad ſathan Iob primo. Nunquid conſyderaſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Et regius propheta Pſalmo 36. Declina à malo & fac bonum. Et prima Petri tertio. De- F

Chryſippus.
Thomas.
Iob.
Dauid.
1. Pet. 3.

clinet

A clinet à malo & faciat bonum. De prima parte S. Paulus ad Gal. 6. Bonum autē facientes non deficiamus, & eodē capite. Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. De secunda Salomon Prouer. 14. Sapiens timet & declinat à malo. Et Sapiens Ecclesiasticus ca. 21. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Hæc hactenus de Hemocho.

SEQVITVR DELTOTON. Deltoton.

SVper caput Arietis nō longè ab Andromedæ pedibus adiacet signū quod Græci ob similitudinem Deltæ literæ Deltoton uocant. Latini autē ob similitudinem formæ Triangulum dicunt, & à Mercurio inter astra positū. Ideo ut obscuritas capitis Arietis huius splendore fulgentior redderetur, & Iouis nomē gręcè Διὸς prima litera designaret. Hanc fabellā his uersiculis cōtemplemur. STOEFLERI INTERPRE. Fabula.

Syderibus triquetram figuram
In tribus, æthereis locauit
Sedibus, ex genitis tonantis
Qui celer est uolitans per auras,
Vt notulam Iouis exprimendo
B Litera prima Διὸς facit quam,
Gratior ut fieret patri natus

Scriptores de Deltoton sunt. Aratus in hęc uerba. Est uero adhuc aliud dispositum propè signū, subter Andromedam, id aūt ad tria dimensum est Deltotum latera, æqualibus assimilatum duobus, tertium uero non tantum, tamen admodū facile est inuentu, præmultis enim fulgidū est. Quibus paululum Arietis australiores stellæ sunt. Marcus Mani. lib. 1. & 5. Cæsar Germanicus, Bassus cōmen. Rufus Festus, Hyginus. Ptolemæus dict. 7. Alma. donat ei quatuor stellas, alii omnes dempto Alphonso tantū tres, sua tempestate in Ariete, nostra autem in Tauro, tertiæ & quartæ magnitudinis, omnes de natura Mercurii. Scriptores. Aratus. Mar. Mani. Cæsar Ger. Bassus Hyginus Rufus Ptolemæus.

Cognoscendū, ueteres dixerunt triquetra figura, à recentioribus triangulus. Græcis τρίγωνος. Est autem Triangulus superficies plana tribus lineis, & tribus angulis contenta, & nominatur nonnunquam à lateribus & dicitur Trilatera, quandoque ab angulis & dicitur triangula, uel trigona. Et est (quantum ad nostrum sufficit tractatū) quidam Triangulus Isopleurus, cuius omnia latera sunt æqualia, ab ἴσος quod est æquale & πλευρὰ latus. Et uocaẗ Aequilaterus, ut hic Triquetra figura Triangulus. Isopleurus.

Necque is nobis seruit. Est præterea Triangulus Isoscheles cuius tantū duo latera sunt æqualia quasi duobus æqualibus insistat cruribus, tertiū habens inæquale, ab ἴσος æqualis & C σκέλος crus siue brachium. Posset uocari [?]dulaterus, ut de hoc loquūtur Aratus & aliĳ. Id enim latus in quo sunt iuxta Ptolemæum tres stellæ breuius est cæteris. Isoscheles.

Dein sciendum, in omni triangulo (ut diximus) tres sunt anguli, qui tribus unitatibus numerantur, quare consequitur in omni triangulo ternarium numerum inueniri. Cum geometricæ figuræ habeant respondentes Arithmeticas, Ternarius igitur numerus à Platone & aliĳs magnopere extollitur. Est enim primus impar numerus, qui perfectior pari est, cum illum comprehendat, non ab eo comprehenditur. Sed illud longe præstantius, Principem deū tribus coli, scilicet, Adoratione, Thuris sacrificio & Hymnis. Adoratio reuerentię cultū exhibet. Thus suauissimæ cognitionis diuinæ distributionem complectitur, Hymnorum suauitas cœlorum refert concentū, ut Pythagorici sanciūt, nec tacuit Mercurius. Et ut id à nobis fiat, ex tribus hemisphęriĳ punctis admonemur, mane, uespere & meridie. Proinde legibus sanciri plerisque non sumus nesciĳ, exortum ab adorantibus spectandū, quod à Pythagoricis est obseruatum. Nec spreuit Christiana ueritas, Trimegistus ad meridiem conuersus orabat, Moyses & Iudæi ad occidua. Ratio addi potest, quod ab oriente motus est diurnus. At planetæ, inerrantiaque astra ab occasu uertiginis sumunt initia. Sed uiuificum lu- Ternarius.

men à meridie per circuli redit obliquitatem. Sed missis hic propemodum innu- D
meris, cõcludo cum præstantissimis uiris. Ternarium numerum esse principiũ medium & finem in uniuersum omnis rei. Conclusionem hanc firmat Aristoteles primo de cœlo cum inquit. Quemadmodum aiũt Pythagorei. Vniuersitas ipsa & cuncta tribus definita sunt, finis namq; & medium & principium uniuersitatis numerum complectitur. Hæc autem trinitatis, id propterea à natura mutuantes tanquam eius leges, hoc quoque numero in deorũ utimur cærimonijs. Hinc credo nasci id, quòd numerũ ternarium diuinum uocamus. Accedit Aristotelicus cõmenta. 12. Meta. Cum refert antiquos philosophos posuisse in diuinis ternarium. Et Plato libro de ordine uniuersi. Numerũ quidem (inquit) ternarium omnes antiqui aggressi sunt dicere principium & finem omnis rei tam generabilis quàm ingenerabilis. Id docet Boetius Meteor. nono Tertii unico hoc (uersiculo.
Principium, uector, dux, semita, terminus idem.

TEXTVS PROCLI

Bereni. crinis.

SEQVITVR. Et qui postea à Callimacho inter astra relatus est. Berenices crinis.

STOEFLERI INTERPRE

E

COelestes imagines, uniuersales, in septentrionem uergentes authore Ptolemęo principis astrologię, Procli & aliorũ, hactenus exposuimus. Sequitur alia effigies, quæ Berenices crinis appellatur, de qua Ptolemæus & alij plures nihil scribũt. Quam primũ Callimachus poeta Cyreneus Olympiade 136. ante nostri saluatoris aduentũ annis 236. aut circiter, in modũ elegiæ descripsit. Quẽ Catullus poeta latinus secutus. Deinde Hyginus lib. 2. de Leone, & Bassus in (cõmen:

Berenices ciuitates.

Ne erroris nobis ansa tribuatur, Annotandũ primo, quòd Berenices nomenclaturæ plures sunt ciuitates. Plini. lib. 5. ca. 5. in Pentapolitana regione nominat Berenicen, de qua Ptole. lib. 4. ca. 4. Tab. 3. Afri. Et Solinus ca. 40 olim uocatam Hesperidũ. Hanc Berenice muniuit quæ Ptolemæo tertio. i. Euergeti fuit nupta. Est alia huius nominis in Aegypto ciuitas, de qua Plini. lib. 2. ca. 75. & Ptolemæus lib. 4. ca. 5. Tab. 3. Afri. Et rursus alia in Aethiopia ad sinum Arabicum à Philadelphi matre nominata, de ea Plini. ca. 29. libri 6. & eodem capite

Panchrysos.

alia huius nominis iuxta sinũ maris rubri dicta Panchrysos. Item Iosephus lib. 8. anti. ca. 6. recenset in sinu Aegyptiaco rubri maris aliã Berenicem, quondã Elana uocata. Ptolemæus lib. 5. ca. 17. tab. 4. Asiæ. Elanam nominat uillam & bene F (quadrat cũ Iosepho.

Berenices mulieres.

Sunt in secundo loco cõplures Berenices mulieres. Plures sanè huius nominis fuisse de progenie Herodis testatur Iosephus lib. 18. anti. ca. 11. & 13. Et lib. 19. anti. ca. 5. Item lib. 20. anti. ca. 9. Et lib. 11. de bello Iudaico

Ptolemæi. plures.

ca. 15. quas omnes missas facio. Ptolemęus Lagi primus huius nominis rex Aegypti, uxorem duxit Berenicem, ex qua genuit Ptolemæum Philadelphũ secundũ regem Aegypti, Arsinoem & Lysandrã. Philadelphus habuit bibliothecam

Bibliotheca memorabilis.

nobilissimã in Alexandria DCC. circiter miliũ uoluminum. Habuit uxorẽ nomine Arsinoem, nõ sororem sed filiã Lysimachi, ex qua genuit Ptolemæũ Euergetem primũ, tertium huius nominis dictum Ceraunũ. i. fulmineum, & Berenicen. Is Euergetes duxit propriã sororem. s. Berenicen in uxorem. Inde enatus Ptolemæus Philopator, quartus huius nominis &c. Is Euergetes & uxor Berenice ad nostrũ seruiunt propositũ. Nam cũ Berenicen sororem in matrimoniũ duxisset, nec multis post diebus in Asiam cũ exercitu profectus fuisset, uouisse Berenicen tradũt, si uictor Ptolemæus redisset, se crinem detonsurã. Atq; eo uoto donatũ crinem in ueneris templo cõsecrasse, qui cũ postridie non aparuisset,

Conon mathematicus.

ægre id rege ferente, Conon Mathematicus cupiens inire gratiã regis, dixit Ptolemęo marito crinẽ inter sydera uideri collocatũ. Et quasdã uacuas figura septẽ stellas ostẽdit, eas crinẽ esse cõfinxit. De hac Berenice alia eius facta prætereo.

Tertio

A Tertio aduertendum, septem stellas extra Leonis effigiem, ad eius caudam uersus septentrionem esse in triangulo fermè collocatas, quas Berenices esse comas Conon Samius Mathematicus & Callimachus dixerūt. Hunc Cononem Catullus in Elegia Berenices introduxit, cum inquit. Catullus.

Idem me ille Conon cœlesti numine uidit
E Bereniceo uertice cæsariem, &c.

De quo etiam locutus uidetur fuisse in Bucolicis Maro Ecloga tertia. Virgilius.

In medio duo signa Conon, & quis fuit alter,
Descripsit radio totum qui gentibus orbem.

Scito nonnullas stellas extra formam Leonis à Ptolemæo obseruatas ad Berenices comam applicandas. Sunt enim tres in numero stellationis Leonis 33. 34. & 37. Vetus quidem Alma. tralator, has tres stellas uocat Trichas. Grȩcè enī capilli dicuntur τρίχες. Fuerunt tempore Ptolemæi in Leone, nostro in virgine. Geor. Valla recentior traduxit lucidius, Comam. Sunt igitur hæ tres stellæ de Coma, crine uel cæsarie Berenices. Sed quòd Conon, Callimachus & Catullus numerant septem nō aduersantur Ptolemæo. Sunt namqúe plures octaui orbis stellæ, paruæ tamen, à Ptolemæo minime obseruatæ. De Tricha Ptolemæus.

Incidimus hic in Comas siue Capillos, de quibus complura passim legimus apud Plinium. De affectatis hæc paucula, qui anxia quadam cura franguntur in gradus, coluntur qúe studiosius. Hi (mea sententia) fuere præ aliȷs Germani & potissimum Sueui, de quibus Cornelius Taci. libro de situ & moribus Ger. Nunc (inquit) de Sueuis dicendum est, quorum non una ut Chattorum Tencterorumúe gens, maiorem enim Germaniæ partem obtinent, propriȷs adhuc nationibus nominibusqúe discreti, quanquàm in cōmune Sueui dicantur, insigne gentis obliquare crinem, nodoqúe substringere. Sic Sueui à cæteris Germanis, sic Sueuorum ingenui à seruis separantur. In aliȷs gentibus seu cognatione aliqua Sueuorum, seu quod sæpe accidit imitatione, rarum & intra iuuentæ spatium, apud Sueuos usq; ad caniciem horrentem capillū retro sequuntur, ac sæpe in ipso solo uertice ligant. Ad id pulchrum argumentum ex Suetonio in uita Caligulæ & capite de cura triumphi eius, ubi legitur. Cōuersus hinc ad curam triumphi &c. nōnullos ex principibus Gallorum legit & seposuit ad pompam, coegitqúe non tantum rutilare & summittere comam, sed & sermonem Germanicū addiscere, & nomina barbarica ferre &c. Fuit quondam mos Germanis rutilare comas, id est, cura & studio flauas reddere atque alere, adhibitis pilis saponis, quas Matiacas uocarunt à Matiacis Germaniæ populis, quorum meminit Tacitus de Germania. Et Ptolemæus de eadem recenset oppidū Mactiadum, sed de his alibi abunde diximus. Idem mos conualuit apud Romanas matronas ut capillos rutilarent, sicut tradit Valer. libro secundo capite de institutis antiquis. Capillos uenustandos excogitauit nimia medicorum sedulitas, qualia ab Archigene composita, quibus docet flauos & crispos capillos fieri salis spuma intermixta myrrha. Galenum transeo. Fugienda est immodica capillorum affectatio. Ambrosius in Hexamero libro sexto. Comam esse reuerendā in senibus, uenerandam in sacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adolescentibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comā, arbor ingrata est. Tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo flaccescit. Ouidiana id comprobat sententia libro tertio de arte amandi.

De comis affectatis. B Germani comæ studiosi. Tacitus. Sueui. Suetonius. C Pilæ Matiacȩ. Matiaci populi. Mactiadū op. Vale. Maxi. Ambrosius. Ouidius.

Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

Mulier etiā uenustissima, & si cœlo deiecta, mari edita, fluctibus educata, licet venus ipsa fuerit, omni Gratiarū choro stipata, cinnama fragrans, balsama rorans, si calua processerit, placere nō poterit.

TEXTVS PROCLI. Arcturus stella.

SEQVITVR. In iis rursus stellæ quædam ob notas quasdam integras, D quas in se continent, proprias appellationes sunt sortitæ. Nam insigne sydus quod supra media Arctophilacis crura iacet Arcturus appellatur.

STOEFLERI INTERPRE.

PRosequitur Proclus partiales quasdam stellas in aquilonem expositas, modo formis inclusas, modo extra formas eiectas, habentes proprias nomenclaturas & cõditiones. Et principe proponit stellam præfulgentem informem, uicinam tamen Arctophilaci. Aduertendum supra cum de imaginibus uniuersalibus septentrionarijs locuti sumus, de Arctophilace abunde diximus, eundem appellari Bootem, ac Arcturum. Est igitur Arcturus modo effigies cœlestis, modo singularis stella ad crura aut coxas Arctophilacis extra formam locata 23. in ordine stellarum Arctophilacis, tempestate Ptolemæi in virgine, gradu 27. nostra in Libra gradu ferè 17. excellens omnes Bootis stellas in splendore & quãtitate. Est enim primæ magnitudinis de cõplexione Iouis & Martis. Cui (ni fallor) maior uis quàm alijs stellis Arctophilacis attribuitur. De influxu Arcturi pro imagine scribunt puta Plin. lib. 2. ca. 39. Arcturus, inquit, sydus nõ fermè sine procellosa grandine emergit. Et lib. 10. de eodem in multis capitibus &c.

Plinius.

TEXTVS PROCLI. Lyra stella.

SEQVITVR. Clara autem stella quæ iuxta Lyram posita est, totius signi nomine Lyra dicitur. E

STOEFLERI INTERPRE. Vultur cadens

SEcunda insignis stella est Lyra. Ea stella est in ipsa effigie Lyræ de qua in superioribus diximus, & à pluribus uocatur Arabice vvega, latine Vultur cadens. Est autem de fulgentissimis & primi luminis. Tempore Ptolemæi in Sagittario 17. gradu, minuto 20. nostro in Capricorno gradu 7. de natura Veneris & Mercurij. Cui propter corporis molem & luminis excellentiam maior debetur afflatus. Quare ea quę supra de Lyra imagine ex Firmico citauimus, huic stellę tanquam antesignanæ attribuenda cõcludimus. Est præterea una de Beibeniis stellis, quasi cor ipsius Lyræ, dans dona grandia modum excedentia. Legito libellum Hermetis in .§. Veneris & Mercurij.

TEXTVS PROCLI. Gorgoneæ stellæ.

SEQVITVR. Quæ uero in Persei summa sinistra spectantur Gorgoneę nomen habent, sed quæ in summa eius dextera notantur, stellulę certe crebræ paruæque Falcem conficiunt.

STOEFLERI INTERPRE. Falx stella.

TErtio, Proclus hic indicat nonnullas Persei stellas, quæ quidem duas particulares imagines constituunt. Quarum altera quæ in sinistra eius uisitur F caput Gorgonis Medusæ, aut caput Algol nominatur. Quare & eius stellæ Gorgoneæ appellantur, Altera in eius dextra cernitur, quam Falcẽ nominant.

Gorgones tres

De ipso Perseo supra abundè tractatum est. Nunc de eiusdem particularibus formis tractandũ. Pro prima igitur cõtuendũ. Gorgones fuere tres sorores eximię pulchritudinis quarũ nomina Euryale, Sthenò & Medusa, Phorci filiæ, genitæ ex Ceto monstro marino. Vnde & Phorcydes à patre cognoĩatæ sunt. Hæ Dorcades, aut ut Plinio, Pompo. & Solino placet, Gorgones insulas Atlantici maris habitasse dicuntur. Vno tantũ oculo, quo uicissim, prout cuique necesse erat, utebantur, alioqui corporum forma & crinibus aureis insignes. Quapropter & ab agilitate nomen haben. Quippe Græci γοργὸν agilem dicunt, siue uelocem. Agrorũ præterea ubertate diuites erant. Et tam omni ex parte similes, ut una ab altera discerni uõ posset, nihil uni accidere poterat, quod non esset omnibus cõmune. Luca. lib. 9.

Lucanus.

Finibus extremis Libyes ubi feruida tellus
Accipit Oceanum demisso sole calentem.
Squalebant late phorcynidos arua Medusæ.

Squale. Medusa

Medusam tradunt tantæ pulchritudinis, quòd cum sola circa littus uagaretur, Neptunus pulchri-

A tudine eius captus, complecti eam uoluit; sed cum illa hoc animaduertens, fugere cœpisset, secutus est Neptunus usque ad templum Mineruæ, ibique uiolato delubro, cum ea concubuit. Quam iniuriã, cum graui & iniquo animo Minerua tulisset, Medusæ crines, quibus maxime Neptuno placuerat, mutauit in angues, deditque, ut omnes eã aspicientes in lapides uerterentur. Quod ob eximiam eius pulchritudinem fictum esse nonnulli existimant. Hanc postea natũ maximam Perseus Mercurii talaribus & falcato ense (ut supra cõmemorauimus) acceptis, item scuto Palladis, ut ære repercusso effigiem eius uidere impune posset, ex improuiso, cũ ipsa, anguesque sopiti essent, adortus, uno ualidissimo ictu peremit, caputq; abstulit. Et cum per aëra uolans super Libycas uenisset oras, guttæ sanguinis ex Medusæ capite cadentes in terram Libyam in uarios serpentes conuersæ traduntur à Poetis. Quod ideo fictum uidetur quia Libya uenenosis abundat. Hanc fabulam Thomas Radi. paucis absoluit.

Ense excisus
Gorgonis horrens
Sydere uertex
Emicat alto
Luce quaterna

Contuendum, authore Ptolemæo septimo Alma. In descriptione Imaginis Persei, Capiti Algol, id est, Medusæ tanquam particulari imagini tribuit quatuor stellas, & sunt in ordine 12. 13. 14. & 15. De quibus uetula tralatio sic habet (intelligito tempore Ptolemæi) Lucida earũ quæ B sunt in capite Algol, & est duodecima, in Ariete gra. 29. mi. 40. secũdæ magnitudinis. Nostro in Tauro 19. gradu, 20. fere minuto. Sequit in Ptolemæo. Sequens earum, & est 13. in Ariete 29. gradu 10. mi. quartæ magnitudinis. Nostro in Tauro 18. quasi gradu. Sequitur. Antecedens Lucidam, & est 14. in Ariete 27. gradu 40. minu. quartæ magnitudinis. Sequit. Antecedens hanc etiã & est 15. in Ariete 26. gradu 50. mi. quartæ magnitudinis, nostro in Tauro 16. gradu, 28. min. de natura Martis & Mercurij, ut Ptolemæus docet, cui me subscribo. Ecce descriptio Gorgonei capitis. Habet, ut nihil omittã, hæc effigies uaria nomina. Appellatur enim Rasdagol, Rasd. i. caput. Caput Gorgonis, caput Medusæ. Caput (Dæmonis.

Capitis Algol quatuor stellæ

Grauis hic occurrit sententia Ptolemæi lib. 100. propositionũ, uerbo 73. de qualitate mortis nati in hæc uerba. Cum fuerit corporaliter Mars iunctus capiti Algol. s. stellæ quæ est in Tauro, & nõ aspexerit fortuna gradum abscindentem, nec fuerit in octaua & dominus Anauba luminariũ oppositus fuerit Marti uel in eius quarto aspectu, nati truncabitur caput. Quod si fuerit luminare in medio cœli, suspendetur. Et si fuerint mali aspicientes se, à Geminis C & à Pisce, abscindentur eius manus & pedes. Hæc ille.

Scito quod stellæ hæ funereæ sunt secundũ diuum Thomam Aqui. opusculo de fato. Et licet necessitatem nõ habeant, mirum tamen audi exemplũ, quod recitat Hali Rhodan, dictũ Ptolemæi exponens. Accidit (inquit) ut quidam seruiens ostenderet mihi natiuitatẽ filij domini sui. Et inueni solem in medio cœli, & ipse erat dominus Anauba. Et Martẽ in quarto aspectu eius, Saturnũ etiam in angulo terræ, cuius ascendens Piscis, unde exterritus distuli iudiciũ, dicens oportet ut anteq̃ iudicem cõpleantur dies nutritionis. Creuit aũt puer, & cum ualde sollicitarer circa inuestigationem morũ suorum, nil audiui unde sibi timerẽ truncationẽ manuum ac pedũ ac infurcationem, cũ esset uerecundus & mansuetus. Cumq; peruenisset ad 30. annum, ingressi sunt quidam domũ eius fugientes, eo q̃ accusati essent de dolo, qui præerat Aegypto, & deprehensi sunt in domo illa. Et ipse cũ illis amisit manus ac pedes & infurcatus est. Et ego uidi illum absq; manibus & pedibus & infurcatũ. Hactenus Hali. Hic perpendito quãta (sit potẽtia cœli.

Nota exemplũ memorabile de magna ui cœlestis influxus.

Capitis Gorgonis allegoriã impręsentiarũ missam facio.

Altera particularis effigies Persei in manu eius dextra, & est falx siue falx adamãtina, ensis falcatus, gladius incuruus, à Græcis ἅρπη appellata. Luc. in 9.

Harpe. Lucanus.

Et subitus præceps Cyllenida sustulit Harpen,
Harpen alterius monstri iam cede rubentem. D
Et de Harpe Bassus cōmen.de Perseo.De Falce Iul. Fir.libro octauo ca.29. Et Marcus Manilius.libro quinto.

Obseruandum,nonnullis placet falcem apparere sine syderibus. Vt scribit Hyginus libro tertio,& his accedunt cōmunes falcis depictiones. Alij unicam ei stellam tribuunt, ut Hyginus & Bassus, & sic imaginem non constitueret. Alij,quibus ego adstipulor,asserāt tres stellas dextri brachii,modo pro brachii descriptiōe,modo pro falcis depictione seruituras. Et sunt tres primę in ordine stellarū Persei,tpe Ptolemæi in Ariete & Tauro nostro in Tauro.Prima nebulosa,secunda & tertia quartæ magnitudinis de cōplexione Martis & Mercurii.

TEXTUS PROCLI.

SEQVITVR At illustre sydus,quod in Aurigæ sinistro humero cernimus Capram nominamus, duas uero exiguas stellas, quæ in summa eiusdem Aurigæ manu figuntur, Hœdos dicimus.

STOEFLERI INTERPRE.

Haec est postrema particula imaginum & stellarum septentrionalium. Et cōtinet duo. Primo claram stellam Capram nominatam, quam Auriga in humero sinistro portat. Secundo effigiem particularem.s.Hœdos, capræ filios. E
De Capra siue Capella pro astro plures sunt fabellæ, unicam detegam. Mellisius rex Cretensis antiquissimus habuit filias duas Amaltheā,& Mellissam,quę Iouem infantem nutriuerūt. Amaltheæ capella fuit,cui Gemini Hœdi fuerūt, & propterea lactis ubertas. Huius igitur uberibus Iouem nutriuit. Germanicus in Arato.

Capra & Hœdi stellæ.

Vna putatur
Nutrix esse Iouis,si uere Iupiter infans
Vbera Creteæ mulsit fidissima capræ,
Sydere quæ claro gratum testatur alumnum.

Hanc Auriga humero totam gerit. Itaq; Iupiter propter beneficium matris, & matrem & Hœdos dicitur inter sydera collocasse. Hos autē Hœdos Cleostratus Tenedius dicitur primus inter sydera ostendisse.

Cleostratus Tenedius.

Iulius Fir.

De Capra Iuli.Fir.lib.8.ca.6.de claris syderibus cū Ariete Orientibus & occidentibus,sic habet. In Ariete parte tricesima, quæ pars totū signum super terram semper ostendit,exoritur Capra,quam fabulosi poetæ alimenta uolunt Ioui infantulo præbuisse.Quicunq; sub hoc sydere nati fuerint,erunt nimia mentis trepidatione sollicitι. Et quorum corpus assiduus tremor semper impugnet. Hij leuibus cōmotionibus opprimentur, & leuibus etiā nuntijs, graui timoris incursione quassabūtur. Erunt tamen omniū rerum curiosi,& qui quodcunq; dictum nouū fuerit,id impatienti cupiditate desiderent,ut semper noua quæq; curiosi desiderii cupiditate sectentur,eaq; intelligere studeant. De eadē Bassus in cōmen.Agitatoris. Et Rufus de Auriga, Plini.lib.18.ca.26. asserit Capellam pluuialem. Vetus Ptolemæi tralator. Traduxit Hircum,sic. Quæ est super spatulam sinistram,& dicitur Hircus. Geor. Val. Capram. Fuit tempore Ptolemæi in Tauro 25.gra.primę magnitudinis,nostro in Geminis gradu ferè 15.de natura Martis & Mercurii. F

Bassus. Rufus. Plinius. Geor. Val.

De partiali Hœdorū effigie contuendū, quòd circa sinistram aurigæ manū sunt duæ stellulæ nominatæ Hœdi, de quibus fabulose iam supra diximus. In ordine stellarū Ptolemæi in descriptione Aurigæ 8. & 9.eiusdem tempestate in Tauro 22. ferè gradu, nostra in Geminis 12. quasi gradu & quartæ magnitudinis, Marticæ & Mercuriales. Hoc sydus à receptis authoribus fluctus significare dicitur. Germanicus de Erichthonio sic canit.

Ptolemæus.

Germanicus.

At manus Hœdos
Ostendit nautis inimicum sydus in undis.

Orbis

A Orbis ab Oceano celsus rapit, aut semel hœdi
Iactatam uidere ratem, nautasque pauentes,
Sparsaque per sæuos morientum corpora fluctus.
Ad idem Rufus Festus.
Fine manus paruas Hœdorum suspice flammas
Qui postquam Oceano sese expediere sonoro
Sæua procellosis immittunt flabra fluentis,
Vt spumosa truci pulsentur littora fluctu,
Et uaga cæruleas inuoluant æquora puppes.

De Capra & Hœdis Aratus in hæc uerba. Porrò si tibi Aurigā & stellas Aurigę cōtemplari uideatur, etiam mentio inciderit Caprę ipsius, atque Hœdorū (qui in mari nigrescente sæpe contuiti sunt iactatos homines) (Et infra) Capra religiosa, quā fabula est Ioui mammam præbuisse. Oleniam uero ipsam Caprā Iouis uocant uates. Atque hæc quidē multaque & splendida. Verū ei ibidem obscuri lucent Hœdi in iūctura manus. — Aratus. — Rufus.

Hic meminisse cōuenit, supra in enumeratione imaginum septentrionaliū, ut caput 42. libri 2. Plini. illustrius redderetur, nominauimus 72. cœlestes effigies, & inter particulares aquilonias recensuimus Sedē, thronū, stellam aut siliquastrum Cassiopeiæ, quam Proclus noster hic prętertjt. Sciendū igitur & paucis. Ptolemæus dict. 7. Alma. in descriptione Cassiopeiæ huic Sedi aut Sellæ tribuit tres stellas, & sunt in ordine stellarum Cassiopeiæ 11. B 12. & 13. suo tempore in Ariete, tertiæ, quartæ & sextæ magnitudinis, nostro in Ariete & Tauro, imitantes complexionem Saturni & Veneris. — Thronus Cassiopeiæ.

SEQVITVR. Austrina signa sunt, quæcumque ad Meridionalem signiferi partem sunt posita. Eorum nomina hæc sunt. Orion &c. — TEXTVS PROCLI. Orion.

HAec est tertia pars huius capitis ultimi Procli, in qua determinat imagines & stellas à signifero in meridiē sitas. Et exorditur ab Orione fulgentissima imagine. — STOEFLERI INTERPRE.

Contuendum, de Orione apud authores uariæ sunt fabulæ, ex his unam delegi, hanc. Hyreum quendam fuisse senem, qui cū apud Thebas, ut Aristonicus refert, uel in Chio insula, ut Pindaro placet, Iouem, Neptunum & Mercurium hospitio accepisset, petjt ab his, ut aliquem sibi filium cōcederent. Habuisse n. se olim coniugem, cui morienti promiserat, se aliā non ducturum, optare tamen se filium aiebat, quem sibi hæredem posset relinquere. Hoc ut facilius assequeretur, bouē eis immolauit, carnemque ad uescendū apposuit. Illi uero accepto bouis corio, in illud minxere, terraque inuolutū texerunt. Vnde natus C est Hyreo filius, quē, quòd οὖρος Græci urinam uocant, Vriona, inde mutatione unius literæ Oriona nominauit. Ouidius 5. **Fastorum.** — Fabula. — Ouidius.

Annuerant omnes, omnes ad terga iuuenci
Constiterant, pudor est ulteriora loqui.
Tunc superiniecta texere madentia terra,
Iamque decem menses, & puer ortus erat.
Hunc Hyreus, quia sic genitus uocat Vriona,
Perdidit antiquum litera prima sonum.

Hic ergo cum adoleuisset, ingens uenator euasit. Diana assumpsit eum in comitem, & ipse Orion erat custos, satelles & minister deæ. Et authore Hystrio Oriona Diana mirum in modum diligebat, & penè factum, ut ei nupsisse existimaretur. Quod Apollo cum ægrè ferret, & sæpe eam obiurgasset, cum natantis Orionis longe caput esset conspicatus, contendit cum Diana, eam non posse sagittam mittere ad id, quod nigrum in mare uideretur. Quæ cum uellet in eo studio se maxime artificem dici, sagitta missa caput ORIONIS traiiecit. Itaque cum fluctus interfectum ad littus adiecisset, & se DIANA eum percussisse plurimum doleret, multis eius obitum prosecuta lachry- — Hystrius.

mis,inter ſydera ſtatuiſſe exiſtimatur. Hanc fabulam libat Tho. his metriculis. D

Fulget in excelſis connexibus aureo nitore
Orion,fuerat qui comes Dianæ
Aſſiduus,perſiſtens,aruaq; deuioſq; montes
Indefeſſus amans,ut deæ placeret.
Sic ſi quis ſtabilis permanſerit,uſq; dum ſecentur
Fila ſequens rectum fit decorus aſtris.

Audax. Sublimatus Gidas. Fortiſſimus Iugula. Baſſus

Præterea adnotandum,orion à non nullis appellatur Audax, Sublimatus, Gigas,fortiſſimus.Item Iugula,Baſſus in cōmen.Germanici. Orion, qui & Incola dicitur,ante Tauri ueſtigia fulget,& dicitur orion ab urina,id eſt,ab inundatione aquarum.Tempore enim hyemis habet ortum, cum mare & terras aquis & tempeſtatibus turbat.Hūc Romani Iugulam uocant,eo quòd ſit armatus ut gladius,ſtellarum luce terribilis,& clariſſimus.Qui ſi fulget,ſerenitatem portendit:ſi obſcuratur,tempeſtatē annuit imminere.Hæc Baſſus. Alij ſcilicet

Actius.

Varro,Iugula ſignum eſt quod Actius appellat Oriona,cum ait.
Citius orion patefit.
Huius ſigni caput ducitur è ſtellis tribus, quas infra duæ claræ,quas appellant humeros,inter quas quod uidetur Iugulum. Vnde Iugula dicta. Alij Iugulam E

Mar,Mani.

dici contendunt à iuglande,quòd amplior ſit cæteris, quaſi nux iuglans. Marcus Manilius libro quinto.
Nunc Cancro uicina canam,cui parte ſiniſtra
Conſurgunt Iugulæ.

Strabo

Strabo libro 10.habet in ſententia. Oreus urbs montana Euboææ inſulæ. Hoc illi urbi eſt forſan nomē impoſitum. Oros enim montem indicat. Hoc etiam in loco educatus Orion, nomen adeptus eſſe uidetur. De eo oppido Oreo Plini. lib.4.ca.12. ubi plures numerat Euboææ urbes.

Ieuze. Virgilius. Lucanus Ouidius Plinius.

Orion ab Arabibus nominatus Ieuze.
De eodem Virgilius tertio Aeneidos.
Armatumq; auro circumſpicit oriona.　　Lucanus primo.
Enſiferi nimium fulget latus orionis.　　Ouidi. 8. de tranſ.
Aut Elicen iubeo, ſtrictumq; Orionis enſem.　　Tranſeo reliquos poëtas.

Plinius libro 18 ſæpius de eodem,puta,de toto eius ortu & occaſu,aut parte ſcilicet zonæ aut gladij.Et ca. 28.orionem numerat inter horrida ſydera, tempeſtates producentia. F

Item Iulius Fir. lib. 8. ca. 6. de claris ſyderibus cum Ariete orientibus & occidentibus,ſic habet.In Arietis ſiniſtro latere,in parte ſcilicet decima oritur Orion. Si igitur orion in horoſcopo partiliter fuerit,faciet homines,ueloci corporis mobilitate perſpicuos,& quorum animus, uarijs ſolicitudinibus implicatus,perui gili cogitatione ſemper exæſtuet.Hi enim uariabūt ſæpe domicilia, & domos, ſedeſq; mutabunt,ac per omnium limina matutinis ſalutationibus ſemper diſcurrent.Haud diſſimilem ſententiam habet Marcus Manilius libro quinto fere in principio ſic canens.

Mar.Mani.

Maximus orion magnum complexus olympum,
Quo fulgente ſuper terras cœlumque trahente
Et mentita diem nigras nox contrahit alas.
Solertes animos,uelocia corpora finget.
Atq; agilem officio mentem,curaſq; per omnis
Inde relaxato properantia corde uidere.
Inſtar erit populi,totoq; habitabit in orbe,
Limina peruolitans,unumq; per omnia uerbum

Mane

A Mane salutandi portans cõmunis amicus.

Rursus de eodem Germanicus Cæsar. Rufus Festus, Tullius, Hyginus lib. 2 & 3. Et his condignè anteferendus est Aratus in Phœn. sic scribens. Porrò remote oriuntur alia multa inter austrũ & solis orbitam, Obliquus quidem Tauri sectioni subiacet ipse Orion, non illum quis serena nocte sublime uolitantẽ præterit, sed confidat cœlum intuens promptius contemplari &c. Ptolemæus dict. 8. Alma. donat Orioni 38. stellas, quæ dum uitã egit, fuere in Tauro & Geminis omnes, in 1.2.3.4.5.& 6. magnitudine & una Nebulosa, secunda primæ magnitudinis & tertia secundæ magnitudinis in ordine stellarũ Orionis, quæ sunt in humeris, habent uim Martis & Mercurij. Præterea aliæ stellæ primæ aut secundæ quantitatis, ut sunt 26.27.28. sunt de natura Iouis & Saturni. Reliquæ uero quæ sunt in 3.4.5.6.& nebulosa. Saturnum imitantur. 35. autẽ quæ est in sinistro eius pede Arabice Rigel primæ magnitudinis ad Iouis refertur naturã, alij ad (Iouis & Saturni.

Germanicus. Rufus. Hyginus. Tullius. Aratus. Ptolemæus.

Ad postremum. Qui sacris sunt literis adiurati per Orionem uirum cõstantem, firmum & perseuerantem intelligunt. Est autem Perseuerãtia, Tullio diffiniente, in ratione bene cõsyderata stabili & perpetua permansio. Hanc Thomas Aqui. secunda secundæ q. 137. esse uirtutem multis probat, quem Legito. Quintilia. libro causarum, oportet insistere ubi effectus promittitur. Et rursus. Perseuerandum est quia cepimus. Herony. ad Furiam. Nõ quæruntur initia sed finis. Paulus male incœpit, sed bene finiuit. Iudæ laudant exordia, sed finis proditione damnatur. Et idem in Matthæũ, non enim cœpisse uirtutis est, sed perfecisse. Cœpisse. n. multorũ est, ad culmen aũt uenisse paucorũ. Adstipulatur quod Grego. dixit lib. 1. Mora. ca. 40. & fi. Incassum quippe (inquit) bonũ agitur, si ante terminũ uitæ deseratur. Quia & frustra uelociter currit, qui, priusq̃ ad metas ueniat, deficit. Hæc uirtus adeo est necessaria est, ut sine ea uiriliter aggredi omnino nihil prosit. Quod saluator noster testat Lucę 9. dicẽs. Nemo mittens manũ suam ad aratrũ, & respiciens retro, aptus erit regno dei. Et rursus Matth. 24. qui ꝑseuerauerit usq; in finem, hic saluus erit. Sed quid moror. Cum natura imaginis & stellationis Orionis examussim nostræ faueat intentioni, de Perseuerantia. Quod sanè testatur beatus Grego. 9. Mora. ca. 7. per allegoriã exponens uerba Sancti Iob 9. capite scripta, hæc. Qui facit Arcturum & Orionas & Hyades & interiora austri &c. Vbi Grego. ꝑ Orionas, id est, stellas huius imaginis, martyres, in quibus uera extitit perseuerantia, significari uoluit. Postq̃. n. per Arcturũ, vrsam maiorem uel septem eius stellas (ut eidem placet) nunq̃ occidentes, ecclesiã sanctam, quæ pro ueritate fatigaẽ, ardentius, & iniquorũ persecutiones tolerat, & tamen usq; ad mundi terminũ sine defectu ꝑdurat, significauit, hęc subiungit uerba. Vnde & apte quoq; post Arcturũ protinus Orionas subdit. Oriones quippè in ipso pondere temporis hyemalis, oriuntur, suo quoq; ortu tempestates excitãt, & maria terrasq; ꝑturbãt. Quid igiẽ post Arcturũ per Orionas, nisi martyres designanẽ? Qui dum sancta ecclesia ad statũ prædicationis erigiẽ, pondus persequentiũ, molestiasq; passuri, ad cœli faciem, quasi in hyeme uenerunt. His. n. natis mare terraq; turbata est, quia dum gentilitas mores suos destiui apparente illorũ fortitudine doluit, in eorũ necem non solũ iracundos ac turbidos, sed & placidos erexit. Ex Orionibus itaq; hyems inhorruit, quia clarescente sanctorũ constantia, frigiditas infideliũ ad tempestatem se persecutionibus excitauit. Orionas ergo cœlũ edidit, cum sancta ecclesia martyres misit, qui dum loqui recta rudibus ausi sunt, omne põdus ex frigore aduersitate ꝑtulerunt. Huc usq; Gre. Huic testimonio accedit authoritas Iulii Fir. lib. 2. ca. 10. Et Albumasaris tractatu septimo sui introductorii. Qui Saturno adscribunt stabilem amicitiã & longam prouidentiã. Item Ptole. tract. 3.

Perseuerantia. Hieronymus. Grego. Lucas. Matthæus. Grego. Iob. Iulius Fir. Prole.

B C

quadri. ca. 13. tribuit magnum & firmum consilium. Sunt autem in Orione 33. stellæ de quantitate 3.4.5.6.& nebulosa, ipsius Saturni naturam (ut commemorauimus) imitantes, quæ stabilitatem, firmitatem & perseuerantiam præ se ferunt. Ecce. Quòd si à quopiam obijceretur & Firmicum & Albumasarem Saturno pertinaciam adscribere, quæ plerumque in malum legitur, cum quis plusquàm oportet in suo stat sensu. Assentior facile, sed eius hanc maliciã, puta pertinaciam, Iupiter mitigabit, inque perseuerantiã permutabit, ut apertè indicant polentiores ac saturninis tantum fortiores, scilicet, 26.27.& 28. de natura Iouis & Saturni. Iouis enim connexio cum Saturno inducit pietatem, modestiam, sanam sapientiam & intelligentiã, & quicquid æquus bene instituti uiri animus potest accipere. D

SEQVITVR Procyon aut Anticanis & Canis.

Procyon Canis.

CONtuendum. Hæc duo sydera fugientem sequũtur Leporem. Sunt enim hi Canes orioni addicti, quòd studiosus fuerit uenandi cũ his. Tum propter cursum præualidum & celerrimum, tum ferocitatem in feras & bestias, à Diana, quæ crebris sese uenationibus oblectabat, uehementer amati & enutriti tandem inter sydera nõ longe ab orionis effigie collocati. De his Thomas Radinus sic canit. E

Orion geminos canes habebat
In cursu ualidos, ferociores
Vrsos, dentis apros sonatiores
Sternentes, ut anhelus admonebat.
Diana hos nimium tenens fouebat.
Vt solatiolum benignioris
Plausus: atque locos amœnioris,
Et cibos sapidos dari iubebat.
Tantum creuit amor nitentiorem
Quòd sedem his tribuit micantiori
Stellarum radio beatiorem.

Ptolemæus Procyon Asehere Algameisa

Secundo loco aduertendum, uetustissimi astrorum obseruatores duos nobis in cœlo reliquere Canes. Quorum alter Procyon, alter Canis appellatur. Procyon Arabibus uocatur Asehere, Algomeisa, Ascemiæ. Procyõ grecum est uocabulũ à πρό, id est, ante & κύων Canis, quasi precedẽs, aut antecedens dicitur. Præcedit enim alium in ortu. De eo Plini. lib. 18. ca. 28. sic. Aegypto uero Procyon matutino, æstuosus, quod sydus apud Romanos non habet nomen, nisi caniculam hanc uelimus intelligi, hoc est minorem canem. A Tullio tamen in fragmentis Arati nominatur Anticanis, cum inquit. F

Plinius. Tullius

Anticanem Graio Procyon, qui nomine fertur.
A nonnullis Precanis, & Canis minor, ac Canis primus. Aratus.
Pedibus sub posteris Canis antecedentis.

Iuli. Fir.

De Procyone Iulius Fir. lib. 8. cap. 9. de claris syderibus cum Cancro orientibus & occidentibus sic habet. In cancro parte 27. oritur Procyon. Hoc oriente qui nati fuerint, erunt quidem ab omni uenationis studio separati, uerum arma uenatoribus, aut facient aut parabunt, ut retia, uenabula, sagittas, & quicquid ad structionem eius studij pertinet. Nutrient etiam canes, qui ferarum cubilia, & latentes tenebras, præsagis naribus persequãtur & omnia animalia quæ ad uenationem faciunt. Accedit Mar. Mani. lib. 5. ca. unico his metris.

Mar. Mani.

At Procyon oriens cum iam uicesima cancro est,
Septimaque ex undis pars sese emergit in astra,
Venatus non ille quidem, uerum arma creatis
Venandi tribuit, catulos nutrire sagaces,
Et genus à proauis mores numerare per artes,
Retiaque & ualida uenabula, cuspide fixa,
Lentaque contextis formant hastilia nodis.

A Et quodcumque solet uenandi poscere cura
In proprios fabricare dabit uenalia quæstus.
Vltimus est Procyon Geminorum subditus astro. Et Rufus. Rufus. Ptolemæus.
ac Hyginus lib.2.& 3. Ptolemæus dict. 8. Alma. Cani antecedenti tribuit solum duas stellas, alii numerãt tres, tempore Ptolemęi in Geminis, nostro in Cancro. Quarum prima quæ in eius est collario, quartam possidet magnitudinem. Secunda quæ est in femore fulgens, Procyon aut Algomeisa primæ quantitatis. Sunt de natura Mercurii & parum Martis.

Alter Canis maior, scilicet, appellatus, Arabice Asehere, Alhabor, Aliemeni & proprie dicitur Canis. De quo Aratus. Lucet ambobus Canis sub pedibus sistens uarius, at nõ penitus illustratus. Verum circa ipsum uentrem obscurus obuersatur. Sed ei summũ stella insignitum est feruida mentum. Quæ quidem maxime uehementer exiccat, atq; ipsum uocant homines Syriũ. Non amplius illum cũ sole orientem, arbores fallũt sine humore frondentes. Et reliqua. Canis maior. Aratus. Syrius canis.

Scito, quòd stella fulgentissima, quæ est in ore aut lingua canis, primæ magnitudinis, uocatur ab authoribus Canis, nomine totius imaginis. Vocatur etiã Syrius siue Syrion, Canicula, Arabice usitato Alhabor. Audiendus est nobis B Bassus in cõmenta. Canis. Syrius (inquiens) stella, est in medio centro cœli, ad quam cũ Sol accesserit, duplicatur calor ipsius, & languore afficiuntur corpora humana. Syrium autẽ stellam uocatam putant, propter flammæ candorẽ, latini aũt ipsam Caniculam uocant. Vnde & dies Caniculares dicuntur, quia quamdiu Sol in ipsa est, pestifera est, sed pro qualitate adiacentium cõmutatur. Nam aut uincitur, aut morbosis utitur uiribus. Hinc est, quòd cum certo tempore oritur, non semper est noxia. Hucusq; Bas. Sanè sciendum est Syriũ dici à Græco uerbo σιϕιάω quod est sicco & arefacio, quia tunc maxima accidit siccitas & arefactio amnibus, fontibus, & terris. Germanicus de Cane. Canis Syrius caniculosa. Bassus. Syrius. Dies Caniculares. Syrius unde.

Cum tetigit solis radios accenditur æstas.

Et Hyginus lib.2. Et Syrion appellasse per flãmæ candorem, quòd eiusmodi sit, ut præter cæteras lucere uideatur. Verũ Hyginus hic dissentit ab aliis authoribus, in eo q; asserit, Canẽ in lingua habere stellam unam, q̃ Canis appellatur, in capite aũt alteram, quam Isis suo noĩe statuisse existimat. Et Syrion appellasse, per flãmæ candorem &c. etiã distinguit inter Canem stellam & Syriũ, tribuens Syrio, quem in capite locat, flãmæ candorem, & non huic, quæ est in lingua. In C quo aliis cõtrarius est, & præcipuè Ptolemæo dict. 8. Alma. qui eam stellã, quæ est in ore Canis & dicit Canis, ponit in prima quantitate fulgentissimã & in ultimo luminis, id est, lucidissimam. Et huic, quæ est sita in Capite, donat exiguã quantitatem, puta quintã. Ecce. Vna igitur & eadem stella dicitur Canis & Syrius. Vel appellatur Syrius à Græco σείρειν, id est, hio quòd per æstũ præcipuè canes faciunt, qui tempore canicularium maxime hiant ob caliditatem.

Nominatur & hæc stella Canicula. Plin. lib.2. ca.40. Iam Caniculę exortu accendi Solis uapores quis ignorat? Eius syderis effectus amplissimi in terra sentiuntur. Feruẽt maria exoriente eo, fluctuant in cellis uina, mouent̃ stagna. Orygem appellat Aegyptus ferã, quam in exortu eius cõtristari & contueri tradit, ac uelut adorare cũ sternuerit. Canes quidẽ toto eius spatio maxime in rabiem agi, non dubium. Canicula.

De Oryge fera legito supra. Oryx.

Item idem lib.2. ca.49. aut.47. de Canicula. Ardentissimo aũt æstatis tempore exorit̃ Caniculæ sydus. Sole primã partem Leonis ingrediẽte &c. Idem lib.9. ca.16. Fluuiatiliũ silurus caniculæ exortu syderat̃, & alias fulgure sopitur. Hoc & in mari Cyprino putant, & alioqui totum mare sentit exortum eius syderis. Quod maxime in Bosphoro apparet, Algæ enim & pisces superferuntur ab imo uersa omnia. Idem lib.18. Caniculã non raro accipit in significatu prędicto.

Nonnunquàm pro Procyone, id eſt, cane minore, ut ſupra à Plinio didicimus, & ab eodem capite 29. libri 18. his uerbis manifeſtatur cum ait. In 4. Calen. Maii canis occidit, ſydus & per ſe uehemens, & cui præoccidere caniculā neceſſe ſit. D

A Canicula pro Syrio accepta dies caniculares, propter Solis aditum emergunt, quibus pharmaca & purgationes ab accuratiſſimis medicis prohibentur. Teſtis Auicenna 4. fen. primi cano. ca. 5. Et ſcito (inquit) quòd tempus quo maior canis aſcendit, & hora qua nix ſuper montes quieſcit, & hora frigoris fortis, non eſt tempus ſumendi medicinam. Medicina uero in uere & autumno bibenda eſt. Et Hippocrates 4. particula Aphor. 5. Sub cane & ante canem moleſtæ ſunt purgationes.

Auicenna

Hippocras

Dierum autem canicularium inceptio uariatur ſecundum regionum diuerſitatem & climatum ac latitudinum. Item ſecundum temporum uariationem, Et caniculæ ſtellæ de ſigno in ſignum, & de gradu in gradum mutationem. Et hoc pacto tempore Hippocratis medici, qui ante Chriſtum humanatū ferè 400 annis uitam egit & ad quartum ſcripſit clima, fuit canicularium exordium circiter diem 13. aut 14. Iulij. Tempore Auicennæ Hiſpani & Hiſpalenſis, qui etiā ad quartum ſcripſit clima, poſt Chriſtum annis 1100. ferè, inceperunt caniculares 15. 16. aut 17. die Iulij. In noſtris regionibus, puta ſeptimo climate, ubi polus arcticus eleuatur 47. 48. & 49. gradibus, & noſtro tempore caniculares exordiri deberent Sole adeunte 10. 11. aut 12. gradum Leonis, circa Iacobum maiorem apoſtolū. Sed uſus nulla arte ſuffultus inualuit, caniculares inchoari ſexta die Iulij & finiri 17 Auguſti iuxta hunc uerſiculum. E

Canicularium inceptio.

Hippocrates quo tempore floruerit.

Auicenna quo tempore uixit.

Octaua Petri Pauli incipit canis & finit octa. Laurenti.

Ad Baſſi uerba redeo, cum inquit. Syrius ſtella eſt in medio centro cœli &c. Animaduertendum, Centrum in proprio ſignificatu eſt punctus circa quem uoluitur orbis. Macro. libro primo de ſom. ſcipionis. In omni orbe uel ſphæra medietas centrum uocatur. Nihil aliud eſt Centrum, niſi punctū, quo ſphæræ uel orbis medium certiſſima obſeruatione diſtinguitur. Centra igitur re ipſa exiſtere circa quæ uoluūtur orbes. Plato adamantinam eorum uocat hypoſtaſim inconuertibilem, æternam & ſtabilem, quæq́; eodem ſemper ſe modo habeat. Proinde Centrum nōnunquàm à grauiſſimis authoribus accipitur pro circulo quodam maximo, qui orbem aut ſphærā ſuam in duas æquas ſecat partes, cuius centrum eſt centrum mundi aut uniuerſi. Sunt autem in primo cœlo aut mobili huiuſmodi tres maximi circuli, duobus mundi polis alligati aut adhærentes. F

Interpretatio uerborū Baſſi.

Macrobius

Primus eſt æquinoctialis, qui primum mobile ab oriente in occidentem, & rurſus ab occidente in orientem in duas partitur æquas partes. Cuius centrum eſt centrum mundi aut uniuerſi. Is ab utroq́ue polo æquidiſtanter recedit, & in eo quotannis accidit bis diei & noctis æqualitas, puta in principio Arietis & Libræ de quo ſupra plura diſſeruimus in capi. de circulis ſphæræ, & in ca. Cur quinq́; dumtaxat æquidiſtantes in ſphæra. Secundus appellatus eſt Colurus æquinoctialis tranſiens per polos mundi & principia Arietis & Libræ. Cuius centrum eſt uniuerſi, eius officium eſt diſtinguere æquinoctia, hoc eſt, dierum & noctiū æqualitatem. Tertius uocatur Colurus ſolſtitialis uergens per utroſq́; polos & principia Cancri & Capricorni, cuius etiam centrū eſt mundi. Cuius officiū diſtinguere ſolſtitia æſtiuū & hybernū, & is ſeruit noſtro propoſito. De his duobus circulis in ſuperioribus ca. de Coluris. Cū igitur pꝛeterea reuoluimus tēpora, offendimus Syrium ſtellam Anno humanæ ſalutis 849. uel circiter, fuiſſe in principio Cancri, quo tempore fortè Baſſus uitam egit. Fuit igitur ſtella hæc ſita in coluro ſolſtitiali maximo circulo, cuius centrum (ut iam diximus) eſt centrum mundi. Cum igitur Baſſus dicit, Syrium ſtellā eſſe in medio centro cœli, uult

Aequnoctialis

Colurus æquinoctialis.

Colurus ſolſtitialis.

A uult dicere Syrium esse in quodã maximo circulo cœlesti, puta coluro solstitiali, cuius centrum est centrum cœli, in quo is circulus descriptus est, & ex consequutiõe etiam ipsius circuli. Nam quemadmodum centrum (ut cõmemorauimus) maximi orbis & suorum circulorum est stabile, firmum & fixum, ita Sol cum suo motu ad hunc circulum circa principium cancri peruenerit, est in maximo accessu ad nos, qui aquilonẽ habitamus, & stare uidetur. Est enim Sol in eo loco fixus, firmatus & stabilitus, quod ultra uersus capita nostra, etiã minimo accedere neqt. Ecce centri & circuli cõformitas. Rursus cũ Sol Capricorni initiũ adierit, constituit in maximo à nobis recessu, & iterũ uidetur stare &c.

Collibuit Basso, ut nostrę interpretationi maior reddatur authoritas, alia adiungere exempla. Plini. lib. 2. natura. histo. ca. 19. sic habet. Sol autem ipse quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei, uere & autumno, & in centrum incidens terræ, octauis in partibus Arietis & Libræ, bis permutatis spatijs, in auctum diei, bruma octaua parte Capricorni, noctis uero, solstitio totidem in partibus Cancri. Plinius in his uerbis, quo ad nostrum tractatum, in sententia, hoc uult. Solẽ bis in anno causam esse æqualitatis diei & noctis, & id usuuenire cũ Sol incidit in centrum terræ. Incidit autem Sol in centrum terræ, quando motu suo adit maximum hunc circulum, quem æquinoctialem appellitamus, cuius B centrum est idem cũ centro mundi. Quando igitur Sol est in principio Arietis aut Libræ supremæ sphæræ, describit motu diurno æquinoctialem circulum, & tunc est in centro terræ uel incidit in centrum terrę. Diximus enim centrum mundi esse stabile. Sic Sol in horum duorum signorum principijs inuentus, stabilit & firmat diem cum nocte in parilitate in uniuerso mundo. Plinius.

Et idem Plini. lib. 18. ca. 20. sic scriptum reliquit. Est præterea in cœlo, qui uocatur Lacteus circulus, etiã uisu facilis. Huius defluuio, uelut ex ubere aliquo, sata cuncta lactescunt, duorum syderũ obseruatione, Aquilæ in septentrionali parte, & in austrina Caniculæ, cuius mentionẽ suo loco fecimus. Ipse circulus fertur per Sagittarium & Geminos, solis centrum infra æquinoctialem secans, cõmissuras eorum obtinente hinc Aquila, illinc Canicula. Ideo effectus utriusq; ad omnes frugiferas pertinent terras. Quoniam in his tantũ locis Solis terræq; centra congruunt. Igitur horum syderum diebus si purus atque mitis aẽr genitalem illum, lacteumqúe succum transmiserit in terras, læta adolescunt sata. Et reliqua. De Lacteo Circulo, qui solus inter cœlestes uisui albicans apparet, abC unde diximus in superioribus in ca. de Lacteo circulo, de quo Plinius hic prognosticũ quoddam manifestat, satis & fructibus uel accõmodum uel incõmodum, obseruatis tamen duobus syderibus. s. Aquila in septentrione, & Canicula in meridie. Et quod asserit Lacteũ circulum ferri, aut duci per Sagittarium & Geminos, olim habuit ueritatem, & etiã hodie, quod recentiores chartæ cœlestiũ imaginum lucide indicant. Et quod subdit, Solis centrum infra æquinoctialem secans, optime dixit, cũ uerba ad Plinij tempora uel circiter referuntur. Nã Lacteus circulus in ea parte ubi Geminos adit, uergit in meridiem per Aequinoctialem, & postea (intellige tempore Plinij) secat uel attingit centrũ Solis sub æquinoctiali, hoc est, Colurũ Solstitialem, prout interpretati sumus. Et hoc pacto Lacteus à septentrione ueniens, primo adit Zodiacũ circa Geminos, postea Aequinoctialẽ uersus meridiem, dein centrũ Solis. i. colurũ Solstitialẽ, ubi tãgit Cancri principiũ. Et idem Lacteus à meridie in septentrionẽ iens æquinoctialẽ iterũ pertransiens, rursus secat centrũ Solis. i. Colurũ Solstitialem & principiũ Capricorni & seruatur ordo ut iam supra. Circa cõmissuras. i. iuncturas aut intersectiones Lactei cũ coluro, Aquila uersus septentrionẽ obtinet locum, uersus meridiem uero Canicula. Et addit. Quoniã in his tantum locis solis, terræq;

centra congruunt. In his enim duabus cōmissuris .i. in his duabus partibus colu D
ri supra ostensis cōueniunt centrum Solis & Terræ. Quia centrum Solis, id est, colurus Solstitialis maximus circulus pro centro habet centrū mundi, & id centrū est etiam centrum terræ. Et tantū in his locis ob præsentiam syderū Aquilæ & Caniculę, causatur cœlestis afflatus aut influxus ad frugiferas pertinens terras. Obtutui hæc omnia facile subiicies aut per sphæram astrariam, aut mundi, aut instrumentum per nos compositum.

Coniunctio solis & syrij. Ad Bassum reuertor cum subiungit. Ad quam cum Sol accesserit duplicatur calor. Scito Solem Syrium stellam accedere uel cum ea congredi, coniungi uel coire, tunc, quando Sol & stella in horizonte exortiuo simul ascendunt uel oriuntur. Et tunc afficitur Syrius occasu heliaco .i. solari quòd propter solis radios mane haud uideri potest. Sed postea propter Solis quotidianū recessum, incipit canis mane ante solem exoriri, & tandem uideri. De hoc accessu aut congressu & inceptione dierum caniculariū loquuntur domini medici. Quocirca Auicennæ uerba, cum inquit. Et scito quòd tempus, quo maior canis ascendit, hoc modo accipienda sunt, ut iam diximus. Neminē profecto credimus latere, Canem omni die naturali semel ascendere aut oriri. Sed uerba Auicennæ intelligenda E
sunt, quo canis ascendit unà cū Sole, & hoc fit per congressum horizontalē eorundem.

Tempus caniculare. Et rursus annectit Bassus. Quia quamdiu Sol in ipsa est, pestifera est. Tempus id caniculare pestiferum determinant medici spatio 40. dierum Nonnunq; malū hoc aut uincitur aut cōmutatur, & hoc propter radios fortes planetarū in hoc tempus incidentes, puta Iouis, Veneris & quandoq; Saturni.

Canis. Plinius. Appellatur præterea hæc stella, Syrius siue Canicula (ut diximus) Canis nomine totius syderis, de quo Plini. lib. 14. ca. 18. in fine Vina in apothecis Canis ortu mutantur quædā, postea que restituuntur sibi. Et idem lib. 16. ca. 40. Canis ortu ligna esse scindenda autumat. Et idem lib. 18. ca. 28. deinde postridie ferè ubique confessum inter omnes sydus indicabis, quod Canis ortum uocamus, Sole primam partem Leonis ingresso. Hoc fit post solstitium 23. die. Sentiunt id maria & terræ, multæ uero & ferę ut suis locis diximus. Neque est ei minor ueneratio quàm descriptis in deos stellis. Acceditq; Solem & magnam æstus obtinet causam. Idem eodem libro in pluribus capitibus, modo de ortu modo de occasu canis differit. Et Ouidius quarto Fastorum.

Ouidius. Macro. Virgi. Iuli. Fir.

Signaq; dant imbres, exoriturq; canis. Macro. lib. 1. de Som. Virgi. 1. Geor. F

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.

Harum expositionem diximus supra capi. De occultatione & emersu æquidistantium. Iulius Fir. lib. 8. ca. 10. de claris syderibus cū Leone orientibus & occidentibus, sic scribit. In prima Leonis parte oritur Canicula quæ à græcis Syrion dicit. Quicumq; hoc oriente sydere nati fuerint, effrenatos animos ad omne studium præposteri facinoris applicabunt, erunt etiā ab omni humanitatis gratia separati, & qui libenter omnia uiolentiæ studia sectentur, furiosi, iracundi, terribiles, minaces, & quos omnes homines uel oderint pariter & metuant. Erūt præterea animosi, & uerbosa sermonis affluentia inflati, & quos ad omne cōuiuiū incautus sermo semper impellat. Hii etiā noua causarum iurgia cōcitantes, cor habent, crebris agitationibus palpitans. Vocem uero, crescentibus faucibus, canum latratus imitantem, ita ut sæpius impetu & furore cōmoti, aut dentes quatiant, aut attritos semper exacuant &c. Marcus Manilius libro quinto.

Mar. Mani.

Cum uero in uastos surgit Nemeæus hiatus
Exoriturque canis, latratque canicula, flammas
Et rapit igne suo, geminatque incendia solis. Et infra.

Hæc

A Hæc ubi ſe ponto per pronas extulit oras,
Naſcentem ſi quem pelagi conſtrinxerit unda,
Effrenos animos, uiolentaque pectora fingit,
Irarumque dabit fluctus, odiumque metumque &c. Conſonat cum Fir.

Ptolemæus dict. 8. Alma. ſupputat Cani pro ſydere 18. ſtellas, 1. 3. 4. & 5. magnitudinis, eius tēpeſtate omnes in Geminis, noſtra in Cancro, dempta 17. quæ eſt ferè in fine Geminorum. Quæ in eius ore eſt lucens Alhabor. Vim habet Iouis & parum Martis. Reliquæ omnes Veneri aſſimilantur. Ptolemæus.

Tertio loco ad Canes ſubcœleſtes uenio de quibus Plini. propemodū innumera ſcribit, præcipuè lib. 8. ca. 40. Varro de re ruſtica lib. 2. cap. 9. duo ponit genera Canum. Vnum uenaticum, & pertinet ad feras beſtias, ac ſylueſtres. Alterū quod cuſtodiæ cauſa paratur, & pertinet ad paſtorē, de quo pluro. Legito. Canes ſub cœleſtes. Varro.

Canes diuerſorum generū memorat Pollux, Laconicos ex uulpibus & canibus natos. Arcades, ex canibus & leonibus. Cyrenaicos, ex lupis & canibus. Caſtorides è Caſtore natos & uulpe. Eretricos, iuſſu Appollinis nutritos, quibus terram aratro uertebat. Moloſſos ex Epiro uenientes, prognatos ex cane, quem Vulcanus, ut fabulæ uolunt, fabricauit & anima inſpirauit. Argolicos, à regione Argolica. Lybicos, à Lybia. Indicos, ab India regione ex Tigride & ca
B negenitos Cretenſes, à Creta inſula. Et alia plura. Tranſeo. Canū genera.

Plini. lib. 6. ca. 30. & Solinus ca. 43. aſſerunt in Africa eſſe gentes, quæ canem pro rege habent, motu eius imperia augurantes. Sunt qui inferioris Pannoniæ regnicolis id ipſum ſemel contigiſſe affirment. Plinius. Solinus.

De Canum fidelitate, Docilitate & Morbis, plura apud alios offendes.

SEQVITVR LEPVS.

Lepus cœleſtis ſub pedibus Orionis conſtitutus, dicitur Orionis canes fugere uenantes. Nam ut uenatorem eum finxerunt, uoluerunt hoc etiā ſignificare aliqua de cauſa. Itaq; leporem ei ad pedes fugientem finxerunt. Quidam ab hac cauſa diſſentiunt, negant tam nobilem & tam magnū uenatorem oportere leporem uenari. Callimachum quoque accuſari, quòd cum Dianæ ſcriberet laudes, eam leporino ſanguine gaudere, & eos uenari dixiſſet. Itaque Oriona
C cum Tauro decertantem fecerunt. Nonnulli Leporem inter aſtra collocatum dicunt propter nimiam uelocitatem. Quare Lælius putabat leporem à celeritate dici, quaſi leuipedem, ſiue quòd inter quadrupedes plus pariat, & quoſdam fœtus pariat, quoſdā uero in uentre habeat, ſicut Ariſtoteles philoſophus ait, qui de animalium ratione diſſeruit. Lepus. Lælius.

Leporis autem hiſtoriam memoriæ prodiderunt. Apud antiquos in inſula Lero nullum leporem fuiſſe, ſed ex eorum ciuitate adoleſcentium quendam ſtudio generis inductum, ab exteris finibus leporem fœminam prægnantem attuliſſe, & ad eius partū diligentiſſime miniſtraſſe. Itaque cum peperiſſet cō pluribus eius ciuitatis ſtudium incidiſſe, & partim pretio, partim beneficio mercatos, omnes lepores alere cœpiſſe. Itaque non longo interuallo tantam multitudinem leporum procreatam, ut tota inſula ab his occupata diceretur. Quibus cum ab hominibus nil daretur, in ſemina eorum impetu facto omnia comederunt. Quo facto incolæ calamitate affecti, cum fame forent oppreſſi, cōmuni conſilio totius ciuitatis uix denique eos abigiſſe ex inſula. Itaque Leporis poſtea figuram in aſtris conſtituiſſe, ut homines meminiſſent, Nihil eſſe tam exoptandum in uita, quin ex eo plus doloris, quàm lætitiæ capere poſterius cogerentur. Leporis hiſtoria.

Lero. Leros. Historiam hanc Thomæ Radi.sic canit. D

Insula Lero aderat,
Sed natus non est Lepus illa.
Ardet in hoc iuuenis,
Prægnantem conducit & omnem
Pluribus ex genitis
Complet paruo tempore terram,
Nam populus cupiens
Pascebat gaudens & emebat,
Displicuit numero
Tandem excedens sæpe petitum,
Viuere quo ualeant
Cuniculi. His cum pastum subtrahit, arua
Seminibus populant.
Damnum cernens, nititur oris
Pellere de proprijs,
Quod uix multo posse peractum est.
Iupiter æthereis
Ornauit pulsum ignibus, ut sic
Mens hominum teneat,
Nil tam gratum prorsus amari
Quin dolor inde sequi
Maior, quàm sint gaudia, possit

Annotandum, Lero aut Leros ad nostrum propositum insula est maris Gallicani, non longe sita à Narbonensi prouintia. Ptolemæus libro 2. Geogra. capi. nono, tabula tertia Euro. Plinius libro tertio capi. quinto, in fine. Strabo libro quarto, sic habet. Post Stœchades Planasia, & Lero sunt, colonias habentes. In Lerone phanum est Leronis, è regione Antipolis hæc ipsa iacet. Haud absimilem historiam narrat Strabo lib. tertio, de Cuniculis, in descriptione insularum Balearium aut Gymnesiarum cum inquit. Præter agri uero feracitatem, & illud hisce in locis cōmoditatis adest, ullum noxium animal non facile E reperias. Nam cuniculos, quos plerique lepusculos appellant, nequaquam indigenas esse asserūt. Quinimmo cum ex propinqua insula, quidam marem & fœminam attulisset, tanta ab initio facta est eorū procuratio, ut ex subterraneis cuniculis domicilia subuerterentur & arbores & plantas uastarentur, satorum radices esitarentur. Quare insularum incolæ missis aliquando Romam legatis terras petijsse dicuntur, ab istis enim eiectari bestijs, quibus propter multitudinem obsistere nequirent. Nunc autem cum ad tractandam eorum uenationem aptissimi sint nulla sibi inualescere damna permittunt. Itaque de industria catellas agrestes afferunt, quas educat Africa, quas quidem funiculis capistratas intra foramina dimittunt. Eæ uero quos capiunt unguibus extrahunt, aut in summa telluris fugere cogunt, egressis autem uenatores incumbunt ca-pessuntque.

Secundo, historia in se cōtinet apotrepticam. i. terrentem sententiam cum dixit, Nihil esse tam exoptandū. Cui sæpius adstipulātur sacræ li- F teræ. Salomon Prouer. 14. Risus dolore miscebitur & extrema gaudij luctus occupat. Esaias 24. Cessauit gaudium tympanorū, quieuit sonitus lætantium, conticuit dulcedo cytharæ, cum cantico non bibent uinum, amara erit potio bibentibus illā. Et sequitur. Defecta est omnis lætitia, translatum est gaudium terræ. Aug. sup Psal. Temporalibus gaudent, qui bona æterna desiderare nō norunt. Et id genus plures.

Iuli. Fir. Iulius Fir. lib. 8. ca. 8. De claris syderibus cum Geminis orientibus & occidētibus de lepore sic habet. In Geminis parte septima oritur Lepus. Sub hoc sydere qui nati fuerint, tanta erūt corporis leuitate, ut cum currere cœperint, uelocitate sua agitati, aues superare uideanť. Et infra. Quòd si hunc locum Saturnus per quadratū aut diametrum uiderit fugitiuos, faciet, qui lares suos, ad longinquas regiones migrantes, prono animositatis studio separabunt, atque ab ipsis diuidentur. Alludit pulchre Mar. Mani. lib. quinto, sic.

Mar. Mani.
Iam uero Geminis fraterna ferentibus astra
In cœlum, summoque natantibus æquore ponti
Septima pars lepores tulit, quo sydere natis,
Vix alas natura negat, uoleurisque meatus,
Tantus erit per membra uigor referentia uentos &c.

Aratus

A Aratus in Phœno. Pedibus aũt Orionis sub ambobus lepus incessanter omnibus diebus fugatur, at semp Syrius à tergo fert insequenti similis. Etiam ei cooritur atque ipsum occidentem insectatur. Tullius in fragmen. Arati. Aratus. Tullius.

Subterque pedes quos diximus ante
Oriona iacet leuipes, hic fugit ictus
Horrificos metuens rostri tremebundus acuti,
Nam canis infesto sequitur uestigia cursu. De eodem Rufus Festus.

Et Ptolemæus dict. 8. Alma. donat ei duodecim stellas tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis, suo tempore in Tauro & Geminis, nostro omnes in Geminis de uiribus Saturni & Mercurij. Ptolemæus.

Ad Lepores mundi huius inferioris nunc accedo. Est autẽ Lepus piscis marinus qui limo gignitur, specie cernitur cochleæ tegmine nudatæ, de quo Plini. lib. 32. ca. 1. in hæc uerba. Nõ sunt minus mira, quæ de Lepore marino traduntur Venenum est aliis in potu, aut cibo datus, aliis etiam uisus. Siquidem grauidę si omnino respexerint fœminam ab eo genere dumtaxat, statim nausea & redundatione stomachi uitiũ fatentur, ac inde abortum faciunt. Remedio est mas &c. Et idem eodem libro ca. 5. 6. 7. & in multis aliis libris & capitibus. Est & alterius generis in mari magno similis per omnia terrestri, præter uillos quos aculeatos & erectos habet, haud capi facilis, ut qui uelocissimus sit, nec unquam nassis aut hamo propinquet. Si quis eũ attigerit, dum in morbo est, manu aut baculo, animi defectum incurret &c. Lepus piscis. B

Est præterea Lepus genus numismatis Rhegynorum, curru & Lepore olim celebre. Est autem Rhegium authore Plini. lib. 3. ca. 8. oppidum in margine Italiæ situm, cui à dehiscendi argumento Græci nomen dedere, ῥηγνύω enim græce. i. dirumpo dicitur Inde dicti Rhegyni. De Rhegio Solinus capi. 8. Et Ptolemæus libro 3. capite 1. Tabu. 6. Euro. Rhegium.

Proinde Lepus terrestre animal formidine præcellit alia animalia, facile namq; temereque terretur ac cõpauescit, raro in obuijs & celebribus locis quiescit, sed obductis densis latebris atque arbustis. Lepores mares concipere compertum, palpebris quidem clausis uigilare, apertis dormire. Inde natũ putatur adagiũ Lepus dormiens, quod apte dissimulatoribus conuenit. Visus hebes est atque cõfusus, inter diu quiescũt, noctu uagantur. Natalis loci præsertim amatores. Cursu adcliui uelotiores omnes, quòd pedibus prioribus breuiores sint. Ad fugam sese auribus in terga inclinatis excitant, auribus quippè motum dirigit, moderaturq; tanquam remis, quod in alijs animãtibus plerumq; efficit cauda. Canes cursu flexuoso sæpe decipit. Cum circumagitur altera aure ab ea parte dimissiore pro gubernaculo utitur. Enixa suos fœtus locis plurimis dispertit atque abscondit, putans eo modo à noxijs melius tueri. Vicem accipitris exhorret latitans. In uulpem si forte incidit, euadere cursu cõtendit. Illa dolum celeritati opponit, cum in media persecutione quiescens, post paulo leporis uestigia sectatur ac cubile inuadit. Dicitur & lepus ultro citroque cõmeare, uti confisus uestigijs minime deprehendatur. Obseruauere ueteres leporis occursum in itinere abominosum quippiam, inauspicatum atque improsperum præsagire. Lepus animal. C

Scribit Aristoteles, animalium nulli contingere, dempto lepore, pedibus pilis obiectis atq; hirsutis incedere. Quare Dasypũ aut Dasypodem uocari, quòd hirsutos habeat pedes, δασὺς enim hirsutum pilosumque significat, πὸς pedem, eapropter ambulans non sentitur. Apud Aristotelem & Plinium legimus, Leporẽ aut Dasypodem timidum animal omnium prædæ nasci, solum superfœtare, aliud educantem, aliud in utero pilis uestitum habentem, aliud implume, aliud inchoatũ, aliud nõ perfectũ. Hęc omnia de nostris leporibus dici possunt. Dasypus.

Ptox A græcis Lepus πτὼξ, id eſt, timidus appellatur à πτώσσω græco uerbo, id eſt formido. Eſt enim, ut cõmemorauimus, omnium animaliũ formidoloſiſſimũ. Ab auriũ magnitudine uocatur λαγὼς, quando λα intendendi uim habet & ὦς ὠτος Dorica lingua dicitur auris. Auribus ſanè ut diximus motum dirigit. D Lagos.

Plinio forſan nonnihil anſæ præbente irrepſit ſententia formoſos fieri diebus aliquot leporina carne ueſcentes, ſuper quo locus eſt Martialis,

Martialis.

Cum Leporem mittis, ſemper mihi Gellia mandas,
Septem formoſus Marce diebus eris,
Si uerum dicis, ſi uerum Gellia mandas,
Ediſti nunquam Gellia tu Leporem.

Leporum tria genera.

Ad poſtremum, à Varrone lib.3.ca.11. de re.ru. didicimus trium leporum genera celebrari. Vnum Italicum hoc noſtrum, pedibus primis humilibus, poſterioribus altis, ſuperiore parte pulla, uentre albo, auribus longis, qui Lepus dicitur cum prægnans ſit, tamen concipere. Alterius generis eſt, quod in Gallia naſcitur ad alpes, qui hoc ferè mutant quòd toti candidi ſunt. Tertij generis eſt, quod in Hiſpania naſcit' ſimilis noſtro lepori, ex quadam parte ſed humile, quē Cuniculum appellant. Cuniculi dicti ab eo, quòd ſub terra cuniculos ipſi facere ſoleant, ubi lateant in agris. E

An Daſypus ſit Lepus. Plinius.

Sed hic grãmatici ſuſcitant quæſtionem. An Daſypus ſimpliciter ſit Lepus. Sunt nonnulli recentiores, qui Pliniũ tantæ doctrinæ & authoritatis uirum erraſſe cõtendunt, quaſi Daſypodem à lepore diuerſum faciat. Qui libro 9.ca.55. ſic ſcripſit. Lepus omnium prædæ naſcens, ſolus præter Daſypodem ſuperfœtat &c. Idem lib.10.ca.63. Daſypodes omni menſe pariunt & ſuperfœtant ſicut lepores. Sequitur eodem capite in fine. Sed ſuperfœtant Daſypus & lepus tantum. Hæc & conſimilia eius uerba præ ſe ferunt differentiã ac diuerſitatem inter Leporem & Daſypum. Alij autem authorem ſummi nominis defendũt, quibus ego me ſubſcribo, quòd moris eius ſit, quæ eodem genere continentur, interdum ita diuidere, ut diuerſa apud minus doctos eſſe uideantur. Quod illum proprietate aliqua naturæ inſigni adductum, feciſſe minime ambigunt. Quod ut dilucidius uideri poſſit, unũ de multis ſupponam exemplum. Ecce Viuerra inter genera Muſtelarum eſt. Plinius tamen libro 11.ca.49. diſtinguere uidetur, ita enim ſcribit. Oſſea ſunt genitalia Lupis, vulpibus, Muſtelis, viuerræ. Et quid de hominum diuerſitate dicam, quę omnibus notiſſima eſt. Legito tamen Mar. Mani. libro quarto capite tertio, ſic loquentem. F

Viuerra.

Sic alias aliud terras ſibi uendicat aſtrum
Iccirco in uarias leges, uariaſque figuras
Diſpoſitum genus eſt hominum, proprioque colore
Formantur gentes, ſociataque iura per artus
Materiamque parem priuato fœdere ſignant,
Flaua per ingentis ſurgit Germania partus,
Gallia uicino nimis eſt infecta rubore. Et deinde per plurima metra, ferè 100.

SEQVITVR ARGO.

STOEFLERI INTERPRE.

Argo nauis longa dicta eſt, quam Argonautæ ædificari fecerũt. Hanc nõnulli propter celeritatem Argo dixere, quod per antiphraſin intelligo, quoniam Græci ἀργὸν pigrũ dicunt. Vel, ut dixi, ab Argonautis ſic nominata. Vel quòd Argus eam ædificauerit. Hanc primam in mari fuiſſe complures dixerunt & ob eam rem in cœlum fuiſſe translatam, & inter ſydera collocatam. Hanc nauim factam Pindarus affirmat in Magneſia, cui Demetrias nomen eſt.

A est Callimachus aũt in ijsdem finibus ad Appollinis Actij templum quod Argonautæ profiscentes statuisse existimantur, in eo loco qui Pegase uocatur, eo quod nauis Argo ibi primum compacta dicitur, quod est Græce πηγνύω. Homerus hunc eundem locum, in Thessaliæ finibus esse demonstrat. Iason igitur fabricata in sinu Pegaseo longa naui, quæ Argos uocitata est, omnes fere totius Græciæ iuuenes animo & uiribus præstantes cõuocauit. Inter quos Hercules fuit, Orpheus, Castor, Pollux, Zetus & Calais, aliique complures, quos Poetæ ob insignem uirtutem semideos appellant. Hi a nauis nomine Argonautæ sunt dicti. Instructa igitur naui a sinu Pegaseo secunda aura profecti, primũ in insulã Lemnon delati sunt, deinde ad Colchos peruenere. Colchorum rex ea tempestate fuit Oeta filius Solis, ex Persea uxore, authore Diodoro Siculo, duos genuit filios Oetan & Persen, sæui ambo. Ex Perse nata est filia Ipsea, superans audacia parentem, & cruciatu hominum læta, ac uenenis conficiendis plurimum studij impendit, patre ueneno sublato regnum assumpsit. Dehinc nupsit Oetæ patrio, ex quo tres liberos peperit Circen, Medeam, & Aegialeum postea Absyrtus uocatũ. Medea licet ipsa quoque a matre & sorore ueneficiorum artem didicisset, diuerso tamen erat ingenio, quippe patrem hospites ma-
B ctare solitum, flectere precibus & ad benignitatem ducere conabatur. Aliquando etiam eo inuito hospites e uinculis eripiebat, quocirca indignatus pater eam carceri destinauerat, sed Medea ad solis aui templum, quod in littore situm erat confugiens, eo se receptaculo ueluti Asylo tuebatur. Inter hoc cũ Argonautæ noctu ad littus peruenissent, Medea Iasonis amore incensa, sese illi connubio iunxit, modumque quo ignipedes tauros subigere, & aureo uellere potiri sine discrimine posset, edocuit. Iason itaque auxilio eius optatam prædã adeptus. Medea igitur cum raptore profecta est, post longam nauigationẽ, tandem ad Thessaliam uenit.

Argonautæ.

Huius nauis nõ tota effigies inter astra uidetur, diuisa enim est a puppi usque ad malum, ut significet minime desperandum esse hominibus, etiam cum naues fuerint fractæ. Hanc fabellam Tho. paucis his attingit metriculis.

Hic nauis fulget æthere
Sulcandis prima fluctibus
Mersa atris quod sit æquore.

Aratus de Argo sic scripsit. At Canis magni contra caudam uoluitur Argo a puppi. Nõ enim huic ex more sunt cursus, sed retro agitatur uersa, ceu etiam ipsæ naues cum nautæ inuertunt rostrũ, portum appellentes, atque subito quilibet resulcat nauem, retrograda uero at-
C tingit continentem, sic a puppi Iasonica trahitur Argo, atque quibusdam partibus obscura & sine stellis &c. Germanicus Cæsar de Argo naui propemodũ cum Arato concordat. Accedit & Tullius in fragmen. Arati. Et Rufus Festus.

Aratus. Germanicus. Tullius. Rufus.

Magnus Iasoniam cauda canis extrahit Argo,
Puppe refulgentem &c.

Iulius Firmicus libro octauo ca. 20. de Myriogenesi Tauri. Oritur cum Tauro nauis. Quæ si in horoscopo fuerit inuẽta, negotiatores faciet hilares semper & lætos. Quod si ibi beneuola stella fuerit, erunt potentes naucleri. Si uero Martis testimonium accesserit & Lunæ per maria & terras exercitum ducent, equitibus, peditibusque propositi, sed ira uel indignatione principis morientur infelices. Et subdit. In ipsa autem naui, quicumque horoscopum habuerit, nauta erit, gubernator nauis, negotiator, seu nauium faber uel artificiosissimus architectus. Et idem de eadẽ capite uicesimo septimo, fere in fine. Legito. Marcus Manilius libro primo capite quarto.

Tum Procyon, uelox que lepus, tum nobilis argo
In cœlum subducta, mari quod prima cucurrit.

Et idem libro quinto in principio. D

Hinc uocat Orion magni pars maxima cœli,
Et ratis heroum, quæ nunc quoq; nauigat astris.

Ptolemæus dict. 8. Alma. naui adscribit 45. stellas, 1. 2. 3. 4. & 5. magnitudinis. Maior harum in ordine 44. primæ magnitudinis, Arabibus dicta est Rubayl, à nostris Canopus, de qua in fine huius capitis differemus. Omnes de complexione Saturni & Iouis, fueruntq; à Ptolemæi tempore usq; in nostra in Geminis, Cancro, Leone & Virgine. Hic breuiter adnotare decreuimus, non prorsus fabulosum esse, quòd de Phryxo dicitur, qui arietis ductu mare secans ad Oetã Colchorum regem incolumis peruenit. Item Europen Agenoris filiam à Sidone tauri officio per mare ad Cretam insulam deportatam. Et nonnullos in anseribus pelagus sulcasse. Rursus Lybes hircis maria nauigasse. Eruditi phryxi nauigium interprętantur κριόν, id est, Arietem, quòd phryxi nauigium in summo aut puppi, Arietis imaginem præferebat. Sic Taurus qui Europen rapuit nil aliud fuit quàm Tauri forma præsignis nauicula. Item nauigium Anseris imaginem ostendebat, quem Græci uocant χῆνα. Et in Libya fuisse nauigia quæ dicerentur Chrij, id est, Arietes aut Tragi, id est, Hyrci, à forma (ut diximus) præsigni nauigiorum. E

SEQVVNTVR HYDRA, CRATERA, CORVVS.

Aratus
Cæsar Ger.
Tullius
Bassus
Rufus
Hyginus

AVthores astrologiæ Aratus, Cæsar Germa. Tullius, Bassus, Rufus, Hyginus, tres has imagines quibus una ratio sidereæ sublimitatis assignatͬ, in unam collegerunt fabulã. Hydra, ad cuius caudam coruũ sedere dicunt & in eius fermè medio crateram aut urnam asserunt, est signum in parte austrina caput deflexum habens ad Cancrum. Cuius sinuosi corporis medietas est cõnexa sub Leone, caudam uero extendit ad Centaurum, supra quã sedet Coruus. Qui ideo inter astra collocatus dicitur, eo quòd fuerit in tutela Apollinis, à quo missus ad fontem ut diis ad libandum aquam deferret. Qui cũ uidisset arbores complures immaturas ficus habentes, uolans consedit in eis, donec maturæ fierent, & aquam differre distulit. Post paucos autem dies peracto sacrificio cum ille ficus comedisset, & se dijs peccasse sensisset, denuo ad fontẽ, ut aquam hauriret, redijt, & ab Hydra perterritus, uas uacuum reportauit, dicens excessisse aquam quæ fuerat in fonte. Cognoscens Apollo sibi coruũ peccasse, alia aqua usus est, hac ignominia eũ affecisse, ut quàm diu ficus cõquerentur, Coruus bibere non posset, imo quòd habeat guttur pertusum illis diebus, ut Aristoteles dicit in libro qui de bestijs inscribitur. Et Isidorus in naturalibus uel in physicis tradidit, quòd ipse peccati pœnas daret, & postea astris intulit. Itaq; cum uellet significare sitim Corui, inter sydera constituit Crateram, & supponit Hydram, quæ coruum sitientem moraretur. Videtur enim rostro caudam eius extremã uerberare, & tanquàm non sinat ad crateram uenire, ut bibat. Huic fabulæ accedunt metra hæc Thomæ Radini. F

Aristoteles.
Isidorus.

Numina sacrifico ritu placare tonantis
Phœbus amans, coruum ferre iubebat aquas.
Concitus ille abijt,
Et fontem uitrei petens fluoris
Conspicit ficus, sed acerbiores
Quas cupit, at mens
Hortatur domini iussa modo impleat,
Hoc uotum modo impleat.
Sed tandem superat fœda libido

Aratus

De Hydra, coruo & cratere Aratus sic scriptum reliquit. Præterea quoq; aliud eminus uoluitur sydus (Hydram eam uocat) id uero uiuo simile longe uolutatur atq; ei caput sub medium Cancrũ pergit, uolumen uero sub corpus Leonis. Cauda autẽ pendet super ipso Centauro

A Maturasque moratur.
Ingluuies uolucris cruciat deum,
Sacraque cœpta alijs perfecit undis.
Distentus aquas detulit
Nitenti & patera,
Hæc omnia spernit
Mentis apollineæ furor ingens,
Coctæ quoque tempore ficus
Quod sit pœna, sitim tradit Coruo.
Et lumine postquam
Sydereo induit, hinc beatam
Pateram locauit, undis
Suauibus implens, pocula quæ uetent
Hinc statuit fauces hydræ feras.

tauro. Porrò medio uolumine Crater, extremo autem insidet simulacrũ Corui spirã mordenti simile. In ea sententia est etiã Rufus cum inquit.

Desuper ingenti sese agmine porrigit Hydra. Rufus.
Quę prolata salo lõge latus explicat æthra,
& reliqua. Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. Mar. Mani.
Cui proximus anguis
Squãmea dispositis imitat lumina flãmis
Et phœbo sacer ales, & magno gratus hiatu Crater.

De Cratere Iul. Firmi. lib. 8. ca. 10. de claris syderibus cum Leone orientibus & occidentibus, sic. In Leone parte tricesima orit Crater. Qui hoc oriente sydere natus fuerit, irriguos amabit cãpos, & fontes & riuos seu fluuios ab alueo suo, ad alia loca deducet. Erit quoque uinearum & amator & cultor, & qui infœcundis fœcundos inserat surculos, uel qui buxeas arbores tondens, in bel- B luas fingat, aut uirides porticus in circulũ flexis uitibus faciat. Sed hic uinũ, sine aquæ admixtione libẽter bibet. Quòd si actus illi beneuolarũ stellarum radius decreuerit, humidas merces negotiabitur. Haud dissimilem habet sententiam Marcus Manilius libro quinto.

Vltima pars magni cum tollitur ore Leonis
Crater & auratis surgit stellatus ab astris.
Inde trahit quicumque genus, moresque sequentur,
Irriguos ruris campos, amnisque lacusque
Et te Bacche tuos nubentem iungit ad ulmos &c.

Ptolemæus dictione octaua Almage. donat Hydræ uigintiquinque stellas in secunda, tertia, quarta, quinta & sexta magnitudine. Eius principium fuit tempore Ptolemæi in decimo quarto gradu Cancri, finis uero in decimo quarto gradu ferè Libræ, nostro principiũ in quarto gradu Leonis, finis in tertio Scorpij, de natura Saturni & Veneris. Crateræ seu uasi numerat Ptolemæus septem stellas, quartæ magnitudinis. Sua tempestate in Leone & Virgine, nostra in Virgine, de complexione Veneris & parum Mercurij. Coruo Ptolemæus supputat septem stellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis fuere cum ui- C tam egit in Virgine omnes, hodie in Libra, Saturno Martique similes.

Hic animaduertendum est, domini Theologi per Hydram allegorice accipiunt studiositatem. Est autem Hydrus mas, & Hydra fœmina, authore Plini. libro uicesimo nono capite quarto, anguinum genus quod in aqua uiuit, omnium in orbe terrarum pulcherrimum. Sed mihi satis mirum est, quid id sit, quod diuinos uiros Theologos eo perduxerit, per Hydram studiositatem posse intelligi? Ego uix tandem anxius secretum ima ferè aure hausi. Diuinando igitur loquar, & ut id commodius & lucidius fieri possit, hoc prouerbium omnibus studiosis obijcio. Studiositas Hydrus, Hydra.

Amantium marsupia porri folio uinciri. Prænotandum igitur Studiositas pars est subiectatiua Modestiæ quæ à Sancto Thoma secunda secundæ quæstione centesima sexagesima sexta, censetur moderatio quædã appetitus illius, de quo in exordio Meta. Aristoteles. Omnes homines natura scire desiderant. Sed melius, ut pluribus placet, sub temperantia cõstituitur, & ut eius potentia dignoscatur ibidem subditur. Dicit Philosophus 2. Ethi. quod ad hoc

quod homo fiat uirtuosus, oportet quod seruet se ab his ad quę maxime inclinat na- D
tura. Et inde est, quod quia natura præcipue inclinat ad timendū mortis periculum & ad sectandum delectabilia carnis, laus uirtutis fortitudinis consistit in quadam firmitate persistendi contra huiusmodi pericula. Et laus uirtutis temperantiæ in quadam refrenatione carnis à delectabilibus carnis. Sed quantum ad cognitionem est in homine contraria inclinatio, quia ex parte animæ inclinatur homo ad hoc, quod cognitionem rerū desiderat, & sic oportet quod laudabiliter homo huiusmodi appetitum refrenet, ne immoderate rerum cognitioni intendat. Ex parte uero naturæ corporalis homo inclinat ad hoc, ut laborē requirendi scientiam uitet. Quantum igitur ad primum studiositas in frenatione consistit & secundū hoc ponitur pars temperantiæ. Sed quantum ad secundum, laus uirtutis huiusmodi consistit in quadam uehementia intentionis ad scientiam rerum percipiendam, & ex hoc nominatur. Hactenus Thomas.

Amoris uis in omibus rebus.

His prænotatis ad prouerbium redeo, quo exprimitur uis affectionis amoris inenarrabilis. Eo designatur irretitos amoris laqueis, non fere temperare sibi, sed quicquid habent passim supra modum exponere, nullam omnino æquitatis libram obseruantes. Hæc sane esse amoris potentia traditur. Percipitur id quoque experimentis, ut nouam naturæ faciem, mores prioribus ex toto diuer- E
sos inducere ualeat, ut qui affectet omnia & audeat. Nam qui silentio prius ad reprehensionem usque studebat, iam efficitur garrulus. Socordem nimisque desidiosum uideas satagere & studiosius labori sese subijcere. Et quod miremur sine fine, perparcum quoque & qui minima quæque plurimi facit, uideas si in amorem inciderit, perinde ac igni ferrum molliri, ac remitti, ut tractabilior fiat ac iucundior. Sed his missis. Inspicienti altius paulo & in intima naturæ se insinuanti innotescit apertissime, sicuti ex Platone colligere haud erit difficile. Quicquid discimus, quicquid excogitamus, quicquid etiam pertractamus in uita, ex amoris fontibus profluere. Quibus latius manantibus ubertim rigati artes percipimus, aut inuenimus, quod nisi inuestigationis oblectamentum inhæreret affixum fieri nunquam posset. Inueniendi quippe desyderium est & incitabulum ingeniorum. Immo uero disciplinæ præcepta traditurus, nisi amet, munus suum non uidetur impleturus. Proinde qui artium magistrum dixere amorem nihil omnino à ueritatis ratione uidentur aberrasse. Quin idem artis opera ex- F
equi accuratissime deprehēditur, & exactissime cōsummare. Quid quod in artibus singulis artifices ipsi inquirunt, nil aliud quàm amorem? Quid aliud medicina consyderat, quàm quo modo humores quatuor corporis amici inuicem fiant atque permaneant? Quos cibos, ac potus cæterosque uiuēdi aut medendi usus amet natura atque requirat? Idem quod neminem latet obseruatur in Musica. Inest syderibus & elementis quatuor amicitia quædam, quam astronomi consyderant.

Vatum quoque ac sacerdotum facultas in hoc potissimum uersari uidetur. Vt quæ hominū seruitia Deo sint amica, qua ratione Deo homines amici fiant, nos doceant. Tandem concludere licet. Vt illum etiam: nodum dicamus perpetuū, Mundi copulam, partiumque immobile sustentaculum ac firmum totius machinæ fundamentum. Ex his coronidem elicio. Amorem in omnibus ad omnia esse, omnium authorem seruatoremque existere, artiumque uniuersarum dominum atque magistrum. Quocirca studiosi quicunque operam nauare debent, ut studiositatem ipsam stabili sibi iungant connubio, ornentque amoris annulo. Accedit etiam cōmemoratis Hydræ natura ad studiositatem nos admonens cum aquis delectetur, & scientijs (quæ per aquas notantur) studiositas exornetur. Stellæ & Hydræ quæ (ut diximus) in uirtute operibus Saturni & Veneris assimulantur

Amor artium magister.

tur

A tur amorem præ se ferunt authore Ptolemæo tertio quadripartiti inquiente, Quòd si veneri Saturnus assimiletur, amabit occulta, diuinator, de diuinis cogitabit, pacificus, uerecundus, amator scientiæ, fidelis, abstinens &c. Alludit Hermes de stellis Beibenijs. Si unam (inquit) istarum de natura Veneris & Saturni inueneris in ascendente uel decimo in natiuitate alicuius, natus erit fortunatus & diues amator plantarum, arationum & seminum & ædificiorum &c. Hæc omnia apertissimè studiositatis exercitia celebrant. De his Hactenus.

SEQVITVR. CENTAVRVS.

COntuendum. Centauri Ixionis regis Lapitharum & Nubis filij fuisse dicuntur, media parte homines media equi. Ixionem quippè tradunt Phlegiæ filium à Ioue in cœlum assumptum, Iunonem de adulterio ausum interpellare, quod cũ ab uxore Iupiter intellexisset, opposuisse illi nubem sub Iunonis effigie. Cum qua congressum Ixionem Centauros genuisse. Quorum nomina Eurytus, Amycus, Gryneus, Rhetus, Orneus, Licidas, Medo &c. Est & Chi-
B ron Centaurus nostro seruiens tractatui. Cuius fabulã Hyginus his ferè scribit uerbis. Centaurus hic dicit̃ nomine Chiron Saturni & Phyllirę filius esse. Quare etiã à pluribus Phyllirides dictus, qui non solum cæteros Centauros, sed homines etiam iustitia superasse dicitur. Fertur habitasse Chironem in Pelio monte inter homines ęquissimũ, à quo Aesculapius medicina, Achilles cythara, in astrologia Hercules literis instructi sunt. Cuius hospitio cũ Hercules uteretur sicut Antisthenes dicit, & simul cum Chirone sedens sagittas consyderaret, fertur una lapsa pedem eius uulnerasse, acceptoque uulnere illum animam exhalasse & ab Ioue astris illatum. Est aũt signum ad aspectum Sacrarij. Vnde etiam ad idem Iouis uoluntate cũ hostia uenire & sacrificare uidetur. Iste Chiron ab Homero iustissimus appellatus est. Et ab Ouidio quinto Fast. Vbi plenius diffuso carmine istius gesta celebrat. Germanicus etiam in Aratum sic cecinit.

Hic erit ille pius Chiron iustissimus, omnes
Inter nubigenas, & magni doctor Achillis.

Omnes denique in hoc conueniunt eum & iustitia & pietate omnes tunc temporis homines excessisse.

C Inde cœlum meruit
Claris tolli radiis
Insignitus.
Sic seruans iustitiam
Si non clemens pietas
Desit, uiuens
Virtute ornatur, amans
Recti, astris post obitum
Illustratur.

Præterea annotandum Seruius de Centauris aliam narrat fabulam. Cum Thessalus rex bobus œstro exagitatis, satellites suos ad eos reuocandos ire iussisset. Illos cum cursu pedestri non sufficerent, equos ascendisse, eorumq; ue uelocitate armentum assecutos, stimulis agitando ad stabula reduxisse. Hinc à κεντεῖν greco uerbo, quod pungere est & stimulare Centauros dictos. Et quoniam uel currendo uelociter, uel dum equi eorum in transitu Penei fluminis potantes capita inclinata tenerent, unũ esse animal uidebatur, datũ huic opinioni locũ, ut semiequi & semihomines essent. Sic Seruius & nõnulli alii dũ fabulã ad historiam reducere uolunt, maiorem fabulã confinxere. Veritas autẽ historiæ hoc habet. Centauri populi sunt Thessaliæ secundũ Pelium montẽ habitantes, dura sanè & aggrestis natio. Hi primi pugnare ex equis inuenerũt, cũ ante equis uehi Bellophorõ, frenis & stratis equorũ uti Peletronius ĩuenissent

hinc igitur datus fabulæ locus & à stimulando calcaribus equo Centaurus appellatus est. De centauris Plinius lib. 7. ca. 56. Pugnare ex equo Thessalos, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium mõtem. De ijsdem idem lib. 36. ca. 5. bis. Et Solinus ca. 13. de Thessalia. Et Strabo libro 9. de tumulo centaurorum. Et eodem eosdem duram agrestemq; nationem appellat. Virgilius sexto Aeneidos. D

Virgilius.

Centauri in foribus stabulant. Et secundo Geor.

Bacchus & ad culpam causas dedit, ille furentes
Centauros leto domuit, Rhetumq; Pholumq;,
Et magnum Hyleum Lapitis cratere minantem.

His proximi erant alij populi Lapithæ, ab alijs Laphitæ à Laphita Apollinis filia nominati iuxta Othryn montem eiusdem prouinciæ habitantes. De quibus Plinius libro 4. ca. 8. Pindus & Othrys Lapitharũ sedes ad occasum uergentes. De quibus etiam Solinus & Strabo ubi supra.

Plinius. Isidorus.

Sed forsan quispiã addubitat, an ne sint hodie uel olim fuerint huiusmodi homines cẽtauri, nec ne. Respondeo, Viros facile doctissimos de miris hoĩm figuris, admiratu digna scriptis reliquisse. Puta Plinium libro 4. ca. 13. libro 5. ca. 8. libro 6. ca. 30. per totum. Et lib. 7. ca. 1. & 2. per totum. Solinum ca. 31. & 43. Pom. Melam libro 3. de insulis septentrionis ferè in fine. Augustinus libro 16. de ciui. dei ca. 8. Isidorus Ethimo. li. 11. Vt sunt gratia exempli gentes, Cynocephali, Cyclopes, Blemmiæ, Arimaspi, homines auersis plantis octonos digitos in singulis pedibus habentes, Satyri, Pygmęi, Hippopodes, Satmali aut Enotocœti. Inter has, & alias id genus fermè innumeras, nõ offendo homines effigies semihominis & semiequi habentes Centauros nominatos. His tamẽ Hippopodes nõ nihil accedunt, humana usq; ad uestigium forma in equinos pedes desinunt, ab habitu & formą corporis nomen sumptum quasi equi pedes dicas. Gręcis enim ἵππος equus πὰς pes. De Centauris scribit diuus Hierony. in uita sancti Pauli primi Eremitæ, in hæc uerba. Cum iam 133. ætatis suæ anno beatus Paulus cœlestem uitam in terra ageret, & nonagenarius in alia solitudine moraretur Antonius, ut ipse asserere solebat, hæc in mentem eius cogitatio incidit, nullum intra se meliorem monachorum in Eremo consedisse. Atq; illi per noctẽ quiescenti, reuelatum est esse alium interius multo se meliorem, ad quem uidendum deberet properare. Illico erumpente luce uenerabilis senex infirmos artus baculo regente sustentans, cœpit ire uelle quo nesciebat. Et iam media dies coquẽte desuper sole feruebat, nec tamen à cœpto itinere deducebatur dicẽs, Credo in Deum meum, quòd seruum suũ, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his conspicatur hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Centauri uocabulum indidit. Quo uiso salutaris impressione signi armat frontẽ. Et heus tyro, inquit, qua nam in parte seruus Dei hic habitat? At ille barbarũ nescio quid infrendens & frangens potius uerba quàm proloquens, inter horrentia ora satis blandum quęsiuit alloquium, & cum dextrę manus protensione cupitum indicat iter, ac sic per patentes campos uolitando transmittens se in fugam ab oculis mirantis euanuit. Verum hoc utrum diabolus ad terrendum eum simulauerit, an, ut solet, eremus monstruosorum ferax animalium istam quoq; gignat bestiam, incertum habemus. Hucusq; Hieronimus. E F

Hieronymus

Aratus

Deinde cognoscendum, Aratus de centauro, sic habet. Huius enim partes homini assimilatæ infra iacent Scorpium, posteriores uero equinas sub se chelę habent. At is dextram continuo pandenti assimilatus est, contra rotundam arã. In eo item strictim alia ualde prensa ducta est per manum fera, sic namq; ipsam priores appellarunt. Iulius Fir. libro 8. ca. 13. In scorpione parte 12. oritur centaurus.

A taurus. Hoc oriente qui natus fuerit, aut erit auriga, aut equorum nutritor & cultor, uel eorũ exercitator, aut mulomedicus aut equinarius. Si uero Mars hunc locum prospera radiatione respexerit, faciet inter equites militare. Quod si Mercurius hunc locum uiderit, herbarios faciet, qui. s. herbas solerti artes collectas ad medelam laborantium seruent. Marcus Mani. lib. 1. ca. quarto. Mar. Mani.

Et duplici centaurus imagine fulget
Pars hominis tergo pectus commissus equino. Germanicus de eodem, aliqui eius uersus supra expositi sunt. Rufus quadrat cũ Arato. Germanicus. Rufus.

Ptolemæus dict. 8. Alma. numerat Centauro 37. stellas, in prima, secunda, tertia, quarta & quinta magnitudine, suo tempore omnes in Libra, nostro in Libra & Scorpione. Stellæ cõstitutæ in forma hominis Veneris & Martis gerunt similitudinẽ. Et q̃ sunt in figura Equi, quemadmodũ Iupiter & Venus operanẽ. Ptolemæus.

Hic pulchra occurreret allegoria moralis de Iustitia, de qua in superioribus in signo Persei differuimus. Missam etiã impræsentiarũ facimus ipsam pietatẽ.

SEQVITVR fera quam Centaurus tenet.

B Gestat in manibus Chiron ille, cuius iam supra mentionem fecimus, Hostiam super altare offerens & βύρσαμ. i. utrem uini plenum in quo libabat diis in sacrario. Hostia quã manu dextra tenet à plerisq; Bestiola appellatur. Eam græci θηρίον nominant, ab aliis bestia, fera. A uetustis tralatoribus Alma. & quadripartiti Lupus. Ptolemæus quippè 8. Alma. Lupo assignat 19. stellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis, sua tempestate in Libra & Scorpione, nostra omnes in Scorpione. Iulius Fir. lib. 8. ca. 29. In ore Lupi qui nati fuerint, saltatores erunt, sed Marte attestante, miserabiliter à canibus comedentur. STOEFLERI INTERPRE. Fera. Bestiola. Thirion. Bestia. Lupus. Ptolemæus. Iulius Fir.

Terrestriũ Luporum tria sunt genera. Est enim Lupus herba, de qua Plini. lib. 21. ca. 15. de herbis sponte nascentibus quibus plereq; gentium utuntur in cibis &c. Est & Lupus Piscis clarissimus à uoracitate dictus, & quod solus natet, ait Aristoteles, leuis ac mollis, cancrorum marinorum maxime affectator, lapidem quendã in capite gerit. Fluuiatilis marino præfertur. Et ut Plinius lib. 9. ca. 54. refert, capitur Romæ laudatissimus in Tyberi amni inter duos pontes. De eo legito Plini. lib. 9. ca. 17. 51. 54. & 62. & lib. 31. ca. 8. & lib. 32. ca. 2. Hunc hodie pleriq; eruditi Storionem uulgo appellatum esse putant, nam & in Tyberi capitur C & præstantissimi saporis est. Est præterea Lupus animal noxium uoracissimũ, prædam comedit sine masticatione, ita ut in tres dies sufficiat Taurum à tergo aggreditur, cornua cauens noctibus grassatur. Flumina tranant seriatim, quolibet eorũ præcedentis caudæ mordicus apprehensæ innixo. Ex Græco nomen sumpsit. Is enim græcè λύκος dicitur. In Olympo Macedoniæ monte & Creta insula nullus reperitur. In Italia (authoribus Plini. lib. 8. cap. 22. & Solino ca. 8.) quoque ut creditur luporũ uisus est noxius, uocemque hominis quem priorem contemplentur adimere ad præsens. Accedit diuus Ambrosius 6. Hexam. Lupus (inquit) si prior hominem uiderit, uocem excipit, & despicit eũ tanq; uictor uocis ablatæ. Idem si se præuisum senserit, deponit ferociam & non potest currere. Ex hac lupi proprietate sumptum est adagium, apud Terentium in Adelphis Lupus est in fabula. Cum quempiam, ob eius præsentiam, in quem loquimur silendum esse significamus. Inter animalia uix lupo alterum magis hominibus noxium reperitur. Vnde apud Atticos cautum lege fuerat, ut ei qui Lupi catulum peremisset, talentum daretur. Ei uero qui adultum necasset, talenta duo fuerant instituta. Hunc quippè morem et iam nostra tempestate plurimæ seruant urbes, ut qui uel Lupos adultos uel catulos urbiũ rectoribus defe- Terrestres lupi Lupus herba. Lupus piscis. Lupus animal Plinius. Ambrosius. Lupus est in fabula.

rant,præmium quodpiam inde deferentes recipiant. Capræ lupoq́ splendent D oculi,lucemq́ iaculantur. Lupi dexter dens caninus in magnis habetur operi-bus ut homini in passione sua qua lunam senserit opituletur. Veneficijs rostrũ Lupi inueteratum resistere aiunt & ob id uillarum portis præfigunt. Reliqua de Lupis legito apud Plinium,Solinum & alios.

Lupi caput cur portis affigitur.

SEQVITVR, Thyrsolochus quem Centaurus præfert.

STOEFLERI INTERPRE.

Thyrsi. Ouidius

ADnotandum Thyrsolochi aut Thyrsi hastæ sunt aculeatæ,pampinis aut hederis obtectæ & ornatæ, quas olim in Orgijs Bacchicis quatiebant & Bacchi sacerdotes gestabant. Ouidius quarto Meta.Fabu. prima Baccharũ ha-bitus describens sic ait.

Immunes operum famulas dominasq́ suorum,
Pectora pelle tegi,crinales soluere uittas,
Serta comis,manibus frondentes sumere thyrsos
Iusserat.

Et idem libro 11.Fabu.1.De Threissis mulieribus Bacchis,in orpheum uatem E furentibus ac impetum facientibus,sic canit.

Vatemque petunt,& fronde uirentes
Conijciunt thyrsos non hæc in munera factos.
Hæ glebas,illæ direptos arbore ramos,
Pars torquent silices &c.

Diodorus

Macro.

Diodorus siculus lib. quarto,de Dionysio tertio sic scribit. Hic specie decorus primo in choreis & multarum thyrsis summa in uoluptate ludoq́ nutritus,at-que educatus est. Tum fœminarum exercitu,quas thyrsis armauit,congregato orbem terrarum circuit. Macrobius etiam libero patri thyrsum adscribit.

Præterea sciendum quod hæc imago Thyrsolochi quæ particularis & pars centauri est,non reperitur apud Aratum,Ptolemæum,Germanicum,Rufum & Hyginum,de ea tamen loquitur hic author noster. Et Bassus de centauro cũ eius supputat stellas. In Thyrso(inquit)tres habet. Verum ex descriptione for-mæ Centauri ipsius Ptolemæi haud difficile esset coaptare stellas pro formatio-ne huius Thyrsolochi aut hastæ. Vt sunt 12.13.14.15.16.& 17.

Hic paucis adiicere libuit,Hastarũ inuentores fuisse Lacedæmonios. Testis F Plinius libro 7.ca.56. In ueterum memorijs legimus hastas regij fastigij insigne & diadematis loco fuisse & summa armorum. Quã ob causam uiri fortes ea do-nantur & captiui sub eadem ueniunt. A rerũ item origine deorum immortali-um uice cultas,obseruatum est. Ex cuius ritus memoria diu quoq́ custoditum ut deorum simulacris adderentur. Inde fertur in Sicilia fuisse urbem,cui nomẽ Aegion,uetustissimam,dearum religione celeberrimam,quarũ simulacris tum Meriones tum Vlysses hastas affixerint.

L. Sicinium Dentatum,Plinius scribit libro 7.ca.28.propter egregia belli fa-cinora,fuisse donatum hastis puris duodeuiginti. Hastam puram nonnulli in-telligunt sine ferro. Id enim fuisse præmium apud maiores eius qui tunc primũ uicisset in prælio.

SEQVITVR THVRIBVLVM.

Ara.

HAec cœlestis effigies usitato appellatur Ara, uel Altare,nõnũquã Sacrari-us,Lar,& Thuribulum. Cui hæc datur fabula. Ara est in qua primum dij existimantur sacra & coniurationem fecisse,cum Titanes oppugnare conaren tur. Eam autem Cyclopas fecisse,& in memoriã facti stellificata,ab eo ritu ho-mines

A mines dicuntur instituisse sibi, ut cū aliquam rem efficere cogitarent, prius sacrificarent, quàm agere cœpissent. Huic fabulæ alludit Tho. Radi. sic.

Ara hæc syderibus nitentiorem
Sortita auxilio domum deorum
Splendet luce perenni.
Et cur? prima fuit sacris referta
Firmo & fœdere cum deos gigantum
Vrgebat furor effrons
Concordes animos fides reuinxit
Vt mentes hominum graues tumore
Numen frangeret unum

Aratus de Ara. Et sub flagrante aculeo monstri magni Scorpij, propè austrū, Ara in cœlo pendet. Quam certe modicū quidem ad tempus in alto existentē senties &c. Arato propè accedit Rufus Fe. multis metris. Iuli. Fir. lib. 8. ca. 26. In Ara qui nati fuerint, sacerdotes erunt, habentes tantū ex sacrificiis uitæ subsidia, sed mala morte pereuntes. Aratus Rufus Iuli. Fir.

Et idem eodem lib. ca. 29. In Ara qui nati fuerint, de sacrificijs uitæ subsidia consequentur, sed tamen exusti igne peribunt. Neque sibi ipsi aduersatur cū ca. 13. octaui sic scribit. In prima parte Scorpij oritur Ara. Hoc oriente sydere, qui nati fuerint, cum beneuolarū stellarum testimonio, erunt sacerdotes, prophetæ, neocori ac sanctissimæ cuiusdā religionis antistites, & diuinas quasdam artes, studiosi, ac sacris quibusdam interpretationibus explicantes. Hic enim Fir. loquitur, de Ara adiuta felicibus radiis beneuolarum stellarū, alibi simpliciter. s. sine B testimonio. Mar. Mani. lib. 1. ca. 4. de eodem perbelle canit. Mar. Mani.

Ipsius hinc mundo templum est, uictrixque solutis
Ara nitet sacris, uastos cum terra gigantes
In cœlum furibunda tulit, tumidi quoque magnos
Quæsiuere deos, dubitauit Iupiter ipse,
Quod poterat non posse timens, cum surgere terram
Cerneret, & uerti naturam crederet omnem,
Montibus, atque alios aggestos crescere montis,
Et tam uicinos fugientia sydera collis
Arma importantes, & rupta matre creatos,
Discordes uultu, permixtaque corpora partus.
Hostiferum nec dum sibi quenquam numina norant
Si qua forent maiora suis, tunc Iupiter Aræ
Sydera constituit, quæ nunc quoque maxima fulgent.

Et idem lib. 5.

C Ara ferens thuris stellis micantibus ignem,
In qua deuoti quondam cecidere Gigantes
Nec prius armauit uiolento fulmine dextrā
Iupiter, ante deos, q̄ cōstitit ipse sacerdos &c.

Ptolemæus dict. 8. Alma. assignat Lari septem stellas, suo tempore omnes in Scorpione 4. & 5. magnitudinis, nostro in Sagittario, similes sunt Veneri & aliquantulum Mercurio. Ptolemæus.

Incidimus hoc loco in Aram & sacra siue sacrificia, quare paucis cognoscendum. Initio rerum quæ cœlestibus (authore Porphyrio) oblata sunt sacra, non Myrrhas fuisse, non Casias, non item Crocum, sed herbam uirentem, ueluti terrenæ potentiæ prægerminantis primitias quasdam, manibus offerebant. Quippè constat arbores ante animalia fuisse à terra productas, herbas etiam ante arbores ipsas. Ex herbis igitur integras quasdam sumentes cū folijs & radicibus ac fructu simul concremabant eaque exhalatione, ac fumo diis litabant. Ex his propagatum crediderim, ut arbores quoque ueluti numinū censerentur templa. Et simplicia rura deo præcellentē arborem dicarent, nec auro uel ebore fulgentia simulacra uenerarentur magis quàm lucos, in quibus silentia adorarent ipsa, quia Summatem deū silentio adorandum prisca censuit Theologia. Eò certe res progressa est, ut tum numinibus suis dicatæ arbores p̄petuo seruarentur, tum alicubi ut apud Indos numinum colerentur uice. Quin & Syluanos Fau- Sacra ueterū. Herbæ. Arbores. Silentio deus adorandus

Ara Iouis.

nosq́ & id genus numina alia syluis perinde ac cœlo attribuerunt. Apud Athe- D
nienses quoq́ Aram fuisse Pausanias scribit, quam uocabant Iouis eximij, ubi animatũ nihil sacrificabatur. Sed modo bellaria apponentes, uino prorsus abstinebant. Deinde proditũ est, Animal occisum à Martis filio Hyperbio, Bouẽ à Prometheo sacrificatũ. Hinc uti assolet uictimarũ enata superstitio & suæ sacrificantibus dictæ leges, Et addita Libatio .i. uini effusio in id quod immolabatur. Sed his missis, breuiter dicemus quid DEVS OPT. MAX. de his rebus Iudæis in lege præceperit, quibus Exo.20. sic loquitur. Altare de terra facietis mihi & offeretis super hoc holocausta, & pacifica uestra, oues uestras & boues in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei. Veniã ad te & benedicam tibi. Quòd si altare lapideũ feceris mihi nõ ædificabis illud de sectis lapidibus. Si.n. leuaueris cultrum tuũ super eo, polluet̃. Et Exo.27. Præcepit dominus Moysi dicens, facies & altare de lignis Sethim &c. Et Exo.30. facies quoq́ altare ad adolendũ thymiama de lignis Sethim &c. De altaribus & sacrificijs plura in utroq́ testamento.

Libatio. Exod.20.

Piscis Austrinus.

SEQVITVR Austrinus Piscis.

HIc piscis Meridianus, Notius aut Austrinus noĩatur & Magnus, cuius ne- E
potes dicunt̃ Pisces qui in circulo zodiaci constituti sunt. Est aũt hoc signũ in parte australi, uidetur ore aquã excipere à signo Aquario. Dicitur is piscis in astra collocatus, eo quòd decidens in Boeth stagnũ Phacetis filia Veneris in piscem sit transfigurata, quã Syri deam nominarũt. Quidam aũt dicunt ꝙ piscis de stagno filiã ueneris saluauerit. Vnde usq́ hodie Syri pisces argenteos in templo sacrauerunt. Quapropter complures Syri pisces non comedunt.

Piscis in templo Syrorum.

De eo Aratus, infra aũt Capricornum sub flatus austri Piscis contra Cetum uersus in alto natat. Vnicus præter priores, austrinum autem ipsum appellant.

Marcus Manilius libro 1. ca.4.

Tum Notius piscis uenti de nomine dictus
Exurgit de parte Notio cui cuncta feruntur
Flexus per ingentis stellarum flumina gyros
Alterius capiti coniungit aquarius undas
Amnis, & in mediũ coeunt & sydera miscent.

De eodem Bassus in cõmen. Tullius infra. Et Rufus. Ptolemæus dict.8. Almage. numerat huic Pisci 11. stellas 1.4. & 5. quãtitatis, sua tempestate in Capricorno & Aquario, nostra omnes in Aquario. Lucida in eius ore habet uim Veneris & Mercurii. In corpore eiusdem locatæ Saturno æquiparantur. De piscibus signũ zodiaci constitu- F
entibus diximus in superioribus & satis abundè.

Piscis capiendi ars.

Recens tempestate nostra & satis mira articula inescandi pisces inuenta, ex speciebus quippè nonnullis præparant ac condiunt globulos, quibus aut fluminibus aut stagnis iniectis, pisces auide deglutientes, littus mox petunt, & manibus capiuntur. Res uulgata est, quare transeo.

Cetus.

SEQVITVR CETVS.

HAnc imaginem alii nominant Pistricem, Pistrim, Belluã Marinam, Leonem marinum aut Vrsum. Est autem Cetus sub Ariete & Piscibus super fluuium in cœli regione collocatus, de quo dicitur quòd à Neptuno missus sit ut Andromedam interficeret, sed à Perseo acerrima pugna interfectus & Andromeda liberata. De his fusius diximus supra in Andromeda & Perseo Et à Ioue Cetus propter immanitatem corporis, & memoriam actus astris illatus est. Huic fabulæ Tho. Radi. carmen accedit.

Olim qui deus est cærulei maris
Cetum qui Andromedam deuoret impulit

A Anxia quæ uinculis
Constricta perhorruit.
At Perseus properans affuit ensibus
Hunc fodit redimens morte iuuenculā.
Ignibus hunc attamen
Cetum deus induit.

Aratus de Ceto, Cæterum (& si admodum eminus uolitantem) Andromedam grandis Cetus adueniens urget. Porro hæc Thratij sub uentum Boreæ inclinata fertur, at ei auster infestum circumagit Cetum, sub Ariete & Piscibus ambobus, paululū super fluuio iacentem stellato. De eo Germanicus & Bassus in cōmen. Et Tullius in fragmen. Et Rufus fermè cum Arato (concordat. Aratus. Germā. Bassus. Tullius. Rufus.

Iulius. Fir. lib. 8. ca. 30. In cauda Ceti Marte præsente qui nati fuerint, à bestijs lacerati, crudeli morte uitam amittent. In duabus partibus Ceti (intellige de eius pectore & uentre) præsente Venere & Mercurio qui nati fuerint, uiris potentibus subiacebunt, & inde proficientes, uitæ consequentur augmenta. Alij autem serui erunt, sed ad grandem dignitatem, honesto liberali seruitutis merito, patronorū indulgentia deducentur. In tribus partibus Ceti (accipito de capite eiusdem) qui nati fuerint, nauigabunt & plurimas terras circundabunt. Quod si Mars in ipsa parte fuerit inuentus, à pyratis interfecti morientur. Marcus Manilius libro primo capite quarto. Iulius Fir. Mar. Manī.

B Quapropter Cetus conuoluens squammea terga,
Orbibus insurgit tortis, & fluctuat aluo &c.

Et idem lib. 5. 40. metris pulcherrime describit pugnam Persei cum Ceto, & eius uictoriam cum ait.

Ad littus remeat, grauidus iam surgere pontus
Cœperat &c. Legito.

Ptolemæus lib. 8. Alma. adsignat Ceto 22. stellas, tertiæ, quartę & quintæ magnitudinis. Dum uitam egit in Piscibus & Ariete constitute. Hodie in Piscibus, Ariete & Tauro. Et sunt de natura Saturni & Veneris. Alias Saturni tantum. Ptolemæus.

Quærit Aristoteles in proplematibus. Cur animalia maris maiora, uegetioraque sint, quàm terræ? Respondet, quòd solis uis consumendo, quæ terrā ambiunt, copiā detrahit nutrimenti. Quamobrem quæ abdita uitam agunt, uegetiora sunt. His igitur omnibus incōmodis cum genus marinū sit immune, merito tum adolescere potest corpore ampliori & uegetiori. Assimilia scribit Plinius lib. 9. ca. 2. Aristoteles. Maris animalia cur maiora terrestribus.

C SEQVITVR. Aqua quæ ab Aquario funditur. Aqua Aquarij.

SVpra cum particulares effigies zodiaci, ut Plinium illustriorem redderemus, supputauimus, de effusione, fluxu aut decursu aquæ Aquarij abunde diximus & illustribus authoribus insigniorem fecimus. Quocircà ad eundem locum lectorem remitto, pauculis his additis. Aratus de ea Aquarii aqua sic scribit. Dextera à manu splendidi Aquarii (quasi quædam fusio aquæ huc & illuc sparsę) uisui gratiosæ & debiles circumuoluuntur. Inter ipsas duæ magis firmę feruntur stellę nec multum distantes neque admodum uicinæ, una quidem sub ambobus pedibus pulchraque magnaque Aquarii. Altera uero obscuri sub Ceti cauda, quas omnes uocant Aquam, paruæ profecto aliæ. STOEFLERI INTERPRE. Aratus.

Scito candide lector, cum Aratus dixit. Vna quidem sub ambobus pedibus pulchraque magnaque. His uerbis indicat, Vltimam stellam effusionis aquæ, q̄ est in ore Piscis austrini. Est enim authore Ptolemæo præfulgida primæ magnitudinis & in ordine stellarū 42. Cum aūt subiungit. Altera uero obscuri sub Ceti cauda, denotat stellam quadragesimam tertiā, quæ secundum Ptolemæū est extra effusionem aquæ. Iuxta Aratum intra, & est quartæ magnitudinis, omnes autem aliæ stellæ in eo loco sitæ sunt in quinta magnitudine.

SEQVITVR Flumen quod ab Orione defluit. D

STOEFLERI INTERPRE.

Flumen. Eridanus. Nilus. Prima fabu.

HOc flumen ab aliis appellatur Eridanus, qui & Padus, ab aliis Gyon siue Nilus, nonnulli oceanum esse dixerunt. Sunt autem de eo flumine geminæ fabulæ. Vna ab Ouidio lib. 2. Fab. 1. de transla. compluribus metris descripta, in hanc formulam deflorata. Clymene Oceani & Tethyos filia, cum Phaethontem ex Sole conceptum genuisset, & in adultam perduxisset ætatem, monuit ut patrem cognosceret. Qui infeliciter progressus ad orientem Solem peruenit, agnitusq́ue est ab eo per connubii indicia, accensusq́ue agitandi currus amore, quē quatuor equi Pyrous, Eous, Aethon & Phlegon per orbem assueuerant trahere, diu uero petitum currum accepit, & instantibus horis ascendit. Monitis itaq́ue patris instructus, per iter ignotum cum equis obniti nequisset, equi ignoto agitatore conterriti, mundi pronam partem petierunt. Quamobrem cum cuncta ardore subito proflagrantia incenderentur, à Ioue opem implorantes petunt, ne orbis terrarum conflagraret. Phaëton fulmine ictus in Eridanum præcipitatus est, atque ita liberati equi uinculis, agnito itinere ad suam stationem reuersi sunt. Et ob memoriā facti Eridanus astris illatus. Altera adest fabula. Nilus qui Gyon existimatur, ob eius magnitudinem & utilitatem & ꝙ cursum suum à meridie in mare siue septentrionem dirigit, ea propter plurimis in cœlo stellis adornatus. Huic accedunt uersiculi Tho. Radi. hi. E

Secunda fabu.

Qui magnis ut Nilus inundat
Terram ditans sumptibus, alto
Fulget stellis æthere claris
Et sortitum flumen olympum
Quòd sit cunctis largius implens
Donis Aegyptum omnibus amplam.

Aduertendum, utranq́ue fabulam pulchrè describit Rufus Festus.

Quin (inquit) & cæruleo flumen quoque gurgite manans,
Astra inter sedesq́ue deum pars æquoris esse
Credidit, Ausonij namq́ue hunc dixere priores
Eridanum. Et infra de Nilo.
Pharium pars altera Nilum
Cōmemorat, largo segetes quòd nutriat amni F
Arentisq́ue locos unda fœcundat alumna,
Vel quòd de medij prolapsus parte diei
Vastus in æquoreas pelagi sese inferat undas.

Aratus. Aratus in Eridano. Mirum namq́ue quales etiam illæ deorum sub pedibus ferantur reliquiæ Eridani luctuosi fluuij. Etiam hic quidem Orionis sub sinistrum pedem tendit &c. Id flumen similiter Germanicus nominat Eridanum, Bassus autem de Eridano & Nilo loquitur.

Germanicus. Bassus

Ptolemæus. Ptolemæus dict. 8. Almage. donat flumini 34. stellas primæ, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis. Suo tempore in Ariete & Tauro, nostro in Ariete, Tauro & Geminis. Vltima 34. in ordine primæ quantitatis Ioui assimulatur, reliquæ mnes Saturno.

Eridanus. Padus. Mons S. Bernardi.

Hic obiter sciendū, de Eridano qui Padus dicitur plura scribit Plini. lib. 3. ca. 16. & alijs locis ex quibus hæc paucula excerpsimus. Padus è gremio Vesuli montis (hodie Sancti Bernardi) fonte profluens, nulli amnium claritate inferior, à Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaëtonis illustratus, plures perlabens nobiles urbes, 30. recipiens flumina, in Adriaticum mare sese exonerat. Nec alius amniū tam breui spatio maioris incrementi est, Nilo similis, Aurifer. Ligurum lingua

A lingua amnis ipse Bodnicus uocatur, quod significat fundo carēs. Metrodorus tamen dixit, quoniā circa fontem arbor multa sit picea, quæ Pades Gallice uocetur Padū hoc nomen accepisse. De eo Cato in originibus. Lucanus 2. Phar. Non minor hic Nilo &c. Solin. ca. 8. Pompo. lib. 2. Strabo lib. 5. Ptole. lib. 3. (ca. 1. tab. 6. Euro. Bodnicus.

Nilus Hebræis dicitur Gyon, de quo ferè innumera authores scripserunt. Homerus. f. Aristoteles. Strabo lib. 17. & ultimo. Seneca. Diodorus Sicu. lib. 1. & 2. Victruuius lib. 8. Ptolemęus lib. 4. cap. 5. tab. 3. Afri. & cap. 8. tab. 4. Afri. Plini. in pluribus libris, præcipuè tamen lib. 5. ca. 9. Solinus in multis capi. Pompo. lib. 1. Claudianus, Lucanus in 8. & 10. Tibullus in primo. Virgilius 9. Aenei. & 4. Geor. & alij. Ad nostrum propositū, eius magnitudo haud difficiliter ex Diodoro Sicu. in 1. concluditur his uerbis. Tot Nilum insulas cōtinere, ut fermè sit incredibile. Nam præter eum locū quem à forma Deltam appellant, ferunt alias quoq; in eo insulas circiter septingentas. Et Solinus ca. 47. de Nilo. Multas magnasq; ambit insulas, quarū plerę q; sunt tam diffusæ & uastæ magnitudinis ut uix eas dierū quinq; cursu prætermeet, quamuis cōcitus ibi feratur. Nobilissima est Meroē. Pulchrè accedit Plini. lib. 5. ca. 9. Legito. Nili utilitas ex fertilitate cognoscitur, & id primū quo ad hominum partus plures. Solinus capi. 3. teste Trogo affirmat in Aegypto septenos uno utero simul gigni. Quod ibi minus mirum, cum fœtifero potu Nilus non tantum terrarum, sed etiā hominum fœcundet arua. Concordat Plini. lib. 7. ca. 3. Aristoteles lib. 7. de naturis aīaliū. Ait in terra Aegypti mulieres sæpe parere tres, interdū quatuor & quinq; cū plurimum nascuntur &c. Idem compertū est authore Strabone & Pompo. in aīalibus magnis, quæ producit Nilus ipse, ut sunt Hippopotami. Crocodili, Delphini, & id genus plura. Ad id accedit, q; Nilus cōstituto tpe sumit incrementū, ripas excedit, Aegyptum irrigans, & eā mirabili replens ubertate. Maiora incremēta maiores prouentus denuntiant. Iustum incrementū inquit Plini. lib. 5. ca. 9. cubitorū est sedecim. Eundem legito & Strabo. lib. ultimo, de Nilometrijs. Quòd (ut prędiximus) Nilus cursum suum dirigit à meridie in mare uel in septentrionē, clarius aliis refert Diodor. Sicu. lib. 1. Nilus (inquit) à meridie in septentrionē fertur, ortus ex fontibus in extremis Aethiopię finibus. Id planè indicat Tab. 4. Afri. Nili. Gene. 20. Gyon. Magnitudo. Nili. Vtilitas Nili. B

SEQVITVR Australis Corona, quam nonnulli Vraniscum uocauere, ac si à cœlo diminutiuum declines. Australis Corona.

C Contuendum, imago hæc caret fabula, paucos enim habet scriptores, quā tamen Aratus breuibus indicat. Paruę (inquit) profectò aliæ ultra Sagittariū sub prioribus pedibus uolubiles coronæ circūactæ uoluuntur. Et Germa. Est & sine honore Corona. Hyginus lib 2. de Sagittario, sic. Ante huius pedes stellæ sunt paucæ in rotundo deformatæ, quas Coronam eius, ut ludentis abiectā nonnulli dixerunt. Ptole. dict. 8. Alma. recenset Coronæ 13. stellas 4. 5. & 6. magnitudinis sua tempestate in Sagittario omnes, nostra in Sagittario Capricorno, de natura Saturni & Martis. De Variis coronis & nonnulla alia notatu digna superioribus differuimus, cum de Septentrionaria Corona mentionē fecimus. STOEFLERI INTERPRE. Aratus. Germa. Hyginus.

Cum Proclus hic addit, quā nonnulli Vraniscum uocauere, per Vraniscum non mediocriter eruditi palatum intelligunt, οὐρανίσκος enim Græcè palatum significat. Est quippe hæc Corona deformata in modū palati, quæ est cōcauitas supra linguam. Et addit. Ac si à cœlo diminutiuum declines. Cœlum hic sumitur pro palato à similitudine cœli superioris. Testis Plini. lib. 11. ca. 37. Cerebrum, uiscerum excellentissimum est, proximum cœlo capitis, sine cruore, sine sordibus. Est igitur hæc corona quasi paruum palatum.

SEQVITVR, ET IVXTA HIPPARCHVM CADVCEVS. D

Caduceus. HAec est effigies nostri Procli austrina & ultima, quam ab Hipparcho Niceo astrologo à Plinio maxime laudato assumpsit. Neque ab alio quopiam pro cœlesti imagine deformata.

Caduceus qd. Cognoscendum paucis. Caduceus apud Græcos κηρυκεῖον, uirga aut lignum erat rectũ, utrimque cõtinens duos serpentes implexos inuicem, ita quòd se mutuo & ex aduerso intuerentur. Est sanè pacis insigne, quo bellum dirimitur. Hinc legati pacis Caduceatores dicti, quòd caduceos ferunt, & illis iniuriam intulisse maximum habebatur nefas.

Mercurius deorum Caduceator. Aegyptij Mercurio dant caduceum. Nam quia Mercurius orationis deus est, deorum nuntius, merito à dijs mittebatur ut dissidentium animos sedaret.

Causam autem cur exteræ gentes caduceum in pace tractanda circundata anguium effigie fecerint, quidam (ut ex Hygino libro 2. excerpi posset) hanc esse tradunt. Cum Mercurius Lyram in Cylleno monte Arcadiæ septicordem ad Atlantidum numerum instituisset, quòd Maia mater eius ex illarum numero esset. Ac nõ multo post deprehensus ab Apolline fuisset, boues suas abigere, quo facilius ueniam ab eo impetraret, Apollini traditur concessisse, ut Lyram à se primum inuentã prædicaret. Quapropter Apollinem ferunt uirgam quandam Mercurio dono dedisse, quam cũ manu tenens in Arcadiam proficisceretur, inuentos fuisse ab eo Dracones duos simul litigantes & inter se mutuo pugnantes, quo uiso uirgam interposuisse, & dicto citius prælium diremisse. Eo facto huiusmodi uirgam pacis gratia dixit esse constitutam. Et huius rei exemplo virgam postea duorum Draconum similitudine finxerunt, eaque & in palestra & in reliquis certaminibus usi sunt ad prælium dirimendum. Aliam causam forte magis historicam elicies ex 3. cap. 29. Plinij. §. Ouorum genus &c. De caduceo Macrobius primo Satur.

Virga bellum dirimitur.

Macro.

De cœlesti Caduceo dignoscendo ex stellis à Ptolemæo obseruatis duæ sũt cõiecturæ. Vna quæ sex stellas coronæ iam memoratę, scilicet 1. 2. 3. 4. 5. & 6. in directum fermè positas, Caduceum appellat. Et hoc pacto hæ stellæ, & coronæ & caduceo communes sunt atque adaptantur. Altera ex 5. stellis Eridani aut Nili fluuij scilicet 28. 29. 30. 31. & 34. secundum rectam lineam sitis caduceum facit. Hactenus de austrinis signis.

E

F

SEQVITVR, in ijs quoque stellæ quædam propria sibi nomina uendicauere & reliqua.

STOEFLERI INTERPRE. ABsolutis imaginibus austrinis, Proclus ex his recenset nonnullas stellas tanquàm nobiliores, fulgentiores & propria sibi nomina uendicãtes. Et sunt tres, Prima est ipsius Procyonis, id est, canis minoris siue Anticanis, de quo in superioribus diximus, & est secũda in ordine, illustris, primæ magnitudinis & recipit nomenclaturam totius imaginis scilicet Procyon, Arabice usitato Algomeisa. Secunda est in ore canis maioris fulgentissima, Syrius appellata, quæ & canis nomẽ prout tota effigies recipit. De quo supra cum de cane maiori disseruimus, abunde diximus. Tertia canopus aut canobus, Supra cap. de circulis sphæræ & deinde, de multis diximus canopis. Quibus missis solũmodo de canopo stella nostri propositi loquemur. Quę sita est in extremo gubernaculi temonis aut remi sequentis ipsius Argo nauis, quæ (authore Ptolemæo libro 1. ca. 7. Geo.) ab his qui Azaniam regionem habitant, appellatur ἵππος, id est, equus. Arabes uocant eam Subhel uel Suhel, quasi incendium, ob radiorum magnitudinem

Procyon.

Canis

Canopus

A dinem & multitudinem, quasi stella crinita hoc est cometes. Ea tempore Ptolemæi fuit in Geminis 17. gradu 10. minu. habens latitudinem meridianam 75. graduum, declinationem autem austrinam 51. graduum & 41. minutorum. Tempore nostro est in Cancro 7. ferè gradu. Cum latitudine meridiana 75. graduum & declinatione 51. graduum & 34. minutorum.

Scito etiam optime lector, quòd in Rhodo insula Arcticus polus attollitur (teste Ptolemæo lib. 5. ca. 2. tabu. 1. Asiæ) 36. fermè gradibus. In Alexandria aût Aegypti (eodem tradente libro 4. ca. 5. tabu. 3. Aphri.) 31. gradibus.

His præcognitis (ut uerbis Procli adsit periculum) imponito sphæræ uolubili aut Astrariæ canopum nostrum iuxta longitudinem, & latitudinem siue declinationem, aut ad tempus Ptolemæi aut nostrum, & utrum feceris, nihil sensilis erroris se ingeret. Deinde meridianum sphæræ uolue ad latitudinem Rhodiensem scilicet 36. fermè graduum, & circumgyrata sphæra uidebis canopum oriri, & aliquantulum supra horizontem attolli, & confestim occidere, atq; difficulter sub uisum cadere. Quod Plinius ca. 70. lib. 2. his uerbis indicat. Canopus intuentibus uidetur à Rhodo terram quodammodo ipsam stringere, id est, ferè radere. Et id uoluit Proclus cum dixit. Hic in Rhodo ægrè conspicitur, aut certe in æditis, id est, altis locis.

B Rursus siste meridianum sphæræ circulum pro latitudine Alexandrina 31. graduum, & ut Plinius docet, uidetur canopus supra terram eminere quartam ferè partem signi unius, hoc est canopus eleuatur supra horizontem quasi quarta parte unius signi, id est, 7. gradibus & 30. propemodû minutijs. In ea sententia est & Proclus cum dicit. In Alexandria uero prorsus non cernitur, utpote uix quarta signi portione supra horizontem extante. Hic prorsus aduerbium haud pro omnino accipitur, propter contractionem uitandam, sed pro nô certe aut non uere. Ita prorsus non pro uere sumitur, ac si diceret. In Alexandria uero uere cernitur, utpote uix &c.

Ad postremum ne mutilatum aut detractum quidpiam in hoc libello offendatur, quodque Pliniana signa siue imagines complementum acquirant, collibuit ex austrinis uniuersalibus imaginibus Ptolemæi quas etiam Proclus omnes, paucis additis recenset, iam supra expositis, partiales quasdam excerpere. In primis offert se Orion quatuor partialibus donatus. Quarum prima est, Cingulum aut Zona eius, tres habens stellas præclaras, secundæ magnitudinis, in ordine stellarum Orionis 26. 27. & 28. De cuius ortu Plinius libro 18. ca. 28. Bassus in commen. §. à solstitio. Et Ouidius 6. Fast. **Zona Orionis**

C

Secunda est gladius aut ensis eiusdem 6. stellis 3. & 4. magnitudinis ornatus. In ordine 29. 30. 31. 32. 33. & 34. De huius occasu Plinius libro 18. ca. 26. 27. & 31. Itê Bassus in. §. Aequinoctium uernum. §. Vergiliarum exortu &. §. à solstitio. **Gladius.**

Tertia est collorobus aut claua, quam cum Tauro pugnaturus manu gestat dextra, quatuor possidens stellas, 5. & 6. magnitudinis. In ordine 9. 10. 11. & 12. Et sunt de his 9. & 10. in dextra. **Collorobus.**

Quarta est Corium Bouis in quod dij minxere, habens 9. stellas. 3. & 4. magnitudinis. In ordine 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. & 25. **Corium.**

Præterea ex Centauro primo excerpitur Thyrsolochus, quem supra Proclus recensuit. Secûdo Clypeus, scutum aut cetra eiusdem, quatuor tenens stellas, quartæ magnitudinis. In ordine 8. 9. 10. & 11. Caduceum item supputat Proclus authore Hipparcho, de quo iam supra diximus. Collectis igitur austrinis his imaginibus cum uniuersalibus tum particularibus, côgregabis uiginti duas quibus si addideris huius farinæ 23. ipsius zodiaci, & 26 septentrionarias, crine Berenices connumerato, iuncto etiam Lacteo circulo, colliges 72. quot nume- **Thyrsolochus** **Clypeus.** **Caduceus.**

rat Plini. ca. 42. libri ſecundi, cum inquit. Patrocinatur uaſtitas cœli immenſa diſcreta altitudine in duo atque ſeptuaginta ſigna. DEDIT DEVS OPT. MAX. his quoque finem.

I. M. S.

ERRATA.

Folio. 2. d. linea 1. lege Axis extrema. fo. 5. c. li. 9. lege horizontem, minor infra. fo. 6. b. lin. ultima lege ut nouitij nonnihil habeant. fo. 8. b. li. 2. lege Quædam orientalis. Et linea ſequenti, quam corpora. 9. c. li. 1. declinationis ab ipſo Aequatore. 10. e. li. 9. lege, Vnda die gelida eſt. fo. 12. f. lin. ultima ſic lege. His quatuor accidunt ſolſtitia, duo alta & duo ima, binæ æſtates & binæ hyemes, perpetuumq́ &c. 13. d. li. 6. lege Aequator ſanè diei. 14. c. li. 13. lege, per Rhodum cognoſci non poteſt. Et eod. fo. d. li. 13. lege, punctus uerticalis. 16. c. li. 8. lege. id eſt, 17. die Septembris. 18. d. li. 9. lege. Quæ prouide recta dicitur. Et li. ultima, lege, æquinoctialis circuli, quæ unà cum ſigno. Et e. li. 1. lege in ſphæra recta 27. gradus & 54. minuta, & li. 5. lege 14. gradus & 31. minuta ſunt ortus. 19. d. li. penult. lege ubi ſunt montes. fo. 21. ſtatim à principio hæc deſunt uerba. Incidimus in Aethiopes, quare de his pauca annectere libuit. Aethiopiam Plinius lib. 6. ca. 30. ante Etheriam & Atlantiam nominat. Et ſunt hæc eius uerba. Vniuerſa uero gens Etheria appellata ſed deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Aethiope Aethiopia. Animalium hominumq́ effigies monſtriferas circa extremitates eius gigni minime mirum. Et poſt pauca. Ferunt certe ab orientis parte intima gentes eſſe ſine naribus, æquali totius oris planicie. Alias ſuperiore labro orbas, alias ſine linguis. Pars etiam concreto & naribus carens uno tantum foramine ſpirat potumq́ calamis auenæ trahit, & grana eiuſdem auenæ &c. Eodem fo. a. lin. 3. lege lib. 1. de Antiqui. 22. a. li. 11. lege, ſi hominum habitatio. 23. a. li. 11. lege, Conſimilem inſtituo operationem. 26. c. li. 3. lege, addo Iulium Firmicum. 27. c. li. ult. pro E 5. fac E 3. 26. f. li. ult. lege manifeſta ſunt accedere. Ariſtoteles. 27. a. li. 6. lege uir conſularis, & eadem lin. lege, Debet tantum is. 26. e. li. 6. lege, ad animantes, ad plantas. 35. a. li. 4. lege, Ortus ablationis. 37. b. li. 7. lege, id eſt, proprie. Eſtq́ principalis. 38. f. li. penul. lege, inflatio eſt. 51. e. li. 3. lege, omnē terram ab hominibus. 52. e. li. 12. quia opinati ſunt. 53. f. lin. ult. Quemadmodum in Geometrica. 61. d. li. 9. lege, planicie. Eadē li. lege. utroſq́ Horizontes. Eodem fol. e. li. 12 lege, & imaginatur. Eodem fol. f. li. ult. lege Et ſtella in ancha. 66. b. li. 5. lege, catam rationem. 71. a. li. 9. lege iuſtitiam. Hanc. 72. d. li. 12. lege, quæ diſtinctæ uidentur. 81. a. li. penult. lege, tractu terræ inter fluuios hos. 81. f. li. 5. lege αἰγόκερος. 83, e. li. 7. in margine lege, Animæ 12. in ſignis 12. 91. d. li. 12. lege ζυγὸν. 98. f. lin. 15. lege. Fulget ſpica. 99. d. li. 10. lege, oritur ſpica. 100. f. li. 8. lege, Et rutilo. 108. f. li. 4. lege, medio uiro. Et li. 11. lege, uarijs inſtructi dolis. 112. c. li. 7. lege, nō de facto. 127. f. li. 11. lege, diametrum uiderit, fugitiuos facit. 128. b. li. 4 lege, genus numiſmatis. 134. f. li. 12. lege, omnes Saturno.

TVBINGAE EX OFFICINA HVLDERRICHI
Morhart Anno M. D. XXXIIII.

EFFIGIES
IO. STOEF
LER AN=
NORVM
LXXIX.

8 ffnl. (le dern. bl.), 136 ffnh.
+ 1 fnch. (portrait
de Holbein